

NAZIONALE
13
17 A
16
BIBLIOTECA
VITT. EMANUELE

Aloysius Monacus

DYNI MVXELLANI I. V. DOCT. CELEBERRIMI COMMENTARIVS IN REGVLAS IVRIS PONTIFICII.

Cum adnotationibus Iureconsultorum clarissimorum Nicolai Boërij, Francisci Cornelli, & Gabrielis Sarainæ.

Accessit Index locupletissimus rerum & sententiarum memorabilium.

LVGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ,
M. D. LXIII.

FRANCISCI CORNELLI IN COMMENTARIUM DYNI, SUPER TITULUM DE REGULIS IURIS, SEXTI LIBRI DECRETALIUM,

PRÆFATIO Ad iuris studiosos.

VTILITATEM huius Commentarij nemo (vt ego arbitror) non maximam esse confitebitur. Nam cùm ex veterum sententia, nihil magis conferat ad literarum disciplinas comparandas, quàm rerum summas tenere ordine & ratione dispositas, ad quas, tanquam ad scopum, omnia studia dirigantur, non video, quæ alia commentandi ratio excogitari poterat, vnde iuris studiosi maiores eruditionis fructus essent percepturi. Omnes enim tam Ciuilis, quàm Pontificij iuris materias, aut certè, quę in vsu frequentissimè versantur, quas alij sparsim tractarunt, easque vel inanibus verborum ambagibus in longum protraxerũt, vel syllogismorum captionibus obuoluerũt, in paruum hoc volumen contraxit Dynus: pérque has regulas suo quanque loco digestas quàm commodissimè explicauit. Ex quo intelligitur, vix vllam iuris quæstionẽ incidere posse, quam, quisquis has Commentationes percalluerit, nón facillimè ad legum normam dirigat atque decidat. Ob quam

potiſsimùm cauſam memini And. Alciatum, præceptorem meum, virum cùm in omni alio genere doctrinæ ſumma cum laude verſatum, tum incredibili & penè diuina in legibus interpretandis ſcientia, his Commentariis tantum tribuere ſolitum, vt quoties eorum mentio inter publicè docendum oriretur, non dubitaret dignos pronuntiare, quos Iuri operam dantes de manibus nunquàm deponerent, ac ad verbum ediſcere niterentur. Nec mea quidem ſententia immeritò. Nam & ego ſic exiſtimo, niſi me amor iſtius ſcriptoris nimiùm fallit, nullum ferè Iuris Interpretem (cùm à priſcis illis diſceſſeris, ex quorum monumentis Digeſtorum ſeu Pandectarum volumina compoſita fuêre) nec probabiliore docendi methodo vſum fuiſſe, nec ſimpliciùs intima Legumlatorum ſenſa expoſuiſſe. Sed neſcio quo pacto ita comparatum eſt, vt ex iis ſcriptis, quæ ſummo ſtudio elucubrata veteres doctiſsimi reliquerunt, multa quidẽ penitus interierint: quæ verò ad hanc vſq; ætatẽ cuſtodita ſunt, adeò deprauata, adeò mutila circũferantur, vt ſæpiſsime vix bonus ſenſus elici vllus queat. Atq; iſtiuſmodi quidẽ clade, ſi alius quiſquam, (de Iuriſperitorũ libris loquor) profectò libellus iſte longè omnium grauiſsimè affectus fuit. ſiquidem in eo compertum eſt modò integras clauſulas deſiderari, modò adulterinas inſertas eſſe: paſsim autem non tantùm legum capita, ſed & titulos, ſub quibus hæ poſitæ ſunt, quàm corruptiſsimè citatos. Qua ego indignitate dudum permotus, ſimúlque dolens tam præſtanti doctrina defraudari, qui cum Iuriſprudentiæ ſtudiis rationem habent, decreueram operam meam, quantulacunque eſt, in emendationem huiuſce voluminis conferre. verùm cùm poſteà

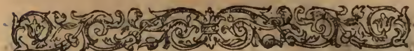
tum

tum præstandæ rei difficultatem, tum ingenij mei tenuitatem diligentius perpendissem, haud parum mecum substiti, donec impulsu Philippi Tinghi Florentini, humanissimi atque industrij adolescentis, cui ne minimum quidem officium, sine maxima culpa, videor posse denegare, hanc prouinciam non inuitus suscepi. Casu quippe nescio quo accidit, vt dum ipse huiusmodi propositum animo premerem, is se editioni eiusdem operis accingeret: quod vt nitidiùs, atque emaculatiùs, quàm anteà exiret, petiit à me, vt mendis illud purgarem, & quacunque possem ratione, eius cōditionem redderem meliorem. Neque verò hîc attinet subiicere, quæ loca fuerint à me restituta. esset enim hominis abutentis otio, quando id facilè cogniturus est, cui libuerit hanc editionem cum superioribus conferre. Illud potius non dissimulandum, hac in re non mediocre adiumentum mihi attulisse spectatæ fidei exemplar manuscriptum, cuius consulendi mihi copiam fecit Paulus Vgonius, vir & singulari iuris peritia excultus, & de me optimè meritus. Ex eo enim nonnulla nostro Codici adiecta sunt, quędam adempta, immutata non pauca: vt pro certo affirmari liceat, Commentarium istum non antè aliâs ad pristinam integritatem propius accessisse. Ac non solùm Dyni contextui nostra emendatione succursum est: verùm etiam Adnotationibus ipsi adiunctis. Etenim præterquam quòd ab infinitis penè erroribus vindicatæ fuerunt, cum animaduertissem nonnullas eorum iniuria (vt puto) calcographorum esse præposterè collocatas, plerasque nihil omnino aut parum, ad ea loca, quæ Dynus attigit, pertinere: illas suis reposui sedibus, has partim deleui prorsus, partim de-

tractis superuacaneis expoliui. Pro illis aũt, quę vt otiosæ sublatæ sunt, alias (ni fallor) aptiores substitui: in quibus dicta Dyni vel exornãtur, vel cõfirmãtur, aut quatenus extẽsa restrictáue à posteriorib. iuris interpretibus fuerint breuiter explicatur. Deniq; argumẽta seu (vt vulgò iã vocãtur) summaria reformaui, quippe quę negligẽter ac inscitè collecta esse deprehẽderim. Atq; hæc quidem commemorasse sufficiat, vt mos typographo gereretur, cupienti qua vtitur diligentia in edendis libris bene castigatis, & doctorum virorum scholiis illustrandis, eam per huiusmodi præfationes, non minùs, quàm re, literarum studiosis innotescere.

Valete.

Brixiæ, Kalend. Nouembris, M. D. L I.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI DOMINO D. GVLIERMO DE CAMERACO BITVRICEN. ARCHIEPISCOpo, & Aquitaniæ primati, Nicolaus Boery iuris vtriusque licentiatus, ac nepos tuus. S. P. D.

QVOTIES, reuerendissime pater, memoria repeto cuiuscunque ordinis & dignitatis viros qui in orbe cum laude & gloria versantur, toties tu mihi præcipuus videris, quem omnes in primis admirari, deinde colere & obseruare debeant. Nec est quod mihi quispiam iure succenseat, si te præcæteris admirandum excolendúmque proposui. Nam præter innumeras virtutes quibus per omnes ætatis gradus floruisti, constat te vnicum esse bonitatis & probitatis simulachrum. Optimorum tu doctissimus, tu idem doctissimorum optimus es. Summa vir integritate, vita omnibus numeris benè instituta omnium consensu Optimi cognomentum es assecutus: quod olim senatus Parisiensis Parlamenti annis xxx. Consiliarii officium tibi à diuis Francorum principibus condonatum exercuisti: non minus inter cæteros prudentia animi, & fidei integritate, quàm linguæ facundia spectatus es, & charus, & omnibus locis fidelis. His tandem tuis meritis Metropolitana & primitiali dignitate (licet profectò multò maiora meruisses) decorari meruisti. Siquidem naturæ & fortunæ bona in te cumulatim congesta conspiciuntur. Quid & si antiquissima familia procreatus, voluisti tamen inclyta virtute tua eam illustriorem,

ac per cunctas Franciæ oras celebriorem reddere? qui posteaquam ad Bituricen. adipiscendæ dignitatis causa conuolasti, multos humanitate tua populos tibi deuinxisti. Quid referam quod liberaliter apud eos per multos annos hucusque exceptus fueris, vt omnes illius vrbis ciues ita deuinxeris, vt vel ob hoc plurimum tibi debere fateantur. In tanta enim dignitate constitutus nihilo creuisse videris. Idem corporis cultus, idē habitus, idē incessus, conuersatio eadem, nisi inquantū vrgentia Archiepiscopalis dignitatis negotia impediunt. Tu ab inuidiæ: & liuoris labe adeò abhorres, vt nihil detestabilius & homine libero indignius ducas. Prospera cuiuscunque fortuna lætaris, doles aduersa. Omnibus bona & optas & precaris: Neminem maleuolentia, aut simulatè criminatus. Multa præterea præclarissima facinora egisti, quæ si commendare incessisset voluntas, non epistolicus, verùm oratorius charater attentandus esset. Vt igitur meam erga te obseruantiam etiam posteris testatam relinquerem, & hæc Dyni de Muxello, iurisconsulti excellentissimi, Commentaria incorrecta comperierim, dedi operam vt accuratè castigata, & additiones per me additæ sub fœlicissimo nomine tuo in medium publicarentur, milleque exemplaribus impressoria arte formata in varias regiones circunferrentur. Quocunque enim peruenerit, mei erga te præcipui cultus, & meæ erga te beneuolentiæ testimonium ferent. Incolumem te, & mei memorem CHRISTI Domini clementia teneat. Vale.

INDEX COPIOSISSIMVS IN COMMENTARIA D. DYNI MVXELLANI IN REGVLAS IURIS Pontificij, omnia quæ scitu digna sunt, complectens: cuius primus numerus paginam, mox sequens notas arithmeticas marginales denotat.

sine

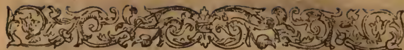
Vend

INDICIS FINIS.

REGVLARVM IVRIS PONTIFICII INDEX.

Nullus

FINIS.

DYNI MVXELLANI IN REGVLAS IVRIS PONTIFICII PROOEMIVM.

In Procemium Argumenta.

1 *Regula quid sit.*
2 *Occupanti quæ res concedantur.*
3 *Quod nullius est, occupãtis efficitur.*
4 *Regula & generalis esse, & omnia comprehendere debet.*
5 *Verba indefinita vniuersalibus sunt aliquando æquipollentia.*
6 *Marmore legato venit rudis materia marmoris.*
7 *Lana simpliciter legata, non debetur lana tincta.*
8 *Indefinita quando vniuersali non æquipolleat.*
9 *Indefinita negatiue prolata, vniuersali negatiuæ æquipollet.*
10 *Regula an & quãdo sit iuris constitutiua.*
11 *Regula Catoniana quid disponat.*
12 *Ius an præcedat regulam, an verò contrà.*
13 *Regulæ officiũ quod sit, & nu. 18.*
14 *Regula quare dicitur esse coniunctio rationis.*
15 *Exceptio an & quando de regula esse dicatur.*
16 *Species, quæ de genere accipitur, sub genere non continetur.*
17 *Exceptio confirmat regulam.*
19 *Exceptiones regulam impedire quando verum sit.*
20 *Capitula cũ plura sunt, quorum effectus est distinctus, vno sublato cætera confirmantur.*
21 *Specialia generalibus in esse, qualiter intelligendum.*

PRAEMISSIS casibus singularibus, & eorũ determinatione in præcedentibus titulis singulariter intellecta: quia non est nouum, vt quod expressim propositũ est, ad regulam reducatur, quæ cõpendiosa narratione omnia diffusè tradita cõprehẽdat. vt ff. eod. l. j. & ad leg. Aquil.
a l. si seruus seruũ. §. inquit lex. [a] Ideo dominus noster summus Pontifex, videlicet dominus Bonifacius Papa viii. lux mundi, regula morum, ecclesiæ decor, & patriæ honor, & Iuris illuminator, post præcedentes tractatus, posuit titulum de Regulis
b Iuris in quo sub breuitate [b] verborũ colligit ea, quæ in aliis partibus Iuris per verba plura & varia differuntur confusè. Cuius occasione videnda sunt quinque communia omnium regularum: quia fortè per Glos. iuris Can. & Ciuil. confuse vel minus plenè tractata reperiuntur, maximè in l. j. ff. eod. Primum est,

qualiter regula diffiniatur. Secūdū
qualiter cōstituatur. Tertium, quæ
sit regulæ potestas. Quartum, quod
sit officium regulæ. Quintum, an
exceptiones intelligantur esse de
1 regula. ¶ † Circa primū dicendum
est, quod regula est, quæ rem, quæ
est, breuiter enarrat: idest ius aliàs
in variis partibus iuris constitutū
c breuiter recitat: vt patet ff. eod.
2 l.j.in princ.[c] † Vt ecce singulariter
d constitutum est, quòd pisces[d] oc-
cupantibus cedant ea ratione, quia
nullius in bonis sunt. Item lapilli
in littore maris inuēti occupātibus
cedūt eadem ratione, quòd nullius
in bonis sunt. Item aues eadem ra-
tione quia nullius in bonis sunt.
e Item feræ bestiæ,[e] quia nullius in
bonis sunt, occupantibus conce-
duntur, vt ff. de rer.diui.l.quædam
cum seq. & de acquir.poss.l j.circa
princ.& instit.de rer.diuis.§.j.& §.
feræ.& ff. de acquir. rer. dom.l.iij.
& §.fi.et l.naturalem.& ex his casi
bus singulariter determinatis, & ad
eandem rationem determinationis
pertinentibus, constituitur regula
3 generalis, illa videlicet, † Quod
nullius in bonis est, id naturali ra-
tione occupanti conceditur: vt ff.
de acquir.rer. dom.l.iij.in princip.
4 ¶†Circa secūdum, scilicet qualiter
f regula[f] constituatur, dicēdum est,
quòd regula debet esse generalis,
& omnia cōprehendere, quia con-
stituitur per ea verba, quæ sui na-
tura omnia comprehendunt: idest
per signa vniuersalia affirmatiua,
quæ affirmādo omnia cōprehēdunt
vt patet.ff. eod.l.omnis definitio.&
l.omnes actiones. & l. omnia ferè.
& l. omnia quæcunque. Item per
verba negatiua, quæ vniuersaliter
negando omnia excludūt, vt.j.eo.
c.nullus pluribus.& c.nullus ex cō.
5 ff.eod. l. nemo. & l. nullus. † Item
per verba indefinita, quæ Iurista

simpliciter dicit æquipollere vni-
g uersalib.[g] xix. dist.c.si Romanorū
& c.quia circa.de priuileg.& ff. de
offi. præfect. vrb. l.j.§.cum vrbē.&
de leg.præst.l.j.§.generaliter. & C.
de hæ.ven.l.fi.& ideo quasi omnes
regulæ per hunc titulum traditæ
(paucis duntaxat exceptis) tradun-
tur per signa indefinita, aliquando
affirmatiua, aliquando negatiua.
Tamē falsum videtur quòd indefi-
nita æquipollet vniuersali, etiā se-
cūdū iura: quia si lego alicui omne
marmor vniuersaliter, videor le-
gare & statuas marmoreas, & cæ-
teras species de marmore factas, vt
ff.de leg.iij.l. hæres meus.§.j. ff.de
6 auro & arg.leg.l.j.† Et tamen si le-
getur marmor indefinitè, cōprehen
ditur in legato sola rudis marmo-
ris materia, & non species de mar-
more facta, vt ff. de leg.iij. l.quæ-
7 situm.§. illud fortasse. † Itē si lana
legetur indefinitè, lana tincta non
continetur in legato, vt ff.de le.iij.
h l.si cui.in prin.[h] Et tamē si legetur
omnis lana vniuersaliter, etiā tin-
cta cedit in legato, vt ff.de auro &
arg. leg. l.pediculis.§. Labeo. ergo
falsum vidētur, quòd indefinita æqui-
polleat vniuersali. Et ideo incon-
uenienter vidētur regulæ tradi per
i verba indefinita.[i] †Sed dicēdū est,
8 quòd quando non est eadem ratio
& conditio omniū particularium
in vniuerso cōprehēsorum, indefi-
k nita non æquipollet[k] vniuersali
affirmatiuæ, vt patet in præalleg. l.
quæsitum.§.illud fortasse.& l.si cui.
Sed quādo omnium particularium
est eadem ratio & cōditio, tunc in-
definita affirmatiuè prolata æqui-
pollet vniuersali affirmatiuæ. vt ec-
ce, si testator instituat plures hære-
des, & postea indefinitè dicat, Dam-
no hęredem x. dare Titio: effectus
damnationis comprehēdit omnes
vniuersaliter, quia eadem est con-
ditio

ditio omnium,& eadem ratio pos-
sibilitatis damnandi eos, quia o-
mnes sunt hæredes, & omnes perci
piunt commodum à defuncto, vt
l ff.de leg.ij.l. si pluribus [l] & l.si ita
relictum.circa princ. & de leg.iij.
9 si plures. † Item prolata negatiuè
æquipollet vniuersali negatiuè, vt
ff.de rebus dubiis.l.si is qui.§.vtrū.
in fin.cùm ergo propositum sit le-
gislatoris constituere regulam de
casibus eandem rationem determi
nationis habentibus. vt ff. eod. l.j.
ibi,& (vt ait Sabi.) quasi causæ con
iectio est &c. & infrà subiicietur.
relinquitur manifestè,quòd regulæ
conuenienter cōstituuntur per ver
ba indefinita tā affirmatiua quàm
negatiua. ¶Circa tertium, videli-
cet quæ sit potestas regulæ, hoc est
vtrum regula constituat ius de no-
uo,vel solum recitet aliâs constitu-
10 tum. † Videtur primo, quòd nun-
quàm constituat ius de nouo vt ff.
m eod.l.j. [m] ibi, non vt ex regula ius
sumatur:sed vt ex iure,quod est,re-
gula fiat. Econtrà videtur ꝙ con-
11 stituat ius de nouo, † quia regula
n Catoniana de nouo constituit, [n] ꝙ
illa legata,quæ ab initio sunt inuti-
lia ratione legantis tantum,vel le-
gantis & legatarij, vel legatarij &
eius à quo legatum præstandū re-
linquitur, vel ratione rei legatæ
tātum,vel mixta ratione rei legatæ
& personæ legatarij, vel legatarij
tantùm,tractu temporis non confir
mantur,etiam si causa impedimēti
remoueatur,vt ff.de reg. Caton. l.j.
in princip. & de leg.j. l.cætera.§.j.
Ergo regula constituit ius de nouo.
Ad hoc respondent Doctores satis
subtiliter,& dicunt, quod est consi-
derare tres species casuum.Nā qui-
dam sunt casus in canone vel lege
specialiter determinati:&in illis re
gula non cōstituit ius,quia inuenit
iam constitutum. Quidā sunt casus
excepti à legis determinatione, &
in illis similiter regula non consti-
tuit ius , quia non clauduntur sub
regulæ dispositiōe:vt j.subiicietur.
Quidam verè sunt casus, in quibus
est eadē æquitas,quæ est in casibus
à iure determinatis : nec tamen re-
periuntur in iure positi : & in illis
regula facit ius propter idētitatem
rationis,quæ nō patitur determina
tionem casuum similiū esse diuer-
sam,vt ff.de iniusto rupto testam.l.
Posthumus.& de verb. obligat. l.à
12 Titio. † Aptius autem dici posset,
quòd aut constitutio iuris præcedit
traditionē regulæ,&regula de iure
iam constituto, quasi materiatū de
materia producatur,& tunc propriè
locum habet distinctio prædictorū
casuum : videlicet vt in iam deter-
minatis & exceptis non faciat ius:
sed in non determinatis in quibus
o est eadē ratio [o] æquitatis,faciat seu
constituat ius. Sed vbi non est ius
cōstitutū ante regulæ traditionem:
inuenitur autē sola simplex traditio
regulæ : tunc ipsa regula est ius seu
constitutio iuris,& ab alio non,sed
à constitutione procedit. & ita po-
test intelligi præalleg. l.j.de regul.
Caton.¶Circa quartū,scilicet quòd
13 sit officium regulæ: † dicunt Doct.
p quidam.quòd officium regulæ [p] est
coniungere plures rationes casuūs
idest rationē traditam in vno casu
ad plures alios extēdere,in quibus
verritur eadē æquitas. Tamen ista
expositio videtur nō vera: quia cū
tex.dicat ff.eod.l.j.quod regula est
coniunctio rationis : & secundum
opinionem præmissam nō coniun-
gerētur rationes:sed ius in vno ca-
su constitutū ad aliū extenderetur,
sequitur ꝙ opi.illa Ioan.remota sit
à propria significatione verborum
text. Item secundum opi. Ioan. ra-
tionem vnius casus attribueret al-
teri,ꝙ text.non intendit,quia nihil

de extensione casuum, sed de coniunctione rationis tractat. Itē si de extensione tractaret, iam poneret de regula ius cōstituente ius, ꝙ si-
14 militer videtur cōtra text. † Et propterea dicendum est, ꝙ regula est coniunctio rationis, ideo quia de ratione plurium casuum eandē rationem habentium, vnam numero generalem traditionem facit. & sic quæ primò erāt plures numero rationes, ad vnam, ex omnibus coniunctis procedentē reducuntur, per regulam: & ideo propriè dicitur, ꝙ officium regulæ est rationes coniungere: verbi gratia, statutum fuit primò in piscibus, quòd occupanti concederētur. Item statutum fuit in auibus, quòd occupanti concederentur, eadem ratione, quia nullius in bonis sunt, & in feris bestiis eadem ratione, quia nullius in bonis sunt. Ex his omnibus sequitur traditio regulæ, quæ rationes prædictas omnes coniungat, scilicet quod in nullius bonis est,
q occupanti conceditur. [q] ¶ † Circa
15 quintum & vltimum fuerunt duæ opiniones cōtrariæ. Ioannes enim
r dicebat, ꝙ exceptiones [r] non sunt de regula, quia fiūt ad derogādum regulę, vt ff. de reg. Caton. l. j. ij. resp. ergò oppositū, id est cōfirmationē regulæ non inducunt, igitur sub regula non comprehenduntur, quia magis intendunt ad oppositū id est ad effectum regulæ excludendum, arg. ff. de adime. leg. l. legata inutiliter. de condit. & demonst. l. cū ta-
16 le. §. fi. † Præterea species de genere excepta, non continetur sub genere ff. de pœnis l. sanctio legum, & de verb. oblig. l. doli clausula. de leg. iij. l. vxorē. §. felicissimo. & l. seruis vrbanis. §. vlt. & de alim. leg. l. alimēta. §. basilicæ. & l. Stichus. Igitur casus excepti à regula non continentur sub regula. Plac. vero dixit quòd exceptiones continentur sub regula, & pro eo videtur facere. ff. eo. semper generalibus specialia in
17 sunt. Item † quòd per exceptiones dicitur regula cōfirmari, vt in aut. de non alie. §. vt autē. Ergo videtur exceptiones esse de parte regulę, cū ad regulæ cōfirmationem tēdant, Mihi videtur, quòd vtraque opinio contineat veritatem. nam non sunt de regula, id est nō disponuntur secundū regulam. imò quantū ad eas regula perdit officiū suum ff. eod. l.
18 j. in fi. † Quia cùm officiū regulæ sit cōiungere rationes vt dictū est: & in his exceptio non coniungat, quia aliqua ratio suadet cōiunctionem vitandam, vt patet in regula, quod nullius in bonis est, occupāti conceditur: quæ fallit in libero homine, & in re sacra, & in multis similibus, vt notatur ff. de rer. diu. l. j. in his enim non possumus sequi regulam communem, vt ff. de legib. & senatuscon. l. in iis & l. ius singulare. & propterea non clauduntur sub regula. Et ita credēdum est intellexisse Io. Et sunt sub regula, id est sub generalitate verborum in regulæ traditione expressorum continentur: quia si regula est de homine: & exceptio debet esse de homine & non de asino, seu capra, seu alia specie. Item si regula procedit de actione reali, non rectè sequitur exceptio in personali, nec econtrà. Et ita verisimile est intellexisse Placen. Ad arg. Io. potest responderi,
19 † quòd verum est quòd exceptiones impediunt regulam, id est impediunt eam coniungere casus exceptos, sed ostendunt eam firmam in aliis non exceptis: quia vbi sunt
20 † plura capitula, quorū effectus est distinctus, si fiat detractio in quibusdam, videtur cætera confirmare, vt ff. de testament. milit. l. tribunus. §. vlt. Item verum est, quòd spe

cies

cies excepta non est sub genere : & dispositio eius non sequitur ad dispositioné generis, sed nihilominus est de genere, qualitate verborum inspecta vt suprà dixi. Sicut si diceret, Omnis homo legit, prçter Martinum qui dormit. Martinus sub homine continetur, sed de eo aliud quàm de cæteris prædicatur. Ad argumenta. Placent. dicendum quòd
21 verum est, † quòd specialia generalibus insunt, & sub generalibus comprehenduntur quãtum ad verba. non quãtum ad dispositionem, quia subest aliqua ratio, quæ non patitur ipsam secundum genus disponi.

ADDITIO.

a ¶ Inquit lex. Adde, quòd in legibus tradentibus regulam, nihil superfluum esse debet. Bald. in l. Gallus. §. j in iij. oppos. ff. de lib. & posthu. per tex. in l. j. ff. de reg. iur.

b ¶ Breuitate. Adde. Breuitas enim commendatur. l. fin. §. j. C. de app. & in l. fin. C. de donat. & facit text. in l. j. in prin. ff. de offic. præfec. præto. & dicit gloss. in l. j. ff. quod met. causa. quòd gaudent breuitate Moderni : intellige dummodo ex tali breuitate obscuritas nõ inducatur, vt not. Bald. in d. l. fin. C. de appel. quia vt dicit Horat. Obscurus fio, dum breuis esse laboro. & not. in procem. ff. verb. compẽdium, obscuritas enim reprobatur in l. si legatario. §. fin. ff. de fideic. liber. in l. ita fidei. ff. de iure fis.

c ¶ L. j. in princ. Vide ibi Bart. & Moder. Et differentia est inter generale & regulare : quia generale dicitur id, quod infallibiliter est verũ. Regulare vero quod in aliquibus casibus fallit, vt not. Card. Alexan. in cap. synodum. col. j in fi. xvij. distin. & vide tex. cum ibi not. in c. venerabilem. in princ. de elect. & tex. in c. quarto. vj. q. j. In lege enim occurrunt aliqui casus particulares, in quibus legis rectitudo seruari non potest in illis opus est flectere & incuruare regulam per dispensationem, vt ait Card. Alex. in c. regula. iij. dist. Et regula dicitur virga. j. q. iiij. cap. ecclesia. §. item peccato. Item sumitur pro iure communi. L. viij. dist. c. j. Item pro regula ecclesiastica. lxvij. dist. c. quoniam. & j. q. iij. cap. saluator. vers. alioquin. & vers. in subiecto. Sed an regula præstet autoritatem argu˜edi, sicut lex, vide glos. quam faciunt sing. Bald. Lud. Bologn. in suis secundis nouis interpret. in l. j. C. etiam ob chirog. pecu. & Bald. in cap. quód sicut. de elect. & facit gl. in rubr. ad leg. Iul. de adult. & in l. j. ff. de sta. homi. & text. suprà in procem. Item dicitur regula, eò quòd rectè regit, vel normam rectè viuendi tribuit, vt d. c, regula. & ibi Card. Alexã. & c. multos in fin. liiij. dist. & vide Alber. in Dictionario suo, in verbo, regula. & Ioan. Andr. hic plenè in glos. ordin. & Docto. Moder. & Anchar.

d. ¶ Pisces. Adde quando licitum sit piscari in flumine publico, vel priuato, tex. Bart. & Aug. in l. iniuriarũ. §. si quis. ff. de iniuriis Ioan. Fab. Christoph. Porc. & An. Aret. in §. flumina. instit. de rer. diuis. & Bart. in l. fin. de vsucap. Bald. in rub. ff. de rer. diuis. & in l. itẽ lapilli. col. j. eo. tit. tex. & glo. in l. si quisquam. ff. de diuers. tempor. prescrip. & pulchrè Car. Alex. in c. j. §. si quis de manso. si de inuesti. feu. cõtrouerte. & an aucupari & venari sit permissũ, vide per Doct. suprà alleg. & in l. diuus. ff. de ser. rustic. præd. & Ang. Aret. in §. feræ. instit. de rer. diuis. sed hodie secundum Card. Alex. in c. ius naturale col. pen. j. distin. de consuetud. per quam tollerentur garen. videtur, quòd in garenna aliena capiens non faciat suum : sed tenetur

restituere domino, & hoc probat: quia si inhibitio facta fuisset per iudicem maximè cũ causæ cognitione, tunc capiens rem captã non facit suam arg. l. qui fundum. §. qui sciens. ff. pro emp. nam prohibitio iudicis impedit dominij translationem, & forsitam acquisitioné. facit quod not. Inn. in c. fi. de accus. multo fortius lex consuetudinaria quę magis potest interdicere domini translationem, vt ff. de iure pa. l. si libertus. & de agri. & cens. quéadmodum, & Bar. & Ioan. de Plat. in l. j. de venat. fer. lib. xj. & sing. decis. parlamenti Gratianop. Delphin. q. ccxxviij. & in addit. & quæ dixi in lib. consuet. Bituri. §. x. de consuet. prędiorũ. item not. q̃ licet ratione lucri cessantis possit peti regulariter interesse l. iij. §. fi. cũ ibi not. ff. de eo quod cer. loc. & per Dyn. in reg. mora sua infrà eod. & Fel. post Abba. in c. cũ venerabilis. de excep. de quo latè Lud. Ro. in l. si constãte §. fi. ff. sol. mat. & diffusè Bald. in l. vna. C. de sen. quę pro eo quod inter est. & Bar. Io. de Pla. in l. j. de colleg. Illy. lib. xj. tamen hoc est verũ, pręterquam in piscatore & venatore, à quibus non potest peti aliquod interesse ratione talis lucri cessantis, text. est in l. quemadmodum. §. idémque Labeo & Proc. ff. ad leg. Aquil. quem pro singulari ad hoc propositum allegat Ludo. Roma. in sing. dcxxxj. incip. tu habuisti. & ratio est in text. quia incertum est an caperétur ab eis pisces, vel aues seu volucres. Ideo nõ potest haberi ab eis ratio lucri illius cessantis. idem tenet Lud. Bolog. in suis primis nouis interpret. in d. §. idémq; Labeo. Venatio & aucupatio quomodo differant, vide Abb. in clem. j. de statu mona. & ad no. suprà in princip. vide Barto. in l. iij. ff. de acquir. rerũ dom. & Ioã. de Plat. in l. quosdam. versic. quid autem. de naufrag. lib. xj. & Ang. in cons. cclx. col. j.

e ¶Bestiæ. Adde, quòd bestiæ appellatione continetur solum fera non mansueta, nisi consuetudo regionis sit in contrarium: vt not. Bartol. & ibi Alexan. in addi. in l. j. §. bestias. sub §. remouet. ff. de postul. & Matt. de Mat. in suis notab. & ibi vide an asinus contineatur. Et not. quòd appellatione bestiarum comprehenduntur animalia terrestria tãtum: nec includũtur aues & pisces. quod not. propter statuta, quę dicũt, quòd de bestiis & animalibus soluatur tantum pro gabella, quia si dicerẽt de animalibus, includerẽtur pisces & aues, secus si dicerent de bestiis, vt not. Card. Alex. in cap. vj. distin. xxxv. per gloss. ibi iuncto textu. Voluit allegare Mathesil. not. xcvj. incip. not. vnum mirabile. de quo per Fely. post Panor. in procem. Decret. col. iij. in gloss. j. vbi meminit de Mat. Sed tu limita vt per Ro. sin. ccccxxvij. incipien. communis doctrina.

f ¶Regula. Adde Bart. & Doct. in l. j. ff. eod. Alberi. de Roza. in opere suo statutorum. in j. parte. q. iij. & dic vt per Pet. de Anch. & Doct. Mod.

g ¶Vniuersalibus. Adde Bart. in dispu. sua incip. per Itallam. & Bart. in l. si pluribus. & ibi Bal. ff. de leg. ij. & Iaco. de Bello. in l. si necessarias. ff. de pig. act. & Bart. in l. j. ff. eod. & in l. si ita. ff. de lega. ij. vbi dicit, quòd indefinita est, quãdo ponitur terminus communis sine aliquo signo, vt homo. & ibi vide de. vniuer. & singulari. & adde Io. And. in c. vt circa. suprà de elect. super verbo aliorum. & Bald. & Alexã. in l. ij. ff. de lib. & posthu. & ibi aliquid per Ang. & Ludo. Bolog. in l. si plures. ff. de leg. iij. in secundis interpret. & Bald. in l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. & in cap. j. de

pace iura.fit.in cap.auditis.de præ-
scri.& ibi Fely.col.xiij. versi.gusta.
& Bartol.in l.j.§.sed & si cert.ff.de
ven.in poss.mitten. Alber.de Roz.
in d.l.si pluribus.de leg.ij.& in Di
ctionario in verbo, indefinita. &
ibi Ioan.Bapt.in addit.& Paul.de
Cast.in consil.ccclv.in antiquis.&
Anch.hic in v.col.& Dyn.in regu.
exceptionem.infrà eod.& Bald.in
consil.clxxj.lib.j.& per Phil.Fran.
hic,col.ij.& infrà. c. cum multis.
nu.1.& ibi dixi in apost. in ver.in-
definita.de rescr.dixi etiã in Apost.
ad Panor.in c.fi.in fin.in ver. Old.
de con.lepro. notaui in d.l.si ita in
apost.in ver.indefinita & in apost.
ad Bar. post Alex. & alios in d.l.si
pluribus.col.ij.ver.quæro vtrũ hoc
sit verũ in ver. indefinita.not. Old.
consi.incip.in executione.& consil.
clxxij.& alleg.xxv.vol.iiij.

h ¶Lana.Adde quid veniat appella-
tiõe lanæ Bart.in l.si cui de leg.iij.
hic alle.& in l.pediculis.§.Labeo.
ff.de aur.&ar.leg.& ibi Alex.i addi.
& ibi habes quid venit etiã in leg.
pannorũ lini & lanæ: & vide Bart.
in l.v.in princip.de auro & argen.
leg.& Bald in rub.C.de verb.signif.
¶ Dic etiam ꝙ lanæ app. venit etiã
nõ separata à pellibus animalium
mortuorũ, & ipsa etiam pellis cui
hæret,si propter lanã principaliter
habeatur,nõ si e diuerso,vt not.Bar.
in l. lana & in alleg. l. si cui lana.
ff.de leg.iij. Item venit sericũ l.j.C.
quæ res ven.nõ possunt.Nec omit-
to vnum valde not. ꝙ lana dicitur
fructus industrialis, vt not Bart.in
l. ex diuerso.ff. de rei vend. & in l.
sequitur.§. lana.ff. de vsucap. & in
§. si quis à non domino per glos.
instit.de rer.diuis.quę facit ad hoc
ꝙ lana cedat emptori bonęfidei,ꝙ
non esset si esset fructus naturalis.
secundum Bart. in d.§.lana.& in l.
ex diuerso & not. Bald. in l.j. C.de
vsu & fruct. leg.

i ¶Sed dicendum. Adde eundem in
c.possessor.nu.20.infrà eod. F. C.

k ¶Non æquipollet. Idem tenet Bar.
in l. Cæsar.col.iiij. in princ. in ij.
quæst.nu.17.ff.de public. G. S.

l ¶ Si pluribus. Adde, ꝙ indefinita
æquipollet vniuersali collectiuè,nõ
autem distributiue, per text. in d.l.
si pluribus.ff.de leg.ij.sing.secundũ
Bald. in sua Margarita, in verbo,
indefinita. ad hoc bene facit gl. j.
in d.l.si pluribus, & fac. tex. in l. si
ita relictum.in princ. ff.eo. & vide
Albe.de Roza.in l.de pupillo §.qui
nuntiat. ff.de oper.no.nunt.

m ¶L.j. Adde Bar.in d.l.j.& ibi Doct.
ff.eod. tit.& Alber.de Ro.in opere
statut.in prima parte.et Ioan. And.
& Anch.hic et per Felin. post Abb.
in c. quoniam frequenter. in prin.
vt lite non contest.

n ¶Cõstituit.Nota quod regula Ca-
toniana est regula iuris,quia ius de
nouo constituitur, sed Ioan. And.
tenet hic contrariũ ꝙ regula Cato.
non sit regula iuris per rationem
Dy.sed Bart. concordat eos in l. j.
col.ij. ver. his præmissis. ff.de reg.
Cato. & adde an regul. Cato. ha-
beat locum in lega. inutil. & gl. in
d.l.j. distinguit tres casus. sed Dy.
hic& in d.l.facit sex casus,de quib.
vide per Bar. in d.l.j.col. iij & in l.
cætera. §.j. & ibi Do. ff. de leg.j. &
quæ no. Dy.in reg.non firmatur in
fi.infrà eo.et ibi dico,& Bar.in l.j.
ff.eod.tit.

o ¶Ratio. Adde quia ratio legis, seu
etiam constitutionis est, quæ regu-
lat ipsam legẽ, seu constitutionem
l.quod dictum ff. de pact. in l.adi-
gere §.quamuis ff. de iur. patrona.
ratio enim est sicut anima & spi-
ritus legis: verba autem sunt sicut
corpus & superficies.secundũ Bal.
in l.si quis seruo persuaserit.C. de
furt.& in l.j.col.antep. ff.sol.matr.

cum sim. quæ refert Iason in l. qui quadringenta. col. ij. in fi. & col. ij. in princ. ff. ad Trebel.

p ¶ Regulæ. Adde hic gl. Pet. de Anchar. & Mod. & Bar. in l. j. ff. eo. tit. ¶ Adde de hoc omnino Alexan. in l. si quis sic. ff. sol. matr.

q ¶ Conceditur. Adde quòd sufficit habere regulam pro se, donec probetur de exceptione, l. ab ea parte. ff. de probat. & l. suus quoque. vers. puta. ff. de hære. instit. in c. ad decimas. de restit. spol. & c. venerabili. vers. potest quoque. de sent. excom. in vj. nã pro regula semper est pronunciãdum, nisi probetur exceptio, secundum Bal. in c. j. col. iij. de alie. iudi. mut. causa fac. & in l. si tutor. in fi. C. de ser. pigno. dat. manumiss. & potior est causa, pro quo facit regula, cum aduersarius habeat necesse fallentiam ostẽdere, dicit gl. not. in hac rub. refert Ias. in l. post dotem. col. xvj. ff. solu. matri.

r ¶ Exceptiones. Adde Angel. Aret. in §. sic itaque. col. iij. insti. de act. Alb. de Ros. in j. parte statutorũ. q. lxviij. & Abb. in c. quoniam frequenter. & ibi pulchrè Fel. in princ. vt lite non contest. & Bart. Bald. & Docto. in l. in his. ff. de legi. & in regula cõprehendat priuilegiatos casus vel speciales, vide tex. in l. in fraudem. § fi. ff. de testa. milit. Et no. quod regula non debet restringi per illa, quæ ponũtur gratia exempli, vt notatur in c j. ne clerici vel monachi. & in l. ita vulneratus. §. illud. ff. ad legem Aquil. & not. Card. Alex. in cap. ius naturale. col. ij j dist. Item casus excepti à regula extẽdũtur ad omnes similes casus, vt no. glos. in l. j. C. de condict. indeb. gl. & Abb. in c. cũ dilecta. de cõfir. vtil. vel inuti. & Abb. in c. fi. col. iij. de re iudic. & in c. fi. colum. iij. vt lit. non contest. & vide Ant. Corf. in suis singularibus in verbo extensio. el j. qui plene distinguit in hac materia. Et sufficit habere aliquam regulam pro se, & qui vult allegare fallaciã vel exceptionem, debet eam probare, vt est text. in l. suus quoque. vers. puto. ff. de hære. insti. & in l. ab ea parte. ff. de probat. & c. ad decimas. de restit. spol. §. eo. lib. & gl. sing. & ibi Ludo. Bol. in secun. interpret. in Cle. fi. de rest. Bal. in l. post dotem. ff. sol. mat. & in l. rẽ actor & in l. amplio. C. de app. Alex. in addit. ad Bart. in l. patet. §. marito. ff. de doli except. & Bart. & ibi Alex. in l. nõ solũ. §. sed & reprobare. ff. de no. oper. nũt. Paul. de Cas. consil. xlix. col. vlti. in anti. & alias concordantias vide per Ias. satis ample. in l. qui se patris. C. vnde lib. & Alexan. in consi. xij. col. iij. in fi. lib. ij. & Abb. in c quoniam de con iug. Item reprob. & Bar. & Ludo. Bolog. in secundis nouis interpre. in l. generali. §. vxori. ff. de vsufruc. leg. & Bar. in l. quæsitum. §. denique. ff. de fundo instruc. & instru. leg. & Alex. in addit. ad Bar. in l. nam quod liquidè. §. fi. ff. de pen. leg. & Anch. & Do. in c qui ad agendum. §. de procur. eo lib. & Bar. & Doc. in l. actio. C. de trans. Ang. in l. j. ff. eod. tit. Ioã. de Imol. in l. si ita legatũ. ff. de leg. j. dicit quòd nedũ exceptio restringit regulam, sed per eam legatum restringitur, etiam si legatum annullet, & tamen per illũ tex. probatur cõtrarium vide Alex. cõs. clvij. col. ij. ver. ij. probare videtur. & in pen. col. & omnino in consil. cvj in fi. ij. col. lib. v. Bald. in consil. cxv in fi. iij. vol. & in cons. clxviij. & cõsi. cclxvij. in fi. lib. j. & Ang. de Clauasio in sua summa, in verbo, alienatio. §. x. & an regula per exceptionem declaretur, vide Lud. Põta. in cõs. lxij. col. ij. & Ias. not. in §. æquè si agat. vers. caplo. glo. inst. de act. & Alex. cõsil. cxxv. col. ij. vers. præterea. lib. ij. & in l. fi. ff. quod quisque iuris. & hic

hic per Phil. Franchum. col. j. & per An consil. ccxxxix. & in cõs. cclxxxix. & Franc. de Aret. in cons. cxliiij. Adde vltra cum Bart. in l. generali. §. vxori. & quod ibi posuit in apost. ad ipsum post Alex. & alios in vers. firmat regulam. ff. de vsufruc. leg. & Ant. Corset. singu. suis in ver. statutum. incip. nota vnum dictum. Vide omnino Dec. in cap. cùm dilecta. col. j. nu. 5. & 6. extrà de confirma. vtil. vel inutil. G. S.

In reg. Beneficium. Argumenta.

1 *Institutio à quo & de quo fieri debeat.*
2 *Institutio quid sit. & nume. 8. 10. & 13.*
3 *Institutio quo differat ab inductione in possessionem. & nu. 13.*
4 *Institutio spectat ad episcopum.*
5 *Inductio in possessionem beneficij spectat ad Archidiaconum.*
6 *Separatorum separata debet esse ratio.*
7 *Institutio corporalis dicitur, cum quis in possessionem mittitur.*
9 *Possessio per quid alicui quaratur.*
11 *Institutio transfert proprietatem beneficij.*
12 *Collatio beneficij in primum facta derogat collationi factæ in secũdũ.*
13 *Institutio quid differat ab inuestitura.*
14 *Inuestitura dicitur confirmatio præcedentis concessionis. & nu. 17.*
15 *Institutio hæredis tria requirit.*
16 *Tutor à testatore datus per iudicem confirmatur.*
18 *Collatio per episcopum factã, institutio iuris appellatur.*
19 *Detentio illicita dicitur, cùm quis instituitur à non habente potestatẽ instituendi.*
20 *Vicarius episcopi non potest instituere, nisi id specialiter concedatur.*
21 *Capitulum vacante sede non potest conferre beneficia, quorum collectio pertinet ad episcopum.*
22 *Institutio inualida dicitur cùm incapax instituitur.*
23 *Laicus prohibetur habere beneficium.*
24 *Institutio varijs sumitur modis.*
25 *Occupans possessionem propria autoritate, licet titulum habeat, dicitur prædo.*
26 *Institutio quæ canonica meritò sit censenda.*
27 *Legitima datio tutoris quæ dicatur.*
28 *Iura distincta an cõferantur per institutionem, inuestituram, & missionem in possessionem.*
29 *Possessio & quasi possessio an in eandem rem concurrant.*
30 *Possessio cadit in rebus corporalibus, quasi possessio in incorporalibus.*
31 *Corporalia specie differunt ab incorporalibus.*
32 *Possessio vera vel quasi nõ transfertur per inuestituram annulo, libro, vel baculo factam.*
33 *Possessio clauium traditione confertur.*
34 *Instrumento legato, seu vendito videtur legata seu vendita res in eo comprehensa.*

35 *Possessio vnius rei beneficialis accepta an sufficiat pro reliquis rebus.*
36 *Restituere volens hæreditatem, sufficit si vel vnam rem tantū hæreditariam restituat.*
37 *Possessionem totius fundi acquirit qui in vnicum fundi angulum inducitur.*
38 *Hæres adiens hæreditatē, omnium rerum hæreditariarū acquirit dominium, non possessionem, nisi corporaliter eam apprehendat.*
39 *Ex diuersis non fit illatio.*
40 *Conferens beneficium quibus temporibus capax esse debeat vt collatio valeat.*
41 *Institutio hæredis an vitiatur, si postea testator ius amittat, testandi.*
42 *Institutio beneficij non potest reuocari per instituentem.*
43 *Institutio non vitiatur si ex aliqua causa ius instituēdi perdatur.*
44 *Donatio inter viuos non reuocatur ob delictum donātis sequens: secus in donatione causa mortis.*
45 *Hæres vt institui quis queat quibus temporibus capax esse debeat.*
46 *Institutus, beneficij consequendi capax tribus temporibus esse debet.*
47 *Institutus in beneficio, ex causa superuenienti potest eodem priuari.*
48 *Institutio an vitietur, si post appareat eum, qui instituit, non potuisse iure instituere.*
49 *Factum ab eo qui credebatur tutor, cùm non esset, pro non facto habetur.*
50 *Error communis habetur pro veritate.*
51 *Error singularis nihil operatur in præiudicium veritatis: quo tamen ad fructus non sumptos prodest.*
52 *Institutio an vitietur per omissionem alicuius substantialium.*
53 *Canonicus de manu prioris non legitimè instituti præbendam recipiens, an possit agere ad eiusdem remotionem.*
54 *Testamentum remouere nō potest qui legatum in eo relictum sciens acceptauit.*
55 *Legatarius potest hæredem accusare, quòd necem defuncti non vltus est, licet legatum agnouerit.*
56 *Testamētum falsum dicere potest, qui aliquid consequutus est ab hærede.*
57 *Institutio alicui tacitè vel ad cautelam facta quando valeat.*
58 *Reseruatio facta à legato an possit effectum sortiri finita legatione.*
59 *Conditio contractui adiecta, quandocúque impleatur, ad tempus contractus & dispositionis trahitur.*

BONIFACIVS VIII. REGVLA PRIMA.

Beneficium ecclesiasticum non potest licitè sine institutione canonica obtineri.

¶REGVLAE istius exēplū euidenter patet. intendit enim dicere,
1 † quòd si aliquis instituatur ab eo, qui ius non habet instituendi: Item si institutio fiat de eo, qui non sit institutionis capax: Itē si institutio fiat non seruata forma, quæ debet in institutionibus seruari, institutio videtur esse minus canonica: quia defect

defectum habet eorũ quæ sunt in-
stitutionis substantialia. Propterea
a ex institutione tali non potest [a] be-
neficium licitè obtineri.
¶ Ad declarationem autem verbo-
b rum regulæ [b] quærendum est quid
sit institutio. Itẽ in quo differat ab
inuestitura & ab inductione in pos-
sessionem. Item quæ dicatur cano-
nica institutio. Subsequenter quæ-
renda erunt quædam ad materiam
regulæ pertinentia. De primo scri-
1 bitur per dominũ Hostiensem. † ꝙ
institutio est intus positio. Quod si
verum esset, iam superflua esset in-
uestitura & in possessionẽ inductio
post institutionem, quia quod ha-
beret nõ posset ei conferri, vlterius
prima collatione in eius effectu per
seuerante, vt ff. de ver. obli. l. nemo
rem suam. & l. scire debemus. §. vlt.
3 † Item cum canones exponant, ꝙ
4 ad alium pertineat institutio, † vi-
delicet ad Episcopum, vt supra de
5 † hæret. c. cũ ex iniũctio. in fi. & ad
alium pertinet possessionis inductio
scilicet ad Archidiaconũ: vt suprà
de offi. archid. c. ad hæc. & c. vt no
strũ. videtur inconueniens dicere,
quòd sint eiusdẽ rationis quia cùm
sint distincta officia illorũ ad quos
pertinent, distinctos debẽt habere
6 effectus, † quia discretorum [c] & di
c stinctorũ distincta & discreta ratio
esse debet, vt ff. de cal. l. vlt. & C. de
don. inter virũ & vxorẽ l. si maritus
§. & de episcop. & cler. l. repetita. &
de test. l. consulta diualia. Sed ex-
cusari potest, quòd intellexit de in-
stitutione quantum ad ius, quod ex
sola institutione acquiritur. Sed in-
tus statio de facto per inductionẽ
7 in possessionem subsequitur. † Et
præterea dici potest, ꝙ motus fuit
ex eo quòd canones appellãt indu-
ctionem in possessionẽ institutio-
nem corporalem: vt suprà de offi.
archid. c. ad hæc §. in quadã verò.

Et propterea potuit probabiliter di
cere, ꝙ institutio esset intus positio,
vel intus statio de facto: cũ etiam
sit in corporalem possessionem in-
ductio, vt d. §. in quadam. Magister
verò Ber. scribit suprà de instit. c.
8 autoritate. † ꝙ institutio est ius
canonicum in Ecclesia vel eccle-
siastico beneficio tribuere. Inuesti-
re est quasi possessionẽ illius con-
ferre. Postea verò subiungit, quòd
instituere est spiritualis beneficij
vel dignitatis corporalẽ possessio-
nem tradere. Et in hoc videtur tra-
dere cõtraria. Quia primo dicit per
institutionem conferri ius, & post
illam collationem iuris per subse-
quens factum, idest per inuestiturã
quæri quasi possessionẽ. per quod
9 concludit, † quòd per inuestituram
non acquiritur possessio. Et hoc est
certum possessionem nõ quæri per
solam institutionem vel ex sola in-
uestitura: sed per inductionẽ in cor
poralem possessionem: vt suprà de
elec. c. cum in cunctis. §. cum verò
electus. & not. Hostiens. in tit. de in-
stitut. & patet ff. de acquir. posses. l.
cum hæres. in princ. Sed credibile
est, ꝙ Magister Ber. in prima diffi-
nitione vel alias descriptione, intel
lexit de institutione strictè sumpta
per quã tribuitur ius: et non posses-
sio vel quasi, illius iuris. In secunda
intellexit de institutione largo mo-
d do sumpta. [d] Vel dicendum est, ꝙ
in prima intellexit de institutione
pertinẽte ad episcopum, quæ tribuit
solum ius. In secunda intellexit de
institutione pertinẽte ad Archidia.
quæ tribuit possessionem vel quasi.
Scribitur etiam per dom. Hostien.
in summa tit. de instit. in princip.
10 quòd † quidam dixerunt ꝙ insti-
tutio est ecclesiæ, vel ecclesiastici
beneficij collatio. quę diffinitio nõ
videtur esse sufficiens: quia non po-
nit omnia substãtialia institutiõis.

Non

Non enim dicit quod ex institutione
quæratur ius in proprietate beneficij
11 collati. Constat autem † quod per insti
tutioné, seu beneficij collationem
quæritur ius proprietatis illi in
quem beneficium confertur. Quod
12 ex eo patet † quia post collationé
factam in primum, collatio facta
in secundum nihil operatur: vt est
e casus. s. eod. lib. de præb. c. si tibi [e].
Et tamen si non esset per primam
collationem translatum ius in pri-
mum, potuisset per secundam col-
lationem transferri in personam se
cũdi. C. de rei ven. l. quoties. Sed cre
dibile est, quod qui prædictam dif-
finitionem induxit, intellexit quòd
ius per Beneficij collationem trãs-
fertur, & hoc aliqualiter indicant
diffinitionis verba. Attamé etsi om-
nia supradicta tolerabilia sunt pro-
pter probabilem autoritaté dicen-
13 tium, clarius potest dici, quod † insti-
f tutio [f] est iuris alicuius beneficij
14 verbalis collatio, † inuestitura verò
collationis seu institutionis confir-
matio, seu declaratio per quam in-
ducitur confirmatio. Missio in pos-
sessionem, est præcedentium, id est
collationis & inuestituræ executio
quod per similia patet. Nam in in-
stitutione hæredis tria sunt per or-
15 dinem. † Primum est institutio quę
procedit per dispositioné verbalé.
Secundum est institutionis irreuo-
cabilis confirmatio, quæ contingit
per consequens factum: id est per
mortem testatoris. Tertium autem
est institutionis & confirmationis
executio, quæ contingit per addi-
tioné hæreditatis & per subsequens
adminiculũ, id est apprehensionem
possessionis: licet illa nõ sit neces-
saria ad acquisitioné dominij rerũ
hæreditariarum: sed necessaria est
ad acquisitionem possessionis. C. de
test. l. omnium. ff. de acquir. possess.
cum hæredes. in princ. de bon. poss.

16 l. j. & ij. † Item in datione tutoris,
datur enim aliquando à testatore.
Secũda datio est illa verbalis quan
do cõfirmatur à iudice. vt patet. ff.
& C. de testam. tutel. & de confirm.
tut. Tertio sequitur decretum iudi-
cis administrationem concedens.
C. arb. tut. l. fi. & in authen. vt ij qui
ob. perhi. se hab. res minorum. §. pe
nult. Item patet in feudo, nã primo
17 fit feudi concessio. † Secundo inue
stitura quæ est præcedentis conces-
sionis confirmatio. Tertio in pos-
sessionem inductio, quæ est cõces-
sionis, & inuestituræ realis execu-
g tio, vt in tit. quid sit inuestitura [g].
Et licet prædicta non sint similia
quantum ad omnia: similia tamen
sunt quantum ad ordinem succes-
siuum. Et hæc vera sunt secundum
absolutam & propriam significa-
tionem verborum. Sed in præsenti
regula credẽdum est, & dicendum
institutionem largo modo sumi, &
pro omnibus supradictis modis
18 poni. Certum est enim † quòd col-
latio & inuestitura quæ fit per epi-
scopum, institutio iuris appellatur,
vt in præallegato c. cũ ex iniuncto.
suprà, de hæret. Itẽ inductio in pos-
sessionem quæ fit per Archidiaco-
num, appellatur institutio corpora-
lis, vt suprà de offic. Archid. cap. ad
hæc. §. in quadam vero. & c. vt no-
strum. In quacunque enim prædi-
ctarum defectus interueniens red-
dit beneficij receptionem vel reten-
19 tionem illicitã. † Si enim defectus
est in institutione verbali, siue ex
parte instituẽtis, vt quia is instituit
qui de iure instituere non possit, il-
20 licita est detentio, verbi gratia †: vt
h quia institutio fiat per vicarium [h]
episcopi, etiam generalem, qué con
stat instituere non posse, nisi insti-
tuendi potestas specialiter fuerit
permissa per Episcopum, vt de offi.
vicar. c. cum in generali. lib. vj. &
ita

ita debet intelligi, suprà de institu.
21 c.ex frequētibus.vel † quia fiat per
capitulum de beneficiis ad collationem Episcopi pertinentibus, quā
constat non valere etiam sede va-
i cante i vt suprà de instit.c.j.eo.lib.
22 † Item si institutio fiat de eo qui
23 non potest de iure institui. † vt si
k instituatur laicus k vel alius irregularis cui prohibetur de iure beneficium cōferri vt suprà de instit. c.ij. idem erit si defectus fuerit in institutionis forma, vt quia fuit sub conditione facta, cū actus legitimi non recipiant conditionem, neque diem, vt infrà eod. actus legitimi et suprà de elec. c. in electionibus. lib.
24 vj. Et per hoc patet, † q̀ institutio largo modo hîc sumitur. vt tam institutionē verbalem & inuestiturā quæ ius tribuit, quàm inductionem in possessionem, quæ possessionem & quasi concedit, & comprehēdat.
25 † Et hoc ostēditur necessario arg. posito casu quòd esset aliquis verbaliter institutus & inuestitus re ipsa sine inductione in possessionē: & auctoritate propria possessionē occupauerit, dicetur incūbere possessioni vt prædo, non vt iustus possessor. ff. de acquir. pos l. si ex stipulatione. j. & ij. resp. & l. nec ex vera
26 C. eod. tit. † Canonica verò institutio appellatur, in qua omnia substātialia validæ institutionis largo modo sumptæ cōcurrūt, id est collatio, inuestitura, & in possessionem inductio: & decens personæ habilitas, tā ex parte conferentis, quàm ex parte illius in quē collatio facta est: et solennis institutionis forma,
27 sicut superius est ostensum. † Sicut dicit legitima tutoris datio, quādo is dedit qui dare potuit: is accipit cui fuerat dandus. et is datur cuius
l dādi facultas l erat, & pro tribunali decretū interponatur, vt ff. de cōfir. tut. l. naturali §. si quæratur. ¶ Quæri autem potest circa materiā supradictam. Primò nunquid institutio, inuestitura, & in possessionem inductio, sint distinctæ species, vel idē significantes. hoc autem declaratū est per superiora, & ideo superua-
28 cuum esset repetere. ¶ † Secundo quæri posset, cùm sint species distinctæ propriè sumendo, vtrū distincta iura tribuantur per eas? & dicendū est sicut in superioribus patet, quòd per institutionē verbalem tribuitur ius proprietatis, & per inuestituram declaratur & confirmatur illius iuris collatio, vt dicto cap. cū ex iniuncto, & c. inter cætera. de præb. & per inductionē in possessionem tribuitur ius possessionis & quasi ius administrationis: vt in d. cap. ad hæc. §. in quadam verò. & d. c. vt no
29 strum. † Posset autem aliquis dicere, quòd inconueniēs videtur, quòd in eadem re quæratur possessio &
30 quasi possessio †, cum possessio consistat in rebus corporalibus tātùm, vt ff. de acquir. posses. l. iij. in princ. & de vsuc l. sequitur. §. si viā. quasi possessio cōsistat in incorporalibus, vt ff. de seruit. l. pen. & si seruit. vēd. l. sicut l. §. Aristo. & vti possíde. l. fin.
31 † sicut ergo corporalia & incorporalia sunt species oppositæ & non concurrentes circa eandem rem, vt instit. de rebus corpor. & incorpor. ff. de rerum diuis. l. j. sic possessio, & quasi possessio. videntur species oppositæ, & nō posse concurrere in eandem rem. Sed dicēdum est quòd in beneficiis est considerare ipsum ius beneficij quod est incorporale, & in eo dicitur quasi possessio. Item est considerare res corporales, quæ sub iure beneficij continentur, & in illis dicitur quæri vera possessio corporaliter instituto.
32 ¶ † Quæri posset m tertio, quare est
m quòd per inuestituram factam per annulum, vel per librum aut baculum

lum, nõ quæritur vera possessio, vel quasi possessio. eum per clauiũ traditionem quæratur possessio rerum quæ sub clauibus constituuntur vel custodiuntur, vt ff. de contrah. emp. l. clauibus. & de acquir. rer. domi. l. qua ratione. §. item si quis. & ff. de acquir. poss. l. j. §. si iusserim. Ratio
33 est, † quia res sub custodia clauium constituuntur & cõtinentur, & ideo traditis clauibus sub quarum custo
n dia sunt, ipsæ res traditæ[n] intelliguntur. Annulus verò & baculus seu liber nihil habet cõmune cũ rebus quę in beneficio cõtinentur. Et ideo inuestitura per baculum facta, non
34 intelligitur trãslata possessio: † sicut etiã dici solet si tradatur vel legetur instrumentum in quo continetur emptio prædij vel alterius rei, ipsa res intelligitur tradita vel legata, quia iuris in re quæsiti probatio in instrumento cõtinetur. C. de donat. l. j. ff. de leg. j. l. seruum filij §. eum & de leg. iij. l. qui chirographum.
35 † Huius autem causa quæri posset quarto, si institutus verbo, & inuestitus annulo inducatur in possessionem rei vnius, quæ est in beneficio sibi collato, nomine illius & aliarũ an intelligit' quæsita possessio illius tantum in quã inducitur corporaliter, vel illius & aliarum? videtur quæsita possessio omnium: quia iure
36 cauetur † quòd restituta vna re hæreditaria omnes restitutæ intelliguntur, si ea mente restituãtur: vt effectus restitutionis trahatur ad omnes, vt ff. ad Trebel. l. restituta. in
37 princ. † & quia totius fundi possessio transfertur etiam si vnum fundi angulum quis ingrediatur, vt ff. de acqui. pos. l. possideri. §. qđ autem j.
o sic ergo[o] quæsita possessione vnius rei, quę in iure beneficij cõtinetur, omnium in eodem beneficio comprehensorum quæsita intelligatur: tamen etsi hoc æquitas suadet: ius
p scriptum contrarium dicit[p] † quia
38 hæres quærit dominium omnium rerum hæreditariarũ adeundo hæreditatem: & tamen nõ quærit possessionem alicuius rei, nisi eam corporaliter apprehendat: vt in d. l. cũ hæredes & ff. si test. lib. esse iussus. l. j. §. Scæuola. Ad l. autem restituta. patet responsio, quia ibi loquitur de translatione dominij ad quam sufficit sola restitutio verbalis, vt in eadem l. & l. facta. eod. tit. In proposito autẽ loquimur de acquirẽda posses. quæ in facto consistit, licet ipsa acquisita ius dici posset, vt ff. de acquir. poss. l. j. §. si vir vxori. &
39 l. peregrè. in princ. † & ideo ad positionem vnius, nõ sequitur positio alterius, quod possibile est ab eo esse essentialiter separatum, vt C. de probat. l. non nudis. l. non epistolis. & l. neq; natales. & l. ad probationem. Item ad l. possideri. §. quod autem, respondeo, quòd ibi non dicitur quòd acquiratur possessio aliarum rerum, quæ erant intra fundũ, & à fundo distinctæ, sed cæterarũ partium fundi tantum, quæ acqui-
40 sitę parti erant cõtinuatæ. ¶ † Quinto quæri potest circa personas quibus
q temporibus conferens[q] debet esse capax beneficij conferendi: & dicendũ videtur, quòd sufficit eum esse capacem tempore collationis factæ, licet postea desinat ex quacunq; causa: quia factum legitimè retractari nõ debet, licet postea casus eueniat à quo nõ potuit inchoari, infrà eod. tit. c. factum legitimè. & ff. de acquir. hæred. l. si seruum quis. §. vlti. & de iis qui sunt sui vel alie. iur. l. patre. de reg. iur. l. in am-
41 biguis j. §. nõ est nouum. † Et quia iure cauetur, quòd si testator, qui hæredem instituit, sine delicto suo & absque facto suo perdiderit ius testandi, institutio propterea nõ vitiatur, vt ff. de testamen. l. is cui. & de

de bon.poss.secund.tab.l.j. §.exigit prætor. et §.si quis autem ergo insti tutio de beneficio facta nõ vitiatur licet instituens ius instituendi perdiderit. Obstare tamen videtur. ꝙ l.cauetur, quòd si testator, qui hæredem instituit, ius testandi perdi-
r derit propter delictum suum [r] vel propter factum suum quia se præbuit ad arrogandum: institutio vitiatur, vt ff.de iniusto & irri. testa. l.si quis filio exhæredato §.irritum. & de bon.poss.secund.tab.l.qui ex liberis.§.testamento.& instit. quib. mod.testam.infirm. circa princip. & §.non tamen. ergo vitiari videtur institutio facta de beneficio.
42 Sed responderi potest,† quòd insti tutio beneficij tenuit,ita quod propter expressam instituẽtis volũtatẽ nõ potuit reuocari. arg.vt ĩ.de præbend. cap.si tibi absenti.in sexto.
43 †Et ideo ex quacunque causa ius instituẽdi perdiderit, institutio præ cedens non vitiatur,vt in authẽ.de tabell.§.pen.sed institutio hæredis non tenebat irreuocabiliter ante mortem testantis,cum semper esset
s voluntas ambulatoria [s] & mutabilis vsque ad mortẽ.c.cum Marthæ. de celeb.miss.& C.de sacrosanct.ecclef.l.j.ff.de iure cod.l.diuus. §.licet.& de leg.j l.si mihi & tibi.§. in legatis.& de leg.iij.l.si quis in prin cipio testamenti. & de adim.leg.l. iij.§.vlt.& de don.inter vir.& vxo. l.cũ hic status §.ait oratio. Et ideo si perdiderit testator potestatem te standi ex ea causa,quę originem su matà delicto id est culpa vel dolo testãtis:institutio irritatur:vt in prę alleg.§.irritum.& in §.non tamen. sed si ex ea causa perdiderit testamenti factionem,quæ de dolo, vel
t culpa testatoris [t] nõ sumat originẽ, institutio non vitiatur, vt l.is cui. & in l.j.§.exigitur.& §.si quis autẽ. Facilius enim reuocantur ea,quæ à principio non habent effectũ irreuocabilem, quàm ea quæ à principio irreuocabiliter tenent, vt patet,
44 †quia donatio inter viuos, quæ irreuocabiliter tenuit à principio nõ reuocatur propter delictũ sequens
v à donante commissum, [v] vt C. de bonis damnatorum. l. si quis posthac.sed donatio causa mortis reuocatur ratione delicti & condemnationis, quæ post delictum subsequitur.ff. de donat. causa mortis. l.si aliquis. ¶Sexto quæritur quibus tẽporibus debeat esse capax is,qui
x in beneficio [x] instituitur ? & vide-
45 tur †quòd ea ratione qua hęres institutus debet esse capax tribus tem poribus: scilicet testamenti, mortis testatoris,& aditionis hæreditatis. ff. de hæred. institu. l.si alienum. §.
46 in extraneis.†eadem ratione institutus debeat esse capax beneficij
y consequẽdi tribus temporibus [y] id est tempore institutionis,& inuestituræ, & tẽpore quo mittitur in corporalem possessionem.sed si mediis tẽporib. fuerit incapax, id est inter institutionem & inuestiturã & missionem in possessionem, institutio non vitiatur, ex quo tribus temporibus capax inueniretur:vt ff.de hę redi.instit.l.sed etsi in conditione.
47 §.solemus. cum l.seruum meũ †sed si capax fuit in tribus temporibus: & post illa tria tẽpora incipiat esse non capax: si quidẽ ratione delicti sui: vt quia homicidium, vel aliud enorme delictum commisit quod
z ipsum inhabilẽ ad beneficiũ [z] reddit, priuatur ex causa superueniẽti: vt suprà de homicid. volunt. vel casua.Sed si propter aliũ defectum, qui ex delicto non sumit originem: vt quia senio vel valetudine corporali impeditus sit, vel alia causa simili: non priuabitur, sed dabitur alius coadiutor sibi: vt suprà de cle
48 ric.ægrot.lib.vj. ¶ † Septimò quæ-

ritur

ritur, quid si credebatur instituentē instituendi habere ius, cum in veritate non haberet: an comperto errore institutio vitietur? & videtur
49 vitiari debere: † quia factum illius qui credebatur esse tutor, & nō erat inutile est: vt ff. de reb. eorum qui sub tute. l. qui neq;. & de administr. tut. l. Titium §. à matre. & de eo qui
50 pro tut. l. si is qui. † Econtrà videtur vitiari nō debere de iure Canoni-
a co vel Ciuili.[a] quia tenuit ab initio propter errorem cōmunem à quo pro veritate habetur. c. consultationibus. de iure patro. de supel. leg. l. iij. in fin. & de offic. præt. l. Barbarius. & C. de testa. l. j. & de sent. & interlo. om. iud. l. si arbiter. & instit. de test. §. sed cum aliquis. & ideo licet postea detegatur veritas errori contraria, non vitiabitur institutio quæ ab initio tenuit, vt infrà eod. c. factum legitimè. Ad contraria di
51 ci potest, quòd ibi fuit † error[b] sin-
b gularis, qui nihil operatur in præiudicium veritatis. ff. de acquir. hære dit. l. cum quidam. §. quod dicitur. & de suppel. leg. l. Labeo. §. verum si ea. sed in consumptis fructibus etiā singularis error facti vel iuris ex-
c cusare debet de iure ciuili, [c] vt ff. de petit. hæred. l. sed & si lege. §. scire. C. de rei vend. l. certum. sed secundum Theologos, qui dicunt quòd veritate quandocunque comperta, vitiatur quod ab initio tenuit, si appareat contrarium veritati, debet fortè in principali aliter iudicari:
52 sed de fructibus idem. ¶ † Octauò quæritur, an si in forma institutionis vnum de substantialibus omit-
d tatur, [d] & cætera obseruentur, institutio vitietur? Et dicendum est, q̄ omissio cuiusque substātialis vitiat, vt ff. de transact. l. cum ij. §. si prætor & arg. de reb. eor. l. si pupillorum. §. si prætor. & ad municip. l. constitutionibus. licet omissio leuium & nō substantialium non vitiet rē de qua agitur. vt ff. de ven. insp. l. j. in fi.
53 ¶ † Nono quæri posset, si canonicus præbendā percepit de manu prioris qui non erat legitimè institutus, an postea possit petere priorem ab administratione remoueri, tāquam non legitimè institutum? & videtur
54 quod nō †, quia iure cauetur, quòd si ego consequar legatū ab hærede instituto in testamento, quod poteram infringere per querelam, vel contra tabulas, sciens me posse, q̄ postea non possum rumpere testamentum, quasi iuri meo renuntiasse videar. ff. de inoffi. test. l. si pars. §. si. & l. nihil. et de leg. præst. l. filium. §. omnibus. & de bo. lib. l. in seruitutē §. si quis. per quòd videtur, quòd si canonicus sciebat priorem non canonicè institutum, & præbendā de manu eius percepit, percipiēdo videtur renuntiasse iuri suo dicendi institutionē eius minus canonicā. Ecōtrà videtur, quod nihilominus possit dicere priorem nō canonicè institutum, & petere eum remoueri:
55 † quia si cōsequor legatum ab hærede, qui erat indignus, ex eo quòd defuncti necem non vindicauit, nihilominus possum postea eū dicere indignum ad auferendam sibi hæreditatem vt ff. ad Silla. l. penult.
56 & argum. ff. de prob. l. quidā. † Item si cōsequor legatū ab hærede instituto in testamento falso vel minus solenni: nihilominus possum postea dicere testamētū falsum vel minus solenne ad consequenter hæredi hæreditatē auferendam, vt ff. de is quib. vt indig. l. post legatū. sed ex præmissis arg. soluitur. quia si cōsequor legatū ab hærede instituto in testamēto, quod poterā dicere inofficiosum, vel per contra tab. rūpere: ideo excludor, quia pendebat ex facto meo rūpere vel nō rūpere testamentum, vt in primis arg. sed vbi

conse

consequor ab hærede indigno,qui necem nō vindicauit defuncti. vel quia filius putabatur,cum esset suppositus, vel quia institutus erat in testaméto falso vel minus solenni: ideo non excludor, quòd ex facto meo non procedebat ꝙ hæres esset indignus, vel quòd esset filius, vel non filius. Item quòd testamentum esset falsum vel nō falsum: solēne, vel nō solēne. & ideo nō excludor vt in secūdis argumētis,sic ergo & in ꝓposito dicēdū est, ꝙ si defectus institutionis factæ de priore nō pendebat ex facto canonici percipiētis i
g præbendā de manu eius,g ꝙ nō impediatur canonicus institutio nem prioris minus canonicā dicere, vt d.l.pe. & l.quidā.& l. post legatum. sed si defectus institutionis pēdebat ex facto vel ex voluntate canonici, tunc siquidē sciebat eū nō canonicè institutū, videtur renūtiasse iuri suo,vt d.l.si pars.& l.nihil.& l.filiū. §.omnibus. sed si ignorabat, nō videtur renuntiasse, & ideo nō exclu k
ditur,vt ff.de inof.test,l.mater,§.cæterum. & l. eum qui. & arg.ff. de acquir.hære.l.nec is.§.hæres, & l.si
57 is ad quem. † Quid autem de institutione alicui ad cautelā facta,vel tacitè:vt cū sit collatū beneficiū cui l dā habili ad illud tenendū tacito fideiussore stāte,vt fructus restituat illegitimo, cū illud beneficium tenere non posset,an valeat?dic ꝙ nō ꝑ ea quæ dici possunt in l.iij. de ꝓb. latissimè per Docto.in hac regula
58 beneficium h. ¶†Decimo ante hæc
h tempora dubitari consueuit,si apostolicæ sedis legatus,tempore legationis suæ reseruauerit in aliqua ecclesia beneficium alicui conferendum,& executores deputauerit, & postea finito legationis officio m beneficium vacauit an executores possint beneficiū taliter reseruatum canonicè conferre, & consequēter a

possit per eum cui confertur licitè obtineri? & videbatur ꝙ non quasi autoritas reseruatoris expirasset hoc ipso,ꝙ legationis officium expirasset,arg.de test.mil.l.si certarū §.fi.& de iure codic. l. cōficiuntur. §.si miles. ad leg. Falcidiā,l. si post missionē.sicut in legibus illis finita militia expirat priuilegium; sic autoritas confirmationis codicillorū in militia factorum. Item pro hoc erat efficax argumentum de iurisd. omniū iudic. l.eū qui magistratus. Econtra videtur collationē valere, quia reseruatio i collata erat in tempus, quo vacare contigerit, & ideo quandocunque postea vacare contingat, trahi videtur ad tempus
59 reseruationis factæ: † quia si contraho sub conditione,vendēdo,vel obligando rem meam:vel dispono de rebus meis,instituendo hæredē, vel sub conditione legando & postea quandocunq; existat conditio, trahitur ad tempus contractus & dispositionis retro factæ, k vt ff. de peric.& commod.rei vend.l.necessario.§.quòd si pendente.& qui potior.in pig.hab.l.potior.§.j.et l.fin. & de testa. mil.l. quod dicitur. Sed hodie per constitutionem nouam positā suprà de offi.leg.c.præsenti l. hæc dubitatio est remota : quia reseruationis autoritas expirat officio legationis finito : & ideo beneficiū, quod postea vacat, nō potest conferri canonicè per executores, nec licitè obtineri. ad argumētum contrarium potest respōderi, quòd loquitur in eo qui contrahebat, & disponebat de rebus suis : & ideo euentus cōditionis trahitur ad tempus dispositionis,legatus autē nihil iuris habebat in vacaturis, sed solus Papa m & ideo nihil ad rem. Dyn.

ADDITIO.

¶Potest.Adde quòd verbum,potest,

positum cum negatione importat necessitatem, vt l.non potest.ff.de furt.& not.hic Ioan.Andr.& Phil. Franc.in ij.col.post princ.& Barto. in cõsil. xcvij.col.ij.incip.in quæstione.nu.4.& in l.Gallus. nu.4.ff. de liber.& posthum.

¶Tu dic hoc verum, quãdo negatiua præcedit: secus autem si apponatur sine negatiua præcedente, vt per gl. in l.j.in ver.dare potest. & ibi Moder.ff.de iurisd.omn.iud.de quo omnino vide Anto.Corf.sing.suis. in versicu.potest.incip.verbum potest importat necessitatem.

b ¶Regulæ.Adde ad istam reg.Ioan. Andr.hic & Anch.& appellatione beneficij omne beneficiũ comprehenditur, vt no.hic Io.And.& Doct. in c.de multa.de præb.& Car.Alex. in c.miror.l.dist.in fi.& Abb.in cõsil.xlvij.vol.ij.illud de iure.& Spec. & ibi Io.And.in add.tit.de dispés. §.dicendum restat.ver.sed nunquid nocet.& hoc largo sumpto vocabulo:de quo per Abb.in c.super. & Felyn.in c.postulasti.col.vj. ver.circa gl.ij.de rescript.vbi ponit tres conclusi.& Phil.Frãc.hic in prin. & gl. fin.in tit.de col.§.volens.in ver.bene. Et quomodo cognoscit beneficium ecclesiasticum, vide Fely.in repet.c.in nostra.col.vj. ver.restant multa.de rescri.Et an pensio appellatione beneficij contineatur, vide Fely.in cap.ad audientiam.el j.col. ij.de rescrip.post Abb.& And.Barba.satis amplè.Et beneficiũ est beneuola actio gaudium tribuens capienti:vt inquit Sene.lib.j.de beneficiis.& Bal.in c.j.& ibi Card.Alexan.quibus mod.feud.amit.& vide Abb.in c.cle.de vi.& ho.cle.& Bal. in sua marg.in verbo beneficium. & ibi vide quot modis dicatur: & Alex.consil.lv, viso titulo. vol.ij.nume.12.& no.quòd licet beneficium sine legitimo tit.non posfit obtineri, vt hic, & in cap.j.§.ordinarij.de paci.pos.in Prag.sanct.& in titu.de coll.§.sed & insuper.verbo,titu.tamen propter contumaciam absentis actor missus in possess.ex secũdo decreto acquirit possessioné,& potest beneficium præscribere per decem annos inter præsentes,& xx. inter absentes, dum tamen habeat titulum saltem coloratum,vt colligitur ex no.per gl.& Doct.in c.contingit.de dolo & contu.& Abb.in c.j.in literis.de restit.spol.& no.hic Ioan.And.& in regula seq.in Mercu.& glos.& Doct.in c.j.de eo qui mittitur in pos. causa rei ser. suprà eod. lib. & gl.in d.c.j. de paci. pos. super verbo, triennium. sed hodie per illum tex.qui possedit per triennium habens coloratum titulũ tam in petitorio quàm in possessorio, nõ potest à quodam etiam ratione iuris nouiter impetrari molestari, exceptis casibus ibi no.per gl.super verbo, possideat.& in gl.beneficiũ. & tex. & gl. & Doct. in clem.j. de sequestra. posse. & proprie.& in regula Cancellariæ xxxiij.& ibi sing. gl.Ioan.de Anania in c.licet Hely. de simon.& Fely.in c plerunque:de rescript. & in c, sicut.de re iud.col. xvj. Et ideo dicunt Hostien.Card. But.Imol. Abb.& Fel.col.ij.in fi.in c. illud. de præsum. quòd clericus præsumitur rectè institutus,quando diuturno tempore tenuit ecclesiam seu beneficium vt rector,quia superiores visitantes sæpe ecclesias præsumuntur vidisse tit.suum, nec tolerassent intrusum tanto tempore : & not.hic Petr.de Anchar.col.viij. & Ioan.de Ana.post Abbat. & in d. c. licet Hely Fely.in d.c. sicut col.xv. vers. fallit iiij.& Do.de Rota,decis. lxxxiiij.in antiq.titul.de probat. Et quando episopus vel alius prælatus possit compellere beneficiatum ad ostendendum tit.beneficij, vide hic per gl.

per gl.& Pet.de Anchar.in viij.q.& Abb.& Felyn.in d.c.licet Hely.col. iiij.versf.extra glos.quęrunt Bald.in consf.clxvij.lib.iiij.& in l.malè agitur.C.de præscript.xxx.ann.& And. Barb.in repet.rubr.de fide instrum. col.lix.& Paul.de Leaza.in repetit. c.in literis.col.iiij.versic.ad vlti.& ibi per Abb.& Moder.de resti.spol. & Fely.in d.c.licet. ponit quinque conclusiones cum suis fallen.Quid de eo qui habet in cōmendā beneficium,an dicatur habere titulum:vide Doct.in c.nemo. de elect. s̄.eod. lib. qui dicunt communiter, quòd commenda est titulus canonicus.& nor Rom.in cōs.cccl. quod est pulchrum in materia cōmendarum:& vide glos.singul.in d.c.j.de pacific. posses.super ver.titulum,in Pragma. sanct.Item not,quòd licet quis non possit consequi beneficium nisi vnico titulo, vt c.vt quis duas. s̄. de elect.eod.lib. tamen potest se defendere ex pluribus titulis:vt not.Abb. in c.in nostra.de rescript, & est tex. celebris in c.post electionem.& ibi Abb.de præben. & Abb.in cap.eum olim. & ibi Felyn.in fi.de re iudic. & pulchrè Felyn.in repetitio.d.c.in nostra.col.ij.versicul.titulus multiplicatur ad cautelam in eodem beneficio: vnde dicit,quòd si quis dubiter de prima collatione sua, impetret secundam: quia per hoc non c inducitur renuntiatio primæ: imò potest vti vtraque ad defensionem suam: & vide Abb. in c.cum olim. in ij.ad fin.de priuilegiis. & Felyn. post Cardin.in c.inter dilectos.col. x. versicu.fallit iij.de fide instrum. quod nota perpetuò: & vide glos. d in c.nullus pluribus.infrà eod.tit. & quæ ibi dico post Dyn.in princ. facit quod not.Dyn.in sequenti fol. versic.quod ex eo. & not.Abb. in consil.iij.volu.ij.& Bald.in consil. vij.tit.de elect. & ibi Domi.de sancto Geminiano. Vide vltra hic allegat Cardin.in clementi.auditor. nu.9.& ibi posui in apostil.in vers. cōprehendit dignitates, de rescript. & in clemen. j. de præben. Gemin. in c.j.in prin. & ibi dixi in apostil. in verbo, non est dignitas. s̄. de eo qui mit.in posses.causa rei seruan. & in c.dudum. nu.7. vbi etiam notaui in ver.ecclesia cathedralis.s̄.de præben.& dixi in apostil.ad Philip. Franc.in c.Gram.nu.1.in versic.appellatione beneficij.s̄.de rescr.& in apost.ad Pan.in c.in nostra.In apostil.mea sub nomine Zacha.in vers. siue præben.de rescript.in antiq. Et inquantum domi. Boërij dixit supra,quòd clericus præsumitur rectè institutus,quando diuturno tempore tenuir, &c. hoc facit ad dissolutionem.q.an possessor beneficij cogatur per superiorem ostendere titulum suum, de quo dixi in apostil. ad Pa.post cum in c.licet Hely. nu. 22.in versic.ad ostendendum.in tit. de simonia. & in c.accedens. nu.4. in ver.ad ostendendum.tit.de accu. dixi etiam in apostil. ad Geminia. in c.j. nu.7. in ver.probare.tit. s̄.de eo qui mit.in posses.cau.rei seruan. & in addit.ad Bald.in l.in ciuilem. in prima oppositio. C. de furt. & in Rota decisione lxv.& dclxxix. in antiquis.

¶Discretorum. Adde Alber.de Rosa. in l.j.colum. j. in quarta oppositione.ff.soluto matrimonio.& vide plenè per Ias.post alios in l.naturaliter.§.nihil commune.in ij.notab.colum.iiij.nu.22.ff.de acquiren. posses. G. S.

¶Sumpta.Adde quòd multiplex est institutio, vna est propriè quæ sumitur pro translatione iuris non liberat à superiore facta,quando scilicet præsentatus per patronum instituitur. & istud ius instituendi transit in capitulum sede vacante,

cap.j. de institut.lib.vj. Alia est institutio quæ capitur pro collatione libera, de qua in cap.ex frequentibus.eod.titu.in antiquis. Tertia est institutio authorisabilis, quę fit quo ad curam populi tantum: vt si collatio beneficij spectat ad inferiorem pro cura populi non exempti, recurritur ad episcopum, vt in c.j. de capel.monach.in vj. Alia est institutio, quæ capitur pro inductione in possessionem: ista pertinet ad Archidiaconum de iure communi. cap.ad hæc.& cap.vt nostrum. de officio Archidiac. Et scias quòd de iure communi collatiua institutio tituli pertinet ad episcopum. gl. in c.cum venissent.eodem titulo.in antiquis.ita refert Pet.Rauen.in suo compendio iuris cano.tit.de instit. col.iiij.& col.v.

e ¶ C.si tibi. Adde ꝙ in beneficiatis non requiritur traditio, vel quasi, vt acquiratur ius in beneficio, vt plenè notat Dyn.in regula, qui prior. infrà eodem.& ibi dicam: quia primus pręfertur secundo in beneficio, etiam si fuerit tradita possessio, vt tenet hic Dyn.per textum in cap. si tibi.de præben. suprà eodem libro, & Ioan.Andr.ibi, super verbo, acquiras. dummodo collatio prima beneficij fuerit iure facta, vt est tex. & exemplum in cap.illud. & cap. suggestum. de iure patronatus, ita tenent Ioan.Fab. Bald. Salic. Paul. de Castro in l.quoties. & ibi Ias.in repetit.colum.v.in iiij.limitatio.C. de rei vendicatio. & Roma.consil. ccxcviij.colum.j.versic.iij. videtur casus quod not.pro limitatione. l. quoties.C.de rei vendic.

f ¶ Institutio. Adde quotuplex est institutio in beneficiis, & quæ differētia sit inter institutionē, collationem, & inuestituram: & quæ dicatur inuestitura authorisabilis: & an per inuestituram trāsferatur possess. vide text. & Doct.in c.cum in illis. §.cum autem.ꝰ.eod.lib.de præbend. & plenè per Abb.post Ioan.And. in c.authoritate. de instit. & Felyn.in c.auditis.co.iiij.versic.inquantum. Abb.de rescript.& glo.in §.j.de annat.in ver.institutiones in Pragma. Bald.in rub.de causa possess.& propriet.col.ij de inuestitura.vide Bal. & Card. Alex.c.j. quid sit inuestitura.ver.nota.& ibi vide per Andr.de Iser.in addit.ad Bal.per quæ fiat inuestitura. adde Innoc.Abb.& Bald. in c.ex literis.versi.not.de consuet. Archid.lxiij.distin.c.Hadrianus,& per Alex.in l.j.In si.princ.versic.vlterius quęrit.ff.de aquir.pos.& Pau. de Cast.cons.clx.in antiq.qui alleg. hic Dyn.vide Andr.Barb.in d.c.ex literis.de consuetud. & quæ dicam in iiij.quæst.& seq & Philip.Franc. hic,col.j. & gl.in d.c.in princ.super ver. inuestitura.de annat.in Pragm. sanct. & ideò est quòd institutio de beneficio facta nō transfert possessionem, nisi corporalis possessio tradatur. vt not.in c.cùm Bertholdus. saluis limitationib. quas ibi ponit Fely.de re iudic.in antiq.dat tamen iustam causam possidēdi, & iustum titulum in prælatura, vt per Bald.in l.iij. C. de emancip.liber.& quid sit institutio in beneficio, vide Cardi. in clemen.j.in solu.vj.quæst.de supplenda negligen.præla.Geminia.& Philip.Franc.in c.cum in illis.ꝰ.de præben.

g ¶ Inuestitura. Vide ibi Bal.& Card. Alexand. & latius in præludiis feudorum,& maximè per Ias.& Deci. Parlamentorum Gratianopol. Delphin.ccciiij. Adde tamen quod licet domi.Dyn.hic videatur sentire inuestituram in feudo non sufficere sine inductione in possessionem, limitabis hoc dictum, nisi possess. fuisset prius apud feudatarium: quia tunc sola inuestitura etiam verbali

lis sufficeret, vt per Bald. in authen. defuncto. in princip. & ibi posui in additio. in ver. Inuestitura. C. ad tertullia. & in l. j. C. de rerum permut. quod tamen intelligo esse verum si dominus sciebat tunc feudatarium possidere: vt notat Angel. in l. quædam. ff. de rei vend.

h ¶ Vicarium. Adde hic Dy. in regula, in generali. & ibi Ioan. Andr. & Doct. infrà eod. Cardin. Alexand. in c. perlectis. colum. v. in glos. super ver. iurgia. xxv. distin. & ibi an videatur habere iurisdictionem ordinatam vel delegatam, & Imol. in c. tua nobis. de offi. vicar. & per Ioan. Andr. in addit. Specul. de offi. vicar. super rubr. & Alexan. in additio. ad Bart. in l. j. §. ab eo. ff. quis & à quo appel. & ibi etiam vide an appelletur de vicario ad episcopum: & latius in cap. non putamus. s. de consuetud. eodem lib. & ad not. hic per Dyn. vide hic Philip. Franc. colum. ij. in fi. Quòd vicarius episco. non possit instituere, vide quod plenè notaui in additio. ad Philip. Franc. in cap. cum in generali. hic alleg. nu. 3. in ver. conferendi beneficia, vbi dico quòd tamen potest instituere præsentatū à patrono ecclesiæ idoneum, textus est singul. in c. ex frequentibus. quem ad hoc dicit sing. Roma. in singul. ccccccv. incipien. tu scis quòd fundatores, de quo per Cardin. in clemen. j. q. xvij. & xviij. de offic. vicar.

i ¶ Vacante. Adde glos. & Doct. in c. iis, & in c. cum olim. & ibi Abb. & Felyn. de maior. & obedien. in glo. in tit. de coll. §. illi verò. versic. legatorum. & in §. cui rei. ver. ecclesf. in Pragma. sanct. & ad plenum vide Ioan. Franc. de Pauin. in d. tract. de pot. cap. sed. vac. in ij par. q. j. ij. iij. iiij. v.

k ¶ Laicus. Adde text. & Doct. in c. ex literis. de transact. & tex. & Abb. in cap. Ioannes. ver. tertius art. coll. de cleric. coniug. & in c. ij. de institutio. Et an ex dispensatione episcopi vel Papæ possit obtinere, vide Cardin. Alexan. in cap. si qui. in vltimo notabili. xxxij. distin. & planè in cap. placuit. eadem distinctione. colum. iij. versicu. ad secundum. Et ibi vide an clericus, qui contraxit matrimonium, si vxor ante copulam vult intrare monasterium, possit redire ad suum beneficium, adde glos. & Doctor. maximè Imol. post Abb. in cap. j. de cleric. coniug. facit quod not. gloss. in cap. vnico. suprà eodem lib. in ver. Clericalis. de cleric. coniug. & Angel. Aret. instit. quibus modis ius patr. potest. sol. in princ. & Decl. Capell. Tholosanus quæst. ccxl. & quæ dixi in tracta. de pot. & offic. deleg. in j. quæst. col. antepenult.

Adde ad quæsita per do. apo. j. an laicus ex dispensatione episcopi possit beneficium obtinere: & ego puto quòd in curatis non possit dispensare, in aliis verò non requiratur dispensatio, vt latè per Federic. de Sen. consilio cxxvij. incip. casus talis est, quidam è canoni. & quis dicatur laicus. vide glos. in c. j. s. de proc. & in c. si iudex laicus. de sent. excommu. & text. in c. duo sunt genera. xij. q. j.

l ¶ Facultas. Adde quæ requirantur vt dicatur legitima tutoris datio, vide Bart. post Dyn. in d. §. si quæratur. hic alleg. & Dyn. fol. præceden. post principiū. & Decis. Parlamen. Gratianopol. Delphin. q. cccxxx. & Decis. Capel. Tholos. q. lxiij. & Cyn. Bart. Ioan. Fab. & Saly. in l. n. §. omnem. C. de administra. tut. & Angel. Areti. in §. tutores. instit. de tutel. & quæ dixi in lib. consuetu. Bitu. tit. de consuetud. status iurium, personarum. §. vij. & in addit. Adde prædictis Bart. in l. legitimos. in fi. princ.

quod ibi posui in apostil.ad ipsum. in ver. vtilia facere.ff.de leg.tuto.& in l.tutores.ff.de administ.tut.Alex. omnino post Bart.in l.prætor.ff.de oper.no.nunt.& consil.cxxxix.vol.j. & plenius per Bald.consil.xxxj. incip.quæritur an curator &c.vol.j.

m ¶ Quæri posset. Vide plenè per Guido.Papæ in q.lxxxj.si debitor. & in q.xxij.fuit inter. G. S.

n ¶ Traditæ. Adde tex.glo.Ioan.Fab. Ang.Aret.& Christoph.Porc.& ibi Ias.in addit.in §.itē si quis merces. instit.de rerum diuis.& Bart. & ibi Alex.in addit.in l.clauibus.hic alleg.& Bart.in l.cum pater. §. pater pluribus.ff.de leg.ij.& Bart.in l.ij. C.de verb.sign. & Per.de Ancha.in clemen.j.§.sanè.de hæret.& glo.in c.j. de consuetu.recti feudi.colla.x. & Cardin.Alex.in c.ostiarius.xxiij. distin. & in c.perlectis. xxv.distin. col.j.& glos.& Doct.maximè Abb. nu.12. & Bald.versic.nota quòd. in c.ij.de consuetud.& Alex.in l.j.§.si iusserim.hic alleg.& in l.possideri. in prin.col.ij.eo.tit. & ibi plenè vide, an etiam per traditionem instrumēti transferatur possessio. col. iij.versic.fallit in casu.l.j. C.de donatio. & Dyn.& quæ ibi dicam in regula, pro possessore. q.vij. infrà eod.& vide Bald.in l.ab emptione. colum.iij.ff.de pact. & in l.ij. C. de acquiren.posset. & Bald. Angel. & Alexan.in l.prædia.ff.de acquiren. possess. & Ang.Aret.in §.Interdum. instit.de rerum diuis.vt not.glos.in d c.ij.de consuet.& in d.c.j.de consuetu.recti feudi. & adde Bart.in l. quædam mulier.ff.de rei vendic.& Bald.in authen.quas actiones.C.de sacrosan.eccles.& hic Philip.Fran. colum ij.in princ.Et ad not.hic per Dyn.quòd poss.beneficij non quæritur per traditionem annuli, vel baculi, vide Alexan.in l.iij.in prin. col.iij. ff.de acquir.poss. & Io.Fab. Angel.Aret.post gl. instit.de verb. oblig.in prin.& Dy. sequitur Ioan. And.in c.transmissa.de elect. & ibi vide Mod.sed intelligitur concessa licentia intrandi authoritate propria.dictum est sing.Inno.in d.c.ij. de consuet. de quo facit sestum ibi Bald.& Rom.in sing.cxxxvj.incip. consuetudo est.& quomodo possess. beneficij probetur, vide Roman.in consilioccccxxxix.in quæst.iij.& in consil.cccxxxvij. & Bald.in l.j.C. de crimi.expil.hæred. & l.j.& ibi Alexan.in additio.C.de donatio.& ad omnia supradicta vide Paul.de Leaza.in repetit.c.in literis.col.v. versic.primo quæro. & per Abb.Sicul.de restit.spol.& per ipsum Paulum in rub.de causa pos.& proprie. & dominos de Rota decis.cccj. in antiq. tit.de causa poss. & propriet. & Oldr.consil.cccix.& Decis.Parlamen.Delphin.xxij.

Adde Panorm.plenis.in c.ij.& quod ibi posui in apostillis ad ipsum. in versic.clausum.nu.12. de consuetu. dixi in apostil.ad Lanfran.de Oria. in c.quoniam contra falsam. §. testium deposi.nume.96. circa fin.de probat.Alex.omnino in l.iij.de acquir.poss.& Barthol.Soc.in.consil. cxxxvij.incip.in controuersia.vers. secundo probatur. & consil.cxxxj. incip.in præsenti.col.iij.vol.j.

o ¶ Ergo. Vt ecclesiæ vel dignitatis. Pet.de Anch.hic in fi. & infrà eod. c.fine possessione.col.xvj.Io.Fab.in l.j.C.de emancip.liber. Panorm.in disput.iiij Ioan.Pet.Ferrar.in libel. de rei vendic. C. M.

p ¶ Contrarium dicit. Adde quòd idem tenet Specul.tit.de primo & secundo decreto.§.iam de effe.in prin.& Ioan.Andr.hic, & Phil.Franc.col. ij. post princip. sed Abb.in c.cum aliquibus.colum.ij. versic.vlterius quæro.de re iudi. tenet contrarium per plures rationes, quas ibi vide, & idem

& idem tenet Paul. de Leazar. in rep.cap.in literis. col.v. ver. modo quæro.de resti.spol.sed opin. Spec. & Dy. sequitur. But. in ca.cum venissent.ad fi.de restit.spol. Bald. & Paul.de Cast.in l.non mirum.ff. de pign.act. & An. in repet.l.si quis.§. differentia.ff. de acq. poss. & Ang. in l.cũ vnus.§.fi. de bon. auth. iud. pos.& Bart. in l.iij. in princ. col. v. ff.de acqui.pos.&ibi Lud.Ro.& pulchrè Felyn.in d. c. cum aliquibus. col.j.ver.inquantum, vsque ad fin. qui dicit ab ista parte non esse tutũ recedere.vide Lud.de Roz.in consi. cccxxxvij. & ista est cõmunis opinio. Adde Bart. in l. stipulationes non diuiduntur.col.vij.vers. vtrum autem istud.ff. de verb.obli. & do. de Rot. decis.cclxxvij. titul.de rest. spol.in nouis. & decis. Parlamenti Delph.q.ccclv.

q ¶Conferens. Adde hic glos.& Phil. Franc. colũ. ij. post med. & quando est defectus in conferente, qui non habebat potestatem conferendi,iudicatur possessio colorata vel nõ, vide Abb.in c.cum nostris. col. j. in prima regula.de concess. præben.& in c.ij.in princ.ne sede vac. Adde prædictis Bald. in rub. C. de condict. ob turp. caus. in princ. & quod ibi posui in addit.ad ipsum, in vers.incapax ad officium. Alex. in l. fratres. ff. de pœn. & Card. in clem ij.q.xiij.de ætа.& qualita.

r ¶.Suum. Intelligendum est illud. dummodo hoc vitium non incidat in crimen punibile, non rumpit testamentum prius legitimè factum: secus, si tale vitium incideret in crimẽ punibile, vt in d.l.j.§.exigit. & ibi glos.sing. ff. de bon. poss. secundum tab. & Ioan.de Imo.in l. is cui.& ibi Fran.Aret.in j. not. & latius in l.qui in potestate.§.j.& l.seq. ff.de testam. & Ioan. And.c. quanquam.de vsur.supra eod.lib.& Bar. in repetit.l. cunctos populos. circa fin.& Bal.in l.j. in lect.C. de sacrosanct.eccle.in iij.& in l.fi.col. pen. versi.hîc dubitatur.C.vnde legit.

s ¶Ambulatoria. Vide circa hoc late in reg.Quod semel.j.eod. F. C.

t ¶Testatoris.hæc distinctio quæ habetur s. in versic. & qua iure caueur &c. est plausibilis, & communiter approbata,sed falsa:quia non solum manet testamentum si testator posteà fiat inhabilis facto suo laudabili,vt dixi in auth. si qua mulier.C.de sacro. eccl. sed etiã facto suo culpabili,vt ob vitium prodigalitatis.l.is cui lege.ff.de testa.Et sic reiecta inepta & falsa distinctione vera methodus est facere regulam & fallentiam, & regula sit affirmatiua per reg.l. in ambiguis.§.nõ est. ff.eod. cap. factum legitimè.j. eod. & per text.in l.j. §. si quis autem.ff. de bonor. possess.secund. tab.fallit quando vna cum superuenienti inhabilitate bona ad alterius dispositionem vel dominium deuoluuntur,vt in eo qui se dat in arrogationem,vel patitur sententiam ex qua bona cõfiscãtur.Et ita debet intelligi & restringi l. si quis filio. §. irritum.ff.de iniust.rupt.& irrit. test. vt tunc procedat, quando simul bona amittũtur, & probatur in l.eius qui. §.j.& in fi. ff. de testa. secus ergo si bona non publicantur vt dixi in d. auth.si qua mulier.& vide quæ dixi in consuet.Paris. §.penul.& §.cxiij. Non obstat l. j. §. exigit prætor. in princ.ff.de bonor.poss.sec.tab.quia debet intelligi quando incipitur à tempore vltimo:quia illud non sufficit:sed habilitas tẽpore testamenti requiritur. & sufficit vt probat text.§ si quis autẽ testamentũ. ead. l. vt dixi in d. auth. si qua mulier. C. M.

v ¶Commissum. Adde quando donatio vel vẽditio facta reuocetur pro-

pter delictum sequens incontinenti commissum, Cyn. Bal. & Salic. in l. si quis post hac. hic alleg. per Dy. & Bal. & Angel. in l. res vxoris. C. de don. inter vir. & vxor. Dyn. & pulchrè Bart. in l. post contractum. col. ij. ver. præsumo. ff. de donat, vbi ponit præsumptiones, & Imol. in c. illo vos. de pig. & Spec. titul. de dona. §. j. ver. item pone aliquis & ibi Io. And. in additio. & Spec. de accu. §. sequitur. versic. quid post. & Bal. in l. pen. col. ix. ver. quidam timens ne fiscus. C. de exec. rei iud. & Cyn. & Doct. in l. fin. C. ad l. Iul. maiest. & Pet. de Ancha. in consi. clix. & Ang. Are. in tra. suo Maleficiorum. in gl. che hay tradito la patria tua. in vj. q. & Alb. de Gandino in tractatu Maleficiorum. in ti. de bo. malefactorum. colum. ij. ver. item pone, aliquis commisit.

x ¶ Beneficio. Adde hic gl. & Philip. Franc. col. ij. in fin. & an maior septennio, licet minor xiiij. annorum, possit esse capax canoniæ & præbendæ in ecclesia cathedrali? videtur quòd sic: vt no. in cap. super inordinatam. de præben. & in c. ex ratione. & in c. indecorum, de æta. & quali. & c. ex eo. de elect. suprà eod. lib. & c. nullus. de temp. ordin. & in c. si eo tempore. & ibi gl. de rescrip. & hodie probat tex. in d. c. ex eo. & gl. in c. statutum. §. j. versi. canonicis. suprà de rescrip. eo. lib. & Imo. in dicto. c. super inordinatam. dicit etiam quòd sine dispensatione, licet Host. Dominicus. Ant. Pet. de Ancha. & Abb. ibi contrarium per illum text. teneant. sed Fely. in c. ex insinuatione. in j. not. de simon. tenet primam opinionem: tamen per regulam Cancellariæ. xvij. videtur Papa statuere contrarium, vbi dicitur, quòd prouisiones aut concessiones, siue mandata de prouidendo de canonicatibus & præb. in ecclesiis cathedralibus facta pro illis, qui non excedunt xiiij. annum non valent, nisi sedes apostolica specialiter aliud concedat. Item quòd impetratio canonicatus in collegiata ecclesia facta pro minori x. annis, non valet, nisi specialiter fiat mentio in impetratione. vnde dicit ibi gl. quòd ordinarius non potest dare canonicatum in ecclesia cathedrali minori xiiij. annis, cùm non possit dispensare contra illam regulã: maxime quia Papa reseruat sibi, vt ibi vide. & ad prædicta vide tex. & Doct. maximè Abb. in clem. si. de æta. & qual. & vt de ad quæ beneficia, vel dignitates possit minor promoueri. Card. Ale. multũ amplè in c. de his. col. ij. post princip. xxviij. dist. & Dom. de Rof. deci. cccxxiiij. ti. de resc. in nouis. & in decisio. cciij. & seq. in antiquis tit. de æta. & quali. & Fely. in c. cùm xx. col. vlti. ante fin. de offic. deleg. Et an Papa pupillo coram se existenti conferendo dignitatem videatur secum dispensare super defectu ætatis: vide gl. in d. reg. Cancel. quæ allegat aliqua consilia Old. de Laud. quæ sunt à cccxxv. vsque ad finem, multum sing. adde Bald. in l. fi. col. ij. ver. & ideo. C. sententiam rescin. non pos. & in c. j. per quos fit inuest. tex. gl. & Doct. in c. j. de æta. & quali. §. eo. lib. & in c. licet canõ de elect. & Card. in consi. viij. tit. de rescrip. Quid in epis. conferendo inhabili beneficium, an videatur cum eo dispensare? vide ibi. & Car. Alex. in c. ex pœnitentibus. l. dist. & quod not. Bart. Ang. de Peru. Raph. Ful. & Io. de Imol. & Modern. in l. quidam consulebant. de re iud. vide Inn. in c. veniens. de filiis presbyte. & Abb. in c. diuersis fallaciis. de cle. coniug. & Angel. Aret. insti. qui manumit. non possunt. §. idémque iuris est. in §. seruus. qui dari tut. vel cur.

cur.& Card.Ale.in c.j.xliiij.dist.& c.apostolica.lvj. dis. Et an episcopus super ætate dispēset vide Doct. suprà in locis alleg.& gl. & Abb.in c. cum dilecti.de elec.& Spec.tit.de dispen.§. qualiter.versi. dicunt quidam.& versi.nunquid ergo episcopus.& ad notata hic per Dyn. vide ipsum in reg.non firmatur. in prin. & Io.And.in c.pen. de cleri. ægro. & in c.vnico suprà de cler. ægro. & ibi Doct.vbi habes de coadiutore.Et hic Pet. Philip. Franc. col. ij. propè finē.gl.in prag.Sanct.de collat.§.cui rei.inverbo,ecclesiasticus.

¶ Temporibus. Quid si conferatur alicui beneficium, qui tempore datæ literarum inhabilis sit ratione ætatis, an superueniente legitima ætate confirmetur, vide Dyn. in c. non firmatur. circa princ.j.eo. F.E.

¶ Beneficium. Adde quando beneficium dicatur vacare propter delictum & crimen,Fel.in c. si constiterit.col.ij. de accusat. & an beneficiū possit conferri criminoso, vide amplè Fely.in c.ij.in princ.de resc.

a ¶ Ciuili.Adde hic Io. And. in Mercur.in reg.mora.& Abb.in c.cōsultationibus. de iure patro . & latius in c.cum dilecta.col.v. & ibi Barb. & Fely.ver.lex. Barba. de rescript. & vide Doct.in iuribus alleg. per Dyn. & Lud. Boiog. in d. l. Barbarius. in primis interpret. & Angel. Aret.in §.sed cum aliquis.'instit. de testamen. Adde Panor.in c. nisi. nu.4.& qđ ibi posui in addit.inver. ipso iure.de renunt.& in c.fin.nu.2. vbi iterum notaui in addit.in versi. ipso facto de excef.prælа. Felyn. in c.inquisitionis. in princi. post Abb. & Ioan.de Ana.de accus.Corse.singul.suis in versi. testis.incip. clericus homicida . & Tho. Ferra. in suo tract.caute.iiij.incip: canonicis constitutionibus.

b ¶ Error singularis. Vide Bart. in l. Barbarius.in repetit.col.v.versi.sed quid de actionibus. nu.15.ff.de offi. præt.qui Dyn.hîc videtur sentire q lex Barbarius loquatur & habeat locum in officiis publicis autoritate & vtilitate. cogita tamen si hoc possit hîc à Dyn.elici. G. S.

c ¶ Iure ciuili. Idem tenet in c. possess.nu.38.& 39.j.eod. cui addeTho. Grā.in dictis.lxxix. nu.4.& 5. F.C.

d ¶ Omittatur. Adde quando omissio formæ solennitatis substantialis.& omissio leuium viciet actum, gl.hic,& Phi. Frā.col.vlt.post prin. & Bar.in l.cum hi.§.si prætor. ff. de trāsac.& in repe.l.j.§. si plures.ff.de exer.act.& Cy.in l.ignorare.ff.de testa.mili.& quæ not.Doct.in l. sciendum.ff.de verb.obl.& gl.ab Maria. col.xvj & ibi Fel.col.iij. in c. quoniam frequenter, vt lite non cōtest. vbi extēdit Felyn.apostillā d. Alex. in l.vniuersa.post Bar.C. de precib. imper.offer.& ibi per ipsos reperies multas concordant.Doct.& Felyn. in c.j. col.ij. de spōs. & Lud.in suis secūdis interpret.in l.ne in arbitris. §.finautē.C.dearbitr. & magistrum Gui.de Monte Ferra.in suo cōmento super pragmat. Sanct.in ii.parte. Adde prædictis Alex. in l.cum lex. ff. de fideiuss. & Panor. in c. super quæstionū.§.verum.nu.iiij. & quod ibi notaui in apost. ad eum in verspræter,seu vltra de offi.deleg.

e ¶ Remoueri .Adde ad hanc q. singulariter Dom.de Ro. dec. ccccxv. tit.de procurat.in nouis vbi allegāt Dyn.hic,& vide tex.in c. ex ore.& ibi Abb.de is quæ fiūt a ma.parte c. vbi solū faciens reuerentiam alicui prælato,tanquam legitimè constituto , licet fortè non esset, videtur ipsum approbare.

f ¶ Solenne. Adde Dy. plenè. & quæ ibi dico in regula, ex eo.j.eod. titu.

g ¶ Eius.Adde quòd idē tenet hîc Io. And.& Phil.Frāç.col.vlt.circa me-

dium & Bald. in l. quidam. ff. de probat.& ibi Flo.de sanct.Petro.

h ¶ Beneficium. Adde quòd ista q. non est Dyn.sed potius additio magistri Petri Caponis, vel alterius, vt potes videre: circa quam dic, quòd nec profectò potest constitui, aut deputari, siue reseruari aliqua pensio ei qui non est capax beneficij, secundũ Abba.in c.ad audientiam. in ij. de rescri.in c. extirpandæ. §. si verò. col. ij. de præbend. & latius in c.conquerente. de cler. non resi. vbi exẽplificat in episcopo qui non valens prouidere nepoti de curato beneficio propter defectum ætatis, contulit illud alteri, & super fructibus deputatur pensio nepoti.& hoc si sine causa: sed ex causa licita & honesta potest, vt pro bono pacis, vt c.nisi esset.de præben.vel vbi cõcurrunt merita & de ipsis constat: de quo vide plenè per Fel.in d.c.ad audientiam.col.ij.in j.& ij.conclusionibus.& gl.in c.j.de coll.§.ordinat super verbo onus.fo.16.in Prag. Sanct.Facit pro dicto originali, de quo hîc, quod not. Card. in clem.j. §.j.q.iij.& x.de supplen.negli.prxl.

i ¶ Adde, quòd reseruatio beneficiorum non habet locum hodie in regno Franciæ. Prag. Sanct. in proœ. & ti.de elect. & de reser. & ibi per gl. licet secundum Card. Alexan. in c.j.xix.dis.Prag.Gallorum censetur esse reprobata, cum affirment aliquas constitutiones sedis apostolicæ esse irrationabiles, neque velint eas recipere, cùm huius rei iudicium habere non possunt.& gl. c.j.§.visum fuit.de collat. super verbo, visum. tenet idem: sed salua reuerentia tenetur, licet in pluribus locis dicatur, quod futuri oratores regij instabũt &c.q a p hoc nõ videntur reprobare & etiã defacto quam per ordinatiões regias eã obseruãt.

k ¶ Factæ. Adde quãdo cõditio trahatur retro in cõtractibus & vltimis volũtatibus quantũ ad legatũ vide pulchrè Bart. & Imol.in l. si is qui pro emptore.col.xviij. vers. ad primã cũ hngit.ff.de vsuc. & Bal. in l. fi.§.sed quia.C.cõm. de leg.Ang.& Imol.in l. quæsitũ.§. si mihi seruus. ff.de leg.j.& Bal.in l.hæreditas. eo. j.ff.de hære.insti.& Dyn.in reg. qui prior.j.eo.post prin.& quæ ibi dico in addit.& Docto.j.seq.postil.

l ¶Præsenti. Adde ibi gl.Do. & Doct. & gl.in l.si certarũ.§.si.ff.de test.mili. quod intellige etiã ante aduentũ successoris nõ poterit legatus cõferre beneficiũ finito legationis officio, secũdũ Guli.de Cug.& Bal.in l. meminisse oportebit. col.ij. de offi. procõs.& leg. licet secus sit in aliis officiariis, qui poterunt regere & administrare ad aduentum successoris vsque, vt in d.l. meminisse.

m ¶Papa. Et processus fulminatus ab eius executore perpetuat mandatũ. Do.de san.Gem.Phil.Frãc.in d.c.præsenti.Spec.tit. de l.§.v.nu.14.Fed.de Sen.cõs.ccxcvij.qđ non obseruatur in Gallia, nisi prout in tit.de mand. in Pragm.& cõcorda.permittitur.

In reg. Possessor malæ fidei. Argumenta.

1 *Contrariorum altero percepto, percipitur reliquum*

2 *Possessor malæ fidei quis verè censeatur.*

3 *Venditorem dolo ad vendendum inducẽs, in mala fide constituitur.*

4 *Possessor bonæ fidei dicitur, qui & fraude & fraudis suspicione carere inuenitur.*

5 *Præscribere non potest qui fuit in mala fide tempore possessionis inchoatæ.*

Præscr

6 *Præſcriptio inchoata impeditur ſuperueniente mala fide.& ,nu.13*

7 *Poſſeſſor malæ fidei quanto tempore poſsit præſcribere.*

8 *Dominium directum in rebus mobilibus per vſucapionem triennalem quæritur.*

9 *Dominiũ vtile quãto tẽpore quæratur præſcriptionẽ inchoanti bona fide, & quanto ei qui mala fide.*

10 *Vſucapio triennalis inducta eſt in fauorem poſsidentis tantum.*

11 *Dominij ſimplicis appellatione directum intelligitur.*

12 *Præſcriptio decẽ vel viginti annorum permittitur fauore poſsidentis bona fide.*

14 *Dominium non quæritur quantiuis temporis præſcriptione, ſi mala fides adſit.*

15 *Eccleſiarũ immobilia quanto temporis ſpatio præſcribãtur à priuato.*

16 *Hæreticorum bona ipſo iure confiſcantur, ex tẽpore delicti cõmiſsi.*

17 *Præſcriptio quanto tempore contra fiſcum compleatur.*

18 *Eccleſiarum mobilia triennio vſucapiuntur.*

19 *Statutum generale quando deroget ſpeciali.*

20 *Conſtitutio indefinitè loquens quando vniuerſali æquipolleat.*

21 *Mala fides an tollat effectum præſcriptionis inchoatæ.*

22 *Actus perfectus nullo caſu ſuperueniente tollitur.*

23 *Ius canonicum in præſcriptionibus videtur æquius iure ciuili.*

24 *Aequitas naturalis an ſit præferenda rigori iuris.*

25 *Præſcriptio de iure canonico an requirat titulum cum bona fide.*

26 *Error facti probabilis æquipollet titulo.& nu.38.*

27 *Titulus non requiritur in præſcriptione triginta vel quadraginta annorum, ſicut nec bona fides, niſi in rebus eccleſiaſticis.*

28 *Bona fides in quibus non ſufficiat ad præſcribendum.*

29 *Tempus longiſsimum habetur loco tituli.*

30 *Bona fides an ſufficiat in præſcribendis rebus incorporalibus, an vero requiratur etiam titulus.*

31 *Titulus quare in præſcriptione rerum corporalium requiratur, non autem incorporalium.*

32 *Titulus in præſcriptione incorporalium an ſaltem à præſcribẽte allegari debeat, longæua autem poſſeſsio probari.*

33 *Obligatio perſonalis vt inducatur, requirit cauſa vera vel præſumpta*

34 *Vſusfructus qualiter & quando præſcribi poſsit.*

35 *Titulus eadem ratione in vſusfructus præſcriptione requiritur, qua & in dominij.*

36 *Vſusfructus iure communi poteſt poſsideri.*

37 *Bona fides an requiratur tempore contractus traditionis, & cõtinuatæ poſſeſsionis*

38 *Poſſeſſor an dicatur malæ fidei, qui in facto errauit.*

39 *Poſſeſſor an poſsit dici in bona fide qui errauit in iure*

40 *Errans in iure non vſucapit.*

41 *Errans in facto & iure, an ſit in*

bona fide

42 In dubio vtrum attendatur quod prodest, an quod obest.

43 Error facti cōcurens cū errore iuris inducit bonæ fidei præsumptionem.

44 Bona fides an prosit heredi eius qui mala fide possedit.

45 Præscriptio impeditur mala fide superueniente.

46 Titulus an requiratur cum libertas contra seruitutē præscribitur.

REGVLA II.

Possessor malæ fidei vllo tempore non præscribit.

¶PRÆMITTENDVM est ad
euidentiam istius regulæ, Quis dica
tur malæ fidei possessor qui præscri
bere nō potest, & consequēter vide-
bitur quis sit bonæ fidei qui præscri
1 bere potest, quia † per intelligētiam
vnius cōtrariorū percipitur alterius
a intellectus[a], vt ff. de accus. l. qui ac-
cusare. & de iis qui sunt sui vel alie.
iur. l. j. circa prin. & de præto. stipul.
l. j. §. stipulationū. & inst. de tutel. in
2 prin. Malæ † fidei[b] autē possessor di
b citur qui sciens contra canonū vel
legum interdicta mercatur, vt. j. eo.
c. qui cōtra. & C. de agric. & censi. l.
quēadmodū. in fi. lib. xj. Itē ille qui
emit cōtradicente domino, vt C. de
rei ven. l. si fundū. nā q spreta cōtra-
dictiōe ad emptionē processit, pręsumit fraudis particeps esse, & con-
sequēter bona fide carere, vt ff. quæ
in fraud. cre. l. ait prętor. §. si qs par-
ticeps. & de le. præstan. l. virilis. §. si
3 adierit. † Itē ille, qui ad vēdendū vē
ditorē induxit dolo, dicitur malę fi
dei possessor. C. de rescin. vēd. l. si do
lo. & l. dolus. Item ille qui emit ab
c eo[c] quē sciebat vendere non posse,
vt à pupillo sine tutoris authoritate,
vel falso tutore, quē sciebat tutorē
nō esse. vt ff. de cōtrah. emp. l. qui à
quodlibet. & de publicia. l. quęcūq.
4 §. qui à pupillo. † Bonę fidei verò e-
cōtrà dicitur, qui fraude qualibet &
fraudis suspitiōe caret, vt quia emit
vel alio titulo accepit ab eo quē cre
debat dominū esse. vel putauit eū,
qui vēdidit, ius vēdendi habere, q
credebat eū esse tutorē vel procura
torē domini. ff. de ver. sig. l. bonæ fi-
dei. Est ergo huius regulæ intellect⁹
duplex, & vterq; cōtinet veritatem.
5 Primus dicit † quod ille qui habuit
malā fidē tēpore possessiōis inchoa
tę, & cōtinuatę, nullo tēporis tractu
d seu tēporis cōtinuatiōe pręscribit,[d]
etiā si centū annis vel vltra posses-
6 sionem continuaret. † Secundus est
intellectus, q si possessor tēpore in-
choatę possessionis habuit bonā fi-
dem. & cōsequenter præscriptionē
inchoauit, & postea tēpore proce-
dente superuenit mala fides, impe-
ditur processus, & effectus pręscri-
ptiōis inchoatæ, & ideo illa verba,
vllo tēpore, determinare possūt prę
cedētia, & subsequētia: nā secūdum
primū determināt sequētia, secūdū
verò secūdū determināt pręcedētia
Sed opponit secūdū primū, iure ca-
7 uet † q malę fidei possessor pscribit
saltē spatio triginta, vel quadragin
ta annorū: vt C. de pręscr. trig. ann. l.
omnes. Sed sciēdū est, q hîc legisla
tor cōsiderauit naturalē æquitatem
dispositioni diuinæ cōuenietē, qua
cauetur q cū alterius iactura locu-
pletari nō decet: ius verò ciuile cōsi
derauit rigorē ex cōtractib⁹ homi-
num. suadētib⁹ aliquib⁹ publicis vti
litatibus, procedētē, id est vt domi-
nia rerū nō essent omni tēpore indi
stincta siue incerta, vt ff. de vsuc. l. j,
& propter finē facilius litib⁹ impo-
e ponēdū[e]: vt ff. p suo. l. fi. † nā iure ci
8 uili p vsucapionē triēnij, quæ pce-
dit in reb⁹ mobilib⁹, & in qua requi
tur titulus & bona fides, quærit do-
f miniū[f] directū, vt ff. de vsuca. l. iij.
& de

& de acquir.rerum dom.l.j.Item in præscriptione x.vel xx.annorũ,quæ procedit in immobilibus & in iuribus incorporalibus.vt C.de præscr. long.tẽp.l.fi.& de vsuf.l. corruptionem. & de seruit. & aqua. l. pen. in qua requiritur similiter titulus & bona fides, quæritur dominium vtile, cuius occasione datur vtilis in rem etiam cõtra dominium habentem directum : vt C.de præscrip.xxx.anno.l.si quis emptionis.in prin.& ibi
9 not.†Item in præscrip.xxx.anno.& etiam xl.si possidere bona fide inchoauerit quis,quęritur dominium vtile:si mala fide inchoauerit,quæritur sola exceptio contra dominũ: vt d.l.si quis emptionis.ij.respon.adeò quòd mala fides post præscriptionem inchoatam superueniens, nihil præiudicat in aliquo prædictorum.C.de vsu transfor.l. vnica. Ratio verò diuersitatis prædictorũ
10 est,†quia vsucapio triẽnij est inducta in fauorem possidentis tantùm, & ideo per eam quæritur dominiũ directum, adeò quòd nihil iuris remanet penes primũ dominũ : quod ex eo patet quia lex dicit,quòd vsucap. triennij quæritur dominium: vt d.l. iij. de vsucap.& C.de pact.l.
11 traditionibus.constat autem†quòd simplex dominij appellatio ad directum refertur,vt ff.si ager vectig. vel emphy.l.j.& ideo fauor iste ampliatur.vt infrà eod.c.odia.præscriptio autem xxx.annorũ inducta est in odium negligentium tãtùm,non autem in fauorẽ malæfidei possessorum:quia istis non fauent iura, vt hic, & C.de agric. & censi.l. quemadmodum. Et ideo odium illud restringitur,vt d.c.odia.& l.cùm qui-
12 dam.ff.de liber.& posthu. †In præscriptione autem x.vel xx.ann.ver-
g satur fauor g possidentis, bonam fidem ex parte habentis. odium verò ex parte non petentis seu petere negligentis:& ideo in ea eligitur quędam media via. quia ex parte qua dicit̃ inducta in fauorẽ possessoris, quærit̃ vtile dominiũ possessori:ex ea verò qua dicitur inducta in odiũ negligẽtis facit dominiũ directum remanere penes ipsum negligentẽ, ratione cuius agere posset actionem in rem directã contra alium possessorem,sed non cõtra eum, qui præscribit : vt d.l. si quis emptionis. & hæc procedunt iuxta prædictã regulam, odia restringenda & fauores conuenit ampliari. De iure verò canonico in vsucap.triẽnij,& præscri. x.vel xx.ann.idem per omnia,si bona fides fuerit cõtinuata vsque ad finem extremi momẽti cõpletæ præ-
13 scriptionis. †sed si mala fides superuenerit quãdocũque ante finem præscriptionis completæ, impeditur inchoatæ præscriptionis continuatio:& hoc volunt dicere verba regulæ,prout illa verba,vllo tẽpore, determinant præcedentia. Itẽ videtur
14 hic casus de iure canonico,†quòd nec dominiũ nec exceptio quęritur præscriptionẽ x.vel xx. vel xl. ann. vel etiam centũ,vel etiam vllo temporis spatio,cum interuenit mala fides,& hoc intendit regula cum dicitur,vllo tẽpore, determinando sequẽtia. & hęc vera sunt in rebus laicorum : in rebus verò ecclesiarũ,licet opiniones sint variæ,videtur ta-
15 men mihi,†quòd res immobiles ec-
g clesiarũ h præscribãtur à priuato,& ab alia ecclesia spatio quadraginta annorũ,vt s.de præscrip. c.j.& ij.& in authen.de eccle.tit.§.pro temporalibus.& C. de sacros.eccl.authen. quas actiones.Idem in bonis vacantibus , quæ deferuntur ecclesiis , vel quæ fuerunt hæreticorum , vel alia causa de qua habetur exemplum.C. de sacros. ecclesiis.l. fin.s. de præscript.c.ij.lib.vj.& ratio est aperta:
16 † quia bona hęreticorum ipso iure ex tempore delicti intelliguntur commissa seu confiscata , licet oc-

ritur,quid si credebatur instituenté
instituendi habere ius, cum in ve-
ritate non haberet:an comperto er-
rore institutio vitietur? & videtur
49 vitiari debere: †quia factum illius
qui credebatur esse tutor,& nō erat
inutile est: vt ff. de reb.eorum qui
sub tute. l.qui neq;.& de administr.
tut.l. Titium §.à matre.& de eo qui
50 pro tut.l.si is qui. †Econtrà videtur
vitiari nō debere de iure Canoni-
a co vel Ciuili.[a] quia tenuit ab initio
propter errorem cōmunem à quo
pro veritate habetur.c.consultatio-
nibus.de iure patro.de supel.leg.l.
iij.in fin.& de offic.præt.l.Barba-
rius.& C.de testa.l.j.& de sent.&
interlo.om.iud.l.si arbiter.& instit.
de test.§.sed cum aliquis.& ideo li
cet postea detegatur veritas errori
contraria, non vitiabitur institutio
quæ ab initio tenuit, vt infrà eod.
c.factum legitimè. Ad contraria di
51 ci potest,quòd ibi fuit† error[b] sin-
b gularis,qui nihil operatur in præiu
dicium veritatis.ff.de acquir.hære
dit.l.cum quidam. §.quod dicitur.
& de suppel.leg.l.Labeo.§.verum si
ea.sed in consumptis fructibus etiā
singularis error facti vel iuris ex-
c cusare debet de iure ciuili, [c] vt ff.
de petit.hæred.l.sed & si lege.§.sci-
re.C.de rei vend.l.certum.sed secun
dum Theologos, qui dicunt quòd
veritate quandocunque comperta,
vitiatur quod ab initio tenuit, si ap
pareat contrarium veritati, debet
fortè in principali aliter iudicari:
52 sed de fructibus idem. ¶†Octauò
quæritur,an si in forma institutio-
nis vnum de substantialibus omit-
d tatur, [d] & cætera obseruentur,insti-
tutio vitietur? Et dicendum est, ꝙ
omissio cuiusque substātialis vitiat,
vt ff.de transact.l.cum ij.§.si prætor
& arg.de reb.cor.l.si pupillorum.§.
si prætor.& ad municip.l.constitu-
tionibus.licet omissio leuium & nō
substantialium non vitiet rē de qua
agitur. vt ff. de ven. insp. l.j. in fi.
53 ¶†Nono quæri posset,si canonicus
præbendā percepit de manu prio-
ris qui non erat legitimè institutus,
an postea possit petere priorem ab
administratione remoueri,tāquam
non legitimè institutum? & videtur
54 quod nō †, quia iure cauetur,quòd
si ego consequar legatū ab hærede
instituto in testamento, quod pote-
ram infringere per querelam, vel
contra tabulas, sciens me posse, ꝙ
postea non possum rumpere testa-
mentum,quasi iuri meo renuntiasse
videar.ff.de inoffi.test.l.si pars.§.fi.
& l.nihil.et de leg. præst.l.filium.§.
omnibus.& de bo.lib.l in seruitutē
§.si quis. per quòd videtur, quòd si
canonicus sciebat priorem non ca-
nonicè institutum, & præbendā de
manu eius percepit, percipiēdo vi-
detur renunciasse iuri suo dicendi
institutionē eius minus canonicā.
Ecōtrà videtur,quod nihilominus
possit dicere priorem nō canonicè
institutum,& petere eum remoueri:
55 †quia si cōsequor legatum ab hæ-
rede qui erat indignus, ex eo quòd
defuncti necem non vindicauit,
nihilominus possum postea eū di-
cere indignum ad auferendam sibi
hæreditatem vt ff.ad Silla.l.penult.
56 & argum.ff.de prob.l.quidā.† Item
si cōsequor legatū ab hærede insti-
tuto in testamento falso vel minus
solenni:nihilominus possum postea
dicere testamētū falsum vel minus
solenne ad consequenter hæredi
hæreditatē auferendam, vt ff. de is
quib.vt indig.l. post legatū. sed ex
præmissis arg.soluitur. quia si cōse-
quor legatū ab hærede instituto in
testamēto,quod poterā dicere inof
ficiosum,vel per contra tab.rūpere:
ideo excludor,quia pendebat ex fa
cto meo rūpere vel nō rūpere testa-
mentum, vt in primis arg. sed vbi
conse

consequor ab hærede indigno,qui necem nõ vindicauit defuncti, vel quia filius putabatur,cum esset suppositus, vel quia institutus erat in testaméto falso vel minus solenni: ideo non excludor, quòd ex facto meo non procedebat ꝙ hæres esset indignus, vel quòd esset filius, vel non filius. Item quòd testamentum esset falsum vel nõ falsum: solẽne, vel nõ solẽne. & ideo nõ excludor vt in secũdis argumẽtis,sic ergo & in ꝓposito dicẽdũ est, ꝙ si defectus institutionis factæ de priore nõ pen debat ex facto canonici percipiẽtis i
g prębendã de manu eius,[g] ꝙ nõ impediatur canonicus institutio nem prioris minus canonicã dicere, vt d.l.pe.& l.quidã.& l. post legatum. sed si defectus institutionis pẽdebat ex facto vel ex voluntate canonici, tunc siquidẽ sciebat eũ nõ canonicè institutũ, videtur renũtiasse iuri suo,vt d.l.si pars.& l.nihil.& l.filiũ. §.omnibus. sed si ignorabat, nõ videtur renuntiasse, & ideo nõ excluditur,vt ff.de inof.test,l.mater. §.cæterum. & l. cum qui. & arg.ff. de acquir.hære.l.nec is.§.hæres, & l.si
57 is ad quem.† Quid autem de institutione alicui ad cautelã facta,vel tacitè:vt cũ sit collatũ beneficiũ cui dã habili ad illud tenendũ tacito fideiussore stãte,vt fructus restituat illegitimo, cũ illud beneficium tenere non posset,an valeat?dic ꝙ nõ ꝑ ea quę dici possunt in l.iij. de ꝓb. latissimè per Docto.in hac regula
58 beneficium[h] .¶†Decimo ante hęc
h tempora dubitari consueuit,si apostolicæ sedis legatus,tempore legationis suæ reseruauerit in aliqua ecclesia beneficium alicui conferendum,& executores deputauerit, & postea finito legationis officio beneficium vacauit an executores possint beneficiũ taliter reseruatum canonicè conferre, & consequẽter a possit per eum cui confertur licitè obtineri?& videbatur ꝙ non quasi autoritas reseruatoris expirasset hoc ipso,ꝙ legationis officium expirasset,arg.de test.mil.l.si certarũ §.fi.& de iure codic. l. cõficiuntur. §.si miles. ad leg. Falcidiã,l. si post missionẽ.sicut in legibus illis finita militia expirat priuilegium: sic autoritas confirmationis codicillorũ in militia factorum. Item pro hoc erat efficax argumentum de iurisd. omniũ iudic. l.eũ qui magistratus. Econtra videtur collationẽ valere, quia reseruatio [i] collata erat in tempus, quo vacare contigerit, & ideo quandocunque postea vacare contingat, itahi videtur ad tempus
59 reseruationis factæ: † quia si contraho sub conditione,vendẽdo,vel obligando rem meam:vel dispono de rebus meis,instituendo hæredẽ, vel sub conditione legando & postea quandocunq; existat conditio, trahitur ad tempus contractus & dispositionis retro factæ, k[k] vt ff. de peric.& commod.rei vend.l.necessario.§.quòd si pendente.& qui potior.in pig.hab. l.potior.§.j.et l.fin. & de testa. mil.l. quod dicitur. Sed hodie per constitutionem nouam l positã suprà de offi.leg.c.pręsenti [l]. hæc dubitatio est remota : quia reseruationis autoritas expirat officio legationis finito : & ideo beneficiũ, quod postea vacat, nõ potest conferri canonicè per executores, nec licitè obtineri. ad argumẽtum contrarium potest respõderi, quòd loquitur in eo qui contrahebat, & disponebat de rebus suis : & ideo euentus cõditionis trahitur ad tempus dispositionis,legatus autẽ nihil iuris habebat in vacaturis, sed m solus Papa [m] & ideo nihil ad rem. Dyn.

ADDITIO.

¶Potest.Adde quòd verbum,potest,

positum cum negatione importat necessitatem, vt l.non potest.ff.de furt.& not.hic Ioan.Andr.& Phil. Franc.in ij.col.post princ.& Barto. in cōsil. xcvij.col.ij.incip.in quæstione.nu.4.& in l.Gallus.nu.4.ff. de liber.& posthum.

¶Tu dic hoc verum,quādo negatiua præcedit: secus autem si apponatur sine negatiua præcedente,vt per gl. in l.j.in ver.dare potest. & ibi Moder.ff.de iurisd.omn.iud.de quo omnino vide Anto.Corf.sing.suis. in versicu.potest.incip.verbum potest importar necessitatem.

b ¶Regulæ.Adde ad istam reg.Ioan. Andr.hic & Anch.& appellatione beneficij omne beneficiū comprehenditur,vt no.hic Io.And.& Doct. in c.de multa.de præb.& Car.Alex. in c.miror.l.dist.in fi.& Abb.in cōsil.xlvij.vol.ij.illud de iure.& Spec. & ibi Io.And.in add.tit. de dispēs. §.dicendum restat.ver.sed nunquid nocet.& hoc largo sumpto vocabulo:de quo per Abb.in c.super. & Felyn.in c.postulasti.col.vj. ver.circa gl.ij.de rescript.vbi ponit tres conclusi.& Phil.Frāc.hic in prin. & gl. fin.in tit.de col.§.volens.in ver.bene. Et quomodo cognoscit beneficium ecclesiasticum, vide Fely.in repet.c.in nostra.col.vj. ver.restant multa.de rescri. Et an pensio appellatione beneficij contineatur, vide Fely.in cap.ad audientiam.el j.col. ij.de rescrip.post Abb.& And.Barba.satis amplè.Et beneficiū est beneuola actio gaudium tribuens capienti:vt inquit Sene.lib.j.de beneficiis.& Bal.in c.j.& ibi Card.Alexan.quibus mod.feud.amit.& vide Abb.in c.cle.de vi.& ho.cle.& Bal. in sua marg.in verbo beneficium. & ibi vide quot modis dicatur: & Alex.consil.lv. viso titulo. vol.ij.nume.12.& no.quòd licet beneficium sine legitimo tit.non posit obtineri,vt hic,& in cap.j.§.ordinarij.de paci.pos.in Prag.sanct.& in titu.de coll.§.sed & insuper.verbo,titu.tamen propter contumaciam absentis actor missus in posses.ex secūdo decreto acquirit possessioné,& potest beneficium pręscribere per decem annos inter præsentes,& xx. inter absentes, dum tamen habeat titulum saltem coloratum,vt colligitur ex no.per gl.& Doct.in c.contingit.de dolo & contu.& Abb.in c.j.in literis.de restit.spol.& no.hic Ioan.And.& in regula seq.in Mercu.& glos.& Doct.in c.j.de eo qui mittitur in pos. causa rei ser. suprà eod. lib. & gl.in d.c.j. de paci. pos. super verbo, triennium. sed hodie per illum tex.qui possedit per triennium habens coloratum titulū tam in petitorio quàm in possessorio, nō potest à quodam etiam ratione iuris nouiter impetrari molestari, exceptis casibus ibi no.per gl.super verbo, possideat.& in gl.beneficiū. & tex. & gl. & Doct. in clem.j. de sequestra. posse. & proprie.& in regula Cancellariæ xxxiij.& ibi sing. gl.Ioan.de Anania in c.licet Hely. de simon.& Fely.in c plerunque:de rescript. & in c, sicut.de re iud.col. xvj. Et ideo dicunt Hostien. Card. But. Imol. Abb.& Fel.col.ij.in fi.in c. illud. de præsum. quòd clericus præsumitur rectè institutus,quando diuturno tempore tenuit ecclesiam seu beneficium vt rector.quia superiores visitantes sæpe ecclesias pręsumuntur vidisse tit.suum, nec tolerassent intrusum tanto tempore: & not.hic Petr.de Anchar.col.viij. & Ioan.de Ana.post Abbat. & in d. c. licet Hely Fely.in d.c. sicut col.xv. vers. fallit iiij.& Do.de Rota,decis. lxxxiiij.in antiq.titul.de probat. Et quando episopus vel alius prælatus possit compellere beneficiatum ad ostendendum tit.beneficij, vide hic per gl,

per gl.& Pet.de Anchar.in viij.q.& Abb.& Felyn.in d.c.licet Hely.col. iiij.verſ.extra gloſ.quęrunt Bald.in conſ.clxvij.lib.iiij.& in l.malè agitur.C.de præſcript.xxx.ann.& And. Barb.in repet.rubr.de fide inſtrum. col.lix.& Paul.de Leaza.in repetit. c.in literis.col.iiij.verſic.ad vlti.& ibi per Abb.& Moder.de reſti.ſpol. & Fely.in d.c.licet. ponit quinque concluſiones cum ſuis fallen.Quid de eo qui habet in cõmendã benefi cium,an dicatur habere titulum:vi de Doct.in c.nemo. de elect. ſ.eod. lib. qui dicunt communiter, quòd commenda eſt titulus canonicus.& not Rom.in cõſ.ccel. quod eſt pulchrum in materia cõmendarum:& vide gloſ.ſingul.in d.c.j.de pacific. poſſeſ.ſuper ver.titulum,in Pragma. ſanct.Item not,quòd licet quis non poſſit conſequi beneficium niſi vnico titulo, vt c.vt quis duas. ſ. de elect.eod.lib. tamen poteſt ſe defendere ex pluribus titulis:vt not.Abb. in c.in noſtra.de reſcript, & eſt tex. celebris in c.poſt electionem.& ibi Abb.de præben. & Abb.in cap.cum olim. & ibi Felyn.in fi.de re iudic. & pulchrè Felyn.in repetitio.d.c.in noſtra.col.ij.verſicul.titulus multiplicatur ad cautelam in eodem beneficio: vnde dicit,quòd ſi quis dubitet de prima collatione ſua, impetret ſecundam: quia per hoc non inducitur renuntiatio primæ: imò poteſt vti vtraque ad defenſionem ſuam: & vide Abb. in c.cum olim. in ij.ad fin.de priuilegiis. & Felyn. poſt Cardin.in c.inter dilectos.col. x. verſicu.fallit iij.de fide inſtrum. quod nota perpetuò: & vide gloſ. in c.nullus pluribus.infrà eod.tit. & quæ ibi dico poſt Dyn.in princ. facit quod not.Dyn.in ſequenti fol. verſic.quod ex eo. & not.Abb. in conſil.iij. volu.ij.& Bald.in conſil. vij.tit.dę elect. & ibi Domi.de ſancto Geminiano. Vide vltra hic allegat Cardin.in clementi.audítor. nu.9.& ibi poſui in apoſtil.in verſ. cõprehendit dignitates, de reſcript. & in clemen. j. de præben. Gemin. in c.j.in prin. & ibi dixi in apoſtil. in verbo, non eſt dignitas. ſ. de eo qui mit.in poſſeſ.cauſa rei ſeruan. & in c.dudum. nu.7. vbi etiam notaui in ver.eccleſia cathedralis.ſ.de pręben.& dixi in apoſtil.ad Philip. Franc.in c.Gram.nu.1.in verſic.appellatione beneficij.ſ.de reſcr.& in apoſt.ad Pan.in c.in noſtra.in apoſtil.mea ſub nomine Zacha.in verſ. ſiue præben.de reſcript.in antiq. Et inquantum domi. Boërij dixit ſuprà,quòd clericus præſumitur rectè inſtitutus,quando diuturno tempore tenuit, &c. hoc facit ad diſſolutionem.q.an poſſeſſor beneficij cogatur per ſuperiorem oſtendere titulum ſuum, de quo dixi in apoſtil. ad Pa.poſt cum in c.licet Hely. nu. 22.in verſic.ad oſtendendum.in tit. de ſimonia. & in c.accedens. nu.4. in ver.ad oſtendendum.tit.de accu. dixi etiam in apoſtil. ad Geminia. in c.j. nu.7. in ver.probare.tit. ſ.de eo qui mit.in poſſeſ.cau.rei ſeruan. & in addit.ad Bald.in l.in ciuilem. in prima oppoſitio. C. de furt. & in Rota deciſione lxv.& dclxxix. in antiquis.

c ¶Diſcretorum. Adde Alber.de Roſa. in l.j.colum. j. in quarta oppoſitione.ff.ſoluto matrimonio.& vide plenè per Iaſ.poſt alios in l.naturaliter.§.nihil commune.in ij.notab.colum.iiij.nu.22.ff.de acquiren. poſſeſ. G. S.

d ¶Sumpta.Adde quòd multiplex eſt inſtitutio, vna eſt propriè quæ ſumitur pro tranſlatione iuris non liberatà ſuperiore facta,quando ſcilicet præſentatus per patronum inſtituitur. & iſtud ius inſtituendi tranſit in capitulum ſede vacante,

cap.j. de institut.lib.vj. Alia est institutio quæ capitur pro collatione libera, de qua in cap.ex frequentibus.eod.titu.in antiquis. Tertia est institutio authorisabilis,quę fit quo ad curam populi tantum: vt si collatio beneficij spectat ad inferiorem pro cura populi non exempti, recurritur ad episcopum, vt in c.j. de capel.monach.in vj. Alia est institutio, quæ capitur pro inductione in possessionem: ista pertinet ad Archidiaconum de iure communi. cap.ad hæc. & cap.vt nostrum. de officio Archidiac. Et scias quòd de iure communi collatiua institutio tituli pertinet ad episcopum. gl. in c.cum venissent.eodem titulo.in antiquis.ita refert Pet.Rauen.in suo compendio iuris cano.tit.de instit. col.iiij.& col.v.

e ¶ C.si tibi. Adde ꝙ in beneficiatis non requiritur traditio,vel quasi,vt acquiratur ius in beneficio, vt plenè notat Dyn.in regula, qui prior. infrà eodem.& ibi dicam:quia primus pręfertur secundo in beneficio, etiam si fuerit tradita possessio, vt tenet hic Dyn.per textum in cap. si tibi.de præben. suprà eodem libro, & Ioan.Andr.ibi, super verbo, acquiras. dummodo collatio prima beneficij fuerit iure facta,vt est tex. & exemplum in cap.illud. & cap. suggestum. de iure patronatus, ita tenent Ioan.Fab. Bald. Salic. Paul. de Castro in l.quoties. & ibi Ias.in repetit.colum.v.in iiij.limitatio.C. de rei vendicatio. & Roma.consil. ccxcviij.colum.j.versic.iij. videtur casus quod not.pro limitatione. l. quoties.C.de rei vendic.

f ¶ Institutio.Adde quotuplex est institutio in beneficiis, & quæ differétia sit inter institutionē, collationem, & inuestituram: & quæ dicatur inuestitura authorisabilis:& an per inuestituram trāsferatur possess. vide text. & Doct.in c.cum in illis. §.cum autem.§.eod.lib.de præbend. & plenè per Abb.post Ioan.And. in c.authoritate. de instit. & Felyn.in c.auditis.co.iiij.versic.inquantum. Abb.de rescript.& glo.in §.j.de annat.in ver.institutiones in Pragma. Bald.in rub.de causa possess.& propriet.col.ij de inuestitura.vide Bal. & Card. Alex.c.j. quid sit inuestitura.ver.nota.& ibi vide per Andr.de Iser.in addit.ad Bal.per quæ fiat inuestitura. adde Innoc.Abb.& Bald. in c.ex literis.versi.not.de consuet. Archid.lxiij.distin.c.Hadrianus,& per Alex.in l.j.in fi.princ.versic.vlterius quęrit.ff.de aquir.pos.& Pau. de Cast.consi.clx.in antiq.qui alleg. hic Dyn.vide Andr.Barb.in d.c.ex literis.de consuetud. & quæ dicam in iiij.quæst.& seq & Philip.Franc. hic,col.j. & gl.in d.c.in princ.super ver.inuestitura.de annat.in Pragm. sanct. & ideò est quòd institutio de beneficio facta nō transfert possessionem,nisi corporalis possessio tradatur. vt not.in c.cùm Bertholdus. saluis limitationib. quas ibi ponit Fely.de re iudic.in antiq.dat tamen iustam causam possidēdi, & iustum titulum in prælatura,vt per Bald.in l.iij. C. de emancip.liber.& quid sit institutio in beneficio, vide Cardi. in clemen.j.in solu.vj.quæst.de supplenda negligen.præla.Geminia.& Philip.Franc.in c.cum in illis. §.de præben.

g ¶ Inuestitura.Vide ibi Bal.& Card. Alexand. & latius in præludiis feudorum,& maximè per Ias.& Deci. Parlamentorum Gratianopol. Delphin.ccciiij. Adde tamen quod licet domi.Dyn.hic videatur sentire inuestituram in feudo non sufficere sine inductione in possessionem, limitabis hoc dictum, nisi possess. fuisset prius apud feudatarium:quia tunc sola inuestitura etiam verba-

li

lis sufficeret, vt per Bald. in authen. defuncto. in princip. & ibi posui in additio. in ver. Inuestitura. C. ad tertullia. & in l. j. C. de rerum permut. quod tamen intelligo esse verum si dominus sciebat tunc feudatarium possidere: vt notat Angel. in l. quædam. ff. de rei vend.

h ¶ Vicarium. Adde hic Dy. in regula, in generali. & ibi Ioan. Andr. & Doct. infrà eod. Cardin. Alexand. in c. perlectis. colum. v. in glos. super ver. iurgia. xxv. distin. & ibi an videatur habere iurisdictionem ordinatam vel delegatam, & Imol. in c. tua nobis. de offi. vicar. & per Ioan. Andr. in addit. Specul. de offi. vicar. super rubr. & Alexan. in additio. ad Bart. in l. j. §. ab eo. ff. quis & à quo appel. & ibi etiam vide an appelletur de vicario ad episcopum: & latius in cap. non putamus. s. de consuetud. eodem lib. & ad not. hic per Dyn. vide hic Philip. Franc. colum. ij. in fi. Quòd vicarius episco. non possit instituere, vide quod plenè notaui in additio. ad Philip. Franc. in cap. cum in generali. hic alleg. nu. 3. in ver. conferendi beneficia, vbi dico quòd tamen potest instituere præsentatū à patrono ecclesiæ idoneum, textus est singul. in c. ex frequentibus. quem ad hoc dicit sing. Roma. in singul. ccccccv. incipien. tu scis quòd fundatores, de quo per Cardin. in clemen. j. q. xvij. & xviij. de offic. vicar.

i ¶ Vacante. Adde glos. & Doct. in c. iis, & in c. cum olim. & ibi Abb. & Felyn. de maior. & obedien. in glo. in tit. de coll. §. illi verò. versic. legatorum. & in §. cui rei. ver. eccles. in Pragma. sanct. & ad plenum vide Ioan. Franc. de Pauin. in d. tract. de pot. cap. sed. vac. in ij par. q. j. ij. iij. iiij. v.

k ¶ Laicus. Adde text. & Doct. in c. ex literis. de transact. & tex. & Abb. in cap. Ioannes. ver. tertius art. coll. de cleric. coniug. & in c. ij. de institutio. Et an ex dispensatione episcopi vel Papæ possit obtinere, vide Cardin. Alexan. in cap. si qui. in vltimo notabili. xxxij. distin. & planè in cap. placuit. eadem distinctione. colum. iij. versicu. ad secundum. Et ibi vide an clericus, qui contraxit matrimonium, si vxor ante copulam vult intrare monasterium, possit redire ad suum beneficium, adde glos. & Doctor. maximè Imol. post Abb. in cap. j. de cleric. coniug. facit quod not. gloss. in cap. vnico. suprà eodem lib. in ver. Clericalis. de cleric. coniug. & Angel. Arer. instit. quibus modis ius patr. potest. sol. in princ. & Deci. Capell. Tholosanus quæst. ccxl. & quæ dixi in tracta. de pot. & offic. deleg. in j. quæst. col. antepenult.

Adde ad quæsita per do. apo. j. an laicus ex dispensatione episcopi possit beneficium obtinere: & ego puto quòd in curatis non possit dispensare, in aliis verò non requiratur dispensatio, vt latè per Federic. de Sen. consilio cxxvij. incip. casus talis est, quidam è canoni. & quis dicatur laicus. vide glos. in c. j. s. de proc. & in c. si iudex laicus. de sent. excommu. & text. in c. duo sunt genera. xij. q. j.

l ¶ Facultas. Adde quæ requirantur vt dicatur legitima tutoris datio, vide Bart. post Dyn. in d. §. si quæratur. hic alleg. & Dyn. fol. præceden. post principiū. & Decis. Parlamen. Gratianopol. Delphin. q. cccxxx. & Decis. Capel. Tholos. q. lxiij. & Cyn. Bart. Ioan. Fab. & Saly. in l. n. §. omnem. C. de administra. tut. & Angel. Areti. in §. tutores. instit. de tutel. & quæ dixi in lib. consuetu. Bitu. tit. de consuetud. status iurium, personarum. § vij. & in addit. Adde prædictis Bart. in l. legitimos. in fi. princ.

quod ibi posui in apostil.ad ipsum. in ver. vtilia facere.ff.de leg.tuto.& in l.tutores.ff.de adminiſt.tut.Alex. omnino post Bart.in l.prætor.ff.de oper.no.nunt.& conſ.cxxxix.vol.j. & plenius per Bald.consil.xxxj. incip.quæritur an curator &c.vol.j.

m ¶ Quæri poſſet. Vide plenè per Guido.Papæ in q.lxxxj.ſi debitor. & in q.xxij.fuit inter. G. S.

n ¶ Traditæ. Adde tex.glo.Ioan.Fab. Ang.Aret.& Christoph.Porc.& ibi Iaſ.in addit.in §.itē ſi quis merces. inſtit.de rerum diuiſ.& Bart. & ibi Alex.in addit.in l.clauibus.hic alleg.& Bart.in l.cum pater. §. pater pluribus.ff.de leg.ij.& Bart.in l.ij. C.de verb.ſign. & Pet.de Ancha.in clemen.j.§.ſanè.de hæret.& glo.in c.j. de conſuetu.recti feudi.colla.x. & Cardin.Alex.in c.oſtiarius.xxiij. diſtin. & in c.perlectis. xxv.diſtin. col.j.& gloſ.& Doct.maximè Abb. nu.12. & Bald.verſic.nota quòd. in c.ij.de conſuetud.& Alex.in l.j.§.ſi iuſſerim.hic alleg.& in l.poſſideri. in prin.col.ij.eo.tit. & ibi plenè vide, an etiam per traditionem inſtrumēti transferatur poſſeſſio. col. iij. verſic.fallit in caſu.l.j. C.de donatio. & Dyn.& quæ ibi dicam in regula, pro poſſeſſore. q.vij. infrà eod.& vide Bald.in l.ab emptione. colum.iij.ff.de pact. & in l.ij. C. de acquiren.poſſeſ. & Bald. Angel. & Alexan.in l.prædia.ff.de acquiren. poſſeſ. & Ang.Aret.in §.interdum. inſtit.de rerum diuiſ.vt not.gloſ.in d.c.ij.de conſuet.& in d.c.j.de conſuetu.recti feudi. & adde Bart.in l. quædam mulier.ff.de rei vendic.& Bald.in authen.quas actiones.C.de ſacroſan.eccleſ.& hîc Philip.Fran. colum.ij.in princ.Et ad not.hîc per Dyn.quòd poſſ.beneficij non quæritur per traditionem annuli, vel baculi,vide Alexan.in l.iij.in prin. col.iij. ff.de acquir.poſſ. & Io.Fab. Angel.Aret.poſt gl. inſtit.de verb. oblig.in prin.& Dy. ſequitur Ioan. And.in c.tranſmiſſa.de elect. & ibi vide Mod.ſed intelligitur conceſſa licentia intrandi authoritate propria.dictum eſt ſing.Inno.in d.c.ij. de conſuet. de quo facit ſeſtum ibi Bald.& Rom.in ſing.cxxxvj.incip. conſuetudo eſt,& quomodo poſſeſ. beneficij probetur, vide Roman.in conſilio cccxxxix.in quæſt.iij.& in conſil.cccxxxvij. & Bald.in l.j.C. de crimi.expil.hæred. & l.j.& ibi Alexan.in additio.C.de donatio.& ad omnia ſupradicta vide Paul.de Leaza.in repetit. c.in literis.col.v. verſic.primo quæro. & per Abb.Sicul.de reſtit.ſpol.& per ipſum Paulum in rub.de cauſa poſ.& proprie. & dominos de Rota deciſ.cccj. in antiq. tit.de cauſa poſſ. & propriet. & Oldr.conſil.cccix.& Decii.Parlamen.Delphin.xxij.

Adde Panorm.pleniſs.in c.ij.& quod ibi poſui in apoſtillis ad ipſum. in verſic.clauium.nu.12. de conſuetu. dixi in apoſtil.ad Lanfran.de Oria. in c.quoniam contra falſam. §. teſtium depoſi.nume.96. circa fin.de probat. Alex.omnino in l.iij.de acquir.poſſ.& Barthol.Soc.in.conſil. cxxxvij.incip.in controuerſia.verſ. ſecundo probatur. & conſil.cxxxj. incip.in præſenti.col.iij.vol.j.

o ¶ Ergo. Vt eccleſiæ vel dignitatis. Pet.de Anch.hic in fi. & infrà eod. c.ſine poſſeſſione.col.xvj.Io.Fab.in l.j.C.de emancip.liber. Panorm.in diſput.iiij Ioan.Pet. Ferrar.in libel. de rei vendic. C. M.

p ¶ Contrariū dicit. Adde quòd idem tenet Specul.tit.de primo & ſecundo decreto.§.iam de effe.in prin.& Ioan.Andr.hîc, & Phil.Franc.col. ij. poſt princip. ſed Abb.in c.cum aliquibus.colum.ij. verſic.vlterius quæro.de re iudi. tenet contrarium per plures rationes, quas ibi vide, & idem

& idem tenet Paul. de Leazar. in rep.cap.in literis. col.v. ver. modo quæro.de resti.spol.sed opin. Spec. & Dy. sequitur. But. in ca.cum venissent.ad fi.de restit.spol. Bald. & Paul.de Cast.in l.non mirum.ff. de pign.act. & An. in repet.l.si quis.§. differentia.ff. de acq. poss. & Ang. in l.cũ vnus.§.fi. de bon. auth. iud. pos.& Bart. in l.iij. in princ. col. v. ff.de acqui.pos.&ibi Lud.Ro.& pulchrè Felyn.in d. c. cum aliquibus. col.j.ver.inquantum, vsque ad fin. qui dicit ab ista parte non esse tutũ recedere.vide Lud.de Roz.in consi. cccxxxvij. & ista est cõmunis opinio. Adde Bart. in l. stipulationes non diuiduntur.col.vij.vers. vtrum autem istud.ff. de verb.obli. & do. de Rot. decis.cclxxvij. titul.de rest. spol.in nouis. & decis. Parlamenti Delph.q.ccclv.

q ¶Conferens.Adde hic glos.& Phil. Franc. colũ. ij. post med. & quando est defectus in conferente, qui non habebat potestatem conferendi,iudicatur possessio colorata vel nõ, vide Abb.in c.cum nostris. col. j. in prima regula.de conces. præben.& in c.ij.in princ.ne sede vac. Adde prædictis Bald. in rub. C. de condict. ob turp. caus. in princ. & quod ibi posui in addit.ad ipsum, in vers.incapax ad officium. Alex. in l. fratres. ff. de pœn. & Card. in clem ij.q.xiij.de æta.& qualita.

r ¶Suum. Intelligendum est illud. dummodo hoc vitium non incidat in crimen punibile, non rumpit testamentum prius legitimè factum: secus, si tale vitium incideret in crimẽ punibile, vt in d.l.j.§.exigit. & ibi glos.sing. ff. de bon. poss. secundum tab. & Ioan.de Imo.in l. is cui.& ibi Fran.Aret.in j. not. & latius in l.qui in potestate.§.j.& l.seq. ff.de testam. & Ioan. And. c. quanquam.de vsur.supra eod.lib.& Bar. in repetit.l. cunctos populos. circa fin.& Bal.in l.j. in lect.C. de sacrosanct.eccle.in iij.& in l.fi.col. pen. versi.hîc dubitatur.C.vnde legit.

s ¶Ambulatoria. Vide circa hoc late in reg.Quod semel.j.eod. F. C.

t ¶Testatoris.hæc distinctio quæ habetur s. in versic. & qua iure caueatur &c. est plausibilis, & communiter approbata,sed falsa:quia non solum manet testamentum si testator posteà fiat inhabilis facto suo laudabili,vt dixi in auth. si qua mulier.C.de sacro. eccl. sed etiã facto suo culpabili,vt ob vitium prodigalitatis.l.is cui lege.ff.de testa.Et sic reiecta inepta & falsa distinctione vera methodus est facere regulam & fallentiam, & regula sit affirmatiua per reg.l. in ambiguis.§.nõ est. ff.eod. cap. factum legitimè.j. eod. & per text.in l.j. §. si quis autem.ff. de bonor. possess.secund. tab.fallit quando vna cum superuenienti inhabilitate bona ad alterius dispositionem vel dominium deuoluuntur,vt in eo qui se dat in arrogationem,vel patitur sententiam ex qua bona cõfiscãtur.Et ita debet intelligi & restringi l. si quis filio. §. irritum.ff.de iniust.rupt.& irrit. test. vt tunc procedat, quando simul bona amittũtur, & probatur in l.eius qui. §.j.& in fi. ff. de testa. secus ergo si bona non publicantur.vt dixi in d. auth.si qua mulier.& vide quæ dixi in consuet.Parri(§.penul.& §.cxiij. Non obstat l. j. §. exigit prætor. in princ.ff.de bonor.poss.sec.tab.quia debet intelligi quando incipitur à tempore vltimo:quia illud non sufficit:sed habilitas tẽpore testamenti requiritur. & sufficit vt probat text.§ si quis autẽ testamentũ. ead. l. vt dixi in d. auth. si qua mulier. C. M.

v ¶Commissum. Adde quando dona tio vel vẽditio facta reuocetur pro-

pter delictum sequens incontinenti commissum, Cyn. Bal. & Salic. in l. si quis post hac. hîc alleg. per Dy. & Bal. & Angel. in l. res vxoris. C. de don. inter vir. & vxor. Dyn. & pulchrè Bart. in l. post contractum. col. ij. ver. præsumo. ff. de donat, vbi ponit præsumptiones, & Imol. in c. illo vos. de pig. & Spec. titul. de dona. §. j. ver. item pone aliquis & ibi Io. And. in additio. & Spec. de accu. § sequitur. versic. quid post. & Bal. in l. pen. col. ix. ver. quidam timens ne fiscus. C. de exec. rei iud. & Cyn. & Doct. in l. fin. C. ad l. Iul. maiest. & Pet. de Ancha. in consi. clix. & Ang. Are. in tra. suo Maleficiorum. in gl. che hay tradito la patria tua. in vj. q. & Alb. de Gandino in tractatu Maleficiorum. in ti. de bo. malefactorum. colum. ij. ver. item pone, aliquis commisit.

x ¶ Beneficio. Adde hîc gl. & Philip. Franc. col. ij. in fin. & an maior septennio, licet minor xiiij. annorum, possit esse capax canoniæ & præbendæ in ecclesia cathedrali? videtur quòd sic: vt no. in cap. super inordinatam. de præben. & in c. ex ratione. & in c. indecorum, de æta. & quali. & c. ex eo. de elect. suprà eod. lib. & c. nullus. de temp. ordin. & in c. si eo tempore. & ibi gl. de rescrip. & hodie probat tex. in d. c. ex eo. & gl. in c. statutum. §. j. versi. canonicis. suprà de rescrip. eo. lib. & Imo. in dicto. c. super inordinatam. dicit etiam quòd sine dispensatione, licet Host. Dominicus. Ant. Pet. de Ancha. & Abb. ibi contrarium per illum text. teneant. sed Fely. in c. ex insinuatione. in j. not. de simon. tenet primam opinionem: tamen per regulam Cancellariæ. xvij. videtur Papa statuere contrarium, vbi dicitur, quòd prouisiones aut concessiones, siue mandata de prouidendo de canonicatibus & præb. in ecclesiis cathedralibus facta pro illis, qui non excedunt xiiij. annum non valent, nisi sedes apostolica specialiter aliud concedat. Item quòd impetratio canonicatus in collegiata ecclesia facta pro minori x. annis, non valet, nisi specialiter fiat mentio in impetratione. vnde dicit ibi gl. quòd ordinarius non potest dare canonicatum in ecclesia cathedrali minori xiiij. annis, cùm non possit dispensare contra illam regulã: maxime quia Papa reseruat sibi, vt ibi vide. & ad prædicta vide tex. & Doct. maximè Abb. in clem. si. de æta. & qual. & vt de ad quæ beneficia, vel dignitates possit minor promoueri. Card. Ale. multũ amplè in c. de his. col. ij. post princip. xxviij. dist. & Dom. de Rot. deci. cccxxiiij. ti. de resc. in nouis. & in decisio. cciij. & seq. in antiquis tit. de æta. & quali. & Fely. in c. cùm xx. col. vlti. ante fin. de offic. deleg. Et an Papa pupillo coram se existenti conferendo dignitatem videatur secum dispensare super defectu ætatis: vide gl. in d. reg. Cancel. quæ allegat aliqua consilia Old. de Laud. quæ sunt à cccxxv. vsque ad finem, multum sing. adde Bald. in l. fi. col. ij. ver. & ideo. C. sententiam rescin. non pos. & in c. j. per quos fit inuest. tex. gl. & Doct. in c. j. de æta. & quali. §. eo. lib. & in c. licet canõ de elect. & Card. in consi. viij. tit. de rescrip. Quid in epis. conferendo inhabili beneficium, an videatur cum eo dispensare? vide ibi. & Car. Alex. in c. ex pœnitentibus. l. dist. & quod not. Bart. Ang. de Peru. Raph. Ful. & Io. de Imol. & Modern. in l. quidam consulebant. de re iud. vide Inn. in c. veniens. de filiis presbyte. & Abb. in c. diuersis fallaciis. de cle. coniug. & Angel. Aret. insti. qui manumit. non possunt. §. idémque iuris est. in §. seruus. qui dari tut. vel cur.

tur.& Card.Alc.in c.j.xliiij.dist.& c.apostolica.lvj.dis. Et an episcopus super ætate dispēset vide Doct. suprà in locis alleg.& gl. & Abb.in c. cum dilecti.de elec.& Spec.tit.de dispen.§. qualiter.versi. dicunt quidam.& versi.nunquid ergo episcopus.& ad notata hic per Dyn. vide ipsum in reg.non firmatur. in prin. & Io.And.in c.pen. de cleri. ægro. & in c.vnico suprà de cler. ægro. & ibi Doct.vbi habes de coadiutore.Et hic Pet. Philip. Franc. col. ij. propè finé.gl.in prag.Sanct.de collat.§.cui rei.in verbo,ecclesiasticus.

¶ Temporibus. Quid si conferatur alicui beneficium, qui tempore datæ literarum inhabilis sit ratione ætatis, an superueniente legitima ætate confirmetur, vide Dyn. in c. non firmatur. circa princ.j.eo. F.E.

¶ Beneficium. Adde quando beneficium dicatur vacare propter delictum & crimen.Fel.in c. si constiterit.col.ij. de accusat. & an beneficiū possit conferri criminoso, vide amplè Fely.in c.ij.in princ.de resc.

a ¶ Ciuili. Adde hic Io. And. in Mercur.in reg.mora.& Abb.in c.cōsultationibus. de iure patro . & latius in c.cum dilecta.col.v. & ibi Barb. & Fely.ver.lex. Barba. de rescript. & vide Doct.in iuribus alleg. per Dyn. & Lud. Bolog. in d. l. Barbatius. in primis interpret. & Angel. Aret.in §.sed cum aliquis. instit. de testamen. Adde Panor.in c. nisi. nu.4.& qđ ibi posui in addit.in verb. ipso iure.de renunt.& in c.fin.nu.2. vbi iterum notaui in addit.in versi. ipso facto de excess.prœla. Felyn. in c.inquisitionis. in princi. post Abb. & Ioan.de Ana.de accus.Corse.singul.suis in versi. testis.incip. clericus homicida . & Tho. Ferra. in suo tract.caute.iiij.incip. canonicis constitutionibus.

b ¶ Error singularis. Vide Bart. in l. Barbarius.in repetit.col.v.versi.sed quid de actionibus. nu.15.ff.de offi. præt.qui Dyn.hic videtur sentire q lex Barbarius loquatur & habeat locum in officiis publicis autoritate & vtilitate. cogita tamen si hoc possit hic à Dyn.elici. G. S.

c ¶ Iure ciuili. Idem tenet in c. possess.nu.38.& 39.j.eod. cui adde Tho. Grā.in dictis.lxxix. nu.4.& 5. F.C.

d ¶ Omittatur. Adde quando omissio formæ solennitatis substantialis.& omissio leuium viciet actum, gl.hic,& Phi. Frā.col.vlt.post prin, & Bar.in l.cum hi.§.si prætor. ff. de trāsac.& in repe.l.j.§. si plures.ff.de exer.act.& Cy.in l.ignorare.ff.de testa.mili.& quæ not.Doct.in l. sciendum.ff.de verb.obl.& gl.ab Maria. col.xvj & ibi Fel. col.iij. in c. quoniam frequenter, vt lite non cōtest. vbi extēdit Felyn.apostillā d. Alex. in l.vniuersa.post Bar.C. de precib. imper.offer.& ibi per ipsos reperies multas concordant.Doct.& Felyn. in c.j. col.ij. de spōs. & Lud.in suis secūdis interpret.in l.ne in arbitris. §.finauté.C.de arbitr. & magistrum Gui.de Monte Ferra.in suo cōmento super pragmat. Sanct.in ii.parte. Adde prædictis Alex. in l.cum lex. ff. de fideiuss. & Panor. in c. super quæstionū.§.verum.nu.iiij. & quod ibi notaui in apost. ad eum in vers. præter,seu vltra de offi.deleg.

e ¶ Remoueri .Adde ad hanc q. singulariter Dom.de Ro. dec. ccccxv. tit.de procurat.in nouis vbi allegāt Dyn.hic,& vide tex.in c. ex ore.& ibi Abb.de is quæ fiūt à ma.parte c. vbi solū faciens reuerentiam alicui prælato,tanquam legitimè constituto , licet fortè non esset , videtur ipsum approbare.

f ¶ Solenne. Adde Dy. plenè. & quæ ibi dico in regula, ex eo.j.eod. titu.

g ¶ Eius. Adde quòd idē tenet hic Io. And.& Phil.Frāc.col.vlt.circa me-

dium & Bald. in l. quidam. ff. de probat.& ibi Flo.de sanct.Petro.

h ¶ Beneficium. Adde quòd ista q. non est Dyn.sed potius additio magistri Petri Caponis, vel alterius, vt potes videre: circa quam dic, quòd nec profectò potest constitui, aut deputari, siue reseruari aliqua pensio ei qui non est capax beneficij, secundũ Abba.in c.ad audientiam. in ij.de rescri.in c. extirpandæ. §. si verò. col. ij. de præbend. & latius in c.conquerente. de cler. non resi. vbi exéplificat in episcopo qui non valens prouidere nepoti de curato beneficio propter defectum ætatis, contulit illud alteri,& super fructibus deputatur pensio nepoti.& hoc si sine causa : sed ex causa licita & honesta potest, vt pro bono pacis, vt c.nisi esset.de præben.vel vbi concurrunt merita & de ipsis constat: de quo vide plenè per Fel.in d.c.ad audientiam.col.ij.in j.& ij.conclusionibus.& gl.in c.j.de coll.§.ordinat super verbo onus.fo.16.in Prag. Sanct.Facit pro dicto originali, de quo hîc, quod not. Card. in clem.j. §.j.q.iij.& x.de supplen.negli.prel.

i ¶ Adde, quòd reseruatio beneficiorum non habet locum hodie in regno Franciæ. Prag. Sanct. in proœ. & ti.de elect. & de reser. & ibi per gl. licet secundum Card. Alexan. in c.j.xix.dis.Prag.Gallorum censetur esse reprobata, cum affirment aliquas constitutiones sedis apostolicæ esse irrationabiles, neque velint eas recipere, cùm huius rei iudicium habere non possunt.& gl. c.j.§.visum fuit.de collat. super verbo, visum. tenet idem : sed salua reuerentia tenetur, licet in pluribus locis dicatur, quod futuri oratores regij instabũt &c.q̃a p hoc nõ videntur reprobare & etiã defacto quam per ordinatiões regias eã obseruãt.

k ¶ Factæ. Adde quãdo cõditio trahatur retro in cõtractibus& vltimis volũtatibus quantũ ad legatũ vide pulchrè Bart. & Imol.in l. si is qui pro emptore.col.xviij. vers. ad prim.ã cũ fingit.ff.de vsuc. & Bal. in l. si.§.sed quia.C.cõm. de leg.Ang.& Imol.in l. quæsitũ.§. si mihi seruus. ff.de leg.j.& Bal.in l.hæreditas. eo. j.ff.de hære.insti.& Dyn.in reg. qui prior.j.eo.post prin.& quæ ibi dico in addit.& Docto.j.seq.postil.

l ¶ Præsenti. Adde ibi gl.Do. & Doct. & gl.in l.si certarũ.§.si.ff.de test.mili. quod intellige etiã ante aduentũ successoris nõ poterit legatus cõferre beneficiũ finito legationis officio, secũdũ Guli.de Cug.& Bal.in l. meminisse oportebit. col.ij. de offi. procõs.& leg. licet secus sit in aliis officiariis, qui poterunt regere & administrare ad aduentum successoris vsque, vt in d.l. meminisse.

m ¶ Papa. Et processus fulminatus ab eius executore perpetuat mandatũ. Do.de san.Gem.Phil.Frãc.ĩ d.c.præsenti.Spec.tit. de l.§.v.nu.14.Fed.de Sen.cõs.ccxcvij.qđ non obseruatur in Gallia, nisi prout in tit.de mand. in Pragm.& cõcorda.permittitur.

In reg. Possessor malæ fidei. Argumenta.

1 *Contrariorum altero percepto, percipitur reliquum*

2 *Possessor malæ fidei quis verè censeatur.*

3 *Venditorem dolo ad vendendum inducẽs, in mala fide constituitur.*

4 *Possessor bonæ fidei dicitur, qui & fraude & fraudis suspicione carere inuenitur.*

5 *Præscribere non potest qui fuit in mala fide tempore possessionis inchoatæ.*

Præscr

bona fide

42 *In dubio vtrum attendatur quod prodest, an quod obest.*

43 *Error facti cõcurens cũ errore iuris inducit bonæ fidei præsumptionem.*

44 *Bona fides an prosit heredi eius qui mala fide possedit.*

45 *Præscriptio impeditur mala fide superueniente.*

46 *Titulus an requiratur cum libertas contra seruitutẽ præscribitur.*

REGVLA II.

POssessor malæ fidei vllo tempore non præscribit.

¶PRÆMITTENDVM est ad euidentiam istius regulæ, Quis dicatur malæ fidei possessor qui præscribere nõ potest, & consequẽter videbitur quis sit bonæ fidei qui præscri-
1 bere potest, quia † per intelligẽtiam vnius cõtrariorũ percipitur alterius
a intellectus [a], vt ff. de accus. l. qui accusare. & de iis qui sunt sui vel alie. iur. l. j. circa prin. & de præto. stipul. l. j. §. stipulationũ. & inst. de tutel. in
2 prin. Malæ † fidei [b] autẽ possessor di
b citur qui sciens contra canonũ vel legum interdicta mercatur, vt. j. eo. c. qui cõtra. & C. de agric. & censi. l. quẽadmodũ. in fi. lib. xj. Itẽ ille qui emit cõtradicente domino, vt C. de rei ven. l. si fundũ. nã q spreta cõtradictiõe ad emptionẽ processit, præsumit fraudis particeps esse, & consequẽter bona fide carere, vt ff. quæ in fraud. cre. l. ait prætor. §. si qs participeps. & de le. præstan. l. virilis. §. si
3 adierit. † Itẽ ille, qui ad vẽdendũ vẽditorẽ induxit dolo, dicitur malæ fidei possessor. C. de rescin. vẽd. l. si dolo. & l. dolus. Item ille qui emit ab e
c eo [c] quẽ sciebat vendere non posse, vt à pupillo sine tutoris authoritate, vel falso tutore, quẽ sciebat tutorẽ nõ esse, vt ff. de cõtrah. emp. l. qui à f quodlibet. & de publicia. l. quæcũq;.
4 §. qui à pupillo. † Bonæ fidei verò ecõtrà dicitur, qui fraude qualibet & fraudis suspitiõe caret, vt quia emit vel alio titulo accepit ab eo quẽ credebat dominũ esse. vel putauit eũ, qui vẽdidit, ius vẽdendi habere, qa credebat eũ esse tutorẽ vel procuratorẽ domini. ff. de ver. sig. l. bonæ fidei. Est ergo huius regulæ intellect⁹ duplex, & vterq; cõtinet veritatem.
5 Primus dicit † quod ille qui habuit malã fidẽ tẽpore possessiõis inchoatæ, & cõtinuatæ, nullo tẽporis tractu
d seu tẽporis cõtinuatiõe præscribit, d etiã si centũ annis vel vltra posses-
6 sionem continuaret. † Secundus est intellectus, q̃ si possessor tẽpore inchoatæ possessionis habuit bonã fidem. & cõsequenter præscriptionẽ inchoauit, & postea tẽpore procedente superuenit mala fides, impedietur processus, & effectus præscriptiõis inchoatæ, & ideo illa verba, vllo tẽpore, determinare possũt præcedẽtia, & subsequẽtia: nã secũdum primũ determinãt sequẽtia, secũdũ verò secũdũ determinãt præcedẽtia Sed opponit secũdũ primũ, iure ca-
7 uet † q̃ malæ fidei possessor p̃scribit saltẽ spatio triginta, vel quadraginta annorũ: vt C. de præscr. trig. ann. l. omnes. Sed sciẽdũ est, q̃ hîc legislator cõsiderauit naturalẽ æquitatem dispositioni diuinæ cõuenientẽ, qua cauetur q̃ cũ alterius iactura locupletari nõ decet: ius verò ciuile cõsiderauit rigorẽ ex cõtractib⁹ hominum. suadẽtib⁹ aliquib⁹ publicis vtilitatibus, procedẽtẽ, id est vt dominia rerũ nõ essent omni tẽpore indistincta siue incerta, vt ff. de vsuc. l. j. & propter finẽ facilius litib⁹ imponẽdũ [e]: vt ff. p suo. l. fi. † nã iure ci-
8 uili p vsucapionẽ triennij, quæ procedit in reb⁹ mobilib⁹, & in qua requiritur titulus & bona fides, quærit dominiũ [f] directũ, vt ff. de vsuca. l. iij. & de

& de acquir.rerum dom.l.j.Item in
præscriptione x.vel xx.annorũ,quæ
procedit in immobilibus & in iuri-
bus incorporalibus.vt C.de præscr.
long.tẽp.l.fi.& de vsuf.l. corruptio-
nem. & de seruit. & aqua. l. pen. in
qua requiritur similiter titulus & bo
na fides, quæritur dominium vtile,
cuius occasione datur vtilis in rem
etiam cõtra dominium habentem
directum : vt C.de præscrip.xxx.an
no.l.si quis emptionis.in prin.& ibi
9 not. †Item in præscrip.xxx.anno.&
etiam xl.si possidere bona fide in-
choauerit quis,quæritur dominium
vtile:si mala fide inchoauerit,quæ-
ritur sola exceptio contra dominũ:
vt d.l.si quis emptionis.ij.respon.a-
deò quòd mala fides post præscri-
ptionem inchoatam superueniens,
nihil præiudicat in aliquo prædi-
ctorum.C.de vsu transfor.l. vnica.
Ratio verò diuersitatis prædictorũ
10 est,†quia vsucapio triẽnij est indu-
cta in fauorem possidentis tantùm,
& ideo per eam quæritur dominiũ
directum, adeò quòd nihil iuris re-
manet penes primũ dominũ : quod
ex eo patet quia lex dicit,quòd vsu-
cap. triennij quæritur dominium:
vt d.l. iij. de vsucap.& C.de pact.l.
11 traditionibus.constat autem†quòd
simplex dominij appellatio ad di-
rectum refertur,vt ff.si ager vectig.
vel emphy.l.j.& ideo fauor iste am
pliatur.vt infrà eod.c.odia.præscri-
ptio autem xxx.annorũ inducta est
in odium negligentium tãtùm,non
autem in fauorẽ malæfidei posses-
sorum:quia istis non fauent iura, vt
hic, & C.de agric. & censi.l. quem-
admodum. Et ideo odium illud re-
stringitur,vt d.c.odia.& l.cùm qui-
12 dam.ff.de liber.& posthu. †In præ-
scriptione autem x.vel xx.ann.ver-
g satur fauor g possidentis , bonam fi-
dem ex parte habentis. odium verò
ex parte non petentis seu petere ne-
gligentis:& ideo in ea eligitur quę-
dam media via. quia ex parte qua
dicit̃ inducta in fauorẽ possessoris,
quærit̃ vtile dominiũ possessori:ex
ea verò qua dicitur inducta in odiũ
negligẽtis facit dominiũ directum
remanere penes ipsum negligentẽ,
ratione cuius agere posset actione
in rem directã contra alium posses-
sorem,sed non cõtra eum, qui præ-
scribit : vt d.l. si quis emptionis. &
hæc procedunt iuxta prædictã regu
lam, odia restringenda & fauores
conuenit ampliari. De iure verò ca
nonico in vsucap.triẽnij,& præscri.
x.vel xx.ann.idem per omnia,si bo-
na fides fuerit cõtinuata vsque ad fi
nem extremi momẽti cõpletæ præ-
13 scriptionis. †sed si mala fides su-
peruenerit quãdocũque ante finem
præscriptionis completæ, impeditur
inchoatæ præscriptionis continua-
tio:& hoc volunt dicere verba regu
læ,prout illa verba, vllo tẽpore, de-
terminant præcedentia. Itẽ videtur
14 hic casus de iure canonico,†quòd
nec dominiũ nec exceptio quęritur
præscriptionẽ x.vel xx. vel xl. ann.
vel etiam centũ,vel etiam vllo tem
poris spatio,cum interuenit mala fi
des,& hoc intendit regula cum di-
citur,vllo tẽpore, determinando se-
quẽtia. & hęc vera sunt in rebus lai
corum : in rebus verò ecclesiarũ,li-
cèt opiniones sint variæ,videtur ta-
15 men mihi,†quòd res immobiles ec
g clesiarũ h præscribãtur à priuato,&
ab alia ecclesia spatio quadraginta
annorũ,vt s.de præscrip.c.j.& ij.&
in authen.de eccle.tit.§.pro tempo-
ralibus.& C. de sacros.eccl.authen.
quas actiones.Idem in bonis vacan
tibus , quæ deferuntur ecclesiis , vel
quæ fuerunt hæreticorum , vel alia
causa de qua habetur exemplum.C.
de sacros. ecclesiis.l. fin.s. de præ-
script.c.ij.lib.vj.& ratio est aperta:
16 † quia bona hęreticorum ipso iure
ex tempore delicti intelliguntur
commissa seu confiscata , licet oc-

cupari non debeant, antequam sententia fuerit super crimine promulgata, vt §. de hęret. c. cum secundum leges. lib. sexto ff. de iure fisci, l. j. §. an bona. & l. imperator. & ff. de pu. & vect. l. commissa. & C. ad Iul. maiest. l. pen. & fi. C. vbi causæ fisci.
17 † sed cōtra fiscum præscribitur mi-
i nori tēpore, i quia si possidetur cum titulo, præscribitur eo tempore quo præscriberetur contra priuatum, vt ff. de vsucap. l. quamuis. si sine titulo, siquidem velit possessor inchoare præscriptionem ex eo tempore quo cœperunt vacare, præscribit viginti annis: sed si ex eo tēpore quo fuerūt delata fisco, pręscribitur quatuor annis. ff. de iure fisci. l. j. §. diuus. & §. pręscriptio. & de diuer. pręscript. l. intra quatuor. & l. in omnibus. C. de quadrien. præscript. l. j. &
18 ibi not. † Res autem mobiles ecclesiarum vsucapiuntur triennio, cum hoc reperiatur iure ciuili determinatum, vt d. §. pro temporalibus. & authent. quas actiones. nec huius contrarium reperiatur inter canones determinatū: nisi aliquis disputando diceret quòd videtur caueri per constitutionem generalem, quæ statuit simpliciter quadraginta an-
19 nos in rebus ecclesiarum. † Sed ad illud respondetur, quòd statutū generale non derogat speciali. §. de constit. c. j. lib. vj. sed qui sustinent opinionem auth. cōtrariam, dicunt quòd illud habet locum, quando speciale & generale statuuntur eo-
k dem iure: hic k autem generale videtur de iure canonico, speciale verò de iure ciuili, quo casu non potest in aliquo derogare. Sed nihil est: quia in d. c. j. de cōstit. per summū Pōtificē inducebatur cōstitutio generalis: & per alios consuetudo vel constitutio specialis & tamen specialis generali derogat. Sed illud contingit per specialem permissionē summi Pontificis, aliàs lex generalis superueniens tolleret specialem pręcedentē. vt ff. de sepulc. viol at. l. iij. §. diuus. ij. Sed adhuc videtur mihi inhærendū primæ opinio-
20 ni. † quia constitutio, quæ loquitur indefinitè, nō æquipollet vniuersali, quando non est eadē ratio & cōditio omnium particularium in vniuerso cōprehensorū: vt ostēsum est §. in prin. rubr. cōstat autem aliā esse ratiōnē & conditionē mobilium & immobiliū: ergo constitutio prolata simpliciter reducitur ad distinctionē auth. Romana verò ecclesia sola de iure cōmuni gaudet pręscriptiōe centum annorū, vt §. de præscr. c. ij. lib. vj. & in auth. vt ecclesia Roma-
21 na. collat. ij. † Secundo opponitur, quia videtur quòd licet mala fides ab initio interueniēs impediat præscriptionē inchoari: non tamē tollit effectum inchoatæ; quia quæ ab initio aliquid fieri impediunt, ex post facto superuenientia non tollunt iā factum, vt infrà eod. c. factū legitimè. ff. eod. l. in ambiguis. §. non est
l nouum. Sed solutio l patet, † quòd si
22 factum est perfectum, casus superueniens, qui ab initio impediret, non tollit iam factū: vt in prædicta reg. factum legitimè. & in præall. §. non est nouum, sed vbi factum erat inchoatum & non perfectū, casus superueniens, qui ab initio impediret inchoari, impedit etiam perfici inchoatum: ita loquitur hic: prædicta solutio probatur. ff. de verb. obl. l. si sub vna. §. si quis. & l. pluribus. §. & si placeat. de seruit. l. pro parte. & de seruit. rust. præd. l. via. §. quæcunque. & plenè dicitur infrà eo. c. factū. per
23 quod patet † quòd ius canonicū rectius procedit circa tractatum præscriptionū quàm ius ciuile, secundū generales & cōmunes regulas. Tertio opponitur & videtur q̄ quādocunque omni tempore interueniat bona fides, præscriptio non possit procedere: cōstat enim æquitas na-

turalis scripta: in qua cauetur ne-
minem cum alterius iactura locu-
pletari debere, vt ff.eod. l. iure na-
turæ.& de cond. indeb. l. nam hoc
natura. & de institor. act.l. si quis
mancipiis. §. Proculus. Cùm ergo
rigor iuris præscriptionem indu-
cens simpliciter scriptus reperiatur,
præualere debet æquitas naturalis.
C.de iudic.l. placuit. & ff.dep.l.bo-
24 na fides.†Sed dicendum[m] est,quod
m vbi requiritur æquitas scripta in ge
nere, & rigor contrarius in genere,
n præualet æquitas[n]:sed vbi reperi-
tur æquitas scripta in genere rigor
in specie,sicut est in proposito,quia
æquitas generalis naturaliter dictat
neminé debere cum alterius detri-
méto locupletari: rigor verò dictat
specialiter præscriptiones procede-
re in alterius damnũ fauore bonæ
fidei possessoris, in odiũ negligen-
tium, præfertur rigor: quia in iure
nostro generi per speciem deroga-
tur:vt infrà eo.c.generi.ff.eo.l.in to
25 to iure.cum multis simil.†Quæren
dum est autem vtrum de iure cano-
o nico requiratur in præscr. titulus[o]
& bona fides, vel an sufficiat bona
fides tantum sine titulo:nam de iu-
re ciuili constat,quòd in vsuc.trien
nij & in præscriptione decé vel xx.
ann. requiritur titulus, & non suffi-
ceret bona fides.C.de rei vend.l.nul
lo.& de vsucap. l. Celsus.vel saltem
26 †error facti probabilis[p], qui titu-
p lo æquipollet:vt ff.pro empt.l.quod
vulgo,& de vsucapt.l.non solum.§.
quod vulgo.&.de iure dot.l. Procu-
lus.& de vsucap. pro lega. l. pro le-
gato.& pro suo.l.si ancillam.§.fi.&
notari solet ad plenum in præall.l.
27 Celsus.†In præscriptione auté xxx.
vel xl.ann. nec titulus nec bona fi-
des requiritur,cum etiam fures præ-
scribant xxx. vel xl. annis, vt C.de
præscript. xxx.vel xl.ann. l.omnes.
& hoc si agatur de præscribendis

rebus priuatorum:sed si de rebus ec
clesiarum, tunc etiam in præscr.xl.
ann.titulus & bona fides requiritur,
sicut in præscriptione priuatorum
spatio x.vel xx.annorum.C.de sac.
sanct.eccl.auth.quas actiones.& in
auth.de eccles.tit.§. pro temporali-
bus.de iure verò canonum, iure ve-
teri videbatur requiri bona fides,&
titulus, licet in hoc fuerint opin. vt
s.de præscr.c.si diligenti. iure verò
nouissimo distinguitur rationabili-
ter:quia in rebus ecclesiasticis,quæ
possint possideri iure cõmuni, nec
præsumptio est contra possessores,
28 sufficit bona fides.†Sed in his quæ
de iure communi nequeũt posside-
ri, vel contra possessorem est præ-
sumptio,bona fides non sufficit, sed
est necessarius titulus, qui possesso-
ri causam tribuat præscribendi:nisi
tanti téporis allegetur præscriptio,
cuius contrarij memoria non exi-
29 stat,vt s.de præscript.c.j.†Transcur
sus enim temporis cuius memoria
q non existit, loco tituli[q] habetur. vt
ff.de aqua plu.arcen.l.j.§.fin.& l.ij.
& l. fin. & de aqua quotid.& æsti.l.
30 hoc iure. §. ductus aquæ. ¶†Item
nunquid in præscribendis rebus in-
corporalibus sit necessaria bona fi-
r des[r],vel titulus:vel an sufficiat bo-
na fides? Et dicendum est etiam de
iure ciuili,quòd sufficiat bona fides
nec est opus probare titulum; vt ff.
si seruitus vendi.l.si quis diuturno.
31 ¶Quare † autem præscriptione re-
rum corporaliũ titulus requiratur,
& non in præscriptione rerum in-
corporaliũ? Ratio est:quia vbi ma-
ius periculum imminet, ibi cautius
est agendum,vt ff.de Carb.edict.l.j.
§.sed & si quis.Sed in præscriptione
rerum corporalium maius pericu-
lum & præiudicium paratur: quia
rei dominium aufertur: sed in præ-
scriptione seruitutis non aufertur
dominiũ rei: sed subiicitur res spe-
ciei

ciei alicuius seruitutis debitæ præ-
32 scribenti. ¶ Nunquid †autẽ sit opus
saltem allegare titulum, & longæ-
uam quasi possessionem probare? vi
s detur quòd sic:[s] vt ff. de vsur. l. cum
de in rem verso. sed dicendum est,
quòd nõ de iure ciuili vt dictũ est.
l. si quis diuturno. & de aqua pluu.
arcẽ. l. j. §. fi. & ad l. cum de in rem
verso. respondendum erit, ꝙ ibi a-
gebatur de persona astringẽda seu
obliganda ad aliquam præstatio-
nem: propterea est necessaria saltẽ
33 tituli allegatio. †cum ad obligatiõ-
t nem personalem inducendam[t] ne-
cessaria est causa vera vel præsum-
pta: vt ff. de doli excep. l. ij. §. circa.
& de probat. l. cum de indebito. §. fi.
ratione prædicta, scilicet quia vbi
34 maius periculũ &c. †Item nunquid
in pręscribendo vsumfructũ requi-
ritur titulus? videtur quòd non, quia
illud ius seruatur in præscribendo
vsumfructũ, quod seruatur in aliis
præscribendis seruitutibus, vt C. de
præscr. longi temp. l. fi. in fi. econtrà
videtur. & est verum de iure ciuili,
quòd titulus requiratur: quia vsuf-
fructus est dominij pars, vt ff. de fi-
35 deiuss. l. si à reo. §. si reo. †vnde qua
ratione in præscriptione dominij
requiritur titulus, vt d. l. nullo. & l.
Celsus. eadem ratione & in præscri-
ptione vsusfru. & ad l. fi. de longo
temp. præscript. dicentem idem ser-
uandum esse in vsufru. quod in cæ-
teris seruitutibus. verum est quan-
tum ad temporis limitationẽ, hoc
est vt eodem tempore præscribatur
quo & cæteræ seruitutes, non quan-
tum ad alia, vt hîc: & hoc de iure ci
36 uili: sed secus de iure canonico: †cũ
v vsusfructus[v] possideri possit de iure
communi, vt ff. de acquir. poss. l. na
turaliter. & l. possessio. & de vi & vi
arm. l. iij. §. vti frui. præscribi poterit
etiam sine titulo, dum tamen bona
fides accedat: vt in præalleg. c. j. de
præscrip. lib. vj. vel verius transcur-
sus tẽporis à quo memoria non ex-
37 tet. †Itẽ quærendũ est vtrũ bona fi-
des requiratur etiam tẽpore cõtra-
ctus, & tempore traditionis, & tẽpo
x re cõtinuatæ possessionis[x]. Et dicen
dum est de iure ciuili, ꝙ in titulo
emptionis & vend. requiritur bona
fides, vel probabilis error facti, qui
bonæ fidei præsumptionẽ inducat,
tempore cõtractus & tẽpore tradi-
tionis: in cæteris verò requiritur tẽ-
y pore traditionis[y] tantùm, vt ff. de
vsucap. l. si iis qui pro emptore. §.
fin. & pro sol. l. si existimans. & pro
empto, l. ij. in prin. Sed de iure cano
nico non requiritur bona fides tem
pore cõtract9 in iis, quę de iure cõ-
muni possunt possideri, cum sine ti-
tulo præscribantur vt dictũ est, sed
tẽpore traditionis & cõtinuatæ pos
sessionis, vsque in finẽ cõpletæ præ-
scriptionis, vt patet per verba regu-
læ: in iis verò quę non possunt de iu
re cõmuni possideri, in quibus præ-
scribendis requiritur titulus, dicen-
dum foret quòd bona fides requira
tur tẽpore contractus & tẽpore tra-
ditionis & cõtinuatę possessionis in
tit. emptionis: in cæteris verò requi-
ritur tẽpore cõtractus, & tẽpore tra-
ditionis, & continuatæ possessionis,
nisi post tẽpus contractus mala fide
celebrati error facti probabilis in-
teruueniat, qui malæ fidei præcedẽtis
38 suspitionẽ remoueat. †Item quærẽ-
z dũ est si possessor errauit in facto,[z]
vtrũ dicat' malę fidei vel bonę fidei
possessor? & dicendũ est ꝙ error fa-
cti probabilis prodest: quia bonę fi-
dei apertã præsumptionẽ inducit: vt
ff. de vsu. l. iusto errore. §. filius. & l.
nõ solũ. §. qđ vulgò. & ꝑ emp. l. qđ
39 vulgò. ¶ Itẽ ꝗ̃ri põt, si errãs in iure
dicat' bonę fidei vel malę fidei pos
sessor? Et dicendũ est ꝙ licet quãtũ
ad fructus perceptos, dicat' bonę fi-
dei ĩ. hoc scilicet vt ad restitutionẽ
eorum

a eorum non teneatur[a], vt ff. de petit.
40 o hæred. l. sed & si lege. §. scire. † tamen quantum ad præscriptioné, pro
malæ fidei possessore habetur. vt
ff. de vsucap. l. si fur. § j. iuris enim
ignorantia in vsuc. nō toleratur, vt
ff. de vsucap. l. nunquam. in princ. &
de iuris & facti ignor. l. iuris igno-
41 rantia. Item † quærendum est, si
b errauit in iure & in facto simul[b],
vtrum dicatur bonæ fidei, vel malæ
fidei possessor? & videtur primo q;
42 bonæ fidei, † quasi magis attendi
c debeat quod proficiat[c], quàm quod
noceat, arg. ff. de iure fisci. l. intelligitur. §. si quis palàm. Econtrà videtur
quod malæ fidei, quasi magis
consideretur illa de pluribus causis
simul concurrentibus, quæ nocet:
quàm quæ prodest. arg. ff. ex quibus
causis in poss. ea. l. Fulcinius. §. quid
ergo si duas. & ad Silla. l. si quis in
graui §. vlt. & l. qui posthumos. Sed
dici potest q; bonæ fidei reputetur,
& quod præscribere possit, vt probatur. ff. de donat. l. si vir vxori. & ibi
d plenè not.[d] Ratio † autem est, quia
43 error facti cū errore iuris concurrens inducit bonę fidei pręsumptionem, & eius oppositū remouet, sed
in §. quid ergo si duas. & l. si quis in
graui. §. vlt. & l. qui posthumos. con
stabat de mala fide, & ideo per aliā
causam concurrenté, quæ est de bona fide, nō amouetur veritas malæ
fidei de qua cōstat, cum in incertis
non certis locus sit coniecturis: vt
ff. de verb. oblig. l. continuus. §. cum
ita. aliâs, si de mala fide nō constaret, præsumptioné bonæ fidei indu-
44 ceret. Item † quæri posset, si defunctus habuit malam fidem, & hæres
bonam, vtrum bona fides hæredis
prodesse debeat? Et econtrà si defunctus bonam fidem & hæres malam, an mala fides hæredis nocere
debeat? & cum mala fides defuncti
noceat hæredi, quia propter fictionem identitatis personæ, æstimatur
successor vitiorum & culpæ defuncti, vt ff. de diuer. & temp. præscrip.
l. cum hæres. & de publi. l. si ego. §.
partus. videtur quòd bona prodesse
debeat accedēs malæ, cùm contrariorum eadé sit disciplina: & videtur probari. ff. de publi. l. cum qui. §.
in hac actione. & pro empto. l. ij. §. si
defunctus. sed verba regulæ huius
c quæstioné soluunt[c]: quia † quocun-
45 que tempore mala fides interueniat
ante præscriptioné completam, impedit præscriptionem compleri, &
propterea siue defunctus, siue hæres
habeat malam fidé; sequitur quòd
impediatur præscriptio. Posset tamé
aliquis dicere de æquitate canonica, quòd si defunctus habuit malam
fidem & hęres bonam, & vellet hæ-
f res à se præscriptionem inchoare[f],
quòd posset præscribere, cū in præscriptionibus rerum, quæ possideri
possunt iure cōmuni, titulus nō requiratur: vt in d. c. j. s. de præscript.
lib. vj. sicut dicitur de successore singulari volente à se præscriptionem
inchoare: vt ff. de acquiren. possess.
l. Pomponius. §. cum quis. Sed rigor
iuris ciuilis qui per malam fidem
defuncti malæ fidei præsumptionem in hęredem transfundit, vt d. l.
cum hæres. & in præalleg. §. partus.
46 hoc non patitur. † Vndecimò & vltimò quæri potest, an in præscriben
g dā libertate S contrà seruitutem sit
necessarius titulus? & dicendum est
quòd non: quià fauorabilius est ius
præscribendæ libertatis contra seruitutem, quàm contra libertaté præscribendi seruituté, vt ff. de vsucap.
l. sequitur. §. vlt. Cùm igitur in præscribenda seruitute non sit necessarius titulus, vt d. l. si quis diuturno.
& suprà de præscript. c. j. multominus erit necessarius in præscribenda libertate cōtraria seruituti. Item
hoc est quasi expressum. ff. de seruit.

vrban.prædior.l.si ædes.in princ.& ibi not.

ADDITIO.

a ¶ Intellectus. Adde Dyn.in cap.qui sentit.nu.9.j.eod. F. C.

b ¶ Malæ fidei. Adde quis dicatur malæ fidei possessor, Abb.in c.grauis.de restit.spol.gl.Bart.& Doct.in l.& ex diuerso.ff.de rei vend.& Cy. & Doct.in l.certum. C.de rei vend. & Ioan.de Plat.in l.quemadmodũ. versi.vltimo no.col.vlt.C.de agric. & censit.in xj.gl.Abb.& Fely.in c. si diligenti.col.lij.& seq. ibi Bald. col.ij.versic.quæro quæ sunt illa.de præscript.& Abb.in cap.fin.eod.tit. & Bartol.in l.furtum.§.fundi. ff.de vsucap. & Alberic.in Dictionario. versic.sine possessione. & per Doct. hic,& Abb.in consil.lxxvj. vlti.dubio.col.vlt.vol.j.& quomodo probetur mala fides, Abb.in cõs.lxxxj. in j.col.& Ange.consil.clx.& Hip. de Marsil.in suo singul.xxxiiij.

c ¶ Emit ab eo. Adde, quòd contrahens non adhibitis solennitatibus à iure vel communi vel municipali requisitis,dicitur esse malæ fidei, glos.in ver.mala fide.in l.j.C.de fide instrumen.lib.x.& Dyn.in c.qui contra.infrà eod. An autem præsumatur bona fides, & quibus modis probetur,vide ibid.Dyn.& Ias.in §. sed istæ.col.xvj.versicul.item vltra prædicta.instit.de actio. F. C.

d ¶ Præscribit.Non præscribit.Tu dic quòd hæc regula nõ tantum procedit de iure cano.sed imò etiam est intantum vera, vt omnes ll.quæ in oppositum disponũt, puta,l.omnes. & l.sicut.cum simil.quę dicunt præscript.cum mala fide currere,hodie sunt de iure canon.correctæ, prout tenet glos.Innoc.Ant.Imol.Panor. & alij Moder.in c.fin. de præscript. Bal.in l.quibus diebus. §.dominus. ff.de condit.& demonstr. Angel.& Imol.in l.sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. Guliel. de Cugn.in l.si quas actiones.nu.2. & ibi posui in apost. ad eum in versi.requiritur bona fides.C.de seruit.& aqua.Panor.in c. peruenit.nu.3.& ibi posui in apostil. ad ipsum in ver.cum mala fide. de empt.& vend. Matth.Mathesil.singul.suo xxiij.no quod omnes leges. & Alex.consil.clxxxviij incip.viso tit.quæst.col.xij.versi. venio ad secundum dubium.volu.ij.& consil. xxxiiij. incip.viso processu causæ. col.j.vol.iij.quod est verum non solùm in actionibus realibus, verum etiam in personalibus,prout tenent cõmuniter omnes Doct.in locis suprà alleg.reprob.opin.Bart.in l.sequitur suprà alleg.de quo omnino per Tho.Ferrar. in suo tract.cautel. caute.xxxviij. incip.explorati iuris est,quod facit ad apostil.seq.

e ¶ Imponendum. Adde, dum dicit Dyn.hic præscriptionem esse contra ius naturale, quòd idem tenent Ioan.And.hic,& Pet de Anchar. & Philip.Franc.col.ij.Abb.in rubr.de præscript.col.ij.& glos.in c.ius generale.& ibi Card.Alex.col.ij. post princ.& Domi.j dist.dicentes,quòd licet præscriptio sit iniqua respectu priuatę vtilitatis,tamen æqua respectu publicæ,nec repugnat fini æterno.ideò seruanda: de quo vide pulchrè Fely.in d.rubr.col.ij. ver.dum dicit Abb.&c. Et quæ res non possunt præscribi, & in quibus casibus non currit præscriptio, & quæ personæ nõ possunt præscribere,& contra quas nõ currit præscriptio vide glos.amplam in c.cum non liceat. de præscript. & Spec.tit.de præscri. per totum, & Abb.in consil.xciiij. lib.j.& an possessor malæ fidei non possit præscribere, & iura ciuilia in præscriptione sint correcta iure canonico,vltra Dyn.Io.And.in v.q.& Phil.Fran.hic,col.ij.& seq. & vltra alleg.in pręced.apostil.vide Abb.in

consil.

consil.lij.q.xiiij.vol.ij. & Bart.in l. priuilegia.C.de sacrosan.Doct.in c. si diligenti.& in c vigilanti.& c.fi. de præscript. & sing.Alex.in consil. cxix.col.ij.in prin.vol.iiij. & Cyn. & Doct.in authen.malæ fidei. C. de præscript.x.vel xx.ann.Bart.Ang.& Mod.in l.sequitur.§.si viá. & Alex. in apostil.ibi ad Bar.ff.de vsucap.& Ang.in l.j. C de præscript.xxx.ann. & Bald.in c.si quis per xxx. & ibi Card.Alex.si de feud.cõtrouer.fuerit inter dom.& agna. & Bal.latius in c.fi.de præscript.& Ang.in repet. l.j.de iud.& vide Bart.in l.hæc autem iura. ff.de seruit.vrba.præd. vbi opin.Bart. & in d §.si viam. reprobatur,volédo quòd iura ciuilia non sunt correcta à iure canonico , vbi præscriptio causatur ex negligentia alterius sine aliqua possessione præscribentis :& ipsum Bart.reprehendit Bald.in consil.cccl.circa fi.lib. ij. de quo vide Felyn.in d.c.fin. de præscript.qui enumerat plures Doctores conuenientes cũ Dom.Bart. tamen contra Bart.communior est opinio, & ibi ponit quatuor declarationes,limitationes , & saluationes,&c.

f ¶ Dominium. Adde an per vsucapionem vel præscriptionem quæratur dominium directum aut vtile, glos.& Bart.& Bald.Salyc.in auth. nisi tricennale. C.de bon.mate.glo. Ioan.Fab.& Angel.Aretin.instit.de vsucap.in princ. & ibi Bald.col.ij. cum sequen. & glos.Bald.& Salyc. col.iiij.& v.in l.traditionibus.C.de pact.& ibi Alex.col.ij & gl.in rub. ff.de diuer.& temp.præscri. & glos. in l.si quis diuturno.ff.si seruit.ven. & glo.in l.si quis.in ver.actionem. & Salyc.C de præscript.xxx.annor. Spec.tit.de præscript.in princ. Bart. in l.iij.de vsucap.& in l.Sticho. ff. de vsufruct.leg. & latè Imol.in c.fi. col.xxiiij. de præscript. & glos.& Angel.in auth.vt ecclesia Roma. in fine.Archid.in cap.seruitium.xviij. quæst.ij.& glos.in d.l.iij.de vsucap. & Ioan.Andr.hîc, & Maria Socin. in rub.de causa possessionis & proprietatis. versic.xviij. & Abb.in c. ad aures.& in rub.de præscript.vbi concluditur per Doctores communiter, quòd directũ dominium non quæritur per præscriptionem viginti,vel triginta annor.& vide singul. Felyn.in d.rubri.de præscript.col.j. qui ponit regulam cum nouem fallentiis, & Alexand.consil.lxxxviij. col.iij.in princ.ver.probauit.vol.ij. Ioan.Perr.de Ferrar.in forma lib. in actione reali , in ver.iure dominij. & Bald.in auth.hoc ius porrectum.C.de sacrosanct.eccles.col.ij. in princ.& Bald.in repetit.l.fi. col. vj.C.de præscript. & Christophorus Porc. & ibi Ias. instit.de vsucapio. in princ.in glos.in verbo,dominia. & Innocent.& Abb.in c.cæterum. de iudic.& Bartol.in l.j.§.denique. ff.de aqua pluuia arcen. & ibi per Moder.

g ¶ Fauor. Adde Bart.in l.naturaliter.in princ.colum.j. ff. de vsucap. & text.glos. Cyn. Bartol. Bald. & Alexan.in l.fin.de edicto diui Hadria.tollen.& Bart.in l.fin. ff.de eo per quem factum erit.& Ludo.Bologn.in d.l.fin.de edicto diui Hadria.tollen.in suis secundis interpretationibus , dicens istud procedere præter quàm in materia feudali.nam semper est præscriptio ibi fauorabilis : & alleg.Bald.in c.j. §. si quis de manso.col.ij. si de inuest.ir. feud.controuer.versi.op.ista litera facit viij.& ibi idem tenet Cardin. Alexan.col.j. & adde Angel.Aret. instit.de vsucap.in princ.col.penul. in fi.& Christoph.Porc.super rubr. eod.tit.instit.& Inno.in c.cęterum. de iudic.& quæ dixi in §.xv.in glo. j.de conuer.feud.

h ¶ Ecclesiarum. Adde quantum tempus requiratur in præscriptione rerum mobilium & immobilium ecclesię Rom. & aliarum etiam ecclesiarum, vt possint præscribi. Saly. in l.ij. C. commu. de vsucap. col. ij. & Alex. consil. lxxxiiij. col. ij. versic. ij. dicimus. lib. j. & in cōsi. cixix. incip. viso themate. col. j. versic. nam ad hoc. lib. ij. & tex. Abb. & Felyn. in c. ad aures. in princip. de præscript. & Felyn. in c. ad audientiam. versi. vlt. facias reg. col. viij. eod. tit. & Bald. in consil. cixxx. in fi. lib. iij. & Lud. de Roma in consil. lix. col. ij. versic. vlti. præmitto. & Paul. de Cast. consi. ccxv. incip. viso puncto. in nouis. col. j. & Angel. Aret. & Bart. in §. res fisci. & ibi Ias. in addit. ad Porcum, instit. de vsucap. vbi habes de præscrip. rerum ecclesiæ mobilium: & per Bal. in l. ij. C. ne rei do. vel tépl. & per Doct. Mod. in c. fi. de præscri. suprà eod. lib. & Ang. de Perus. in l. j. C. de ann. except. Archid. in c. placuit. §. quas. xvj. q. iij. Bald. in c. vigilanti. col. penult. de præscri. & Abb. pulchrè post Cai. & Imo. in c. j. col. vj. de in integ. restit. Imol. laté in c. illud. col. ij. de rescri. & ibi Bald. in prin. & Salyc. in l. vnica. C. de vsuc. transfor. post princ. & Fely. in c de quarta. col. vlt. de præscript. & Abb. in cons. xcviij. col. vit. lib. j. & Decis. Parlam. Gratianop. Delphi. q. c. cum seq. vsque ad ciij. & in q. clxj. & ibi in addit. & q. xxxvj.

Adde Bald. in l. sicut. in fi. & quod ibi posui in apostil. ad ipsum in verb. res immobiles. Card. in cle. ij. §. irritum. q. ij. de elec. Do. & in authen. quas actiones. in j. notab. C. de sacr. san. eccles. & Paul. de Cast. consilio xlviij. alias. lij. incip. in causa quæ vertitur.

i ¶ Tempore. Adde quanto tempore res fiscales præscribantur, Doct. in l. ij. C. commun. de vsucap. & Ioan. Fab. & Angel. Aretin. in §. res fisci. instit. de vsucap. & Alex. in d. consil. lxxxiiij. lib. j. & Felyn. in c. cum nobis. col. v. & sequen. & ibi Abb. de rescrip. & quādo bona confiscata & delata pręscribantur, vide Bal. in consil. cccviij ante fin. lib. iij. & Paul. de Cast. consi. ccv. in antiq. ordine meorū, sed numero antiq. est cccxij. & Ioan. de Plat. in l. iubemus. versi. qualiter. C. de fun. patri. lib. xj. & in l. j. versi. tertio not. de bon. vacant. lib. x. & Christoph. Porc. in d. §. res fisci. & ibi Ias. in addit. vbi ponit ij. fallen. in §. si verò expectet. de vsucap. instit. & Decis. Parlam. Delphin. q. ccccvj. in princ.

k ¶ Hic autem. Adde Ioan. Andr. & Dominic. in c. j. de consuetud. suprà eod. lib. & Bald. consil. clij lib. iij. & latius in consil. ccccj. in ij. volu. & ibi vide quid in statutis: & Alexan. consil. cvij. lib. v. col. ij. in prin. ver. confirmatur. & Ioan. de Imol. in l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. & not. quòd constitutio generalis nō comprehendit ea, quæ in specie statuere non posset, vt not. Lud. in consilio ccxix. col. j. versic. ij. & adde not. per Dyn. & quæ ibi dico in reg. generi. nume. 15. & Bald. & Doct. moderni in l. cohæredi. §. qui patrem. ff. de vulg. & pupill. & ad not. per Dyn. vide in §. j. colum. penult. de præscript.

l ¶ Solutio. Adde quòd mala fides superueniens de iure canonico nocet pręscribenti, vt hic, & not. Doct. in c. si diligenti. & c. vigilanti. c. fi. de præscript. secus de iure ciuili, vt est text. & ibi Cyn. Bald. & Angel. in l. vnica. C. de vsucap. transform. & Angel. Aretin. instit. de vsucapio. in princ. col. iij. & ibi Christoph. Porc. & pulchrè Ias. in addit. ad eum, & Alex. in addit. ad Bald. in d. l. vnica. & per ipsum Bal in l. super longi. col. iij. C. de pręscript. long. temp. x. vel

x.vel xx.ann. & Bart.in l.naturaliter.ff.de vsucap.sed superueuientia malæ fidei post completam præscriptioné non nocet in foro conscientiæ,vt not.Abb.post Cardi.& Imol. in c.vigilanti.de præscript. & Ang. Aret.de vsucap.in princ. col.iij. & Io.Andr.hîc,Bart.in l.cum quis. C. de iur.& fact.igno.& Pet.de Anch. hîc,col.xxij.ver.quæro circa dubiũ. & vide Lud.de Ro.in rub.de arbit. ij.col.Imol.in c.fi.de præscrip.Ang. in repet.l j.C.de iudi.Bal.in d.c. vigilanti.per plura iura, maximè per tex.meliorem de iur.& gl.incognitam secundum eum in l.j.§.fin.cum seq.ff.de itine.actúq; pri.ibi, neque enim corrumpi aut mutari superue niente delicto potest,quod legitimè transactum est,vide Fely.in d.c.vigilanti. col.vlt. versic.superueniencia. Abb.in consil.iij. q.xiij. & seq. vol.ij.

m ¶ Sed dicendum.Adde Cyn.& Bal. in l placuit.C.de iudi.qui alleg.Dy. hîc,& vide Bart.& Doct.in l.j C.de legib.& plenè per Doct.post glo.in c.fi. de transact.per Spec.tit.de leg. §.dispensatio.versi.notandum.cum seq.& Alexan.in d.l.placuit. & per Felyn.in c.vigilanti.col.iiij versic. v.de præscript.& Bartol.in l.j.ff.de vsucap.& Felyn.in c.cum illorum. col.iij.de senten.excommu.& in c. ij.col.j.de re iudic. G, S.

n ¶ Æquitas. Adde Dyn.in c.indultũ. circa fin.j.eod.& Dec.in l.in omnibus quidem.ff.eod. G. S.

o ¶ Titulus, Adde quando requirantur in præscript.titulus & bona fides,Doct.& maximè Felyn.in c.de quarta.col.vij.versic.sed ad cognoscendum.de præscrip.vbi ponit plures doctrinas multipliciter limitatas: & glos. Abb.& Felyn.in c.si diligenti.versic.cæterum.col.vj. cum seq.de præscrip.Ioan.Fab.& Ange. Aretin. instit.de vsucap.in prin. & Bart.in l.Celsus. ff. de vsucapio. & Alexand. consil.lxxxvij.col.penult. ver.stante.lib.ij & in consi cxxxvj. colum.j.versic.vel etiam.eod.lib.& Bald.in repetit.l.fi.C.de præscript. & Alex.consil.xcix. per totum.lib. iiij. vbi ponit quid de iure ciuili & canonico:& per Bald.in l.nullo iusto.C.de rei vendi.& ibi vide Saly. & Alexan.consil.lxxiiij.col.penult. versicu.circa secundum. lib.iij. & Lud.de Roma consil.clxvj. versic. quo ad tertium.col.ij.& Alex.consil. ij.in prin.lib.v.& in consil.cxlj. in princ. eod.lib.v. & Alberic.in Dictionario,in verbo,præscriptio.ver. an vna ecclesia. vbi ponit,quòd ad complendam præscriptionem quatuor requiruntur,scilicet continuatio temporis,seu possessionis, bona fides, iustus titulus,verus siue præsumptus:& quòd res non sit vitiosa, sed præscriptibilis &c. & Alberi.in in d.l.Celsus.tex.& Salyc.in l.fi. C. de vsucap.pro hæred. & glos.in c.j. & ibi Doct.de præscript. s. eod.lib. & Ange.Aret.& Ias.in §.sed istæ. de actio.& Cepol.in caut.cviij.& Ang. in l.in seruorum.C.in quibus causis cessat long.temp.præscript.& vide in seq q. in princ.& in v.q. & quæ ibi dico, & Decis.Capellæ Tholos. decis.lxxiiij.

Adde Bald.in c.fi.col.& versic.si quis tamen vellet facere.de præscrip. vbi ponit vnã cautelam, per quam potest præscr: ibi cũ mala fide.& aliam ponit Tho.Ferra.in tractatu cautel. caut.xxxviij. incip. explorati iuris est.

p ¶ Probabilis. Adde, quòd habetur pro titulo quantum ad vsucapionem & præscriptionem, non autem vt repellat agentem petitione hæred.aut interdicto: quorum bonorum, secundum Ias.in §.actionum. col.xxxj. versicu.an autem petitio. instit.de actio. F. C.

q ¶ Tituli. Adde gl.& Abb.in c.super quibusdã-de verb.sig.& in c. quanto,de consuetu.& gl. sing. Domi.& Doct.moder.in c.j. de præscript. 3. r eo.lib.Bal.in l.si arbiter.tam in antiqua,quàm in noua lect. ff.de probat. & Ioan.de Plat.in l. vsus aquæ. C.de aquæduct.lib.xj.Bart.& Doct. in l.j §.itẽ Labeo.ff.de aqua plu.arcend. & Bald.in l. conuenticulam, col.v.C. de episc. & cler. & Innoc. in c.quid per nouale. & c. veniens. de verb.sig.& quod no.Abb.in c.super eo.de parochi. & pulchrè Fely. in c.causam.col.ij.versi. signa theoricam.de præscript. & quæ dixi in §.j.de præscr. & in §. xj. de consuet. præd.in lib.cõsue.Biturigũ.& qualiter probetur non extare memoriã in contrarium, vide Doct.s. alleg. Alex.in cõsi.lxviij.col.ij.& in consil.cxxxvj.col.versi.sed ad hæc.lib. ij. & ad prædicta vide Alex.consil. vj.col.j.& in consi.vij.lib.j.Specu.& Ioan.And.in tit.de probat.§.j. versi. vlt.qualiter fiet prob.& Old.consi. cclij. & modos probandi præscri- s ptionem centum annorũ, vide per Abb. & Fely. in c. cũ nobis.col.iiij. post princip.versi. vlterius. de præscrip. & per Fely.in ca. veniens.ij. de testib.& Bal.in auth.quas actiones.col.vlt. C. de sacro. sanc.ecc.& Bart.consi.clxxxix.col.ij.& Abb.in consi.vij.& consi.xviij.vol.ij. & Decis.Parlamen.Grationop. Delphin. q.ccclxvij.& ibi in addit. & Cepo. in consi.xxij.col.iij. in prin. & Cal. in consil.fin.tit.de consuet.

Tu dic vt præscriptio tanti temporis,cuius non sit memoria in cõtrarium probetur, debet certus actus articulari, vt ponit multum notab. Specul.in tit. de prob.§.j.versic.vlt. quæritur.& seq.& ver.quid si testes: & ver. & not.& Flor.in l.seruitutes. col.xviij.ff. de seruit. Adde quòd per huiusmodi præscriptionem quæritur dominium directum, vt ait Ias.in §.j.col.xiij.vers.& iuxta hoc. insti.de actio.

r ¶ Bona fides. Adde Abb. in c. de quarta.col.vlt. & ibi Felyn.col. xv. & pen. de præsc. multum amplè. & an requiratur scientia aduersarij,vide ibi & per Inn.in c.bonæ el. ij.de postulat.præl. & in c. conquerente. de off.ord.& Bal.in l.fi. C. de præs. long.tempo. & in l.ij col j.C.de seruit.& aqua. & vide pulchrè Bald, inst. de seruitu. §.j. col.ij. versi. sed in dubium reuoco. & Anchar. in reg.seq colum.xiij.versic.ix.opp. & Paul.de Cast.consil. xxiij.in nouis. & Dy.in d.l.ij.in iij.q.C.de serui.& aqua. & Bart.in l.seruitutes. ij.ff. de seruit.& Ang.Aret.in §.æquè si agat. col.vj.versi.quomodo autem probetur,& ibi Ioan. Fab.& Ias. institut. de act.& Flor.de sanct.Petro in d.l. seruitutes.vbi ponit septem specialia in præscript.iuris incorporalis. & vide quæ dixi in §.v.de præscrip. libro Cõsuet.ad istam & seq.quæst.

s ¶ Quod sic. Adde quòd hanc opi. tenet Inno.in c. cum dilectus. in fi. de consuet.& gl.& Bar. in l.seruitutes.ff.de serui.gl.& Bart.in l.j.§.denique.ff.de aqua plu.arcen. & Ang. Aret.in §.æquè si agat.col.vij.versi. cautela est.insti.de actio.per.l.cum de in rem verso.& tenet. Flor. in d. l.seruitutes.& Ioan.de Imol.in d.l.j. §.fi.de aqua plu. arcend. Bal. Ang. & Imol.in l. qui in aliena.§.j. ff. de acquir. hæred. licet Vltramontani teneant cum Dy. contrarium. & Ang.in repet.l. si certis annis. C. de pact.tamen alia est communis opi. à qua non est recedendum, & tenet Alex.in d.l. si certis annis. col. vlti. versi.non omitto.& Bart.in disputa. incip.mulier habens.col.pen. versi. circa tertium.& Bal. in §.j. col. penul.versic.vlterius quæritur.institu. de seruit.& Bart.in consil.clxxxix.

incі,

laci.primo quæritur.col.ij.qui allegat Dyn.ita tenere, non tamen hic. sed Alex.in d.l.si certis annis.allegat Dy. in §. æquè si agat. instit.de actioni. & sic Dynus est sibi contrarius: vt patet. vide Alexand. in consil.cviij. in fin.lib.ij. & Salyc.in l.si certis annis.& Fely.in cap.causam.col.iij.versic. nihilominus. in c.de quarta.col.xv.versi.ij.fallit.de rescript. Inno. & Abb. in c. si dili genti.eod.tit.But.& Abb.in c. peruenit.de censi.Bal.in l.cum de in rem verso. in antiq.lect. ff. de vsuris. & Ias.in §.præiudiciales.col.xv. versi. & primo instit. de action.

t ¶ Inducendum. An promissio sine causa valeat, vide Bal.& Ang. in §. in personam.super glo.constitueris, Instit.de actio, F. C.

v ¶ Vsusfructus. Adde Abb. in ca.de quarta.col vj. de præscript. & Bart. in l.iusto errore.§.non mutat. ff. de vsuca & gl.& Cyn. in l. corruptionem.& ibi Bal.C. de vsufru. & pulchrè Bal.in repet.l.si. col. xix. cum seq.C.de præscript. long. tempor.& Bal. ibi in lect.col.vlt.& Bal.instit. de seruit.§.j colum.vlt.Ioan.Fab. & Ang.Aret.col. vij. post princip. & ibi Ias.instit. de act.§. æquè si agat. & ibi vide quid de iuribus personalibus & spiritualibus & spiritualitati annexis, vt est ius patronatus, vt ca.quanto.de iudi.& per Bald.in l.ij.versi. quero quarto si volo præscribere. C. de seruit. quia præscribuntur spatio xl. annorum. facit quod no.in c. consultationibus. de iure patron.& Rochum de Curte in tract.de iure patrona. Adde quòd vsufructuarius possidet, scilicet naturaliter vt not. Alex. post Barto.& Doct.in alleg.l.naturaliter. Bar. in l.si fur.in j.not.ff. de vsucap. & in l. j.in fi.princ.versic. quæro extra gl. a & ibi posui in addit.ad ipsum.ff.de de acquiren.possess.& in l.quisquis cum gl.in versi. credatur.C. de donat.vbi dicitur, quòd per retentionem vsusfructus possessio ciuilis in donatarium transfertur:ergo naturalis remanet donatio,& sic vsufructuarius.& Alex.omnino in l.sciendum.§ possessor.ff. qui satisd.cog.

x ¶ Possessionis. Adde an omni tempore contractus traditionis & possessionis continuatæ sit necessaria bona fides.Bart.in l. ij. ff. pro emp. & Ang. Aret.instit.de rerum diuis. §.si quis à non domino.in j.glos.& in §. actionum col.ij. prope fin. de action.

y ¶ Traditionis. Rationem diuersitatis reddit gloss.& Bart.in l.ij. ff. pro empt.& Ias.in §.sed istæ.col.xv. instit. de actio. F. C.

z ¶ In facto. Adde ad istam & seq. quæst.Abb. in c. si diligenti. col. v. & in ca.de quarta.col.ij. & pulchrè ibi Fely.col.vij.ver.quando in præscriptione. de præscript.& Christopho.Porc.insti.de vsuc. in gl.error. & Ang.Aret. in §. nouissimè. col.ij. eod.tit.Cyn.& Bald. in l. venditioni.C.pro empto.& Bald. in l. nullo. C.de rei vend. & Rom. in suis sing. fol.iij. incip.vlt. & Alexan. consil. lxxiij.col.pe.ver. vnde dictus.lib.ij. & in consil. xlvj. penul.col. versic. & no. lib. iij. vbi dicit, quòd error iuris non causat bonam fidem quo ad præscriptionem etiam longi temporis,vt probat gl. iuncto text.in c. apostolicæ. de dona. vt tenet Dyn. hic in seq. & clarius per Paul. de Cast.in l.Celsus.ij.col.ff. de vsucap. & Barb.in c. pastoralis.de dona.& Abb.in c.ij.de iis quæ fi.à præla.vide Doct. in proxima apostil. alleg. & Abb.in consil.xix.vol.ij.de errore iuris. Ioan. de Imol. in consil. xcviij.iuxta fin.

a ¶ Teneatur. Idem tenet suprà in reg. præcedente. nu.51. & an stetur iuramento possessoris, quòd extra-

uerit, vide Tho. grammat. decis. lxxix.nu.6.

b ¶ Simul. Adde an errans in iure & in facto simul dicatur bonæ fidei possessor, Bar. in l. si vir. ff. pro don. & Bal. in l. venditioni. C. pro empto. & in l. nullo. C. de rei vend. & Fely. in d. c. de quarta col. xiij. ver. limit. v. & vlt. & ad istā q. & præcedentes vide Lud. Bolog. in l. cum vir. de vsucap. in secundis interpret. & in c. cum dilectus. de consuet. in primis interpret. & Abb in consil. iij. quæst. xix. vol. ij.

c ¶ Proficiat. Adde quòd vbi actus potest trahi ad duo diuersa, magis intuemur quòd prodest, quàm quod nocet. Ioan. de Plat. in l. cùm allegas. C. de castr. pecul. lib. xij. F. C.

d ¶ Plenè not. Sed gloss. Bart. & omnes doct. ibi & vbique in hoc errāt: quia veritas est quod in d. l. si vir vxori. donatarius etiam si non erret in iure, sed sciat donationē non valere, tamen statim vsucapit, vel præscribit vt est text. in l. sed & si constante. de donat. int. vir. & vxor. quæ ita debet intelligi: vt dixi in nouis intellectib. & ratio est, quia donatarius non præscribit sibi, nisi in casu confirmandæ donationis, puta morte donatarij. l. cùm hic status. in princip. de donat. inter vir. & vxor. aliàs vsucapit donatori. vt simile in l. si alienam. l. quæ alienum. de donat. caus. mort. C. M.

e ¶ Soluunt. Sed loquentur tantùm de tempore malæ fidei quia qualitas adiecta verbo, &c. l. in delictis. §. j. ff. de noxalib. act. & sic solutio est quòd hæres bonæ fidei non impeditur iure canonico præscribere, prout aliàs de iure ciuili. & sic tam iure ciuili disponente, quàm canonico non impediente, imò tacitè concedente, arg. cap. ij. de oper. no. nuntia. hæres longissimo tempore præscribit, & est veritas, quicquid Dyn. hîc dicat. Et ita contra Dyn. Alexand. cons. 51. nu. 7. lib. v. & ibi in annota. dixi. Corn. cons. ccxcvj. litera o. lib. iij. Dec. cons. ccciij. nu. 6. vbi in annot. dixi. C. M.

f ¶ Inchoare. Adde, quòd contra Dyn. hîc tenet Abb. in cap. si diligenti. de præscrip. quòd imò mala fides defuncti impediat præscriptionem hæredis volentis eam de nouo inchoare, & tenet Abb. in ca. nihil. col. iij. eodem titul. Butrig. in d. cap. si diligenti. Imol. in cap. fin. col. ij. eod. tit. dicens quòd iura allegata per Dyn. hîc loquuntur in successore qui non causat ius à defuncto, vt prælatus: & tenet idē Bar. in l. Pōponius. §. cum quis. ff. de acquir. pos. & Bald. in auth. ad hæc. versic. sed quid dicemus. de hæred. C. de vsuris colum. iiij. Rom. in consil. clxix. colum. ij. & in consil. ccj. col. ij. & Abb. consil. xix. ij. vol. & in consil. ij. incip. nitar in præsenti. col. xxiij. quæst. xiiij. eo. vol. vbi dicit dictum Dyni procedere in terris ecclesiæ, non autem in terris imperii, vbi debet seruari ius ciuile, ex quo potest seruari sine peccato: & contra Dy. tenet Alexand. in consi. lxxxiiij. lib. j. & in d. l. Pomponius. §. cum quis. col. xij. & in consi. iiij. col. pen. iij. vol. & in consil. xxxviij. eod. volu. & in consil. ccxxxj. colum. iij. eod. lib. sed opin. Dyn. tenet Bart. in l. cùm hæres. ff. de diuer. præscrip. & in l. vitia. C. de acqui. pos. Imol. in c. illud. col. ij. de præscrip. Ang. Aret. instit. de vsucap. §. sed tamen id. dicit, quod licet possit hæres inchoare ex persona sua: tamen tenetur exonerare animam defuncti. & idem Alexand. in consil. l. ij. vol. colum. iij. versic. quinimo. & opin. Dyn. sequitur Bald. in l. eum, qui. §. in hac actione. ff. de public. & in l. nihil. C. de vsucap. pro hærede. de quo latè Maria. de Senis. in rubr. de

causa

causa poss. & proprie.In iij. tracta. art. iiij.versi.vj.competit publiciana.vbi probat, quod etiam in terris imperij.si hæres non vult vti admi niculo defuncti, præscribit cum bona fide, non obstante quòd probetur mala fides defuncti.sed Ang. in l.si ego §.partus. ff. de publ. act. dicit Dyn.procedere in terris ecclesię &c.plura etiam circa materiam accumulat Alexand:in d.l.cum hæres. in addit. ad Bart. & plenius in d.l.Pomponius.§.cum quis. col.xij. sed Fely. in d.c. si diligenti. col. v. ver.contra opin.famosam Dyn. dicit quòd pauci sunt qui recedant à j.opi. quia communior est contra Dyn.sed secundum eum opin. potest habere locum in duobus casibus,quos vide ibi per eum.& Alex. vbi suprà & adde ad supradicta Paul.de Cast. consi. cclix.in nouis. & Alex.consil.lxij.in iiij.vol. & in g consil.cx.lib.j.col.iij.in fi, versi.ij. Cy. & Imol.l. sequitur. §. hæres. ff. de vsucap. & Alexand. consil.iij. col.vlt.in princ.v. vol. & in consil. xcix.colum.j.ver. & ideò.lib.iiij.& Ang.in §.furtiuæ.insti.de vsuc.& in §.sed iste.col. xiij. de act. qui ponit xij.limi. ad auth. malæ fidei. C. de præscri long.temp.& ibi vide Cyn. & Abb.& Fely.in c.de quarta. col. vij.ver.si mirum.vbi ponunt, quòd mala fides defuncti non nocet successori in beneficio,sicut nocet hæredi vniuersali: quia non habet ius à defuncto sicut hæres. idem tenet gl.in regula,cum quis.j.eod. cap. & Abb. in ca.cura. de iure patr. & sequitur Imol. in d. cap.fin. de præscript.col.iij.vt suprà dixi in princ. vide Christoph.Por. & ibi Ias.in ad 1 dit.in §.res fisci.instit. de vsuc.gl.& Salice.in l.ij. C. de vsuc. pro hærede.& Bart.& Bald.in l.si ego.§.par- 2 tus.ff.de public. & Lud. Bolog.in l. tutor rerum.ff.de admini.tut.in pri- 3

mis interpre. & decis.Parl.Delphinat.quęst.ccccxvj & Ioan.de Imol. consil.xliiij.colum. ij. versic. circa secundum. Tu adde quòd origi. dictum Dyn. est verum, vt plenè no.Paul.de Cast. in l.iiij. §. hæres. ff.de vsucap. licet ipse sibi contrarius tenuerit oppositum in l. si quis sub conditione. in fin.ff.de condit. insti. & in l. sequitur.§. si viam.ff. de vsuc.& consi.cxc.incip. hæreditas dictæ puellæ.quam etiam tenuit Raph.Cuma.consi. lxvij. incip. statuto ciuitatis Vincentinæ. Sed contraria opinio est communior, vt di xit Dom.apostil.& Rom.consi.xiij. incip. cōclusionem prædictam. vbi dicit opi.Dyn.hîc esse falsam.Idem not.Alexan consi. iiij.inci. videretur.col. si.vo.ij. & Ias.in l. Pomponius.§.si quis ad miniculo.ff. de acquirend.possessi.

¶ Libertate. Adde Cyn. in l.j.iij.q. C.de serui & aqua.& Ang.Are.in §. æquè si agat. col vlt.ver.dixi de seruitute.de act.inst.& Bal.in §. j. col. ij.ver.sed in dubium reuoco. instit. de serui.vbi plenè distinguit inter libertatem seruitutis rusticæ & vrbanæ.idem Bart.in l. hæc autem iura. ff. de serui.vrb. præd. & vide Bart. in d.§.si viam. & de libertate præscribenda contra ecclesiam,vide In noc.Imol.Abb.&Sali.in c de quarta.col.xiiij.ver.vtrum in præscribenda.de præscrip.

In reg. Sine possessione.

Argumenta.

1 *Præscriptio sine possessione non procedit.*

2 *Præscriptio ad immobilia, vsucapio ad mobilia propriè referuntur.*

3 *Præscriptio inchoata mediante*

possessione continuatur aliquando sine possessione. & sub nu. 10.

4 *Incorporalia possideri nõ dicũtur.*

5 *Quasi possessio rerum incorporalium idem operatur quod possessio corporalium.*

6 *Interdictum vti possidetis:non nisi possidenti datur.*

7 *Interdictum vti possidetis datur etiam pro rebus incorporalibus.*

8 *Praescriptio in corporalibus sine vera possessione, in incorporalibus autem sine quasi possessione non inchoatur.*

9 *Tignum domui coniunctum non possidetur.*

10 *Vsucapio sine possessione inchoari nequit.*

11 *Vsucapio interrumpitur, si vsucapiens possessione priuetur.*

12 *Possessionis defuncti continuatio in personam haeredis impeditur, si per alium apprehendatur.*

13 *Captus ab hostibus vtrum vsucap.*

14 *Fictio postliminij quando ad possessionem in facto consistentem extendatur.*

15 *Ignorans quare possessionem quaerere nequeat.*

16 *Ignorans per quos potest quaerere possessionem.*

17 *Possessio quae necessaria sit ad praescriptionem.*

18 *Possessionis duae differentes species an sint, naturalis & ciuilis.*

19 *Possidere eandem rem eadem possessionis specie duo nequeunt.*

20 *Interdum vnde vi quibus concedi soleat.*

21 *Possessio naturalis an differat à possessione pro suo.*

22 *Possidere pro suo & possidere ciuiliter idem est.*

23 *Interdictum vnde vi proprietario conceditur & vsufructuario.*

24 *Qualitates possidendi contrariae non concurrunt in eadem substantia.*

25 *Eadem specie sunt eadem substantia & natura.*

26 *Effectus idẽ producitur ab iis quae sunt eiusdem speciei.*

27 *Pupillus possessionem naturalem sine tutoris autoritate non potest alienare.*

28 *Possessio naturalis an tantum accidentaliter differat à ciuili.*

29 *Possessio quasi pedum positio appellatur.*

30 *Diffinitionem eandem si quam habeant, eadem erunt in substantia.*

31 *Possessio ciuilis & naturalis ad praescriptionem est necessaria: vel saltem ciuilis. & nu. 36.*

32 *Possessio naturalis sola ad praescriptionem non sufficit.*

33 *Praescriptio non currit contra possidentem.*

Tempus non est possessionis perdendae modus.

34 *Possidens ciuiliter perdit ciuilem, si decẽ annos naturalẽ neglexerit. Obliuio inducitur ex negligentia decennali. & nu. seq.*

35 *Praescriptio qua ratione non inchoetur, absente ciuilem retinente.*

REGVLA III.

SINE possessione praescriptio non procedit.

Exemp

a ¶EXEMPLVM istius regulæ[a]
patet. Pone quòd emi aliquam rem
mobilem vel immobilē à quodam
non domino bona fide: non tamen
possessionē adeptus fui: modò dubi
tatur an vsucapiā vel præscribam?
1 † Respōdetur ꝙ non, quia sine pos-
sessione præscriptio non procedit,
possessione ciuili & naturali simul,
vel saltem ciuili, non autē naturali
tātùm si alius ciuiliter possideret, vt
infrà ostendetur. & hîc præscriptio
largè ponitur, vt tam vsucapionem
triennij, quàm præscriptionē x. vel
xx. annorū xxx. vel xl. vel etiā ma-
2 gis longęuā contineat. † Licet enim
in vera & propria significatione,
prescriptio ad immobilia, vsucapio
verò ad mobilia referatur: tamē le-
gislatores promiscuè vtūtur istis vo
cabulis, referendo communiter ad
mobilia & immobilia, vt ff. de vsu-
cap. quasi per totū tit. & maximè in
b l. iij. & ibi plenè not. Nō procedit,[b]
3 id est, non inchoatur: † licet aliquā-
do inchoata mediāte possessione,
continuetur etiā sine possessione: vt
infrà dicetur. Sed opponitur, & vi-
detur quòd præscriptio sine posses-
4 sione procedat. † Certū est enim, ꝙ
incorporalia non possidētur, vt ff.
de acquir. poss. l. iij. in prin. & de ac
quir. rer. dom. l. seruus. §. incorpora-
les. & de vsuc. l. sequitur. §. si viā. &
c tamen[c] præscribūtur aliquādo spa-
tio x. vel xx. ann. Aliquando spatio
temporis cuius nō extat memoria,
vt C. de seruit. & aqua. l. j. & ij. & de
præscrip. long. temp. l. vlt. & ff. si ser.
ven. l. si quis diuturno. & de aqua
plu. ar. l. j. §. deniq;. & l. ij. in prin. cū
5 sim. † sed dic ꝙ in incorporalibus
d est quædam quasi possessio,[d] quæ
illud operatur, quod operatur vera
possessio circa corporalia, quod pa
6 tet. † Certum est, quòd interdictum
vti possid. non datur alij quàm pos
sidenti, vt ff. vti poss. l. j. §. Interdi-
7 ctum. † & tamen sicut datur inter-
dictum pro tuēda verā possessione
rei corporalis immobilis: ita datur
pro tuenda quasi possessione rerum
incorporalium, quæ de numero im
mobilium reputantur. vt ff. si seruit.
vend. l. sicuti. §. Aristo. & vti possid.
8 l. fin. † sicut ergo in corporalibus
non procedit præscriptio sine vera
possessione: ita in incorporalibus
non procedit sine quasi possessione:
per quod ostenditur hanc regulam
in omni genere veram esse. Item op
ponitur & videtur præscriptionem
sine possessione procedere: constat
e enim hæreditatem iacentem[e] non
possidere, vt ff. si quis testam. lib. es-
se iuss. fue. l. j. §. Scæuola. & tamen
vsucapit. vt ff. de vsucap. l. cœptam.
& l. nunquam. §. vacuum. & l. iusto.
9 §. nondum aditæ. † Item constat ti-
gnum coniunctū domui non possi-
deri vt ff. de vsucap. l. eum qui. & de
acquir. pos. l. qui vniuersas. in prin.
& tamen vsucapitur si tempore in-
iunctionis pauci dies supererant ad
vsucapionem complēdam, vt ff. de
vsucap. l. rerum mixtura. §. Labeo.
10 † Sed dicendū est, quòd sine posses-
f sione[f] non potest inchoari: & ita lo
quitur regula. aliquando tamen in-
choata mediante possessione, con-
tinuatur & cōpletur sine possessio-
ne, & ita loquuntur contraria. Sed
contra hanc solutionē est valde ff.
de vsucap. l. naturaliter. vbi dicitur,
quòd perdita possessione interrum
g pitur vsucapio[g], & eius effectus: er-
go non cōtinuatur sine possessione.
sed dici posset, quòd illud habet lo-
cum, quādo interuenit interruptio
naturalis, qua mediante possessor
possessione priuatur: quod nihil vi-
detur: quia in casibus supradictis
possessor possessione priuatur, scili-
cet quando iniūgit tignum domui.
vt l. qui vniuersas. & l. eum qui. item
quando moritur, quia mors omnia
soluit

soluit, vt in authen. de nupt. §. dein-
ceps. propterea supradicta non vi-
11 dentur procedere. †Sed dici potest
quòd in d.l. naturaliter. priuatur pos
sessor possessione, actu & habitu: &
ideo interrumpitur vsucapio. in præ-
dictis autē casibus, id est quādo in-
iungit, & quando moritur, priuatur
actu tantū, & non habitu: sed certè
imò si moritur, priuabitur actu &
habitu: quia mors omnia soluit. Sed
dicas, ꝙ in hæredē qui est eadem
persona fictione iuris, vt ff. de vsuc.
l. hæres. & in auth. de iureiur. à mo-
ri. præstit. est apta immediatè conti-
nuari, si non fuerit apprehensa per
12 aliū. †Nam si per aliū apprehende-
retur, impediretur continuatio pos-
sessionis defuncti in personā hære-
dis, vt ff. de acqui. pos. l. Pomponius.
§. quæsitū. & de vsuca. l. possessio te-
statoris. Et ideo si non fuerit appre-
hensa per aliū, & incœpta sit imme
h diatè cōtinuari h, pro cōtinuata de-
bet haberi, arg. ff. de testa. l. si filius.
& in auth. vt exact. instan. dot. pri.
circa prin. Et est ratio quare vsuca-
pio cōtinuatur possessore defuncto,
vt in legibus præall. patet. ex quib.
caus. maio. l. cum miles. circa prin.
13 & pro hæred. l. ij. §. filiū. †Item op-
ponitur, quia cōstat captū ab hosti-
bus nihil possidere, cum ab alio pos
sideatur. ff. de acquir. poss. l. cum hæ
redes. §. in his. & tamē vsucapit vt ff.
i de vsuc. l. iusto. §. vlt. Sed dicēdum i
est, ꝙ non vsucapit per se: quia non
possidet per se, tamen vsucapit per
aliū quē habebat in potestate, tem-
pore quo captus fuit. vnde si redeat
postliminio, videtur omni tempore
possessionē continuasse iuris fictio-
k ne postliminij, k & eiusdē fictionis
virtute vsucapionē continuasse, &
dominiū per vsucapionē quæsiuisse:
14 † sed vbi possideret per se, & capi-
tur ab hostibus, perditur possessio:
& licet postea postliminio redeat,
fictio postliminij non extēditur ad
possessionem quę in facto consistit,
& consequenter nec ad vsucapio-
nem, quæ solet ex possessione proce
dere. supradicta probantur apertè.
ff. de capt. & postlim. reuer. l. in bel-
lo. §. factæ. & de vsucap. l. si is qui
pro emptore. & ibi plenè not. & arg.
quib. ex caus. maio. l. sciendum. & l.
15 denique. & l. nec vtilem. ¶Item † op
ponitur, constat ingnorantem pos-
sessionem non quærere, cum ani-
mus sit de substantialibus, quæ re-
l quirūtur in possessione quærenda l.
C. de acquir. poss. l. licet. & tamen
præscribit, vt ff. pro solut. l. ij. & pro
empt. l. ij. §. Celsus. Respondeo, &
dico quòd ignorans nunquam quę-
rit possessionem per se, & hoc sim-
16 pliciter verum est, †tamen bene po
test ignorans quærere ministerio fi
lij vel serui, quos habet in potesta-
te, & ignorans vsucapere: vt in l.
præall. Item per procuratorē quæ-
rere potest possessionem ignorans,
sed non vsucapere: nisi postquā ve-
nit in notitiam domini, vt C. de ac-
quir. poss. l. j. & ff. de acqui. poss. l. j.
§. per procuratorē. Per negotiorum
verò gestorē, qui caret mādato, quę-
reret possessionē, & vsucaperet do-
minium post ratihabitionē, vt ff. de
acq. poss. l. cōmunis. §. procurator.
17 & de neg. gest. l. si ego. †Modo quæ-
rendum est, quæ possessio sit neces-
saria ad præscriptionē, vtrū ciuilis
tantū, vel naturalis tātùm. vel vtra-
que simul. Ad cuius declarationem
18 primò est quærendū, †vtrū sint duę
possessiones specie differentes, vel
vna tantùm. quæ diuersificetur per
accidentia. Ioānes dicit, ꝙ duæ sunt
possessiones specie differentes, vna
ciuilis, & alia naturalis. Azo vnam
tantùm, scilicet naturalē. quæ diuer-
sificatur per accidētia. Et glossato-
m res iuris ciuilis in C. m tenent opi-
nionem Azonis. & in ff. maximè in
tit.

tit.de acq.poss. tenent opinionē Io-
annis. Pro quo argui & ostendi po-
test quòd sit duplex possessio. dici-
tur enim in lege, quod si possidens
fundū naturaliter & ciuiliter egre-
diatur de fundo,& peregrè vadat,ꝙ
si eo existente extra fundū,alius in-
greditur fundū, ingrediens habet
possessionē, & adhuc absens possi-
det,vt ff.de acqui.poss.l.clàm possi
19 dere.§.qui ad nundinas.†Cùm igi-
tur impossibile sit duos eandē rem
eadem specie possessionis insolidū
n possidere[n], vt in eod. tit.l.iij.§.ex
contrario.& de prec.l.duo.manife-
stū est,ꝙ duæ sunt possessionis spe-
cies.Item potest argui ex eodē §.qui
dicit,ꝙ ingressus fundū, post prio-
rem reuersum,non admissum possi-
det vi & clàm: sed violentia & clan
o destinitas duæ sunt qualitates[o] con
trariæ, ergo cohærere non possunt
eidem subiecto.ff.pro suo.l. si ancil
lam.& pro emp.l.ij.§.vlt.si verò co
hærent diuersis: sequitur ꝙ diuersæ
sint substātiæ siue species possessio-
20 nis.†Præterea dicitur.ff.de vi & vi
ar.l.j.§.deiicitur.ꝙ datur interdictū
p ei qui possidet naturaliter tātùm.[p]
Item ei qui possidet ciuiliter tātùm:
quęlibet enim illarū possessionum,
vt ibi dicitur, sufficit ad interdictū
vnde vi. Cùm igitur interdictū vn-
de vi, non detur nisi ratione posses-
sionis, vt in l.j §. interdictū autem
hoc.ff. de vi & vi arm. manifestum
ēst,ꝙ quælibet illarum est verè vna
21 species possessionis per se.†Itē ibi-
dem dicitur, quòd naturalis posses-
sio & pro suo ad interdictum perti-
q net.cùm igitur copula cadat[q] inter
diuersa:manifestū est ꝙ specie diffe
rant naturalis possessio, & pro suo.
22 †quare cùm idē sit pro suo posside
re & ciuiliter possidere, secundum
omnes opiniones, apparet vlterius
quòd ciuilis & naturalis possessio
sunt duæ possessiones specie diffe-
23 rentes. †Item interdictum vnde vi
datur proprietario & vsufructuario:
vt ff.de vi & vi arm.l.iij.§. vnde vi.
vterque ergo possidet: quia aliter
interdictum non haberet: vt in eo.
tit l.j.§.deiicitur. in fin.Cùm igitur
non possint insolidum eodē gene-
re possessionis possidere,& vsufru-
ctuarius possideat naturaliter, vt l.
r naturaliter:[r] & l.possessio.ff.de ac-
qui.poss. certum est,quòd proprieta
rius eodē genere possessionis non
possidet quo vsufructuarius:vt eo.§.
ex contrario. quare cùm possideat
ciuiliter, apparet quòd ciuilis & na
turalis possessio sunt duæ possessio-
nes specie differētes. Item si ponam
proprietarium & vsufructuariū esse
extra fundum & extra fundi cōspe-
ctum,haberent ambo eandē posses-
sionem ciuiliter. Sed si essent in fun
do,ambo haberent eandē naturali-
ter:& sic eadem qualitas possessio-
nis esset apud duos insolidū, quod
etiam Azo negat posse contingere.
Necesse ergo habes ponere posses-
siones plures, specie differentes,vel
easdē specie, sed diuersas habentes
24 qualitates.¶Pręterea† duę possidē-
di qualitates cōtrariæ, in eadē sub-
stantia possessionis concurrere non
possunt,vt ostēsum est. Sed ciuiliter
possidere,& naturaliter,sunt quali-
tates cōtrariæ possidendi,secundū
ea quæ communiter dici solent, vt
de precar.l.ij. & vti possid.l. fin. in
princ. non ergo concurrunt in ean-
dem substantiam possessionis: si er-
gò non est eadem substantia natu-
ralis & ciuilis,manifestum est,quòd
25 non sunt eiusdem speciei, †quia es-
se idem specie est esse idem substan
26 tia & natura.†Pręterea quæcunque
sunt eiusdē speciei, producunt eun-
dem effectum: ergò ad destructio-
nem consequentis,quæ non produ-
cunt eundem effectum, non sunt e-
iusdem speciei:quare cùm ciuilis &
natur

naturalis poſſeſsio eundem effectũ
non producant, quia ex ciuili pro-
cedit vſucapio, ex naturali non, vt
ff. de acquir.rer. do.l.acquiritur.§.
vlt. manifeſtum eſt, quòd ciuilis &
naturalis poſſeſsio ſunt poſſeſsiões
ſpecie differentes. Prӕterea dicitur
s in lege, ſicut nulla poſſeſsio[s] acqui-
ritur ſine animo & corpore, ita nul-
la amittitur niſi in qua vtrunque in
contrarium actum eſt: vt ff. de ac-
quir.poſſ.l.quẽadmodum. Cùm igi-
tur hoc ſignũ nulla pro diuerſis in
natura videatur negare, ſequitur ꝙ
omnes poſſeſsiones non ſunt eiuſ-
dem naturę: quare nec eiuſdem ſpe-
27 ciei. ¶ Prӕterea †dicitur in l. pu-
pillus.ff.de acqui. re.do. ꝙ pupillus
ſine tutoris authoritate nõ poteſt a-
t lienare etiã poſſeſsionẽ[t] quӕ eſt na
turalis: innuit ergò in hoc ꝙ dicit
etiã.ꝙ nõ eſt eiuſdẽ naturӕ natura-
lis & ciuilis: ergò nec eiuſdẽ ſpeciei.
28 Pręterea cõtra Azo.eſt, †ꝙ ciuilis &
naturalis nõ videtur ponere differẽ
tias accidentales, ſicut etiã iuſta &
iniuſta. vt hoc patet. ff.de acq.poſ.l.
iij.§. ex cõtrario. Nã ibi in ſecũdo
reſpõ. ponit̃ vnũ poſſe poſſidere ci-
uiliter & aliũ naturaliter. & tertio
reſp. dicitur nõ poſſe vnũ poſsidere
iuſtè, & aliũ iniuſtè. per quod appa-
ret ꝙ ciuilis & iuſta, itẽ naturalis &
iniuſta, nõ ſolùm non ſunt idẽ, imò
nec ęquipollẽt, ergo nec ponũt diffe
rẽtias accidẽtales ſicut iuſta & iniu
ſta: ſi nõ accidẽtales, ergo ſubſtãtia
les. ex quo ſequit̃ ꝙ ſi diuerſificãtur
in ſubſtãtia, diuerſificant̃ in ſpecie,
cũ eſſe idẽ in ſpecie, ſit eſſe idẽ ſub-
ſtãtia & natura: vt ſ. dictũ eſt. Pręter
ea cõtra Azo. eſt ff.de acq. poſ.l.iij.
§.Nerua fili⁹.vbi dicit̃ me poſsidere
rẽ mobilẽ hactenus quatenus poſsũ
nanciſci naturalẽ poſſeſsionẽ ſi poſ
ſideo, & nihilominus poſtea nanci-
ſcor naturalẽ: ergo patet primo me
habuiſſe aliã diſtinctã à naturali: ex
quo ſequitur manifeſtè ꝙ duӕ ſunt,
quarum nulla eſt altera. ¶ Pro opi-
nione autem Azo. ſcilicet quòd vna
ſit tantum, quę diuerſificetur per ac
cidentia, arguitur ſic primò, quia ru
brica dicit de acqui. poſ. in ſingula-
ri. ff. Item in C. de acquir. & reti. in-
nuit ergo ꝙ vna eſt vera poſſeſsio,
& per conſequens vna ſpecies, ſicut
Azo. dicebat: aliter enim non ſingu
lariter, ſed pluraliter loqueretur. &
confirmatur iſta ratio per tex. de ac
29 qui.poſ.l.j.vbi dicit †ꝙ poſſeſsio ap
v pellata eſt quaſi pedum poſitio.[v] &
ſingularis locutio vno ſolo ſuppoſi
to cõtenta eſt. ergo &c. Prӕterea pro
Azo. dicitur in lege, quòd ſi aliquis
exeat de fundo animo deſinendi
poſsidere, perdit omnem poſſeſ-
ſionem, ergo videtur quòd vna ſit
ſubſtantia poſſeſsionis, cui diuerſӕ
inhӕreant qualitates. ſicut Azo di-
cebat de acquir.poſſ.l.iij.§.in amit-
tenda. & l. ſi quis vi. §. differentia.
Prӕterea aut vna eſt ſpecies poſſeſ-
ſionis tantùm, aut plures: ſi vna,
Azo habet propoſitum: ſi plures, tũc
vnus poteſt habere vnam, alius a-
liam: & ſic cõtingit quòd eadẽ res
ſit à diuerſis poſſeſſa. quod eſt con-
tra l.iij.§.ex contrario. de acq.poſ.
Item ſequeretur, quòd ex qualibet
ſpecie procederet vſucap. & ſic ſe-
queretur duos inſolidum vſucape-
re, & duos inſolidum dominiũ quę-
rere: quod eſt contra l. ſi vt certo.§.
ſi duobus.ff.commod. Prӕterea pro
Azo. eſt §. qui ad nundinas. in fin. ſi
bene inſpicitur. Nam ſecundũ ver-
ba, per violentiam ſuperuenientem
remouetur clandeſtinitas, ſ. prӕ-
cedens, quӕ ſunt contrariӕ quali-
tates: & illud contingit ideo, quia
duӕ contrarię qualitates nõ com-
patiuntur ſe circa eandem poſſeſ-
ſionem: vt dictum eſt. ſi enim eſ-
ſent poſſeſsiones diuerſӕ, prima
qualitas, id eſt clandeſtinitas circa
vnam

vnam, scilicet naturalem : secunda
id est, violétia circa aliam, scilicet
ciuilem, deprehenderetur : & hoc
paterentur se simul, nec vna per a-
liam tolleretur. sed intelligédo tex-
tum sicut in principio glo. intelligi-
gitur, nõ procedit. & propterea pro
Azo. est, quia iusta vel iniusta, sunt
differentię accidentiales possessio-
nis secundum omnes, non substan-
tiales. sed iusta dicitur ciuilis, iniu-
sta dicitur naturalis. ff. vti possid. l.
si duo. in prin. ergò & vltimo sequi-
tur quòd ciuilis & naturalis nõ po
nunt differentias substantiales : sed
accidentales tantũmodo: & sic non
sunt species differétes. Præterea pro
Azo. est quia nulla possessio sine a-
nimo perditur vt ff. de acquir. poss.
l. quemadmodum. & de reg. iur. l. fe-
rè quibuscunque. Sed constat vnam
solam possessionem ab absente re-
tineri, secundum omnes: si vna sola
possessio retinetur, & nulla perdi-
tur, quia in nulla est animus perdé-
di: necessariò sequitur vnam solam
30 esse. Pręterea pro Azo. est, quia † quę
cunq; habét eandé diffinitioné sunt
eadé in substãtia: sed naturalis & ci
uilis eandé habent diffinitioné: etiã
secundũ Io. vt not. de acqui. poss. l. j.
in princip. ergo ciuilis & naturalis
sunt eadé in substantia: ergò & spe-
cie. sed ad istud dici potest, quòd de
scribũtur simul respectu cuiusdam
tertij in quo cõueniũt: & ideo non
sequitur quòd sint idem in substan-
tia: sicut nec sequitur, homo est ani-
mal, asinus est animal : ergo homo
& asinus sunt idem in substantia.
¶ Solutio, tutius & probabilius est
x tenere opinion.[x] Ioan. quia tex. po-
nit ciuilem & naturalem possessio-
nes, vt duas species coæquales. ff.
pro hærede. l. iij. §. quod vulgò. &
confirmatur in d. l. iij. §. Nerua fi-
lius. ff. de acquir. posses. & ad argu-
menta contraria facile est respon-

dere si quis diligenter inspiceret.
31 † Dico igitur reassumendo quæ-
stionem præmissam, quòd ad præ-
y scriptionem est necessaria ciuilis[y]
& naturalis possessio, vel saltem ci-
uilis sola sine naturali. Nam quòd
sufficiat ciuilis sola, probatur, quia
lege cauetur, quòd absens, qué con-
stat solam ciuilem possessionem ani
mo retinere, possidet quantũ ad hoc
vt vsucapio cõtinuetur, vt ff. de fur.
l. serui & filij. §. vlt. & de diuer. præ-
script. l. in accessione. & de acquir.
poss. l. j. § per seruum qui in fuga.
32 † Item quòd naturalis sola non suf-
ficiat ad præscriptionem, probatur
primò per tex. ff. de acquir. rer. do.
l. acquiritur. §. vlt. & ad exhiben. l.
Celsus. §. Iulianus. de acquir. poss. l. j.
§. pen. Item probatur per arg. neces-
sarium cui non potest commodè re
spenderi. si enim is, qui ciuiliter tan
tum possidet & vsucapit, quod est ve
rum, vt d. §. per seruum qui in fuga.
& d. l. serui & filij. §. vlt. abesset, vel
præsens esset, & præscriptioné con-
tinuaret: sequeretur quòd si ex natu-
rali possessione sola procederet prę
scriptio, quòd si eodem tempore a-
lius naturaliter possideret & bona
fide, quòd duo quærerét insolidum
dominium eiusdem rei eodem tem
pore, quod non est de iure possibile:
vt ff. commo. l. si vt certo. §. si duo-
bus vehiculum. de castr. pec. l. hære-
ditate. §. pater. & de reg. iur. l. quod
33 contra. §. vni duo. † Sed potest insta-
ri, quòd secundum hoc nunquam
z præscriptio contra absenté[z] proce-
deret, quia contra possidentem præ-
scriptio non currit. C. de præscript.
xxx. anno. l. ij. Item tempus non est
modus perdendæ possessionis, vt ff.
quibus modis vsusfru. l. si mulieri.
ergo contra absentem ciuilem pos-
sessionem animo retinentem nun-
quam procedit præscriptio. fateor,
quòd contra ciuiliter possidentem
præscr

præscriptio non procedit. Item fateor, quòd tempus tantum: non est modus perdendæ possessionis. Tamen iure cauetur, quòd tempus est modus inducendi obliuionem: & obliuio est modus inducendi depositionem animi:& depositio animi est modus perdēdæ possessionis, vt legitur & nota.ff. de vsucap.l.fur
34 tum.§. fundi.& propterea dico,†quòd si ciuiliter possidens neglexerit naturalem possessionem per x.annos[a] vel vltrà,quòd illa negligentia circa possessionē naturalē priuat eundem possessione ciuili: sicut alias cauetur in iure, quòd negligentia commissa in adipiscenda vel recuperanda possessione naturali inducit amissionem ciuilis, vt ff. de acquir.posses.l.si de eo.§.si fortè. dico
35 ergo, †quòd quādiu absens retinet ciuilem possessionem,non inchoatur præscriptio duplici ratione. Prima: quia contra possidentem ciuiliter non præscribitur,vt d.l.ij.C. de præscri.xxx.ann.Secunda ratio est, quia qui ciuiliter possidet præscribit, ergò alius nō præscribit eodem tempore, ne plures simul insolidum quærerent,vt dictum est: sed ex quo iuris præsumptione possessionem ciuilem reddidit per obliuionē,seu per animi depositionem quæ ex obliuione procedit post absentiā longi temporis,ex nunc inchoatur præscriptio contra eum: & hoc voluerunt Glossatores iuris ciuilis aliqualiter dicere; licet non plenè. C. de
36 ser.fug.l.j.per quòd patet†quòd ad præscriptionem est necessaria ciuilis & naturalis possessio simul, vel ciuilis sola, naturalis autē sola non sufficeret eo casu quo poneremus alium ciuiliter possidere, vt suprà ostensum est. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Regulæ Adde istam reg. non habere locum in præscriptione actionum personaliū quæ sine possessione procedit, vt tradit Ias.in §. rursus.col.ix.vers. ego bene puto.inst. de actio. & ibi alios quoque casus enumerat, quibus hæc regula deficere videtur. F. C.

b ¶Non procedit. de verbo procedit, vide text. in l.nunquā.§.vacuū & l. possessor. ff. de vsucap. G. S.

c ¶Et tamen. Quanto spatio præscribantur iura incorporalia, vide glo, cum Bar.in l. seruitutes.ij.ff. de ser. & Cæpol.cau.cviij. F. C.

d ¶Quasi possessio.Adde an incorporalia quasi possideantur,& pro ipsis competat interdictū vti possidetis, sicut pro reb^9 corporalibus, gl.Bar. & Flo. in l.seruitutes.ij. & tex.gl.& Doct.in l.quoties.in ij.ff.de serui.& Abb.in c.cōquestus.de for.comp.& per Ang.Are.insti.de reb.corp.& incorp.& pulchrè per Cyn.in prin. & Bal.col.ij.ver.expeditus sum. & ibi Alex.in addit.in l.ij.C.de seruit.& aqua.per Inno.& Abb.in c.querelā. de elect.& Imol.in c.bonæ.in ij.de postu.præl.in c.in literis.de rest.spo. & in c.peruenit.de cēsi.& in c. consultatiōibus,de iure pat.& per Abb. in c.cum ecclesia Sutrina. de causa pos.& propriet.Bal.post gl.in l.regu gulariter.ff.de petit.hęred.& quę di xi in lib.consu.Bitur.§.xxiiij.in gl. j.ante fi.de consuet.feudi. Ita notat Compost.in tit.de procur.§.j. versi. quid mihi.& in tit.de act. seu pet.§. ij.& in tit.de propriet.§.j.vers. aliæ sunt.& in tit. de rest. spol.§.ij.& iij. & in titulo de emp.& vend.§.j. ver. sed vsusfructus. & Bar.& Alex.in l. j.& fi. vti poss. & omnino Paul. de Castr.consi.v.

e ¶Iacentem. Adde quòd aduersus hæreditatē iacentem pręscribi non potest, vt l.ea quæ. & quod nor. ibi glo.& Doct.C.de temp.in intē.rest. & l.si seruus hæreditarius.ff. de sti. pul.seruo. & no.Cyn.in l.licet.C.de iure

iure delib. & Bald. in consil. xiiij. in fi. lib. j. & Bal. in d. l. licet. in vlt. q. & Alexan. post Bart. & Bald. in d. l. ea quæ. & Abb. in c. de quarta. col. ij. & ibi Felyn. col. vj. post princ. versi. contra hæreditatem. de præscript. vbi ponit regulam cũ tribus fallen. & tenet Angel. in d. l. licet. & ibi Alexan. sed Specul. de præscript. §. j. vers. item nota. tenet quod præscribitur hæreditas iacens. & Ant. in c. cum no liceat. eod. tit. & Anchar. hic, col. xl. versic. vj. oppo. & Alex. in consil. cxxvj. colum. j. versic. non obstat.

f ¶ Possessione. Adde tex. glo. & Doct. in l. fine possessione. ff. de vsucap. & Bald. in consil. xiiij. col. iiij. versic. capio iij. lib. j.

g ¶ Vsucapio. Adde Bar. pulchrè in d. l. naturaliter. de interruptione præscript. glos. Abb. & Imo. & Felyn. in c. illud. de præscript. text. & Doct. in l. vt perfectius. C. de an. except. & gl. Bar. & Sal. post Cy. in l. cũ notissimi. §. imò. C. de pręscrip. xxx. ann. & per Spec. tit. de præscri. & tit. de exec. & Ioan. de Plat. in l. militaribus. versi. item litis. C. de decur. lib. x. & Decis. Parlamen. Grationopol. Delphina. quæst. cccxvj. & quæ dixi in §. j. in glos. j. quæst. penul. de præscript. lib. Consuetud. Biturigum.

h ¶ Continuari. Adde quòd Bart. in l. cum hæredes. in princ. ff. de acquir. posses. dicit, quòd non potest dici continuata, nisi apprehendatur, sed bene quantum ad vsucapioné possessio defuncti dicitur esse cõtinuata, vt tenet hîc Dyn. per l. cum miles. ff. ex quibus causis maior. idem Alex. in d. l. cũ hæredes. col. ij. vers. glos. super verbo, non pertinet. vbi vide quando possessio in suum vel extraneũ sine apprehensione transferatur, & vide Alexan. in consilio xxxvij. colum. iij. versic. saltem. lib. j. & in consilio lxxxiiij. lib. ij. & in consilio. xliij. eodem vol. & an statuta & consuetudines transferentes possessionem defuncti proximioribus hæredibus valeant, vt est consuetudo hîc Biturig. vide per Alex. in d. l. cum hæredes. & Bald. in rub. de causa posses. & propriet. colum. j. propè finem. versic. quæro, statuto Mediolani.

i ¶ Dicendum. Adde quòd vsucapit per se actiones personales: item eas res, ad quarum vsucapionem complendam pauci dies superérãt cum captus fuit, secundum Ias. in §. rursus. colum. ix. versic. ego bene puto. instit. de actio. per seruum vero & filium non vsucapit nisi ex causa peculiari. d. l. iusto. §. fi. F. C.

k ¶ Postliminij. Adde Bartol. in d. l. cum hæredes. §. in iis. & ibi Ludo. Roma. & Alexand. vbi ponunt plures rationes, quare ius postliminij circa recuperandam possessionem, quam possidebat reuersus per se, non fingit, & secus per filium: vide Bartol. in l. si is qui pro emptore. circa secundam partem. ff. de vsucapio. & Christophor. Porc. & Ang. Aretin. in §. si ab hostibus. institu. quibus modis ius patriæ potest. sol. & Bart. in l. nec vtilem. ff. quibus ex caus. maior. in integ. & Bal. in l. denique. eod. tit.

l ¶ Quærenda. Adde quòd solus animus non sufficit sine corporis actu, vt d. l. licet. & ibi glos. Cyn. Bartol. Bald. & Salycet. & Doct. alleg. suprà in præcedẽti fol. I. post alleg. incip. adde Bart. & an ignorans quærat possessionem nisi per filium vel seruum, vide Bart. & Alex. in l. j. §. item acquirimus. ff. de acquir. poss. & per procuratorem, tutorem, & curatorem, vide Alex. in l. j. §. per procuratorem. ff. eod. tit. & glos. Cyn. Bart. Bald. & Salyc. in l. j. C. de acquiren. posses. & Angel. Aret. in §. item nobis. & §. fin. instit. eod. tit. & Bart. &

Imol.in l.qui mihi donatum. ff. de donat.& de neg.gest.l.si ego.

Adde inquantum iste dicit possess. posse quæri per procuratorem, quod etiã tradi & recipi potest per eum, vt not.Bart.& Doct.in l.possessio. §.j.& §. & si possessio.ff.de aquir. possess. & in alleg. §.per procuratorem. & in l.certe.§.j.in fi. ff.de precario.& in l.si rem. ff.de vsucap. Bald.in l.si is,qui pro emptore. in vij.quæst.princ.eod.tit vbi dicit verum etiã in ficta: vt quia quis confitetur possidere pro procuratore meo,quod est contra Angel.in præalleg.§.per procuratorem,vt ibi per Alexan.& in l.si is qui.de vsucapio. Bald.in c.j. §. sed vtrum.in titu.per quos fiat inuestitura.

m ¶ In Cod. In l.licet.C.de aquir.poss.

n ¶ Possidere. Adde an duo possint insolidum eandem rem possidere, Bart.& Alex.in l.iij.§.ex contrario. & gl.& Bar.in l.si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff.commod.& Alex. consil.xcix.col.viij.vol.v. & regulam,quòd duo insolidum non possunt possidere,intellige in dominio irreuocabiliter acquisito,secus si reuocabiliter,secundum Bal.& Ang. per illum text.in l.si pluribus. ff. de leg.j. quod est singulare. secundum eos.vide ibi Imol.versic.circa prædicta dubitatur.Bart.in l.si is qui.ff. de vsucap.& Alex.in d.§.si duobus. in addit.ad Bart.

o ¶ Quantitates. Clandestina & violenta possessio an æquipolleant, vide eundẽ,infrà de reg.qui ad agendum.nu.5.

p ¶ Tantum.Adde quis dicatur ciuiliter possidere tantum,vel naturaliter tantum,gl.& Bart.in d.§.deiicitur.& in l.naturaliter.in prin.& ibi Alexan.ff.de acquiren.possess. & dicam in apostil.seq.& an eis competat interdictum vnde vi, vide glos. Bart.& Alexan.in d.§.qui ad nundinas.& in d.l.naturaliter.& Ang. Aretin.in §.j. instit.de vsucapio. & Cyn.Bald.& Salyc.in l.licet. C. de acquiren.possess. & per Ioan.Fab.in §.penult.instit.per quas person.nobis acquir.& Guid.Papæ in suo tractatu super statuto,si quis per literas.in glo.poss.

Adde pro quæsito in principio huius apostill.Iacob Rebuffi in l.fin.nu.2. & quod ibi posui in apostil.in vers. de corporali possessione. C. de fundis patr. lib.xj. plenius per Alexan. in d.§.ex contrario.& quotuplex sit possessio,not.Bald.in authen.defuncto.in ij.q.C.ad Tertul.

q ¶ Copula cadat. Adde glos.in rubr. ff.de iur.& facti ignor. F. C.

r ¶ L.naturaliter. Adde,suprà in reg. possessor.apostil.incip. Adde quòd vsufructuarius.

s ¶ Possessio. Adde Salycet.in l.non ignorabit.C.ad exhiben.& Alexan. pulchrè in consil.cxxxij.colum.iij. versic.nec.vol.ij.

t ¶ Possessionem. Adde & dic quod aut loquimur in perdenda possessione, & pupillus qui habet intellectum, potest eam perdere eo modo quo perderet eam maior: & sic sine tutoris authoritate, vt l.possessionem. & ibi Bartol.& Alexand.ff.de acquiren.possess. aut alienando, & tunc aut loquimur in re propria: & non potest alienando perdere sine tutoris authoritate, vt d.l.pupillus. etiam quæcunque res sit: vt instit. quibus alien.licet. §. nunc admonendi. & ibi ita dicit Angel.Areti. colum.ij. aut est res aliena, & potest eam alienando perdere. iste est casus in l.ij. §.si à pupillo. & ibi singul. Bart.ff.de vsucap.pro empt. vbi eum vide,& Alexan.in d.l.possessionem. & Ludo.Bologn.in suis secundis interpretationib.in l.magis puto.§.si æs alienum.ff.de rebus eorum, & Cepolam in consil.iiij. col.ij.

colum.ij.versic.sed pupillus licet.& Alexan.in l.j.§.adipiscimur.ff.de acquiren.posses.

v ¶ Positio. Adde quid est possessio, & vnde dicitur, gloss.Bart.& Alex. colum.ij.in l.j.ff.de acquiren.poss. & quot modis accipitur verbũ possessio, vide Alexan.consil.xcv.col.ij.volum.v.& Paul.de Leaza.super rubr de causa posses.& propriet.& ibi Bald.col.j.& glos.Cald.& Lud. Bologn.in secundis interpretation. in l.regulariter.ff.de petit.hæredit. vbi dicunt quadrupliciter respectu diuersarum rerum accipi.& Guid. Papæ in suo tractatu super statuto, si quis per literas, in verbo, posses.

x ¶ Opinionem. Adde quòd Bart.in l.j.col.iij.ff.de acquiren.posses.dicit, quòd iura allegata per Dy.hîc non probant suam opinioné, quòd sint duæ positiones.sed Alex.ibi,col.xij. tenet opin.Ioa.& Dy.quòd sunt duę possessiones differentes, & istam dicit cõmunem opin.esse, sed Bart.ibi dicit, ꝙ triplex est possessio: cum quo transit ibi Lud.Rom.& Ange.in l.si quis vi.§.differentia.in repet.ff. de acquir.poss.sed cõtraria opinio, quòd non sit dare tertiam speciem possessionis, tenet Angel.Imol.& Paul.de Cast.in d.l.j.& Bald.in l.j. vij.col.C.vti possi.Bald.Ang.& Salyc.in l.licet.C.de acquiren.poss.& Bald.in rubr.de causa poss.& proprie.col.j.& ij.& ibi Paul.de Leaza.

y ¶ Ciuilis. Adde an ciuilis possessio sine naturali sufficiat ad pręscribendum, vel econtrà naturalis sine ciuili.glo.Abb.& Doct.in c.causam. de pręscript.& pulchrè Bart.in l.iij. §.ex contrario.& ibi Alexan.ff.de aquir.posses.& Felyn.in c.causam. de præscript.col penult.vers.quamuis.vbi dicit, quòd in vno casu sufficit naturalis, videlicet in præscribente vsumfructũ: nam vsufructuarius possidet naturaliter, vt l.naturaliter.ff.de acquiren.pos.& de materia vide Archi.in §.j.xiij.quæst.j. & Pet.de Anchar.in cap.j.col.vj.de præscript.suprà eod.lib.& Bald.in l.si vt certo.§.si duobus.ff.commod. & in l.traditionibus.col.iiij.C.de de pact.& in l cum res.C.de probat. & Ioan.Fab.in §.penult.instit.per quas perso.nobis acquir.& an appellatione poss.simpliciter intelligat de iure ciuili vel naturali, vide Alexan.consil.xxviij col.j.versicu. & tali.vol.ij.& Bart.& Doct.in l. naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren.poss.in v.lect.& Bald.in l.j.C.cõmun.de vsucap.& Fely.in c. causam.col.vj.versi.adde etiam.de præscript.& in c.iij.post princip.de probat. Adde Bald.in l.pen.col.ij. vers.hæc ratio est falsa.C.de condi. infert & omnino in l.mater.paulò post princ.& in auth.defuncto.col. ij.versic.vij.quæst.est.C.ad Tertul. Adde quòd communis opin.est, quòd sola ciuilis posses.sufficiat ad præscribendum, vt latè scribit Ias.in §. rursus.super glos.in versic.Abesset. instit.de actio. F. C.

z ¶ Absentem. Adde Abb.& Fely.pulchrè in c.vigilanti.de præscript.& quis debet probare absentiam ad infringendam præscriptionem, vide ibi, & Angel.in l.emptor.C.de præscrip.long.temp.qui dicit, quòd ei qui allegat. Idem Alexan.consil. lxxxviij.col.vlt.versic.fortius.lib.ij. & text.& glos.& ibi Bald.& Doct. in l.fin.C.de præscript.long.temp. & Bart.in l j.§.si quis autem.ff.de itin.actúque priuat.& Cepol.de seruit.vrba.prædior.c.xxiij.& amplè in decis.Capel.Tholos.decis.lxxvj.

a ¶ Annos. Adde quæ requiruntur ad perdendam ciuilem possessionem, glos.Innoc.& Abb.in c.cum venissent.col.vlt.vers.vltimo nota de restit.spol.& Innoc.in c.querelam.de elect.& glos.Bart.& Alex.in l.si de

eo.§.si fortè.ff.de acquir.poss.& Cy. Bart.Bald.& Saly.in l.j. C.de seruis fugit.& sing.per Abb.& Felyn.in c. vigilanti.col.iiij.vers.& ideo adde. de præscript.vbi ponit quatuor casus. & omnes supradicti sequuntur Dyn.exceptis Imo.& Rom.in d.§.si fortè. quòd inducitur obliuio possessionis ciuilis, & præsumitur de ipsa oblitus per decenniũ. & sequitur Bald.in l.fin.C.de his qui à non domino.sed Imol.& Roma.dicunt obliuionẽ biennio per iudicem arbitrandam. vide Felyn.in d.c.vigilanti.col.v. versic.quartus casus. & sic habes, quòd occupans incipit præscribere non statim,sed demum posessione ciuili à domino amissa prædicto modo obliuionis decẽnij, vt no.hîc Dy.ꝗ.& aliis tribus modis per Fely.in d.c.vigilanti.notatis. Adde Specul.in tit.de iurisd.omn.iud. versic.vltimo nota.& in tit.de loca. §.vj.

In reg.Peccatum.Arg.

1 *Peccatum nõ remittitur,nisi prius ablatum restituatur.*

2 *Nisi dictio, quando affirmare dicatur,& quando negare.*

3 *Argumentum à contrario sensu lex est.*

4 *Causa finali sublata tollitur effectus eiusdem.*

5 *Pœna nulla esse debet, vbi nullum delictum.*

6 *Absolutus an sit à peccato,cui remissa est restitutio.*

7 *Solutio & debiti remissio æquiparantur.*

8 *Satisfactum dicitur creditori per quencunque modum, quem acceptauerit.*

9 *Restituere quid sit.*

10 *Restitutio quando facta esse fingatur.*

11 *Restitutio impossibilis non obligat, modo adsit restituendi voluntas.*

12 *Obligatus quando difficultate excusetur.*

13 *Restituere & tradere sunt facti.*

14 *Impedimentum superueniens debitori quando eum excuset.*

15 *Casus, quem præcessit culpa, non excusat.*

REGVLA IIII.

Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum.

1 ¶ ✝ SI rem meam surripuisti, vel violenter abstulisti, vel aliud à me extorsisti per vsuratiam prauitatem, [a] non remititur tibi peccatum: & consequenter nec pœna peccati. nisi restituas rem ablatam. & hoc intendit hæc regula, & probatur.ꝭ. de vsur. c.cum tu. & de censib. c.ij. & dictio nisi, [b] ponit,sicut in c.proximo. & ff.de vent.in possess.mit. l. extraneo.& de feriis.l.si feriatis. & de custod.reor.l.ij. §.fi. aliquando autem reperitur quòd negat,seu priuat, vt C.de transact.l.iiij. & ff.de reg.iur.l.quo tutela,in prin. & ideo 2 dicendum videtur, ✝ quod vbi præcedit oratio negatiua, dictio, nisi ponit,vt d.l.extraneo.l.si feriatis.& l.ij.§.vlti.& de adimen.leg.l.si quis ita.§.si Titio.& de adim.lega. l.Stichus.§.Titia. & in hoc cap. & seq. sed vbi præcedit affirmatiua, tunc negat seu priuat, vt d.l.quo tutela. in prin.ff.eo.de diuers.præscr. l.de accessionibus.§.vlt.& ad Turpil. l.j. §.pen.& de iure fisci. l.iij. §.multa. & l.non possunt.Sed contra hoc videtur ff.de reg.iur.l.nemo ex iis.in prin.vbi priuat & non ponit, & tamen negatiua præcedit:sed illa negatiua

gatiua æquipollet affirmatiuæ: & ideo dictio, nisi, priuat [c], sicut vbi vera affirmatiua præcedit. Item cōtra prædictam solutionem videtur ff. de manumis. testam. l. Titia. §. vlt. vbi videtur præcedere negatiua, & tamen dictio, nisi, non ponit. Sed ibi negatiua non præcessit, sed secuta fuit: & ideo non videtur habuisse animum concedendi libertatē, sed potius impediendi: & propter illam præsumptionem animi impediētis impedit donatio libertatis, arg. ff. de adim. lega. l. legata inutiliter. & de cond. & demon. l. cū tale. §. vlti. Arguitur ergo à cōtrario, si restituatur
3 ablatū, remittitur peccatū, † cū arg. à contrario sensu sumptum sit lex [d], vt ff. de testi. l. ex eo. & de testam. l.
4 qui testamento. §. mulier. † & cum sublata causa finali alicuius rei tollatur effectus, vt ff. de donat. l. ij. §. vlti. & l. & generaliter. in prin. & de except. rei iud. l. ij. & de adim. leg. l. alumnæ. §. Seia liberta. & ſ. de præb. c. si pauper. lib. vj. Cùm ergo delictum sit causa finalis pœnæ impo-
5 nendæ: † quod patet, quia vbi nō est delictum, nō debet esse pœna. ff. de verb. sign. l. aliud. §. inter mulctam. C. de pœn. l. sancimus. & bene sequitur ꝙ restituto ablato, & sic reducta causa ad non causam, remittitur peccatum [e]: sed contra hoc apertè, ff. de furt. l. qui ea mente. & vi bon. rapt. l. pen. vbi restituta re sublata, vel violenter ablata, non remittitur peccati pœna. Sed illud secundum rigorem iuris ciuilis: secus autē de æquitate iuris canonici, quod diui-
6 num imitatur. † Quæri autem solet, si fur, vel raptor, vel vsurarius habet facultatem rei restituendæ, si fiat ei remissio absque eo ꝙ restituat rem, an intelligatur à peccato absolutus? & quidam dicunt quòd sit absolu-
7 tus, † quia soluere & cōsequi remissionem eius, quod erat soluendum, paria sunt. ff. de re iudic. l. iiij. §. sol-
8 uisse. & l. intra dies. † & quia satisfactum accipimus per eum modum quem creditor acceptauerit. ff. de pign. act. l. si rem. §. satisfactum autem. & quib. mod. pign. vel hypoth. sol. l. item liberatur. in prin. Alij dicunt quòd non liberatur quis, quia verbis regulæ inhærendū est in du-
9 bio, cum de peccato agatur. † Restituere autem est, rem in primo statu reponere, vt ff. de vsur. l. videamus. §. in Fauiana. & ne quid in loco publico. l. ij. §. vt restituas. & de verbo. sign. l. cum prętor. & l. plus est in restitutione. & l. restituere. Non absur-
10 de tamen dici potest, † quòd si res erat restitutioni parata, & tunc fiat remissio, quod habeatur perinde, ac si res esset restituta [f], & postea per eum cui restitutio facta fuit donata sit restituenti, arg. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. iij. §. sed si debitorem. & §. vlt. & de iure dot. l. vir ab eo. & ff. si cert. pet. l. singularia. circa fin. & de solut. l. solutam pecuniam. & de rei vendic. l. hæc si res. aliàs non potest intelligi proprie facta restitutio, cùm quantum ad propriam significationem verborū, aliud sit remittere, aliud restituere, vt dictum
11 est. Sed † si nō habeat facultatem rei restituendæ, tunc esset sibi impossibilis restitutio: & tunc sine restitutione absoluetur [g]: quia nemo potest ad impossibile obligari, vt ĩ. eo. c. nemo potest. & ff. de reg. iur. l. impossibilium. quia ipsa non habendi necessitas excusatur, vt ff. de mun. & honor. l. cura. §. inopes. licet fortè iure ciuili non esset excusatus: quia naturalis impossibilitas nō personę difficultas debitorem excusat, vt ff. de verb. oblig. l. continuus. §. illud.
12 Sed † mihi videtur, ꝙ etiam secundum rigorē iuris ciuilis posset excusari. multum enim refert, vtrum sit in obligatione datio [h], vel factum.

nam si est in obligatione datio, &
difficultas personæ non excusat de
bitorem: vt in §. illud. sed vbi est in
i obligatione factum personæ, [i] ca.
sus contingens in persona, debito-
rem excusat, siue factum debeatur
ex contractu, siue ex promissione
in iudicio facta. De cõtractu patet.
ff. ad leg. Rhod. de iact. l. vlt. §. pen.
13 De iudicio, si quis caut. l. si is. † Ve.
rum est, quòd glossatores iuris ciui
lis distinguunt inter iudicia & con
tractus, & nihil est: quia idem est in b
vtroque quantum ad hoc in l. præ-
alleg. Cum ergo rem restituere sit
k factum, sicut etiam rem tradere [k]
vt ff. de ver. oblig. l. vbi autem non
apparet. §. qui id. & l. stipulationes.
14 §. idem puto. sequitur, † quòd impe
dimentum superueniens in personã
debitoris, quod restitutionem im-
possibilem facit debitorem excu-
15 sat, † nisi culpa præcesserit casum, [l]
l, quia tunc non excusatur propter
casum, vt. ff. sol. matri. l. etiam. §. li-
cet. Item vbi delinqueret sub spe ve c
m niæ [m] consequendæ, quia tunc vi-
detur culpa casum præcedere: &
ideo excusari non debet, arg. ff. de d
dam. infect. l. fluminũ. §. item apud.
& §. Seruius. & de act. & oblig. l. j. §.
is quoque. & commod. l. in rebus. §.
quod autem.

ADDITIO.

a ¶ Prauitatem. Adde quòd restituere
tenetur quis id, quod habuit ex fur-
to, rapina, oppressione, dolo, vel ca-
lumnia. c. j. xiiij. q. vj. vnde Lucę xx.
Zachæus dicit: Ecce dimidium bo-
norum meorum Domine do paupe-
ribus. & si quem defraudaui, reddo
quadruplum. de quo vide Scotum e
in iiij. distin. xv. q. ij. & idem dicen
dum in omnibus casibus in quibus
competit repetitio: & istud habet
locum in foro animæ. nam vbicun
que ius positiuum habens concur-
sum legis, seu æquitatis naturalis,
disponit super repetitione seu resti
tutione faciẽda, talis lex est seruan
da in foro cõscientię: vt notat Abb.
in c. quia plerique. de immuni. eccl.
vbi vide multa alia notanda in hac
materia: & an restitutio malè abla-
torum debeat fieri per manus il-
lius qui tenetur restituere, vel per
episcopum, vide Fely. in c. cum sit.
de Iud. e. vbi facit tres cõclusiones.
& Bal. in c. j. §. iniuria. col. ij. versi.
quæro. de pac. tenenda.

b ¶ Nisi ponit. Adde de hac dictione.
Bart. Bal. Salic. & Alex. in d. l. iiij. C.
de transact. & Alex. consil. lxxxvij.
lib. j. & per Io. And. hîc. & in addit.
Spec. tit. de sponsa. super rub. in ver.
negationem. & gl. in §. j. de iis, qui
in mis. non con. in verb. præter. in
Pragma. Sanct. Adde, quòd Dyn.
ait dictioné nisi, in hoc tex. ponere.
reprehenditur à Bar. in l. si eum. §.
qui iniuriarũ. col. ij. vbi plenissimè
de hac dictione, & quid differat à
particula, si non. ff. si quis caut. F. C.

c ¶ Nisi priuat. An dictio nisi priuet,
adde nota. per Iason. in princip. In-
stit. de actio. col. j. nu. 1. & 2. G. S.

d ¶ Sit lex. Facit l. maritus. C. de pro-
curat. & l. cùm prętor. ff. de iudic. &
not. ad aliud Bal. in l. fi. C. de edend.
col. iij. nu. 11. ibi, quintò. scilicet quod
regula quæ est ad certos casus limi
tata, in aliis casibus intelligitur di-
sponere totum oppositũ. Sed de ar-
gumento à contrario sensu, not. cõ-
muniter Doct. in l. j. §. huius rei. ff.
de offic. eius cui mand. est iurisd. &
in l. cõuenticula. C. de sac. eccl. G. S.
Adde Dyn. in reg. quod ob gratiam.
in vij. possess. j. eod. F. C.

e ¶ Peccatum. Adde an restituere
rem raptã prosit raptori ad pœnam
euitandã. Ab. in c. j de dolo & con.
tu. & in c. olim. in j. de restit. spol.
Alberic. in Dictionar. in ver. resti-
tutio. & opin. Dyn. hîc sequitur Bar,
in l. qui ea mente. ff. de fur. col. j. in
fi. quòd

fi.quòd in delictis locus est pœnitentiæ.de quo per Bald.in l.j.C. de plus petit.& in l. si quis in suo. de inoffi.testam.& Io. And. in c. cum laici.de iure patro. & c. in pœnis.j. eod.in Mercur.& Alex. in additio. ad Bart.in d.l. qui ea méte. & Ang. de Perus. in l.si non conuitij. C. de iniur. & magistralé distinctionem Saly.in l.j.in j.& ij.col. C.de crim. stel.&Dyn.in seq.reg.in §.q.& Pau. de Cast.consil.xxiiij.in antiq. col.j. h & Card.Alex.in c.nunquã.lvj. dist. & quæ not.Cyn.Bart. Bald. & Saly. in l.si quis non dicam rapere. C. de episc.& cler.& Bar.& Ang.in §. sic igitur.in authen.vt iudic. sine quoquo suffra.coll. ij. & quæ not.Bart. Bal.Paul.de Cast. & Alex. in l. quãuis.ff.de iureiur.& Dyn.in reg. quæ contra ius. vers.sed contra regulam videtur.j.eod.& Doct.in l.quicquid calore.ff.eo.tit.& Cyn.Io.Fab. in d. l. si non conuitij. & ibi Salyc. & Decis.Capel.Tholos.q.ccccix.

f ¶ Restituta. Adde quid sit restituere, Abb.in c.querelã. in fi. de elect. & in c.præterea. de vsur. vbi ponit differentiam inter satisfacere & restituere,& in rub.de restit. in integ. & Bar.in l.qui proprio.§.item quæritur.ff.de procur.Quotuplex sit, vide Bar.in l.cum quis. §. si quis pro reo. ff. de solut. & in l.j.§. fin.ff.de quæst. & ibi vide Alex. in addit. & Bal.in c.j.& ibi Card.Alex.col. iiij. Hic finitur lex.& incip.Consue.Regni.colla.x.

g ¶ Absoluetur. Adde idem tenet expressè Bald. in l. rogasti. §. si tibi. l col.j.ver. quid autem si remisi vsuras vsurario.cum seq. q.ff.si cer.pet. m & in l.singularia.col. iij. eod. tit.& vide Host.in summa de vsur. §. fin. ver.quid si fœnerator. & ver. quid si vsurarius.& Dom.in c. quãquam. de vsur.suprà eod.lib.Ioan.And.hic in gloss.& in Mercur. tenet contrarium.& in addit.Specul. tit. de vsu. §.& Fed.Sen.in consil. xviij. incip. quæst.talis est.& Anchar.& Card.in consi. x. super rub. de vsur. & pulchrè Alex.in consil.xcj.col.j. & vltim.lib. ij. & Feder. consil. xxij.& Laurent.de Rodulp.in repet.c. consuluit. in j. q. de vsur. vide Roma. sing.281.inci. Regula est. col.ij.ver. colligitur. & Alex. in l.si plagij col. j.ff.de ver oblig.

h ¶ Datio.Scilicet quantitatis, vel in genere, aliàs in obligatione dandi speciem,difficultas impedit moram vt tenent Bart. Alex. & omnes in l. quod te.ff.si cert. peta. vbi Philipp. Dec .ad fin.idem sentit in obligatione dandæ quantitatis,& malè vt ibi in annotat.dixi. C. M.

i ¶ Personæ. Adde quòd non dimittitur peccatum : nisi fiat restitutio, si restitui potest . nam non valens illicitè rem extortam restituere. ex quo pœnitet,liberatur à pœna æterna vt no.Abb. & Ioan.de Ana.in c. cum tu. de vsur. & sanctus Tho. ij. ij.quæst.lxvj.& Ioan. de Anan. in dict.c.cum tu. tenet.Dy.hîc in fi. & quando impossibilitas naturalis siue difficultas personæ excuset debitorem.vide Bar. Imol. & Paul.de Cast.in l.continuus. §. illud. col.ij. ff.de verbor.oblig.& Dyn.& ibi in addit.in reg.nemo potest.j.

k ¶ Tradere debet. Adde an quis præcise teneatur ad factum , Bartol. & vtrunque Imol. in l. stipulationes. ff.de verbo.oblig. & in l. si quis ab alio.§.fi. ff.de re iudi.

l ¶ Casum. Idem tenet in c. contractus.nu.11.j.eod.

m ¶ Veniæ. Adde text. & ibi Abb. in cap.illud.de cle.excommu. & istud induxit Ias.in §.fin. colum. iij. ver. xj.fallit.institut.de act. quòd is qui sub spe cessionis bonorum contrahit, non admittitur ad cessionem bonorum,vt tenet ibi Ioan. de Pla-

tea & bene facit quod not. Bart. in l.j.§.j.ff.si quis testament. lib. esse.

In reg. Paccati venia. Argumenta.

1 *Correctio mentalis, id est contritio requiritur, vt venia peccati concedatur.*

2 *Soluuntur facilius, quæ ligantur facilius.*

3 *Ligatur quis facilius iure diuino quam humano.*

4 *Cogitatio sola peccati pœnam non meretur iure ciuili.*

5 *Correctio triplex est, & quæ diffiniatur earum qualibet.*

6 *Ius ciuile quid in peccatis attendat.*

REGVLA V.

PECCATI venia non datur nisi correcto.

¶HAEC regula concordat cum proxima præcedenti: quia sicut in præcedenti non remittitur pecca-
1 tum, nisi restituatur ablatum: † Ita hic non remittitur peccatum, nec peccati pœna, nisi interueniat mentalis correctio, id est animi pœnitentia & cordis contritio: his enim interuenientibus datur peccati ve-
a nia. [a] Sed quæritur, cur de iure canononico propter solam pœnitentiam, id est cordis contritionem, datur peccati venia, & non de iure ciuili? vt ff. de ædil.edict. l. quis sit fugitiuus.& de furt.l.qui ea mente. cum similib. Responsio est aperta:
2 † quia ea, quæ facilius ligant, facilius dissoluunt: seu quæ facilius ligantur, facilius dissoluuntur: vt ff. eo.l.nihil tam naturale. & l.fere. & de sol.l.prout quisque.& de rescin.

3 vend. l. emptio. † Constat autem quòd de iure diuino facilius quis ligatur: quia sola mentis cogitatione, si modò fuerit huius propositi quòd occasione data, id quod cogitauit, cõmissurus sit, vt ff. de ver. sign.l.fugitiuus. & ideo per contrariam animi pœnitentiam, & cordis contritionem, consequitur remissionem peccati, & pœnæ pro peccato
4 imponendæ. † iure autem ciuili per solam animi cogitationem ad actum non procedentem pœnam quis non meretur, vt d.l.fugitiuus. & de pœnis.l.cogitationis. & ideò sola cordis cõtritione veniam non consequitur. Correcto, id est pœnitenti, & cordis contritionem ha-
5 benti. † correctio enim triplex [b]
b reperitur: vna verbalis, alia realis, tertia mentalis. tamen nec verbalis, nec realis prodessent, nisi mentalis interueniat quo ad Deum, cũ ad cor tantum respiciat Deus, & quantum ad peccati commissionem, & quantum ad commissi re-
6 missionem consequendam: † [c]
c iura verò ciuilia quantum ad commissionem consyderant factũ concurrens cum animo: & non factum tantùm sine animo, quia voluntas & propositum maleficia distinguunt, vt ff.de furt.l. qui iniuriæ.& de sicar.l.infans.& l.diuus.nec animum sine facto considerant. vt d.l. fugitiuus.& l.cogitationis.

ADDITIO.

a ¶ Venia. Adde Cardin. Alex. in c. denique.in prin.iiij.dist.in fi.vbi dicit esse ibi gl.limitantem hanc reg. quòd procedit in venia culpæ: secus in venia pœnæ. quòd non est. idem not.Alber.de Ros. in Dictionario in ver.venia.licet Dy. hic videatur sentire contrarium, quòd correctus consequatur remissionem pœnæ, de quo dixi.S. in reg præcid.
b ¶ Triplex. Adde Abba.in c.cum ex

iniun

iniunčto, de hæret.

c ¶ Consequendū. Adde sing. Cyn. & Bal. & Salic. in l. si quis non dicam repere. C. de epis. & cler. Bart. in l. j. in princ. ff. de extraor. crimi. & Bar. pulchrè in consi. ccxvij. & Alex. in l. j. §. fin. ff. quod quisque iuris. & Sali. in l. Is qui cùm telo. C. de sic. & Abb. in c. j. de præsump. & Doct. in c. perpetuo. suprà de elect. eod. lib. Bal. & Ang. Are. in §. itē lex Cornelia. instit. de publi. iudi. & Bar. in l. j. §. diuus. & l. diuus. ff. ad l. Corn. de sicar. signanter per Felyn. in d. ca. j. de præsump. post do. Ant. & Imol. & Fel. in tract. suo de conatu, quē posuit post ti. de ap. vbi ponit in dictis locis regulā, quòd conatus sine effectu pœnam meretur, & etiam octo fallen. Et quid in statutis maleficia punientibus, vide per Doct. suprà alle. & Paul. de Cast. in consi. xxvij. in antiq. col. ij. versi. dicet aliquis. & ad prædicta vide Lud. Bolo. in l. in executione §. quæcunque. ff. de ver. oblig. in secundis interpretationibus. Qua pœna puniatur ille, qui repertus est in domo animo furandi, non tamen processit ad actum, vide Bart. in l. qui ea mente. ff. de furt. & Bald. in d. l. si quis non dicam rapere. & Ant. in cap. j. de eo qui mit. in posses. causa rei seruand. & Archid. in c. qui bona. xvij. q. j. vbi dicunt per tex. in l. saccularij. ff. de extraor. crim. quòd relegatur vel ad opus traditur: sed ibi Lud. Bolog. tenet cōtrarium: ad not. hic vide Bal. in consil. xxiiij. vol. iiij. & Cardi. Alex. in c. omnes. xxij. dist. & Bal. in cōsi. xxx. lib. ij. & in consi. lviij. col. vij. versi. item quę insti. lib. j. & in cōsi. xxvij. lib. ij. Et an conatus puniatur in ciuilibus sicut in criminalibus, dic quod non, vt not. gl. sing. & Bald. in l. si constiterit. C. fin. regund. & Fely. in cap. cum accessissent. col. xvj. in Dec. consi. xxxiij. & in consi. xxxvj. Adde inquantū alleg. Fely. in tract. de conatu. post tit. de app. quòd nūc per modernam impressionem ponitur post tit. de sponsa. & de hac materia vide omnino Panor. in cap. adolescens. & quod ibi posui in ad dit. ad ipsum. in vers. consummatum. nu. ij. de spon. vbi pono quid de hoc casu in foro fori, & in foro poli. & Rom. sing. cccxx. incipiente, iudex capiens pecuniam.

In reg. Nemo potest.

Argumenta.

1 *Promittens quod est natura impossibile non obligatur.*

2 *Promittens impossibile de facto non obligatur.*

3 *Obligari nemo potest ad id, quod natura, facto, vel iure est impossibile.*

4 *Preceptum, aut etiam autoritas sententiæ neminem potest ad impossibile obligare.*

5 *Confessio continens impossibile natura, facto, aut iure, non est obligatoria.*

6 *Legis autoritas ad impossibile non potest quenquam obligare.*

7 *Obligari an possit quis ad impossibile ratione vltimæ voluntatis vel contractus.*

8 *Promittens impossibile an obligatur naturaliter.*

9 *Obligatio naturalis oritur ex consensu. & nu. 11.*

10 *Contrahere nemo præsumitur scienter super re impossibili.*

12 *Obligatio an fiat inutilis per impossibilitatem.*

13 *Conditio impossibilis quando vitiet obligationem.*

14 *Impossibilitas superueniens non vitiat obligationem in vltimis voluntatibus.*

15 *Promittens impossibile sub pœna, an obligetur ad pœnam.*

16 *Obligatio occasione delicti contracta extinguitur, sicut & delictum morte serui.*

REGVLA. VI.

NEMO potest ad impossibile obligari.

1 ¶ † SI promitto alicui dare quod est impossibile de natura dari, vt solem, lunam & stellas, non obligor, vt ff. de ver. obli. l. si stipuler. ij. resp. Item si promitto facere id, quod impossibile est de natura fieri: vt cœlum digito tangere, vel cœlũ ascen-

2 dere, vt d. l. si stipuler. j. resp. † Item etiam si promitto id, quod est impossibile de facto: vt montes Alpium vltra mare deferre, arg. ff. de statu.

a lib. l. cùm hæres. § j. Item [a] si stipulor id, quod est impossibile de iure: vt rem sacram mihi dari, vt insti. de inuti. stipu. in princi. & ff. de ver. oblig. l. inter stipulãtem. §. sacram. & l. si stipuler. §. item quod lege. In-

3 tendit ergo regula dicere, † quòd

b nemo potest obligari [b] ad id, quod de natura, de facto, vel de iure est impossibile. & hoc in contractibus. idem in vltimis voluntatibus: quia nec autoritas vltimæ volũtatis, quæ excedit autoritatem contractuum, vt ff. eo. l. in testamentis. potest ad impossibile aliquo de prædictis modis obligare, arg. ff. de leg. j. l. si quis inquilinos. §. vlti. & l. seruo alieno. §. vlt. & l. apud Iulian. §. constat. & de cõdit. instit. l. quidam. & l. filius. & l. quæ sub conditione. Et idem in

4 sententiis & præceptis. † nam nec autoritas sentẽtiæ, nec præcepti potest aliquem ad impossibile obligare, vt. ff. quę sent. sine appell. resc. l. vl.

5 j. & ij. respon. † idem in confessionibus, quia cõfessio continens impossibile de natura, de facto, vel de iure, non est obligatoria, vt ff. de inter. action. l. confessionibus. §. & si eum. & l. seq. §. in totum. & ad leg.

6 Aquil. l. inde Neratius. §. vlt. † Nunquid autẽ legis autoritas potest ad impossibile obligare? dicendum est quòd non, quia lex debet esse possi-

c bilis & honesta, [c] aliàs pro non lege est habenda, vt in ca. erit autem

7 lex. iiij. dist. † est ergo effectus istius regulæ generalis, videlicet vt nec autoritate contractus, vel vltimæ voluntatis, nec sententiæ, nec præcepti nec confessionis, nec legis possit aliquis ad impossibile obligari, saltem ciuiliter: quia huius obligationis effectus per canones & per leges improbatur, vt hîc, & ff. eod. l. impossibilium. an † autem saltem naturaliter obligetur ex vigore contractus vel vltimæ voluntatis impos-

d sibilitatem continentis? [d] quod pri-

9 ma facie videtur, † quia consensus adest: ergo naturalẽ obligationem parit, cùm nascatur ex conuentione seu consensu, vt ff. eod. l. cum amplius. §. is natura debet. & de solut. l. Stichũ. §. naturalis. Econtra videtur mihi, quòd naturaliter

10 etiam non obligetur. † primò, quia consentire non videtur super re impossibili scienter contrahendo vel disponendo, vt ff. de act. & oblig. l. non solùm. Secundò quia si ignoranter contrahat, aut disponat credens possibilem, quæ erat impossibilis, videtur error adesse: igitur & cõsensus abesse, vt ff. de iurisdi. om. iudic. l. si per errorem. & ff. de iud. l. ii. & C. de iur. & fact. ignor. l. cum te-

11 stamentum. & l. non idcirco. † Ergo deficiente consensu nõ contrahitur obligatio naturalis, quæ solet

ex con

ex consensu procedere. Item quia in regula iuris, impossibilium nulla est obligatio. ff. eo. ponitur signũ vniuersale negatiuũ. & posito quòd non poneretur, indefinita æquipollet vniuersali, cùm in qualibet specie obligationis impediẽdæ sit eadem ratio, vt ff. de leg. ij. l. si pluribus. in prin. & l. si ita relictum. & dictum est §. in gl. rubr. Sed opponitur & videtur, quòd quis possit ad
12 impossibile obligari, & † quod impossibilitas non reddat obligationẽ inutilem: sed reddat eandem de præsenti puram & vtilem, vt ff. de cond. inst. l. j. & de cond. & demon. l. obtinuit. cũ sim. sed dicendum est, quòd aut impossibilitas adiicitur in modum conuentionis in contractibus, vel dispositionibus in vltimis voluntatibus. aut in modum conditionis: si in modum conuentionis, vel dispositionis. verbi gratia, quia promitto vel lego rem, quam impossibile est dari. tunc impossibilitas impedit omnem speciem obligationis contrahi: & ita loquitur regula hîc, & ff. eo. l. impossibilium. & de verb. obli. l. si stipuler. j. ij. iij. & iiij. resp.
13 † Sed si in modum conditionis: verbi gratia, quia promitto vel lego, si cœlum ascendas, vel digito tangas: & tunc, aut ista cõditio impossibilis ponitur in contractibus, aut in vltimis voluntatibus. Si in contractibus, aut affirmatiuè, aut negatiuè. si affirmatiuè, vt quia promitto si cœlum digito tangas, reddit contractũ inutilem: si negatiuè, vt quia promitto, si cœlum digito non tangas, valet contractus: & quia affirmatiua est impossibilis, ideo negatiua, quæ est eius cõtraria, est possibilis & necessaria, & facit contractũ de præsenti valere, & obligationem parit. vt ff. de verb. ob. l. impossibilis conditio, & ita debet intelligi. ff. de act. & obl. l. nõ solũ. & patet apertè institu. de inutil. stip. §. si impossibilis. sed in vltimis voluntatibus: si quidem negatiua, idem quod in contractibus: si affirmatiua, aut erat omni tempore impossibilis, aut à principio possibil. primo casu aut erat adiecta in persona idest eius cui aliqd in testa. adscriberet. & tunc habetur pro non adiecta, & relictum valet, vt patet in d. l. obtinuit. de condi. & idem. & l. j. de condi. institu. & ibi not. si in persona onerati, idest eius cui onus præstationis in vltima voluntate imponitur: vt quia damno hæredem. x. dare, si cœlũ digito tangat: tunc reddit relictum inutile, vt
14 Instit. de leg. §. vlt. sed † si erat ab initio possibilis, & ex postfacto deuenit ad impossibilitatẽ, relictũ valet, & sola impossibilitas remouetur, vt ff. de leg. j. l. si mihi §. si quis seruos.
15 † Quid autẽ si in conuentione apponatur aliquid impossibile, & si id non fiat, detur pœna quã possibile est præstari, an saltẽ obligatio cõtrahitur in pœna? verbi gratia promitto dare hominẽ mortuum: & si nõ dedero, promitto. x. nomine pœnæ: vel promitto dare certũ hominẽ viuũ, & si non dedero, promitto dare decẽ nomine pœnæ. & homo postea moriatur ante moram. Glossatores Iuris Ciuilis aliquando determinant, & malè, quòd pœna committatur, per l. in illa stipulatione si calẽ. ff. de ver. ob. aliquãdo determinãte & bene[e] quòd stipulatio non cõmittatur ad pœnã, vt de ver. oblig. si homo mortuus. & l. in illa stipulatione. nil facit ad propositũ, quia ibi incipit stipulatio pœnalis à præcedenti conditione, & ideo interitu illius rei, quæ nõ est in obligatione, non potuit liberari possessor: sed in proposito incipit à præcedenti cõuentione: & ideo si res sit interẽpta à principio, pœna nõ debet cõmitti: quia rei impossibili fuerat adie-

adiecta. item si moriatur post promissioné, & ante moram, non committitur pœna, quia interitu rei, quæ in obligatione erat, cótingente ante promissoris morã, liberatur à principali, & à pœnę promissione, vt d. l. si homo mortuus. & ibi not. Sed cõtra hanc determinationé videtur, ff. de noxal. l. si ad libertaté. §. si quis. nam ibi seruus non erat in obligatione, sed æstimatio dãni. vt ff. de re iud. l. miles. §. decé. & tamen eius interitu cõtingit liberatio. sed ibi est in obligatione æstimatio propter
13 delictum serui: †sicut ergo delictũ morte serui delinquentis extinguitur, ita & obligatio delicti occasione contracta. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Item. Adde quòd quæ contra leges bonósue mores sunt, habentur pro impossibilibus: intãtum vt nec iuramento cõfirmentur, secundum Dyn. in c. Non est obligatorium infrà eodem. F. C.

b ¶ Obligari. Adde an & quando impossibilitas vitiet, Bart. in l. j. ff. de hære. instit. & in l. fi. ff. si cert. pet. & in auth. si quando. C. de constit. pec. impossibile simpliciter potest deduci in obligationem, si hominis promissione deducatur ad possibilitaté & l. fin. §. si inter eos. ff. de verb. obl. & ibi Lud. Bolog. in secundis interpret. de quo vide per Bart. in l. continuus. §. illud. ff. de verb. obli. & ibi quæ sit impossibilitas, & multa alia circa materiã: & quæ not. Dyn. ĩ. in reg. peccatum. & ibi in pen. addit, & quotuplex sit, per Bart. in l. j. ff. de condit. instit. & ibi multa notanda dicit in materia, & in l. impossibilis. & ibi Alex. ff. de verb. oblig. & pulchrè Ang. Aret. in §. si impossibilis. inst. de inutil. stip. & Bal. & Imol. in d. l. j. ff. de cõd. instit. & Bal. in l. vnica. in x. opp. C. de iis, quæ pœnæ nomine. & in l. ab administratione. C. de leg. & in c. j. §. ad hęc. vers. extra quæro hic finitur lex Corra. col la. x. & in consil. xxix. col. ij. versic. quia impossibile vol. iij. & Christ. Por. & ibi Ias. in addit. in d. §. si impossibilis. & Card. Alex. in c. ab exordio. col. ij. xxxv. dist. & Abb. in c. cùm esses. col. xj. de testa. & Bal. in l. iiij. §. quæsitũ. ff. si quis caut. & Cyn. in l. non moriturum. C. de contrah. & commit. stip. & Ioan. Fab. in §. fi. instit de leg. Pau. de Cast. & Soci. in l. obtinuit. ff. de cond. & demonst. & Calde. in consi. vj. tit. qui filij sint legit. & Ang. in consi. cxix.

c ¶ Honesta. Adde Card. Alexan. in c. erit autem. iiij. dist. col. j. & ij. & ibi dicit Car. quòd nedum est impossibile illud quod est contra legem, vt dicit gloss. in c. gratia. de rescript. ĩ. eo. lib. & Inn. in c. pastoralis. de causa posses. & proprie, sed etiam quòd est contra cõsuet. vt c. erit auté lex.

d ¶ Continentis. Adde quòd ex conditione impossibili non nascatur ciuilis, nec naturalis, text. & ibi Bart. in l. si sub impossibili. ff. de fideiusso. & quòd non nascatur ex contractu vel testaméto contra legem celebrato, vide Ang. & Alexan. in l. si certis annis. col. ij. versi. ij. limitat notab. Ang. C. de pact. Bar. in l. cum lex. col. ij. versi. his præmissis. ff. de fideius. & Ant. & Imol. in c. cum cõtingat. de iureiu. & not. ꝙ filiusfam. accipiés mutuũ contrahit cõtra senatuscon. Maced. & pariter mulier intercedens, contra Velleia. & tamen obligantur naturaliter & ciuiliter, licet adiuuentur exceptione, vt est text. & ibi gl. super verbo, petitio. in l. j. in prin. & ibi Bart. ff. ad Maced. & Ias. in repet. l. frater à fratre. col. xx. post princ. ff. de cond. indeb. vide Dyn. & ibi in addit. in regul. vlt. versi. de re ad rem.

e ¶ Bene. Adde quòd idem tenet Cyn. in l. non moriturũ. C. de contrahen.

&

& commit.ſtl.& Bar. & Alex.in l.ſi homo mortuus.ff.de verb.oblig.ſequendo ibi gl.& Bart.Bald.& Alex. in l. ſi deceſſerit.ff. qui ſatiſd. cog. reprobando ibi glo. & Socin. in l. obtinuit.col.3. prope fin. de condit. & demonſtr. ff.

In reg. Priuilegium. Argumenta.

1 *Priuilegium mariti ne condemnetur vltra quàm facere poteſt, non egreditur eius perſonam.*

2 *Priuilegium patris,patroni,& militis,ne condemnetur,&c.extinguitur cum eorum perſona.*

3 *Beneficium reale proueniens ex perſona rei principalis competit etiam fideiuſſori.*

4 *Beneficium perſonale non extenditur ad fideiuſſores.*

5 *Beneficiũ reſtitutionis minori non decepto dolo aduerſarij conceſſum non competit fideiuſſoribus,licet ad eius tranſeat ſucceſſores.*

6 *Beneficium Velleiani tranſit ad hæredes mulieris.*

7 *Beneficiũ perſonæ conceſſum, quando cum perſona extinguatur.*

8 *Cauſa finali ceſſante ceſſat effectus, & ea durante durat quoque effectus.*

9 *Priuilegium quãdo extinguatur, eo extincto cui conceſſum eſt.*

10 *Priuilegiũ rebus conceſſum, tranſit ad ſucceſſorem.*

11 *Priuilegium conceſſum generi perſonarum non competit deſcendentibus ex fœminis.*

12 *Priuilegium ciuitati vel loco conceſſum ad poſteros transfertur.*

13 *Priuilegiũ conceſſum actioni aut cauſæ non tranſit ad ſucceſſores.*

REGVLA VII.

PRIVILEGIVM perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.

¶POTEST poni exemplum huius regulæ in priuilegio, †quod datur marito,vt condemnetur inquantum facere poteſt, deducto ne egeat.[a] nam perſonam mariti ſequitur,& cum perſona mariti extinguitur, & ideo hæres mariti extraneus inſolidum condemnatur,non habita ratione ne egeat. vt ff. ſol.mat. l. maritum.& l.ſeq. & de re iud.l.& ſi fideiuſſor.§.ſi maritus.& in l.ſciendum. †idem in priuilegio perſonali, quod datur patri, & patrono, & militi, vt condemnẽtur inquantum facere[b] poſſunt, vt ff. de re iud.l. ſunt qui in id. & l.patronus. & l.itẽ miles.& l.miles. quia perſonam ſequitur,& cum perſona extinguitur, vt ff.de reg. iur.l. priuilegia.& l. in omnibus.iij. & de cenſib.l.iij.§.vlt. Sed opponitur & videtur priuilegiũ cum perſona non extingui, ſed ad ſucceſſorem tranſire: conſtat enim beneficium reſtitutionis, quod datur minori,perſonale eſſe: quod ſic probatur.†Omne beneficium reale proueniens ex perſona rei principalis competit fideiuſſori: †beneficiũ autem perſonale proueniens ex perſona rei,ad fideiuſſorem non extenditur:vt ff. de except. l. exceptiones quæ perſonę.in prin.& §.rei autem. †ſed beneficium reſtitutionis in integrum cõpetens minori, & non decepto aduerſarij dolo, non competit fideiuſſoribus,eo caſu quo creditor eſt habiturus regreſſum contra aliũ, vt d.l. exceptiones quæ perſonæ.in

næ.in fi.& ff.de min.l.in causæ.j.&
C.de fideiuss.min.l.j & ij.ergo sequi
tur ipsum personale esse:& tamé iu
re cauetur q non extinguitur cum
persona,sed ad hæredes trãsit,vt ff.
c de in integ.rest.l.non solum.[c] & de
minor.l. minor autem.§.nõ solum.
& l.interdũ. & C. de temp.in integ.
rest.per.l.ea quæ.ergo videtur regu
6 la falsa.†Idem in beneficio Vellei.
quod competit mulieribus pro aliis
intercedentibus, quia & ipsum per
sonale,& tamé cum persona nõ ex
d tinguitur, sed ad hæredes transit,[d]
vt C.ad Velleia.l.hęredes.Sed dicé
7 dũ est,†q aut persona est proxima
& immediata causa beneficij perso
nalis,vt patet in marito,patre,patro
no,& milite, de quibus superius di
ctum est. & tunc beneficium perso
e næ[e] cũ persona extinguitur,vt hîc,
& ff.eod.l.priuilegium.& l.in omni
bus.aut persona non est proxima &
immediata causa,sed læsio,vt est vi
dere in persona minoris, qui in in
tegrum restitui petit,cui non conce
ditur restitutio,licet probet se mi
norem,nisi probet de læsione:vnde
læsio est proxima causa restitutio
nis cum persona minoris,vt proba
tur ff.de iureiu.l.nam postea.§.si mi
nor.& de minorib.l.quod si minor.
§.non semper.& l. nõ omnia.& tũc
beneficium personale non extingui
tur cum persona.vt d.l. non solùm.
& l.interdũ.Ratio autem prædicto
f rum est aperta:quia [f] primo casu ex
tincta persona extinguitur causa fi
nalis priuilegij:in secundo extincta
persona,non extinguitur causa fina
lis priuilegij cõcedendi: & ideo pri
g uilegium non expirat[g],iuxta regu
8 lam qua cauetur,†cessante causa fi
nali,cessat effectus: & non cessante
causa,durat effectus,vt ff.de dona.l.
9 ij.§.vlt.& l.& generaliter. †Vltimo
h loco[h] circa materiam regulę potest
plenè distingui:quia aut priuilegiũ
i conceditur personæ[i],aut concedi
tur rebus, aut generi personarum,
aut ciuitati,vel loco aut causæ. Pri
mo casu, aut persona est proxima
causa priuilegij cõcedendi & tunc
cum persona extinguit priuilegiũ,
vt ff.sol.matr.l.maritũ.& l.seq.& de
re iud.l.sciendum.& l.& si fideius
sor.§.si maritus.& C.de excus. mun.
l.maximarum.lib.x. & ibi not.& ff.
de iure immun.& l.j.§. personis. &
hîc. Aut verò persona est causa re
mota,& alia proxima,& tunc priui
legiũ nõ extinguitur cum persona,
vt ff.de in integ.restit.l. non solùm,
& de mino.l.minor autem.§.fi. & l.
seq.& C.de temp.in integ rest.pet.l.
10 ea quæ. ad Velleia.l.hæredes. †Se
k cundo casu,[k] scilicet quando con
ceditur rebus transit ad successoré
in eandem rem, siue succedat titulo
vniuersali, siue titulo singulari: vt
ff.de aqua quot. & æsti.l.j.§.permit
titur.& de censi.l.ętatem.§.rebus.&
ar.ff.de serui.rust.pręd.l.via.§.quæ
11 cunque.Tertio casu†quando conce
ditur generi personarũ,hoc expres
so vel intellecto,q ad posteros trã
seat ad succedentes per lineam ma
sculinam, non auté ad descẽdentes
ex fœminis transit,[l] vt ff.de iure im
mun.l.j.§.vlti. & l. immunitates. &
12 de muner. & honor.l. vacatio.†In
l quarto casu,id[l] est, quando conce
ditur ciuitati vel loco, cum semper
idem populus videatur:vt ff.de iud.
l.proponebatur.ita concedi videtur
q ad omnes in eadem ciuitate vel
loco successiuè habitantes perpetuò
extendatur, vt de censi.l.forma. §.
13 quanquam.†Quinto casu, scilicet
quando conceditur causæ,vt est vi
dere in causa depositi,& similibus,
non extinguitur cum persona, sed
transit ad successores, vt ff.eo. l. in
omnibus.& l.priuilegia. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Egeat.Adde Bart.& Doct.moder.
præcip

præcipuè Franc.de Aret. in l.maritum.ff.solut. matr.& ipsum Dyn. in §.sunt præterea.instit.de act.& Alex. sing.in d.l.maritum.qui ponit regulam, quòd maritus non conuenitur nisi inquantum facere potest, & viginti vnam fallē.& vide Ang. Aret. & Iaſ.Io. de Plat.& Ioan. Fab.post Nico.de Neap.in §. item si de dote. instit.de actio.& Ang.de Peru. in l. non solum.ff.de re iud.& Lud. Bol. in l.& ideo.§.j.ff.rerū amot.in suis primis interpret.antiquis.&an huic priuilegio possit renunciari soluto matrimonio, vide per Lud.Bolo.in l.eum qui.§. si mulier.ff.de iureiur. & adde ipsum in l. si filio.ff. solut. matr.& in l. etiam.eod.tit. & Cyn. in l.vnica.§. cùm autem.C. de rei vxor.actio.& Alex.in l.non tantū. ff.de re iud.& Felyn.in c.quæ in ecclesiarū.col.xxv.ante med.de constit. & Soci.in trac.de reg.& falen. reg. cclvlj.

b ¶Facere. Adde Doct. in iuribus hic alleg.& in §. sunt præterea.& §. sed & si quis.instit.de actio.& quod dicitur in milite armatę militiæ, idem in clerico cœlestis militiæ milite: vt not.gl.in l.miles.& ibi Bart.Ang. & Mathe.notab.lxj incip.not.quòd clerici. & Io.Bapt. de sancto Seuer. in tract. de debitor. suspect.& fugi. in q.v.& decis. Cap. Tholos. decis. ccxlvj.& Abb. in c.olim. de restit. & in c.j.de cler. ægrot. & latius in c.Odoardus.& ibi Andr. Barb col. ij.de solut. vbi dicit idem dicēdum in aduocato.& tenent Ang. Alex.& Lud. Bolog.in secundis interpretationibus per glo.quam faciunt ibi singularem, in d.l.miles. de re iud. & ibi Alex. allegat aliam glossam. & ibi Bart. in l.j.§. est & alius.ff. si quis à par.fue. nam & idem Cyn.& Salic.in l.j.col.v.C. de iur. & facti. ign.vbi hoc limitant non habere locum in priuilegiis concessis ratione præsumptæ ignorantiæ iuris: quia turpe est doctori ius ignorare in quo versatur.l. ij. §. Seruius autem Sulpitius.ff.de orig.iur. pro quo dicto est text.& ibi Cyn.Car. Bald.& Doct. Mod. in l.j. C. qui & aduer. quos in integ. rest. & in l.possessio. & ibi gl.& Ioan.de Plat.C.de mun. patrim.lib.x.& vide Doct. maximè Ale.in l.ij.quod quisq; iu.facit tex. in l.aduocati.C.de aduoc. diuer.iu. Adde Anch.in rep.c.si propter.col. vj.de rescript.Panor.in c.j.de cleri. ægrot.Iason in l.quamuis.col.ij.circa med. C. de iur. & facti igno. & Abb.cons.xciij.incip.an quo ve hęredum lib.ij.& ibi posui in apostilla ad ipsum.

c ¶L. non solùm. Adde ibi Bart. qui ponit vnum casum, in quo priuilegium restitutionis non transit ad hęredem minoris: & alium casum vide etiam per glo.& Bart.in l. paterfam.ff.de priuil.credit. & Bart.in l. interdum. ff. de minorib.qui sequitur solut.Dyn.hic.

d ¶Transit. Adde Cy.& Bal.in l. hæredes.C.ad Velleian.& Bald, sequitur Dyn.& ponit vnam distinct. & vide Dyn. in reg.is qui in ius.infrà eodem.

e ¶Personæ. Adde quòd priuilegium quamuis personale trahitur ad personas accessorias & familiares, quādo sine illis redderetur inutile. c.licet.§.cum conceditur. & ibi gl. suprà eod.lib.de priuil. F. C.

f ¶Quia.Adde quòd interdum remanet priuilegium, licet cesset causa finalis, vt in priuilegio inducto propter numerum filiorū, vel ratione dignitatis.notat Deci.in l.in omnibus causis.vbi nu.17.& 18.ff.e.F.C.

g ¶Expectat.Adde Dyn.§.in reg.peccatum. num. 4.

h ¶Loco.Adde pulchrè Bart. Bald.& Alex.sing.in l. quia tale.ff.sol. mar. glo.celebrem,& ibi Io.de Plat.in l. fordid

sordidorum.C. de excus.mun.lib.x. & Bart.in l.pen.ff.de serui.leg.& in l.j.& ibi Alex.in addit.ff.de const. prin.& Bald.in l.fi.in noua lectura, eod.tit.col.j.& Ang.Are.Io.Fab.& Ias.in addit. ad Christoph. Porc.in §.Sed & quod princ.placuit.insti.de iure natu.gent.& ciui. & Alberi. in Dictionario,in ver. priuilegium. & Bald.in l. hæredes.C.ad Velleia. Et quomodo cognoscitur, an sit reale vel personale,vide per Bar.§.& in l. apud Iulianum.§. si quis alicui. & Alex.col.j.ff. de leg.j. & per glo.& Doct.in c.cum venissent.de insti.& glo.xxv.q.ij.in summa. & Io.Andr. Pet.de.Anch.& Phil.Franc.hic. Et quid sit priuilegium,vide per Fely. in c.ex literis.in prin.de fide instru. & ad supradicta omnia vide Spec. tit.de instr.edi.§.xj.per totũ.& Bal. consi.cccv.lib.vj.quod est pulchrũ in hac materia:& Pet.de Anc.cons. cccxxxviij.& Alex.consi.cj. col.ij. lib.j.versi.ij.obstat etiam.& per Alber.de Roza.in opere statut.in j.parte.q.x.& Bal.in l. Gallus.§.quidam rectè. col.vlt.versic.sed quid in dubio.ff. de liber.& posthu.& Bart.in disput. sua incip.Pisanæ ciuitatis. col.vj. & Bart. & ibi sing. Alex. de Imo.in addi.in l.j.§.fi.ff.de iure immun.& Ang Aret.instit. de grad.§. v.gradu.in fi.& Bal.in fi. & Bal. in repet.c.si pater.de testamentis.§.eo. libr.vj.

i ¶Personæ.Adde quòd in dubio priuilegium præsumitur personale. gl. in summa xxv.q. ij. & Ias. in l.si sic stipulatus.ff. de verb.oblig.

k ¶Secundo casu. Adde Dec. in l.in omnibus causis.num.15.ff.eod.

l ¶In quarto casu. Adde Dec. in d. l. in omnibus causis, num. 16.

In reg.Semel malus.

Argumenta.

1 *Calumniatus in prima accusatione, præsumitur calumniari in secunda.*

2 *Malus semel præsumitur malus semper.*

3 *Præsumitur ex præterito in præsens*

4 *Bonus quilibet præsumitur, nisi contrarium probetur.*

5 *Status rei præsens vetus vel præsumptus attenditur.*

6 *Verisimilius in dubio sequẽdũ est.*

7 *Posteriora prioribus derogant.*

8 *Immutabilia quæ dicantur per naturam.*

9 *Possessor olim non præsumitur hodie possidere.*

10 *Malitia est personæ eam committentis annexa.*

11 *Morum malorum continuatio consistit in animo.*

12 *Possessio auferri potest absque voluntate possidentis.*

REGVLA VIII.

SEMEL malus,semper præsumitur esse malus.

¶EXEMPLVM huius regulæ sumi potest ex l.si cui.ff.de accus.§. iisdem. vbi dicitur, quòd†qui calum-
1 niatus fuit in accusatione prima, calumniari præsumitur etiã in secunda.Idem ex l. non omnes.§.à barbaris.ff. de re mili, vbi dicitur, quòd si miles malè se habet in militia,nõ est ei plus credendũ : quia non est verisimile,quod in futurum bene se ha-
2 beat.†Ex quibus legibus progreditur
a ista generalis reg. quod semel malus[a] semper præsumitur malus. & huius regulæ & exẽplorũ eius ratio est ge-
3 neralis,†quia de præterito præsumitur
b in præsenti.[b] C.de prob.l. siue possidẽtis.& ad exhib.l. non ignorabit. ¶Sed cõtra regulã & exẽpla, videtur
4 præsumptio iuris & naturæ quia †quilibet

c libet præsumitur bonus[c], nisi probe tur malus. vt C. de inof. test. l. omnimodo. & ff. de leg. ij. l. cùm quidã. & l. cum pater. §. rogo. Sed dic, ꝙ accidens naturæ cõtrariũ remouet effectum pręsumptionis naturæ: & ideo ex tempore accidentis naturæ contrarij semper iudicari debet, tanquam cõstitutus in quasi possessione malitiæ, quæ procedit ex illius accidentis malitiæ actibus naturæ
5 contrarij: † Quia quælibet res secundum pręsentem statũ verum, vel ex præcedentibus, vel præsentibus præsumptum iudicatur: siue sit accidens naturæ cõtrarium, vt seruitus, vt ff. de liber. causa. l. si cui. §. licet. & l. liberis. §. pen. C. de seruis expor. l. moueor. & de ingen. man. l. pen. & suprà de sent. excommu. c. si iudex. lib. vj. Siue accidens secundum naturam, vt ætatis incrementum, & libertas personæ, vt ff. de minor. l. minor. xxv. ann. adito pęside ex aspectu. & C. de testa. l. j. & de senten. l. si arbiter. & instit. de restamen. §. testes. Siue præter naturam, vt dignitas, & cõditio personæ militãs, vt ff. de offic. prætor. l. Barbarius. & loca. l. si ignorãs. & de iniur. l. item apud Labeonẽ. §. si quis virgines. Sed opponitur quòd si naturæ præsumptio sit, quemlibet bonũ esse, vt dictum est: præsumptio autẽ malitiæ procedit ex actibus naturæ contrariis, ergo magis sequi oportet pręsumptionem naturæ, quàm naturæ contra-
6 riani: quia verisimilior est, † & in dubiis verisimiliora sequenda sunt, vt infrà eod. c. inspicimus in obscuris. & ff eod. l. semper in stipulationibus. & de testib. l. ob carmen. §. si
7 testes. † Sed dicendũ videtur. quòd posteriora prioribus derogãt, vt ff. de adimen. leg. l. iij. §. vlt. & de iure codicil. l. diuus. §. licet. & ideo potius standum est præsumptioni contra naturam ex posterioribus præcedentem, quàm præsumptioni naturæ præcedentis. Item opponitur, quod si de natura est, quemlibet bonum esse, ergo est immutabile, vt insti. de iure natur. §. sed naturalia. & de capi. dimin. ff. l. eas obligationes. ergo per actus subsequẽtes non
8 est possibile tolli. † Sed dicendũ videtur, quòd quædam procedunt ex necessitate, seu ex quadam necessaria constitutione iuris naturalis, & illa sunt immutabilia, vt in contrariis: quædã vero ex præsumptione, vt aliquem bonũ esse: & illa tolluntur per facta cõtraria pręsumptioni naturæ: quia in incertis, non certis locus est coniecturis, vt in l. continuus. §. cũ ita. ff. de verb. oblig. Item opponitur, † quòd qui olim fuit in possessione vel quasi alicuius rei, nõ
d præsumitur esse hodie[d] vt plenè determinatur. C. de proba. l. siue possidetis. ergo qui fuit in actu quasi possessionis malitiæ, non debet præsu-
10 mi esse hodie. † Sed dicendum est, ꝙ malitiæ vitiũ connexum est personæ cõmittentis malitiam. & ideò præsumendũ est, quòd semper concomitetur personam; possessio autẽ alicuius rei nõ cohæret personæ, & ideo nõ est præsumendũ personam concomitari. Sed contra hoc est, quia etiam alicuius rei possessio vel quasi personæ cohæret: quia animo cum corporeo actu quæritur. ff. de acquir. pos. l. iij. ij. respon. & in §. in amittenda. & l. clàm possidere. §. qui ad nundinas. & l. si id. §. quod autem. quare ergo magis præsumitur animi perseuerantia in cõtinuatione malorum morum. quàm in continuatione possessionis vel quasi alterius rei: & si dicatur quod possessio & quasi possessio consistit in rebus separatis à corpore possidentis
11 & quasi possidentis. † continuatio verò malorum morum consistit in animo, dici potest quòd etiã posses-

sio alterius rei consistit in animo, vt d.§.in amittenda.in prin.& C.de acquir.pos.l.licet.Licet res possessa & quasi possessa extra corpus & animam discernatur.Item & vitiū consistit in animo:vt l.ob quæ.§.animi. ff de ædil.edict.de homine tamen præsumitur per actus extrinsecos & extra animū declaratos,vt C.de iniur.l.si nō conuitij.& de sicar.l.j.& de tutor.& curat.dat.ab iis qui.l.iis qui.§.diuus Pius.& argu.de condit. instit.l.quidam.Sed mihi videtur ꝙ
11 ratio sit:† quia possessio auferri potest facto alterius, etiā sine concursu spontanei animi possidentis, vt pate: ff.de vi & vi arma.per totum. ideò de præterito non præsumimus in præsenti. Vitium autē animi auferri nō potest per aliū, sine correctione animi delinquentis: & ideo semper præsumitur cōtinuata quasi possessio in existētia malitiæ si contrarium nō probatur.& ad hoc tendit huius reg.conclusio.Dyn.

ADDITIO.

a ¶Semel malus.Adde an semel malus semper præsumatur malus.Bart. in d.§.iisdem.col.ij. versi.venio ad secundam partē. & intellige quod malus præsumitur malus in eodem genere mali,secundum Bartol.in l. Cassius. ff. de senat. & vide Bart.in l.si prius.in iij.& v op. iij.partis. ff. de no.oper.nuntia.& Bald.in l.fi.ff. de hæred.instit.& Alex.in consil.v. col.iij.in prin.j.colum.& tex.& ibi Bart. & Ioan.de Plat.in l.Athletas. C.de Athletis.lib.x.facit quod not. Bald.in c.j.de feu.dato in vicem l. commiss.& Inno.in c.super his. de accu & quod voluit gl.iuncta theorica Abb ibi in c propofuit.de cler. excom.ministr vbi not.ex illa glo. quòd semel excōmunicatus præsumitur excommunicatus,nisi probetur absolutus.de quo per Alexan.in addit.ad Bald.in l.ex persona.C.de proba. limita hanc regulam secundum Barb.in c.testimoniū. de rest. in fi. & Corset.in suis singul.in ver. præsumptio, quòd si aliquis fuit semel suspectus & malę vitæ, licet de facili nō præsumatur mutatio vitæ de malo in bonum,si potest probari quòd iste qui olim fuit malæ vitæ, nunc per tres annos continuos, seu à tribus annis citra, probetur fuisse bene conuersus & bonæ vitæ, quòd præsumitur purgatus & emendatus: & per hoc cessabit sinistra suspitio mali.elegans est tex.in auth.de monachis.§.hinc autē. versic.attamen sufficit.& ibi Ang. & expressē tenet Lud.de Roma.in consi.ccxxxv.col. ij.vbi dicit, quòd propter desistentiam ab iniquo viuēdi genere,& reuersionem ad bonum, quis fingitur nouus homo adeò ꝙ fingatur nunquam fuisse talis qualis erat tempore malæ vitæ,vt c.ferrum.50.dist.& idem tenet Fely.in c.cū deputati.in princ.de iudi.& Io.Fab.in instit.de inoffic.testa. versic.fortis.& Card. Alex.in c.legem.col.vlt.liij.distin. per tex.& glos.in c j.xvij.q.ij. adde Bald hic.in cons.lxxix.col.ij.versi. præsumitur.vol.iij.& Bal.in l.j.§ fi. ff.de magistr.conuen.& quando ex præsenti paupertate quis præsumatur retro pauper,& sit facienda præsumptio de præsenti ad præteritum, vide Bartol. & pulchrè ibi Bald. & Alex.in addi.ad Bart.in l.ex persona.C.de prob.& Bald.in l.siue possidētis.eo.tit.& Bald.in l.non ignorabit. C.ad exhib.in l.si quis. & ibi Alex.in addi.C.de adult.& per Bal. in consi.lxviij.versic.nam quando. lib.j.& Ang.Aret.& Iaf.in §.sic itaque.col.iiij.instit.de act.& etiā præsumatur in futurum.vt not.Bald.in l.iiij.C.si vendit.pign.agatur. Etiam ex vnico actu iudicetur quis malus vel bonus, Ioan.Fab.in §.cúmque Deo. col.ij. instit.in proœm. & ibi Ang.

Ang. Aret. & per Bart. & Doct. suprà in locis allegatis. Et bonus semper præferatur malo emendato, vide Fely. in c. eam te. col. viij. versi. limi. iij. adde Abb. post Doctor. in c. cum inter canonicos. col. iiij. de elect. & Specul. de præsumpt. §. ij. versi. pen. & aliquid per Bald. & Doct. in c. fi. de præsumpt. & Cyn. in d. l. siue posſidetis. & Bald. in l. Caſſius. de ſenat. & Felyn. in d. c. fi. de præſumpt. & in d. c. teſtimonium. col. xj. verſi. in gl. in verbo, emendatus. de teſtibus. & omnino hîc, Pet. de Anch. & Phil. Franc. & Saly. in l. ſi minorem. C. de in integr. reſtit. minor. & Paul. de Caſt. in l. qui iuraſſe. §. fi. in fi. ff. de iureiur. Et Alex. in conſ. xlvij. col. v. verſic. & ſi diceremus. lib. j. & Bald. conſil. cij. verſi. non obſtat. lib. iij. & glo. Archid. & Card. Alex. in c. multis. xliiij diſt. & vide Alex. in l. j. col. vj. verſic. ſimiliter. ff. ſi cert. pet. & Fely. in c. cum in iure. col. j. in prin. de offic. deleg. vbi ponit quinque limitationes ad regul. quæ vult, quòd quilibet præſumitur bonus: & Hippoly. in ſing. lxxvij.

Ego puto quòd voluit allegare Hippoly. ſing. lxxiiij. incip. tu habes regulam vulgariſſimam. dixi in apo. ad Bald. in d. l. non ignorabit. nu. 5. verſi. vnde ſemel inimicus. in verb. ſemel hæreticus. de quo vide omnino Franc. Aret. in l. in ſubſtitutione. col. v. ver. ſed contra præmiſſa. ff. de vulg. & pupil. & Bart. Socin. in ſuo tract. fallen. reg. xxxix. vbi ampliat & limitat hãc reg. & Alex. de Imol. conſil. v. col. iij. vol. j.

Adde hanc regulam procedere in eadem qualitate delicti, alioquin ſecus: & ideò ſi quis alias aliquem verberauit, non faciet talis verberatio præſumptionem contra illum quo ad homicidium in perſonam alterius commiſſum, vt notab. declarat Tho. Gramma. in dictis. xxv. numero 7. vide Hippoly. conſil. xv. num. 9. vol. j. F. C.

b ¶ Præſenti. Ita facit ad hanc regu. quòd qui fuit aliquo tẽpore furioſus, nunc etiam præſumitur furioſus, ita etiam in poſterum, vt plenè not. Alex. in l. is poteſt. col. iij. verſ. item inquantum. ff. de acquiren. hæred. & in l. furioſum. C. qui teſtamen. face. poſſunt. G. S.

c ¶ Bonus. Fallit quãdo agitur de præiudicio tertij. Philip. Dec. in c. prudentiam. col. vij de offic. delega. & conſil. cccccxxviij. nu. 3. quibus in locis in annotat. dixi. Andr. Alciat. tract. de præſumpt. reg. iij. præſumpt. ij. num. 2. C. M.

d Hodie. Adde vltra Doct. in d. l. ſiue poſsidetis. Bald. Aretin. & Iaſ. in §. ſic itaque. in glo. ſi apparet. inſtit. de actio. F. C.

In regula, Ratum. Argumenta.

1 *Ratam habens vulnerationem clerici, non eſt ob id excommunicatus.*

2 *Pater non tenetur gerenti negotia filij per ſimplicem ratihabitionem, niſi peculio tenus.*

3 *Ratum habere nõ poſſum quod meo nomine non eſt geſtum.*

4 *Ratihabitio venditionis rei meæ, quam venditor ſuo nomine diſtraxit, quid operetur. & nu. 6.*

5 *Errans in ratihabitione non præiudicat ſibi in ſuo iure.*

7 *Error cauſæ an impediat dominij tranſlationem.*

8 *Falſa cauſa non vitiat legatum, ſicut nec falſa demonſtratio.*

9 *Debitorem ſe credens dominium pecuniæ transfert quã tradit, quæm*

tamen condictione indebiti recuperabit.

10 *Falsa causa perimit legatum, si defunctus alias legaturus non fuerat.*

11 *Vendens rem meam suo nomine quando mihi ad pretium teneatur.*

12 *Locupletari cum aliena iactura non videtur, qui causam non lucratiuam habet.*

13 *Vendens rem alienam quando ad pretium teneatur.*

14 *Pater vel dominus quando ratihabitione teneantur ex contractu filij vel serui. & nu. 17.*

15 *Seruus in contrahendo domini personam repraesentat.*

16 *Filius repraesentat patrem.*

18 *Pater conuentus nomine filij, cuius est legitimus administrator, an caueat iudicatum solui.*

19 *Haeres an possit habere ratum quod nomine defuncti est gestum. & numero 21.*

20 *Haeres eadem persona cum defuncto fingitur.*

22 *Praelatus an possit ratum habere quod gestum est praedecessoris nomine.*

23 *Praelatus in dubio ecclesiae praesumitur quaesiuisse.*

REGVLA IX.

RAtum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum.

1 ¶ †SI vulnerasti vel occidisti clericum nomine tuo, & ego cuius nomine factum non fuit ratum habui, non sum innodatus vinculo excommunicationis: quia quòd meo nomine non est gestum, ratum habere
a non possum [a], vt suprà de senten. excommu. c cum quis. lib. vj. Aliud autem exemplũ traditur de iure ci-
2 uili: †Pone, quòd gessisti negotium filij mei, cõtemplatione ipsius filij, licet habeam ratum non propterea teneor tibi, nisi eo modo quo tenerer si ratum non haberem: id est, ad quantitatem peculij: quia quod meo nomine non est gestum, nõ possum habere ratum. ff. de neg. gest. l. si pupilli §. sed si ego. ibi, nam & si seruum &c. Item pone, ꝙ filius meus rogauit rem precario nomine suo, licet ratum habeam, nihilominus teneor interdicto de precario peculio tenus sicut tenerer si ratum non
3 haberem eadem ratione, † quia nõ meo nomine gestũ non possum habere ratum, vt ff. de precar. l si seruus. eadem ratione dici potest, ꝙ si occidisti hominem nomine tuo, vel aliud cuiuscunq; generis delictum commisisti, vel cõtractum celebrasti nomine tuo, & si ego habeo ratum, nõ teneor: quia quod nomine meo gestum nõ est, ego nõ possum
b habere ratum [b], vt propterea propter ratihabitionem sim obligatus, vel possim agere contra alium. vt in c. & l. praelleg. & argu. à contrario sensu sumpto. ff. de calum. l. ij. in fi.
4 Quid † ergo si rem meam vẽdidisti nomine tuo, & pretium percepisti, & ego habeam ratũ, quid operabitur ratihabitio? videtur quòd nihil, secundũ tenorem istius regulae, quia
5 non nomine meo gestum &c. † Sed dicunt quidam, & bene, quòd si habui ratum quasi vendideris nomine meo, cũ vendideris nomine tuo, & tunc nihil praeiudicat mihi, quia videor in causa ratihabitionis errasse, & propterea nõ consensisse. vt C. de iur. & facti ignor. l. cum testament

6 mentum. & l.non idcirco. † sed si ratum habui, quia vendidisti nomine tuo, non habiturus ratum si scirem me pretium petere non posse, ratihabitio non inducit actionem neg.gest.quia nomine meo non est gestū,vt d.§.sed si ego. facit tamen
c me dominium [c] perdere, vt C de rei vend. l.mater.agam tamen contra possessorem:& si excipiatur de ratihabitione, potero replicare de dolo.argum.ff.de pact. l.si cum te. in
7 princ. tamen † contra hoc videtur manifestè, quia iure cauetur quòd error causæ non impedit translationem dominij, vt ff.de acquiren. rerum domi.l.cum in corpus. Item
8 †alio iure cauetur,quòd falsa causa & falsa demonstratio non vitiat
d legatum [d]. ff.de cond.& demonst. l.demonstratio.in prin.& l.falsa.in prin.nec ergo debet impedire con-
9 firmationē dictæ vēditionis.†Item quia iure cauetur,ꝙ si trado rem, seu pecuniā credens me debitorem, cùm non sim,transfero dominium, & datur condictio indebiti, vt per totum tit.de cond indebiti. ff.& C. sed dicendum de rigore iuris dominium transferri. verùm quia error probabilis nō debet erranti nocere: ideò contra possessorē excipientem conceditur replicatio doli,vt d.l.si cum te.,quia nō erat ratum habiturus,nisi credidisset sibi competere per ratihabitionē actionem negot. gest. ad pretium,& ideò meritò da-
10 tur replicatio: † quia & in legatis falsa causa vitiaret legatum,si testator aliâs legaturus non foret, vt ff. de condi.& demonstr.l.cum tale.§. falsa.arg.de hæredib.instit l.fi. Sed opponitur & videtur,quòd vēditionem rei meæ licet nō meo nomine factam ratam habere possum,&per ratihabitionem cōpetit mihi actio negotiorum gest.vt C.de rei vendi. l.mater.& de rebus alien.non alie. l.j.ff.de negot.gest.l.fi. & si certum
11 pet.l si cum seruum.†Sed dicēdum, ꝙ aut ille qui vendidit rem meam nomine suo & pretium percepit, habebat causam à me,aut ab alio, aut à nullo: si habebat causam à me, competit mihi actio ad pretium etiam re extante, vt ff.de condict. indebi.l.si non sortem.§.libertus. & in l.in summa. § si seruū.si ab alio, aut habebat causam lucratiuā, aut non lucratiuam: si non lucratiuam, etiam re perempta non tenetur ad pretium,nisi culpa vel mora sua intercessit.ff.de rei vendi.l.Iulia.scri-
12 bit,si hominem. † Ratio autem est: quia quando habet causam non lucratiuam, non videtur locupletari cum aliena iactura:quia tantum sibi adest.argu.instit de lega. §.si res aliena.& ff de leg.j.l.planè.§.quòd si rem emissem.sed si habebat causam lucratiuam,tunc in subsidium, id est,re perempta vel præscripta tenetur mihi ratum habenti ad pretium perceptum actione nego.gest. vt de negot.gest.l.fi.& si cert.pet.l si
e eum seruum. In tertio casu [e], scilicet quando à nullo habet causam re extante,& si ratum habeo, nullo modo tenetur: quia quod meo no-
f mine non est gestum [f],ratum habere non possum:sed consulitur mihi contra possessorem ad rem in subsidium:tamen re perempta vel præscripta consulitur mihi ratum habenti ad pretium perceptum act. neg.gest.vt ff.de negot.gest.l.vlt.& C.de rei vendi.l.mater. & de rebus
13 alien.non alien.l j.& hoc† si is qui vendidit, erat bonæ fidei possessor: aliâs tenetur ad iustum pretium, & non liberaretur soluēdo acceptum: vt ff.de petit.hæred.l.si possessor.§. fin. Item contra exempla in principio posita, & contra verba regulæ
14 videtur: quia l.cauetur. † quòd si pater vel dominus ratū habet con-

tractum à filio vel seruo celebra-
g tum,obligatur insolidum [g].ff.quod
iussu.l j.§.si ratum.& de in rem ver.
l.si res.§.penult. ergo ratum habere
potest quod non suo nomine ge-
stum est: & aliter obligatur: quia
si ratum non haberet, teneretur de
peculio tantùm: & ratum haben-
do tenetur insolidum. Solutio di-
cunt glo.iuris ciuilis quòd aut ali-
quis habet ratum contractum ser-
ui vel filij, & tunc tenetur insoli-
dum,vt d.§.si ratum.cum d.l.si res.
§.quod seruus.aut habet ratum con
tractum, vel quasi ab alio celebra-
tum nomine filij vel serui: & tunc
ratihabitio nihil operatur, vt in d.
l.si pupilli, quæ solutio tolli potest
per l.si seruus.ff.de precar. nam ibi
contractus precarij celebratus erat
ab ipso seruo. & tamen dominus
ratum habens tenetur de peculio
tantùm.Sed dici potest à volentibus
solutionem istam sustinere, quòd
in l.si seruus. textus non exprimit,
quòd dominus ratum habuerit, li-
cet suppleatur per glo. & ideo re-
manet valida solutio prima: ad cu-
15 ius confirmationē accedit: † quòd
seruus personam domini repræsen-
tat: vt ff.de optio.lega.l.si Pamphi-
16 lo. † Item filius repræsentat [h] per-
h sonam patris,instit.de inutil.stipul.
§.post mortem.& C. de impuber.&
aliis substitut.l.fin.& ideò si ratum
habuerit quod est gestum à filio,
vel seruo, ipsius filij vel serui no-
mine, ratum habere videtur illud,
quod quadam iuris præsumptione
gestum est nomine suiipsius: sed &
per hoc si ratum habeat gestum ab
alio nomine filij vel serui, dici po-
test quòd ratum habere videtur
quod gestum est nomine suiipsius.
& ideò deberet obligari per talem
ratihabitionem, sicut si ratum ha-
beret quod sui patris vel domini
nomine gestum esset. quod tamen
falsum est, vt dicta l.si pupilli. §.
sed si ego. ibi, nam & si seruum.
17 Et † ideò verior solutio videtur,
quòd aut ratum habet tanquam pa
ter, aut tanquam filius, aut dubi-
tatur. Primo casu tenetur insoli-
dum: vt ff.quod iussu. l. j. §. si ra-
tum. & de in rem verso. l. si res. §.
quod seruus. in secundo casu nihil
operatur ratihabitio, vt ff.quod cū
eo.l.j.§.fi.in tertio, idem,quòd non
operetur ratihabitio.ff.de precar.l.
si seruus.& præallega.§.sed si ego.
Sicut alias distinguitur: aut facit
illud tanquam pater, vel tanquam
alius, vt ff. de adoptio.l.si pater. §.
18 qui duos.† Idem patet quando con
uenitur pater nomine filij, quia est
administrator legitimus, vt C. de
bon.mater. l.j.releuatur à cautione
iudicatum solui.C.de administ.tut.
l.fin.§.defensionem.sed quando de-
fendit filium tanquam alius,neces-
se habet cauere iudicatum solu. ff.
qui satisd.cog.l.filiusfamilas.& ita
solet notari.C.de bon.quę liber.l.fi.
i §.vbi autem. [i] & facit ad prędictam
solutionem confirmandam.ff.solu.
matri. l. si verò.§.item quicquid. &
de acquir.hæred.l.si quis non.cum
19 multis similibus.† Quæri autē pos-
set & debet an hæres possit habe-
re ratum quod gestum est nomine
defuncti? & si consideremus veri-
tatem,id est,quòd verè est alia per-
sona,iuxta verba regulæ, non pote-
rit habere ratum.Item quia iure ca-
uetur expresse, quòd bonorum pos-
sessionem petitam nomine defun-
cti hæres non potest ratam habere,
vt ff.de bon.possess.l.iij.§.acquirere.
in fi. & ff.rem ratam haberi. l. si is
cui & l.bonorum.Econtrà, si con-
sideremus fictionem iuris, † quod
fingit personam hæredis eandem
cum persona defuncti.ff.de vsucap.
l.hæres. & in auth. de iureiur. quod
à mor.præst.in princ.dicemus quòd
possit

possit habere ratum quod gestum est nomine defuncti. Item quia expresse iure cauetur, quòd hæres potest habere ratum quod gestum est nomine defuncti. ff. rem ratam haberi. l. si fine. §. si procuratori. Dicē-
k dum est, k † quòd aut agitur de eo
21 iure quod non est agnitum per defunctum, quod non solet ad hæredem transmitti: & tūc hæres non potest habere ratum quod gestum est nomine defuncti, vt in d l. iij. §. acquirere. & hoc apertè per verba illius text colligitur, vt d. l. si is cui. & l. bonorum. ff. rem ratam haberi. Sed si agatur de eo iure, quod etiā non agnitum per defunctum ad hæredes transit, tunc hæres potest habere ratum, vt in præalleg. l. si fine.
22 §. si procuratori. † Item quæri potest an successor prælati possit habere ratum quòd gestum est nomine
l prædecessoris. l Et dicendum videtur, quòd aut est gestum nomine prælati, tanquam singularis personæ, aut contemplatione ecclesiæ, ut dubitatur. Primo, casu non potest habere ratum per verba istius regulæ & eius similis, nisi eo casu quo ecclesia prælato succederet, quia tunc idem seruaretur quod dictum est fore seruandum in hærede suprà in proxima q. Secundo casu potest habere ratum: quia adhuc durat ecclesia: cuius personam repræsentat prælatus secundus sicut & primus. In tertio casu præsumēdum est in dubio ecclesiæ cōtemplatione gestum, & prælati ministerium solum insertum. ff. de annuis leg. l. annua. §. j. & de condit. & demonst. l. filiæ. & ideo ratum habere potest.
23 † Item quia quæsita per prælatum
m in re dubia quæruntur ecclesiæ, m vt in auth. de eccl. ti. §. interdic. Dy.

ADDITIO.

a ¶ Possum. Adde an in delictis habeat locum ratihabitio, vide in seq. reg. & quæ ibi dico. & Bal. in l. quid ergo. in princ. ff. de iis qui not. infa. & in l. j. §. si procurator. ff. si quis ius dicen. non obtem. & Paul. de Cast. cons. cclxxij. & Lud. Bolog. in l. j. §. quoties. in secundis interpr. ff. de vi & vi arm. & Doct. in c. cum quis. ē. de sent. exc eod lib. & Ang. Aret. in tra. Malefic. in gl. Semproniū mandatorem. versic. nunc quindecimo. & ibi in addit. per August. & Bern. Landrian. & Albe. de Gād. in tract. Malefic. titul. de furib. col. iij. versi. sed pone quòd aliquis meo nomine, vt dicit, fecit furtum &c. vbi limitat ratihabitionem non habere locum in delictis quæ non possunt per alium explicari. vt adulterium & similia personæ cohærentia. vide Franc. Aret. in consil. clxv.

b ¶ Ratum. Adde ad istam reg. & no. per Dyn. Bar. & Bal. in d. l. si pupilli. §. sed si ego. & Bar. post gl. in l. j. C. si in commen. eadēmque causa. Inno. in c. Messana. cū seq. de elect. & Bal. omnino in l. ei qui. & ibi Sal. C. quod cum eo qui in alie. pot. & in l. j. eo. tit. & Bal. in l. j. C. qui admit. ad bon. poss. per gl. & Bart. in l. j. C. de iis qui à non domino ma. & in l. mater. C. de rei vend. & in l. si eum, seruum. ff. si cer. pet. & ibi Alex. & Lud. Bolog. & singulariter Lud. Bolog. in l. sicut. §. venditionis. ff. quib. mod. pig. vel hypot. sol. in primis interpret. & Bal. in l venditioni. C. de vsuc. pro empt. vide gl. & ibi Bal. & Lud. Bol. in l. si maritus. C. mand. quod in casibus, in quibus requiritur speciale mandatum non sufficit ratihabitio. nec potest quis habere ratum. pro quo facit gl. in l. Paulus. ff. de acqui. hære. & vide per Oldra. cōsi. cxcix. col. vlt. in princ. & Alex. in consil. lxxviij. in fi. vol. iiij. & in consil. xlvj. & pulchrè Felyn. in c. causam. col. vlt. de iudic. & an nullum possit haberi ratum, vide latè

Inn.in c.prudentiam.de offic.deleg. & Franc.de Aret.in consil.cxxviij. & Card.Alex.in c.regula.xvij.dist. in fin. & Bald. in consil. xcvj.in fi. lib.j. & in consil. cviij. ante fin. & consi.cxxxix.eo. lib. & vide Bal.in consil.ccxix.in ver. sed videndum. & in consil.ccx.eo.lib.& in consil. cc.col.ij.eod.lib.& Bart.in l. Pomponius.& in l.fi.ff.ne neg.gest. Adde,an ratihabitio facti nomine alieno valeat saltē in præiudicium ratificantis, Deci.in l. semper qui. nu.11.ff.eo.

c ¶ Dominium perdere. Adde Bald. in l.matre.versic.iiij.oppo.C. de rei vendic.Bart.& Bald. in l. si cum te. ff.de pact.

d ¶ Legatum. Adde Bart. & Alex. & Bart.Soci.& in l. demonstratio. §. quod autem.ff.de condit.& demon. Bar.Io.Fab. & Ang. Aret. in §. huic proxima. cum §.seq.instit.de leg.& Bald.l.j colū. vltim. C.de falsa causa.Decis.Capell.Tholos.ccccxiiij. Adde an & quando falsa demonstratio vitiet legatum gl.in l.si sic.§. si mihi.in verb. demonstrationem. & quod ibi dixi in apostil.in versi. non nocet legato.ff. de legat.j. dixi etiam in apostil. ad Bart. in l. cum quidam.in ver. legatum non vitiat. ff.de leg.ij.

e ¶ Casu.Adde Bal.Bar.Alex. cod.iij. versi.in ea.gl.Ias.& Doct.Moder.in l. si eum seruum. ff. si certum pet. Cyn.& Bal.in l.mater.in iiij.opp.& q.j.C.de rei ven.& gl.in l. si pupilli. §.sed si ego.ff. de neg. gest. & gl. & ibi Bal.in fi.in l.j.C.de reb.alie.non alien.

f ¶ Quod meo nomine non est gestum.Adde Bart.omnino in l.bonorum.ff.rem ratam hab.& Fely.in c. prudentiam.col.pen.versi. nunquid vnus possit habere.ff.de off.deleg.

g ¶ Insolidum . Adde quando pater vel dominus ex contractu filij vel serui teneatur insolidum, gl. Bald. & Salic. in l. si mandator.C. quod cum eo qui in alie. pot. & l.dominum.eod.ti.& gl. & Doct.in l.j.§. si ratum.ff.quod iussu.& Io. Fab.in §. fi. instit. de oblig. & in §. actiones autem. de pecul.& ibi Angel. Aret. col.ij.versi.& pro euidentia . & ibi Ias.in princ.de acti.& Ang. Are. in §.præterea.& ibi Io.Fab. inst. quod cum eo qui in alie. pot. est & Ang. Aret.in §.fin.autem per procura.col. vlt. versi. vnde Bart. institit.de satis. & Dyn.Bar.Bald.& Salic.in l.fin.§. vbi autem.C. de bonis quæ liber. & Bal.& Lud.Bolo. in secundis interpret.in l.prætor.§. sed & filius. ff.de edē.& Doct.in l. tam ex contractibus.ff.de iudic.

h ¶ Repræsentat. Adde text. Ioan. Fab.& Ang.Aret. in §. cum autem. Instit. de hæredi. quæ ab intest. & idem in l. fin. C. de impub. & aliis subst.&per Ias.in §.actiones autem. in princ.Instit.de act.Et adde quòd non repræsentat patrem in his quæ in dannum patris redundarent. vt annotauit Dec. in l.filius . in princ. C.de pact. F. C.

i ¶ §. Vbi autem. Adde an pater teneatur cauere de rato, vel iudica. soluen.agendo vel defendendo nomine filij,vide Cyn.in d.§. vbi autem.& ibi Bar. & Alex. in addit. & Saly.Bald.& Bar.in l.filiusfa. & ibi Paul.de Cast. & Alex. ff. qui satisd. co.& Io.Fab.in §.eo.& Ang. Are.in §.finautē.col.iij.institu. de satisdat. & Ang.de Peru.in d.l.fi. § . vbi autem.vbi vide per Doct.quid in aliis administratoribus & tutoribus. Tu conclude quòd præstatur cautio rati per patrem agentem & defendentem filium , vt plenè not. Bart. in alleg. l. filiusfamil. & ibi posul in addit. ff. qui satisd. cog. vbi plenè examino hunc articulum.

k ❡ Dicendum est. Adde Bart. in d. l. bonorum. qui refert & sequitur Dyn. de quo vide text. & ibi Bal. & Salic. in l. ab vno. C. de neg. gest. & Bart. in l. si quis offerenti. §. j. ff. de solut. & in d. l. si is cui. & an eo ipso quòd quis succedit venditori, videatur habere ratam venditionem per defunctum factam, vide Alex. consi. xcij. col. ij. lib. v. & plenè per Bar. in l. cùm vir. ff. de vsucap. & in ij. C. si in frau. patro. Cyn. Bal. & Salic. in l. cùm à matre. C. de rei. vendi. & Ioan. Andr. hîc in Nouel. & Domi. de Ror. decis. ccxxiij. in nouis. tit. de locato & condu. & quæ dixi in §. iij. colum. xj. & in addi. de consuetud. retract. libro Consuetu. Biturigum.

l ❡ Prædecessoris. Adde Bartol. in dict. l. bonorum. & in d. l. si is cui. Et an gesta nomine vnius canonici possint rata haberi per canonicum, qui ei postmodum succedit, vide ibi Barto. & Innoc. & Doct. in cap. quod sicut. de elect.

m Ecclesiæ. Adde an acquisita per clericum seu prælatum, vxorem, tutorem, officialem præsumantur quæsita de bonis ecclesiæ, mariti, pupilli, vel ex officio. Lud. Rom. in consil. cxlix. & de vxore Alexand. consil. xlij. in fin. lib. v. & Doct. in l. Quintus. ff. de donat. inter virum. & vxo. & in l. etiam. C. eod. tit. & ibi vide Alb. de Roza. quid in vidua. & Angel. in consil. xiiij. vbi ponit quid in concubina. & Cyn. Barto. Bald. & Salic. in authent. licentia. C. de episc. & cler. & text. & ibi Innocen. & Abb. & Mod. in cap. requisisti. de testa. & Inno. cap. cum in officiis. & Abb. in c. cum esses. eod. tit. & Bar. Ioan. de Plat. in l. facultas. C. de iure fisci libr. x. & Abb. in consi. xciij lib. ij. & Francis. de Crema in sing. vj. & Ang. in consil. cxlij. & Bal, cõsi. xxvij. & l. ij. li. iiij.

In reg. Ratihabitionem. Argumenta.

1 *Ratihabitio qualiter dicatur retrotrahi.*

2 *Dominium & possessio quæri potest sola ratihabitione.*

3 *Ratihabitio etiam in delictis locum habet.*

4 *Ratihabitio nihil operatur in delictis, quæ per alium committi nequeunt.*

5 *Ratihabitio fieri debet intra tempus quo actus fieri potest.*

6 *Ratihabitio quando dicatur retro trahi.*

7 *Renuntiare præsumitur qui tempus debitum labi patitur.*

8 *Ratihabitio an æquiparetur mandato.*

9 *Ratihabitio quando pariat actionem mandati, vel negotiorum gestorum.*

10 *Possessori assimilatur, qui dolo desiit possidere.*

11 *Possessor tenetur actione directa, qui verò desiit dolo possidere, vtili.*

12 *Mandatum mandati actionem inducit, ratihabitio negotiorum gestorum, prohibitio verò vtramque impedit.*

13 *Actio negotiorum gestorum data contra ratum habentem vnde oriatur.*

14 *Gestum vtiliter pro rato habetur.*

15 *Actio negot. gest. an pendeat ex voluntate ratum habentis.*

16 *Actio an competat contra ratum habentem si delinquens damnatus satisfecerit.*

17 *Occiso homine à pluribus, is solus de occiso tenetur, cuius ictu perijt.*

18 *Delinquentium vno soluente, an liberentur alij. & nu. 19.*

20 *Ratum habens delictum quare eadem pœna plectatur cum delinquente.*

21 *Delinquentis absolutio an prosit mandanti vel ratum habenti.*

22 *Appellatio vnius in causa communi quando prosit alteri.*

23 *Res inter alios acta alijs non nocet nec prodest.*

24 *Victoria vnius quando cæteris prosit.*

REGVLA X.

RAtihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari.

1 ¶LICET † quod meo nomine nõ est gestum nõ possim habere ratum, vt in regula præcedenti: tamen si ratum habeo quod nomine meo gestum est: ratihabitio retrotrahitur, & perinde obligor ac si mandas-
a sem. [a] & hoc intendit regula præsens. & eius exempla multa patent, & in contractibus, & in delictis. in
2 contractibus, † vt si aliquis emerit rem sine mandato nomine meo, & per traditionem receperit. & ego postea ratam habeo emptionem, perinde quæritur mihi dominium & possessio per ratihabitionem, sicut quæreretur per procuratorem qui mandatum haberet. quia ratihabitio rotrotrahitur, & cõparatur mãdato, arg. ff. de neg. gest. l. si ego. & de acquirend. poss. l. communis. §. procurator. & idẽ confirmatur. ff. de sol. l. si quis offerẽti. & l. vero procuratori. §. fi. & l. cũ x. §. fi. Itẽ patet in deli-
b ctis, [b] † quæ possunt per aliũ com-
3 mitti, quia si vulnerasti clericũ nomine meo, & ego ratũ habeo, perinde sum excõmunicatus ac si mandassem à principio vulnerari. de sent. excõ. c. cũ quis. lib. vj. Itẽ si deiecisti aliquẽ de possession. nomine meo, & ego ratũ habeo, perinde teneor interdicto vnde vi ad possessionẽ restituendã & alia dãna illata, sicut teneret si à principio mandassem c. cũ ad sedẽ. de rest. spol. ff. de vi & vi arm. l. j. §. sed & si cum quis. & §. quoties. & §. deiecisse. & ff. de reg. iur. l. hoc iure. §. deiicitur. & idẽ in omni genere delictorũ quæ possunt explicari; et aliũ, cũ regula generalis sit tradita in pręal. §. sed & si cũ quis. ꝙ in delictis ratihabitio cõ-
4 paratur mãdato. † In his autẽ quæ nõ possunt p aliũ explicari: vt adulteriũ, & similia personæ cohęrẽtia, dico ratihabitionẽ nihil operari, vt arg. C. de cadu. toll. l. j. §. ne autem.
5 ¶Sed opp & videtur ꝙ ratihabitio retro nõ trahitur: † quia si quis petat bonorũ possess. mihi delatã nomine meo infra tẽpus legitimũ, & ego ratã habeã petitionẽ post tẽpus, ratihabitio nihil operatur. per quod patet, ꝙ nõ retrotrahitur. ff. rẽ ratã
c hab. l. bonorũ. sed dicendum [c] est
6 † quòd aut ratũ habẽri potest imputari
d [d] culpa tacitæ repudiationis, verbi gratia appellationẽ interpositam nomine meo ratã habeo post tẽpus quod datur ad appellãdũ, vel ad appellationẽ prosequendã: vel si bonorũ possessionẽ petitã nomine meo ratã habeo post tẽpus, quod datur ad bonorũ pos. perẽdã, ratihabitio nihil operatur, vt d. l. bonorum.
7 Ratio autẽ est, † quia patiendo tempus labi in quo cõpetebat ius bon. pos. petendæ, vel ius appellandi vel

appellationis prosequẽdę, vel aliud quodcunque, videtur tacitè illi iuri
e renuntiasse, [e] arg. ff. si tab. test. nullæ esse dicãtur. l. j. §. ita autem. & in auth. de iis qui ingred. ad appell. §. si verò. & ideo frustrà per ratihabitionem conatur redire ad id, quod semel renuntiasse videtur, vt C. de rebus cred. l. si quis iusiurandi. & de condi. insert. l. si. & ff. qui satisd. cog. l. de die. §. fi. & not. ff. de nego. gest. l. si ego. aut verò culpa tacitæ renũtiationis nõ potest imputari ratum
f haberi, & tunc habet locũ regula [f] quòd ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparatur. Item opp. &
8 videtur † quòd ratihabitio non assimiletur mandato: quia mandatum parit actionẽ mandati: vt. ff. de procur. l. licet. §. ea obligatio, sed ratihabitio parit actionem neg. gest. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. idem ait.
9 † Sed dicendum est, quòd aut habetur ratum gestum à præsente, & tunc datur actio mandati. ff. mand. l. si remunerandi §. si passus. & l. qui patitur. & l. qui fide alterius. aut habetur ratum gestum ab absente, & tunc datur actio neg. gest. & non mandati, vt in d. §. idem ait. & ff. mand. l. ex mandato. §. fideiussori. tunc ergo cõparatur ratihab. mandato in effectu, sed non quantũ ad
g speciẽ actionis. [g] † Sicut dicimus
10 eum qui dolo desiit possidere, possessori assimilari. vt. j. eo. c. pro possessore. & ff. eod. l. qui dolo. & l. parem. & tamen differt quantum ad
11 speciẽ actionis: † quia ille qui possidet, tenetur directa: ille verò qui do-
h lo desiit possidere, [h] tenetur vtili. ff. de noxalib. l. electio. §. Item si ex pluribus. & §. si is. & l. si plurium. Item propter hoc quòd ratihabitio comparatur mandato, patet non esse mandatum, cum nihil simile idem sit. ff. deposi. l. quòd Nerua. ergo non debet parere actionem mandati, quæ procedit ex mandato tãtùm tacitò vel expresso. ¶ Tria ergo sunt quorum nullum est alterum. Primum, est mandatum tacitum vel expressum. Secundum, est ratihabitio. Tertium, est prohibitio.
12 † primum inducit actionem mandati. vt l. licet. §. ea. & d. §. si passus. & l. qui patitur. & l. qui fide. secundum, actionem neg. gest. vt l. si pupilli. §. idem ait. tertium, impedit actionem mand. vt ff. mand. l. si pro te. & l. qui fide. Item impedit actionem neg. gest. C. de neg. gest. l. vlt. & ff. de neg. gest. l. si ex duobus.
13 † an autem actio neg gest. quæ datur contra ratum habentem, nascatur ex administratione præcedenti, vel ratihabitione sequenti? not. Doct. quòd ex ratihabitione tãtùm sequenti: mihi videtur quòd cùm quatuor sint genera negotio-
i rum, [i] vnum, quod est meum, cura & solicitudine: secundum, re ipsa: tertium, ipso gestu: quartum, ratihabitione, vt pleně not. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. item quæritur. quòd in primis tribus casibus nascatur actio neg. gest. ex administratione præcedenti mediante ratihabitione sequenti spõtanea, vel coacta, sicut alias dicitur in casu simili. C. de rer. permut. l. ex placito. quia posito quòd nulla ratihabitio interueniret: nihilominus datur actio neg.
14 gest. cùm † pro rato esset habendum quod vtiliter esset gestum, vt ff. eod. tit. l. Pomponius scribit. vers. quemadmodum. vnde inconueniẽs videtur dicere, quòd in illis tribus generibus nascatur ex ratihabitione cum ea non interueniente competere possit actio neg. gest. in quarto verò genere, scilicet in eo quod est meum ratihabitione tantùm, dico verum esse quòd ex ratiha-
k bitione nascatur: [k] vt d. l. si pupilli. §. item quæritur. ¶ Alia quæstio est ad eam

ad eandem determinationem ten-
15 dens,†an actio neg.gest. pédeat ex
volũtate ratum habentis? & in hac
videtur mihi similiter quod in tri-
bus primis generibus non pendeat
ex volũtate ratum habẽtis, quia da-
tur contra inuitũ.vt d.l. Pomp.& l.
si pupilli.§.si Titij. & l.item si com-
putaui.in quarto verò genere, scili-
cet in eo quod est meũ ratihabitio-
ne,à principio pendet ex voluntate
mea;quia si ratũ habeo, nascitur a-
ctio neg. gest. si ratum non habeo,
impeditur natiuitas actionis.vt d.l.
si pupilli.§. item quæritur.& §.idem
ait.sed ex post facto non pendet ex
voluntate mea,quia si semel habeo
ratum, non possum voluntate con-
l traria tollere actioné iam natam[l].
Item si reprobaui quod gestũ erat,
& per hoc impediui natiuitaté eius,
non possum postea, licet velim ha-
bere ratum , facere quòd nascatur
actio neg. gest. cuius natiuitas fuit
ab initio impedita.& ita loquitur,si
bene inspiciatur.ff. de solutio.l.dis-
pensatoré.& in his duabus quæstio-
nibus confusè loquuntur Legistæ.
¶Item quæri potest circa materiã
regulæ quædam quæstio dubitabi-
16 lis & sæpe occurrens:†videlicet si
factum est contra delinquentem, &
est condemnatus, & satisfecerit sen
tentiæ, an possit agi nihilominus
contra ratum habentem,vel contra
mandantem? & quò d non possit,po-
17 test sic probari:†quia l. cauetur ꝙ
cũ apparet cuius ictu quis perierit,
ille solus de occiso punitur. vt ff.ad
l.Aquil.l.item Mela.§ sed si plures.
sed in proposito apparet, quis fecit,
igitur debet puniri ille solus,& non
mandans, vel ratum habens. Item
probatur ff. de iis qui deiec.vel ef-
18 fu.l.j.§.fi.& l.seq.†Item videtur ca-
sus ff.de vi & vi. arm.l.j.§.quoties.
vbi dicit apertè quòd vno soluente
m liberatur alius. Econtrà[m] quòd ni-
hilominus, punitur qui mandauit
vel ratum habuit.C. de accus.l. non
ideo.& ad l.Iul. de.vi l seruos.ff.de
iniur.l.non solùm.§. si mandato.&
§.Proculus.& ad turpil.l.j.§. pen.&
expressum videtur ad Sill.l.& si cer
tus sit percussor. & de iur.fisc.l.ij.§.
19 diuus Pius. & l. non tantùm. †Item
quia agitur de pœna delicti: er-
go vno de delinquentib. soluente,
non liberatur alter. C. de condict.
fur.l j.& ff.si quis testaméto lib.esse
iussus.l.j.§.fi.& de admin.tut.l. tres
tutores.& de iurisf.omnium iud.l.a-
n deò. Mihi videtur distinguédum:[n]
quia aut actũ est ratione delicti ad
interesse,aut ad pœnam pecuniariã
vel corporalem.si ad interesse, vno
soluente liberatur alter. vt d. l.j. §.
quoties.ff.de vi & vi ar.& de eo per
quem factũ erit.l.j.§.si plures.Si ve-
rò ad pœnam pecuniariã vel corpo
ralem, tunc vno soluente vel pœnã
sustinente non liberatur alter.de iu
risd.omnium iud.l.adeò. & d. l.tres
tutores. & de iure fisci l.ij.§. diuus
Pius.& l.non tantùm. cum aliis iu-
ribus allegatis. Et per hanc distin-
ctionem soluũtur cótraria:excepta.
l.item Mela.§. sed si plures. ad quã
dici debet ꝙ ibi erant plura facta
diuersarum personarũ,& distincta,
& ideo alio modo punitur vnus. &
20 aliter alius:†sed in quæstione præ-
o missa vnum tãtum est factũ,[o] quod
necesse est esse occidentis, vel vul-
nerãtis,& aliàs delinquentis,sed ex
interpretatione reputatur mandan-
tis, vel ratum habentis:& ideo ean-
dem pœnam portare debet, & vno
soluente vel sustinéte pœnam, non
21 liberatur alius,vt dictum est. †Item
quæri potest econtrà, si delinquens
est absolutus, an absolutoria prosit
mandanti vel ratum habenti? & vi
22 detur quòd prosit, † sicut in causa
communi appellatio vnius & vi-
ctoria prodest alteri: si eadem cau-

sa fuerit defensionis omnium, vt ff. de appel. l. si qui separatim §. quod
p est scriptum p. E cõtrà videtur q̄ nō
23 prosit, † quia res inter alios acta vel iudicata non nocet, nec prodest
q alteri. q vt ff. de re iud. l. sæpe. & de exce. l. Modestinus. & C. res inter a-
24 lios acta, per totū. † Distinguēdum videtur, q̄ aut absolutus fuit, ideo quia pronuntiatur delictum non commissum, aut ideo quia non fuit in culpa. Primo casu victoria prodest, secundo non, ar. ff. de iureiur. l. duobus. §. Item à fideiussore. & §. si ei qui. Et argu. cõtraria dic, quòd loquuntur quando iura diuersarum personarum sunt diuersa & separata: sed cùm eadem est per omnia causa defensionis omnium, & ex eodem facto sumēs originem, tunc non absurdum est victoriam vnius alteri prodesse, argum. l. præal. l. si quis separatim. §. fi. & d. l. duobus. §. item à fideiussore.

A D D I T I O.

a ¶ Mandassem. Adde quando ratihabitio retrotrahitur & mandato æquiparatur, Specul. titul. de loc. & conduct. §. vj. versic. clxviij. & Abb. & Fely. in c. nonnulli. §. sunt & alij. de rescript. & Bald. in suis singul. in versi. ratihabitio. & Felyn. in c. post cessionem. in vj. col. versic. secundo declara, de probat. & Spec. titu. de citat. §. vj. versic. hoc autem. & seq. & in titu. de iud. deleg. §. viij. versic. quid si committeretes. & Paul. de Ca. consil. j. in antiquis. & Rom in singul. incip. quæro nunquid gesta per falsum. & Cepol. caut. xv. & Angel Perus. in l. inter quos. §. alieno. ff. de damno infect. & Bald. in sua Marg. in versic. ratihabit. & Angel. Are. §. præiudiciales. de act. instit. & Bald. consil. ccxxix. & consil. sequen. & in consil. xc. libr. j. & in consil. clxxj. versi. vj. & alia ratione. & in consi. cxcviij. in fin. lib. ij. & per Doc. in l. licet. ff. de iudic. Cyn. Bald. & Salic. in l. fin. C. ad Maced. & Bart. Bald. & Imol. in l. obseruare. ff. de offic. proconf. & Bart. in l si is qui. ff. pro empt. in iij. opp.) partis & per glos. Doct. in l. Iulianus. ff. qui satid. cog. & Bald. in l. si pupilli. §. item quæritur. ff. de neg. gest. & ibi Bar. & pulchrè Felyn. in c. sicut tuis. in fin. de simon. vbi ponit regulam cum ix. fallen. & an ratihabitio dicatur retrotrahi per fictionem & non per veritatem, & multa alia in materia, vide Alexand. in consil. cxvj. lib. v. & ibi quando ratihabit. retrotrahatur, quando ex hoc aufertur ius illi contra quem fit ratihab. & an contractum per alium nomine meo gestum possim in absentia illius cum quo contraxi ratificare? dic quòd sic, vt tenet gloss. Guil. Bart. & Doct. in l. Pomponius. ff. de negot. gest. & not. Cy. in l. j. ad fi. C. si quis in frau. patro. & Barr. in l. quo enim. ff. rem ratam hab. & in l. certum. §. si quis absente. ff. de confes. & Angel. in §. si verò expressim. in authent. de hæred. & falc. & pulchrè Alex. in consil. cxxvj. in vlt. col. lib. v. & an ille cuius nomine celebratus est contractus ex quo se fundat pendente iudicio possit ratificare, tenet Alex. q̄ sic in consil. cxxvij. col. j. versic. ij. respon. eo. l. & Bal. in cons. cclxxix. l. iiij. & quando & quomodo videat ratificare & approbare factum procuratoris, si excedat mandatum: & quid si est præsens & tacens, vide pulchrè Alexan. in consil. lxxx. col. v. lib. iiij.

¶ Adde hîc Bar. in l. si vxor. §. si quis vxorem. ff. de adult. & Alexan. in l. bonorum. in addit. ij. ad Barr. cum seq. ff. rem ratam haber. & Felyn. in c. causam col. vltim. de iud. qui ponit xx. fallent. quòd factum per falsum

ſum procuratorem non poteſt ratificari.& Felyn. in c.j.col.penult. & vlt.de re iudic.& Petr. de Anchar. hîc qui vltra hâc regulam non ſcripſit,& Alber.& Phil.Franch.hîc.& ſing.decif.Capel.Tholoſ.quæſt.cclxxij.& Ang.conſi.ccxcij.Panorm. c.cum vos.num.6.& ibi poſui in apoſtil. ad eum in verſi.actus præcedens.de iis quæ fiunt à prælat.

b ¶In delictis. Adde an ratihabitio in delictis retrotrahatur, Bald.poſt gloſ.in l.ſi pupilli.§.ſi Titij.tit.ff.de neg. geſt. & Bart.in l. Pomponius. eo.tit.ad plenum.& Pau.de caſt.in conſi.ccccxv. in antiq. & Bald. in conſi.clij.lib.j.& Bar.in l.j.§.ſed & ſi cum quis.ff.de vi & vi arm.Cyn. Bal. & ibi latiſſimè Salic. in opp.in l.non ideo minus.C.de accuſ.Bald. in l.fin.ad ſi.C.ad Maced.& Inn.& Doct.in c.ij. de ord. cogni. & dixi in præced. reg. in j.addit.

c ¶Sed dicendum. Vide Guid. Pap. quæſt.xiij.ego retuli.vbi de hoc ponit latè. G. S.

d ¶Imputari. Adde Dyn. in l. bonorum. hîc alleg. vbi idem tenet. & Dyn.ſequitur Cyn.in l.ſi.C. ad Maced.ſed Bart.in d.l.bonorum.eodé reprobat in ſecundo contrario. vbi vide quo tempore debet fieri ratihabitio,vt aliquid operetur, & Bar. in l.vero.§. ſed & ſi non vero.ff. de ſolut.& Bald. in conſi.xlij.lib.ij.& Bart.in l.j.C.qui admit.

e ¶Renuntiaſſe.Adde quòd tacens & permittens labi tempus,intra quod agere poteſt videtur tacite renuntiare iuri ſuo, vt l.j.C.de in integ. reſt. quod limita per Bal. ibi eſſe verum in iure quærendo,ſed in iure quæſito curſus præſcriptionis non inducit conſenſum renuntiationis, vt l. fin. ff. rem rat. hab. & tenet Alex. in d. l. bonorum. in iij. addit. ad Bart. & per Felyn. in c. cum cauſam.colum.iij. de re iudic.& Doct. & Alexand.in d.l.j.C.de in integr. reſtit. & quæ dixi in §.j. col.iij. de conſuet. retract. in lib.Conſuetud. Biturig.

¶Ratio autem huius dicti eſt, quia regulariter taciturnitas cum ſcientia operatur idem quod conſenſus, vt not. Bart.in l. in ſponſalibus.§ j. ff.de ſponſ. diuort.in l.ij. in apoſti. in verſi.qui tacet. poſito ſuper gloſ. in verſi. non contradixit.ff.ad Municip. notaui poſt Iacob. Rebuffi in l.j.num.2. verſic. pro conſentiente. C.de filiisfamil.& quemadmodum pater tenetur pro eis. lib. x. poſui poſt Gem. in c. ſi poſt. in verſic. taciturnitas. num.1.de confeſſ.lib.vj. poſt Panorm. in cap. per venerabilem. num. 28. in verſic. conſentiat, extrà. qui filij ſint legit. de quo per Anchar. conſilio ccxxv.Rom. ſingul.ccccl v.incipié.inferior.& Corſet.ſingul.ſuis.in verb.taciturnitas.

f ¶Regula.Adde quòd non retrotrahitur,ſi actus fuit nullus:nec in præiudicium tertij.vt ait Dec. in l.ſemper qui non prohibet ff.eod. F. C.

g ¶Actionis. Adde quòd ratihabitio comparatur mandato , non tamen in omnibus : quia non oritur actio mandati, vt ſequitur & refert Bart. in l.ſi pupilli.§. item quæritur. in j. oppo.ff. de negot. geſt. & ibi Bald. idem tenet in §.idem ait. ead. l.& Hyppol. ſingul. lxxiiij. vbi ponit vnam limit.

¶Adde quòd nec comparatur mandato , quando lex requireret mandatum pro forma, nec in materia propriè non etiam ficte interpretanda,vt not. Deci.in l.ſemper qui. nu. 17.cum ſeq.ff.eo. aliàs autem ſimilis eſt,etiam in requirentibus ſpeciale mandatum,vt ibid.ait idem Dec. num.7. F. C.

h ¶Poſſidere.Vide Iaſ.in §.j.col.xiiij. verſi.item aduerte ꝙ in eum. Inſtit. de actio. & Dyn. in c. ratihabitionem

nem.infrà j.oppo.suprà eod. F. C.

i ¶Negotiorum. Adde alia quatuor genera negotiorum. & sic erunt octo, quæ ponit Bart.in §. item quæritur.hic alleg.& Ioan.de Plat.in §. actionum instit.de actio. F. C.

k ¶Nascatur. Adde Bart.& Bald.post gloss.in d.l.si pupilli.§. item quæritur.ff.de neg.gest.& Cyn.Bart.Bal. & Salic. & Alex. in l. si pecuniam. C.de negot. gest. qui tenent contra Dyn.qui in hoc quod vult, quòd in casibus in quibus negotium ad nos spectas ratihabitione actio neg.gestor.non oriatur ex negotio ante gesto nomine meo, sed ex ratihabitione mea, insequendo gloss.in d.l. si pecuniam. & in l.mater.C. de rei vendic.sed contrarium tenent communiter Doct. quòd imò ex negotio ante gesto oriatur act.neg.gest. per text. in l.iij.§. hæc autem actio. ff.de negot.gest. & ibi vide Bald.& Doct. Et nota quod in mutuo & debito facto nomine meo non requiritur ratihabitio l. si absentis.& ibi Bar.& Bal.C.si certum pet.

l ¶Natam. Adde, an quis possit habere ratum gestum nomine suo, semel reprobatum. Bartol. Raph. & Doct. Mod. post gloss. in l.dispensatorem. ff. de solut. & Bart. in l. Pomponius. col. vj. de negot. gest. text.gloss.& ibi Domin. in c. licet. de procur. li. eod. lib. & Bald. in l. falsus.colum.ij.C.de furt.vbi dicit, quòd factum per procuratorem reuocatum non possum habere ratum, de quo vide Alexandr. post Bartol. & Doct. in l.si tutor. C. in quibus caus. in integr. restitut. & Bald.in l. si absentis. C. si cert. pet. & Spec.tit. de defensore.§.j. versic. sed plenè egisti. & Angel. Aret. in §. præiudiclales. colum.iij. versicu. si autem semel reprobaui.& ibi Ias. de May.instit.de act.qui ponunt intellectum l.dispensatorem.

m ¶Econtra. Adde an mandans & mandatarius vel ratum habens teneatur. Dyn. & quæ ibi dico in regula, qui facit per alium.infrà eo. Et an quando plures fecerunt aliquod delictum, vel furtum, quilibet teneatur insolidum, vel vno soluente cæteri liberentur, vide Cyn. in l.j.C.de condict.furt.in iiij.& v. quæst. & ibi Bald. & Salic. & Dyn. & Bartol. in l.semper.§. si in sepulchro.ff. quod vi aut clàm. & in l.si familia.ff.de iurisf.omn.iudicum.& Bal.in l.adeò.eod.tit.& Bart.in l si. ff.de succes. & Bald.in l.j.C. si plures vna sen.fue. & per Inno. in c.sicut dignum. de homici. per Abb.& alios in c. significasti.in ij.eo.tit.& Bal.in l.cum rationibus.C.qui acc. non possunt.& quid si non apparet cuius ictu quis periit, an omnes teneantur, vel omnes absoluantur, vide Dyn.infrà in reg. in obscuris. versic. ad tertium. & quæ ibi dico in fin.reg.quando multitudo delinquentium excusetur à pœna delicti, vide pulchrè Felyn.in cap.dilectæ. colum.v.versicu.quod aliter.de except. & Alberic.de Roza in iij.parte stat.quæst.lxj.& gloss.& Archid. Anchar. & Philipp.Franc. in c.cupientes.§.cæterum, in versi.qui culpabiles.de elect.li.eo. lib.

¶Adde his deductis pro primo membro Ias.in l.j.col.vj.C.de seru. fugit. & Paul. de Castr.consil.ccxl. incip. videtur prædicta. & an, & quando, & per quæ verba videatur mandatum delictum, not.Roman. singul. dcxiiij. incip.tu scis quòd Barto. Corset. singul. suis in verbo, præsumpt. incip. famulus.& Matthesil. singul. clxxxviij. incip. nota quòd vbi creditor. ad fin. pro principali autem quæsito vide Bal. in sua prædicta iudiciaria capit. viij. q. iij.

n ¶Distinguendum. An ex pluribus oblig

obligatis actione pœnali, vno soluente cæteri liberentur, vide Doct. & præcipue Ias. in §. Pœnales. col. v. versicul. in ead. gloss. instit. de actio. F. C.

o ¶ Factum. Adde quando dicatur vnum delictum vel plura, vnum furtum, vel vnum verbum iniuriosum, vel plura. Doct. in l. si familia. ff. de iurisd. omn. iudic. & Bart. in l. nunquam plura. ff. de priuat. delict. & ibi Alexand. in mag. post. & Bart. in consi. ccxxij. incip. Antonius commisit adulterium. & Bart. in l. item apud. §. ait prætor. ff. de iniur. & Bald. in l. quicunque. C. de ser. fug. & Bar. in consi. cviij. & Doct. maximè Alexan. in l. turpia. ff. de legat. j. & per Bart. consi. clxxx. in princip. lib. iij. & Card. Alex. in c. serui. xix. distin. & in c. fin. lvj. dist. & Ludou. Bolog. in d. l. si familia. in suis primis interpr. & Angel. Aret. in tract. suo malefic. in gloss. in verbo, contumeliosum. & Fely. in c. quoniam. in princip. col. j. de offic. delegat. & Decis. Parlamenti Delphinal. ccccxxix. quæst. & Ioan. And. in reg. delictum. & Gaspar. Cal. in consil. j. tit. de consanguinit. circa medium.

p ¶ Rescriptum. Adde ibi glos. & Bar. & Alex. in j. addit. & Imol. Abb. & Felyn. in c. cùm super. col. ij. versic. victoria tertij. de re iudic. & Bart. in l. sententia. col. j. ff. de app.

q ¶ Alteri. Et nota quòd sententia inter alios lata aliis non nocet, vt hîc, tamen facit aliquale præiudicium, vide text. & ibi Bart. in j. not. & Alexand. in addi. in d. l. à sententia. de app. Alex. pulchrè in repet. l. sæpe. ff. de re iud. & Felyn. in c. suborta. col. vlt. versic. not. etiam. de re iud. qui ponit duas limitationes ad d. l. sæpe. & per Bald. in l. j. C. de fal. & Abb. & Felyn. in c. cùm super. de re iudic. & Ludouic. Bolog. in l. posthum. §. si quis. ff. de inoffi. testa. & l. qui repudiantis. eodem titu. in primis interp. & Alex. consi. lxx. lib. j. & consil. clxxxix. lib. ij. & vide Alb. & Lud. Bol. in l. si duo patroni. in princ. ff. de iureiur. & Fely. in c. inter dilectos. col. viij. de fid. inst.

In Reg. Cum sint. Argumenta.

1 *Actore & reo pariter de suo iure probantibus reo fauetur & nu. 3.*

2 *Reo fauetur si de neutrius iure probetur.*

4 *Reus & actor si sint in causa paris turpitudinis, reo potius fauendum est. & num. 9.*

5 *Conditio conuenti melior est in re pari.*

6 *Dilationes plures reo conceduntur quàm actori.*

7 *Actoris conditio potior est in interpretando libello.*

8 *Reo quod obest an attendatur potius quàm quod prodest.*

REGVLA XI.

CVM sunt partium iura obscura, reo fauendum est potius, quàm actori.

1 ¶ S I † actor & reus pariter probauerint de iure suo, quod intelligit, vel per numerum testium æqualem per omnia, vel per instrumēta publica

a eiusdē authoritatis, fauēdū est reo: [a] quia debet absolui à petitione actoris, cū iura partis vtriusque sint obscura. & hoc intendit dicere. arg. ad idem. ff. de manumis. l. lege ij & ff.

2 eo. l. fauorabiliores. † Item si neuter nec actor, nec reus aliquid probauerit, iura partiū sunt obscura: & ideo fauetur reo, quia debet absolui, vt instit. de interdi. §. commodum. & C. de

C.de eden. l. qui accusare. & de rei
vend.l.fi. Item apertum exemplum
b est: si duo iudices ordinarij b de re
cognoscentes, vnus condemnat, &
alter absoluat, iura partiũ sunt ob-
scura: & ideo fauetur reo, quia præ-
ualet absolutoria, vt ff.de re iudi. l.
inter pares. & arg. ff.de act.& oblig.
3 l.Arrianus. † Item si ago hypothe-
caria contra Titium, & probo rem
mihi obligatam à domino die Ca-
lendarum Augusti: & econtrà Ti-
tius probat eandem rem sibi à do-
mino obligatam eadẽ die, nec ap-
paret cui prius, & cui posterius, iu-
ra partium sunt obscura: & ideo
fauetur reo, quia debet absolui, vt
ff.de pign.l.si debitor. & de inoffic.
4 testamen.l.si pars.cum simil.† Qui-
dam verò legistæ ponũt exemplum
regulæ, cùm reus & actor sunt in
pari causa turpitudinis, quia tunc
reus absoluitur. C.de condi.ob tur-
pem causam. l.cum te. & l.merca-
lem.sed hoc exemplum non conue-
nit regulæ, quia iura partium non
sunt obscura: imò certa & paria.
& ideò non habet locum propriè
hæc regula: sed illa in qua cauetur,
5 † quòd in re pari melior est condi-
tio conuenti, vt ff.eod.l.in pari.& l.
cum par.& de verbor.oblig.l.si ser-
uum.§.sequitur.& infrà eo. c.in pa-
ri. sed ista duo sunt æquipollentia
in effectu, scilicet iura partium esse
obscura, & esse paria & certa, quia
vtroque casu reus absoluitur, vt d.l.
si seruum. §.sequitur. & de doli ex-
ceptio.l.apud Celsum.§.Marcellus.
& de dolo.l.si duo.& de contrahen.
emptio. l.domum.& sol.matr. l.vi.
ro.& l.cum mulier.& propter pari-
tatem conditionis possunt excusari
qui dictum exemplum ponunt, quia
considerant effectum finalem; non
est autem in origine, aut in habitu-
dine propria exequatio exemplo-
6 rum.† Alij ponunt exemplum in eo
quòd plures dilationes concedun-
c tur reo quàm actori, vt C.de dila. l.
si quando. & de tempor.in integr.
restitut.l.petendæ.ff.de fer.l.vlt.Sed
hoc exemplũ non propriè congruit
regulæ: quia hoc exemplo iura par-
tium non sunt obscura., sed certa:
sed ideo const[illegible]it ius, quòd plures
dilationes concedantur reo quàm
actori, quia in potestate actoris fuit
quãdo prouocaret, vt d.l.si quando.
& ff.de doli except.l.purè.§.si. Sed
7 oppo.& videtur † quòd in re obscu-
ra potior sit causa seu cõditio acto-
ris quàm rei: quia si in libello con-
tineantur verba obscura, statur in-
terpretationi actoris, vt ff.de iudi.l.
si quis intentione. & de verb.oblig. a
l.inter stipulantem. §.ij. ff.eod. l.in
contrahenda. §. j. & in l.in ambi-
guis orationibus.sed dicendum est,
quòd leges illæ loquũtur in iis, quæ
pertinent ad causæ præparationem:
in illis enim magis fauendum est
actori, quàm reo, & quantum ad in-
terpretationem verborum in libel-
d lo expressorum d, vt l.præalleg. ff.
de iudic.si quis intentione.& quan-
tum ad alia, quæ in libello expri-
muntur: sed eorum dispositio per-
tinet ad officiũ iudicis: vt est in die
apponenda in stipulatione iudicio
sisti, vt ff.qui satisd.cog.l.de die. in
princ.Ratio autem est aperta: quia
reus semper impediret ne posset cõ
tra eum experiri, vt d.l.inter stipu-
8 lantem.§.j.† Item opponitur & vi-
detur potius eligendũ quod obest
reo, quam quod prodest: quia l.ca-
uetur quòd si reus cauit de damno
infecto, & damnum cõtingat vitio
ædificij fortuito casu, quòd tenetur
reus ad emendationẽ damni ex cau
tione damni infecti: & tamen ca-
sus fortuitus erat pro eo, licet debi-
litas ædificij contra eum.& sic par-
tiũ iura sunt obscura, vt ff.de dam.
infect. l.fluminum. §. Seruius. & §.

item apud. Sed tunc dicendum est, q ibi nō erant in pari causa reus & actor[c], quia reus erat in culpa ex eo, q ruinā ædificij poterat prçuidere. Actori autē nulla culpa poterat imputari. & ideò, quia præponderat culpa rei, deterior est eius cōditio, arg. ff. ad l. Aquil. l. item si obstetrix. & l. si putator. †aliâs si essent in pari dolo, vel in pari culpa, lata, vel leui, vel leuissima, fauendū est reo potius quàm actori, vt d. l. fauorabiliores. & l. in pari. & l. petendæ. & de doli except. l. apud Celsum. §. Marcellus. & de verb. oblig. l. si seruum. §. sequitur. & infrà eod. in pari.

ADDITIO.

a ¶Reo. Adde q data paritate probationum inter reum & actorem, reus debet absolui, vt hîc, etiā si actor sit in possessione iuris, de quo agitur, vt c. ex literis. & ibi Fel. col. ij in prin. ver. in tex. & vers. vlt. not. de proba. Et not. quòd data paritate probationum in interd. vti possidet. is tamen obtinere debet qui meliorē titulum probat: quia testes sui præferuntur super possessione, vt not. Abb. in c. licet. in x. notab. & ibi Fely. col. viij. in prin. de probat. ver. quarta causa victoriæ. & Bart. Bal. & Alex. in l. si duo patroni. in prin. ff de iuretur. & Ang. Aret. instit. de act. §. quadrupli. ver. itē dixi. char. vj. col. j. & Decis. Parlamen. Delphin. q. lxxj. Quid si actor probat plenè de credito, & reus semiplenè de absolutione, an debeat deferri iuramentū, vide Bar. in l. vulgò. ff. de administ. tut. & in l. admonendi. ff. de iureiur. qui tenet quòd sic, & Ioan. And. in c. fi. de iureiur. de quo per Ias. d. l. admonēdi. & Doct. in l. in bonę fidei. C. de reb. credit. & Alexā. in consil. cxxxiiij. col. j. versic. ista dico. volum. ij. licet Ant. de Butr. & Abb. in d. c. fi. teneāt quòd sit deferendum actori, & vide Decis. Capellæ Tholos. q. cccvj. & Cepol. in consil. j. col. iij.

Adde istam regul. procedere, tametsi reus efficeretur actor per accidens, vt si debitor prius compareat petēs imponi silentium perpetuum creditori, secundū Dec. in l. fauorabiliores. ff. eod. Fallit tamen vt ibidē ait Deci. in causis fauorabilibus, vt puta dotis, fisci, libertatis, quorum fauor prævalet fauori reorum. Item in præparatoriis iudicij, in quibus magis fauetur actori. Et pro pleniore interpretatione video Dyn. in c. in pari. infrà eod. F. C.

b ¶Ordinarij. Adde quòd fauetur reo in sententia ordinarij: secus est in sententia delegati, vt l. duo. ff. de re iud. & ibi gl. Bart. & Alex. Item intellige in ordinariis qui sunt pares, secus si impares: vt l. si vni. aliâs Pomponius. & ibi gl. Bart. & Alex. ff. de re iudi. & ibi Lud. Bologn. in d. l. duo. in primis interpret. qui ponit intellect. d. l. duo. & l. inter pares. & Fely. in c. cum inter. col. v. de re iud. & Bal. in l. cum magistratus. C. quando prouoc. non est necess. & quando in dubiis sit magis fauendum reo, quàm actori, vide Azo. in summa tit. de reb. dubiis. quem sequuntur Ange. Paul. de Cast. Bart. & Alexan. in j notab. in l. de die. ff. qui satisd. cog. vt tria tempora considerentur: de quo est gl. ordin. in c. cum ad sedem. de resti. spol. & in c. ex literis, & ibi per Præposi. Mediol. de spōs. & Abb. & ibi Bellen. in j. addi. in c. duobus. de re iud. vbi in præparatoriis iudiciorum & causis fauorabilibus fauendum est actori. & Doct. in seq. addit. & Fely. in c. ex literis. de prob. & Cepol. in consil. xij.

c ¶Actori. Vide Dyn. cum additis ibi, in c. non licet. in prin. infrà eod. & in c. nullus pluribus. nu. 10. infrà eodem. F. C.

d ¶Expressorū. Adde an debeat ambigua petitio interpretari secundū inten

intentionem profetentis, Inno. in c. licet causam. in fi. de prob. & Fely. in c. auditis. col. j. propè fin. de præ. script. Bald. & ibi Alex. in addit. ad Bart. in d. l. si quis intentione. Abb. in c. dilecti. de iudic. & in c. iij. col. iiij. de dila. & Innocen. in c. examinata. in fi. de iudic. & not. per Dyn. in reg. sequen. & in reg. contra eum qui. infrà eod. & Paul. de Cast. in consil. ccj. col. iij. versi. circa quod. in nouis. & Ang. Aret. in §. si minus. col. xj. in glos. corrigere. & ibi Ias. versic. ij. de act. & Ange. Aret. in §. j. & in §. tripli. eod. tit. & Alex. in l. si quis à filio. §. si quis plures. in prin. ff. de leg. j. & Bal. in l. cum precum. C. de lib. causa. & Abb. in c. cum ecclesia. de causa possess. & propriet. & Philip. Fran. hîc, per Fely. in c. super quæstionum. col. j. de offic. deleg. quod interpretatio debet esse verisimilis. non dissona. & ibi etiã vide de multiplici interpretatione. & in materia vide Bald. in l. edita. col. iij. in repetit. Padua. de eden. C. & Abb. in consil. lxxxviij. col. j. lib. j. & Decis. Capel. Tholos. q. xxxij.

c ¶ Actor. Adde Dy. in d. l. fluminum. §. item apud. qui idem dicit, & ibi sequitur Bart. & ad ornatum huius regulæ vide Bart. & Alex. col. iij. in l. inter stipulantẽ. §. j. ff. de verb. obl.

In regula, In iudiciis. Argumenta.

1 *Aequitas in iudicijs inter litigantes seruanda est.*

2 *Iudex subditos tractare debet, veluti pater filios.*

3 *Iudices inæqualitatem vitare debent in iudicijs & arbitrijs.*

4 *Priuilegium concessum vni litigatorum quando alteri prosit. & numero sequen,*

REGVLA XII.

a IN iudiciis[a] non est acceptio personarum habenda.

1 ¶ INTER † litigatores debet iudicij æqualitas obseruari: siue litigatores sint pares, quia vterque vilis, vel vterque conditionis honestæ sunt: siue non pares, quia vnus vilis conditionis, & alter constitutus in dignitate, nec debet iudex prætextu dignitatis alicuius litigatoris, prætextu lucri, vel gratiæ, vel odij in alteram partium declinare, sed vtrique parti quod iustũ est præstare, & ius suum vnicuique tribuere, & æquitatem in omnibus obseruare, vt in authen. iusiurand. quod præst. §. j. & §. & communicator. & §. & primum. ibi, nequaquam sub inclinatus &c. & in authen. vt iud. sine quoquo suffra. §. eos. & §. quòd autem. & de defen. ciuit. §. iusiurandum. 2 † iudices enim debent se habere circa subiectos, sicut pater circa filios, vt in authen. vt iudic. sine quoquo suffr. §. & eos. & in authen. iusiuran. quod præsta. ab iis. §. deuotos autem. pietas autem paterni nominis, nõ in atrocitate, b[b] sed pietate consistere debet, & consilium pro liberis capere, vt ff. ad legem Iul. de parricid. l. diuus. & de adulter. l. nec in ea. §. penult. ergo quilibet iudex vel prælatus superior habere se debet circa subiectos piè, atque pium cõsilium ac iustum capere pro subiectis, sicut pater pro filiis. Item debet in iudiciis æqualitas obseruari, quia si vnus litigatorum sit priuilegiatus, alter non, priuilegium vni competens extendi debet ad alterum. C. de fruct. & lit. expens. l. fin. & de proxim. sacro. scrin. l. in sacris. & l. vnicuique. lib. xij. † Istud 3 autem contingit propter inæqualitatem vitandam, quam Legislatores vitare student, non solùm in

iudiciis, sed etiam in arbitriis, & aliis actibus extraiudicialibus & d arbitria contingentibus d, vt ff. de arbitr. l. si de meis. aliâs incipien. Idem Pomponius, circa princ. & l. Pædius. §. in seruum. & l. si cũ dies. §. pen. & de vulg. & pupil. substit. l. iam hoc iure. & l. Lucius. & C. de rescin. vend. l. ratas. & de test. milit. l. in testaméto. & de impub. & aliis substit. l. hæreditatem. & l. quamuis. Sed certè falsum videtur quòd priui legium cõcessum vni, debeat exten di ad alium, cũ personam illius cui concessum esse probatur egredi nõ debeat, vt instit. de. iur. nat. §. sed & 4 quod princ. † Dicunt quidam: aut agitur de priuilegiis pertinentibus ad litis executionem, & tũc priuilegium concessum vni litigatori, prodest alteri. C. de fruct. & litis expen. l. fi. & l. in sacris. in fi. & l. vnicuiq;. de proxi. sacr. scrin. lib. xij. aut agitur de priuilegiis pertinẽtibus ad litis decisionem: & tunc priuilegium concessum vni nõ prodest alteri, vt §. sed & quod princ. quod licet prima facie videatur probabiliter dictum, ostendi potest nõ esse verum: quia priuilegiũ restit. in integ. quod minori conceditur, pertinet ad litis decisioné: & tamen aduersario prodest. C. si aduer. transf. l. j. & ij. & de reput. quæ fiunt in iudi. restit. in in-5 tegr. l. vnica. † Alij dicunt, quòd aut priuilegium cõcessum est ad postulationé, aut sine postulatione: si ad postulationem, prodest: si sine postulatione, non prodest, vt ff. quod quisque iur. l. iij. in princ. quæ sol. quantumad propositũ parum valet: quia in præalleg. l. fin. C. de fruct. & lit. expen. loquitur etiam de priuilegio propria liberalitate principis, etiam sine postulatione concesso, vt ibi no. in j. gl. & patet in tex. Et ideò dicendũ videtur quod aut priuilegium e continet ius iniquum e, vt quia in alterius læsioné concessum, & tunc distinguitur: quia si ad postulationé conceditur, debet vti impetrans eodem iure: si sine postulatione, tunc non compellitur eodem iure vti, vt ff. quod quisque iuris. l. j. & ij. Sed si non continet ius iniquum, sed fauorem illius cui conceditur, & aliquam iuris cõmunis relaxationem, siue ad postulationé eius concedatur, siue nõ concedatur, prodest impetranti tantum, & nõ alij eum non cõtingenti, vt in §. sed & quod prin. 6 Item † prodest nõ solùm ei cui conceditur, sed etiam secum litiganti: quia occasione cõtrouersiæ quæ inter eos versatur, & inæqualitatis vitandæ causa, videtur eum cõtingere: & ita loquitur. l. fi. de fruct. & lit. expen. & de proxi. sacr. scrin. d. l. in sacris. & l. vnicuique. Et hęc connexitas & extensio priuilegij ex eo 7 procedit; † quia nõ est habenda in iudiciis acceptio personarum, sicut in hac regula continetur. & hoc aliquantulum tangitur in d. §. sed & quod principi.

ADDITIO.

a ¶ In iudiciis. Iudicium hic capitur pro sententia, vt declarat Deci. in rubr. C. de eden. colum. iij. nume. 6. in fi. G. S.

b ¶ Atrocitate. Adde Ang. Aret. in §. j. col. iij. versi. in ea glos. instit. de iis, qui sui, vel alie. iuris sunt. vbi ponit an pater possit incarcerare filium. & vide Bald. in l. si filius. C. de patria potestate. & in l. libertos. & Alex. in additio. C. de obseq. patr. præstan. & gl. fi. in c. quemadmodum. de iureiuran. & dom. Bonifac. de Vitalinis in tract. suo Malefic. tit. quibus concessa est correctio. & Cyn. & Doct. in l. Manichæos. C. de episc. & cler. & Lud. Bolog. in l. ex facto. la grande. ff. de hęred. instit. in ij. interpret.

c ¶ Extẽdi. Adde eundẽ Dy. in c. quod ob gratiam. in vj. oppos. j. eo. F. C.

Contin

d ¶ Contingentibus. Adde in quibus causis & contractibus sit seruanda æqualitas, Bart. & ibi plenè Ioan. de Plat. in l. in sacris. §. fin. ff. de proxi. sacr. scrin. & Cy. Bart. Bald. & Saly. in l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & Bal. in c. j. §. in quibus. de consuetu. recti feud. & Ioan. Fab. Christoph. Porc. & Angel. Aret. in §. fin. col. ij. instit. quib. alien. licet. an idē in arbitriis, vide tex. in l. si cum dies. §. pen. & l. sed & interpellatur §. si ab altera. ff. de arbitr. & Alex. in l. si de meis. in addit. Adde Bart. ff. de arbi. & Spec. tit. de dilat. §. fi. versic. sed nunquid post lapsum terminum. & Doct. in l. fi. maximè Alex. col. ij. versi. & ad alleg. C. de eden. vbi dicunt quòd ibi æqualitas debet seruari, nisi vbi contrarium reperitur expressum, vt d. l. fi. de eden. & Hipp. de Marsil. in suo sing. clxviij. incip. æqualitas.

e ¶ Iniquum. Adde Bart. & Bald. in d. l. fi. C. de fruct. & lit. expen. & Bald. in d. c. ij. §. in quibus. de consuetud. recti feud. & Doct. in c. ij. de mut. petit. & Bart. in l. fi. §. donec. C. de iure delibe. & Bart. ibi pulchrè. Alex. in l. iij. in prin. versic. tertio limita. ff. quod quisque iuris. & Dyn. j. reg. quod ob gratiam. & Rom. in consil. clxvj. col. ij. versic. ij. resp. & Philip. Franc. hîc, Panor. in c. fi. nu. 11. & ibi posui in apostil. ad eum. in versic. debent extendi. de transla. episc.

In reg. Ignorantia. Arg.

1 *Confessio in iure facta per errorem facti an valeat. & nu. 8.*

2 *Errans in iure non excusatur.*

3 *Soluēs naturaliter debitū & ciuiliter indebitū errore facti excusatur.*

4 *Errans in eo quod publicè notum est, non excusatur.*

5 *Ignorans quod publicè notum est, dicitur esse in lata culpa. & nu. 18.*

6 *Ignorantia facti non noti publicè, an excuset.*

7 *Error proprij facti quando excuset. & nu. 25.*

8 *Cōfessio facta in iudicio per errorē facti, pōt ante sententiā reuocari.*

9 *Error in iure extra iudicium excusat, vbi de damno vitando agitur: secus in iudicio. & nu. 12.*

10 *Error iuris in dubio excusat ante litem contestatam.*

11 *Ignorantia iuris an excuset eum qui de lucro captando certat.*

13 *Origo rerum attendenda est, non quæ postea accidunt.*

14 *Error iuris dolum requirentis excusat, & de quo dolo hoc intelligatur. & nu. 16.*

15 *Lex Cornelia dolum requirit.*

17 *Dolus ex qualitate facti cōsideratur.*

19 *Lata culpa æquiparatur dolo præsumpto.*

20 *Ignorantiā iuris prætendens quando excusetur. & nu. 22.*

21 *Ignorātia iuris naturalis, aut quasi naturalis non excusat. & nu. 23.*

24 *Error facti alieni quādo excuset.*

REGVLA XIII.

Ignorantia facti, non iuris excusat.

¶ CONVENIENTER potest exemplum poni istius regulæ in eo
1 † qui in iure confessus est, & confitendo errauit[a]: nam si errauit in facto, iustè eum excusat error: & non
a
b nocet cōfessio. si errauerit in iure[b]; error nō excusat: & ideo nocet confessio: vt ff. de confes. l. non fatetur. verbi gratia: si credebam te esse cohæredem meū, & hoc confessus sum in iudicio errando in facto.

iste error non præiudicat,vt C.de iu
ris & fac.ig.l.si post diuisionem. &
2 ff.fam.hercisc.l.cum putarem. † sed
si confessus fui errãdo in iure, quia
credebam testamentum valere fa-
ctum coram testibus non rogatis,
vel factum coram non solenni nu-
c mero testium,error nocet,[c] vt pro-
batur ff.de confessis.l. non fatetur.
Item similiter poni potest exẽplum,
si soluatur illud, quod est naturali-
ter debitum, ciuiliter indebitum.
3 † Nam siquidem per ignorantiam
facti,excusatur soluens,& ideo po-
test repetere.Si verò per ignorãtiam
iuris,non excusatur,& ideo non po
test repetere,vt C. de iur.& fac.ign.
l. cum quis.& ad l. Falc.l.error.
¶ Sed opponitur & videtur quod
ignorantia facti non excusat. Nam
si proscriptum erat vt non contra-
hatur cum eo qui tabernæ præposi-
tus erat, is qui contraxit ignorans
proscriptionem factam,non excusa
tur:& ideo non potest agere contra
dominum: vt ff. de instit. l. sed & si
4 pupillus.§.proscribere.† Sed dicen
d dũ est,quòd aut erat publicè [d] no-
tum,& tunc non excusat, vt in con-
5 trario: † quia videtur errans esse
in lata culpa quæ dolo assimulatur,
ex eo quòd ignorat quod omnes intel-
e ligunt.[e] ff.de verbor. sig.l. cedere
diem.§.vlt.& l.latæ.& l.magna.aut
non erat publicè notum,& tunc ex-
cusat,vt hîc.& in præalleg.l. non fa
6 tetur. ¶ † Sed opponitur & videtur
quòd ignorantia facti etiam non
publicè noti non excusat: vt ff. ad
Velleia.l.quanquàm.Dicunt quidã,
quòd aut errat in facto alieno, &
tunc si non erat publicè notum, ex-
cusat: vt l. non fatetur. aut in pro-
prio,& tunc nõ excusat,vt d.l. quan
quam Sed contra hanc solutionem
est, quòd iure cauetur, quòd si cre-
dens me promisisse tibi, cum non
promisissem,soluam,repeto.Item si
ex conuentione inter me & te ini-
ta debui prædium imposita seruitu
te,& tradidi liberum,condicere ser
uitutem possum quam tempore tra-
ditionis debui imponere: vt ff. de
cond.inde.l. sed & si me putem. in
princ.& §.cum inter.& de act.emp.
l.si tibi liberum. per quod patet, quod
etiam in proprio facto tolerabilis
est ignorantia. Quidã dicunt quòd
aut ago de damno vitando,& tunc
toleratur, vt in dict. ll. aut de lu-
cro captando, & tunc non tolera-
tur:quæ solutio quantum ad propo-
situm nulla est,quia in l. quãquàm.
ff. ad Velleian. fideiussor certabat
de damno vitando: & tamen igno-
rantia facti proprij non excusat.
7 f † Sed [f] dic quòd vbi allego igno-
rantiam facti proprij, in iniuriam
alterius,id est illius cui promiserã,
& ex promissione mea obligatus
eram,error facti proprij non excu-
sat,licet contendam de damno vi-
tando.vt in d.l.quanquàm. sed vbi
non est in iniuriam alterius,sed vo
lens mihi subueneri aduersus dam-
num quod incurri per ignorantiam
facti proprij, excusat & toleratur.
Et ita loquitur præallegata l.si tibi
liberum. ¶ Item opp. de l. error.
C.de iur. & facti ignor. Sed dicen-
dum est, quòd ista regula reduca-
tur ad distinctionem illius legis.
8 † quia si confitendo in iudicio er-
raui in facto,error facti excusat, vt
g hîc, & corrigi [g] potest vsque ad
h prolationem sententiæ, & non [h]
post:vt l. contraria. ¶ Vlterius op-
ponitur circa ignorantiam iuris:
videtur enim quòd ignorantia iu-
ris excusat:quia si soluo illud,quod
erat omni iure indebitum, vel ciui-
liter tantùm debitum, per ignoran-
tiã iuris,repetere possum.ff.de con-
dict.indeb.l.si non sortem.§.indebi
tum.& §.adeò.& l.cum is.§.fideius
sor.& l.si fideiussor. & de iur.& fa-
cti

9 cti ignor.l.error in fi. † Dici potest
quòd in l.illa erratum fuit in iure
extra iudicium, & ideo iuris error
excusat si de damno vitando aga-
tur, vt l.præalleg.hîc autẽ, & l.non
fatetur.erratum fuit in iure & in iu
dicio:& ideo iudiciorum autoritas
operatur, vt error iuris reuocari nõ
possit. Sed contra hanc solutionem
est, quòd iure cauetur quòd etiam
error iuris in iudicio interueniens
potest reuocari, vt ff de interrog.
act.l.de ætate.§. qui iusto. & §.Cel-
sus. Dicendum est quòd secundum
eos qui intelligunt prædictos §§.in
errore facti proprij, oppositio non
10 procedit: † sed secundum illos qui
intelligunt prædictos § §. in errore
iuris, dici debet quòd error iuris in
iudicio ante litis contestationem
excusat, vt in illis §§. post verò litis l
contestationem non excusat: vt in
11 l.non fatetur.& hîc ¶ † Item oppo
nitur & videtur quòd ignorantia
iuris excusat, etsi de lucro captan-
do agatur, vt ff.de bon.poss.l in bo-
norum. & de iuris & facti igno.l.
regula.§.sed iuris. Sed dicendũ est,
quòd aut lucrum percipi poterat
sine alterius iniuria, & tunc excu-
sat, & toleratur si non potuit peri-
l tiores consulere, l vt ff.de iuris &
facti igno.l.iuris ignorantia. & de
k vsucap.l. nunquam ij. & l. si fur. k
12 ¶ † Item opponitur contra præmis-
sa & videtur quòd iuris ignorantia
nõ toleretur etiam extra iudicium:
licet de damno vitando agatur, vt
ff.de acqui.hær.l.si duo. Sed dicen-
dum est quòd ibi causa, de qua age
batur, originem sumebat à lucro:&
ideo licet subsequenter damnum
inducat, iuris ignorantia non excu
13 sat, † cùm magis originem. quàm
casum post originem incidentem
considerari oporteat: vt ff.de dona.
l.qui id quod.in princi.& de acqui.
possessio. l. clàm possidere. circa
princip.& de fideiussor.l. tutor. in
14 princip. ¶ † Item opponitur &
videtur quòd ignorantia iuris ex-
cusat, vt ff. de decre.ab ord.fa.l. fi.
& ff.ad Silla.l. si quis in graui. §. si
quis ignorans. dicendum est quòd
in illis ll. quæ dolum requirunt,
ignorantia iuris excusat. Certum
est enim quòd in aperiente tabulas
testam. ante vindicatam defuncti
necem requiritur dolus, vt in ead.
l.si quis in graui.§.quod ad causam
& ideo ignorantia iuris excusat à
pœna: vt in eodem §. si quis igno-
rans. In illis verò ll.quæ dolum nõ
exigunt, si quidem ius per eas in-
ductum erat publicè notum, verè
vel iuris præsumptione, quia à tem-
pore constitutionis publicatæ con-
currerunt duo menses, vt in authen.
vt factæ nouæ constit.ignorantia l
non toleratur, vt ff.de public.l. vlti.
§.licet. Sed vbi non est publicè no-
tum, verè, vel iuris interpretatione,
ignorantia toleratur: vt ff.de decre.
ab or.fa.l. vlti. Tamen contra præ-
dictam solutionem est ff. ad leg.
15 Corn. de fal.l.diuus. † Certum est
enim, quòd lex Cornelia dolum re-
quirit: & tamen, sicut ibi dicitur,
ignorantia edicti seueritatem non
16 excusat. † Sed responderi potest,
quòd aut lex requirit dolũ verum,
aut est contenta dolo præsumpto
ex qualitate facti: vbi requirit do-
lum verum, ignorantia iuris excu-
sat, vt.d.§.si quis ignorans. Vbi ve-
rò contenta est dolo præsumpto
ex qualitate facti, quòd scilicet
17 præsumatur dolus. † Dolus ex
qualitate facti, vbicunque quis fa-
cit quod scit, vel scire debet se fa-
m cere non debere, m vt C.de iniur.
l.si non conuitij. & ad leg. Corn.de
sicar.l.j.& ff.de doli excep.l.j.iuris
ignorantia non excusat, vt hîc. &
in præallegata l. diuus Claudius.
18 † Ratio autẽ est, quia qui ignoran-

tiam prætendit eius quod est publicè notum, videtur esse in lata culpa,
19 vt d.l.cedere diem.& l. lata. † Lata enim culpa dolo præsumpto æquipollet.& ideo ignorantia iuris non excusat. ¶ Item opponitur contra prædicta,& videtur quòd ignorantia non excusat etiam vbi de damno vitando agitur, vt ff. ad leg. Iul. de adul.l.si adulterium.§. stuprum.
20 C.de ius voc.l.venia. † Sed dicendum est, quòd aut prætéditur ignorantia iuris ciuilis, & tunc locum
21 habent omnia supradicta, † Vbi verò prætenditur ignorantia iuris naturalis, vt quia prætendit filius se ignorasse quòd non debuerit iniuriam inferre patri, vel quòd non deberet patri prouidere in necessariis
n alimentis [n] vel quòd non deberet furtum cõmittere, vel homicidium, vel cætera delicta iure naturali prohibita, non toleratur, licet certet de damno vitando, vt d.l.si adulterium.§.stuprum. Idem si quasi iuris naturalis ignorantia prætenditur, vt quia dicit libertus se ignorasse quòd patrono reuerentiam exhibere deberet: cùm enim ab eo consecutus fuerit præmium libertatis, quasi naturali ratione tenetur, vt iure compensationis eidem debeat reuerentiam exhibere. & ideo ignorantia iuris non
o excusat [o] à damno, quod incurrit propter reuerentiam non exhibitã. C.de In ius voc.l.ij. ¶ Vltimo distin-
p gui potest circa materiam regulę, [p]
22 † quia aut erratur in iure, aut in facto. si in iure, aut ciuili, aut naturali, aut quasi naturali. & si in ciuili, aut in iudicio, aut extra iudicium: si in iudicio, siquidem ante litem contest. error excusat, probata causa erroris legitima. vt ff.de interro. act.l.de ætate.§. qui iusto. & §. Celsus. si post lit.contest.ignorantia nõ excusat, vt hîc.& d.l.non fatetur. Si erratur extra iudicium, aut agitur de damno vitando, aut de lucro captando.& si de damno vitando, aut erratur in eo in quo requiritur dolus verus, aut in eo in quo sufficit dolus præsumptus, vel lata culpa, vel leuis,& multò fortius si leuissima. Et si in eo in quo requiritur dolus verus, iuris ignorantia excusat. ff. ad Silla.l.si quis in graui.§.si quis ignorans. sed si erratur in eo in quo requiritur dolus pręsumptus, vel lata culpa, tunc siquidé erat publicè notum, verè, vel iuris præsumptione, vt quia à tempore publicationis cucurrerant duo menses, iuris ignorantia non excusat. vt C. de legib.l. leges sacratissimę.& de iuris & fac. igno.l.constitutiones.ff. de publi.l. vlt.§.licet.& ad leg. Corn. de fal.l. diuus Claudius. sed si non erat publicè notum, verè, vel præsumptiuè, iuris ignorãtia excusat.ff. de decre. ab ordi.faci.l. fin. Sed si agãtur de lucro captando, siquidem cum alterius iniuria, vt per vsucapionem, iuris ignorantia non toleratur, nec excusat: siue potuit, siue non potuit peritiores consulere, vt ff. de iuris & fac.ignor.l.iuris ignorantia. & de vsucap.l.si fur. & l.nunquam. sed si sine alterius iniuria, si quidem non potuit peritiores consulere, iuris ignorantia toleratur, & excusatur: sed si potuit peritiores consulere, iuris ignorantia non excusat. vt ff. de iuris & facti ign.l. regula. §. sed iuris.& §.si qui, de bon.pos.l. in bonorum.& quis ordo in bon. possess. seruetur.l.ij. §. vlt. fallit, de acquir. hæredi.l.si duo. propter rationẽ quã
23 suprà dixi. ¶ † Si erratur in iure naturali, ignorantia iuris nõ excusat, vt d.l.si adulterium.§.stuprum. si erratur in quasi, naturali, iuris ignorantia non excusat. vt C. de in ius
24 voc.l.ij. ¶ † Si erratur in facto: aut in proprio, aut alieno: & si alieno,

aut

aut erat publicè notum, aut nõ erat publicè notũ:si erat publicè notum, ignorantia non excusat.ff.de insti. act.l.sed & si pupillus. §. proscribere.si non erat publicè notum,ignorãtia excusat: q vt ff.pro suo.l.fi.&.j. eod.c.pro xj. † Si in facto proprio, aut certat de damno vitando, aut de lucro captando.si de lucro,error non toleratur in proprio facto.si de damno euitando, aut cum alterius iniuria, & tunc error in proprio facto non toleratur:vt ff. ad Velleia. l.quanquam. aut sine alterius iniuria,& tunc error in facto proprio excusat & toleratur. r vt ff. de cond. inde.l. sed & si me putem.in princip. & §. cũ iter. & de act.emp. l.si tibi liberum. & ita oportet intelligi quæ notantur.ff.de leg.j.l.si res obligata.Dyn.

A D D I T I O.

a ¶ Errauit.Adde,vtrum confessio facta in iudicio vel extra sine causa valeat retractaríque possit. Dyn.in c.quod semel.j.eod.Quando autem confessio facta in libello per errorem obsit libellanti,vide late Ias.in §.si minus.in ij.not.Inst.de actio.

b ¶ In iure. Adde quòd ab ignorantia seu errore iuris quis excusatur vbi lex est multum dubia.l. regula. ff.de iur.& fac.ign. & no.gl.in cap. vnico. de postul. prælat. suprà eod. lib,& Abb.in cap.fin.de consti. Fely. in cap. de quarta. colum.ix. circa princ,de præscrip. in regno Siciliæ, ignorantia iuris excusat à perditione feudi, propter non petitam inuestituram,vt not. Car. Alexand. in cap.j.colum.ix.quo tempore miles inuestit.pete.deb.in vsibus feud. quod no.pro vasallis tenentibus feudum à rege,seu alio principe. vide Doc.j.pen.addit.allegat.& Spec. in suo aureo repertorio, in tit.de ignoran.facti vel iuris.& quæ dixi in §. vij.col.ij.de consue.feud.lib. Consuetud.Biturigum.

Adde breuiter quòd ipsa ignorãtia iuris nõ plus excusat mulierẽ, quã alios, quãdo potuit cõsulere peritos:vt no. Bald.& Alex.in l.iuris.C.qui admit. & ibi dicit post Bar. quòd si est in loco vbi non est peritorũ copia,præsumitur pro ea:aliàs secus. Et inquantum dixi,non plus excusari mulierem &c. illud intelligo verum, nisi in casibus in iure expressis: vt not. Bar.in l.ne passim.C. de iuris & fac. igno. & Card.in cle.iiij. de consf.& affini.

c ¶ Nocet.Falsum est:quia ex quo agitur de damno vitando.l. iuris ignorantia.de iur.& fact.igno. Non obstat d.l. cùm quis.quia loquitur quãdo est debitũ iure exceptionis.nec facit regulã, nisi in eo quod solutũ errore facti facilius repetitur quàm solutum errore iuris. C. M.

d ¶ Publicè. Adde quid operatur fieri aliquid in publicũ, quia facit rem esse notoriã: quia quæ publicè fiũt, præsumũtur sciri,vt in d.§.proscribere.versi.literis.& c.j.de postul. prælatorũ. & ignorãtia contra factum publicum non excusat,vt not. Bart. & Alex.in addit.in d.§.proscribere. aliàs §.quo. & vide Cepol. in consi. xxxix.col.v.& Cald.in consi.iiij.ti. de offi. leg. qui ponit limitationem ad d. c. de postul. prælat. & Franc. Aret.in consi.cix.

Adde de hoc Bar.Soci.in suo tract. fall.reg. clxxv.& ibi habes limitat. ad hãc reg.& de hoc vide Pet.Phil. Cor.consi.lxij.j. incip. plures.in litera d.vol.iij.

e ¶ Intelligunt.Adde quæ dicatur lata culpa, text. & ibi Bart.in l. quod Nerua.ff depos.& Fely in c.cognoscentes.col.j.de const.& Rom.consi. ccccxxvj.& Abb.consil.xviij.vol.ij. & Decis.Parla.Delphin.ccccxxiiij. & Cep.in cõsi.xxxvj.col.iij.in prin.

f ❡Sed dic. Vide de hoc .j. in ead. reg. k circa fin. vers. si in facto proprio. & in reg. præsumitur. F. C.

g ❡Corrigi. Adde an error commissus in iudicio possit reuocari. Bart. & Bal. post Cy. in l. error. C. de iur. & facti ignor. & in l. j. C. de confes. & in l. non fatetur. & ibi Alex. in ad l di. ff. de confes. & Bald. in l. cũ precium. ad fi. C. de lib. causa.

Adde omnino de materia huius apost. & seq. Lanfrã. de Oria. in ca. quoniam contra. ver. confessiones. nu. 33. versi. pro veritate. & quod ibi posui in apostil. in vlt. addit. de probat.

h ❡Et non post. Adde quòd confessio facta in libello per errorem, reuocari potest vsque ad litis contestationem, non autem post, vt not. Ias. j. §. si minus. in ij. no. Inst. de act. F. C.

i ❡Consulere. Adde quòd nõ prodest. mulieribus ignorantia iuris in lucris captandis si potuerunt consulere peritiores: secus si non potuerunt. vt in d. l. in bonorum. ff. de bon. pos. & ibi Bart. & l. iuris ignorantiam. & ibi Bal. & Doct. C. qui admit. & gl. in l. iij. C. de iuris & facti ignor. Et idem in rustico, secundum Bald. ibi. & in d. l. iuris ignorantiam. & Ang. in consi. clxxij. in fin. & vide Anch. & Imol. in c. ij. de test. in vlt. col. & Cy. in l. fi. C. de test. Salyc. & Alex. in d. l. iuris ignorantiam. Cy. Bal. in d. l. iij. C. de iur. & facti ign. & Bal. in l. si duo. ff. de acquir. hær. & Ro. in cons. cxxv. & ad prædicta & ad hanc regulam vide pulchrè Fely. in c. quoniam. col. ij. de simon. vbi ponit tres conclusiones cum pluribus fallen. & Philip. Franc. hîc. & Ang. in consi. cclxxxviij. incip. viso themate supradicto. Pan. c. ad nostram. nu. 9. & ibi posui in apostil. in vers. non excusat. de rebus eccl. non alie. & adde quod notaui. §. ea. reg. in apost, prima.

k ❡Et. l. si fur. Not. quòd hîc deest alterum membrum huius distinctionis, scilicet quando lucrum percipi non poterat sine alterius iniuria: quod sumendum est ex epilogo. in fine reg. ver. sed si agatur de lucro captando. F. C.

l ❡Ignorantia. Adde vtrum lex vel statutum afficiat verè ignorantem ad hoc vt ignorantia iuris procedens ex lata culpa vel dolo non excuset delinquẽtem, Abb. & ibi Fely. in c. cognoscentes. col. ij. post med. ver. prima est. de const. vbi ponit Fely. tres conclusiones cum duabus fallẽt. & vide Bar. in l. quod Nerua. ff. de posses. & latius in l. j. ff. si quis test. lib. esse iuss. fuerit. & Bart. & ibi Alex. in addi. in l. diuus. ff. de fal. & Alex. in l. si quis id quod. in prin. ff. de iurisd. omnium iud. Et à quo tempore incipiat lex ligare, vide Fely. vbi suprà col. iiij. versi. circa secundum. vbi ponit regulam, quòd lex incipit ligare post duos menses à tẽpore publicationis ipsius. & etiam sex fallent. & per Bart. in l. omnes populi. in viij. q. & ibi Bal. & Doct. Moder. ff. de iust. & iur. & Io. And. in data Sexti. j. eod. & gl. in Prag. San. in fi. super verbo. publicationem. & Abb. in consi. xxxv. in princ. lib. j. & Alber. de Gandino in suo tract. Maleficiorum. tit. de multis. ver. quæro pone fore bannum. & decis. Capellæ Tholos. q. ccccxliiij. & Cepo. in consi. xiij. in ij. col. & Franc. Are. in consil. lxvij.

m Debere. Adde Bart. in l. quod Nerua. & ibi Doct. ff. deposi.

n Alimentis. Adde quòd licet pater teneatur de iure naturali alere filium, vt l. j. §. huius studij. & ibi Doctores. ff. de iustitia & iure & instit. de iure natur. gentium & ciuili in princ. & ibi Ioannes Fab. Christoph. Porc. & Ang. & Abb. in consi. lxxv. col. vlt. lib. j. & gloss. Abb. &

Præpo

Præpos.in c.cùm haberet.de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. tamen de iure naturali non est educatio parentum facienda à liberis: sed naturali ratione: vt be nefacientibus benefaciamus, vt l. sed & si lege.§.consuluit.ff.de peti. hære.ita tenet Bart. in d.l.j.§.huius studij. & in l. si quis à liberis.§. parens.per illum text.ff. de lib. agnoscen.& Bald.sing.instit.de iure nat. gent.& ciuili.in princip. col.j.prope fin.'cum seq. & Bald. in l.j.§.Ius naturale.col.j.ff.de iust.& iur.& an educ. patris & filij sit de iure ciuili vide per Doct.s.al.

¶Adde an debeantur alimenta natis ex illicito vel dānato coitu, per parentes, vide Bal.in l.id quod pauperibus.nu.37.vers.vlt.quæritur. & quod ibi dixi in apost. ad ipsum,in ver. alimenta.C.de episc.& cler.

o ¶Non excusat. Adde glos.in d. l. si adulterium.quæ dicit, quòd si quis errauit in iure naturali, vel gētium, non excusatur,vt sequitur hîc Dyn. licet aliqualiter releuetur, secūdum gloss.sed Bart.ibi hoc reprehendit, distinguit vt ibi vide. & Alexand. in l.si quis quod. in princip. col.ij. ff.de iurisd.omn.iud.

p ¶Regulæ. Adde ad hanc regulam Doct.in c.ab excommunicato. maximè Inno.de rescript.& Ang. Are. & Ias. in §. si quis agens. de act. in fi. & Dyn.& quæ ibi dicam in reg. seq.& in reg. præsumitur. infrà eod. & Abb. & Felyn.in c.ij. de constit. glo.in c.apostolicæ.de cler.excom. ministran.& Alex.cons.xxxj.in iij. col.in fi.l.ij. & Ange.Aret.instit. de nup.§.si aduersus.& Bar. in l.si adulterium.ff.de adult.& in d.l.non fatetur.& ibi Ale.in addi.ff.de cōfes. Cy.Bal.Bar. & Salic.in l.error.C.de iur.& fact.ign.Bar.in l.Claudius.ff. de acq.hære.& Ro. in consi.ccxxv. & Fely.in c.j.in col.ij.j.dist.sed qualiter probatur error, dic quòd qui allegat tenetur probare,vt tenent Cy.& Doct.in d. l. error. & probatur eo ipso quòd probatur rem aliter se habere, secundū Bart.in l.de ætate.§. qui iusto.ff. de interrog.act. & in l.non fatetur. & in d.l.error. & Lud. Bol. in l.ij.C.de errore aduo. in secūdis interpret.& Cepo. in caut. ciiij. in prin.& Alex.cons.lxxix.col.v.vers. & eo ipso.lib.ij.& Abb.in c.ex parte.de confess. & Card. Alex. in c. ij. col.j. iiij. distinct.

¶Adde an & quis probare debeat ignorantiam, & qualiter probetur, text. sing.in c. nulli. si verò aliquis vers.proprio iuramēto.de elect.lib. vj. vbi quòd iuramento allegantis ignorantiam probetur, quem text. limita per glo.Alex.Lud.& Doct.in l. qui bona. §. si alieno. ad fin.ff.de dam. infect. dixi in addit. ad Phil. Franc.post eum in c.vt circa. nu.7. in versi. ignorantia probatur. præalle.tit.de elec.lib.vj.& in addit.ad Stil.Parlam.tit.de addit. hære.

q ¶Excusat. Adde etiā, quòd error in facto alieno non excusat,quādo illud factū sępe fuit tractatū & discussum per allegantē ignorantiam: vel vbi esset factū notabile & graue, secundum Ias.in §.si quis agens.in vlt.no tab.Instit.de actio. F. C.

r ¶Toleratur. Adde tolerari ignorantiā in facto proprio iam olim facto, aut adeo intricato, vt difficile memoria retineri possit,vt tradit Ias.in d.§. si quis agens. col.ij. versi. item illud quod. F. C.

In reg. Cumquis. Argumenta.

1 *Hæres præsumitur ignorare factum defuncti.*

2 *Promissor si ante diē moriatur, an pœna*

an pœna committatur.

3 *Ignorantia quando toleretur in persona successoris.*

4 *Hæres emphyteotæ qui desijt canonem soluere, an excusetur.*

5 *Tempus non currit ignorantibus.*

6 *Obligatio debitoris non extenditur per causam contingentem in personam creditoris.*

7 *Casus contingens in personam debitoris non alterat obligationem.*

REGVLA XIIII.

CVM quis in ius succedit alterius, iustam ignorantiæ causam censetur habere.

1 ¶ † PONE quòd promisisti dare bouem in Calendis Augusti, si non dares promisisti centū nomine pœnæ: decedis ante Calendas Augusti, hæres ignorans promissionem factā non soluit: dubiū est an possit cum effectu conueniri ad pœnam? & respondetur quod non,[a] quia iustam habuit ignorantiæ causam, vt hîc, & ff. eo. l. qui in alterius. sed contrà est apertè de verb. oblig. l. ad diem. 2 vbi dicitur, † quòd mortuo promissore ante diem pœna nihilominus committitur adueniēte die quo dare debuit, licet promissoris hæreditas non sit adita, & idem dicitur de naut. fœno. l. vlt. sed dicas de rigore iuris pœnam committi contra hæredem etiam ignorantem,[b] vt d. l. ad idem. & de naut. fœno. l. vlti. sed propter probabilem ignorātiæ causam postulare potest successor beneficium restitutionis in integrum, & eo impetrato non nocet pœnę commissio, vt hîc, & in d. l. qui in alterius. nocet ergo ipso iure vt in contrariis: sed propter probabilē ignorantiæ causam restitutio datur, vt hîc. 3 ¶ Item † opponitur & videtur ignorantiam non tolerari in persona successoris,[c] & pœnam cum effectu committi, nisi successor fuerit pupillus, vt ff. de verb. oblig. l. cum filius. §. in hac stipulatione. Sed distingue vtrum successor agat[d] vel conueniatur, quia si agat vel alium inquietet, pœna committitur cum effectu, licet ignorauit promissionē factam ab eo cui successit. vt in d. §. in hac. sed si conuenitur, tunc pœna non committitur de rigore iuris,[e] vt in l. ad diem. ff. de verb. oblig. & de nau. fœno. l. vlt. Ratio autem est quæ redditur in text. d. l. qui in alterius. quia qui agit, plenè certus esse debet, cum sit in potestate eius an velit experiri, & ante debet rem diligenter explorare, & tunc ad agendum procedere: quæ ratio non extenditur ad eum qui conuenitur, vt ff. de doli excep. l. purè. §. vlt. & ideo alius est effectus vnius, & alius alterius. 4 ¶ † Quæri autem potest an hæres emphyteotæ, qui soluere cessauit ecclesiæ canonem per biennium, vel priuato per triennium, excusari possit & debeat prætextu ignorantiæ, quod videtur[f] per verba istius regulæ, & ff. eod. l. qui in alterius. 5 † & quia tempus non solet cedere ignorantibus, vt ff. quando app. sit. l. j. §. dies. & §. si aduersus. & ff. de cal. l. annus. & de ædil. edic. l. cum sex. econtrà videtur cadere à iure suo, in d. l. ad diem. & de minorib. l. Æmilius. de nau. fœn. l. vlt. Dicendū videtur ꝙ de rigore iuris possit deiici à iure emphyteotico: vt in d. l. ad diem. cum sim. sed propter iustam ignorātiæ causam restitutio[g] concedi debeat, vt hic, & d. l. qui in alterius. Item quæri potest quare est ꝙ mortuo stipulatore sine hærede, vel relicto hærede cui nō potest de iure solui, pœna nō cōmittitur ipso iure. vt ff. de vsur. l. pecuniæ fœnebris. in fin. & l. cùm quidam. §. si pupillo

h pillo.sed econtrà h mortuo promissore committitur, licet restitutio
6 concedatur, vt dictum est. †Ratio est, quia casus contingens in personam creditoris non debet extendere obligationem debitoris ar.ff.eo. omnis hæreditas.§. nunquam & ad
7 l.Aquil. l.qui occidit.§.vlt. †sed econtrà cõtingens in personam debitor non debet variare obligationis conditionem, vt ff.de verb.obl. l.ij.§.ex.his.& de præto.stip.l.ij.

ADDITIO.

a ¶Quod non. Limita istam regulam non procedere, quando hæres ex hoc lucrum quæreret, vt not.Dec.in l.qui in alterius.nu.4.ff.eod.

b ¶Ignorantem. Adde Bart. & Alex. in l. cum filius.§. in hac.ff.de verb. oblig.& Bart. & Alexan.post Dyn. in d.l.ad diem.hîc alleg.

c ¶Successoris. Adde, quando scientia defuncti censeatur in hæredem continuata, ita vt allegando ignorantiã non audiatur, Dyn.in c.præsumitur.infrà eod. vbi posuit multa ad materiam istius regu. pertinentia. F. C.

d ¶Agat. Adde Ang. Aret.& Io.Fab. qui dari tut.poss. in princi.in gloss. datus.instit.qui idem tenent.& Bar. in l.qui in alterius.ff.eo. dicit quòd successor conuentus habet iustam causam ignorãtiæ vsque ad publicationem testium, vel productionem instrumenti, per quæ appareat ipsum esse certioratum. & non habere causam ignorantiæ, quia tunc ab illo tempore postea debet condemnari in expensis, vt l. si quis inficiatus.ff. depositi. sed secus est, in actore: vt tenet hîc Dyn.licet secundum Bar. possit esse ex parte actoris iusta causa, qua cognita statim debet desistere, & releuabitur ab expen.vt l.destitisse.ff.de iud.& l.eum quẽ temerè.& ibi Bar.& vide Dec. in d.l.qui in alterius.num.10. & de materia expensarum litis ne impertinenter huc cõgeratur, vide Ias.in l.properandum.§. siue autem.C. de iud.vbi eam copiosissimè tractauit. & ad istam reg.vide Maria.Soci.in rubr.de cau.poss.& prop.in iij.trac. artic.iiij.vers.vj. competit publiciana.in dubio autem ꝙ præsumatur ignorantia in successore iuris alterius, tenet Alex. in consi.lxx. lib.j. col. iij. F. C.

e ¶Iuris. Hoc limitat Deci.in d.l.qui in alterius.nu.1.non habere locum, quoties hæres conuenitur super iis, quæ in testamento continentur, de quibus præsumitur habere notitiam. F. C.

f ¶Videtur. Adde simili modo excusari hæredẽ emphyteutæ, qui ignorans vendidit fundum emphyteuticum, secundum Bal. in c.j.§. Si vasallus. in fi. si de feu.fue.contro.inter dom.& agna. quẽ sequitur Dec. in d.l.qui in alterius.nu.2. F. C.

g ¶Restitutio. Idem glo. Dyn.Bal.Io. Fab.d.l.ij.C. de iur.emphyteut. Ludo. Rom.consi.clxvj.in fin.Alex.consi. clxix.nu.10.lib.ij.Dec.consi.lviij.in fi.vbi in annot. dixi.& consi.cxxxviij.col.iij. item ex omni iusta causa.Carol.Ruyn.consi.cl.lib.j. C.M.

h ¶Econtrà. Adde hic Ioan.Andr.& in addit.Spec.de loca.§.aliam.vers. xix.& Bart. in d. l. ad diem.ff. de verb.oblig.gloss.& Ias. in l.ij.C. de emphyteut. Bald.in l.fin.C. si penden.appel.& Bart in l.Æmilius.hîc alleg.Felyn.in c.vigilanti col.ij. in princip.de præscript. & And. Barb. in repet. c. Raynaldus in Ioannina. circa fin. de testam. & Bart. & Alexan.in l. cum filius.§. in hac.ff. de verb.oblig. Imol. in c.potuit.de loc.Cyn.in d.l.ij.de iure emphyt.& Ant. Corset.in sing.in versi. hæres. & Lanfr. de Oriano in tract. de arbitr. quæst. ix. & Abb. in consi. iij. col. vj.

col.vj.vol.ij.& Decis. Parlam. Delphin.quæst.xxiiij. in fi.

In Reg. Odia. Argu.

1 *Statutum odiosum est restringendum.*

2 *Institutio in re certa valet, exhæredatio non.*

3 *Pactum de non petendo naturalem obligationem ipso iure aufert.*

4 *Pactum de petendo non redintegrat ipso iure obligationem, quæ sublata fuit per pactum de non petendo.*

5 *Fauor quando ampliandus, odio restricto.*

6 *Fauor publicus priuatorum præfertur vtilitatibus.*

7 *Fauor publicus in maleficijs puniendis attendendus.*

8 *Pœnæ sunt potius molliendæ quàm exasperandæ.*

9 *Maleficia quando ad rigorem sint punienda.*

10 *Tutor suspectus ob publicam vtilitatem remouendus.*

11 *Pœna moderanda est secundum qualitatem delicti.*

REGVLA XV.

ODIA restringi, & fauores conuenit ampliari.

a ¶CASVS istius regulæ[a] est. ꝰ. de elect.c.statutum.lib.vj. vbi dicitur,
1 † quòd statutum de iis, qui ad parochialiũ ecclesiarum regimen assumũtur, promouendis ad sacerdotium intra annum, alioquin ipsis ecclesiis sint priuati, ad collegiatas ecclesias extendi non debet: quia cùm sit odiosum, restringi conuenit potius, quàm laxari. Exemplum etiam apertũ ponitur ff. de liber. & posth.
2 l. cum quidam. † quia si pater instituat filium ex re certa, valet institutio: sed si exhæredet à re certa, non valet exhæredatio: quia in institutione versatur fauor, quem cõuenit ampliari: in exhæredatione odium, quod econtrà oportet restringi.
3 † Item probatur, quia iure cauetur, quòd pactum liberatoriũ, id est de non petẽdo, tollit ipso iure naturalem obligationem. ff. de solut. l. Stichum. §. naturalis.
4 † pactum verò de petendo, quod est obligatoriũ, non tollit ipso iure, vt ff. de pact. l. si vn°. §. pactus ne peteret. Et hoc contingit propter rationem istius regulæ, scilicet quia in pacto prædicto de non petendo, versatur fauor, quem conuenit ampliari, in pacto prædicto de petendo versatur odiũ, quod oportet restringi, vt ff. de act. & obl. l. Arrianus. Sed contra regulã videtur. ff. de iis qui not. infa. l. ij. §. exercitũm. vbi odium applicatur, & non
5 restringitur. † Sed dicendum[b] est,
b quòd aut ex vtraque parte, id est fauoris & odij, versatur ius priuatum: aut ex vtraq; publicum: aut ex altera priuatum, & ex altera publicum. Primo casu & secũdo ampliatur fauor, & restringitur odiũ: quia cum natura sint hincinde paria, certum est in re dubia fauorabilẽ causam potius assumi debere, quã odiosam, vt in præalleg. l. cum quidã. & arg. ff. eo. l. quoties idem sermo. & l. quoties nihil. in tertio casu præfertur ius publicum, siue versetur ex parte odij, siue ex parte fauoris: & de isto tertio casu loquitur. ff. de iis qui no.
6 infa. l. ij. Et ratio huius est, † quia fauor publicus præferri debet vtilita-
c tibus priuatorũ, [c] vt C. de primipilo. l. vtilitas. & in auth. de rest. & ea quę parit in xj. mense. §. quamobrẽ. col. iiij. Sed hoc falsum esse posset aliquis ostendere euidenter. certũ est,
7 † quòd in maleficiis puniendis fa-

uor

uor publicus versatur, vt ff. de publica. l. licitatio. §. quod illicitè. & ff. de fideiussorib. l. si à reo. §. id quod vulgò. & ad l. Aquil. l. ita vulneratus.
8 †tamen iure cauetur, quòd interpretatione legum pœnæ delictorum potius molliendæ sunt, quàm exasperandæ, vt ff. de pœn. l. si præses. & l. interpretatione legũ.
9 †Sed
d dicendum [d] est fauorem publicum considerari, vt maleficium non remaneat impunitum, ex quo constat commissum, nõ autem in re dubia, id est cum incerta est criminis qualitas, vt pœnæ exaggerentur, sed vt potius minuãtur, cùm potius clemẽtiæ quàm seueritati nos iudicantes studere oporteat, vt ff. de pœn. l. respiciendũ. in prin. Item contra prędictã dist. est: ff. de suspect. tut. l. hæ. §. quid ergo. vbi si non apparet causa remotionis, ex causa leuiori re-
10 motus videtur: †& tamen remotionem tutoris suspecti suadet publica vtilitas, vt in eo. tit. l. j. §. consequẽs. imò non est cõtrà: quia ibi non suadet delictum, sed præsumitur in dubio minus fuisse delictum, cum sit incerta delicti qualitas. & ideo ad sententiam condemnatoriam sequi-
11 tur minor pœna, †cum pœna moderanda sit secundum qualitatem delicti, vt ff. de offic. præf. vrb. l. j. §. cùm patronus. & de iure patron. l. j. Dynus.

ADDITIO.

a ¶Regulæ. Adde ad declarationem huius reg. Dyn. in c. quis à iure. infrà eod. F. C.

b ¶Sed dicendum. Adde q̃ odiũ duplex est, publicũ & priuatũ. de quo per Abb. in c. quoties. de testi. & quãdo odia restringi & fauores ampliari debeant, vide Alex. in l. cætera. §. sed & si quis. ff. de leg. j. & per gl. & Bar. in d. l. ij. §. exercitũ. ff. de iis qui no. infa. Bar. & Io. de Plat. in l. quẽadmodum. C. de agric. & censi. lib: xj. & Ioã. Imo. in d. l. cum quidam. de liber. & posthu. & Bald. in l. j. in iiij. q. C. de lib. præt. & Alexand. in d. l. cum quidam. in fin. & Philip. Franc. hîc. & quando odium repellat quem à testimonio, vide Alex. in consi. xcix. in ij. col. j. lib. & an lex possit esse pro parte fauorabilis, & pro parte odiosa, vide Bal. & ibi Ludo. Bolo. in secundis interpret. In l. j. §. quod autem. ff. de aleatori. & Bald. & ibi in addit. Alexand. in l. venia. C. de in ius voc. & Alex. l. sed si hac. §. semper. in prin. ff. de in ius voc. adde quod not. Felyn. in c. dilectus. in ij. col. in versic. quarta conclusio. de rescript. & col. iiij. versic. iij. facit. & Card. Alexan. in c. vota. lxiij. dist.

c ¶Priuatorum. Adde text. in l. vnica. §. fin. & ibi Doct. C. de cad. tollend. & in auth. res quæ subiacent restitutioni. C. com. de leg. & in c. licet. de reg. rest. & transeũt ad reli. quod intellige secundum gloss. ibi, cum per publicam non impeditur priuata: quia charitas bene ordinata incipit à seipso. l. præses. C. de seruit. & aqua. & vide text. in c. scias. vij. q. j. & ibi gloss. & in c. bonæ. in j. de postul. prælat. & Pau. de Cast. consi. cccc x. col. iij. in antiquis. & plenè per Bart. Bald. Alexand. & Socin. in j. ff. sol. matrim.

¶ Adde quæ sit pœna iudicis mutantis pœnam à iure introductam sine causa. Roman. omnino singu. suo. lxxvij. incip. veni qua. & Felyn. qui illius meminit in c. de causis. col. v. de offic. deleg. in c. qualiter & quando. l. ij. §. ad corrigendos. col. vij. versic. pro complemento. extrà de actio.

d ¶Sed dicendum. Vide eundem Dy. in c. in pœnis versi. sed distinguendum. & in c. in obscuris versic. ad tertium. infrà eod. vbi plenius distinguit.

In reg. Decet. Argu.

1 *Filiusfamiliàs ob dignitatem sui iuris effectus, finita administratione, manet sui iuris.*
2 *Priuilegium minori concessum, finitur ætate minori finita.*
3 *Priuilegium quando finiatur, finita priuilegij causa.*
4 *Actio turpis non intenditur aduersus eum, quæ vxor esse desijt.*
5 *Testamentum pupillare tollitur paterno sublato.*
6 *Causa in dubio impulsiua præsumitur, non finalis.*

REGVLA XVI.

DECET côcessum à principe beneficiû esse mansurum.

¶ CLARISSIME patet exemplum istius regulæ in authen.const. quæ de dignita.§. illud. vbi dicitur,
1 † quòd si filiusfamiliàs propter dignitatem sibi delatam fuerit sui iu-
a ris, quòd [a] nihilominus dignitatis suæ administratione finita remanet sui iuris, & retinet omnium cognatorum & agnatorû iura. ¶Sed contra regulam videtur. ff. de leg. ij.l.
2 Titia Seio.§.vsuras.vbi dicitur, †q, finita minori ætate, cuius occasione priuilegium concedebatur, finitur priuilegium à principe concessum. Sed dicendum est, quòd ibi finita erat finalis causa priuilegij cô-
b cedêdi:& ideo finitur priuilegiû, [b] iuxta regulam generalem, Cessante causa, cessat effectus. C. de episcop. & cler.l.generaliter.& de hæret.l.j. & de testam.milit.l.penul.de restit. mili.l.fi.c. cùm cessante. de appell, in proposito autem non erat finita priuilegij causa, & ideo priuilegiû durat: vel si erat infinita, fuerat causa impulsiua & non finalis. & ideo finita causa non finitur priuilegiû. vt arg.ff.de vsufruct. leg.l. genera-
3 li.§. duas. †Et huius occasione distingue, aut constat causam priuilegij concessionis alicuius vel prohibitionis factæ esse finalem. Aut côstat esse impulsiuam. Aut dubitatur. Si constat esse finalem, aut ea sua sublata remanent aliquæ reliquiæ præcedentis causæ, aut omnes tolluntur. & si aliquæ reliquæ remanent: reliquiis eius remanêtibus durat effectus, vt patet exemplum. ff. de quęst.l. vni⁹.§. seruus. vbi seruus à domino distractus in memoriam prioris dominij, non debet nec potest aduersus quondam dominum interrogari. Item qui desiit esse decurio, torqueri in memoriá prioris dignitatis non debet: vt ff. de decu-
4 rio.l. fin.† Item côtra eam quæ desiit esse vxor, non instituitur actio turpis in honorem pręcedentis matrimonij, vt ff. rerum amotarum.l.j. & ij. Sed vbi nullæ reliquiæ causæ
c finalis [c] remanent, sublata causa tollitur totaliter effectus: vt s̃. de præbend.c.si pauper.lib.vj.& ff.de act. & obl.l.qui cum hęredes.ar. ad côfirmationê huius distinctionis, quia
5 iure cauetur † quod sublato testamẽto paterno de iure ciuili, in totû tollitur pupillare: quia nullæ remanẽt reliquiæ paterni.ff.de inoff.testa.l. Papi.§.sed nec impuberis.& de vul. & pup.sub.l.in substitutione.& l.ex duobus. §.vlt. & l.& si contra tab. cû ibi not. Si côstat se impulsiuam, tûc finita causa nô finit' effectus. vt ff.de dona.l.ij.§.vl.& l.seq. Et quod dici solet de Caphurnia.ff.de postu
6 lan.l.j.§. sexû. †Sed si dubitat' vtrû fuerit finalis vel impulsiua, pręsumi
d tur in dubio impulsiua. [d] & ideo ea finita nô finit' effectus, vt ff. de côd. & demô.l.cû tale.§.falsam causam, & l. Titio.§. sed cum ante nuptias, & dę

& de vsufr.leg.l.generali.§.duas.& de donat.l.ij.§.fi.& C.de iure dot. l. si mulier.Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Dignitatem. Adde quæ dignitates hodie liberant filium à patria potestate, tex.gl.Io.Fab.Christoph.Porc. & Ang.Are.in §.filiusfa.insti.quib. mod.ius patr.pot.sol.& glos.sing.& ibi Ioan.de Plat.in l.si C.de decur. lib.x. & in auth.sed episcopalis. & ibi Saly.C.de episc.& cler. & gl.& Abb.post Inn.in c.indecorũ.de æta. & qualit.Dixi in apostil.ad Bal.in l.sacrosanc.nu.1.in vers.episcopalis autem dignitas.C.de episc.& cle.& in auth.si qua mulier.in versi.definit,& in mea pote.nu.1.l.j. C.de sacrosan.eccle. & in addit.ad Panor. in c.cõstitutus.nu.3.in ver.dignitas episcopalis. & in vers.religio verò approbata.de restit.in integr.

b ¶ Priuilegium. Adde quãdo & quomodo intelligitur priuilegium finitum finita causa,Bar.& Bal.in l.Titia Seio.§.vsuras.hîc alleg.Et quanto tempore duret, vide Bart.in l.fi. in vlt.q.ff.de mand.princ.& in l.licitatio.§.earum rerum. ff.de publi. & ibi quid in rescriptis , & Bald.& Doct.in l.falso. C.de diuer.rescript. Spec.tit.de instrum.edit.§.nunc autem. vers.si itẽ opponitur.vbi ponit casus in quibus priuilegiũ perditur. & per Innoc.Abb.& Fely.in c.cùm accessissent. col.x.ante medium. de constit.vbi ponit Fely.tres regulas cum aliquibus fallen.& gl.& Doct. in c.suggestum.de deci.& gl.& Archid.in c.priuilegiũ.xj.q.iij.& Cyn. in l.voluntariæ.C.de excusat.tut.& Bart.in l.j.ff.de nundi.& Alexan.in consil. xxxiij. lib. v. & in materia Rom.consi.clxxx.quod est pulchrũ & singulare.

c ¶ Finalis. Adde quòd per not.hîc per Dyn.decidunt Bart.& Bald.in l. fi.de feriis.quòd si datur dilatio ad producendum vnum instrumẽtum, & producitur in prima die,quòd finita est causa dilationis, & iudex potest procedere ad vlteriora, vide Bart.in l.à filia.§.alumno.ff.ad Trebellia.& Angel.Aret.in §.si minus. col.viij.instit.de act.& Dyn.& quæ ibi dicam in regula,non licet actorij.eod.

d ¶ Impulsiua. Adde quòd in dubio præsumitur impulsiua , & non finalis: vt not.glos.singul.in l.ij.§.fi. ff. de donat.& cessante causa non cessat effectus:vnde qui vult dicere effectum cessare ex cessatione causæ, debet probare ipsam causam fuisse finalem.de quo latè per Cyn.Bald. Ang.& Salyc.in l.generaliter.C.de episc.& cler.& Dyn.& Bart.in d.l. ij.§.fi.de dona.Voluit allegare Dy. in l.iij.& ibi dixi versic.cessante causa impulsiua. ff. de donat.causa mort.quia ibi est opin.glos.& sing. in ver.causa. & quod ibi notaui. & Iac.Rebuffi , in l.nullus.nume.2.in versi.præsumitur impulsiua.C.de iis qui à principe.lib.x.Dyn.in l.pecuniæ.in versic.in dubio præsumitur impulsiua.ff.de alim.leg.Ioan.Fab. & Ang.Aret.in § illis autem. instit. de testam.milit.glos.Ioan.Andr. & Doct.in c.post translationem.§.cæterum.nume.17.in versic.cessat ius. Bald.in l.generaliter.nu.3.in versi. cessante causa impulsiua.C.de epis. & cleri.de renuntiatio. & in c.& si Christus.ad fi.de iureiur.& per glo. & Card.Alex.in c.statuimus. §.neophytum.lx.distin.& Alex.in addit. ad Bart.in d.§.fin.& Bart.in l.fi. ff. de testamen.tutel.& Abb.& Præpos. Cardin.Alex.in c.cum cessante.col. j.de app.& Bart.in l.in omni. ff. de adoptio.& in l. Titia.§.vsuras.ff.de leg.ij.& Felyn.in c.cum nuntius.in j.col.versic.nota primo. & in prin. ij.col.de testib.

In regula, Indultum.
Argumenta.

1 *Reus non potest per hominem impediri, quominus pluribus possit exceptionibus vti.*
2 *Reus exceptiones dilatorias & declinatorias opponere potest vsque ad litis contestationem.*
3 *Reus exceptiones peremptorias ante sententiam opponere potest.*
4 *Condemnatus nō cogitur per hominem ante tempus lege cōcessum soluere condemnationem.*
5 *Pater non potest filium à legitima petenda prohibere.*
6 *Tempus ad appellandum à lege concessum nō potest per hominem tolli. Tempus quantum concedatur ad appellationem persequendam.*
7 *Vsusfructus patri debitus in bonis filij aduentitijs, an possit ei auferri.*
8 *Lex vna aliam extenuare & penitus tollere potest.*
9 *Maritus habet administrationem rerum paraphernalium vxore non prohibente.*
10 *Exceptiones an possint opponi post tēpus à iudice statutū intra tamen tempus à re præscriptū. & nu. 14.*
11 *Iudex tempus limitare potest, post quod excludetur litigator.*
12 *Renuntiare iuri suo videtur non persequens litem intra tempus à iudice definitum.*
13 *Iudex an quandoque possit iurisdictionem denegare.*
15 *Tempus quod datur ad appellandum an possit per iudicem minui.*
16 *Dilationes sunt arbitrariæ.*
17 *Legitima filio in bonis paternis debita an auferri, vel saltem minui possit per statutum.*
18 *Ius agnationis pacto tolli nequit.*
19 *Statutū & pactum æquiparātur.*
20 *Pactum de non petendo legitimam non valet.*
21 *Pactum de futura successione reprobatur ipso iure.*
22 *Ius vnū ciuile per aliud tolli potest.*
23 *Ius testandi incognitum fuit iure naturali & gentium.*
24 *Medio sublato intelligitur sublatum etiam extremum ad quod sine illo medio perueniri non potest.*
25 *Pignoratitia tollitur iure offerendi sublato.*

REGVLA XVII.

INdultum à iure beneficium non est alicui auferendum.

1 ¶† INDVLGETVR reo à iure, q͂ possit plures exceptiones proponere; vt j. eod. nullus pluribus. & ff. de except. l. is qui. & l. nemo. & ideo nō potest auferri per hominē. † Itē
2 indulgetur reo per l. q͂ omnes exceptiones dilatorias & declinatorias proponere possit vsque ad lit. cōtest. C. de probatio. l. exceptionem. & de except. l. vlt. & pen. & de procura. l. ita demum. & ideo nō debet auferri per hominem. † Item indulgetur
3 reo per l. q͂ possit opponere peremptorias quandocunque ante sententiam, vt C. senten. rescin. non poss. l. peremptorias. & ideo non debet auferri per hominem quia indultum à iure beneficium non est alicui auferendum, vt hîc, & authé. de nupt.
4 §. si verò solum. col. iiij. † Item à iure indulgetur condēnato, ad condemnationem soluendam tempus

quaȝ

quatuor mensium.C.de vsur.rei iud.
l.ij.& ideo non debet nec potest au-
ferri per iudicem sine causæ cogni-
a tione[a],vt ff.de re iud.l.ij.& l.iiij §.
5 si quis condemnatus. † Item indul-
getur filio à lege quòd habeat legi-
timam de bonis patris:vt in authen.
de trien.& semis.§.j.col.iij. & ideò
b non potest auferri per patrem[b],nisi
in casibus à iure expressis : id est, in
quibus licet filium exhæredare. in
illis enim in quibus licet exhęreda-
re, nihil relinquere tenetur : vt in
authen.de hæred.& falc. §.exhære-
datos. colla. j. & de immen.donat.
in filios fact.§.vlti.colla.vij.quę est
C.de liber.præter.authen.non licet.
&,vt cum de appel.cognos.§.aliud.
6 & §.seq.†Item indulgetur à iure,il-
li contra qué sententia lata est tem
pus x.dierum ad appellandum , vt
in auth.de appel.circa princ. colla.
iij. Item indulgetur appellanti ad
appellationé prosequédam annus,
& ex causa biennium,vt in authen.
de iis,qui ingred.ad appel. colla.v.
& ideo ei non est auferendű,vt hîc.
& infinita etiam istius regulæ alia
inueniuntur exempla regulam con
firmantia,tamen est cótra regulam,
7 †quia pater licet à iure vsumfructű
habet in bonis aduétitiis filij. C.de
bon.quæ liber.l.cùm oportet.& l.fi.
& tamen potest auferri per hominé
relinquentem ea conditione ne ad
c patrem perueniat[c] vsusfructus : vt
in authen.vt liceat matri & auiæ.in
princ. Sed illud fit legis authorita-
te. & ideò non videtur auferri per
hominem,sed per legem quæ aufe-
rendi potestatem concedit,vt C.vbi,
& apud quem cogn.in integr.restit.
argu.l.vlt.& quod cuiusque vniuer.
nomi.l.item. §. si decuriones.& de
legat.ij.l. vnum ex familia.§.si de
8 falcidia. † & constat quòd vna lex
potest tollere,& multò fortius exte-
nuare vires & effectű alterius,cum

cui plus licet,liceat & quod minus.
9 vt infrà eod.c.cui licet.† Item à le-
ge datur marito administratio bo-
d norum paraphernalium vxoris [d],
& tamen potest auferri per homi-
nem,id est per mulieris prohibitio-
nem,vt probatur C.de pac.conuen.
l.hac lege.Sed eadem responsio po-
test habere locum. Ad materiam
autem regulæ, & dictorum exem-
plorum in regula positorum perti-
10 net quærere. † Primo, si iudex sta-
tuat tempus certum ad dilatorias
vel declinatorias exceptiones op-
ponend. an post illud tempus,&
ante litis contestationem possit op-
ponere. Item si statuat certum tem-
pus ad opponendas peremptorias,
an post illud tempus & ante senten
tiam possint proponi? Et videtur
quòd sic, quia beneficium propo-
nendi dilatorias vsque ad litis con
testationé est à iure indultum.Item
proponendi peremptorias vsque ad
sententiam est similiter à iure in-
dultum : vt d. l. exceptionem. & l.
vlti.& penult. & l.peremptorias.er-
go non potest auferri vel extenuari
per iudicem,vt hîc,& ff.de re iudi.
l.iiij. §. si quis condemnatus. & in
authent.de nuptiis.§.si verò solum.
e Econtra videtur quòd non possit[e],
11 †quia iudex potest limitare tempus,
Et post illud tempus à iudice limi-
tatum excluditur litigator : vt ff.de
12 accus.l.Titia. quinimò plus,† quia
non prosequédo infrà tempus à iu-
dice pręfinitum,desistere videtur,&
iuri suo renuntiare , vt ff.ad Turpil.
l.ab accusatione. §. destitisse. item
pro hoc est C.qui accus.non pos.l.si
ea.& de ingen.manu.l.diffamari.ff.
de opt.leg.l.mancipiorű.& de cura.
bon.dando.l.j. & de bon.authorit.
13 iudi.pos.l.iiij.† Et quia iure caue-
tur,quòd iudex potest denegare iu-
risdictionem, vt ff.ex quibus causis
maio.l.sed & si per prætorem. §.sed

& si dum decreto. Sed hoc argum. nihil ad propositum : quia loquuntur omnia iura suprà allegata in actore, cui post tempus cum causa à iudice præfinitum agendi potestas denegatur: quæstio autem proponitur in reo volente post tempus à iudice præfinitum exceptionem proponere : & ideò cùm fauorabiliores sint rei, quàm actores, vt in regula iuris constat non procedere argumenta prædicta, quæ indu-
14 cuntur à simili vel pari. † Tamen probabiliter dici potest, quòd aut iudex limitauit tempus cum causæ cognitione, aut sine. Et si cum causæ cognitione, non posit post tempus limitatum à iudice exceptiones proponere. arg. ff. de re iud. l. ij. nisi vbi tempus, quod indulgetur reo per legem, limitari non posit per iudicem cum causæ cognitione. Si sine causæ cognitione proponere potest, etiam post tempus. in eod. tit. l. iiij. §. si quis condemnatus. arg. l. ad prædicta. ff. de iis qui not. infam. l. quid ergo. §. pœna grauior.
15 vbi de hoc. † Item quæri potest an
f tempus decem dierum f quod datur ad appellandum possit per iudicem minui? & videtur quod non, per hanc regulam. & per iura præallegata. F contrà quòd posit. ff. de re iudic. l. ij. & omnes leges superius allegatæ in quæstione proxima, quæ inducuntur prout ponitur actoré appellare, cum is sit actor in causa appellationis qui fuit reus in causa principali, vt dici solet in auth. de iis qui ingred. ad appel. §. illud quoque. coll. v. & patet ex eo quòd pendente appellatione nihil est innouandum vt ff. nil nouari. per totum.
16 & C. de appel. l. iij. † Item quia iure cauetur, quòd dilationes sunt arbitrariæ, vt ff. de iudic. l. nonnunquam. & C. de dila. l. j. & l. siue pars. tamen communiter dicitur & tenetur, quòd cum hoc tempus decem dierum concedatur à lege sine aliquo ministerio iudicatis tacito vel expresso, quòd non possit per iudicem minui argu. istius regulæ. & in auth. de nupt. §. si vero solum. & de re iudic. l. iiij. §. si quis condemnatus. Ad contraria patet responsio: quia omnia loquuntur in tempore quod datur ministerio iudicantis tacito vel expresso, id est, per l. intellecto, cum lex non statuit, ideò tale tempus potest per iudicem minui
17 vel augeri. † Item quæri potest, an legitima quæ debetur filio in bonis
g patris, posit auferri g vel minui, per l. municipalé? & videtur quòd non: quia cùm beneficium sit à iure concessum, sequitur quod nõ posit auferri, vt hîc, & præalleg. §. si vero solum. Item quia lex municipalis est ius ciuile. vt ff. de iusti. & iure. l. ius ciuile. & l. omnes populi. Et iure ciuili iura sanguinis non possunt dirimi. ff. eod. l. iura. ergo nec legitima quæ iure sanguinis debetur po-
18 test auferri. † Præterea ius agnationis non potest tolli per pactum : vt ff. de pact. l. ius agnationis. ergo nec
19 per statutũ siue l. municipalé. † quia in iis demum valet l. municipalis, in quibus & pactum, vt not. C. de decur. lib. x. super rubri. Præterea si verum est, quòd in iis demum valet l. municipalis. in quibus & pactum, vt dictum est, de necessitate sequitur quòd non possit debitum iure natu-
20 ræ tollere vel minuere, † quia nec pactum potest, vt C. de inoffic. testa. l. si quando. §. illud. item ex eodem
21 argumen. concluditur : † quia cùm sit quasi pactum de futura successione disponendo, minuendo, vel tollendo in totum, sequitur quòd non valet pactum. C. de pact. l. pactum. & l. fi. de collat. l. pactum & de suis & legiti. hæred. l. fi. Præterea legitima de bonis parentum debetur iure nat

re nat

re naturali, vt in authen de hæred. & falcid. §. primum itaque.col. j. & vnde lib. ff. l. scripto. in fi. & de bon. dam. cum ratio. sed ius naturale est immutabile, vt instit. de iure natur. §. penult. & ff. de cap. diminut. l. eas. ergo ius consequēdi legitimam de bonis paternis erit consequēter immutabile. Oppositum huius osten-
22 ditur. † quia certum est vnum ius ciuile tolli posse per aliud vt instit. de iur. natur. §. penult. & ff. de legi. l. de quibus. & l. non est nouum. & c. j. de constit. s. eo. lib. vj. sed quòd portio paternorū bonorum liberis debeatur, iure positiuo ciuili est inductum, non naturali, vt C. de legi. hæred. l. leg. xij. tabul. & in authen. de trien. & semis. §. j. item patet in auth. de hæred. & falcid. §. j. & §. si quis autem. nam ibi dicit, quòd lex necessitatem imponit relinquendi legitimam, & legem constat esse iuris ciuilis speciem vel partem. ff. de iustitia & iure. l. ius ciuile. ergo ius ciuile imponit necessitatem relinquendi legitimam. ergo per oppositū ius ciuile tollitur: absurdum enim videtur quòd ius naturale, secundum quod nihil proprium erat, cùm iure gentium dominia sint distincta, vt ff. de iusti. & iure. l. ex hoc iure. patrem ad relinquendū astrin-
23 gat. † Item cum iure naturali & gentium ius testandi fuerit incogni-
i tum: quod patet: quia iure i ciuili, quod est posterius, est inductum, vt instit. de testamen. Item cùm ad paterna bona vocentur filij per l. iuris veteris, constat quòd per hæreditatis petitionem, vt ff. de petit. hæred. l. j. & iij. sed ipsa tolli potest, quia iure ciuili inducta. vt in eod. titu. l. item veniunt. §. præter hæc. ergo sublata via per quam venitur ad bo
24 na, & ipsa bona tolluntur: † quia
k sublato medio k sine quo ad extremum perueniri nō potest, & ipsum extremum in effectum sublatum videtur: nam sublata querela, per quam venitur ad hæreditatis petitionem, ipsa hæreditatis petitio sublata videtur, vt C. de inoffic. testamen. l. scimus. §. vlti. Item sublato iure restitutionis, per quod peruenitur ad rescissoriam, & ipsa rescissoria videtur, vt ff. de actio. & obligat. l. in honorariis §. sed cum
25 rescissa. † Item sublato iure offerendi, per quod peruenitur ad pignoratitiam, & ipsa pignoratitia sublata videtur, vt C. de præscript. xxx. vel xl. annorum. l. cum notissimi. & not. ff. de dam. infect. l. si finita. §. postea autem. & quod dicitur de debito iure naturæ, debet exponi & intelligi iure ciuili persuadente naturali coniunctione constituto: vt aliàs exponitur. ff. de verbor. signific. l. pronuntiatio. §. familiæ. propter quæ videtur dicendū, quòd de rigore iuris legitima possit diminui & auferri per l. municipalem: sed æquitas in genere tradita videtur suadere contrarium, & ideo rigor præualet, vt dixi suprà eod. c. ij. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Cognitione. Adde an & quando iudex possit dilationes iuris abbreuiare, vel augere. Bart. Angel. Ioan. de Imol. & Alexand. in l. ij. ff. de re iudic. & Cyn. in l. j. C. de dilat. Abb. Præposit. Mediolanē. & Felyn. in c. cum sit Romana. de appellat. vbi Felyn. in princip. ponit regulam, insequendo opin. Bart. in d. l. ij. quòd omnis dilatio legalis potest per iudicem mutari ex causa, siue talis dilatio sit data à lege cum ministerio iudicis, siue non: quicquid sentiat hîc glos. Ioan. Andr. à multis approbata per rationes. Bart. enim deinde ponit viij. fallen. ad regul. & vide Maria. Socin. in c. ij. de dilat. col. iij. & Archid. & Cardin. Alexan.

In c.de his.col.j.xxviij.dist. Bald.in l.ait.ff.de iur.delib. & Decis. Capel. Tholos.cxcvij.& Ang. Aret. & Ias. in §.si minus.de action.& Lud.Bol. in l.iiij.§.quis condemnatus.ff.de re iudic.& Lud.de Ro.in consi.cccvij. & Philip.Franc.hic.& gl.in c. j. super verb. prorogetur.de author. sacrati.concil.in Prag. Sãc.fol.5. Sed an episcopus possit prorogare termi num indultum à lege hæredibus ad implendum voluntatem testatoris, vide Abb. in consi.xl. col.iiij. lib.j. & Feder.consi.cxxiiij. & quod not. in c.nos quidem.de testam.

b ¶ Per patrẽ. Adde quòd modi sunt, quibus pater potest filium excludere & priuare à legitima sua, de quibus per Dyn.Bar.& ibi Alex.in addit.in l. hæreditarium. ff. de bonis auth.iud.pos.& Ang.in §. prohibemus.in aut.de trien.& semis.col.iij. & Cepo.in caut.xxj.cum seq.& Bal. in l.ij.C.si quid in fraudem patro.& in l.j.C.de inoff.donat.& Lud.Bolo. in l.fi.ff.si quid in frau.patro. in suis primis interpret. & Rom.sing. dcx. incip.quidam Card.

c ¶ Perueniat. Adde, quid si relinquatur monacho ea conditione quòd nihil quærat in monasterio. Bart. Bal.& Imo.in l.si alienum.ff.de hæred.instit.Bar. in l.pen. ff. de stipul. seruo.& gl.Bar. Imo.& Alexã. in l. Lucius.§.tres hæredes.ff.ad Treb.& Bart. in sua dispu.incip.quidam donauit, vel reliquit monacho. & Cepol.in caut.cclij.Ang.Aret.in §.igitur.col.iij.& §.item nobis.instit per quas personas nobis acqui. & Abb. in c.ij.col.ij.de statu mo.& Paul.de Cast in d.§. tres hæredes. & Bald. in l.j.C. de iis quæ pœnæ nomine. in vij. quæstio. & ad not. hic per Dyn.Angel.& Ioannes.Fab. in dict. §.igitur.Et nota quòd licet pater in isto casu & in aliis casibus not.in dict.§.igitur, & authent. excipitur. C. de bon. quæ liber. nõ habeat vsumfructum, tamen habet commoditatem illius iuris, vt videtur esse text.in l.plenum.§. quanquam. ff. de vsu & habi. & tener Angel. Aret.in d. §. igitur. versicul. sed tu aduerte.

d ¶ Vxoris. Adde, an maritus sit procurator in rebus paraphernalibus vxoris, vel quomodo, Alexand. in consil.xlij.in vij. colum.in princip.lib.j. Cyn. Barto. Saly.& Alexand.in l.maritus.C. de procur. & Bald.in cap.ex parte.& ibi Doct. de consuetu. & etiam de consuetudine regni & patriæ Biturig. de qua vide quæ dixi in lib. Consuetudinum Biturigum, in j.rubrica §.v.& vide Lud.Bolog.in suis primis interpre. in l. cum maritum. C. de solut. & Aret.& ibi Ias.in addit.ad Christo. Porc.in §.pen.instit.de excus.tut. An possint proponi.Adde quod notaui in apostil.ad Lanfran.de Aria. in ca.quoniam contra. §.exceptiones. nume. 8. in versicul. reuocabitur. & in apost.in versicu.de sequestr.poss. vbi plenissimè Anto. Cors. sing.suis.in ver. excep. incip. si statutum.& seq. & Hipp.de Marsi.singul.x.incip.tu scis.

e ¶ Non possit. Adde Barto. in l. ij. colum.ij. versicul. ego teneo. ff. de re iud. & in l. mancipiorum. ff. de opt.leg.vbi dicit quod probationes post terminum assignatum produci non possunt. vide Dyn. in regula. mora in fin.j. eodem.gloss.& Cyn. in l. si ea. C. qui accusa. non poss. Ioannem de Imol.in l. quandiu.ff. de acquirend.hæredit. & Salic. in dict. l. si ea. qui distinguit aut præfixit terminum actui iudiciali aut extraiudiciali. & vide Inno. in ca. cum in tua.qui matr. accus. pos. & Bartol.& Angel. in dict.l. quandiu. & plenè per Angel.Aret.§.si minus. colum.x. instit. de act. & Alexand.

in ad

in addit.ad Bartol.in dict.l.mancipiorum. in j.& ij.apostil. vbi repertes multas concord. & per Ioannes Fab. in §. qui autem. de excussi tut.vbi dicit, quòd siue sit tempus statutum à lege aut homine, si de nouo peruenian: probationes ad notitiam volentis probare, potest etiam post tempus probare. licet Spec.titul.de excep.§. nunc videndum. teneat contrarium in tempore præfixo. ab homine. vide Abb. in capit. pastoralis. iiij. colum. & ibi Felyn. columna vltim. versicul. item collige. & colum. sequen.de excep.& Bald.consil.cccxvj.in iiij. volumi. & singul. Maria. Socin. in repet.cap. venerabilis. colum. xx. princ.art. de iud.& Alexand.in l.si insulam. colum.x. in fin.ff.de verborum obligatio. vbi dicit opinio. Bartol.communiter in dict.l. mancipiorum. reprehendi in termino. præfixo ab homine. secus si à iure: quia tunc non auditur post tempus. & vult. Baldus in l. diffamari. C. de ingen. man. & in dict. l. si insulam. in v. fallent. & vide Iaso in rep.l. admonendi. colum.iij. ff. de iureiur.& singul. Do.de Rot. in decis. ccccl xiij. tit. de prob.in nouis. Adde ad materiam huius apost. & principalis quasi tit. istum in l. Titia. & quod ibi posuit in apostil. ad ipsum in ver. stat minus certum tempus reo. ff.de accusa. & dixi aliquid post Bartol. in l. statuliberum. §. Stichum. ff. de legat. ij. & Thom. Ferrarium in suo tracta. cautelarum caute. xlvj. incipien. sæpissime litigantes. & Gerar. de Petra sancta sing. xcvj. incip. not. Bart.& Doct.

f ¶ Dierum. Adde an tempus datum ad appellandum possit per iudicem minui.gloss. & Doct. in authentic. offeratur. C.de lite contestat. & Bartol. & Alexand.in l. ij. ff. de re iudic. Abb. & Fely. in cap. cum sit Romana.de appellat. Bart. & Bald. in authent. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & gl. in cap.j. de aut.sacro,Concil. super verbo, prorogetur. folio 5. in prag. Sanct. & Doct.suprà proxi.in j. addit. alleg. & tex.gl. & Doct. in clem.si appell. de appell. & in cap.personas. & ibi omnes scriben.eod. tit.in antiq. Adde omnino de materia huius apostil.Rom. sing. clxij. incip. hoc nesciunt legistæ.

g ¶ Auferri. Adde Bal.in l. cum lege. nu.2.& ibi posui in addit.ad ipsum in ver.vtrum per statutum.C.de episco.& cler.Iac. Rebuf. in rub.C.de decur.lib.x.nume.8.& 9. & ibi not. post eum in ver.prætextu statuti. Panor.in cap. Raynut.nume.12. post quem etiam addidit in versi. statutum.de sta. Fely.in cap. eccle. sanctæ Mariæ nu.5. colum.iij.versicu. cæterum quæritur communiter. ff. de consti. Roma. sing. dcx. incip. quidam Cardin.& Alexand.consil. ccxciiij. secundum maiorem nume. vol.j.Cyn.in l.sancimus.C. de.nupt. & Salic.in authent. nouissima in xj. quæst. & ibi Fabianus de Giochis de monte Sabinio in vxj. quæstio. multum sing. & ibi Iaso. columna penulti. C. de inoffi. testament. & Bartol.& Imol.in l.Titio. §. Titio genero.ff. de condit. & demonstra. Baldus in l. cum lege & in authen. C. de episcop.& cleric. & in consil. cxxv. in fin.lib.iij.& in consil.ccciiij.lib.ij. & Alexand. consil. lxxv. lib.j.colum. ij. versicul. accedat. & do.Card.Alexand. in cap.j. de matrimo.ad Morgani. contra in vsib. feu.colum.x.& Bald.in l.sancimus. & Ang.& Bald.in l.j.§. ius naturale in fi.q.vlt.ff.de iusti.& iur. & Bald. in l.fin.§. sin autem æs alienum. per illum text. C.de bon.quæ lib. & Albe.de Roza. in ij. parte statutorum

in q.cliij. cum seq. & Dom. de Rot. in decis.xviij.in antiq. in ca. itē fuit dubitatum.& Paul.de Cast.in cons. xlvj.in nouis.& Bar.in consi. lxxij. col.ij.versi.ij.probarur. Io.And.hîc in Mercuriali. & in addit. Spec. in rub.de suc.ab intest.& in c. Raynutius.de testam. & Old.consil.cvj.& in consi.cxxxij.& Bar. in authen.de hære. & falc. circa fin. in princ.& Ange.in l.Papinianus. §.quarta. ff. de inoff.test.& Alex.consi.lv.lib.ij. & Ludo. Roma. consil.xxx. & pulchrè Card.Alex. in ca.ius naturale. col.iij.ver.glos.iij.in verbo.concess. j.dist.& Roma. in consi. cxxxiij.& Bal.in consil.ccxcvij.in prin.lib.ij. & Inno.in c.quæ in ecclesiarum.de constit.& Abb. in ca.fin.col. fin. de consuetu.& latius in c. Ray. & Raynal.de test.& do.de Ro.decis.xviij. tit.de consuetud.in nouis. & multū amplè.& Abb.in consi. lxiij.col. ij. lib.j.& in consi.lxxv.col.pe. in fin. eo.lib.& Bar.in l. de quibus col.iij. ver.opp. quòd indistinctè. ff. de legi. & Decisi. Capellæ Tholosan. ccccxxxvij. multum notabiliter.& Decis.Parlamenti Grationop. Delphi.quæst. ccccIxxvj. & Angel. in consil.ccc. & latius in consil. ccc. xlix.& quæ dixi in §.ij. consi.ix. & in addit.de test.lib.Consuet.Biturigun. fol. cxviij. Adde nouissime Deci. qui hoc latè disputat in l. Iura sanguinis. vers. similiter.ff. eod.

l ¶ Iure. Adde quo iure ius testandi fuit inductum Christopho. Porc.& Franc. de Aret. in addit. Ange. de Aret.instit. de testamen.in princ.& Bart.in l.interdum. ff.de condict.in deb.& Alex.consil.xij.col.ij. versi. nec ad hoc. lib.j. & in consil.lxxxvij.col.xiij.versi. nec ad hoc. libr. ij.& Abb.in consi.lxiij.lib.j.

k ¶ Sublato medio. Adde eundem Dyn. in cap.Cum quid prohibetur. num.2.4.& 7.j.eodem quibus locis plurima alia refere exempla, vnde hoc dictum confirmatur. F. C.

In reg.Non firmatur. Argumenta.

1 *Sponsalia inter minores septem annorum contracta an teneant.*

2 *Matrimonium per duos impuberes cōtractum, vel per vnum puberem & alium impuberem, an valeat.*

3 *Beneficium cum cura impetratum ab eo qui non est legitimæ ætatis, non confirmatur eidem accessione ætatis.*

4 *Tempus datæ literarum attenditur in beneficiis.*

5 *Sententia nulla non firmatur tractu temporis.*

Institutio hæredis principiò inutilis non validatur successu temporis.

6 *Institutio hæredis incapacis, non firmatur eo facto capacis.*

7 *Legatum à principio inutile non validatur tractu temporis.*

8 *Stipulatio quæ fit de re sacra non firmatur eadem effecta prophana.*

9 *Seruitutis constitutio facta vno sociorum non consentiente, validatur accedente consensu. & nu.13.*

10 *Inutile initio quando validetur per decursum temporis. & nu.12.*

11 *Testamentum inutile ab initio non confirmatur tractu temporis.*

REGVLA XVIII.

NON firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.

Si

1 ¶ S I duo minores septem anno-
rum contraxerint sponsalia, non te
nent ab initio de iure: nec solo tra-
2 ctu temporis confirmantur: † Item
si duo impuberes, vel vnus pubes &
a alter impubes [a] non proximi pu-
bertati, & in quibus ætatem malitia
non suppleat, contraxerunt matri-
monium per verba de præsenti, non
tenet ab initio de iure: nec confir-
matur solo temporis tractu. suprà de
3 despons. impub. c. j. libr. vj. † Item
b si aliquis impetrauit beneficium [b]
cum cura, tempore quo non erat in
ætate legitima, licet postea fiat æta-
tis legitimæ, impetratio non con-
4 firmatur: † sed tempus datæ [c] li-
c terarum solum attenditur suprà de
5 rescrip. c. si eo tépore. lib. vj. † Item
sententia quæ nulla est ipso iure,
d non confirmatur [d] aliquo tempo-
ris tractu. ff. de appel. l. si expressim.
Item institutio hæredis quæ ab ini-
tio est inutilis propter personam te-
stantis, quia fortè erat impubes, non
conualescit, licet postea fiat pubes:
vel si erat seruus, non conualescit,
licet postea fiat liber: vel si erat fi-
liusfamilias, non conualescit, licet
postea fiat sui iuris. Item si erat fu-
riosus, non firmatur, licet postea
fiat mentis compos. Item si erat ca-
ptus ab hostibus, non firmatur, licet
e postea redeat. [e] Et hæc omnia pro-
bantur. ff. de testam. l. si filius. & l.
6 eius. j. & de leg. iij. l. j. §. j. † Item si
erat inutilis propter personam hæ-
redis scripti: quia erat non capax,
nō firmatur, licet postea fiat capax.
& hoc vult regula posita. ff. eodem.
l. pen. Item testamentum & omnis
voluntas alia quæ est ab initio fal-
sa tractu temporis non firmatur, vt
7 C. de falsis. l. sicut. † Item legatum
quod est ab initio inutile propter
personam legantis tantùm, vt quia
non poterat testari, & consequenter
nec legata relinquere: vt ff. de lega.
j. l. ij. vel propter personam legantis
& legatarij: vt quia legat testator
seruo suo, vel legat hæredi à seipso,
vel propter personam legatarij, &
eius à quo præstandum relinqueba
tur: vt quia legat seruo hæredis: vel
ratione rei legatæ, vt quia legantur
marmora & columnæ ædibus in-
iunctæ, non firmatur tractu tempo-
f ris, etsi causa impedimenti [f] remo-
ueatur, vt ff. de reg. Cato. l. j. in prin.
& de leg. j. l. cætera. §. j. & C. de leg. l.
8 seruis. & inst. de le. §. an seruo. † Idē
in stipulatione quia si stipulor rem
sacram, stipulatio non firmatur, li-
cet fiat prophana. Itē si stipulor ho-
minē liberum, non firmatur stipula
tio, licet tractu temporis fiat seruus,
vt ff. de verb. oblig. l. inter stipulan-
tem. §. sacram. Sed contra regulam
9 videntur multa obstare, † & maxi-
mè. ff. de seruit. rust. præd. l. per fun-
dum. & commu. præd. l. receptū. vbi
constitutio seruitutis facta per vnū
sociorum, nō tenet ab initio, postea
tamen firmatur aliis consentienti-
bus quandocunque. Item. C. de con-
tract. iudic. l. vnica. vbi data in offi-
cialem inutiliter collata tractu tem
poris firmantur. & C. de nup. l. & si
contra mandata. & ff. de ritu nupt.
l. si quis in senatorio. Item de leg.
iij. l. j. §. sed si filius. vbi legatū quod
est ab initio inutile, firmatur tempo
ris tractu. Item de hæred. inst. l. qui
soluendo. vbi institutio quæ erat
inutilis confirmatur tractu tempo-
ris. Item de condit. instit. l. mulier. §.
j. vbi manumissio quæ ab initio fuit
inutilis, confirmatur temporis tra-
ctu. Ad quæ omnia dicunt Legistæ
volétes soluere generaliter, ꝙ illud
10 † quod ab initio de iure non tenet,
g non firmatur téporis tractu solo. [g]
& ita intelligunt regulam. ff. eod. l.
quod ab initio. & l. pe. Sed aliis ad-
miniculis concurrentibus, quod nō
valet ab initio, ex postfacto firma-

tur. Et ita intelligunt omnia supra-
dicta iura quæ videtur regulæ con-
traria. quæ solutio,licet communi-
ter teneatur per omnes, non proce-
11 dit de iure: † quia si quis testatur
impubes & morit᷑ factus pubes.ad-
miniculum superuenit,& tamen te-
stamentum non confirmatur. Si te-
statur filiusfa. & postea fiat sui iu-
ris,adminiculum superuenit & ta-
men testamentum non cõfirmatur.
idem in furioso,licet postea fiat sa-
næ mentis. Idem in capto ab hosti-
bus,si postea redeat ab hostibus.Idé
in re mea, quæ mihi purè legatur.
Nam licet adminiculum superue-
niat, quia desinit esse mea,non fir-
matur legatum. Idem in re sacra,
quæ postea fiat profana. & in ho-
mine libero, qui postea fiat seruus:
Nam in his omnibus superuenit ad-
miniculum, quia cessauit causa im-
pedimenti:& tamen quod ab initio
fuit inutile,non firmatur temporis
12 tractu. † Et ideo clarius potest dici
ad omnia,quòd aut durat causa im
pediens, aut cessat,& nulla superue
nit confirmans: aut cessauit, & su-
peruenit confirmans. Primò enim
casu regula simpliciter vera est:quia
quod ab initio non valet,tractu tẽ-
poris non firmatur:vt hîc.& ff.eod.
l.quod ab initio.& l.pe.& C.de fal.
l. sicut.& ff. de appel.l. si expressim.
Secundo casu, scilicet quando so-
lùm cessauit causa impediens, non
superuenit causa cõfirmans,idem:
quia quod ab initio nõ tenuit, non
confirmatur:vt ff.de verb.obli.l.in-
ter stipulantem.§.sacram.& de test.
l.eius.& l.si filius.& de leg.j.l. cæte-
ra.§.j.C.de leg.l.seruis.instit.de leg.
§.an seruo.& ĩ.de rescrip.c. si eo tẽ-
pore. In tertio casu quando cessauit
impediens.& superuenit confirmãs,
h tunc regula locum h non habet: vt a
patet si quis bene intellexerit in om
nibus contrariis supradictis. Nã in
13 l.per fundum.& l.receptum.† defe-
ctus consensus socij reddebat con-
stitutionem seruitutis inutilem. Et
ideo quia cessauit defectus.& super
uenit consensus, confirmatur cõsti-
tutio seruitutis. Item C. de cõtract.
iud l.j. impedimentum donationis
erat officium: ideo quia cessauit of-
ficium, & superuenit voluntas ex-
pressa vel tacita ex temporis diutur
nitate præsumpta confirmatur do-
natio.Et idem in l.& si contra man-
data. & in l. si quis in senatorio. &
in l.j.§.sed si filius.ff.de leg iij.& in
l. si deportati seruo. & l.mulier.§.j.
ff.de condi. instit. & l.j. C. si maior
fact.fuer.& in l.quod in rerum.§.j.
ff.de leg j l.inutiliter.eod.tit.& ĩ.de
despons.imp.cap.j. quia ibi cessauit
causa impediẽs.scilicet minor ætas:
& superuenit causa confirmans, id
est nouus cõsensus,per verba expres
sa vel per alios nouos actus extrin-
secos declaratos. Et idem in l. tri-
bunus.§.vlt. & l.si filius. ff.de testa.
mi.& in omnibus aliis in quibus ca
uetur quòd inutile à principio tra-
ctu temporis confirmatur.Item con
tra regulã videtur.ff.de reg.Cato L.
j.& ij.Scribũt Legistæ ff.eo.l. quod
ab initio.quòd specialia sunt:tamẽ
nihil est: quia text. aliter soluit in
præalleg.l.j. vers. quæ diffinitio. ff.
de reg. Catonia. dicit enim ꝙ mul-
tum refert vtrum aliquid purè cõci-
piatur inutiliter,& tunc tractu tem-
poris non firmatur: aut sub condi-
tione,& tunc pendente conditione
non potest inutile dici cùm sit nul
lum.& ideo non impeditur effectũ
assumere per conditionis euentum,
cum quod nullum est vitiari non
possit. ff. de iniusto rup. testamen.l.
nam & si sub conditione.

ADDITIO.

¶ Impubes. Adde quo modo matri-
monium contractum inter mino-
rem & maiorem conualescat, pul-
chrè

chrè Bal.consi.cccxiiij.incip. incipiam à radice.lib.j.vbi ponit intellectum.c.j.de despon.impub.lib.vj. & per Bal.consi. cccxcix. eo.lib. & in consi.ccccxxviij.vbi etiam vide quid inter duos impuberes. & Abb. & Præpos. Mediola.in c. de illis. in j.de desponsa. impub. & Ioan. Lup. de Hispania in trac.suo de spōsali. & matrim.§.quæ ætas requiritur. & quę no.decis.Cap.Tholos.clx.& pulchrè Cal.in consil. ij.ti. de sponsal. & mat. vbi ponit de duobus minoribus:quod vide,quia singulare.

b ¶Beneficium.Adde gl. singu. in d. c.si eo tempore.super verbo,tunc.& gl.seq.& ibi Gemin.de rescrip.s.eo. lib.& Dyn.s. in reg.beneficium.in f vj.q.& quæ ibi dixi.

c ¶Datæ.Adde quādo tempus datę literarum attendatur , in regula , qui prior.j. eo . & quæ ibi dico. & Panorm.in c.dilectus. & quod ibi posui in addit.ad ipsum.in ver.tempus datæ. de præb.Gem. post quem dixi in apost.in c. si cui. nu. 60.in versi. g tempus datæ.de præben.lib.vj.& dixi plenè post Phil.Fran.in c.dispendia.§.reus.nu.2. in vers. tempus datæ.de rescri.lib.vj.

d ¶Confirmatur . Adde an sententia ipso iure nulla per appellationem, si per iudicem appellationis comfirmetur,validetur. Bart. post Dyn. in d.l.si expressim.colū.ij.in ij. q. & ibi Alex.in addi.& gl.in l.j. & Cy. in v.q.Bar.& Bal.col.iij.C. quando prouo.non est necesse.

e ¶Redeat.Adde an testamentum factum apud hostes valeat, si testator redeat ab hostibus, Bar.& Fran. de Aret.in l.eius.in princ. ff. de testa. & ratione ibi vide per Fran. Quid de mercatore vel alio qui apud Barbaros aut Venetos , vbi non seruatur forma iuris, fecit testamentum, & ibi decessit?vide Bart. in l.j.in q. iij. & ibi Alex.in addi, & Mod. C. de sum.Trin. & Bal.pulchrè in l.ius ciuile.col.ij.ver. & not. & latius.in l.si non speciali, & ibi Alex. C. de testa.& Bald.in consi.cccxx.col. ij. ver.restat.lib.j. & in consi.cxl. vol. ij.& celebre in cōsi. clxiij.cum seq. lib.iiij.& Old. in consil.ccxlviij. & Alex.in addit.ad Bar. in d.l.j. C. de sum.Trin.quid de testamento facto in portu Saracenorum . an dicatur factum in terris Saracenorū: & determinatum fuit,quòd nō, quia portus est publicus,& ita Christianorū sicut & Saracenorum vt not.Bal.in rub.de re.diuis.col.iiij.ver.sed quæritur an portus. & Ang.in §. littorū. in fi.inst.de re.diuis.

f ¶Impedimenti.Adde quòd ædibus affixa marmora legari non possunt. nec reconualescit, licet postea ab ædibus separentur, vt l. cætera , hîc allegata, quod limita quinque modis,vt ibi per Alex. & benefaciunt quæ dixi in quodam consil. incip. Iaquelina.in tertio dubio.

g ¶Tractu solo. Adde gl. & Bart. & Flor.de S. Petro in l.per fundum.ff. de ser.rustic.præd.& pulchrè Bart. tenentem hanc solutionem post gl. ibi in l.cum vir.col.ij.ver.opp.ff.de vsucap.& Bald.in l.j.col.ij.C. si seruus extero.& Bart.in l.pluribus.§.j. ff.de ver.obli.& text. & ibi Aret.in §.j.instit. de inutstipul. & Spec. tit. de arbit.§.ij. vers. quid si pendente. & Bar.in l.cætera.in prin. ff.de leg. j.Et not. quod quando testamētum deficit ex persona testantis,quia est intestabilis, nō reconualescit postea vt in personis hîc per.Dy.enumeratis:& vide pulchrè per Bar.in l.j. & ibi Bal.ff.de leg.iij. & Bal. in l.j. col.x.C.de sacro.eccle.& Are.inst. quibus non permiss. est fac.testa.in prin.in fi.& in §.nō tamen.in j.not. quibus mod.infir.testa.an autem testamentum per filium patrę existente deportato rescindatur patre restitu

stituto. Bart.in l.fin. de senten. pas. & restit.dicit quòd ita. secus autem est in cõtractibus inter viuos quod reprehendit ibi Lud.Bolo.in suis secundis interpret.per illum tex.vers. ita tamen vt gesta per filium,&c. dicens quòd siue sit testamentum,siue co tractus inter viuos, omnia valent, n c irritãtur per restitutionem patris ad patriam.vt ibi per eum.Et vide Abb.in cons.cv iij.lib.j. & Ro. in cõs.cccccix.an cõtractus inualidus ratione personæ cõtrahẽtis pro hibitę cessante inhabilitate validet: & adde hîc Dy.& Bar.i.l.fi.ff.de so.

h ¶ Locum. Adde quòd ista regula non procedit vbi actus non fuisset omnino nullus:nam si quo respectu valeret, vtique conualesceret. Item nec quoties tractus temporis esset adeo longus, vt eius initij memoria non extaret, vt tradit Deci. in l. quod in initio.ff.eod. C. F.

In reg. Non est sine.

Argumenta.

1 *Iudicans malè per imperitiam quando sit in culpa.*

2 *Medicum se asserens, præsumitur in culpa, si peccet in cura.*

3 *Culpa non caret, qui rei non intellectæ se immiscet.*

4 *Mensor tenetur tantum de dolo & culpa lata.*

5 *Inuadens possessionem vacantem dicitur esse in culpa.*

6 *Prohibere valens læsionem an teneatur, si non prohibuerit.*

7 *Gerenti negotia aliena sine mandato an competat actio.*

REGVLA XIX.

NON est sine culpa, qui rei quæ ad eum non pertinet, se immiscet.

1 ¶ SI † quis asserit se iurisperitum, cùm Canonici & Ciuilis sit iuris ignarus, & prætextu assertionis fuerit assumptus in iudicem, si per imperitiam malè iudicauit, [a] videtur fuisse in culpa, quia se immiscuit rei ad se non pertinenti. & propterea iure cauetur, quòd ipse tenetur actione in factum in quantum religioni iudicantis videtur æquum.ff. de var. cogn.l.si iudex. & de act.& obligat.l.ex maleficiis.§.si iudex.& institut. de oblig. quæ ex quasi de-
2 li.nas.in princ †& idem dico in eo qui se asserit medicum, cùm medicinam ignoret, & per imperitiam aliquem lædit,vt ff.de offic præsid. l illicitas.§.sicuti.& inst.ad l.Aquil. §.imperitia.Idem in quolibet artifice asserẽte se peritũ, cùm sit imperi
3 tus:†quia culpa est immiscere se rei ad se nõ pertinẽti:vt ff.loca.l.si quis fundum.§.Celsus.& l.item quęritur. §.si gemma.& ad l.Aquil.l. idem iu
4 ris.in fin. †fallit in mensore qui de dolo tantùm tenetur, & si imperitè versatus fuerit. sibi enim imputari debet qui eum adhibuit, nisi fuerit in lata culpa quæ dolo assimilatur. ff.si mens. fal. mo. dix.l.j.§.hæc a-
5 ctio. †Idem in eo qui inuadit possessionem vacantem:quia cum sciat eam ad se nõ pertinere,videtur fuisse in culpa, [b] & propterea tenetur.
6 C. vnde vi. l. fin. ¶ Sed †nunquid ille qui potuit impedire ne alius læderetur, & non impediuit, teneatur?[c] De iure canonico[d] planum est quòd tenetur: quia non impediendo, cùm posset, videtur participasse delictum, seu fauorem præbuisse delinquenti: vt s. de sentent. excommu c. dilecto. de iure autem Ciuili videtur prima facie idem quod de iure Cano. quia iure cauetur, quòd si seruus sciente domino & non prohibente, cùm prohibere potuerit,occidat, dominus occidisse

se videtur. ff. de noxa. l. ij. in princ. Item qui præpositum suum non protexit, cum posset, in pari causa factionis est habendus, vt ff. de re milit. l. omne delictum. §. qui præpositum. Sed contrarium huius determinatur. ff. eod. l. culpa caret qui scit, & prohibere non potest. text. tamen illius l. est in cõtrarium, arg. à contrario sensu sumpto: quia si culpa caret qui prohibere non potest, ergo si prohibere potest, videtur esse in culpa. tamen pro illa opin. induci posset: quia iure cauetur, q̃ seruus qui potuit opem ferre domino, & non tulit, capite punitur, vt ff. ad Sill. l. j. §. eodé auté. tamen libero homini, vel de proximo ex causa fideicom. liberando non imputatur, si opem ferre potuit, & non tulit, vt ea l. j. §. sed in eo. Item videtur ista regula impedire officium tra-
7 ctatus ff. de neg. gest †quia cùm gerens aliena negotia sine mandato sit in culpa, debet sibi actio denegari: tamen consueta est & facilis solutio: quia cum naturaliter homo homini officium debeat, vt ff. de seruis expor. l. seruus ea lege. magis suum officium videtur adimplere, quam culpabiliter rei alienæ se immiscere: quia appellans pro damnato, facere rem suam videtur quasi sua intersit ratione illius officij & cognationis, quam inter homines natura constituit, vt ff. de iust. & iure. l. vt vim. & de appel. l. non tantùm. & quãdo appel. sit. l. ij. §. fi. Dy.

ADDITIO.

a ¶Iudicauit. Adde pulchrè Bart. & Alex. ibi in addit. in l. si iudex. ff. de var. cog. quando per imperitiam iudex malè iudicauit. & Bart. in sua disputat. incipi. iudex per imperitiam. & Bald. in c. j. §. iudices. & ibi Card. Alex. de pact. iur. fir. & Bart & Bald. in l. si filiusfa. in princip. ff. de iudi. & Inno. & Abb. in c. super eo, quod met. cau. & Ang. Are. & Ioan. Fab. instit. de obl. quæ ex quasi deli. nas. in princ. Ange. de Perus. in l. ex maleficiis. §. si iudex. & ibi Bart. ff. de act. & obl. Bart. Bald. & Alex. in l. ij. ff. quod quisque iuris. & not. q̃ iudex malè iudicãs tenetur ex quasi maleficio, vt hic per Dyn. & in iurib. s̃. alleg. sed medicus malè secãs vel iniquas medicinas propinãs tenetur ex malefi. vt insti. ad l. Aquil. §. imperitia. aliàs, præterea si medicus. & ibi Ioan. Fab. & Angel. Aret. in d. tit. de oblig. quæ ex quasi. Bart. & Bald. in l. illicitas. §. sicuti. hîc alleg. & text. & ibi doct. in l. pen. C. de condict. ob causam dat. & ad prædicta & omnia exépla hîc per Dy. posita, vide singul. Inno. Abb. & Felyn. in c. tua nos. de homicid. & quid de aduocato, an teneatur de imperitia, vide ibi Fely. pulchrè in princip. & Guid. de Suz. in l. j. C. de aduocat. & Bart. in l. idémque. §. si quis ea. ff. manda. & Spec. in tit. de aduo. §. vlt. col. vl. ver. quid si per imprudentiã. & tit. de requisitione cõsilij. §. j. vers. consiliarij. quid de imperitia notariorum, vide Bal. cons. v. in princip. lib. iij. vnde dicit gloss. not. quam sequuntur Cyn. & Bald. in l. fi. C. de fideiuss. quòd simplicitas notariorum non debet nocere partibus. & sunt vt pica & psitacus, qui stant in palatio dominorum, qui loquuntur sine intellectu, vt per Rom. in suis sing. fol. 3. & de ipsis vide gloss. Ioan. de Plat. in l. generali. C. de tab. lib. x. & Bald. in l. fin. C. de eden. col. pen. & Alexand. in l. argentarius. §. cum autem col. vlti. & ibi Lud. Bolog. in suis primis interpretationibus. ff. de eden. vbi dicunt notariũ teneri ad interesse partis propter eius culpã. & quãdo quis teneatur de damno dato per imperitiam, vide Abb. Sicul. in c. fin. de iniur

iniur.& damno dato. & Card. do. Ant. in summa confessionali. tract. de restit. Et de iudic. vide Rom. in suis sing. fol.c. col.ij. versic. iudex qui admittit. & Ludouic. Bologn. in d.l.fin.de var. cog. primis interpret.& Felyn. in c. excommunicamus.in fin.de hære.& Bald.in consil.lix.ante fin.lib.

b ¶Culpa. Adde quòd fallit in fabro & operario qui excusatur si laborat in re alterius quàm conducentis, ex quo facit de mandato eius, vt est glos.sing.& ibi Bart.& in addit.Alexand. Angel.Bald.Lud. Bolog.in l.in rem.§. tignum.ff. de rei vendi. & Alexand. in l. de pupillo. §. nuntiationem. col. iiij. ff.de no. oper.nuntia.quod limita, vt ibi per Ludou.Bologn. & Alexand. in d.§. tignum. in addit. ad Bald. & vide Angel.Aret.in §. cum in suo .instit. de rer.diuis. & Salic. in l. non ideo minus.C.de accusat.& Imol. & Ludou.Ponta. in d.§.nuntiationem.& Paul. de Castr. in consi. ccccl ix. in antiq.& Alexand.cons.xxvj. col.ij. lib.j.& Felyn.in c.vniuersitatis.col. j.de sentent. excommun. & Bart.in l. non solum. §. si mandato. col. ij. ver. circa primum dic. ff.de iniur. & ibi Alexand.in addit.circa fi.

c ¶Teneatur. Articulum istum copiose disputat Deci. in l. culpa caret.ff.eod. F. C.

d ¶Canonico. Adde an ex sola scientia quis teneatur, quādo non impediuit,vel nō reuelauit,tex.& ibi Innoc.& Abb. & Bellenzi. in addi.in c.quantæ.de sent. excom.& Bart in l.j.§. sed in eo.ff. ad Silla.vbi dicit, quòd si quis occidit alium me præsente,& non adiuuāte, non teneor. arg.glo.j.l.culpa caret.ff. eo.tit.sed Paul.de Cast.in l.fi.C.de iis quib.vt indig. hoc limitat vt ibi. vide per eum. & Bern. in addit. Abb.in d. c. quantæ & vide Bart.in d.l.culpa.& in d.l.j.§. occisorum.ff. ad Silla. & latius in l.vtrum.in fi.& ibi Alex.in addit.ff.de parric.Bart.& Bald. in l. metum. §. sed licet.ff. quod metus causa.& Bart.& Bald.in l. vt vim. col.ij.ff.de iusti.& iur.& Ang.Aret. in §.iuris præcepta.instit.eo.& Lud. Rom.consi.cxvij.tex.& glo.in can. non in inferēda. xxiij.q.iij. & Archi.in c.negligere.ij.q.vij.& Ange. Aret.in tract. Malefi.in glo. che ay tradito la patria tua.col.ij. & Spec. tit.de lapsis.& disput.§. iuxta versi. quid si potui. & versi.quid si amici mei.& Bald.in prooem.decret. col. v.vers.informatur.& Cepol.in cōs. lv.col.ij.in fi.& Ang. in cōsi.lxxij. Felyn.in d.c.quantæ.Ioan.Andr.& Ioan.de Anan.in c.Petrus.de hom. & Flor. in l.ait lex. ff. ad l. Aquil. Ang.in l.j.C.de nil.agger. non rūp. & Salic.in l.j.C.de rap.virg.& Bal. in repe.l.j.C.vnde vi.& Abb.in c.j. col.pen.de restit. spol.sed opi.Bart. In d.l.vtrum.reprehenditur per Bal. in quodam eius consil.in quo dicit animam Bart. in inferno propter illam opin.cruciari,vt referunt Alexand.Ang.Aret. & Felyn.in locis s. alleg.& illud consi.Bald.non potui inuenire. & vide Aug. Arimin. & Ber.Landr.in addit.ad Angel.Aret. in tractat. Malefic. & Rom. in suis sing.fol.40.col.j.versic.nunquid.& Lud. Bolo.in l.Metrodorum.in primis interpr.ff. de pœn. & Cyn.in d. l. j.C. vnde vi. & Bart. in authent. vt defunctorum funera.col.v.& Felyn.in c.qui alios.de hæret. qui ponit regulam cum pluribus fal. & In c.j.de offic.deleg. & Salic.in l.quisquis.C.ad l. Iuliam maiest. sed aduerte secundum Bald. in d. l. non ideo minus. quòd non debet sibi denuntiare personam, quæ debet ipsum offendere ratione scandali. & Bald. idem dicit in l. manda. in fin. C. manda. & Bart.& Alexand. in ad

in additio. in d. l. non solùm. §. si mandato, in quæst. penul.

In reg. Nullus pluribus. Argumenta.

1 *Exceptionem vnam proponens an possit aliam postmodum opponere.*
2 *Exceptiones plures an possint simul proponi.*
3 *Conuentus de pauperie si neget quadrupedem suum esse, non potest conuictus eum pro noxa dare.*
4 *Possessio aufertur neganti se possidere, si de mendacio conuincatur.*
5 *Conuentus hypothecaria, si negat rem esse debitoris, probato dominio priuatur possessione, nec auditur si velit probare sibi prius fuisse obligatam.*
6 *Negans scripturam suam, vel numerationem sibi factam, conuictus nõ potest allegare solutionem.*
7 *Exceptiones contrariæ proponi nequeunt sine mendacio.*
8 *Exceptiones contrariæ qualiter proponantur.*
9 *Reus in exceptione dicitur agere.*
10 *Rei quare fauorabiliores sint quã actores.*
11 *Cumulationis natura quæ & numero 27.*
12 *Cumulatio actionum quando admittenda, & quando reijcienda. & num. 43. 57. & 59.*
13 *Casus cuius euentus nihil operaretur, non est considerandus.*
14 *Absolutoria quæ in prima petitione fertur, quando pariat except. rei iud. in secunda.*
15 *Incertus non debet esse melioris conditionis quàm certus.*
16 *Actor litem contestando conditionem suam non reddit deteriorem.*
17 *Appellatio reducit causam ad statum quo erat ante sententiam.*
18 *Appellationem interiectam, & litem pendere paria sunt.*
19 *Appellationẽ rectè fuisse interpositam ex pluribus causis ostendi põt.*
20 *Actiones plures contrariæ non possunt simul proponi.*
21 *Actiones duæ, in quarũ vna sentẽtia lata pareret exceptionẽ rei iud. in altera, non simulantur.*
22 *Falsum & inofficiosum an sint contraria, & cumulentur.*
23 *Petitorium & possessorium an sint opposita, & electione tollantur.*
24 *Absolutoria in petitorio an pariat excep. rei iu. in possessorio. et nu. 34.*
25 *Actio hypothecaria an concurrat cum personali. & nu. 36.*
26 *Absolutoria super actione personali an pariat except. rei iud. super hypothecaria. & num. 36.*
27 *Actor incertus propter factum aduersarij quæ actio sibi competat potest plures actiones eodem libello cumulare.*
28 *Absolutoria in rei vendicatione an pariat exceptionem rei indicatæ contra eundẽ in actione personali.*
29 *Actione in rem pendente non potest actio personalis proponi.*
30 *Actio ciuilis & criminalis an cumulentur.*
31 *Actio de peculio cõtra serui vẽditorem data non est ei cõtraria, quæ datur contra emptorem.*

Libers

32 *Libertas non petitur ex duabus causis simul.*

33 *Contrariorum diuersæ species, & quæ ex eis mutuo se expellant.*

34 *Dominij causa separata est à causa possessionis & vsusfructus formalis.*

35 *Sententia in causa proprietatis non obstat in petitione vsusfructus.*

37 *Conceditur aliquid ab initio quod ex postfacto denegatur.*

38 *Conclusio petitionis attendenda magis quàm ipsa petitio.*

39 *Absolutoria lata in ciuili quando pariat excep. rei iudic. in criminali: vel econuerso.*

40 *Absolutoria ab indebito exceptionem parit in altero.*

41 *Sententia lata pro fideiussore quãdo prosit principali.*

42 *Necessitati non subest, quod in mera potestate est.*

44 *Iudicium vniuersale omnia includit particularia.*

45 *Petens totum an possit postea partem petere.*

46 *Vsuræ non debentur, ni prius sors debeatur.*

47 *Exceptio rei iudicatæ ita rerum diuersitate impeditur, sicut & personarum.*

48 *Causa in reali quando vltra expressum extendatur.*

49 *Actio vna quãdo alterã nõ tollat.*

50 *Absolutoria lata super continente aliquid quod non sit pars eiusdem, parit exceptionem rei iudic. etiam in contento.*

51 *Absolutoria in domino parit exceptionẽ rei iudicatæ in vsufructu.*

52 *Absolutoria in petitione hæreditatis lata exceptionem iudicatæ parit in rebus singularibus.*

53 *Pater ex contractu filij minus tenetur quàm filius.*

54 *Cumulatio actionũ impeditur, cùm ex eadem causa ad idem agitur.*

55 *Expressio rei plus in processu operatur quàm expressio causæ.*

56 *Absolutoria, quæ in rei vẽdicatione fertur, an pariat exceptionẽ rei iudicatæ in hypothecaria.*

58 *Actio arborum furtim cæsarum intendi potest contra absolutum ab actione ex locato.*

60 *Absolutoria lata in vna causa quãdo pariat exceptionẽ in altera.*

REGVLA XX.

NVllus pluribus vti defensionibus prohibetur.

1 ¶ † NAM si negaui me debitorẽ
a ad mei defensionẽ,[a] & sic proposui
b exceptionem facti[b] siue intẽtionis, nihilomin[9] possum postea pponere exceptionẽ pacti & rei iud. & alias, vt in regula iuris, nemo ex iis in prin. ff. eo. Itẽ si primo proposui exceptionẽ pacti vel iurisiurandi, possum postea proponere exceptionẽ
2 rei iud. vt ff. de exce. l. is qui. † item simul & semel possum proponere
c plures exceptiones[c] vt pacti, iurisiurandi, & rei iud. vt ff. de excep. l. nemo prohibetur. est ergo effectus regulæ, ꝙ simul & diuersis tẽporibus proponere possum plures defensiones, quibus omnibus mediãtib[9], vel altera eorũ, excludetur intentio actoris. Sed opponitur & videt̃ ꝙ si proposui vnã, non possum proponere aliã: si enim cõuentus actione noxali negaui me seruum habere in potest

potestate, & conuictus de menda-
cio volo me dicere seruum habere
in potestate & conueniri noxali-
ter:non sum audiendus,vt ff.de no-
xa.l.quoties.§.prætor.& l.si seruus
3 depositus.§.si negauerit.†Itē si con-
uentus de pauperie negaui quadru-
pedem meā esse,& conuictus men-
dacio volo dicere meam esse,& da
re pro noxa,non audior.ff.si quadr.
4 pau.fe.di.l.j.§.interdū. † Item si rei
vend. conuētus negabam me possi-
dere,& conuictus de mendacio vo-
lo me dicere possidere, & paratum
d me suscipere iudicium,nō audior [d],
nam possessio nihilominus transfer
tur ad actoré, vt ff.de rei vend.l.fi.
5 † item si conuentus hypothecaria,
nego rem debitoris,& postea proba
to dominio debitoris, volo dicere
mihi primo obligatū fuisse,nō au-
e dior [e], vt in auth.de trien.& semis.
§.illud quoque.col.iij.& C.qui pot.
in pign.hab.authen.item possessor.
6 †Item si negaui scripturā meam quę
cōtra me producebatur,vel negaui
numerationem, & conuictus volo
postea confiteri scripturā meam, &
allegare solutioné,nō audior, quia
nihilominus condemnabor in du-
plum.vt in auth.de trien.& semis.§.
studium vero. & C. de nō num.pec.
auth.contrà qui propriā.Sed in om-
nibus his dicunt, ꝙ specialia sunt.
Ratio auté specialitatis est,vt men-
dacium puniatur.vbicūq; ergo de-
prehendetur in proponente defen-
siones mendaciū, idem erit dicen-
f dum [f] per omnia,cùm vbi eadem ra
7 tio est idē ius statui debet:† sed vbi
proponuntur exceptiones cōtrariæ,
necesse est inesse mendaciū:quia si
vna est vera, eius cōtraria necessa-
riò erit falsa: cùm ad positionem
vnius cōtrariorum sequatur remo-
g tio alterius [g], ff.de verbor.signific.
l.hæc verba ills aut ille.& de insti-
to.l.sed & si pupillus.§.si institoria.

& propter hoc opinio illorum,qui
dicunt licere proponētes exceptio-
nes contrarias,non procedit. Vnde
h mihi videtur clarius [h] distinguen-
8 dum: quia † dico aut exceptiones
quę videntur cōtrarię proponuntur
conditionaliter, aut simpliciter. si
conditionaliter, proponi possunt
etiā contrariæ,verbi gratia:quia di-
co me debitoré non esse,sed si con-
tingit probari me debitorem esse,
propono exceptionē pacti de nō pe
tendo, vel solutionis,vel aliā simi-
lem,vt C.de except.l.si quidé. in fi.
Sed si proponuntur simpliciter, aut
est possibile primam conuenti asser-
tionem concurrere cū secunda, aut
non:in primo casu quādo est possi-
bile primam cū secunda concurre-
re, id est, possibile est id quod in
vtraque continetur simul verū esse,
tunc licet plures proponere simul &
diuersis temporibus, & ita loquitur
ista regula.& ff.eod.tit.de except.l.
nemo prohibetur. sed si non est pos-
sibile primam cōuenti assertionem
cum secunda concurrere,id est,non
est possibile simul verū esse quod in
vtraque continetur,quia in vna ne-
gat,& in altera affirmat:& affirma-
tio & negatio sunt directè contra-
ria,tunc dico quòd non audietur,vt
in authen.de trien.& semis. §. stu-
dium verò.& §.illud quoque.& C.
de non numer.pec. authen.contra,
qui propriam.& l.cum fidem.& qui
potio.in pign.hab.authen.item pos
sessor.& ff.de rei vend.l.fi.& si qua-
drup.pau.fec.dic.l.j §.interdum. &
de noxal.l.fi.& l.si seruus.§.si nega-
9 uerit. Item † opponitur, quia iure
cauetur quòd reus in exceptione est
actor:vt ff.de except.l.j.& de prob.
l.in exceptionibus.in prin.sed actor
nō potest plures actiones propone-
re,sed vnā de pluribus debet elige-
re.ff.eod.l.nemo ex iis.§.quoties.&
de tribu.act.l.quod in hęrede.§.eli-

gere ergo nec reus poterit oppone-
re plures defensiones,vt videtur. Re
spondeo,& dico,ꝙ quamuis plures
actiones actor non possit simul pro-
ponere: plures tamen exceptiones
reus potest proponere,siue ex eadē,
siue ex diuersis causis originem su-
mentes,vt hic,& pralleg.l.is qui. &
l.nemo. Ratio autē est,quare aliud
in vno,& aliud in alio,quia fauora
biliores sunt rei,quàm actores,vt in
10 regula iuris.† Ratio rationis [i] est,
i quia in potestate est actorum quan-
do prouocent,non in potestate reo-
rum quādo prouocētur,vt ff.de do-
li except.l.purè.§.fi.sed an per viam
cumulationis proponere poterit plu
res actiones?quidam nō intelligen-
tes cumulationis naturā dicunt sim
pliciter ꝙ non,vt prædicto §.quo-
ties.& ideo cū contractus de cumu-
latione cōmuniter valeat,& sit vti-
lis apud Canon.sicut apud Legistas,
quia secundū canones debet expri-
k mi res & causa,licet non actio [k],
11 † nunquid pendente primo iudicio
licebit eandē rem ex alia causa pe-
tere:vel an licebit aliam rem petere
ex eadē causa, hæc enim est cumu-
lationis natura. Ad huius declara-
tionem & intellectū quærendū est,
l an cumulatio sit admittenda [l],& in
quibus casibus. Et circa hoc primo
inquirendū est,an principia siue re-
gulæ quæ de cumulatione tradun-
tur sint veræ,quia principiis ignora-
m tis [m] ignorari oportet,& ea quę sunt
post principia,argu.in auth.de non
12 alien.§.finimus.† Regula autē cum
de cumulatione permittēda tracta-
tur,tradi debet copulatiuè hoc mo-
do:Vbi plures sunt actiones nō con
trariæ:& quæ electione non tollun-
tur,& in prima quarum absolutoria
lata non parit exceptionem rei iud.
in secunda, ibi admittitur cumula-
tio.Sed cùm tractatur de cumula-
tione impedienda, debet tradi re-
gula disiunctiuè & hoc modo: Vbi
plures sunt contrariæ actiones quæ
electione tolluntur, vel in quarum
prima, absolutoria lata parit exce-
ptionem rei iudi.in secunda ibi re-
pellitur cumulatio. Quòd autē præ-
dicta regula copulatiuè posita sit
vera:ostendo sic primo per illud ge
13 nerale,†Non debet expectari casus
cuius nihil operatur euentus: vt ff.
de fideiuss.l.pen.& ad Velleia.l.ali-
14 quando.§.fi. sed certum est † quòd
absolutoria lata in petitione prima
non parit exceptionem rei iudic.in
secunda,quandocunq; mutatur per-
sona vel causa petendi,vel res.ff.de
except.rei iud.l.cū de hoc. & l.cum
quæritur.ergo nō debet impediri se-
15 cunda pendente prima. † Præterea
in spe dubia constitutus,non debet
esse melioris conditionis, quàm is
qui est in spe certa, vt probari po-
test ex l.vlt.ff.de compensa.& ex l.
eum qui duobus.de acquir.hære. &
de leg.iij.l.j.in prin. sed nondū ab-
solutus in prima est in spe dubia,
sed absolutus est in spe certa. Si er-
go dicimus petitionē secundam ad
eandem rem ex alia causa proposi-
tam: vel ad aliā rem ex causa eadē
impediri pendēte prima, & cōcedi
absolutoria lata in prima:iam non
absolutus est melioris conditionis
quā absolutus:quod esse non debet,
16 vt dictū est,maximè† quia nō solet
actor litē contestando facere cōdi-
tionem suam deteriorē,vt in regula
iuris.ff.eo.l.nō solet.& ff.de nouat.
l.aliam.Prǽterea probatur alio mo-
17 do: certū est,† ꝙ appellatione pro-
nuntiatū extinguitur,& ad eum sta-
tum reducitur in quo erat post litē
contest. & ante sententiā,vt proba-
tur per l.ita demum.de procur.C.&
per l.qui cum maior.§.accusasse.de
bonis liber.ff.de iniusto rupt.test.l.
si quis filio exhæredato.§.hi autem
18 omnes.& de pœn.l.ij.in fi. † Vnde

patia

paria videntur litem pendere, &
19 appellationem interpositam, † sed
appellatione interposita licitum est
plures causas coniungere, seu cumulare, ex quibus ostendatur appellationem iustitiam continere: ergo & pendente causa principali, licere videtur plures causas cumulare, ex quarum omnium vel vnius probatione appareat rem deductam in iudicium debere deduci in condemnationem, vt l.scio. §.vlt. ff.de appella. Praeterea pro hoc potest induci.instit.de act.§.si minus.intelligendo tex.vt iacet.& ff.de doli except. l.apud Celsum.§.item quaeritur.Item potest probari per l.vlt. ff.de appel. nam ibi licitum est petitioné ex eadem causa ad aliam rem extendere. Et sic ex his duabus probatur, & ex §.item quaeritur. prima pendete, posse ex eadé causa agi ad id quod plus est. & ex l.scio. probatur ad eandem rem agi posse ex alia causa. Ex duobus primis arg.concluditur vtrunque communiter. Praeterea probari potest per l.sed si an'e. de except.nam ibi prima & secúda petitio eandem causam habét, considerato effectu, & ad diuersa proponuntur: & quia absolutoria lata in prima nó parit exceptionem rei iudicatae in secunda, etiam admittitur cumulatio.ergo &c. praeterea potest probari per l.j.§.qui autem. ff.quorum leg. dum dicit Intelligendo literam generaliter vt iacet, quemadmodum solemus facere quoties incertum est, quae actio potius teneat: nam duas actiones dictamus &c. ergo cócluditur ex eo, ꝙ duę actiones ex diuersis causis possunt eodé tempore ad idé proponi: & ex hoc concluditur cumulationem cócedi.
Item secúda regula tradita disiun-
20 ctiuè similiter vera est: † quia con-
stat quòd vbi sunt plures actiones contrariae, proposita vna repellitur
alia. ratio enim contrariorum est, vt posito vno, alterum intelligatur remoueri.ad hoc facit C.de furt.l.j. & si seruus exte.l.vnica.& de codi. l.fi.ff.de instit.l.sed & si pupillus.§. si institoria.& de verb.signif.l.haec verba.Item si electione tollitur, vna electa, praecluditur alterius via, vt ff. de noxalib. l.electio. & de tributo.
21 l.quod in haerede. §.eligere. † Item
& vbi sunt duae, in quarú prima sententia lata parit exceptioné rei iud. in secunda, repellitur cumulatio. ff. de except.l.fundum.& l.fundi.apparet ergo, quod praemissae duae regulae quarum prima permittit cumulationem, secunda denegat, verae
n sunt. Contrarium [n] autem praedicto-
22 rum arguo sic: † falsum, & inoffi-
ciosum, non sunt contraria, nec electione tolluntur, nec absolutoria lata in vno parit except.rei iudic.in alio.& hęc colligi possunt ex l.eum qui.& l.contra maiores.C.de inoffi. test.& l.Lucius.ff.de petit.haered. & tamen ab eodé proposita impediunt se concursu: ergo regula prima cumulationé admittens est falsa. Item noxalis actio, detracta noxae deditione, id est insolidum, quandoque
o competens [o], & cum noxae deditio-
ne, id est, noxaliter, quandoque: simul proponuntur, nec impediuntur concursu: & tamen absolutoria lata in vna parit except.rei iudic.in alia, vt in l.in delictis.§.si detracta. ff.de noxalib.ergo regula secunda cumulationem impediens est falsa.
23 † Praeterea petitorium & possesso-
rium non sunt opposita, vt patet in l.j.§.huius autem. ff. vti possid.nec electione tolluntur, & cumulan-
p tur [p], vt in l.cum fundum.§.fi.de vi
& vi arma.& l.naturaliter. §.nihil
24 de acquiren.posses. † & tamen ab-
q solutoria lata in petitorio parit [q]
except.rei iudic.in possessorio, vt determinatum est in l.ij.§.quaedam.

ff.de interdict. ergo prædicta regu-
la secunda cumulationẽ impediens
25 est falsa. † Præterea hypothecaria
& personalis sunt diuersæ, ita quòd
non contrariæ, nec electione tollun
26 tur: † & tamen absolutoria lata in
personali parit exceptionem in hy-
pothecaria, vt ff. quibus mod. pign.
vel hypotheca solui. l. si deferente.
nihilominus cumulantur, & simul
r proponuntur [r], vt in authen. de fi-
deiuss. §. sed neque. col. j. ergo regu-
27 la est falsa. † Præterea ibi concedi-
tur cumulare, id est, diuersas actio-
nes ex diuersis causis ad idem pro-
ponere, secundum intellectum ve-
rum, vbi actor est incertus propter
factum aduersarij quæ potius com-
s petat [s], vt l. j. §. quia autẽ. ff. quorum
leg. & ibi not. ergo vbi propter fa-
ctum aduersarij non est incertus:
non permittitur actori ex diuersis
causis plures actiones ad idem pro-
ponere. ergo regula prima cumula-
28 tionem admittens est falsa: † Præ-
terea si peto rem legatam rei vend.
& succumbo: si postea peto perso-
nali actione ex testamento, si quidẽ
in prima pronuntiatum fuerit rem
non fuisse testatoris, non obst. exce-
ptio rei iudic. arg. ff. de except. rei
29 iud. l. fi. & † tamen si proposita vna
eadem pendente velim proponere
t aliam, non possum: [t] vt in l. cum fi-
lius. §. variis. ff. de legat. ij. cum ergo
hæ non sint contrariæ, sed diuersæ,
nec electione tollantur, & possibile
sit absolutoriã latam in prima non
parere excep. rei. iud. in secunda, &
tamen impediant se concursu, ap-
paret primam regulam esse falsam:
30 † Præterea ciuilis & criminalis ex
v eodẽ facto procedentes [v], non sunt
contrariæ: quod patet, quia vna po-
sita non potest excludi altera: nec
tolluntur electione, nec sententia
lata in vna parit except. rei iudic. in
altera, vt l. j. C. quando ciuilis act.
crimin. præiud. & ff. de tabul. exhib.
l. locum. §. si quis dolo. & de liber.
homi. exhiben. l. iij. & tamen impe-
diunt se concursu, & non cumulan-
tur, vt l. interdum. de public. iudi. &
l. ij. ff. vi bon. rapt. ergo relinquitur
31 prima regula falsa. † Præterea actio
de peculio quæ datur contra vendi-
torem serui, & quæ datur cõtra em-
ptorem, non sunt contrariç, nec ele-
ctione tolluntur, nec vno conuento
alter liberatur: & tamen vna posita
impeditur altera, vt l. quoties. §. si
creditor. ff. de pecul. si ergo contra
diuersos ex eadem causa, & ad di-
uersa impediuntur cumulari, multo
magis quando contra eundem ex
eadem causa, licet ad diuersa, impe
diuntur: ergo regula cumulationem
inducens nõ procedit. Item contra
regulam cumulationem inducen-
tem est l. si quis libertatem. ad fi. ff.
32 de petit. hæred. † nam ibi inchoata
petitione libertatis ex vna causa,
non permittitur probari competere
libertatẽ ex alia: ergo apertè osten
ditur impediri cumulationem ad
idem ex alia causa. præterea contra
regulam est l. si duo. §. idem Iulia.
in fi. ff. de iureiur. nam ibi non per-
mittitur secunda petitio, in qua se-
cunda propter diuersitatẽ persona-
rum non obstaret exceptio rei iudi.
absolutoriç latç in prima. Item con-
tra cumulationẽ est l. non est nouũ.
ff. de act. emp. ibi enim non permit-
tit plures actiones ex diuersis causis
eodem tempore ad idem propone-
re: sed dicit vnam debere proponi
in qua vtriusque cõmodum veniat:
patet ergo ex prædictis cumulatio-
nem non procedere, nec procede-
re posse regulas quæ de cumulatio-
ne traduntur. Regulas concedo.
& ad opposita singulariter respon-
33 deo. † Et primo ad primum: quia
quædam sunt contraria in origine
& effectu: & tolluntur electione, vt
in l. j.

In l.j.de furt. & l.j.si seruus exte.&
de codic.l.vlt. C. & in his cumula-
tio non procedit. Quædã sunt con-
x traria [x] origine, & effectu conue-
nientia,quia ad vnum finalem effe-
ctum tendentia:vt falsum & inoffi-
ciosum:& ista nõ tolluntur electio-
ne,nec sententia lata in vno præiu-
dicat alteri,vt d.l.eum qui.sed non
patiuntur se cõcursu ratione cõtra-
rietatis quæ est in origine,& in his
similiter cumulatio non procedit:
vt d.l.cõtra maiores.Quædam sunt
quæ nec in origine nec in effectu
sunt contraria,& electione non tol-
luntur,& absolutoria lata in vno
nõ præiudicat in alio:& in his pro-
cedit regula quæ cumulationẽ per-
mittit. Ad secundum respondeo:
quia in §.si detracta.nihil cumula-
tur. non enim ibi petitur aliud,sed
idem: nec ex alia causa,sed ex ea-
dem. Et solùm agitur de quodã be-
neficio à lege permisso excedendo
vel denegando,vnde ibi nihil agi-
tur per quod specialiter detractio
aut augmentum inducatur quantum
ad formam sententiæ,vt in l.miles.
§.j.ff.de re iud.vnde ad materiã de
y cumulatione nihil facit [y]. † Ad
34 tertium respondeo ꝙ credo quòd
non sit verũ simpliciter quòd abso-
lutoria sentẽtia lata in petitorio pa-
riat exceptionem rei iudic.in pos-
sessorio.& hoc tali ratione,quia si-
cut causa dominij separata est ab
vsufructu formali, ita causa pro-
prietatis separata est à possessione,
vt colligi potest ex l.naturaliter. §.
nihil.& l.permisceri.ff.de aquiren.
poss.& de reb.eorum. l. sed si fortè.
35 Sed †constat quòd lata in dominio
non parit exceptionem rei iudic.in
vsufructu formali,vt l.si cum testa-
mento. §. penult. ij. responso. ff. de
except.rei iudic.ergo lata in pro-
prietate non parit exceptionem in
possessione.& hoc determinatur C.
de interdict.l.incerti.Et quia deter-
minationes contrariæ reperiuntur,
ideò plenè dices,vt infrà eod.tit.c.
qui ad agendum. Ad quartum di-
co, scilicet,§.sed neque disputatio-
36 nis causa, † quòd proposita perso-
nali non possit ex postfacto propo-
ni hypothecaria,quia absolutio la-
ta in personali parit except. in hy-
pothec.vt d.l.si deferente.licet ergo
coniungere ab initio,vt in §.sed ne-
que. non cumulare ex postfacto,
37 †quia & aliàs in simili conceditur
ab initio,quod ex postfacto denega
tur, vt l.& ancillarum.§.illud.& l.
quoties.§.si creditor.ff.de pecul.
Ad quintum,scilicet ad §.quia au-
tem. respon. quia licet ibi positio
actionũ sit copulatiua:tamen con-
clusio petitionis alternatiua est, vt
patet dum dicit protestari ex altera
&c. si alternatiua: ergo incerta,&
ratione illius incertitudinis regula-
z riter nõ procedit [z],vt in l.prætor.§.
38 quod autẽ.ff.de iniur.†magis enim
a conclusio [a] petitionis spectari de-
bet,quàm petitio, arg.de liber.leg.
l.Aurelius.§.Sticho.& de pœnis.l.si
præses.sed in cumulatione petitio &
conclusio copulantur:& sic non re-
pellenda,quia qua ratione potest ex
pluribus causis deberi,potest ex plu
ribus causis separatis & nõ contin-
gentibus peti:distinctio ergo copu-
lationis & alternationis oppositum
tollit. Ad sextum respondeo,quia
ibi potest esse vtriusque eadem cau
sa,& alia.in eo quòd est eadem: vt
quia sit pronunciatũ non legatum,
sentẽtia lata in vna parit exceptio-
nem rei iud.in altera. itẽ potest esse
alia,vt si primo agatur rei vend. &
pronuntietur rem nõ fuisse testato-
ris,& propterea non competere rei
vendi.eo casu exceptio nõ obstaret
b in personali [b] ex testamento: tamen
lite pendente in prima propter futu
rum dubium pronuntiationis euene

tum, cumulatio repellitur, vt infrà
39 ostendam. †Ad septimum respon.
quòd absolutoria in ciuili lata pa-
rit except. in criminali, & econtrà,
quãdo pronuntiatur super facto, id
est, delictũ non fuisse cõmissum, eo
enim casu effectus pronuntiationis
ad totum extenditur, arg. ff. de iure-
iuran. l. si duo. §. idem Iulianus. & l.
duobus. §. colonus. & propterea se
non compatiuntur concursu, & sic
oppositio nõ procedit. Ad octauum
respondeo, scilicet ad §. si creditor.
40 quòd †ibi absolutoria qua pronun-
tiatur indebitũ parit exceptionem
in altera: & ideò vna nõ potest alij
cumulari: sed contra hoc est aperte:
quia ibi dicit, ꝙ pendente iudicio
contra emptorẽ, non potest agi con
tra venditorem: & tamen constat
quòd lata pro emptore nõ parit ex-
ceptione venditori, vt l. si à te. §. Iu-
lianus. ff. de except. rei iudic. Sed re-
spondeo, verum est, quòd non pro-
desset nisi pronuntietur nõ contra-
41 ctum: † tunc enim qua ratione lata
pro fideiussore prodest reo princi-
c pali [c], vt l. duobus, §. item à fideius.
ff. de iureiur. licet fideiussoris non
intersit non peti à reo principali, vt
in l. fideiussoris. ff. de pact. eadẽ ra-
tione lata pro emptore per eundem
modum extenditur ad venditorem:
& sic procedit respõsio. Ad l. si quis
libertatem. respon. ibi non erat cu-
mulatio: sed de vna causa proposi-
ta, ad alterã non propositã, impro-
ba transgressio. Et eodem modo re-
pon. ad l. si duo. §. idẽ Iulianus. nam
ibi nõ erat cumulatio, sed quædam
petitionis primæ de vna persona in
alteram improba & illicita trans-
gressio. Ad l. non est nouum. respon.
42 quia ibi dici, potest, †quod potesta-
ti cõmittitur, necessitati nõ subiici-
tur, vt l. non quicquid. ff. de iudic. &
C. quomodo & quando iud. l. j. Et
ad hanc responsionem probandam
induci potest de iniuriis. l. prætor. §.
si mihi plures. Quia igitur regulæ
veræ sunt, restat videre in quibus ca-
sibus secundum eas cumulatio pro-
43 cedat. † Aut enim petitur aliud ex
causa alia, & tũc nullo modo est du
bia cumulatio: quia simpliciter pe-
titiones diuersæ & se nõ contingen
tes quantũ ad rem vel causam sint.
Et ideo procedũt, vt l. si idem cũ eo.
ff. de iurisd. omn. iud. & C. de anna.
excep. l. fi. cũ simil. Aut petitur idẽ ex
alia causa, & tũc cùm certum sit, ꝙ
absolutoria lata in prima causa nõ
parit exceptionẽ in secunda, vt in l.
Lucius. §. Semproniæ. ff. de leg. ij. &
l. Aurelius. §. fi. de lib. leg. videtur ꝙ
cumulatio procedat secundum regu
lam: & pro hoc l. illa scio. §. vlt. de
appel. inducendo eam vt ostensum
est suprà, & ad §. quia autẽ respon-
sum est. Aut agitur ex eadẽ causa ad
id quod plus est: & tũc ex quo regu-
læ veræ sunt, est valde dubia cumu-
latio. & ꝙ procedat, ostenditur sic:
primò per l. ampliorem. in fi. C. de
appel. Sed ad illam antequã proce-
44 dam vlterius respondeo: † quia ibi
loquitur in iudicio vniuersali, quod
de sui natura omnia in vniuersitate
contẽta cõprehendit, vt in l. si quis.
cum totũ. in fi. ff. de except. rei iudi.
dum dicit: nam cũ hæreditatẽ peto,
& corpora & actiones quæ in hære-
ditate sunt, videtur in petitionẽ de-
duci. vnde ibi nõ videt̃ noua petitio:
sed potius per quandã declarationẽ
primæ petitionis extensio, arg. ff. de
pet. hære. l. iiij & l. itẽ videndũ. §. si
quis. & l. si quod tẽpore. ostendo er-
go ꝑ alia, arg. hoc modo, vbi ex ali-
qua causa, plus debet̃, & minus peti-
tur, ipso iure in reliquum nõ obstat
excep. vt l. apud Celsum. §. itẽ quæri-
tur. ff. de doli excep. & arg. l. j. § quid
ergo. de contrar. & vtili. act. & C. si
aduer. rẽ iud. l. j. & ibi de hoc. ergo
secundũ regulã debet posse peti eo-
45 dem iudicio cumulãdo: † Præterea
si primo peto totũ, & postea partẽ,

obest. except. sed nõ ecõtrà, licet ex eadẽ causa: vt in l. si quis cũ totum. & de pecul. l. hinc quæritur. in prin. ergo admittitur cumulatio. Præterea si absolutoria fertur super eo quod sui potentia continet alterum, non nocet in cõtento: vt ecce lata super actu, non nocet in itinere, vt determinatum est in l. si mater. §. si quis iter. ff. de excep. rei iud. sed ad hoc respondeo statim, quòd ibi non de-
d terminatur in litera, & dato [d] quòd diceretur, adhuc respon. non est verum quòd actus cõtineat iter, prout iter est species seruitutis distincta ab actu, vt ff. de adim. leg. l. j. & ibi not. & ideo arg. non procedit: ostendo ergo per aliud, Absolutoria lata in sorte non nocet in vsuris. vt ff.
e de condict. ind. l. fi. §. Lucius. [e] † &
46 tamen vsuræ ita se habent ad sortem quòd non possunt mihi debeti, nisi sors debeatur vel debita fuerit. ergo licet quod est plus in actione furti manifesti, non possit deberi nisi verum sit præcessisse rapinam cuius occasione debeatur: tamen sententia lata in vi bo. rap. non videtur parere exceptionem in actione furti: si non parit, bene concluditur vlterius quòd cumulatio admittitur. Præterea hoc operatur absolutio quod condemnatio satisfactione secuta. vt l. si quis cum totum. §. planè. sed condemnatio satisfactione secuta non tollit aliam actionem ex eadem causa competentem in id quod plus est, vt ff. de act. & obli. l. cum ex vno. & l. qui seruum. & arbo. fur. cæsa. l. j. & l. si colonus. & vi bo. rap. l. j. ergo nec absolutio tollet. & si non tollit, sequitur secundum regulas, quòd cumulatio ad-
47 mittatur. † Præterea diuersitas rerum ita impedit excep. rei iudi. sicut diuersitas personarum, vt in l. cum quæritur. & l. quantitásque. & l. seq. & l. cum de hoc. de excep. rei iud. & ibi: de hoc: ergo sicut vbi sunt diuersæ personæ, licet eadem quæstio & eadem causa defensionis, non obstat exceptio. vt. l. si cum vno. & l. iij. de excep. rei iud. ita & vbi est diuersitas rerum, licet eandem causam petitionis habentium, obstare non debet: & si non obstat, sequitur quòd cumulatio procedat. Item si lex ita ponit substantialem rem aut causam cum tractatur de permittenda & impediendа excep. rei iud. quod verum est. vt d. l. cùm quæritur. & l. & an eadem. & l. cùm de hoc. Et constat quòd vbi est causa alia, licet res eadem. exceptio nõ obstat: vt in l. Aurelius. §. vlt. ergo & vbi est alia res, licet eadem causa, obstare non debet: & si non obstat, bene sequitur quòd cumulatio admittitur ex eadem causa in id quod plus est. Præterea ex parificatione prædictæ rei
48 & causæ procedit etiã aliud: † quia si expressio causæ in reali, non patitur exceptionem vltra causam extendi expressam, vt in l. si mater. §. si quis. & tamen aliàs ad totum, id est ad omnem causam extenderetur: vt in ea. l. §. eadem. ergo expressio quantitatis certæ non patitur exceptionem vltra illam quantitatem extendi: & consequenter nec
49 cumulationẽ impedit. † Præterea lex dicit quòd vbi ex eodem facto plures actiones nascuntur: vna in plus, altera in minus, vna alteram non tollit, & licitũ est omnibus agi. ergo vt aliquis sit legis effectus videtur dicendum, quòd etiam absolutoria lata in prima agitur ex secunda: vt ff. pro socio. l. rei communis. & de tutel. & rat. dist. l. j. §. in tutel. & de act. & obl. l. cum ex vno.
¶ Contrarium autem huius proba-
50 tur sic. † Sententia absolutoria lata in eo quod continet alterum, quod nõ est pars eius, parit exceptionem

in contento quod non est pars primi petiti. verbi gratia: vsusfructus causalis non est pars dominij. vt in l.si ita stipulatus vj.§.j.ff.de vet. obli.& de accep.l.& per iusiuran.§.
51 illud.† & tamen absolutoria in dominio lata parit exceptionem rei iud.in vsufructu causali.vt ff.de excep.rei iud.l. si cum testament. §. si fundum. & illud ideo quia impossibile est secundum petitum, id est causalem vsumfructum competere, nisi primum, id est dominium competat. sic ergo & si pronuntiatur factum non esse, effectus pronuntiationis trahitur ad id totũ, quod non potest de iure deberi non praecedente facto, super quo pronuntiatũ fuit:& per hoc apertè induci potest. l.j.ij.& iij.ff.de excep.rei iud. Item hoc idem probatur, quia lex dicit, qui primò domum petit, secundò caementa, quae nõ sunt pars domus, exceptione rei iud.repellitur. Item qui primò petit nauem, secundò tabulas, quae non sunt pars nauis, exceptiõe repellitur:& hoc ideo, quia primum petitum quadam totalitate sui & integritate comprehendebat secũdum. vt in l.si quis cum totum. §.j.& ij.& de pactis.l.si vnus.§.item si pactus. ergo cum totum factum deductum in primum iudicium nõ solùm comprehendat quod in secundo deducitur, imò idem sunt: restat quòd pronuntiatum in primo absolutorio exceptionem pariat in secundo, & consequenter facta relatione ad regulam cumulationem impediat. Item patet hoc apertè ex eo, quòd lex dicit. Res haereditariae
52 non sunt haereditatis pars.† & tamẽ sentẽtia absolutoria lata in petitione haereditatis parit exceptionẽ rei iudicatae in petitione singulariũ rerũ.vt in l.Iulianus. & in l. si quis cũ totũ.§.pe.de excep.rei iud. Plus fortifico arg.si actũ sit personaliter ex contractu cõtra haereditariũ debitorẽ,& absolutus sit, si postea agatur contra eundẽ petitione haereditatis vniuersali, licet secunda petitio plura cõprehẽdat incõparabiliter quã prima: tamẽ quia idẽ dubiũ,& eadẽ quaestio & causa deducuntur in secũda, quae deducta fuerãt in prima: obstat exceptio rei iudicatae, vt l. si quis cum totũ.§.vlt. & §. & generaliter. & §. & quidẽ ita diffiniri potest. sic ergo si primò actũ fuerit vi bon.rapt. pro rapina.& absolutoria lata sit: & secundò pro eadem rapina agatur furti, cùm idem factum & idem dubium in secundum iudicium deducatur, constat quòd exceptio rei iudicatae obstare debet, si obstere debet exceptio, bene restat vlterius referendo ad regulã, quòd cumulatio impediatur ex
53 eadẽ causa in id quod plus est.† Praeterea constat patrem ex contractu filij teneri in minus, quia de peculio tantùm.& ipsum filium in plus. quia insolidum, vt in l. si quis cum filio.ff.de pecul. & tamen si pater iurat super facto.id est filium dare nõ oportere, insolidum quaeritur exceptio filio, vt l.qui iurasse.§. si pater.ff.de iureiu. f & est ratio, quia obligatio vtriusque ex eadem causa descendit. item & eadem ratione si iudicatur pro domino conuento ex contractu serui, vt in l. si cum testamento.§.fi.de excep.rei iudic, ergo patet quòd cũ agitur ex eadem causa in id quòd plus est, cum idem sit factum quod deducitur in vtrunque iudicium, obstare debet exceptio rei iud.& consequenter cumu-
54 latio impediri. † Praeterea si cùm ad idem agitur ex eadẽ causa, constat quòd ex quo omnis quaestio deducta fuerit in primum iudicium, in totum debet obstare exceptio: igitur per regulam cumulatio impedire debet. quod sic ostendo: si rei vendi

vẽdicatione simpliciter proposita, & in prosecutione certa causa exprimitur: absolutoria lata pariet exceptionem in totum, vt l. ex sextante. in princ. ff. de excep. rei iud. & solet allegari per gl. & l. & an eadem. §. actiones. tamen secundum verum intellectũ nihil facit. Sicut ergo nihil operatur expressio causę, quo minus exceptio rei iud. obstet in totũ, ita & in proposito facto ex quo ius g agẽdi procedit, nil operatur expressio quantitatis. Sed ad hoc statim respondeo, quia refert inter genera-
55 litatẽ rerum & causarũ. † plus enim operatur expressio rei in processu, quàm expressio causæ, vt l. si ex testamento. & ibi not. ff. de excep. rei iudic. & est ratio: quia petitio vnius rei non habet communem finalem effectum cũ petitione alterius: sed secus, si bene aduertatur perpendi potest in pluribus causis concurrentibus circa acquisitionem alicuius rei, vt scripsi circa §. actiones, Sed hæc respõsio nihil facit ad præsens propositum: quia sicut in rei vend. plurium causarum concursus tẽdit ad eundem finem, id est ad acquisitionem dominij, sic & in proposito concursus plurium actionũ ex eadẽ causa descendentiũ, tẽdit ad eundẽ effectũ: id est ad idẽ factum puniendũ. Itẽ in rei vendic. si ab initio vna causa exprimitur, nõ patitur expressio exceptionẽ vltra illam causam extendi. vt in l. si mater. §. si quis autem. sic ergo & hîc non patitur expressio quantitatis exceptionem extendi vltra quãtitatẽ expressam. Et sic est arg. pro cumulatione permissa scilicet ex eadẽ causa, in id quod plus est: nõ ecõtra. præterea in hypothecaria est vna causa, id est obligatio rei, & in rei vend. alia, id est dominiũ. vt in l. aliena. & l. rẽ alie-
56 nã. ff. de pign. act. † & sententia absolutoria lata in rei vẽd. sciente cre-
ditore obstat exceptio in hypothecaria, vt in l. sępe. de re iud. & tamẽ per rei vẽd. aduocatur plus, quia dominiũ: per hypothecariam minus, quia possessio, vt in l. in rẽ actio. ff. de rei vẽdicat. & l. si cum venditor. ff. de euict. ergo bene sequitur, quòd vbi est eadẽ causa duarũ actionũ, alterius in plus, alterius in minus cõpetẽtiũ ex eadẽ causa, ꝙ sentẽtia absolutoria g lata in vna parit exceptionẽ in totũ in altera: & consequẽter impedit cumulationẽ secundũ regulã præmissam. Præterea absolutoria lata in redhibitoria nocet in quãto minoris, & econtrà eo casu quo cõtingit eandẽ causam eas continere, vt l. si is qui hæres. ff. de excep. rei iud. §. est in potestate. licet communiter diuersas habeant causas & separatas, ergo &c. ¶ Concludo vlterius, sed hoc tollo statim, quia §. ille, est in potestate. loquitur quando cõueniebãt in re & causa, quia nil plus in vna quàm in altera: sed quando differunt, sententia lata in vna non nocet in altera, vt
57 l. si tamen. §. j. ff. de ædil. edict. ¶ † Dico igitur quod cùm ex vna causa plures actiones competunt, vna in plus, & altera in minus, duplex potest esse modus pronũtiandi: potest enim pronũtiari super facto, id est factũ istud de quo agitur inde non processisse: & tunc si agat alia, certũ est exceptionẽ rei iudicatæ obstare. Itẽ potest pronũtiari super actione proposita, id est eam nõ cõpetere ex præcedenti facto: & hoc casu exceptio rei iudicatæ non obstat in alia: verbi gratia, ago furti nõ manifesti cõtra aliquẽ, & dico rapuisse rẽ, & pronũtiatur rapinã nõ factã, si agatur postea vi bo. rap. propter eandẽ causam, obstat exceptio rei iudicatæ: sed si pronũtietur furti nõ manifesti actionẽ non cõpetere, vt quia constat rẽ raptã fuisse interue-

niente vera violentia:exceptio non
obstaret,quia videtur absolutio fa-
h cta per petitioné ineptá.† Itē exē-
58 plū aliud: si ago contra aliqué cædentem arbores actione ex locato,
& absoluitur,si quidem absoluatur,
ideo quia pronūtiatur eum non incidisse,obstat exceptio, si arbo.fur.
cæsa.postea agatur in id quod plus
est:sed si pronuntiatur actionem ex
locato non cōpetere,quia non pro
cessisset locatio,exceptio rei iudicatæ non obstaret in furtim cæsarum,
& in l.Aquil. & hæc similia colligi
possent ex l.si duo.§.idem Iul. & ex
l.duodus. §. item à fideiussore.& §.
seq.& §.exceptio.& §.si quis iurauerit.& §. si colonus.† ergo eo casu
59 quo exceptio rei iudicatę inducere
tur in totū. certū est cumulationem
impediri secundū regulā. Itē quia
lite pendente incertum est qualiter
debeat iudicari, idest vtrum super
facto , an super actione , consequenter an sit obstatura exceptio
rei iudicatæ,vel nō,dico tūc cumulationem impediri:'quia cū futurus
duobus euētus se habeat pariter ad
duo,id est ad impediendū & ad permittēdum,iudicatur de eo,vt de impediente,dū pēdet, vt colligi potest
ex l.pecuniā.ff.si cer.pe.& per similitudinē legati relicti purè & sub cō
ditione adēpti, vt in l. si legatū purè.ff.de adim.leg. cū seq. & l. quoties. de nouati. vbi ergo separatæ
sunt causæ quātū ad numerū , licet
eodē in specie,absolutio lata in vna
non parit exceptionem in altera.Et
sic nec cumulatio impeditur, vt per
pendi potest ex l. si ex testamento.
& ex l.si cum testamento. ff. de ex-
60 cep.rei iud.†Sed vbi est eadē causa numero per omnia,licet plus vel
minus in vna quàm in altera contineatur, absolutio in vna lata parit
exceptiònē in altera, & sic impeditur cumulatio, cū eadē quæstio per

omnia in iudiciū deducatur,vt in l. si cū testamēto.§.si petiero gregem. & d.l.si quis cū totū. §. & generaliter.& §.& quidē ita diffiniri potest. & l.singulis.ff.de excep.rei iud. Ad opposita verò posset responderi singulatiter ad singula , & vniuersaliter ad omnia:vt solicitus indagator inquirere poterit,si rectè rationem connexitatis & separationis rerum & causarum aduertat.

ADDITIO.

a ¶Defensionem. An & quando negans possit negationem reuocare, vide Iason. in §.ex maleficiis. super gloss.in versicu.distulerint.versicul. & iuxta prædicta. Institut. de action. F. C.

b ¶ Facti. Quæ sint exceptiones facti siue intētiones,colligitur ex iis quæ idem Dyn.scribit in cap. exceptionem.j.eodem. F. C.

c ¶Exceptiones Adde gl.super verbo, quòd meū.& ibi Doct.in c.inter dilectos.de fide instru. & ibi aliquid per Fely. col. x. ver. fallit tertiò.& per gl.& Philip.Fran.hîc.qui etiam dicunt q: òd beneficiatus non agit ex ti.duplicato. tamē bene excipit. vide quæ dixi in regula,beneficiū. in fi.primæ apost.& vide ad no.hîc Bart.in l.nemo,& l.is qui.ff. de exc. & Bar.& Doc.in l.j.C.de fal.causa adiect.& Spe.tit. de except. §. visu. col.pe.vers. in summa notādum est. & Io.And. hîc in Mer. & Bart. in l. cū de indebito.ff.de prób. Bal.in l. siquidem.C.de excep.& Barth. Socin.in repe.l.j. in primis chartis.ff. de vulg.& pupil.subst.& Ang. Are. instit.de excep.§.idem iuris est.col. vj.versi. capio quartum principale. & ver. hinc sumpta occasione , an reus possit opponere &c.&per Doc. in seq.addi.allegat. Et no.quòd vbi quis allegauerit plures exceptiones,

sua

sufficit alteram probare ad victoriam suæ causæ vt c. cũ iam dudũ. de præben. & hoc sentit Dyn. in prin. ver. est ergo effectus &c. & Ale. in consi. vj. lib. iij. nisi requireretur concursus omnium, vt l. iij. §. hoc autem à superiore. ibi, duas res do- d cere. ff. de itin. actúque priua. vel nisi se astrinxisset ad omnia probãda, vt c. licet causam. & ibi gl. in verbo, astrinxit. de probat. & l. diuus. & ibi Bart. ff. de re iud. & no. Io. de Pla. e in l. monẽte. in iiij. no. de delat. lib. x. & Bar. in cõsi. cxciij. in fi. ver. quarto dico, & amplè per Felyn. in d. ca. f licet causam. super verbo. astrinxit. col. xxxj. vbi ponit duas conclusiones cum decem fallen. & Fely. sing. in c. ij. col. xij. ver. restringitur. de rescri. & Abb. cõsi. lxxxvij. & in cõs. 50. lib. j. Adde Alex. con. lxj. col. ij. versicu. sed in casu nostro. lib. ij. & Paul. de Cast. consil. xxvj. in antiq. Angel. & Ias. in §. j. de act. & Ang. in §. qui autem se volunt. & ibi Ioan. Fab. institut. de excu. tut. & ibi Ia- g so. in addi. ad Christopho. Por. & quando qualitas adiecta facto de- h beat probari cum facto, vide Fely. vbi suprà & in c. examinata. de iud. & Imo. & Ant. in c. exhibita. eod. ti. & Alex. in l. diuus. col. ij. versicu. successiuè quæro. Bal. & Moder. in l. Titia. ff. solu. matri. & Anto. Corset. in suis singul. verbo, qualitas. & Alex. in addit. ad Bart. in l. qui vxori. §. qui tamen. ff. de adult. Bart. in l. Fulcinius. § j. ff. ex quibus cau. in possess. eatur. & Bald. in l. j. de conditio. infert. & in l. ij. post Cyn. C. de prob. & Ang. Aret. & Ias. de Mayno colum. xxx. in §. omnium autem. de actionibus & ibi quid in actore & quid in reo. & Alexan. consi. ccxxj. col. pen. versi. quod. lib. j. & pulchrè per Felyn. in cap. auditis. colum. penult. versic. secunda conclusio. de præscript. & Ludo. Bolog. in suis secundis interpretat. in l. si arbiter. ff. de probat. & Bartol. in disputatione, incip. iure municipali. & decis. Parlamenti Delphina. quæstio. dliiij. & ibi in addi. & Hippoly. de Marsiliis. in sing. clxxxvij.

¶ Non audior. Vide de hoc Iasonem § j. columna xv. & sequent. Institut. de actio. vbi eleganter declarat l. final. ff. de rei vendicat. hîc allegatam. F. C.

¶ Non audior. Adde eundem Dyn. in cap. qui prior. & in cap. qui ad agendum. nume. 8. j. eod. F. C.

¶ Idem erit dicendum. Vide Bar. qui contrarium tenet in l. ij. § si absens. in vlt. lectur. in principio. numero primò. ff. si ex nox. caus. agat. vbi tenet quòd propter mendacium non perditur à reo ius possessionis: & dato quòd conuictus fuerit de maleficio, poterit probare quòd illud fecit ad sui defensionem. vide ibi Bartol. qui trufat de Dyn. hîc. G. S.

¶ Remotio alterius. Idem ait in ca. qui sentit. nu. 7. j. eod. F. C.

¶ Clarius. Adde Bart. in dict. l. nemo prohibetur. & ibi Alexand. in addi. & Bartol. in l. j. versicul. circa secundum. C. de fur. & in authen. contrà, qui propriam. in ij. & iij. colum. C. de non nume. pecun. & Ray. & Imol. in l. Titiæ si nupseris. ff. de condit. & demonstra. & Bald. in l. peremptorias. in iij. columna versicul. quæro, nunquid ille. C. sententiam rescindi non posse. & Innoc. in cap. cum venerabilis. de except. & Lanfran. de Oria. in cap. quoniam contra. super verbo, exceptiones. columna ij. versicul. ex his sequitur. de probat. & Abbas in cap. pastoralis. colum. v. versicul. iuxta hoc. & ibi Felyn. col. v. versicul. circa dicta Abb. de except. & Salyc. post Cyn. & Bart. in d. auth. contra. & Fely. in c. imputari.

ri.col.j.versic.quinta declaratio.de fide instr.& Bart. in l.cum de indebito.in princ.ff.de prob. & Alex. in l.etiam.§.licet.ff.solu.matr. & Bart. in sua disput.incip.iudex per imperitiam.col.ij.versi.iiij.probatur.

¶Adde Dec.in l.Nemo ex iis.ff.eo.

i ¶ Ratio rationis. Adde quòd per istam rationē tenet Bart. in l.nemo prohibetur. de except. in vlt. q. & in l. si expressim.ff. de app. quòd actor potest in replicatione plures actiones proponere, vt vbi vide. Adde quod posui s.eo. in prox. præcedenti apostil.Imol.post glo.& Bart. in l.nemo.ff.de excep.& Spec.in tit. de except. §. iiij. & de sententia.§. viij.versic.sed nunquid talis. Adde Dyn in c.cum sunt.nu.6.s.eo.

k ¶Actio. Adde an actio debeat exprimi in libello tam de iure ciuili, quàm canonico per gloss.Bart Bal. & Alex.in l.j.§.j.ff.de edend. Cyn. Bart.Bald.Saly. Ias.& Alex.in l.edita.C.de eden.& Ioan. Fab. & Ang. Aret.& Ias. in §.omnium. instit. de act.& Imol.Abb.& Felyn. in c.dilecti. de iud. &c. examinata. eod.tit. vbi in d.c.dilecti. in fi.Felyn. ponit regulam cum quatuor fallent.Et de causa in libello exprimenda, latè Ias. in §. j. col. xix. & xx. instit. de act. F. C.

l ¶Admittenda. Adde an & quando cumulatio sit admittenda.glo.Cyn. Bar.Bal.in rep.Paduana. Salic.Angel. Paul. de Castr.Ias.& Alexand. in l. edita.C. de eden.& Io. de Plat. Ioan.Fab.Angel.Areti.& Ias.in §.si minus.col.xij.instit.de act.& Bald. & Card. & Alex. in c.j. an maritus succedat vxo. in vsi.feudo.& Alex. in l.si idem.ff.de iurisd. omniū iud. Et opinio Aart. in l.edita. post medium.vers. sed iuxta.hoc quęro &c. & in l.libellorum.§. sed & si aliud. ff. de accus. vbi tenet quòd plures actiones vel accusationes diuersæ specie contra eundem in eodem libello cumulari non possunt. arg.l. non est nouum.ff.de actio.empti. re probantur à Doct.quia contra Bar. est glos.in c.dispendia.in versi.personalis.s. de rescript. eod.lib. & tenet Salic. in l. si quis homicidij. C. de accusat. dicens opin. Bart. iure non probari. refert & sequitur Ale. in d.l.si idem. in princip. per illum text. Et an in odiosis admittatur cumulatio, vide gloss. quam faciunt ibi Bart. & Ludouic. Bolog.singul. in l. vbi fideiuss.ff.de solut. & Bart. in l.ij.§.j.ff.de condit.instit. & Bal. in l.sancimus.§. si quis autem.C. de donat.& Alexan.in d.l.si idem.col. ij. & adde hîc Abb. x. col. in c. ij. col.pen.& seq. de lib.oblat. & Specul.tit.de action.& petit.§.ij.versic. notandum etiam.& versic.sed nunquid præsens, & simul & c.aliquid per Bar.Angel.in repetit.& ibi Alexand. in l. naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquir. possess. & Rom. in consi. incip. viso themate. & in consi. ccccxij. colum.iij.versic. an libellus.& Alexan.consi.lviij.circa princip.l.v. & Ludouic. Bolog.in l. nemo.§.quoties.ff.de regul.iuris.in secundis interpretat.& Paul.de Castr. in consi.cxcij. col.ij.incip. visis & consideratis.ij.volum. nouorum. & Barbat. post Docto. in repetit. c. Raynaldus. fol.32. col.iij. in fin.de test.& decis.Parlam.Delphin.cxliij. & ibi in addit. & de odiosis & pœnalibus Cepol.in consi.xxxiiij.satis amplè, & adde Ioan. de Imol. in consi. cxij.

m ¶Ignorantis. hæc thesis vera est, & sic gloss.& Docto. nec principium, nec medium, nec finem intellexerunt in materia cumulationis, quæ est merè practica: nec minus lapsi sunt,& se intricarunt, quàm in materia interesse: quæ etiam practica est: vt docui in extricatione labyrinhi

byrinthi. Veritas est quòd cumulatio actionum regulatur à cumulatione obligationum; nec est differentia propter causam lucratiuam & onerosam, nec propter sententiam absolutoriam vel condemnatoriam: nec l. fundum. ff. de exceptionib. in hoc fundatur: sed in sola litis pendentia rei maioris. Et sic cumulatio regulariter permittitur: quæ est triplex: coæqualis, alternatiua, & subordinata: vt dixi ad l. edita. C. de edend. C. M.

n ¶Contrarium. Adde quòd conuentus vna actione cum posset pluribus coueniri, debet prius ab aliis absolui, quàm cōdemnetur. text. est quem Ludo. Ponta. in suis singul. col. iij. fol. 3. versic. aduerte. dicit esse vnicum, in l. si pupillus. ff. de ann. leg. licet videretur secundum eundem secus, quia electione vnius ab alia liberatur. vt d. l. quod in hærede. §. eligere. sed illam l. si pupillus. non potui in libro meo inuenire.

o ¶Competens. Adde quòd actio noxalis competit insolidum, si seruus domino sciente deliquit: secus si illo ignorante, quia tunc deditione serui liberatur. l. ij. ff. de noxa. & tradit Ias. in §. preterea. col. xij. versi. ij. aduertite. instit. de actio. F. C.

p ¶Cumulatur. An & quando petitorium concurrat cum possessorio, & vtrum possessor intentando rei vendicationem amittat possessionem, vide Ias. in §. æquè. col. xi. versi. circa principium. & col. xij. versic. circa secundum. instit. de actio. F. C.

q ¶Parit. Adde eundem Dyn. in c. qui ad agendum. circa fin. infrà eod. & in hac eadem reg. versi. ad tertium. & Abb. & alios in c. j. de caus. poss. & propri e. F. C.

r ¶Proponuntur. Adde an in eodem libello possit cumulari hypotecaria & personalis, Lud. de Rom. in consi. cclx. col. ij. versi. ij. dubitat. & Doct. in iuribus per Dyn. hic alle. & singulariter in Decis. Parlam. Gratianop. Delphin. cviij. & Ioan. Fab. Angel. Aret. & Ias. in §. item Seueriana. instit. de act.

s ¶Competat. Adde Ias. in §. curare. col. ij. in fi. & in §. sed istæ. col. xiij. instit. de actio.

t ¶Non possum. Idem omnes glo. & Doct. scholastici malè hæc iura practica intelligentes. Veritas est quòd possunt accumulare per eadem facta: id est per eadem allegata in eadem instantia: & ita etiam practicatur in Gallia etiam sine literis regiis, nisi post articulos conclusos, quo casu opus est literis regiis. Non obstat §. Varus. quia intelligitur in diuersis instantiis: vt dixi ad l. edita. C. de edend. C. M.

v ¶Procedentes. Adde quando ciuilis actio possit cumulari cum criminali, Cyn. in d. l. j. C. quando ciuilis actio & c. & Bart. & ibi Alex. in addit. in l. if. § j. ff. vi bonor. rapto. & Bart. in l. j. col. ij. versi. sed contra. C. de app. & in d. l. edita in repet. Perusina. C. de edend. & infrà. in pen. apostil.

x ¶Contraria. Hoc dictum Dyn. explicat apertissime Ias. in §. sed istæ. col. x. versi. pro hac opi. fundanda. & col. xiij. & pro hac parte instit. de actio. F. G.

y ¶Facit. Aliud enim est emendatio libelli, aliud mutatio, aliud cumulatio, prout declarat Ias. in §. si minus. in gl. magna, inst. de act. F. C.

z ¶Procedit. Libellus incertus an & quando admittatur, vide Ias. in §. curare. in iij. not. instit. de actio. & in §. sed istæ. super gloss. magna versic. tertia ergo forma. eod. tit. & vtrobique quid de disiunctiue concepto.

a ¶Conclusio. Adde Bart. in l. omnes. §. Lucius. ff. de iis quę in fraud. cred. & in l. certum. §. j. & ibi Alex. in addit. ff.

dit.ff. de confess. & Cyn.in l. edita in iij.q.C.de eden.Ang.Aret.& Ias. post Ioan. Fab.in §. omnium.instit. de act. & Alex. in l.non hoc. col.j. versi.item not.C.vnde cogn. & pulchrè Ludouic.Bolo.in l.non debet. post Bal.ff.de dolo. in secundis interpret.& Ang.Aret. instit.de act.§. item si quis in fraudem.col.iij.vers. ex quibus.& Bald.in l. præscriptione. C. si contra ius. & in l.domum. prope princ.C.de rei vendic.& in l. ij.C. qui accus. non poss. col. iij. & Ang. consi. ccxxiij.& And.Barb.in rep.rubr.de fid.instru.consi.xxix.

b ¶Personali. Adde quod actio personalis potest concurrere cum rei vend. pro re legata,etiam si dominium sit trāslatum in legatarium, quia actio personalis dabitur ad tradendam possessionem & non ad dominum transferendum. & de hoc est gloss. in §.j.versic.sed nostra.insti.de leg. quam faciunt sing.Bar.& Bal.Ang. Alex.Franc.Aret.& Barth.Soci.in l. j.ff.de leg.j.Cy.& Bal.in l.j.C. communia de leg.Io.Fab. & Ang. Aret. col.iiij. & ibi Lud. Bol. in suis primis interpr.in d.§.j.vers.sed nostra.

c ¶Reo principali. Adde an sententia lata contra principalem præiudicet fideiussori,vt posset fieri executio contra fideiussorem, vel contra sententiā in fauorem fideiussoris prosit principali, Bart. & Doct. mod. in d. §. Item à fideiussore. & Bar.& Alex.in addi.in l.à sentētia. ff. de appellat. & plenè in l. j. & ibi Alex.in addit.ff. iudic.sol. & Cyn. Bald. & Salic. in l.fin.ff.C.de vsur. rei iudic.& Bald.& Angel.Areti. in §.fin. instit. de satisdat. & Alexan. consi.cxxxj.col.iij.versic.ergo. lib. ij. gloss.in c. j. §. de iniur. eod. lib. Specul. tit. de execut. sentent.§. sequitur.versi.quid si sententia.& quæ not.Felyn.in c.si cautio.in fin. versic.& ista faciunt.de fid.instrumen. & decis. Parlament.Grationopolit. Delphin.quæst.xxvj.& quęst.ccxv.

d ¶Dato. Sic idem Dyn. in c. mora. sub num.22.j. eod. F. C.

e ¶L.fi.§.Lucius.Vide ibi Bar.& Bal.

f ¶De iureiur.Adde ibi glo. Bar.Pau. de Castr.Alex. & Ias. & gloss.Bart. Bald.& Alex.in l.si tibi.§.si pactus. ff.de pact.

g ¶Absolutoria. Adde Cyn. in l.j. C. quando ciuilis actio crimin. præiudic.& Bart.in l.ij.§.j.ff.vi bonor. rapt.& in l.si duo patro.§. idem Iulianus. col.j. ff. de iureiur.qui allegat Dyn.an absolutoria lata in ciuili faciat præiudicium in criminali vel econtrà. de quo vide per glo. & Doct.maximè Bald.in l.ex morte.C.ad l. Aquil.& Bald. in l.j.C.ad l.Fal.de plagiar.& per Imol.in l.interdum.ff.de public.iudic.& Doct. præcipuè Ant.de But. Imol.& Fely. col.ij.versic.vj.limit.in c.de his.de accus. & per omnes in c. cum dilectis.de purg.canon.

h ¶Absolutio facta. Adde quòd vbicunque apparet malè esse actum ex vna causa, & hoc apparet ex actis, & ex eisdem apparet, quòd ex alia causa bene potuisset agi,non potest iudex ex illa apta causa cōdemnare: sed debet absoluere reum. & nihilominus ipse iudex in sententia sua debet seruare parti ius agendi competens sibi ex alia causa, text. est valde sing. in l. Bebius Marcellus.ff.de pact.dotal.de quo facit festum Bald. ibi in antiq.lect.& in l. j.in fin.C. de pig.act. & Bald.in authent.sed & si quis.col.vlt.C. de secund.nupt.& Barb.in c.examinata. de iudic. & Ant. Corset. in suis singul.in verbo iudex.

In reg. Quod semel. Argumenta.

1 *Iudex sententiam, quam semel pro*

protulit, nunquam mutare poterit.

2 *Sententia lata, si nulla sit, à quo denuò proferri poterit.*

3 *Confeßio facta in iudicio non potest retractari.*

4 *Confeßio extra iudicium emissa an etiam sine causa liget.*

5 *Donare præsumitur qui debitum soluit.*

6 *Promißio & solutio paria sunt.*

7 *Donatio non inducitur, si ab vtroque nulla abesse causa sciatur.*

8 *Indebiti soluti quando repetitio concedatur.*

9 *Confeßio facta in iudicio quando reuocari poßit.*

10 *Contractuum ea est natura, vt semel [illegible] nō facile poßint reuocari.*

11 *Contractus quando, & qui pœnitentia poßint retractari.*

12 *Electio semel facta non facilè est cassanda.*

13 *Hæreditas quæ semel aditione apprehensa est repudiari non potest.*

14 *Institutio hæredis potest pœnitentia cassari.*

15 *Testator an sic disponere valeat vt reuocare nequeat.*

16 *Testamentum secundum quando deroget primo, aut contrà.*

17 *Reuocatio generalis quid operetur, & quid specialis.*

18 *Posteriora quando derogent prioribus.*

19 *Testamentum posterius sic se habet ad prius, sicut stipulatio nouans ad nouatam.*

20 *Argumentum de contractu ad vltimā voluntatē qualiter valeat.*

21 *Testamentum posterius sic se habet ad prius, sicut lex posterior ad priorem.*

22 *Lex posterior licet generalibus verbis concepta tollit priorem.*

23 *Reuocantur facilius quæ dependent ex voluntate vnius tantum.*

24 *Voluntas prima quando præualeat vltimæ.*

25 *Speciale illud dicitur, quod à generalitate abstrahitur.*

26 *Testamentum primum quibus verbis reuocari soleat.*

27 *Testator non potest in primo testamento facere quominus ei liceat secundum condere.*

28 *Contractus an fieri poßint in testamento, & an reuocato testamento ipsi permaneant.*

REGVLA XXI.

QVOD semel placuit, amplius displicere non potest.

1 ¶ † IN sententia potest poni ex-
a emplum huius regulæ. [a] nam ex
quo semel placuit iudici, certam fer
re sententiam, non poterit vlterius
b displicere, [b] vt per hoc possit eam
mutare, siue sit æqua, siue iniqua, vt
ff. de re iudi. l. Iudex. & l. Paulus. j. &
l. post rem. & l cum quærebatur. &
c de quæst. l. j. §. fin. [c] & de pœn. l. di-
ui fratres. Sed contra hoc opponi-
tur de l. si præses. C. quomodo &
2 quando iudex. cum simil. † sed dici
solet & debet, referre vtrum senten-
tia non teneat ipso iure, & tunc ipse
idem si est ordinarius, potest secun-
d dò [d] pronuntiare: si delegatus, pro-
e nuntiabit delegans: [e] vt C. quomo-
dò & quando iudex. l. si præses &
l. si vt proponis. & de accusat. l. iiij.

sed

sed si teneat ipso iure, licet iniquitatem contineat, non potest per eundem iudicẽ reuocari: vt in ll. præallegat. & ff. de re iud. l. quod iussit. & C. de senten. l. post sententiam. tamen potest appellari, & per iudicem appellationis de iniquitate[f] cognosci, & cognita iniquitate sententia corrigi: vt ff. de re iud. l. præses. & l. cum prolatis. & de appella.
3 l. j. † Item potest poni exemplum in cõfessione tam in iudicio cum causa vel sine causa. vtraque enim est
g obligatoria, [g] vt ff. de interrog. act. l. j. quàm extra iudicium, cum causa tamen legitima, vt C. de non nu. pecun. l. generaliter. aliàs appellatur indiscreta & non obligato-
h ria, [h] vt ff. de prob. l. cum de indebito. §. fi. & de doli excep. l. ij. §. cir-
4 ca. ¶ † Sed ponitur contra hoc quod valeat extra iudicium etiam sine causa. ff. de pactis. l. tale pactum. in prnc. Sed dicas quòd aut ad liberandum, aut ad obligandum procedit talis confessio. Si ad liberandum,
i valet [i] etiam sine causa, vt in l. tale pactum. si ad obligandum, non valet si causam non habeat annexam, vt d. l. cùm de indebito. & d. §. circa. Sed oppono quòd etiam ad obli-
5 gandum valeat, † vt in indebito soluto, quasi tacitè videatur habere
6 causam donationis annexã, † quia
k promissio & solutio, paria sunt, [k] vt C. ad l. Falc. l. fin. & ff. de dona. l. si patronus. §. de illo. sed solutio eius quod est indebitum à sciente procedens, inducit præsumptionem do-
l nationis, [l] vt ff. eo. l. cuius per erro-
7 rem. ergo & promissio. † Sed distingue, quia aut vterque sciebat causam nõ subesse, & tũc non inducitur donatio, quia in pari causa melior est causa conuenti, quàm agentis, vt ff. de verb. oblig. l. si seruum. §. sequitur. & j. eo. c. in pari. sed quando soluo sciens indebitum ei qui simi-

liter sciebat indebitum, donare videor, & repetitio denegatur. Diceret quis, Quare cum vterq; scit causam non subesse facilius denegatur repetitio, quàm concedatur petitio? Responsio prompta est: quia in pari causa melior est causa cõuenti quã
8 agentis, vt dictum est. † Cùm ergo sint in pari scientiæ causa reus & actor, sequitur quòd repetitio soluti n[illegible] & petitio promissi. sed quand[illegible]editor crederet subesse causam, reus, qui confitetur sciret non subesse, videtur ex causa donationis confiteri. & ideo esset efficaciter obligatus, ar. ff. de oper. liber. l. Campanus. & not. in prælle. §. circa. Item opp. quòd displicere possit quod semel placuit, etiam in iudicio confitendo, vt ff. famil. hercisc. l. cum putarem. & C. de iuris & facti
9 ignor. l. error. † Sed dicen[illegible] est, quòd aut constat confitentem errasse, aut cõstat non errasse, aut dubitatur. primo casu aut errauit in facto, aut in iure, vt plenè dictum est. suprà eod. in c. ignorantia. Secundo casu non potest reuocari confes-
m sio.[m] & ita loquitur regula. Tertio casu prçsumitur in dubio non errasse: quia nemo existimãdus est dixis-
n se quod non mẽte cogitauit.[n] ff. de supel. leg. l. Labeo. §. idem Tubero.
10 † Item poni potest exemplum regulæ in cõtractu: quod enim semel placuit in contrahendo, amplius displicere non potest, vt C. de action. & oblig. l. sicut. & de rescind. vendi. l. de contractu. licet tunc obstat. ff. de cond. ob caus. l. si pecuniam. vbi contrahentibus licet pœnitere. Sed
o dicendum[o] erit, quòd differentia est inter contractus nominatos &
11 innominatos. † Nam in contractibus nominatis non licet regulariter pœnitere, licet fallat in casibus qui notantur in prælleg. l. sicut. In contractibus verò innominatis: aut

aut res est integra ex vtraque parte, & tunc vtrique contrahentium pœnitere licebit: aut contractus est vestitus per alterutram partium, & tunc vestienti licebit pœnitere alteri nõ, vt plenè tractatur in d.l.si pe-
12 cuniam.ff.de condi.ob cau. † Item poni potest exemplũ regulæ in ele-
p ctione p. Nam postquam in scrutinio nominaui aliquem, & electio fuerit subsecuta, vel postquam præstitero consensum electioni ab aliis celebratæ, non possum vlterius impugnare, nisi ex causis postea emergentibus, vel nisi morum electi antea celata de nouo pandatur improbitas, seu alicuius alterius latentis vitij vel defectus, quem verisimiliter ignorare potuerim, veritas reueletur: vt s.de elect.c.nulli licere. lib.vj.& apparet ff.de legat.j.l.serui electione.& l.huiusmodi.§.Stichũ. & de legat.ij.l.statuliberum.§.Stichum.& de optio.leg.l.apud Aufidium.& de decur.l.fi.& arg.de confirm.tut.vel cur.l.in confirmando. cum l.seq.Sed contra hoc est.ff.de lega.ij l.vnum ex familia.& l.cum pater.§.à filia. Sed in illis ius eligendi non competebat de præsenti: sed totaliter erat in tempus mortis: ideo non consumitur per primam
13 electionem, vt ibi apparet. † Item potest poni exemplum in hæreditatis aditione: nam ex quo semel hæreditas placuit adeundo, non potest postea displicere repudiando, vt C. de repud. hæredit. l. sicut maior. & hoc verum est de iure cõmuni: sed
q per restitutionem q in integrum repudiari potest à minore, vt ff.de acquiren.hæred.l.si minor.& l.necessariis.& de minorib.l.ait Prætor.§. sed si hæreditatem. & l.& si sine.§. restitutus. Item poni posset in dela-
r tione iurisiurandi r, vt C.de iureiur. l.si quis iusiurandum. Item in consensu habito ad confirmandum alterius factum, vt ff.de aqua pluuia arcen.l.in diem.& de diuer.& temporal.præscript.l.de accessionibus. Sed contra regulam videtur.ff.de iure codicillor.l.diuus.§.licet.& de leg.j.l.si mihi & tibi.§.in legatis.& de legat.iij.l.si quis in principio te-
14 stamenti. † vbi quod semel placuit instituendo hæredem, vel legando, potest postea displicere institutionem vel legatum reuocando. Sed dicas, quòd aut voluntas prima fuit obligatoria, aut alicuius iuris voluntati competentis exclusoria. Primo casu habet locum simpliciter regula: quia sufficit semel velle, ita quòd pœnitere non licet: vt d.l.sicut.& ibidem not.& l.de accessionibus.& quorum lega.l.j.§.prodest. Secundo casu regula non vendicat sibi locum, vt præalleg.§.licet.& §. in legatis.& l.si quis.in principio
15 testamenti. † Sed nunquid poterit testator ita disponere quòd non liceat reuocare, vt quia dicit in testamento primo, quòd secundum non valeat, nisi fuerit ibi de verbo ad
s verbum posita salutatio s Virginis Mariæ. postea fecit secundum, & reuocauit omnem aliam vltimam voluntatem; & omnia verba derogatiua visitata quæ cõtinentur in eadem. dubitatur vtrũ valeat primũ, vel vltimum? Et videtur quòd præ-
16 ualeat vltimum: † quia voluntas posterior, licet ei videatur per priorem derogari quantum ad verba in priori prolata, præualet primæ: vt ff.de leg.ij. l.fi.in princ. de iure codicil. l.diuus. §.licet. ergo licet in testamento primo, derogatoria verba prolata fuerint, tamen ex quo apertè apparet de voluntate testantis in vltimo expressa, videtur vlti-
17 mum præualere. † Præterea id operatur reuocatio generalis quantum ad omnia, quod specialis operatur in speciali cui foret applicata, arg.

ff.de administr.tut.l.si duo.& de ac-
quiren.hæred.l.si seruus eius. C. de
præscript.xxx.vel xl.ann.l.omnes.
& de quadrien.præscript.l. ij. sed
constat quòd reuocatio specialis fa
cta de primo faceret secundum va-
lere, vt l.si quis in principio testa-
menti.de leg.iij.ergo reuocatio ge-
neralis expressa in vltimo videtur
tollere primi testamenti effectum.
18 †Præterea verba derogatiua in pri-
mo testamento prolata generalia
fuerunt. Item prolata in vltimo si-
militer sunt generalia; vnde quia in
pari causa generalitatis sunt, viden-
tur in dubio posteriora præferen-
da, & præualere prioribus: vt ff.de
leg.j.l.si mihi & tibi.§.in legatis.&
de adimen.lega.l.iij.§.fi.C.de fidei-
commis.l.clari. & de vulg. & pupil.
substi.l.si quis eum.& de manumis.
19 testamen.l.si peculium.§.j.†Præter-
ea quantum ad tollendum substan-
tiam & effectum substantiæ præce-
dentis ita se habet posterius testa-
mentum ad prius, sicut posterior sti
pulatio, quæ nouat ad priorem no-
uatam.quod patet, quia stipulatio,
quæ nouat, ipso iure aliam tollit, vt
§.pactus ne peteret.sic etiam poste-
rius testamentum tollit primum, vt
ff.de iniusto testamen.l.ij.& innui-
tur in l.hac consultissima.§.si quis au-
tem. & l.sancimus. C. de testamen.
sed posterior stipulatio ita se habet
ad priorem quod in generalitate con-
cepta omnem priorem, & omnem
eius effectum tollit, vt ff.de accept.
l.& vno.§.eius rei. & instit.quibus
mod.tol.oblig.§.est autem prodita.
Ergo posterius testamentum ita se
habet ad primum, quod sub gene-
ralitate verborum primum & om-
20 nem eius effectum tollit.† Præter-
t ea licet argumentari de contractu
ad vltimam voluntatē quasi de mi-
nori ad maius affirmando, vt de
lega.j.l.seruum filij.§.eum qui chi-
rographum. sed in contractu licet
sub generalitate verborum omnia
præcedentia tollere, vt ff.de transact.
l.non est ferendus.& de verb.oblig.
l.qui Romæ.§.duo fratres.Ergo mul
tò fortius licebit sub generalitate
verborum tollere effectum præce-
21 dentium in vltima voluntate.†Præ-
terea ita se habet testamentum po-
sterius ad prius, sicut lex posterior
ad priorem: quia voluntas testato-
ris lex est, vt in auth.de nupt. §.dis-
22 ponat.† sed lex posterior ita se ha-
bet: quia tollit priorem, licet sub ge-
v neralibus verbis* concipiatur, sicut
si conciperetur specialibus, vt in
præalleg.l.ij.de quadrien.præscrip.
& d.l.omnes.de præscript. xxx.vel
xl.ann. Ergo ita tollit vltimum te-
23 stamentum primum.† Præterea fa-
cilius reuocatur quæ dependent ex
voluntate vnius, quàm plurium, vt
ff.eod.l.quoties vtriusque. sed quæ
dependent ex voluntate plurium, vt
contractus, reuocantur etiā per ge-
neralitatem verborū, vt dictum est,
ergo &c. Item pro hoc ff.locati. l.
24 cùm in plures.§.locator.† Econtra
quòd primum valeat; videtur, quia
quando prima voluntas est deroga-
toria vltimæ, prima præualet, nisi
fuerit specialiter reuocata: sed hæc
non fuit reuocata specialiter, sed ge-
neraliter: ergo videtur quòd prima
præualeat. & pro hoc est aperte l.si
mihi & tibi.§.in legatis. videtur
enim aperte dicere, quòd oporteat
specialem mentionem fieri de pri-
25 mo & de qualitate eius.† Præterea
illud appellatur speciale, quòd est à
generalitate abstractum, vt ff.de
legat.iij.l.seruis vrbanis.§.fin.& de
tritic.leg. l.ij. & de supel.leg.l.lega-
ta. & si quis in ius voc.l.j. & si quis
caut. l.sed & si quis.§. quæsitum. &
de iniuriis. l.item apud.§. hoc edi-
ctum. & de public. l.j.§ dixerit alli.
quis. & §.vnde quæritur. Ad idem
facit

facit quod not. de flumi. l. quominus. & de appellat. l. si expressim. si ergo lex requirit quòd specialiter se pœnitere dicat, videtur requirere quòd descendat ad specialitaté verborum, & à generalitate discedat.

26 † Determinando videtur dicendú, quòd si quis diceret secundum valere, fortè non erraret: quia in auth. de test. imperfect. §. & si quidé. non videtur requirere quòd præcedens testamentum specialiter reuocetur, sed videtur sufficere expressa reuocatio, per generalia, & per conditionalia verba, siue dubitatiua, & non assertiua, dum dicit hoc ipsum expressim significare: quia si fecit quondam talem voluntatem, non tamen eam vlterius valere vult: ta-

x men ego dicerem [x], quod requiritur reuocatio specialis testamenti primi sequentis derogatorij, vt prædicta l. si quis in principio testamenti, ibi, nisi specialiter dixerit &c.

27 † Sed si specialiter reuocaret primum vltimum derogatorium, non

y est quæstio quòd vltimum [y] præualeret: quia nō potuit sibi legem imponere à qua discedere non liceat. vt d. l. si quis in principio testamen-

28 ti. † Sed si nō staret in finibus vltimæ voluntatis, sed transiret ad na-

z turam cōtractus [z] tunc esset irreuocabilis, vt ff. de donat. causa mor. l. vbi ita donatur. quòd autem fieri possit illud in testamento quod in

a cōtractu [a], patet de assign. lib. l. assignare. & not. de testamen. l. hęredes palàm. §. fi. Si ergo donaret vel venderet hæredi præsenti, vel eo absente alteri pro eo recipienti, sub ea conditione si testamentum reuocari contingat, habebit donatio vel venditio effectum irreuocabiliter in eum casum, in quo testamentum reuocari contingeret.

ADDITIO.

a ¶ Exemplum huius regulę. Istam regulam limitat Idem Dyn. in c. præstat. j. eod. vt non procedat, quando quod primum placuit, nullum effectum sortiretur. F. C.

b ¶ Displicere. An saltem possit eam interpretari in c. contra. nume. 8. infrà eod. F. C.

c ¶ De quæstio. L. j §. fi. Vide ibi glos. in verbo, non potest. quę multos addit tex. concordantes. G. S.

d ¶ Secundo. Adde an iudex possit corrigere sententiam suam. gl. Bart. & ibi Alexan. in addit. & ibi Angel. Aret. in l. ab executore. ff. de appel. glo. & Archid. xxxv. q. x. in summa. & in §. de his ita. in eadem causa. & quæst. & in c. nouit. de iudic. & omnes Doct. in l. iudex. ff. de re iudic. & in l. si vt proponis. C. quomodo & quando iudex. Innocent. Abb. & ibi Fely. in c. qualiter & quando. in j. notab. de accusat. vbi ponit regulam cum xij. fallent. & plus Bald. & Salyc. post glos. in l. hac lege. C. de senten. ex pericu. recit. & quomodo iudex lata sententia possit incontinenti aliquid facere, saltem quo ad expens. & quo ad alia accessoria, Alexan. consil. cxix. in j. & ij. col. in ij. vol. vbi reperies plures allega. & Alex. in l. Paulus. ff. de re iudic. & l. iudex. & Lud. Bologn. in suis primis interpret. in d. l. Paulus. & Specul. tit. de senten. in §. quinto. & Innocent. in c. auditis. de procurat. & Ludo. de Roma in consilio cccvij. & Alexand. consilio xc. lib. j. & Domini de Rota decisione cccxlj. titulo, de re iudi. in nouis. & decis. Parlamen. Delphin.

e ¶ Delegans. Idem Iacobus Buttrig. Bart. Bald. Salyc. Paul. d. l. si vt proponis. & omnes vbique. sed errant: quia imò idem iudex indistinctè potest denuò iudicare etiam delegatus, nisi reuocetur, vel alij committatur: vt in d. l. & dixi in nouis intellect. C. M.

¶ Iniquitate. Adde quòd sententia nulla potest reformari per iudicem appellationis qui de nullitate cognoscit, Alexan. in consilio lxxix. per totum. & in consilio cxxij. in vltima colum. versic. insuper posito. lib. ij.

g ¶ Obligatoria. Adde Anto. de Butr. Abb. Moder. in c. si cautio. de fide instrumen. & Bald. in rub. C. de confes. & in l. j. colum. x. eodem tit. & in l. mater. in ij. col. C. de rei vendic. & Imol. in l. à Titio. ff. de verb. oblig. & Paul. de Cast. in l. hoc iure. ff. de donat. & in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. Bart. in l. nuda ratio. ff. de donatio. & Angel. consilio xxv. incip. pro quæstionum decisione. & Alex. in consil. iiij. colum. iij. & sequen. libro primo. & in addit. ad Bart. in l. cum de indebito. §. fi. ff. de probat. & Ferrarien. in forma libelli quo agitur vt pacta seruentur. in j. glos. & Ioan. Bapt. de sancto Seuerino in tractatu de pactis. in quæst. xiij. in princ. versicu. vlterius infert. in quibus locis scribentes tenent, quòd promissio extra iudicium facta etiam sine causa discreta vel specificata videtur facta animo donandi, vt tenet hîc Dyn. per l. Campanus. maximè si in promissione sunt adiecta verba, ex certa scientia, tunc præsumitur causa donationis, secundum Bald. Alexand. & Doct. suprà alleg. de quo pulchrè per Felyn. in eodem cap. si cautio. vbi ponit regulam, quòd confessio, vel promissio est inefficax de iure canonico, vt d. cap. si cautio. & etiam profectò de iure ciuili. vt d. l. cum de indebito. §. fin. ff. de probatio. & duobus modis ampliat dictam regulam. & ponit ad illam xvj. fallen. & in vj. fallen. tenet cum præcedenti allegando hîc Dyn. quòd confessio facta in iudicio sine causa valet, quia præsumitur de libertate facta, & in iudicio quasi contrahitur, vt l. iij. §. idem scribit. ff. de pecul. Et tenet Ludouic. Rom. in consilio cliij. & vide Cyn. & ibi Bald. in l. generaliter. C. de non numera. pecun. & Lanfran. de Oriano in repetit. c. quoniam contra. in verbo, confessio. versic. vidimus. suprà, de probat. & Alexan. in addit. ad Bart. in l. sicut. C. de actio. & Ioan. Fab. Angel. Aret. & Iaf. de Mayno in §. si minus. in prima glo. instit. de actio. Alexand. de Imol. in d. l. à Titio. Et quando confessio extra iudicium facta noceat, Bald. consil. cxcviij. ante finem libri primi. & an noceat fauore animæ, vide glos. & Ludouic. Bologn. in c. quoties. j. q. vij. in secundis interpretationibus. & in materia vide Bald. consil. cxxiiij. in fi. & consil. cliiij. versic. sed contra. col. j. lib. ij. & Ludouic. Rom. consil. ccclxxij. & Alexan. consilio lxxiij. col. viij. lib. j. & in consil. xiij. col. j. eod. lib. & consil. xix. col. ij. versicu. quinimo. lib. iiij. quod est multum singulare. & Bald. & Alexan. in l. sicut. C. de repud. hæred. Et quæ actio oriatur ex confessione iudiciali, & extraiudiciali: ex iudiciali, vtilis actio confessoria: text. est singul. & ibi Flor. in l. proinde. §. si procurator. ff. ad legem Aquil. licet secus de extraiudiciali, vt l. Publia. in fi. ff. deposi. & tenet Lud. Rom. sing. xxij. incip. ex confessione.

h ¶ Non obligatoria. Hoc verum, nisi fiat in mortis articulo: vt tradit Thom. Grammat. post Ant. de Butr. ab eo relatum in consilio primo, de foriudicatione. numero 17. vel nisi esset geminata: tunc enim præiudicaret, sicut facta in iudicio: secundum Bartol. in l. cùm scimus. C. de agricol. & censit. lib. xj. F. C.

i ¶ Valet. Ratio est, quia debemus esse proniores ad liberandū, quàm ad obligandum. l. Arrianus. ff. de actio.

actio.& oblig. G. S.

k ¶ Paria sunt. Idem tenet glos. in l. post diuortium mulieri. ff. de iure dotium. & tenet Ias. in §. in personam. colum. xiiij. nume. 37. instit. de actio. G. S.

l ¶ Præsumptionem donationis. Quibus ex coniecturis colligatur aliquid fuisse factum animo donandi, vide Ias. in l. cùm quid. col. iiij. post Bart. ibi. ff. si cert. pet. F. C.

m ¶ Confessio. Adde quando quis possit reuocare confessionem per errorem in iudicio factam, Bartol. in l. non fatetur. ff. de confessis. glos. & Lud. Bologn. in cap. ex literis. de diuortiis. in primis interpretat. Bald. in c. ex parte. de confes. & Cardin. Alexan. in c. ij. colum. j. iiij. distin. & Alexan. in consil. xlvij. colum. viij. versic. ij. respon. lib. j. & in consi. xc. colum. ij. versicu. hoc probo. eodem libro. & Bald. in l. Gallus. §. quidam recte. colum. ij. ff. de liber. & posth. & Felyn. in c. cum dilecti. col. vj. de accusat. & in prooemio Decretal. colum. j. ante finem. & Alexand. in addit. ad Bart. in d. l. cum de indebito. §. fin. & in consil. cxix. lib. iij. vbi ponit quando dicatur reuocari incontinenti. & quid si est acceptata per partem aduersam an possit reuocari. & in consil. cxij. in iij. col. in princip. & in versicu. non obstat illud. & in v. colum. versic. præterea. & Lud. Rom. consil. cccclxxxiiij. & omnes scribentes in d. c. ex parte. & Ioan. de Plat. in l. si ille. versic. Item ibi. C. de decurionibus. lib. x. vbi etiam dicit, quòd error potest reuocari vsque ad sententiam ipso iure. sed post non, nisi per restitutionem. pro quo vide glos. & Bart. in l. cum fideicommiss. ff. de confessis. & Alexand. in l. quicquid. in fine. ff. de verborum obligatio. & Lanfrancus de Oriano in dicta repetitione cap. quoniam contra. in verbo, confessiones. in vlti. quæst. & Cepol. cautela lxix. not. & Abb. consilio xvij. volumine secundo. & Andr. Barb. in repetit. rubr. de fide instrumen. colum. xvj. in princ. vbi ponit quid in teste. Adde omnino Lanfrancum in alleg. versicul. confessiones. numero 32. versicu. pro veritate inuestiganda. vbi plenè an sufficiat in reuocatione probare rem aliter se habere. & quid in confessione sui procuratoris, seu administratoris, & quid si scienter sit emanata vel circa præparatoria iudicij, & ante litis contestationem, vel circa decisoria. & quando dicatur in iudicium emanata, not. idem Lanfr. vbi suprà paulò ante versic. non dimittendum. & in apostil. in versic. in iudicio.

n ¶ Cogitauit. Idem not. gloss. in l. quia arbiter. in princip. ff. de arbitris. Gab. Sat.

o ¶ Sed dicendum. Adde quando in contractibus nominatis, vel innominatis sit locus pœnitentiæ, glos. Bart. Bald. & Alexan. in d. l. si pecuniam. & Felyn. in cap. præsentatã. colum. ij. de testibus. & Ioan. Bapti. in tracta. de pactis. in quæst. vj. principal. & Cyn. Barto. Bald. & Salyc. in d. l. sicut. & an in feudo habeat locum pœnitentia, & in contractibus, vide Bald. consil. clix. col. penultima. & in consilio ccclxix. in principio libri primi. Bartol. & Alexand. in l. quicquid. de verbor. obligatio. & Alexan. consilio xl. in princip. libri primi. & Ludouicus Roma. in repetit. authent. similiter. colum. ix. versic. xviij. C. ad legem Falcidiam. & Angel. Aret. in §. his itaque. in fine. instit. de iustit. & iur. & Bald. consil. xxxiij. lib. iij. Et nota quando variatio est prohibita in Papa, clericis & principibus pulchrè per Felyn. in c. cum olim. col. iij. de re iudic.

p ¶Electione. Adde quando post publicationem electionis sit locus variationi, glos. Bar. Bal. & Alex. in l. dotem. ff. solu. matri. Ioan. And. & Abb. in c. publicato. de elect. vide c. perpetuæ. suprà eo tit. lib. vj. vbi potest variari, quando non sequitur electio ex consensu in scrutinio habito. & Ioan. An. & Abb. in sua dist. in c. causam. de elec. circa fi. & Car. Alex. in c. quanto. lxiij. dis. sed an in contractibus & vltimis voluntatibus siue legatis facta electione admittatur variatio, vide Bart. Bald. Imol. & Alex. in l. quicquid. ff. de verb. obli. & Bal. in l. de die. ff. qui satis. cog. & in d. l. serui electione. in princ. & in d. l. huiusmodi. §. Stichum. de leg. j. Et vide Alex. in l. si ex toto. §. fi. in gloss. fi. ff. de leg. j. & Alexan. & Soc. in d. l. serui electione. post Bar. & Dyn. in reg. mutatur. j. eo. in princ. & Bal. in cōs. xxxiij. in iij. vol. & Abb. in consi. ix. vol. ij.

q ¶Restitutionem. Adde Alexand. in l. si cui. & in l. fi. post Cyn. Bart. Bal. & Paul. de Cast. de repud. hære. & pulchrè Cep. in cau. ccxxix.

r ¶Iurisiurandi An & quando iusiurandum delatum, si nondum iuratũ fuerit retractari possit, vide Ias. in §. item siquis postulante. super glo. in versi. iurauerit. Iusti. de act. I. C.

s ¶Salutatio. Adde gloss. & pulchrè Bart. in l. si quis. in prin. ff. de leg. iij. an & quando secundum testamentum, in quo est facta mentio in genere, vel specie, vel indiuiduo de clausula derogatoria in primo testamento apposita valeat. & Ang. Alexan. & Soc. singulariter in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de leg. j. vbi dicit Socinus, quòd triplex est clausula derogatoria, videlicet potestatis, solennitatis, & voluntatis. Et de ista vltima voluntatis clausula ponit hîc Dyn. & Doct. in locis suprà alleg. & cōmunis opin. Doct. est, quòd non sufficit generalis, scilicet non obstante quocunque testamento. Nec requiritur illa indiuidualis non obstante tali clausula derogatoria, quæ requirit appositionem orationis Dominicæ, vel alterius: sed sufficit illa specialis, videlicet, non obstante quacunque clausula derogatoria. text. est in d. l. si quis. in prin. in verbo, specialiter. & hoc tenet hîc Dy. in prin. & ibi Bar. Ang. & Raph. Cum. & Fed. cōs. xlvj. & Cy. & Saly. In l. sancimus. C. de testa. & Ang. cons. cccxij. & Cy. l. j. C. de sacrosanc. eccle. & idem tenet Card. in cle. j. de sepul. & Pet. de Anch. in c. j. de const. suprà eo. lib. Paul. de Cast. & Ang. in auth. hoc inter liberos. C. de test. & Paul. in l. humanum. C. de leg. & in cons. cclxxxj. incip. in facto præsenti ponam conclusionem. in antiquis. & Arch. in c. vltima voluntas. xiij. quæst. ij. & Spec. tit. de instrumento edi. §. compendiose. & Alex. cons. cxxxiij. lib. j. & Rom. in consi. cccxxxv. & Bal. cons. xliij. lib. ij. & in cons. lxxij. lib. iij. licet in cons. clxxv. in princ. incip. quæstio mouetur. lib. iiij. & in l. humanum. C. de leg. & in d. auth. hoc inter liberos. dicat quòd sufficit dicere in genere, non obstãte quocunque testamento. de quo vide per Doc. suprà all. & Io. And. in nouel. & Doc. mod. in d. c. j. de constit. suprà eod. lib. & Ang. Are. in §. ex eo autem. col. iij. in fi. insti. quib. mod. testa. infir. qui tenet supra communem opi. relatam. & Alex. & Doc. in l. ij in prin. ff. de lib. & posth. Et an hoc sit verum, quando solum præcessit vnum testamentum vel plura, vide suprà per Doc. & in d. l. ij. de lib. & posthu. & in §. in legatis. & in l. si quis in prin. & in materia Io. And. hîc. & Paul. de Cast. in consil. cxcvij. in nouis. & pulchrè Cepolã in caut. cxvij. & Abb. consil. xlj. & xlviij

xlviij. libr.ij. Decission. Parlament. Gratianop.Delphin.q. cxxvij. & q. seq.& ibi in addit. & in q. cc. & in addit. Adde omnino Bart. cons.xxj. incip.dicit & asseruit. & cõs.clxvij. incip.quidam fecit testamentum.Fe de.de Senis consi.lxvij.aliàs lj.inci. habita super casu prædicto collatione.Bal. consil.clxxviij. volu.iiij. x Ang.consil. cccxiij. incipiéte, quædam domina Maria. Paul. de Cast. consilio cccxlij. & Alex. consil.vij. incip.videtur prima fronte.vol.iiij. cui se subscripsit Ant.de Prato veteri.& de hoc dixi plenè in tract.meo y Clausularum. in versi.derogatoria. versic.ix.& finali.

t ¶ De contractu. Adde Dyn.& Imol. z in §.eum qui chirographum. alleg. hîc per Dy.& Ang.Aret.inst. de leg. Fus.cani.tol. & Iac.But. & Guil. de Cug.in l.pactum inter hæredem.ff. de pact.& Bal.in l. conuenticulam. col.iij.C.de episc.& cler.& ibi vide in quibus fit argumentatio multum notabiliter. & Alexã.in l.j.§.huius. xxj.& xxij col.ff. de officio eius cui manda.& Lud.Bolog. in l.si procuratorem.§.si ignorantes.in secundis interpret.ff. mand. & And. Barb.in repet.c.Ray.fo.xvij.col.j.in fi. de testa.& gl.in c.j.de col.in versi proui deatur.col.j.fol.xviij.in Prag.Sanc.

v ¶Verbis. Adde quod in legibus condendis sufficit generalis derogatio legum contrariarũ, vt tenet Cy.& ibi Bald. col.ij. versic. ij. quæro. & ibi Paul.de Cast.in l. humanum. C. de leg.& glo.in l. Imperialis. C. de nup.& in cle.eos.de sepul.& amplissimè dixi in tract. de off. & potest. domini leg.in Francia.inj.q.Adde ad propositũ eorum quæ hîc dicuntur Pan. in rub.de rescrip.num.2.& quod ibi posui in addit.ad eum. in vers.contra ius,Fely.in c. nonnulli. col.xij.vers.secunda reg.eo.tit. Phi. Fran.in c.j.nu.ix.& ibi posui in addit.ad ipsum in versi.cõtra.de cõst. tit.vj.plenè & Paul.de Ca.cons.liij. Alex.cõsi.ij.vij.& viij vol.v.& cõs. vj.& vij.vol.ij.& dixi in tract.meo regularũ in versi.regu. derogatoria versi.v.& in ver.nõ obstātibus. ver. xvij. & illic addes omnino Fely. vbi s. col.vj.versi. amplia secundo.

¶Dicerem.Idem quod requiratur reuocatio specialis primi derogatorij, tenuit Bart. in materia statutorum, in l.omnes populi.in iij.q. princip. col. vij.ff.de inst.& iur.& idé tenuit Cyn.in l.sancimus.C.de test. G. S.

¶Vltimũ.Quid si iurasset illi primò 1 testaméto nõ contrauenire,vide gl. in c.vlti.xiij q.ij.& Io.An.hic. F.C. 2

¶Cõtractus.Adde quod Bart.in l.stipulatio hoc modo.in princ. ff. de ver. obli.damnat hanc opi.Dyn.in hoc quod dicit Dy. hîc,quod si testa. transeat in contractum testamento non potest reuocari,hoc nõ placet Bar. quia talis donatio auferr liberã testaméti factionem.& videtur facta talis donatio in pœnã mutãtis testamétũ:& sic tãquã cõtra bonos mores nõ valet.vt d.l. stipulatio . & ita dicit ibi Bar.Dy.cõsuluisse.licet hîc teneat cõtrariũ.& opi. Bar.sequitur ibi & tenet Bald.& Ful.in l.cũ duobus.§.idem respõdit.ff.pro socio. & Bar.in l.adeò.eod.tit.& Bald. in l. ex testamento.C.de fidei.& in l.hæredes palam.§.fin.& ibi Ang. Imol. & Franc.Aret. col.iij. versic.sed relinquitur.de testa.& Bar.& ibi Ale. in additione incip.sed si contingat. in l.si quis in princip . de lega.iij. & Salic. in l. sancimus. C. de testa. & pulchrè Alexand. in dict.l. stipulatio.col.j.& ista est communis opinio . quamuis Old. consil. cxiij. & Cyn.in l. j.verum. vlti.C.de sacros. eccle.sequuntur opiniõ.Dyn.hîc.& Cyn.in l.cum antiquitas.C. de test. vide Alex. in addit. ad Bart. in d.l. hæredes palam.§.fi.& Ang.Rom.in

conf.ccxij.& And. Barb. in c. relatum.de testam.& Bal.in ca.ij.col.ij. versi.extra. de feud. dato in vicem leg.com.Rom.consil. clxxi.& Bart. conf. cliij.lib.ij. & in conf.clxxx. eod.lib.& Lud. Bolo.in d.l heredes palam.§.fi. de testa. in secundis interpret.

In reg. Non debet. Argumenta.

1 *Mater non debet filium exhæredare propter delictum patris eiusdem.*

2 *Exhæredatio legitimè facta de filio nepotem excludit.& nu.7.*

3 *Nepos ex filio exhæredato non potest testamentum aui dicere nullum.*

4 *Successorium edictum habet locum in querela.*

5 *Nepos quando ad querelam ex persona patris,& quando ex sua vocetur.*

6 *Filius ob delictum patris an & quando plectendus.& nu.8.*

9 *Filius an priuetur feudo ob paternum delictum.*

REGVLA XXII.

a NON debet [a] aliquis alterius odio prægrauari,

b ¶EXEMPLVM istius regulæ b ponitur C.de inoffic. testa. l. si quis 1 in suo.§. legis autem.† vbi dicitur, quòd mater non debet exhæredare filium, propter delictum à marito c eiusdem filij patre commissum. c Itē.ff. de bon.poss. contra tab.l.iij. §.si emācipatus. vbi dicitur,quòd si f pater exhæredat filium propter causam ingratitudinis ab eo commissam, illa exhæredatio non debet obesse nepoti,qui causam ingratitudinis non commisit, si aliquo casu contingat inoffic. querelam ad nepotem deuolui. Sed videtur falsum esse quod continetur in secundo 2 exemplo, † quia exhæredatio facta legitimè de filio,nepotem excludit, quia si instituo vel exhæredo filium meum, non habeo necesse mentionem facere de nepote nato ex filio. ff.de libe.& posthu.l.si quis posthumos.§.si filium.& l.Gallus.§.in omnibus.& de coniug.cum emancipa. lib.l.j.§.si pater in potestate. Respō- d deo, d & dico verum esse, † quòd 3 quandiu filius exhæredatus viuit, & potest ad querelā vocari, excluditur nepos & cognatus, nec potest aliquo iure rumpere testamentum aui,licet ab eo fuerit præteritus, ex quo filius, licet exhæredatus, vixit post auum,vt in præalleg.§.si filium. Sed si filius exhęredatus excluditur à querela per repudiationem tacie tam e vel expressam,† nepos voca-4 tur ad querelam ex vigore edicti successorij, quod habet locū in querela,vt ff.de inoffi.testam.l.si is qui. 5 & l.pater.† Item si filius exhæredatus moritur antequam excludatur à querela,aut antè aut post:si antè, vocatur nepos ad querelam ex persona patris exhæredati. Si post, vocatur nepos ex sua persona per edictum successorium. & ita debet intelligi præallegata l. si quis posthumos.§.si filium. & de contra tab l.iij.§.si emancipatus.& de con iug.cum emancip. lib.l.j.§. si pater. & C.de inoffi. testa.l.si quis filium. & in authen.vt cum de app.cogno-6 scitur.§.si conuictus fuerit.† Item clarè patet exemplum: vbicunque cauetur, quòd propter delictum patris filius puniri non debet f nec aliqua macula filio infligitur. arg. ff. de pœ.l.crimen. & de decur. l. ij. §. in fi

in filiis.licet fallat in crimine læsæ maiestatis & hæreseos. C. ad leg. Iul.maie.l.quisquis. & de hære. authen.Gazaros.Sed contra hoc videtur, quòd iure cauetur, quòd filij puniuntur propter iniustitiam patris: vt in authen. vt omnes obed. iud. prouin.§.j.col.v. Sed ibi habuit respectum ad iustitiam diuinam, quæ aliquando punit filium propter delictum patris, sicut ibi notari solet.

7 † Item contra regulã videtur, quia iure cauetur, quòd si pater exhæredat filium, exhæredatio nocet non solùm filio, sed etiam nepotibus ex eo natis: & in eius potestate constitutis. per quod patet, quòd alterius odio alius prægrauatur, vt de bon.

8 liber. l. quæritur. † Sed dicendum est, quòd aut agitur de his, quæ mediante ministerio filij acquiruntur patri. Aut de his, quę mediante ministerio filij non quærũtur patri. Si de his, q̃ possint acquiri patri mediãte ministerio filij. tũc habet locũ regula cõtraria indistinctè. quia delictũ patris nocet filio in potestate existenti, vt in d.l. quæritur. sed in his quæ mediante filij ministerio non quæruntur patri, distinguẽdum est: quia aut eueniebant ab ipso patre, aut à genere vlteriori, aut à ciuitate, vel à rerum natura. Primò casu delictum patris nocet filio. In secundo & tertio casibus non nocet, vt ff. de interdict. & releg. l. iij. & de iure patron. l. diui fratres. & ita debet intelligi. C. de quæst. l. diuo Marco. & ff. ad leg. Corn. de fal. l. si quis pa-

9 tris sui. † Et propter hoc soluta est quæstio de qua dubitari solet. scilicet an filius debeat priuari successione feudi propter delictum patris: quia si erat paternum priuatur: si à

g rerũ natura, vel à genere vlteriori obueniens, non priuatur, per l. iij. al leg. de interdict. & releg. Dy.

ADDITIO.

a ¶ Non debet. Ad hanc regulam adde Dec. cons. 8. in princip. G. S.

b ¶ Regulę. Adde an valeat statutum quòd aliquis teneatur pro delicto alterius, Ias. in §. actiones autem. col. ix. vers. extra gl. vsque ad fin. Insti. de actio.

c ¶ Commissum. Adde tamen quòd contra hanc æquitatem sępe statuit rigor iuris ex causa. de quo vide gl. ord. j. q. iiij. in summa. & xxiij. q. iij. in summa. Inno. in c. grauem. & de sent. excom. in fi. & per beatũ Thomam. ij. ij. q. clxviij. art. vlt. & Hostien. in summa de pœn. §. qui & quibus. & Oldrad. consilio lxxvj. incip. an delicto. & Abb. & Ioan. de Anan. in c. vergentis de hęret. & ibi Fely. & latius in c. ius generale. col. pen. j. dist. & Doct. j. in vlt. apostil. alle. & in d. §. legis autem. C. de inoff fic. testamen. & Ang. in consil. cxcvij. & vide Bar. in l. Gallus. §. quid si is. ff. de liberis & posthu.

d ¶ Respondeo. Adde quando nepos præteritus possit ex sua persona vel sui patris exhæredati testamento aut querelare & dicere testamentum nullum, siue filius pater nepotis sit exclusus à querela, siue non, pulchrè Bar. in d. §. si filium. Cyn. & Saly. in l. si quis filium. & ibi Bal. C. de inoffi. test. & Bar. in l. si emancipatus. ff. de bon. posses. contra tab. & Alex. in dicto. §. si filium. & ibi Baldus ad id quod Dyn. hic dicit, quod in querela inofficiosi testamenti habet locum successorium edictum. vide Signorel. de Homedeis, Benedict. de Plumbi. & Ang. magistri Franc. in eorum repetitionibus. l. qui se patris. C. vnde lib. & Angel. Aret. in §. placebat. instit. de legit. agn. success. & Bartol. & Doct. in rub. C. de successi. edict. & Barto. in l. in suis. in vlt. quæstio. ff. de liber. & posthu. & in l. si quis filium. C. de inoffi. testam. & in l. pater filium. ff. de inoffic. testam.

e ¶ Tacitam. Adde quod querelæ

inofficio. testamenti renunciatur tacitè, agnoscendo iudicium defuncti puta acceptando aliquid in testamento relictum, vel præstando patrocinium legatariis, vt not. gl. in l. j. C. de in integrum resti. min. Item si taceatur per quinquennium ab adita hæreditate. l. si quis filium. in fi. C. de inoffi. testa.

f ¶ Non debet. Adde in quibus casibus filius punitur pro patre. Barto. & ibi Alexand. in addit. in l. diui fratres. ff. de pœ. & Archid. in §. si quis. in vltim. colum. vj. quæst. j. & Bald. in l. filiusfamil. col. vlt. ff. de is qui sui vel alien. iur. sunt. & Card. Alex. in c. j. xxiij. dist. & an filio ad culpam delicta parentum imputentur, text. & ibi Car. Alex. in c. nasci. lvj. dist. & puniatur pro patre pœna téporali vel æterna, vide gl. & Car. Alex. in c. vndecunque. eadem dist. & Ioan. And. hic, & etiam Philip. Franc. & Paul. de Gast. consil. cccccx. col. iiij. in antiq. & Cyn. Bal. Salic. & Ang. in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. & Angel. Aret. in §. sed & si quis. insti. de ingenuis. & Bart. in l. iij. de interd. & releg. & Dyn. seq. reg. in fi. & Cepol. in caut. lij. & in cautel. ccxlvj. vbi ponit an filius possit conueniri pro debito patris. & etiam in caut. ccxlvj. Econtrà an pater pro filio possit puniri saltem respectu legitimæ, vide Eely. vbi suprà. & sing. Bal. Imol. & Doct. Modern. in l. lex Cornel. ff. de vulg. & pup. subst. Bar. & Imo. in l. cũ filius. ff. de ver. oblig. & Bald. in l. j. C. ne filius pro patre. & Angel. Aret. in tract. de Malefic. in glos. dictũ Sempronium. in q. vlt. & ibi in addit. per Modern. & Bal. in authe. si captiui. C. de epis. & cler. & Abb. in consil. lvj. vol. ij. & amplè per Fely. in ca. cum Berthold. col. viij. & ix. de re iud. Et not. sing. quæstio. quæ mihi in curia spirituali Bituricens. de facto contigit, quia secundum ius commune vir lucratur dotem propter adulterium vxoris, vt l. consensu. C. de repud. & l. Lucius. & l. cum mulier. & ibi Bar. Bald. Alex. & Modern. ff. sol. matrim. & ca. plerunque. & ibi gl. Abb. & Præpos. Mediol. de donat. inter virum & vxo. modò pater dotem pro quadam eius filia dedit, quæ adulterium commisit: vtrum pater priuetur dote propter adulterium filiæ? Et videtur quòd sic, per text. in l. si dotem. & ibi hoc tenet gl. C. de iure dot. & idem tenet Ioan. Cald. in consil. j. col. iij. in fine tit. de donat. inter virum & vxorem. sed Cyn. ibi Ioan. Fab. & Bald. in noua lectura tenent contrarium, quòd patri viuo delictum filiæ non præiudicat. & tenet Dyn. in l. secunda. §. sed virum, & Bartol. in §. voluntatem. in princ. ff. soluto matrimonio. & Bartol. & Angel. in §. est quoque. in authent. de nup. columna quarta per textum celebrem. & glossa ibi & in authent. econtra. & ibi Barto. C. de repud. Et idem est dicendum si mulier committens adulterium habeat filios primi matrimonij, vt non applicetur dos secundo viro. Istum est dictum aureum gloss. in capit. j. in gloss. j. vt lite non contest. & Bald. in l. hac edictali. colum. ij. C. de secundis nup. de quo dicto exclamat Flor. de sancto Petro in sua disput. quæ incipit, primo viduata consorte. Franc. de Crema. in singul. suo. lxxxvj. & vide, quæ not. Bartol. & Alexand. in addit in l. fin. C. de adult. & quid ex delicto matris, vide Alexan. in l. adoptiuum. §. patronum. colum. j. ff. de in ius voca. & quando filius priuetur feudo ex delicto patris, vide Bar. in d. l. iij. de interdict. & releg. & in l. emancipatum. §. fin. & ibi Alexan. ff. de senat. & in d. §. patronum

num. Sed Ang. in d.l.iij. tenet quòd priuatur filius siue sit paternum, siue auitum. de quo per Alexan. ibi in addit. ad Bart. & Bald. in l.ij. in vlt. q. C. de liber. & eorum libe. & in l.j. in princ. C. de caduc. toll. & Bald. in consi. cxviij. lib. j. & latius in consi. cccxlix. col. iij. versic. super est. lib. eod. & Alexand. consi. ij. col. v. circa fin. lib. v. Abb. in c. ij. col. iij. de feud. & in consil. iij. col. vij. volum. ij. & Bald. in l.j. C. de bonis quæ liber. Et an Imperator propter delictum patris possit filios iure temporali & spirituali priuare? dic quòd non spirituali, hoc est beneficiis, vt not. gloss. in clem. pastoralis. circa fin. versi. subiectæ. de re iudi. & glo. in c. filiis. xvj. q. vij. & Cardin. Alex. in c. satis. lvj. dist. & est ratio secundum gloss. & Card. ibi: quia princeps secularis non in hoc est superior clerici. & sic sentit q. si esset princeps ecclesiasticus, puta Papa contra quem commiserit pater crimen læsæ maiestatis, posset filium priuare beneficiis, vt in hæresis crimine, de quo vide Cardin. in c. quo iure. viij. distinct. & in c. felicis. ver. quod si quis. de pœn. & ita firmat Ioan. de Imol. in l. in insulam. in fi. princ. ff. solut. matr. & Ludouic. Bologn. in d. c. satis. lvj. dist. & Abb. in c. cùm laici. de iure patr. in c. quanto. in fin. de iudi. & Felyn. in c. vergentis. col. vlt. de hære. & vide Ioan. Pet. in forma inquisitionis. fol. vlt. & Cardin. in consi. iij. tit. de hære. & Ang. in consi. lxiij.

¶ Adde an filius ex delicto patris feudo priuetur, Bart. in l. diui. versi. item hæc l. inducitur. & quod ibi signaui in apostil. ad ipsum post Alexand. in versi. non priuetur. ff. de iure patr. dixi in apost. ad Bald. in l. lege. in princ. in eo versi. C. de leg. hæred. tractauit omnino Alex. consi. xxiiij. volu. j. & consi. xlviij. incip. illud afferam quod est consilium Andr. Barb. volum. iiij.

g ¶ Genere vlteriori. Ex his & aliis præsertim quæ scripsi in consuet. Parisiens. §. xxx. quæst. xxxvj. Margrauij Brandemburgenses agnati sui Alberti Marchionis Brandemburgensis, à Carolo v. Imperat. proscripti, contendunt hoc anno 1555. ditionem dicti Alberti non potuisse hac occasione occupari per Norimbergen. & episcopos & Ferdinandum Regem: sed sibi debere ante omnia restitui: quia vocatur à genere & vi feudi auiti & antiqui. & ita tenet Bart. in d. l. iij. & omnes feudistæ in c. j. si vasall. feud. priuet. cui deferat in vsib. feud. Iacob. in inuestit. in verb. dictique vasall. promis. non commit. felo. versi. videamus nunc. vsque ad fin. Franciscus in v. part. feud. Hieronym. Gratus cõsi. ij lib. j. Bart. Alex. & omnes in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dãn. infec. etiã si propter feloniã seu noxiam commissam in ipsum patronum cùm sit feudum antiquũ. gloss. c. j. §. j. de success. feud. Andr. Isern. c. j. §. vlt. quæ fuit prima caus. benef. amitteend. c. firmiter. de prohibit. feud. alien. per Federic. & c. j. si vasall. feud. priuet. Alex. consi. xxx. col. v. lib. j. versic. non obstant. Curt. senior consi. xlix. Addo aliam rationem, quia non potuisset etiam abdicare feuda antiqua in præiudicium agnatorum. c. j. §. hæc quoque. & ibi Bald. de success. feud. Aluaro. c. j. §. vlt. conclus. xxxvij. quæ fuit prima caus. benef. amitt. gloss. Bald. & omnes in c. j. de alienat. feud. pater. in vsib. feud. Iacobi. in tractat. feud. in versi. & vnus ex dictis vasal. refut. feud. col. ij. ergo nec tacitè. Tum iste prohibitus erat alienare, non tam sui, quàm alienorum fauore. igitur etiam delinquendo non poterat alienare, nec amittere feud

feudum.l.Statius.in fi.ff.de iur. fisc. Bart.in l. si quid in tantam.C. vnd. vi. quem omnes sequuntur. Pau. & alij in d.§.si de vectigalibus.Fabia. de monte sancti Sauini in tract.de emptio.& vend.in iiij.quæst.princ. quæst.xiiij.Francis.Aret.consi.xiiij. col.v.Dec. in l.furiosi.ff.de reg.iur. Matth.de Afflict.in constit.Neapol. de reuocat. alienat. constitut. hac edictali.num.5.lib.iij. C. M.

In reg. Sine culpa. Argumenta.

1 *Pœna iure non imponitur, vbi delictum non inuenitur.*

2 *Pœna infligitur quandoque nulla culpa præcedente.*

3 *Seruus quare ad vindicandum necem defuncti admittatur.*

4 *Seruus quandoque torquetur vt adulterium vxoris eruatur.*

5 *Pœna non infertur sine causa, licet aliquando sine culpa.*

6 *Testis vacillãs, an & quando torquendus.*

7 *Filius damnati læsæ maiestatis infamatur ob delictum patris.*

8 *Filij præsumuntur futuri similes patri.*

REGVLA XXIII.

SINE culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniẽdus.

1 ¶ † VBI non est delictum, non
a debet imponi pœna [a] nisi quando causa rationabilis subest: & sic regulam ponit & exceptionem à regula: quæ exceptio regulæ contra iuris authoritatem videtur dicere: quia vbi non reperitur subesse cul-
d pa, non debet imponi pœna. ff. de verb.signif.l.aliud est fraus.in prin.
2 † Sed dic quòd aliquando suadente publica vtilitate: & sic causa interueniente, punitur quis sine cul-
b pa. vt ecce aufertur aliquando res [b] possessori, vt assignetur militi, qui in bello se habuerit virtuosè, vt ff. de euict.l. Lucius. & de rei vend.l.
3 item si verberatum.§.si quis. † Item seruus propter laudabilis fidei exemplum, admittitur ad vindicandum necẽ domini: & pro præmio libertatem consequitur, & ita præsenti domino, sine culpa sua, ex causa tamen prædicta dominium serui aufertur, vt C. de precib. imper. offeren. l.j. & ff.ad Sillan.l.iij. §.vtrum.& C.in quib.causis.ser. pro
4 præm. lib. acci.l.j. † Item patet in seruo, qui propter publicam vtilitatem, id est, vt eruatur adulterij veritas torquetur, & tortus domino non restituitur: & sic punitur dominus sine culpa: ex causa tamen in hoc, secundum quod priuatur inuitus dominio serui, licet pretium consequatur, vt ff. de adulter. l.si postulauerit.& notatur ff.de calum.l.vlt.Item causa sedãdi tumultus, punitur capite decurio: aliàs sine consilio & iussu principis non punitur. vt ff.ad leg. Corn. de sicar.
5 l. pen. † Sed videtur etiam, quòd
c vbi non est culpa, [c] nec causa, quòd pœna imponitur, vt ff. qui & à quibus. l. prospexit, sed ibi erat causa, scilicet adulterium commissum, licet non culpa serui qui torquetur.
6 † Item opponitur de teste, qui torquetur propter culpam & delictum alterius, etiam sine culpa, vt ff. de quæstion.l.vnius.§.testes. & l.ex libero in princ. sed ibi subest causa, scilicet quia facto interfuit, vel interuenisse probatur. Item est culpa, scilicet quia vacillauit in testimonio: [d] aliàs si quid prædictorum deesset, non deberet torqueri, vt prææ-

alleg

7 alleg.l. ex libero, † Item opponitur de filio damnati crimine læsæ maiestatis, qui punitur propter delictum patris [c]: nam infamia notatur, & à paterna & extraneorum successione priuatur, vt l. quisquis. C.ad l.Iuliam. maiest. Item de filio hæretici, vt C.de hæret.authent.gazaros. Sed in illis est causa aperta, 8 licet non culpa.† nā quia sunt de genere Improbato, est præsumptio continuationis paterni criminis contra eos,[f] vt d.l.quisquis. §.filij vero. & ff. de ædil. edic. l. quòd si nolit.§. qui mancipia.Dyn.

ADDITIO.

a ¶Pœna. Adde Ias.in §.actiones autem.col.ix. versi.extra gloss. vsque ad fin. illius §. instit. de actio. vbi pulcherrimis & quotidianis exemplis docet, an & quando ex statuto possit aliquis ex alieno delicto puniri.

b ¶Res.Adde an ex causa possit princeps auferre rem meam, & dare alteri sine æstimatione rei mihi cui aufertur danda, Bart. & Bald.in l. item si verberatum.§.si quis.ff.de rei vend.& Bart.Alexan.& Docto.Moder.in j.constitut.ff.col.iij. & Bald. & Ang.in l.ij.C.de quad. præscript. & Bald.in l.bene à Zeno. col.ij. eo. & in procem.ff.col.j. & Bart.in l.fi. col.j.C.si cont.ius vel vtil. & Bald. in l.fin.col.ij. versi.sed immediatè. C.sentent. rescind. non poss. & Archid. in c. ius ciuile. & ibi Cardin. Alex.j.distinct.col.iij.& Archid. in c. per principalem. ix.q.iij. & Hostiensis in tit.de præscriptio.§ præscribantur.& Cyn.& Alber.de Roza. in l.neminem.C. de sacrosanct. eccles. & Cardi. Alexan.in c.j. col. iiij.vers.ij.sentit glo.x. dist.& Abb. in consi. vlt.lib.j. & Alex.consi.ij. col.vij.& seq.& col.vlt.volum.j. & in consi.cj.col.vj.versi.& etiam eo. lib.& in consi. xxxvij. col.iij. versi. non obst.& vsque ad fin.& Cyn. in l.rescripta.in iiij.q.C.de prec.inperat. offer. & Ias. in repet. l.quominus.col.j.versi.iij.not.ff.de flumin. & Ang.in consi. cxxxix. colum. ij. versi. non enim potest.& Alex.in rubr.ff.si cert.peta.col.j.& in consi. lxxxix.in iij.col.vers.præterita.lib. v. & in consi. xciiij.in princip. col. pen.eod.volum. & Bald.in l.ij. col. x.versi. nota quòd plenitudo. C. de serui. & aqua. vbi dicit, quòd inferior à principe hoc non potest. de quo vide per Innoc. Abb.& Felyn. in c. quæ in ecclesiarum. col. x.de constit.vbi ponit Fely. quatuor declarationes, quando princeps possit cum causa auferre:& econtrario q; sine causa possit, ponit septem declarationes, & demum tria notabilia, vbi eleganter procedit, cuius materia non fuit ita maturè tradita ad præsentia secula vsque.

¶Adde quòd omnia iura & Docto. per do. coapostillatorem meum alle. loquuntur, quòd hoc procedat cum causa.sed quid sine causa,concludit idem quod s. in Papa & Imperatore, Ang. in l.iij. §. si is pro quo.ff.quod quisque iuris.Sed contrarium est veritas: vt per Raph. Fulg. in l.fin.C.si contra ius vel vtil. pub.Pan.in c.ij.de rebus eccles.non alie.& in c. admonet. & ibi dixi in apostil.ad ipsum post alios in versi. non subsistente causa, de renunt. & Felyn. in præalleg. c. quæ in ecclesiarum. col. xiiij. versi. secundum verò membrum. & notaui post Io. Fab. in §. sed naturalia. num.2. in versi.tollere ius patris.instit. de iur. nat. gent.& ciuili.

c ¶Culpa. Adde hîc Ioan. Andr. & Philip. Franc. & gloss. & Archid. in c.renouantes.xxij.distinct.gloss. Inno.Abb.& Felyn.in c.cognoscentes.col.j.de constit.& Bald.in rubr. res inter alios act. & gloss.in c. antiqua

tiqua, de priuil. & Bart. in disput. incip. per Italiam. col. v. versi. j. & glo. Bald. & Card. Alex. & Andr. Barb. in addit. ad Bald. c. j. de feudo sine culpa non amit. & Alb. de Roz. in Dictionar. in ver. pœna versi. quinque modis.

d ¶Testimonio. Adde an testis ratione vacillationis possit torqueri, gl. & Doct. in d. §. testes. & Inn. & alios in c. cum in contemplatione, eo. in anti. Cy. in l. fi. & Bal. in l. milites. C. de quæst. & in l. iij. C. ad l. Iul. maiest. & Doct. in l. nullum. C. de testib. & pulchrè Alex. in consi. lxij. lib. j.

e ¶ Patris. Vide de hoc Dyn. s. reg. prox. nu. 6. & ibi addit.

f ¶Contra eos. De hac præsumptione, quòd scilicet filij imitaturi sint vitam & mores paternos, vide Tho. Gramma. in decis. xviij. num. 1. 2. & 3.

In reg. Quod quis. Argumenta.

1 *Dolosus non præsumitur, qui quicquam iudicis mandato operatur. & num. 10.*

2 *Necessitas tollit præsumptionẽ doli.*

3 *Sepulchrum iudicis precepto destruens, non tenetur actione sepulchri violati.*

4 *Restituens iussu iudicis vni hæredum rem à defuncto depositam non tenetur depositi alijs hæredibus.*

5 *Executor sententiæ iniustæ non tenetur aliqua actione.*

6 *Mandatum iudicis quando excuset mandatarium siue executorem, & quando sperni possit.*

7 *Priuatus quando licitè possit iudici resistere.*

8 *Iudici quare in dubio parendum.*

9 *Inobediens iudici in dubio censetur in dolo.*

REGVLA XXIIII.

QVOD quis mandato iudicis facit, dolo facere non videtur, cum habeat parrere necesse.

¶REGVLAM ponit & rationẽ
1 regulæ. †Regula enim est, quòd ille
qui facit mandato iudicis, non videtur esse in dolo. Ratio autem est,
2 quia necesse habet parere, †necessitas autem facit cessare præsumptionem doli. vt ff. de bon. liber. l. qui cum maior. §. si pater. & C. de calumnia. l. mater. & inducit præsumptionem contrariam, scilicet fraudis & doli non præsumendi, vt ff. de solut. l. si stipulatus. §. si lancem. & de aqua plu. arcend. l. quanquam.
a in princ.[a] & quæ in fraud. cred. l.
3 qui autem. §. apud Labeonem. †Exemplum regulæ est, pone quòd mandato iudicis destruxi sepulchrum, quo mediante aqua pluuia nocere poterat, non teneor actione de sepulchro violato, quia iudicis authoritas me excusat, vt d. l. quan-
4 quam. †Item pone quòd is, qui deposuit penes me, decessit relictis quatuor hæredibus, & ego restitui vni tantum iudicis authoritate, de cæterò non teneor aliis actione depositi, quia iudicis authoritas omnem fraudis suspicionem cessare facit:
5 vt d. l. si stipulatus. §. si lancem. †Et idem dici potest in executoribus & apparitoribus exequentibus præcepta & iudicis sentẽtias iniustè latas, vt ff. eo. l. non videntur. §. qui iussu. & ff. ad Sill. l. si quis. quasi per totũ. Sed opponitur, & videtur, quòd qui facit aliquid illicitum mãdato iudi-
b cis, non excusatur.[b] Imò quod plus est, imputatur ei qui non resistit iudici præcipienti aliquod illicitum

fieri: vt ecce si præcipiat decurioné torqueri, non solùm non debet officialis obedire, imò debet resistere: & si nõ resistit, [c] punitur, vt C. de decu. l. omnes. lib. x. etiã probatur in alio casu simili de excus. mun. l. euidentér. li. x. & C. de magi. scrin. l. j. in fi. lib. xij. ad idem. C. de appel. l. quo-

6 niam iudices. † Et ideo distinguen-
d dum [d] est: aut præceptum est apertè contra legé, aut secundũ legem, aut est dubium. Primo casu non debet obedire, imò resisti potest & debet per officiales, vt C. de dec. l. omnes. lib. x. de excusat. mun. l. euidéter, de magi. sacro. scrin. l. j. in fin. vt omnes iud. tam ciuil. quàm milit. l. j. §. officium. & de appel. l. quoniam. & qui mili. nõ possunt. l. cis quidé. & auth.

7 vt nulli iud. §. quoniã. col. ix. † imò
e etiã per priuatos [e] resisti potest, quãdo apertè apparet iudicem procedere contra legem, vt C. de iure fisci. l. prohibitum. & l. defensionis facultas. lib. x. & de meta. l. deuotũ. li. xij. & ff. de re iud. l. cõtumacia. §. vlt. Secundo casu punitur qui nõ paret, vt ff. si quis ius dic. non obtép. l. j. & de re iud. l. contumacia. in prin. Tertio casu pareri debet, vt ff. de iud. l. si qs

8 ex aliena. † & hoc propter iudicis sententiæ & præcepti authoritaté: pro quorũ iustitia est in dubio præsumendũ, vt ff. ad Treb. l. seruo inuitò. §. cum prætor. & de iudi. l. si cum prætor. & ne quid in loco pub. l. fi.

9 † & ratio patet, q. qui nõ paret, præsumitur in dolo, vt ff. eo. ti. l. non po

10 test videri dolo carere. † & econtrà ab eo qui paret, abest omnis suspicio fraudis præsumédæ, vt hic. & ff. eo. l. non videtur. §. qui ius. & de sol. l. si stipulatus. §. si lancé. & de aqua plu. arc. l. quãquam. & quę in fraud. cred. l. qui auté. §. apud Labeonem. & de iuris. om. iud. l. si quis id quod. §. doli. & de iis qui not. infam. l. furti. §. qui iussu,

ADDITIO.

a ¶L. quanquam. in prin. Adde gl. & Flor. in l. liber homo in fi. ff. ad l. Aquil. tex. & glo. & ibi Doct. Mod. in l. non videtur. §. qui iussu. ff. eod. Cyn. in l. j. C. vnde vi. & in l. vt vim. ff. de iust. & iure. & Bar. in l. furti. §. qui iussu. ff. de iis qui not. infa. & in d. l. quanquam. & Ioan. de Plat. in l. mouente. vers. iij. not. lib. x. C. de delatori. & Gand. de malef. in tit. de bannitis. col. iij. versi. item quæro, statutũ est. & Dyn. in l. j. ff. de crim. stell. & Io. de Plat. in l. prohibitum. in iij. no. C. de iure fisci. lib. x. & hîc Io. And. & Phil. Frãch. & Bart. in d. l. prohibitum. & Bald. in d. l. vt vim. in q. vij. & Bar. & Alex. in l. iustè pos sidet. ff. de acqui. poss. & sing. Card. Alex. in c. multis. col. ij. in fin. versi. circa prædixi. xvij. distinc. & Ang. Aret. in §. quadrupli. col. viij. versi. quæro an licitum sit resistere. instit. de act. & Inn. & Doct. in c. si quãdo. de off. deleg. & Cepol. in consi. xxxiij. in fin. Ang. in consi. ccxix. col. pen. versi. sexta ratio.

b ¶Non excusatur. Adde an & quando iussus iudicis quem excuset, gl. ord. in l. quanquam. in verb. actionem. & quòd ibi posui in apost. in versicu. iudicis iussum excusare. ff. de aqua plu. arc. & in l. non videntur. §. qui iussu. vbi etiam posui in apostil. ff. eo. not. Bart. & Alex. in l. si quis id quod. §. fin. & ibi glo. in ver. iussu. ff. de iur. om. iud. & Spec. in ti. de oblig. & sol. §. ij. versi. illud.

c ¶Resistit. Adde Cepol. in caut. ccxiiij. & ccxv. & Bald. in l. certi condictio in princ. col. v. versi. quærit glo. an ille qui. ff. si cert. pet. vbi dicit per not. hîc per Dyn. quòd libellus datus contra militem potestatis quia torserat quendã de mãdato potestatis fuit laceratus, tanquã cõtinés apertã excusationem rei, cuius tamé Dy. hîc videtur tenere oppositum

situm, quia in iis quæ præcipiuntur contra legem, non est per officiales iudici & potestati obtemperãdum, vt in iuribus hic allegatis. ergo non excusatur. Et tenet Decis. Parlam. Delphin. q. ccxciij. vt l. si iniuriæ. ff. de iniuriis. & Guid. Papæ in tract. suo super statuto. si quis per literas in princ. & quod iudici volenti iniustè extorquere licitũ sit resistere de facto, vide Bald in rep. l. j. in col. xiiij. C. vnde vi & Alex. consi. cxliiij. versi. modo sic. lib. ij. qui alleg. Dyn. hic. & Paul. de Cast. in consi. xxxvij. in antiq. & vide Felyn. in d. c. si quando. de offic deleg. vbi ponit conclusionem cum quatuor fallentiis. & decis. Capel. Thol. cclxvij. vbi ponit an sit manifesta offensa non parere iudici. vt vult hic Dyn. in secundo casu. & Doct. in clem. j. de offic. deleg. & Decis. Parlam. Grationopo. Delphin. quæst. cccxl. & quæst. ccclix.

d ¶Et ideò distinguendum. Hanc distinctionem sequitur Bart. in l. vt vim. in j. col. in fi. ff. de iustit. & iur. & Dec. in d. l. non videntur. §. qui iussu. nu. 4. ff. eod. G. S.

e ¶Priuatos. Idem in non reparabili. Deci. in d. l. vt vim. Ioan. de Plat. d. l. prohibitum, quem sequitur Papor. c. si quãdo. de off. deleg. Alex. consi. xliiij. nu. 2. lib. ij. vbi dixi. C. M.

In reg. Mora sua.

Argumenta.

1 *Debitoris mora in multis est ipsi nociua.*

2 *Debitor post moram tenetur de interitu rei.*

3 *Mora debitoris nocet in fructibus debitis.*

Fructus quando veniant tam in actionib. bonæ fidei, quàm stricti iuris.

4 *Actio ex testamento sapit naturam actionum bonæ fidei.*

5 *Mora debitori nocet in interesse, quod peti potest.*

6 *Interesse post moram, vtrum petatur per libellum, an veniat in condemnationem officio iudicis.*

7 *Interesse ob debitoris moram debitum, an sit multiplex vel vnicum. & num. 26.*

8 *Interesse an differat à communi æstimatione vel conuenta.*

9 *Interesse ad personam, æstimatio autem ad rem refertur.*

10 *Relatum & referens non sunt eadem. & nu. 11.*

11 *Aestimatio rei quare non sit interesse.*

12 *Disponens & dispositum non compatiuntur se sub eodem genere.*

13 *Aestimatio communis & conuenta an sint diuersæ species interesse.*

14 *Genus à quocunque remoueatur, remouetur & qualibet eius species.*

15 *Actio legis Aquiliæ ad id quod interest, datur.*

16 *Interesse per relationem ad æstimationem constituitur in esse.*

17 *Iuramentum in litem datur ob dolum, non autem ob culpam.*

18 *Stipulatio iudicio sisti committitur quanti ea res est.*

19 *Aestimatio rei an sit interesse, vel damni æstimatio, vel etiam lucri. & num. seq.*

21 *Deductũ in aliud, nõ est id ipsum in quod deducitur.*

22 *Comprehendens aliud in se non est idem cum comprehenso.*

Intereß

23 *Interesse vtrum sit æstimatio damni, an rei.*

24 *Aestimatio damni potest in condemnationem deduci.*

25 *Aestimatio conuenta, communis, & singularis non est interesse.*

27 *Interesse conuentum quod dicatur.*

28 *Pretium commune vel conuentum non est interesse, licet in æstimationem interesse deducatur.*

29 *Relatio interesse communiter ad personam fieri potest.*

30 *Mora in causarum æstimatione nocet, & ex parte rei, & ex parte actoris.*

31 *Renuntiatio inducitur ex lapsu temporis.*

32 *Mora principalis nocet fideiussori.*

33 *Mora vnius reorū debendi quando obsit alijs.*

REGVLA XXV.

Mora sua cuilibet est nociua.

1 ¶ VT † ecce si debitor est in mora
soluendi, erit sibi nociua quantū ad
2 plura: † quia quantū ad rei interitū
etiā casu cōtingenté, vt ff. si cer. pet.
l. quod te. & depo. l. si in Asia. §. fi. &
a de verb. oblig. l. si ex legati causa. [a]
& l. si seruum. & de leg. j. l. apud Iulianum. §. ipsius quoque. & l. cùm
3 res. §. fi. † Item quantū ad fructus de
b quibus tenetur [b] ex die moræ, quando petitur aliquid per actioné bonę
4 fidei, † vel per actioné ex testamen-
c to, quæ bonæ fidei actionis sapit [c]
naturam, vt ff. de leg. j. l. apud Iulianum. §. fructus. & l. si quis bonorum.
& de leg. ij. l. qui solidum. §. etiam.
l. si quis seruo. & ad Treb. l. in fideicommissaria. in prin. & de act. emp.
l. Iulianus. §. si fructibus. sed si agatur actione stricti iuris, si quidem
peto restitui quod meum est, veniūt
fructus à die moræ: sed si peto quod
est alienum, veniunt à die litis con-
d testatæ [d]. ff. de vsu, l. videamus. ij. circa princ. §. in Fauiana. & §. si actio-
5 nem. † Item est nociua mora quan-
e tum ad interesse quod peti potest [e],
& augetur à die morę in odium debitoris morosi, vt ff. de actio. emp. l.
datio. §. si per venditorem. & de re
iudic. l. si Calendis. vbi interesse peti potest, & augeri à die moræ in
6 odium debitoris morosi. † Huius autem occasione quæri potest, an in-
f teresse sit in obligatione [f] post moram, ita quòd peti possit per libellū
iure actionis, vel an deducatur in
cōdemnationé per iudicis officium
ta [illegible] opinio est inter iuris prudentes, determinant enim aliquando,
scilicet, ff. de re iud. l. si quis ab alio.
§. vlt. quòd interesse nō possit per libellum peti: sed per iudicis officiū
in condemnationé deducatur, arg.
ff. de verb. oblig. l. si seruum. §. vlt. &
l. eum qui ita. & de constit. pecun. l.
promissor hominis. quod posset habere locum, vbi esset in obligatione rem dari: sed vbi est in obliga-
g tione factū, scilicet successiuum [g],
vt ire Romam, vel fossam facere,
vel domum, tūc post moram etiam
est in obligatione interesse debitū
ex tacita promissione, si non fuit factum quod in conuentione deuenit,
vt ff. de verb. oblig. l. stipulationes
non diuiduntur, §. Celsus. & ibi not.
& in l. si pœnam. vbi dicitur quòd
interesse in stipulatione venit: &
ideò bene sequitur quòd possit per
h libellum peti. Quidam [h] intelligunt
hanc distinctionem in facto successiuo, vt facere domum, vel ire Romam quòd tunc post moram interesse sit in obligatione. non autem in
obligatione rem tradi, quia illud
factum est momentaneum, & non
nisi quædam executio donationis,

& ideò quòd tunc non ſit in obli-
gatione intereſſe,arg.ff.de rei vend.
l.qui reſtituere. Sed contra illos eſt
l.ſtipulationes nō diui.prçallegata.
vbi eſt in textu,rem tradi. Non ob-
ſtat l.qui reſtituere.quia ibi petebat
ſuum,& non liberatur detinens ſol-
uendo intereſſe.Vel dic,quòd inter-
eſſe eſt in obligatione ſi vult actor,
vt ff.de actio.empti.l.j.Sed quæ ra-
i tio eſt diuerſitatis [i],quòd in obliga-
tione facti ſit intereſſe in obliga-
tione,& non in obligatione dandi?
Ratio eſt,quia quando quis obligat
ſe ad factum,alius ſequitur eius in-
duſtriam, & ille ſe obligans illam
obligat: & ideò cum illa induſtria
non poſſit ſuppleri per alium, iuxta
l.inter artifices. ff. de ſolut.ipſe vi-
detur ſe tacitè obligare ad inter-
eſſe, ſi non fiat quod in conuentio-
né deuenerit,vt d.§.Celſus.de verb.
oblig. l.ſtipulationes non diuidun-
tur.& ideò lex voluit, quòd ad in-
tereſſe ſtipulator poſſet agere. In
obligatione verò dandi,nō eſt ita,
cùm per alium poſsit dare, nec ſic
obligatur induſtria: quare lex vo-
luit quòd ageretur ad dandum:& ſi
recuſet,vel ſit in mora,intereſſe per
officium iudicis deducatur in con-
demnationem,vt in l.hic alleg.Sed
quare ſic etiam non agitur ad fa-
ctum? Reſpōdeo,quia ex quo ſemel
fuit in mora in facto,præſumitur ꝙ
male ageret,quare lex voluit ad in-
tereſſe agi ſtatim poſt moram. Item
dare eſt in re,& nō intereſt tua per
quem ego dem,quia eſt facere acci-
pientis, ſed tradere intereſt,quia ſi
ſum dominus,facio te poſſeſſorem,
aliâs non.de act.emp.l.ex empto.&
arg. l.traditio. de acquir.rer.do. &
ff.de dona.l.in ædibus.§.donati.Vel
intellige facto ſucceſſiuo,vt dixi in
principio.Et ratio diuerſitatis tunc,
quia in ſucceſsiuo,eſſet ſpecies ſer-
uitutis ſi compelleretur ad factum:

7 ergo nec ſi volens. †An autem in-
tereſſe quod debetur propter debi-
toris moram ſit vnicum tantùm &
ſingulare,vel an triplex:ſcilicet ſin-
gulare,cōmune,& conuentum,quæ-
k ſtio eſt.Et ꝙ ſit vnicum [k],ſic oſten-
do: quia lex dicit, ꝙ ſi res vendita
nō tradatur,in id quod intereſt agi-
tur,hoc auté interdū egreditur &c.
Si igitur exceſſus eſt diuerſorum,ſi-
8 cut & æqualitas, patet, † quòd dif-
fert intereſſe ab æſtimatione com-
muni & conuenta,vt ff.de act.emp.
l.j.& per eundem modū poteſt in-
duci.C.de ſentent.quæ pro eo quod
intereſt. l. vnica. quia ibi dicit, in-
tereſſe poteſt aſcendere vſque ad du
plum æſtimationis communis vel
conuentæ.Quod auté exceſſus ſit di
uerſorum,patet:quia cōmunis æſti-
matio vel conuentæ rei, nō eſt in-
tereſſe.Cùm ergo remoueatur com-
mune & conuentū, relinquitur vnū
9 tantum,ſcilicet ſingulare.† Præter-
ea lex dicit, quod intereſſe ad perſo
nam refertur, & ſic in ſuo eſſe con-
ſtituitur per relationé, qua refertur
ad perſonam,vt ff.de verb.obli.l.ij.
§.vlt.& de no.oper.nun.l.ſtipulatio.
§.quæſitum.& de regul.iur.l.quate-
nus. & æſtimatio non refertur ad
perſonam,ſed ad rem.ergo ſequitur
quod nō habet ſubſtantiam vel re-
10 gulam,vel naturam intereſſe.†Præ-
terea quoties duo ſunt,quorū vnum
refertur ad aliud:conſtat non idem
eſſe relatum: & id ad quod fit rela-
tio, licet ex commixtione relati &
eius ad quod fit relatio,idem reſul-
tet effectus,vt patet in codicillis ad
l teſtamentum [l] relatis.ex quorū duo-
rum iuribus commixtis idem inſur-
git effectus, vt l.ij.§.codicillorum.
& l.quædam. ff. de iure codicil. &
de condit.inſtit. l. inſtitutio. & de
hæred.inſtit.l.aſſe toto.& C.de co-
dicil. l.ſi idem. ſi ergo intereſſe re-
feratur ad æſtimationem rei, vt in

l.stipulatio.§.vlti. ff. de noui oper. nuntia.& l.qui tabulas.ff.de furtis. testat rei æstimationem nō esse in-
11 teresse. † Item interdictū vti possidetis datur ad interesse,& refertur ad æstimationem rei, vt l.si duo. §. penulti. ff. vti posid. ergo sequitur quod æstimatio rei nō sit interesse, cum relatum, & id ad quod refer-
12 tur,sint diuersa,sicut dictū est.†Præterea disponens & dispositum non compatiūtur se sub eodem genere, vt ff.de fundo instruct.leg.l.vlt. sed communis æstimatio & conuenta si excedit communem, disponit & limitat interesse,quod patet, quia nō
m patitur ipsum excedere duplum [m] sui,vt C.de senten.quæ pro eo quod interest,l.j.ergo absurdum est dice-
13 re,† quòd communis vel conuenta æstimatio rei sint per se distinctæ species sub eodem genere cum in-
14 teresse singulari. † Præterea à quo remouetur genus & quælibet eius species,vt ff.de fundo instruct.leg. l.fundi.§.vlt. sed si conueniat inter emptorem & venditorē, quòd non agatur de euictione,illa conuentio operatur quòd interesse non petatur:& tamen petitur pretiū rei conuentum. cùm ergo conuentio illa remoueat petitionem interesse, & non remoueat petitionem pretij,patet quòd pretium conuentum non est species interesse, vt probatur de act.empti.l.emptorem.§.qui autem.
15 †Oppositū ostendo sic actio legis Aquiliæ datur ad id quod interest, hoc autē interesse est cōmunis æstimatio rei.Primùm patet. ff. de furt. l. quidam tabularū. §.de lege Aquilia maior quæstio est. Secundò apparet, quia illud interesse ad quod datur actio legis Aquiliæ exponitur in lege ff.ad leg.Aquil.l.si seruū meum.& dicitur quòd non æstima-
n tur affectio [n], sed quanti omnibus cōmuniter valet:cōmunis ergo æstimatio rei est interesse. Itē lex dicit
16 †quòd ad æstimationē refertur interesse,vt ff.de furt. l.qui tabulas.in prin.Item alibi, si legatum est mihi relictum sub conditione, & petam tabulas testamenti exhiberi, & non exhibetur, condemnatio fit ad interesse,illud autem refertur ad æstimationem legati si agatur pro legato. Item hæreditatis, si agatur pro hæreditate,vt ff.de tabul.exhiben.l. locum.§ condemnatio. Itèm quòd interesse cōstituatur in suo esse per relationem factam ad æstimationem,patet.ff.de furt.l. si vendidero, §.cùm autem. Ex his patet quòd non est vnicum tantum interesse. Item dicitur in l.quòd doli æstimatio fit non est ex eo quod interest, sed ex eo quòd in litem iuratur.vt ff.de iudic.l.non à iudice. sed constat in interesse iurari, vt l.penult. ff.de in litem iuran.& de administ. tutor.l.tutor qui repertorium. ij.respon. Ergo necessariò sequitur aliā esse speciem interesse de qua loquitur l.non à iudice. id est : commune : aliam de qua loquitur.l.penul. de in litem iuran. id est, singulare,
17 † Præterea constat in litem iurari ob dolum tantùm:non ob culpam, vt in l.in actionibus. §.sed in his omnibus.vt in l.ij. in ff.de in litem iur. & tamen iuratur in interesse,vt d.l. penult. Cùm ergo ratione doli,quia maius est delictum,maior fiat æstimatio: & ratione culpæ minor, quia minus delictum :& tamen constat ratione culpæ ad interesse agi, vt l.ij.§.interdum. sequitur vlterius quòd alia sit æstimatio doli,& alia culpæ, & vna maior, & altera minor: & cum quælibet appelletur interesse, quòd non sit idem sed diuersum, cùm excessus sit diuerso-
18 rum, vt dictum est.†Præterea constat stipulationem iudicio sisti committi quanti ea res est. vt in l.ij. §.

vlti.ff.qui satisd.cogan. & illa ap-
pellatur vera æstimatio rei, vt in l.
hæc verba.ff.de verbor.sign. & il-
lud appellatur interesse, vt l.vlt. si
quis in ius voca.non ierit,& l.quo-
ties.de verbor.oblig. Cùm ergo ve-
ra & communis æstimatio rei ap-
pelletur interesse, & illam constat
differre ab æstimatione singulari,
vt ff.de legat.j.l.& si æquo.de lega.
ij.l.si cui fundus.sequitur quòd illud
commune differt à singulari,& non
sit idem, sed per se distinctum: &
per eundem modum posset induci
l.arbitrio.in princip.§.non tamen.
19 ff.de dolo. †Ad euidentiorem in-
tellectum huius videndum est, an
æstimatio rei sit interesse, vel æsti-
matio damni, vel lucri in illis casi-
o bus in quibus habetur ratio lucri[o].
& quòd sit æstimatio lucri, non
damni, probatur sic: quia vbi non
est damnum, venit interesse: vt pa-
tet in legato sub conditione reli-
cto.ff.de tabul.exhiben. l.locum. §.
condemnatio. Item si peto caueri
pro legato sub conditione relicto,
& non cauetur, petitur interesse. In-
teresse autem dicitur æstimatio eius
quod est relictum. Patet ergo quòd
æstimatio rei est interesse, vt ff.qui-
bus ex causis in possess.eatur.l.pen.
j.& ij.respon. Præterea patet quod
leges dicunt interesse referri ad
æstimationem rei: vt ff.de furtis. l.
qui tabulas.& l.si vendidero.§.cùm
p autē. Sed videtur [p] secundum Azo.
opinionem positam C.de senten.
quæ pro eo quod interest. l.vnica.
quòd sit æstimatio damni contin-
gentis, & lucri absentis, argumen.
pro eo. ff. ad Trebellia. l.apud Iul.
in fi.iij.respon. & de hoc nota in
summa Hostien. de senten.excom.
20 c.sacro. †Oppositum verò, quòd
æstimatio vel pretium rei non sit
q interesse [q], patet sic, quia l.caue-
tur, quòd in actione furti non qua-
druplatur interesse: sed tantùm pre-
tium rei. patet igitur pretium rei
non esse interesse, vt ff.de furtis. l.
in furti. Item quia lex dicit quòd
pretium rei venit in interesse. ff. de
21 religio.l.liberum. †Constat autem
id quod deducitur in alterum, non
esse id in quod deducitur: quia si
ouis deducitur in gregem, non est
grex: sed in grege continetur. Item
si tignum deducatur in domum,
non est domus, sed in domo con-
tinetur. vt ff.de vsucapio.l.eum qui.
& l.rerum mixtura. Item si bos de-
ducatur in sententiam: patet omni-
bus quòd non est sententia: sed in
sententia comprehenditur. Verè er-
go concluditur, si pretium venit in
interesse, quòd non est interesse.
22 †Item si vnum duorum, sui potesta-
te comprehendit aliud, comprehen
dens & comprehensum sunt diuer-
sa, vt ecce actus sui potentia com-
prehendit iter: vt ff.de nouat.l.si pu-
pillus.§.fin.de verbor.obligat. l.qui
vsumfructum. & tamen certum est
iter non esse actum: sed speciem
seruitutis distinctam ab actu, vt ff.si
seruit.vend. l.loci corpus. §.j. & de
adimen.legat.l.j. Item iter compre-
hendit facultatem eundi & agendi:
tamen facultas illa nō est iter: quod
patet, quia potest esse sine itinere,
vt in l.si fundum sub conditione. §.
qui fundum.ff.de legat.j. & si vsus-
fructus petatur.l.j. & de vsufru.leg.
l.j. Item actus comprehendit facul-
tatem eundi & agendi: tamen fa-
cultas non est actus. Item vsusfru-
ctus comprehēdit facultatem vten-
di, fruendi: vt in l.j.de vsufruc. &
tamen facultas illa non est vsusfru-
ctus. quod patet: quia esse potest,
vbi ius vtendi, fruendi non est, vt
ff.de iure dotium.l.si vsusfructus.&
solu.matrim.l. vsufructu.ergo bene
sequitur omnino, quòd licet æsti-
matio interesse comprehendat æsti-
mation

mationem cōmunem vel conuentam rei, q; ipsa communis vel con-
23 uenta non sit interesse. † Præterea probatur quòd sit æstimatio damni, & non rei: quia ipsum interesse in condemnationem deducitur: vt ff. de administr.tut. l.si minoris. & de
24 in litem iuran. l.penult. † Constat autem æstimationem damni in condemnationem deduci: quia vbi potest verti æstimatio damni, non rei, ibi fit condemnatio in interesse: vbi non potest, non fit. ff. ad leg. Aquil. l.si quis testamentū. Cùm ergo probatum sit quòd interesse in condemnationem deducatur, Item quòd æstimatio damni: rectè cōcluditur quòd interesse & æstimatio damni
r sint idem [r]. Item quia lex dicit iurari in litem in interesse, vt d.l.pen. Et alia lex dicit, quòd in iuramento in litem deducitur æstimatio in quantitate consistens: vt in l.videamus. §.si tamen. & §.sed an iudex. ff. de in litem iur. Sic ergo patet, quòd ex hoc & præcedenti, quòd interesse est æstimatio damni in quantitate consistens. Item quia lege cauetur quòd legis Aquiliæ actio datur ad interesse: & alia lex dicit, quòd per legem Aquiliam consequimur damnum, & damni æstimationē: ergo euidenter apparet, quòd æstimatio damni est interesse. Item pone quòd stipulor mihi rem tradi vel præstari non præcedente contractu, de cuius natura debeat trāsferri dominium vel possessio. Certum est, quòd si non tradatur vel præstetur, quòd non æstimatur proprietas, nec possessio: sed illud solùm, quod mihi abest, quia res tradita vel præstita non fuit. & illud appellatur interesse. ff. de verb. obli. l.si fundum certa die præstari. & l. si rem tradi. Item pone, quòd rem, quæ valebat centum, & erat obligata pro decem, stipulor liberari, quia non fuit liberata agam ad interesse. illud autē dicitur quod mihi abest: vnde si decem solùm mihi absunt, quia illa solui, & habeo rem, patet quòd pretium rei nōn est interesse, sed æstimatio eius quod mihi abest: quia non fit quod fieri debuit, vel fit quòd fieri nō debuit, vel non fieri conuenit. Item si stipulor mihi satisdari pro centum, si non satisdatur, peto interesse: illud autem aliquando æquipollet quantitati pro qua satisdandum est, aliquando ab ea exceditur. vt ff. de verb. oblig. l.si quis stipulatus. §.vlt. & de re iudic. l.si quis ab alio. in princ. per hoc patet, quòd interesse non est idem quòd æstimatio rei: sed diuersum, quia in diuersis non in eodem inuenitur ęqualitas & ex-
25 cessus. † Ad hanc quæstionem [s] di-
s co, quòd æstimatio rei conuenta, communis, & singularis non est interesse, licet veniat in interesse communiter vel singulariter æstimando: & hoc ostendo sic, Lex dicit, quòd hæc verba, quanti eam rem esse, non ad id quod interest, sed ad rei æstimationem referuntur. ff. de verbor. signific. l.hæc verba. secundū leges enim indefinita æqui-
t pollet vniuersali [t], vt ff. de legat. ij. l.si pluribus. & ff. de legat. iij. l.hoc legatum. & l.si plures. & de rebus dubiis. l.si is qui ducenta. §. vtrum. Cùm ergo indefinitè dicat, quòd non ad id quod interest, intelligam vniuersaliter: quod sufficit ad æstimationem, &c. vt sic primum comprehendat omnem speciem interesse: secundum omnem speciem æstimationis. hoc idem scilicet quòd rei æstimatio non sit interesse, patet. ff. de tute. & ratio distrahend. l. j. §. considerandum.
26 † Nunc redeo ad primum, nunquid est vnum interesse, vel tri-
v plex [v], & dico quòd cùm dam-

ıum possit æstimari singulariter, vt ff.de bo.liber.l.libertus qui soluendo.& si quid in fraud.patr.l.j.§.& alias. Item & communiter. vt l. si seruum meum. ff. ad leg. Aquil.ibi dum dicit,quanti omnibus &c. Itẽ ex conuentione: quia procedere potest conuentio super dubia futura æstimatione dãni, vt ff. rem ratam hab. l. procurator ad exhibendum.
27 §.fin.& de præto.stip.l.fin.† Et hoc appello conuentum, id est conuentione æstimatum & limitatum, & hoc potest excedere singulare & commune,& ab eis excedi: ergo nõ est idem, cùm excessus sit diuersorum,sed est per se distincta species interesse. assumendo enim nouam formam, per hoc quod ex conuentione additur vel detrahitur, non remanet in singulari vel communi: sed assumit speciem nouam, & appellatur conuentum, vt dicitur in stipulatione prætoria, quæ per immutationem extra formam prætoriæ nouam speciem assumit, & appellatur cõuentionalis: vt ff. de ver. oblig.l. in conuentionalibus. Item & per eundem modum constituitur noua species iuris: vt ff. de iust. & iure.l.ius ciuile.ergo & noua species interesse. non ergo dico quòd pretium rei conuentum sit interesse conuentum,nec quòd commune sit interesse commune, nec quod æstimatio singularis sit interesse singulare:sed dico quòd damnum singulariter æstimatum, est interesse singulare, & æstimatũ cõmuniter est commune:& æstimatum ex conuentione,est interesse cõuentum, & sic
28 triplex.† Et secundũ hoc ad ar.primum patet responsio, & concedo quòd commune vel conuentũ pretium non est interesse, licet in æstimatione interesse deducatur, vt dictũ est.Item etsi teneres opinionem aliam quod pretiũ rei sit interesse, y nihilominus patet responsio, quia verum est non idem esse id à quo & ex quo exceditur, scilicet numero, tamen aliter ipsum vel idem genere, diuersum specie esse potest, vt ecce si dicam, Martinus non excedit seipsum, sed Martinus bene potest excedere Petrum, & ab eo excedi. Secundum concedo,in eo quod dicit,interesse constituitur per relationem ad personam,
x sed subiungo[x] quòd persona potest duobus modus intelligi,scilicet singulariter & communiter: relatum ergo ad personam singulariter dicitur singulare,& relatum ad personam communiter, diceretur com-
29 mune. † Quòd autem relatio interesse possit fieri communiter ad personam, patet per illud, quòd lex. Aquil. ad interesse datur:illud autẽ refertur ad id quanti omnibus, vt d. §. de lege Aquil. maior quæstio est.& d.l.si seruum meum. Tertium & quartum concedo,quia probant, quòd æstimatio rei nõ sit interesse. Ad quintum eodem modo respondeo, quia concedo quòd æstimatio rei non est distincta species interesse,vt probatum est, & ideo non est sub eodem genere cum interesse sin-
30 gulari. ¶† Item nocet mora quantum ad causarum æstimationem tam ex parte actoris quàm ex parte rei:si enim iudex cum causæ cognitione statuat tempus actori intra quod agat,vel reo intra quod exceptiones opponat, repellitur post il-
31 lud tempus, † quasi lapsus temporis tacitam renunciationem inducat, vt ff.de hæred. instit. l. si quis instituatur. §. item si conditionĩ. & qui accus.non possunt.l.si ea.& dixi plenè suprà eod.c.indultum. Sed opponitur & videtur etiam quòd sua mo-
32 ra nocet alicui: †cõstat enim quod mora rei principalis nocet fideiussori,[y] vt ff.de verb. oblig. l. mora

rei

rei. & l. si seruum. §. nunc videamus, & de fideius. l. si à colono. §. j. † Irē mora vnius de duobus reis debendi nocet alij, quando sunt socij, vt ff. de duobus reis. l. penult. [z] sed quando non essent socij, non nocet, vt de vsur. l. mora. §. vl. sed sibi imputare debet quòd fuit in culpa alterius obligationem suscipiendo. Item casualia in obligationem participando, cogitare debuit quod poterat euenire: vt ff. de condic. indebi. l. indebitam. & loca. l. si quis fundum. Dyn.

33

z

ADDITIO.

a L. si ex legati causa. Adde quando debitor teneatur de interitu rei debitæ in specie vel in genere, post moram vel ante, Bart. in l. in naue Saupheij. ff. loca. & in l. si ex legati causa. & ibi Bald. Ang. Imo. Paul. de Cast. Alex. & Lud. Bolog. in l. j. ff. de verb. oblig. & Cyn. Bal. & Saly. in l. incendium. C. si cer. pe. & Alex. in l. Stichus. col. ij. de verb. oblig. & Bal. & Lud. Bolog. in l. si ipsa res. ff. quod metus cau. vbi ponunt, quòd si in locum rei peremptæ subrogetur alia species. debitor non liberatur etiam ante moram. & adde Bar. Bal. & sing. Alex. in l. quod te. ff. si certum pet. & Lud. Bolo. in l. is qui. de act. & oblig. in primis interpre. & in l. si cum exceptione. §. quatenus. ff. quod metus causa. vbi dicit, quòd si res pereat infra tēpus quod datur iudicatis, quando debitor est condemnatus, purgatur prima mora, adeò quod liberatur debitor. & adde decis. Parlamen. Delphin. q. cccccxcvij.

b ¶ Tenetur. Adde quo tempore debentur fructus & interesse in contractibus bonæ fidei & stricti iuris, Bar. Ang. Imo. Paul. de Cast. Alexā. in l. si filius. §. cum fundum. ff. de verb. oblig. & Bal. in l. si quis bonorum. ff. de leg. j. & in l. fructus. C. de act. emp. & Doc. in l. vinum. ff. si cer. pet. & Bart. & sequaces in l. videamus. ij. §. si actionem. ff. de vsur. & ibi Bal. & Fran. Aret. in consil. ix. & quæ sit ratio differentiæ inter contractus bonæ fidei, & stricti iuris, & quare fructus nō veniunt iure actionis, vide Bal. & ibi Alex. in addi. in l. j. in vlt. q. C. de vsur. & fruct. leg. & Ioan. Fab. & Angel. Are. col iiij. in prin. versi. in eadem gl. & ibi Iaso. col. ix. post prin. in §. actionum. insti. de act. & Alex. & Mod. in l. si marito. §. fi. ff. sol. matr. & quod not. in l. iiij. C. depo si. & Matthesil. notab. xcj. fol. xxvj. col. ij. versi. not. gloss. singu. & per Imol. c. fi. de loc. & conduc. & Alex. consi. ccix. col. j. volu. iij. tu bene scis, quòd si debitor vini vel frumenti est in mora, inspicitur æstimatio quamplurimi proueniēs à tempore moræ, vt d. l. vinum. & ibi omnes. Doct. Quid ecōtrà si creditor fuit in mora recipiendi: dic quòd à tempore illius moræ inspicitur æstimatio quāti minimi. istud est sing. dictum Bal. in l. si hominē. per illū tex. ff. manda. & tenet Francis. de Crema. sing xciiij.

c ¶ Sapit. Est tamen stricti iuris, licet in quibusdam sapiat naturā actionum bonæ fidei, vt tenet Iaso. in §. actionum. col. ij. versi. ij. principaliter. Insti. de actio. F. C.

d ¶ Contestatæ. Non aliàs scilicet vt ipsius iudicij stricti iuris, sed bene veniunt, & peti possunt vt interesse quantum interest moram non esse factam. l. si fundum certa die. ff. de verbor. obligatio. vt dixi in extricat. labyrinthi de eo quod interest. nume. 236. 239. & 247. C. M.

e ¶ Potest. Adde Boet. alleg. in j. addit. & Bal. & Bolog. in l. curabit. C. de act. emp. & Doct. maximè Inno. in c. plures de vsur. & c. ij. de fideiuss. F. C.

f ¶ Obligatione. Adde an interesse

ſit in obligatione vt poſſit peti per libellum iure actionis, Barto. poſt Dy. in l. ſtipulationes non diuiduntur. in x. & xj. opp. ff. de verb. oblig. & Cyn. & Bart. in l. vnica. C. de ſenten. quæ pro eo quod inter. in iiij. q. princip. col. x. qui dicunt Dy. hîc. & in d. l. ſtipulationes. dicere veritatem. & Spec. tit. de fruct. & intereſſe. §. viſo. ver. qualiter. & ver. quomodo. & ver. ſeq. & in tit. de ſen. §. qualiter. verſi. debet. cum ſeq. & Io. Fab. Ang. Aret. col. vj. ver. in ea gl. & ibi Iaſ. col. pen. in §. curare. inſtitu. de act. & Franc. de Aret. in conſ. lxxxiij. & Io. And. in addi. Spec. in tit. de fruct. & Bar. Bal. & Alex. l. certi conditio. in princip. colum. iiij. & ſeq. ff. ſi cer. pet. & quæ not. Bald. in conſi. clj. in fin. vol. iiij. & Bal. in l. ſi traditio. in iiij. q. C. de act. empt. & omnino vide in l. j. ff. de actio. emp. per Bar. & Doctor. Abb. in conſil. vij. vol. ij. & an intereſſe poſſit peti ratione lucri ceſſantis, vide quæ dixi ſuprà in procem. fol. j. & text. & ibi Bar. in l. ſi ſterilis. §. cũ per venditorem. ff. de act. emp. & ibi Alex. in addit. & Bar. in l. iij. §. fi. ff. quod cer. loc. & Cyn. Bar. Bald. & Saly. in d. l. vnica. C. de ſent. quæ pro eo. & Abb. in c. per veſtras. de donat. inter vir. & vxo. & in conſi. lxiij. col. v. in princip. lib. j. & Bald. & Ludo. Bolog. in d. l. iiij. §. fin. in ſecundis interpre. ff. de eo quod cer. loc. & Alex. conſi. cxlj. col. j. & ij. vol. v. & Abb & Fely. in c. cum venerabilis. col. iij. ante medium. & col. ſeq. & de excep. & Inno. & doct. in cap. ſacro. de ſenten. excommuni. & Abb. in cap. conqueſtus. de vſur. & in ca. dilecti. de foro compe. & in ca. pen. col. j. de offic. deleg. & j. latius per Dyn. verſi. ad euidentiorem intellectum. & Signor. de Homod. in repet. l. ſi inſulam. quæſt. j. & ij. ff. de verbo. oblig. columna iij. & Franc. Aret. in conſil. clvij.

g ¶ Scilicet ſucceſſiuum. Hæc verba, ſcilicet ſucceſſiuum, vt ire Romam, vel foſſam facere, vel domum. addititia ſunt: vel ſuperuacuus eſt verſicu. qui paulò pòſt ſequitur, quidam intelligunt &c. & certè nec verba iſta, nec is verſic. vſque ad verſic. an autem intereſſe. in nullo veteri exemplari ex his quæ ego habeo, inueniuntur. F. C.

h ¶ Quidam. Iſtud, & quod ſequitur vſque ibi, an autem intereſſe. excluſiuè deficiebat in aliis & veteribus, & nouis exemplaribus, quod reſtitui ex lib. vetuſto do. Nicolai Molæi Senatoris Pariſ. C. M.

i ¶ Ratio diuerſitatis. De ratione diuerſitatis vide remiſſiue Iaſo. in §. actionum. col. viij. verſi. in ead. gl. ibi ſecus. Inſti. de actio. & ibidem limitat illud, quod dicitur neminem poſſe cogi præciſè ad factum, vt non procedat quoties interueniſſet iuramentum: nec in vltimis voluntatibus, nec in ſententiis.

k ¶ Vnicum. hæc eſt veritas, vt tenet Iacob. de Rauen. col. ij. & iij. Iaco. Butrig. col. iij. & Salic. col. xv. in l. vnic. C. de ſent. quæ pro eo quod intereſt, profer. vbi latè dixi in extrica. labyr. nu. 33. cum ſeq. quicquid dicat Dyn. hîc, verſ. nunc redeo ad primum. & verſic. ex his patet. licèt eum ſecuta ſit hactenus communis ſchola. C. M.

l ¶ Teſtamentum. Adde, quòd diuerſitas eſt inter teſtamentum & codicillos etiam in effectu, vt in iuribus hic per Dyn. alleg. tamen largè appellatione teſtamenti veniunt codicil. vt not gl. Doct. in l. ij. verſi. perſonales. & ibi Bald. C. communia de legat. & gloſſ. in l. fin. verſic. agnationis. & Alexan. in l. ſi idem. in ſua lect. & in addi. ad Bald. & in d. l. ij. C. de codic.

Adde, quòd hoc eſt verum, quòd appel

appellatione testamenti, veniat codicillus in larga eius significatione quemadmodum & appellatione, o ibi vltimæ voluntatis, scilicet in quantum debet fieri cum eadem solennitate, quæ requiritur in vltimis voluntatibus, & Bald. in l. hac consultissima. colum. iij. ver. item dicitur hic. C. qui testamen. fac. possunt. & Bart. omnino in l. ij. ver. quæro statutum prohibet. ff. de leg. j.

m ¶ Duplum. Adde vsque ad quam p quantitatem interesse potest ascendere, gl. in verbo, dupli. in d. l. j. C. de sen. quæ pro eo quod interest. & ibi Cyn. in iiij. quæst. prin. & Barto. in iiij. quæst. & Bal. col. iiij. & Dyn. Ioan. Fab. Ang. Aret. & Ias. in §. omnes autem actiones. col. ij. instit. de act. & Angel. & Salyc. in d. l. vni. C. de senten. quæ pro eo quod inter. & vide Dyn. & quæ ibi dico versi. op- q po. j. eod.

n ¶ Affectio. Adde quòd valor, seu æstimatio rerum non ex affectione, sed communi & vniuersali appretiatione constituitur, vt l. pretia rerum. §. fin. & ibi Bart. Ang. & vterque Imol. ad l. Falc. de qua materia & quomodo probetur, & qualiter in iudiciis deducatur, vide ibi, & gl. & latè Bart. & Bal. in l. ij. C. de resc ind. vend. & Bar. in suo conf. c. & in l. j. §. si hæres. & ibi. Ioã. de Imol. & alij scrib. ff. ad Trebel. & Ant. & Imol. in ca. pen. de empt. & ven. & ibi Doc. maximè per Abb. & Felyn. in ca. cum causam. in ij. de testa. & Ang. Aret. ad saturitatẽ in §. si quis agens. & Ias. in §. plus. de act. & Flo. de sancto Petro in d. l. si seruum meum. & gloss. & Ana. in cap. in ciuitate. in x. col. de vsu. & gl. in c. hoc ius porrectum. x. quæstio. ij. & Alexand. consil. xcij. circa medium. iiij. columna, volu. v. & vide text. singul. in l. si in emptionem. & ibi Bald. ff. de minoribus. vbi interesse affectionis attenditur, quod est mirabile secundum gloss. ibi.

o ¶ Lucri. Adde quòd hodie non habetur ratio lucri indistinctè: sed distinguitur sicut olim, reprobata opinio. gloss. in dict. l. j. de sent. quæ pro eo. & tenet Dyn. in l. Proculus. & seq. ff. de damno infec. & Bart. in l. si quis vxori. §. penul. per illum text. & gl. ff. de fur. vide Doct. in d. l. vnica. & not. s. in v. addit. magna.

p ¶ Sed videtur. Hæc clausula vsque ad versi, oppositum verò. restituta fuit ex præfato lib. do. Molæi, C. M. Sed mea quidem sententia inseri non debebat, cùm in codicibus manuscriptis non inueniatur, & arbitror potius glossema quodpiam fuisse, quod in margine repertum temere in contextum Dyn. translatum est.

q ¶ Interesse. Adde an in furto & maleficiis interesse possit excedere duplum, Bart. in l. in furti. in princ. ff. de fur. & in l. vnica. C. de sen. quæ pro eo quod. vt suprà tractatum est. & quid in foro conscientiæ, vide Deci. in c. j. in j. lect. col. vij. versic. quinta conclusio. de const.

Adde quid in foro conscientiæ, an possit pœna duplicata, vel quadruplicata peti vltra sortem principalem, & conclude quòd non. per gl. sing. in c. fraternitatis. ij. q. ij. quam ad hoc reputat sing. Panor. in c. Raynaldus. & ibi posui in apost. ad eam de testa. & facit de ea magnum festum idem Pan. in c. si egressus. de iniur. Bal. in prop. terminis in l. post desertionẽ. nu. iiij. quod ibi signaui in apost. ad ipsum. in ver. in for. cõscien. C. de fur. vbi alleg. gl. dicentẽ, quòd fur in foro cõscien. nõ tenetur nisi ad restitutionẽ rei furtiuæ, & illã allegãdo & Bal. Ro. in repe. rubr. de arbit. dicit quod pœnæ dupli & quadrupli ob furtũ à iure ciuili inductæ de iure canon. non habent

locũ nec possunt peti.

r ¶ Sint idem. Tu conclude breuiter quòd interesse dicitur ęstimatio vel pecunia numerata quæ succedit loco cuiusque rei, si non detur: vel facti, si non fiat vt debet, vt not. in l. si quis ab alio. ff. de re iudic. & Specul. omnino in tit. de fruct. & interesse. §. iij. in princi. dixi in addit. ad Bal. in l. sed & loci. in princi. ff. fin. regund. Adde quòd diffinitionem interesse ponit eleganter Iurisc. in l. si commissa. ff. rem rat. habere.

s ¶ Quæstionem dico. Hæc veritas: quia in hac materia interesse dicitur respectiuè, ad differentiam principalis: & sic aliud est ab eo, & eius æstimatione, vel causa, seu naturali sequela: vt docui in extricatione labyrint. de eo quod interest. nume. 8. 9. & per tot. Sed caue, quia Dyn. hîc, more aliorum, mox sibi contradicit ibi, licèt veniat, quia semper sunt distincta, sicut sors & vsura: principale & pœna: vt dilucidè ostendi in d. tractatu, quo non est alius in iure, in quo doct. adusque magis sese intricauerint. C. M.

t ¶ Vniuersali. Adde Dyn. s. in procemio nu. 5. cum seq. F. C.

v ¶ Vnum interesse vel triplex. Tu dic quòd est triplex, scilicet commune, cõuẽtionale & singulare, ita no. gl. Bar. & Doc. in l. j. C. de sent. quæ pro eo, quod interest, propter. gl. in l. j. ff. de act. emp. Inn. in c. cũ ecclesia. de excep. & Spe. in tit. de fruc. & interesse. §. iiij. licet Iac. de Rau. teneat quòd sit vnicũ tãtũ. & probatur quasi per omnes rationes & iura, quæ Dy. hîc. s. in prima parte adducit. & idẽ Iac. Butr. sed Cy. & Bar. in l. vnica. in ij. q. ambo tenẽt opi. Dy. & gl. quòd est triplex. & ibi Bar. in princ. sequitur eos. & in l. traditio. in iiij. q. C. de act. emp. & in hoc quod dicit Dy. hîc, & in præce. col. ꝗ pretiũ rei nõ est interesse cõuẽtũ, vel pretiũ cõmune, vel singulare, vt tenet gl. in d. l. vnica. & ibi Bald. in princ. & in l. j. C. de iis qui à non domino. sed interesse æstimatũ singulariter est singulare, & interesse ęstimatum communiter est cõmune interesse, & interesse æstimatum cõuentione partium, est interesse conuentum, sequuntur Cyn. & Bar. contra Bald. & gl. Et adde Bar. in l. fi. ff. de præto. stip. in fi. & Inno. in c. sacro. col. iij. de sentent. excommuni.

x ¶ Subiungo. Multum olim laboraui in defendenda & fulcienda communi diuisione: sed eo magis eam falsam & inutilem inueni. vnicum est ergo interesse extra rem: modò propinquum, modò remotum, modò lucri, modò damni vt dixi in tractatu de eo quod interest. nume. 12. 16. & 17. C. M.

y ¶ Fideiussori. Adde Bar. Paul. de Ca. & Alex. in l. mora. hîc alleg. & limita quòd mora rei non nocet fideiussori, quãdo post factam oblationem per fideiussorẽ reus est in mora, vt est tex. singul. & non alibi secundum Bar. in d. l. mora. hîc alleg. & ita tenet Mat. de Matthesi. in suis notabilibus. fol. vlt. col. j in princ. Adde quòd voluit allegare Mathe. not. clxxv. incip. not. quòd mora non cet fideiussori. & licet Ang. in alle. l. mora. secus sensisse visus fuerit, tamen non recedas ab opin. huius hic quam posuit in d. l. mora. & ibi posui in addi. ad ipsum. in ver. fideiuss. & ibi Raph. Imol. Paul. de Cast. Are. Alex. & communiter omnes.

z ¶ L. penult. Adde Bar. in l. penul. ff. de duobus reis. & latius in l. ex duobus. eod. tit. col. ix. versi. xj. quæro. & Paulus de Cast. in l. mora rei. ff. de verborum obligatio. & Bart. in authent. hoc ita. C. de duob. reis. vlti. char. colum. iiij. quæst. xj. qui refert & sequitur Dyn. hic.

In reg.

In reg. Ea, quæ.
Argumenta.

1 *Iudex secularis non potest in causa clerici sententiam ferre.*
2 *Sententia contra non subditum lata non valet.*
3 *Sententia tempore feriarum, neutra partium consentiẽte lata, est nulla.*
4 *Processus factus intra tempus dilationis nullius est momenti.*
5 *Tutoris non subiecti datio, vel facta pupillo non subiecto, nulla est.*
6 *Citatus ad non suum iudicem comparere tenetur.*
7 *Factum à iudice quando teneat.*

REGVLA XXVI.

EA, QVAE fiunt à iudice, si ad eius non spectant officiũ, viribus non subsistunt.

1 † ¶ V T si iudex laicus condemnat aliquem quem cõstat clericum esse, & non de iurisdictione sua: nã
2 non valet ipso iure sentẽtia. † Item si iudex laicus condemnat aliquem laicum quem constat non esse de
a iurisdictione iudicantis: tunc non valet sententia. quia à non competenti iudice lata. vt C. de decurio. l. duumuirum. & si non à compe. iu-
a di. l. j. [a] & per totum, maximè in l. fi. & ff. de iurisdi. om. iudic. l. vlt. & de offi. præfect. vrb. l. vlt. & de iniusto rup. test. l. si quis filio exhæredato. §. quod si quis. & de pœ. l. ij. §. fi.
3 † Item pone quòd iudex processit tempore feriarum vtraque parte non consentiente: nam non valet
b ipso iure sententia, [b] vt ff. de feriis.
4 l. j. §. fin verò. † vel quia dilatione concessa processit intra tempus dilationis. nam non valet processus,
c vt C. de dilat. l. siue pars. [c] † vel
5 quòd dedit tutorem aliquem sibi non subiectum, vel alicui pupil-
d lo [d] sibi non subiecto: nam non tenet datio ipso iure: vt ff. de excu. tut. l. scire oportet. §. fi. & de tut. & cur. dat. ab iis. l. ius dandi. Sed opponitur & videtur quòd etiam si faciat illud, quod non pertinet ad
6 eius officium, valeat. † Nam si citet aliquem suæ iurisdictioni non subiectum, necesse habet comparere: & si non comparet, potest puniri vt contumax: vt ff. si quis in ius
e voc. non ierit. l. ij. [e] & de iudi. l. si
7 quis ex aliena. Sed dic † quòd aut constat actum spectare ad officium facientis: aut constat non spectare: Aut dubitatur. Primo casu factum valet etiam si iniquè decernat, vt ff. de iust. & iure. l. pen. & de re iud. l. præses. & l. cum prolatis. Secundo casu factum ipso iure non valet. vt hîc & ff. eod. l. factum. & de re iud. l. contumacia. §. contumaces. Tertio casu valet ratione dubitationis, vt d. l. ij. & l. si quis ex aliena. & ad muni. l. de iure. debet ergo intelligi regula, quãdo constat ea quæ facta sunt, nõ spectare ad officiũ faciẽtis.

ADDITIO.

a L. j. Adde Bar. & Bal. ibi in col. iiij. vbi dicit Bald. quòd circa incompetẽtiam iudicis sunt quinque consideranda, scilicet persona, vt l. ij. eod. tit. res, vt d. l. j. hîc alleg. item causa, vt l. si de proprietate. eo. tit. Et tempus, vt ff. de iuris. om. iud. l. eum qui. item & locus, vt l. extra territorium. de iurisd omnium iud. & vide Bal. in consi. ccxlj lib. j. Et no. quòd sentẽtia lata à non suo iudice non potest ratificari, vt no. Bal. consi. ccxcix. in fin. ver. & dico. lib. j. & vide eũ in l. ij. C. cõm. vtriusq; iud. & quę dicam in vlt. addit. j. eod.

Adde quod ait Bart. in l. si per errorem. per illũ text. ibi. nihil valebit quod actum est. de iurisd. omni. iudi. quòd aduocatus vel procurator rei

rei coram incompetẽti iudice conuenti, non opponat except. incompetẽtię, quia hoc modo esset statuere actorem vt reum coram competenti iudice conueniret, sed patiatur processum fieri: quia quandocunque exceptio incompetentiæ potest opponi, vt not. in l. non distinguemus. §. cum quidam. ff. de arbit. & hanc cautelam refert & sequitur Gerardus de Petra sancta sing. ij. incip. no. pulchram cautelam. quæ licet sit quandoque vtilis, ab illa tamen in foro pœniten. Cy. in l. vnica. C. vt quæ desunt aduoc. dicit esse abstinendum.

b ¶Sententia. Adde quòd licet iudex sit quo ad exercitium iurisdictionis incompetens tempore feriato in honorem Dei: tamen suspectum de fuga iudex potest capi facere tempore feriato, vt est gloss. sing. in l. fin. C. de feriis. & tenet Ludou. de Roma in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de nou. oper. nuntiatio. & Bald. & ibi Alex. in addit. & Bart. in d. l. fin. de feriis. & Bald. in tract. suo de carcerib. ver. principaliter. & pulchrè Fely. in c. vl. col. vij. ver. propter periculum. de iudi. & in c. pen. col. ij ad fin. de constit. & in c. de cætero. col. iiij. ad fin. de re iud. & c. cum inter. col. x. versi. limitat secundo. de except. & Alexand in l. ij. col. j. in fin. ff. de iurisd. omn. iud. Quia etiam priuatæ personæ licitum est propria authoritate capere debitorem de fuga suspectum. vt l. ait prętor. §. si debitorem. & ibi Bar. & Alexan. in addit. ff. de iis quæ in fraud. cred. gloss. Ioan. Fab. Angel. Aret. & Ias. de May. instit. de act. in princ. & Ioan. Bapt. in tract. suo de debit. suspect. & fugit. & quod not. Abb. in c. quod ad consultationem. de re iudic. & Andr. Barb. in rubr. de pign. vbi dicit quod licet sit permissum creditori debitorem fugitiuum capere: tamen clericum debitorem non potest capere, per plures rationes per eum alleg. nec etiam capere laicum, si de eodem habet pignus. quod not. quia secundum eum potest afferre lac & lanam. & vide Ias. in §. sed hæc quidem. col. iiij. instit. de action.

¶Ego puto dictum Andr. Sicul. vulgò Barb. appellati: non esse indubitabile inquantum dicit laicum debitorem non posse capere clericum suum creditorẽ de fuga suspectum signanter, quando periculum est in mora. nam contra eum tenuit eius consiculus Panorm. in c. cum non ab homine. num. x. & ibi in apostil. tam antiq. quàm meis, de iudic. & ibi ante eum tenuit Bald. in iij. col. & in c. delictis. col. v. de appel. & dixi omnino in apostil. ad Lanfranc. in c. quoniam contra falsam. §. recusationes. num. iij. versic. requiritur ergo. in apostil. magna. in vers. quia forensis. de probat.

c ¶L. siue pars. Adde ibi Cyn. Bart. Bal. Salic. & Doct. Moder. & quæ ĩ. dixi post Dyn. in regu. decet. in additio. ij. Angel. Aret. in §. si minus. colum. viij. de act. Et dic quòd licet pendente dilatione officium iudicis conquiescat, hoc fallit respectu tertij, vt not. Bald. & Imol. in l. si quis filio exhæredato. ff. de iniusto rupt. testa. per text. in l. creditor. ff. manda. & tenet Fely. in c. super eo. in princ. de offi. deleg.

d ¶Pupillo. Adde Alex. in l. fin. ff. de iurisd. omnium iudic. & Bart. in l. etiam. de tutel. & in l. legitimos. col. ij. ff. de legi. tutorib. & Ioan. Fab. Aret. & Ias. ibi in addit. ad Cristoph. Porc. instit. de author. tut. §. sed hoc iure.

e ¶L. ij. Adde ibi Bart. Paul. & Alex. Innoc. in cap. prætereà. de dilat. & & Alex. in addit. ad Bart. in l. si quis ex aliena. ff. de iudi. & Ant. Corset.

in

in suis singul. in verbo, iurisdictio. vbi ponit octo limitationes addit. in l.ij. & l. si quis ex aliena. videlicet an iudex possit cognoscere an sua sit iurisdictio. & quòd quis teneatur comparere, adde Ang. Perus. in d.l.ij. & pulchrè Abb. & insuper Felyn. col. xj. versi. an sua sit iurisd. in c. super literis. de rescrip. vbi ampliat regulam tribus modis. & ponit ciiij. fal. & vide Alex. consil. j. volum. v. & Abb. & Felyn. in c. ex parte Decani. col. iij. versi. inquantum. Abb. de rescript. & Dyn. in regul. quòd quis in si. & mag. Guil. de Monsarrat. in cõmen. suo super Pragmat. Sanc. in prima parte. fol. 16. & Ang. in consi. cxcv. Franc. de Aret. in consi. cxvj. incip. clarissime domine. Et vtrũ debeat præmitti summaria cognitio, an locus, vel quis sit de iurisdit. citantis, & debeat primo pronuntiari super hoc communiter Doct. in d.c. super literis. concludunt quòd sic, licet Bart. in d. l.ij. si quis in ius voc. non ierit. teneat contrarium, & multi eum sequuntur. vbi Alex. ponit ad saturitatem: & Felyn. in c. si clericus laicum. col. ij. versic. prima conclusio. de foro compet. vbi dicit communem opin. esse contra Bar. & seq. vide glos. Bald. & Card. Alex. in c. j. in prin. de inuestit. in maritum fac. & ibi Andr. Barb. in addi. ad Bald. qui dicunt gloss. ibi non esse pro communi opin. alibi tamen decis. Capel. Tholos. ccx. tenet opin. Bart. non recedas à communi opin. quæ in curiis ecclesiasticis seruatur, sed in curiis secularibus opin. Barto. seruatur.

In reg. Scienti.

Argumenta.

1 *Dolus scienti & consentienti non fit, sicut nec iniuria.*

2 *Vendens hominem liberum volentem, non tenetur actione iniuriarũ.*

3 *Detinens volentem non tenetur interdicto de libero homi. exhibendo.*

4 *Rapiens virginem volentem, an teneatur.*

5 *Deceptus pro nolẽte est reputãdus.*

6 *Persuasio plus est quàm violenta coactio.*

7 *Scientia interueniens quando minuat obligationem.*

8 *Cõpromittentes an possint petere reductionem ad arbitrium boni viri, si promiserint se non petituros.*

9 *Pactum de non agendo ad depositum valet.*

10 *Pactum quo quis ad delinquendũ inuitatur non valet.*

11 *Pactum sub pœna ne quicquam fiat, continet tacitè aliquid pactũ, vt non committatur pœna, si altera pars non faciat quam iure facere tenetur.*

12 *Pater promittens filium se non exhæredaturũ apposita etiam pœna, exhæredare poterit demeritum.*

13 *Pactũ de non reducendo ad arbitriũ boni viri, est à iure reprobatũ.*

14 *Pactum à iure communi reprobatum non valet. nu. 15.*

15 *Arbitramenta iniqua arbitrio boni viri sunt corrigenda.*

16 *Arbitrium iniquum nulla lege inuenitur fulcitum.*

17 *Arbitrij libertas limitatur & restringitur ad id quod iure licet.*

REGVLA XXVII.

SCIENTI & consentiẽti, non fit iniuria neque dolus.

DVAS

1 ¶DVAS ponit regulas. † Prima
est, quòd scienti & consentiéti non
a fit iniuria.[a] Secunda est,quòd scien
ti & consentienti non fit dolus. Pri-
mæ autem regulæ exemplum potest
2 poni : quia à iure cauetur, †quòd si
vendo hominé liberũ volenté,non
teneor actione iniuriarum,vt ff. de
3 iniur.l.j.§.vsque adeò.†Item exem-
plum secundæ regulæ poni potest:
quia dicitur in iure, si detineo libe-
rum hominé volenté & consentien
tem, nõ teneor interdicto de lib.ho
mine exhiben.vt ff.de libe.hom.ex-
hib.l.iij.§.si quis volentem,Item ad
vtriusque prędictarũ regularũ con-
firmationẽ accedit.C.de transact.l.
cum donationis.& de rescind.véd.
l.venditor. & ff.de in ius vocand. l.
quamuis,& de aqua pluuia arc.l.in
diem.& quę in fraud.cred.l.qui au-
tem.§.præterea. & de fur.l. inter o-
mnes.§.pe.& ff.eo.l. nemo videtur.
4 ¶Sed ponitur & videtur,†quod in-
iuria fiat etiã volenti : quia si rapio
virginem etiam volenté, teneor : vt
C.de rap.virg.l.vnica.& in auth.de
raptu muliet.&arg.ff.de ser.corrup.
l.j.§.persuadere.& §. vlt. Sed dicen-
est,quòd cùm ex vna parte interue-
nit voluntas , ex alia persuasio do-
5 losa,regula nõ habet locũ. †[b] quia
b is qui decipitur,pro non volente ha
6 betur. & hoc ex eo procedit , †quia
dolosa persuasio plus est quàm vio-
lenta coactio.ff. de lib.hom. exhib.
l.iij.§.si quis volentem.ij.resp. & de
ser.corrup.l.j.§. persuadere. sed vbi
dolosa persuasio in altera parte nõ
probatur,scientia cum consensu in-
ducit præsumptioné , quod non in-
teruenit iniuria, neque dolus: & ita
loquitur regula , & leges superius
allegatæ ad regulam confirman-
7 dam. † Item opponitur & videtur
quòd scientia interueniens obliga-
tionem non minuat.ff.de ędil.edic.
l.iustissimè.Dicendum est, quòd aut
scientia interuenit in tempore con-
tractus, vel alterius actus, de cuius
comprobatione tractatur , & tunc
habet regula locũ,vt ff.de ædil.edi-
cto.l.j.§. si intelligatur. & de act.
empti l.j. in fin. & d.l.qui autem.§.
8 præterea. † Item videtur facere re-
gula ad quæstionem, quæ sæpe oc-
currit.videlicet si aliqui compromi
serunt in aliquem tanquam arbitra
torem & amicabilé compositorem,
& promiserunt laudum non petere
reduci ad arbitrium boni viri sub
certa pœna , an is contra quem fue-
rit iniquè pronunciatum , possit pe-
tere reduci ad arbitrium boni viri,
c Ita quòd non cadat in pœnam?[c]
Videtur enim. quòd in pœnam ca-
dat propter generalitatem istius re-
9 gulæ & legum præallegat. †Item si
conueniam,quòd non agam actio-
ne depositi,valet pactum,licet indu
d cat tacitam remissionem futuri[d] do
li. vt ff. de pactis.l. iurisgentium.§.
sed & si quis paciscatur.& l.si vnus.
§.illud. Econtrà quòd possit reduci
renunciatione non obstante , vide-
10 tur primò,†quia pacta quorum oc-
casione vel prætextu quis inuitatur
ad delinquendum non tenent, vt l.
conueniri.l. Pomponius.ff.de pact.
dot.de verb.obli.l. si plagij. sed per
tale pactum potest arbitrator facile
ad malè pronuntiandum moueri,&
propterea non videtur pactum va-
11 lere. †Præterea vbicunque promit-
titur aliquid non fieri : & sub certa
pœna si contrà fiat , tacitè videtur
agi quòd pœna non committatur si
non obseruentur ea,quæ debuerunt
e de iure seruari,[e] vt ff.loc.l.quæro.§.
inter locatorem. Cùm ergo actum
videatur , quòd arbitrator de iure
pronuntiaret:si non de iure,sed ini
què pronuntiauit, videtur dicédum
12 pœnam non debere cõmitti.†Præ-
terea si promitto filium non exhæ-
redare,& promitto pœnam si exhę-
redauero

redauero, tacitè videtur inesse conditio, quòd pœna nō committatur, si exhæredari meruerit: vt ff. de ver. oblig. l. quidam cùm filiū. §. sed videamus. & in glo. ibi posita. Ergò si promittā, quòd nō petam reduci ad arbitrium boni viri: si posteà petam reduci ad arbitrium boni viri illud, quod est iniustè pronuntiatum, non incidam in pœnam, sicut nec incido in pœnam, exhæredando eum
13 qui exhæredari meruit. †Præterea & pactum, quòd non reducatur ad arbitrium boni viri, à iure communi remotum est, cùm de iure communi reduci possit & debeat, si iniquitatem contineat, vt ff. pro socio. l. vnde. & l. quid enim. & de contrahen. empt. & vend. l. hæc venditio.
14 †si remotum, ergo non videtur tenere, vt in l. iurisgentium. §. & generaliter. secundum expositionē quæ
15 veritatem continere videtur. †Præterea iure publico & vtilitate publica suadente inductum est, quòd iniqua arbitramenta per boni viri arbitrium corrigantur: ergo pactum quòd non corrigatur, non videtur tenere, arg. ff. de adminiſt. tut. l. quidam decedēs. & de suis & legitimis hære. l. vlt. & regul. l. neque pignus. §. priuatorum. & ad l. Falcid. l. quod
16 de bonis. §. j. †Præterea leges non concedunt iniquum arbitrium habere effectū: quod apparet, quia parant viam per quā iniquitas remoueatur. vt in §. arbitrorum. & ff. de arbit. l. ita demum. C. eod. l. arbitrorum. Si ergo pactum fiat, ꝙ valeat, videtur factum contra leges, & pro-
f pterea non valere, f vt in l. non dubium. C. de legib. si enim in vltima voluntate quæ maioris est authoritatis quàm cōtractus, caueri non potest vt locum non habeant leges, vt ff. de leg. j. l. nemo. multominus ca-
17 ueri poterat in contractibus. †Præterea cuiuscunque arbitri libertas quantuncumque generalis & larga ad id restringitur & limitari videtur, quod de iure communi licet. ff. de condict. indeb. l. si procurator. & quæ in fraud. cred. l. si pater filio. & ad municip. l. Lucius. §. pen. & C. de mun. non contin. l. j. §. pro infante. lib. x. vnde nemo sani capitis diceret, quod arbitratori videatur concedi, quòd iniquè & contra iuris communis prohibitionem pronuntiare possit. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Iniuria. Adde quòd licet non inferatur iniuria consentienti, iudex tamē agere poterit pro interesse publico, perinde ac si verè facta esset iniuria, vt inquit Bart. in l. j. §. vsque adeò. ff. de iniur.

b ¶Locum. Adde Cyn. in l. raptores. in vlt. oppo. C. de epis. & cler. qui sequitur Dyn. hîc. & vide Bart. in l. j. §. vsque adeò. ff. de iniur. & in consi. clxxv. qui alleg. hîc Dy. & quæ not. Bar. in l. si inter omnes. §. rectè. ff. de fur. & Ang. Aret. in §. j. in glo. fraudulosè. & in §. sed & si credat. insti. de fur. & Bart. in l. iij. §. si quis volentem. ff. de lib. hom. exhib. Adde quæ not. Felyn. in c. nulli. col. iij. de accus. in c. j. col. v. versi. quid autem. de præsump. & Alb. de Gandi. in tractat. de malef. in fi. tit. de multis. q. vers. item pone quòd de facto contingit. & ibi Iac. But. in addi. qui allег. hic Dyn. Cum Dyno hic sentit etiam Dec. in d. l. nemo videtur. nu. 5. ff. eod. & addit. nu. 8. similiter non habere locum reg. si quis permittat se lædi in corpore, cùm nemo sit membrorum suorum dominus.

c ¶Pœnam. Istam posuit Dyn. in l. quidam cùm filium. de verb. obli. & in suo consi. xiij. incip. Ptolomæus. & Cy. & Bal. l. cùm antea. C. de arb. in qua fuerunt opi. variæ, quas concordando distinguit pulchrè Bart. in l. societatem. §. arbitrorum. col. ij. & ibi

ibi Alex in addit.ff. pro soc. quam distinctionem sequitur Lanfran. de Oriano.in tract.de arb. in vlt.parte. q.xiij.& adde Bar.in l.fi.& ibi Doc. mod.ff.qui satis. cog.& Bald.in l.iu bemus.in fi.prin.C.ad Treb. & in l. j.C.de iis qui pœnæ nom.sed Bar.in d.l.cum antea.col.vlt.& Cyn.tenet opin.Dyn.hic,licet Bal.contrarium teneat ibi. tamen non est recedendum à distinctione Bart. & sequacium. & tenet Abb. in c. cùm dilectus. post gloss. col. vj. in princip. versi.in eadem gloss. de arbit. in c. Quinta vallis.de iureiur.& vide Spe cul.& ibi Ioan.Andr.in addi.tit.de arbit.§.fin. versi. item quid si compromissum est tanquam in arbitriú. & Bart. & ibi Alex. ad saturitatem in l.qui Romæ §. duo fratres. versi. in gloss.magna. col.ij.ff.de verbor. oblig.& Alex.in consi.xxxij col.iij. versi.postremo.cum prin.col.ij.lib. ij. & Bald. consi. cccxxix. alias est cons.cccxxxj.incip.præmitto quòd ista fuit quæstio. libr. iij. vbi dicit quòd communis obseruantia est, quòd quæcunque verborum cautela sit apposita, per enormem læsionem, potest peti reductio, vt dicit Dyn.hic in sing. & hoc etiam confirmauit Bal.cons.vj.lib.iiij.vbi refert Rayn.de For.dubitasse in q.duo promiserũt.& Io.Cald.in q.duo adinuicem litigantes. & vide Petr.de Anch.consi.ccix.incip.iudex &c.& Fed.de Sen.consi.cccxxv.& Angel. cons.cclxxij.incip.Lud. Oldr.cons. clvj.incip.primum quod quæritur. & Abb.consi.lxiij.lib.j.& Ro.cons. xc.versi.ij.principaliter & Paul.de Cast.consi.cccclíiij.incip. viso laudo.& celebriter in consi.seq. incip. viso compromisso.& in consi.ccij. secundum ordinem meorum,sed secundum aliorum. num. est 254.& adde Fran.de Arct.in repet.l.si quis arbitratu. post Doct. ff. de verbor. oblig. & Angel. in d.§.duo fratres. & etiam intelligunt Doct.s.alleg.si interuenerit iuramentum de non petendo reductionem ad arbitrium boni viri: & vide Anto.de But.in consi.xxxiiij.& Alex.cons.cviij.in iij.volum. & Lanfr. de Oriano vbi s.& Cepol.sing.in caut.cxcix.cum tribus seq. & decis. Capel, Tholos. cclxviij,& in decis.Parlam.Delph. ccccxix.& Io.Cald.in cõsi,cx. cum seq.tit.de arbit.& ibi Pet.de Ancha. in consi.vlt.& Ang.in cons.clxxxviij.in col.j.versi.vj.& col.iij.versi. non obstat sexta ratio.

¶Adde de modo renuntiationis reductionis laudi ad arbitrium boni viri.Bald.in l.cum antea.C.de arb, vbi posui cautelam vt valeat talis renunciatio & in apost.ad Bar.post Barb.in l.j.ver.sed.quæro.ff.de leg. j.dixi in tract.meo clausularum. in clausu, arb. versi, & in iudicem vt bonum virum.not.Ant.de Perus. in repet. l. j. versi.nono adduco.ff. de iureiur.Lanfr.de Oria. in c.quoniã contra. §. interlocutoriæ & appel. nu.64.& ibi posui in apost.in versi. enormis læsio. de probat. Felyn,in c.si diligeti.col.viij.vers.secundum corrolarium. de for. compet. Alex. consil.xlvij.versic.j.& Rom, sing.l, inci. an à laudo. & omnino Thom. Ferrar. in suo tractatu caute. caut, viij.incipiẽ.tu scis.quòd si aliquis.

d ¶Futuri, An valeat pactum, quo tacitè dolus futurus remittitur, vide Dyn.in c.contractus. in fi.j.eod.& Deci,in l.contractus.nu.41.ff.eod.

e ¶Seruari. Adde eundem Dyn.in c. frustra.num.2.j.eod.

f ¶Non valere. Et bene Deci.consi. cccccxxxiij.vbi in annotat. dixi. & consi.ccccclxxxvij.in fi. vide Alexandr.consi. cvj. lib. iij. & quæ ibi dixi. C. M.

In reg.

In reg. Quæ à iure.

Argumenta.

1 *Exorbitantia à iure communi debent restringi.*

2 *Dispensatio illegitimè nati ad beneficia, restringitur ad vnicum beneficium.*

3 *Beneficia principis quãdo ampliari debeant, & quando restringi.*

4 *Priuilegium pro cõditione personæ, cui conceditur, est restringendum.*

5 *Beneficium principis non absonum iuri communi latißimè interpretandum est, citra tamen alterius iniuriam.*

REG. XXVIII.

QVæ à iure cõmuni exorbitant, nequaquã ad consequentiam sunt trahenda.

1 ¶EXORBITANT, † id est, deuiant vel discordant, seu quæ sunt cõtraria iuri cõmuni: oportet enim
a ea restringi [a] quasi odiosa: non autẽ ampliari, & ad consequentiam trahi quasi fauorabilia. Verbi gratia:
2 † impetrauit aliquis non legitimè natus, vt nõ obstante defectu natalium valeat promoueri ad beneficium, etiam si curã habeat animarum. Nam virtute illius dispensationis poterit nisi vnicum beneficium obtinere, vt suprà de filiis presbyte. c. j. Ratio est, quia ea, quæ sunt contraria iuri communi, licet alicui in priuilegiũ sint cõcessa, odiosa sunt, & in dubio restringenda. ff. de act. & oblig. l. in honorariis. §. sed cum rescissa. & de testa. milit. l. eius milli-
3 tis. §. si militia missus. † Sed contra regulam videtur quod beneficia principum latissimè interpretari debe-
b mus [b], vt ff. de cõsti. prin. l. pen. & C. de bon. vacan. l. si quando. lib. x. Sed dicendum est, quod aut beneficia conceduntur secundum iuris cõmunis permissionẽ, aut contra: si contra iuris cõmunis permissionẽ, aut conceduntur ei qui iuris cõmunis erat capax, aut ei qui nõ erat de iure communi capax: si cõceduntur ei qui de iure cõmuni erat capax, videtur aliquid superaddere supra ius cõmune, vt ff. de bon. lib. l. etiam. §. j. & ad municip. l. j. in fi. si verò conceduntur ei, qui nõ erat capax, videtur reduci solùm ad formã iuris cõmunis. vt C. de inoffi. testa. l. si quãdo. & si verba sunt ambigua, potius debẽt restringi, vt hîc, & d. c. j. š. de fil. presbyt. vnũ tamen prætermitti nõ de-
4 bet, quòd † cui priuilegia dispensationẽ continentia cõceduntur, concedi videtur secundũ conditionem personæ, cui priuilegia conceduntur. vnde si priuilegium conceditur militi, videtur concedi vt militi: si laico, vt laico: si clerico, vt clerico, vt ff. de iniu. rup. & irri. test. l. si quis filio exhæredato. §. sed & si quis. &
c de testa. mili. l. ex militari [c]. † sed si
5 cõcedantur secundũ iuris cõmunis permissionem, latissimè interpretari debemus, vt d. l. pen. de const. princ. & C. de sent. pass. l. j. & de bon. vac. l. si quando. sine iniuria tamen cuiusque semper concessa intelliguntur, nisi in concessione contrarium exprimatur, vt ff. ne quid in loco publi. l. ij. §. si quis à principe. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Restringi. Adde hîc Phil. Franc. & Ioan. Andr. in regula, odia. š. eod. & Dyn. & quę ibi dico in reg. in argumentum. j. eo. & Doct. infrà sequen. postil. alleg.

b ¶ Debemus. Adde ad dicta hîc per Dyn. an priuilegia principum sint latè interpretanda, Doct. Mod. post Bald. col. j. & Bart. ibi in prin. in l. fi. de constit. princ. & Innoc. in c. cum dilecti. de donat. & Bart. & Ioan. de

Plat.in l.si quando.C.de bo.vocan. lib.x.vbi dicunt,quòd latè est interpretandum cõtra ipsum principem: sed si alius tertius læderetur,intelligitur strictè. quia debent intelligi saluo iure & præiudicio alterius tertij. Idem tenet Alber.de Roza.in dictionario.in ver.beneficium.& distinctionem Dyni sequitur Bart.in l.si quando.in prin.& ibi Bald.C.de inoffic.testam. & adde Rom.consil. lxxxix.versic.j. & ita Abb.singul.& ibi Bellen.pulchrè in addit.in d.c. cum dilecti.qui ponit quæ interpretatio fit etiam in cõtractibus,donationibus, beneficiis principum, & vltimis voluntatibus, fienda. & vide Bald.in c.j. §.amplius. versic. & princeps.de pace Constan. & adde Franc.Aret.Alex.& Barthol.Socin. in l.Gallus.§.& quid si tantum.col. vj.de liber.& posth.& Fely.in c.super co.de offic.deleg. & copiosè in c.causam.viij.col.versic.interpretatio.de rescript.

c ¶ L.ex militari.Vide Bart.in d.l.ex militari. G. S.

In reg. Quod omnes. Argumenta.

1 *Seruitus in fundo communi non potest constitui citra omniũ, ad quos pertinet, consensum.*

2 *Seruitus aquæ ducendæ non conceditur in eorum præiudiciũ, ad quos spectat.*

3 *Consensus maioris partis quando sufficiat, & quando singulorum requiratur.*

REGV. XXIX.

QVod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.

¶ ISTIVS regulæ exemplum poni potest in omni eo,quod est commune pluribus tanquam singulis:
1 † vt ecce si plures habent fundum communem, & volunt constituere seruitutem in fundo, oportet omnium consensum interuenire. alias defectus vnius reddit constitutionem inutilem, vt ff.de seruit.rustic. prædior.l.per fundum.& commun.
2 prædio.l.receptum. † Item si plures habent seruitutem aquæ ducendæ ex eodem fonte, & dominus velit concedere aliis cum diminutione iuris primorum, non poterit sine
a consensu primorum[a], alias si ius primorum non constitueretur deterius, non requireretur eorum consensus, vt ff.de seruit.rustic.prædio. l.ij.§. si aquæductus. & l.per quem locum.& commu.prædio. l.qui per certum. & de aqua plu.arcen. l.in concedẽdo.& l.in diem.& l.sinautem.Item patet exemplũ.C.de auth. præstan.l.vlti. Sed opponitur & videtur,quòd sufficiat consensus maioris partis,vt ff.ad municip.l.quod maior. & de regul.iur.l.aliud.§.refertur. & C.de decurio. l.nomina-
3 tionum forma. † Sed facilis est so-
b lutio[b],quia in eo quod est commune pluribus,vt vniuersis, statur voluntati maioris partis,vt in l.in contrariũ alleg.in eo verò,quod est cõmune pluribus vt singulis, requiritur singulorum consensus, vt hîc, & d.l.per fundum. & l.receptum. cum suis similibus.tamen fallit ista secunda pars solutionis.per l.ff. de pactis.l.maiorem.& de religios.l.si plures.& de curat.furios.l.consilio. §.fi.Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Primorum. De hac quæst.disputat latè Ias.in §.æquè.col.v.vers.an autem.Insti.de actio.& tandem distinguit,prout Dyn.hîc.

b ¶ Solutio. Adde ad istam regulam Bart.& Flor.in l.per fundum. ff. de seruit.rustic.prædi.& Doct.in c.j.de

iis

lis quæ fiunt à ma.parte capit. tex. & ibi Cardin.Alex.in c.apostolica. lvj.distin.Ang.Aret.instit.de tut.§.j. col.ij.& Bar.in l.quod maior.& ibi pulchrè Alex.in addi.ff.ad munici. & Bart.in l.ij.§.ex his.nume.4.ff.de verb.oblig.& Inn.In c.cum omnes. de constit.& Bart.in l.nulli.ff.quod cuiusq; vniuer.nom. & Card.Alex. in c.non potest.de re iudic.& glos. in c.vbi periculum.in ver.concorditer.de elect.li.eod.lib.& adde Bal. & Alex.in l.ciuitas.ff.si cert.pet. & Bart.in l.aliud.§.refertur.ff.eod.tit. Abb.& plenissimè Fely.in d.c.cum omnes.col.viij.vers.in ea glos.cum seq.col.vbi ponit regulam cum plu ribus fallē.& ibi col.xij.ponit duos casus,vbi habetur respectus ad maioritatem,& nō ad sanioritatem. & vide Albe.de Roza.in Dictionario. in ver.maior pars.& ibi Ioan.Bapt. in addit. & Alex.in consil.xxv.col. iiij.vol.v. vbi dicit,quòd cōsideratur maior pars respectu ratę rei non numeri personarum.quod not.Bart. in l.iiij.§.Cato.in vlti.q. ff. de verb. oblig.& Angel.& consil.cclxix. & adde Card.Alex.in c.Nicena. col.j. xxxj.distin.Bald.in l.fin.C.de auth. præst.& Lud.Rom.in consil.ccclij. col.iiij.& Doct.in l.planè. ff. quod cuiusque vniuer.& Bald.cons.lxxx. & in cons.cxviij.lib.ij.vbi ponit de procuratori.à cōmunitate vel collegio creatis,an possint obligare singulos de vniuersitate.

Adde breuiter quòd regulariter maior pars sufficit, nisi reperiatur expressum quòd fiat nemine discrepante, vel à duabus partibus, vt plenè per Card.in clemen.j.q.iiij.& ibi posui in apostil.ad ipsum.de reb.eccl.non alien.& an hoc sit indistinctè verū, adde Alex.consi.xl.vol.ij. & Anto. Corset.sing.suis.in ver.compromissum.incip.compromissum super po testate eligendi.

In reg.In obscuris. Arg.

1 *Promittens decem libras, si pecunia sit varia, de qua soluere teneatur.*

2 *Legatū in dubio præsumitur quod minimum est.*

3 *Minimum an sit in obscuris accipiendum, an verò id quod verisimilius est.*

4 *Minimum accipiendum esse: locum habet in contractibus, vltimis voluntatibus & delictis, & sentētijs.*

5 *Minimum an sit in contractibus præstandum, an id, quod mediocre est. & nu.8.*

6 *Delictum censetur commissum animo delinquendi.*

7 *Delictum si ignoretur per quem ex pluribus commissum sit, omnes puniuntur.*

9 *Minimum præstari debere an verum sit in generibus.*

10 *Minimum in vltima voluntate attendendum, quando sit verum.*

11 *Electio vtrum sit legatarij an hæredis, in speciebus legatis.*

12 *Voluntas dubia testatoris quando manet in arbitrio hæredis.*

13 *Iudex an interpretetur dubiam voluntatem testatoris, & quomodo.*

14 *Voluntas vltima an reddatur inutilis si inueniatur dubia.*

15 *Interpretatio testamenti quando committatur hæredi.*

Incertitudo an & quando vitiet legatum.

16 *Interpretatio verborum quādo contra proferentem fieri debeat.*

17 *Debens vnum incertū ex pluribus certis vtrum volet poterit soluere.*

18 *Pactum in accessorijs obscurum an sit contra venditorem interpretandum.*

19 *Minimum in delictis an & quando est eligendum.*

20 *Animus ad delinquendum præsumitur ex atrocitate delicti.*

21 *Delictum certum qualiter puniatur, si delinquens sit incertus.*

REG. XXX.

IN obscuris, minimum est sequendum.

1 ¶†Si promitto tibi decem libras,&
pecunia multiplex in regione ver-
satur,vna maior & altera minor, &
altera minima, nec apparet de qua
sit actū,minimā videor promisisse:
2 †Idem in legato:nam si legē pecu-
niam, nec appareat de qua,minimā
videor legasse,vt ff.de leg.ij.l.si ita
a relictū.& de leg.iij.l.nūmis [a].Item
si alicui lego quandam partem hæ-
reditatis habet vnus hæredum &
partes hæredum sint inæquales, mi-
nimam videor legasse,vt ff.de leg.
ij.l.si ita relictum.& de leg.iij.l.qui
concubinam.§.cum ita. & ad idem
de verb.oblig.l.si ita stipulatus fue-
ro x. aut v. & l.inter stipulantem.
3 †Sed videtur quòd in obscuris non
sit sequendum minimum : sed veri-
similius, vt j.eod.inspicimus.& ff.
eod. l. semper in stipulationibus. &
l.qui non militabat.§.Lucio.de hæ-
red.instit.Dicendū est,℗ regula de-
bet exponi secundū præmissa con-
traria.nam primo debemus inspice-
re verisimilius,vt j.eo.c.inspicimus,
In defectu verisimilium sequimur
quod est minimū:& ideo hîc debet
exponi in obscuris,id est,cū verum
vel verisimilius nō apparet. verisi-
milius autē multipliciter apparere
potest, vt dicam j.eod. inspicimus.
4 †Et hæc regu.locum habet in con-
tractibus,vt d.l.si ita.de verb.oblig.
& in vltimis voluntatibus,vt d.l.qui
cōcubinam.§.cum ita.& l.nummis.
b Et in delictis [b],vt ff.de pœn.l.si præ-
c ses.& l.penul.& in sententiis [c],vt l.
diem proferre. §.si plures.de arbitr.

Sed opponitur ad regulam multi-
pliciter per ordinē. Primò videtur
quòd falsum dicatur in cōtractibus:
5 † quia nō minimum,sed mediocre
debet præstari,vt C.de donatio. l.si
quis argentum. §. si verò reditum.
Itē fasum in vltima voluntate:quia
mediocre debet præstari sicut in cō-
tractu,vt ff.de leg.j.l.legato genera
6 liter.Item falsum in delictis,† quia
d in delictis [d],id est,cū delinquentiū
animus non apparet,interpretamur
eos voluisse delictū committere. &
per hoc si contrarium non apparet,
durius puniēdos,vt C.ad leg.Corn.
de sicar.l.j.& de iniur.l.si nō con-
uitij.& not.ff.de iniur. l.illud rela-
7 tum.† Item cùm constat delictum
commissum,& ignoratur per quem
de pluribus,assumimus quod maius
est,id est,omnes deliquisse,& sic o-
mnes puniri : vt ff.ad leg.Aquil. l.
itē Mela. §.sed si plures.& no.C.ad
leg.Iul.de vi publi.l quoniam multa
facinora,& ff.ad leg.Corn.de sicar.
l.fin.ergo vel regula falsa,vel malè
8 exposita.†Ad primum de cōtracti-
e bus [e], dic aliud esse in quātitatibus
& in his quæ quantitatibus æquipol
lent,vt in vniuersitatibus:quia tunc
minimum in dubio est sequendum:
vt ff.mand.l.fideiussorem. & ff.eo.
l.semper in stipulationibus.in fi. &
de ædil.edicto.l.si quid venditor.in
fi.& in his locū habet regula.Aliud
in speciebus,& in his quę speciebus
æquipollent,vt artificia : quia tunc
mediocre:vt d.l.si quis argentū. §.
similiq; modo.& in d.l.si quid. §.fi.
j.respon. & in his regula nō proce-
9 dit.†in generibus similiter nō pro-
cedit:quia aut promittitur in eo ge-
nere,

nere, in quo est & potest aliquid
euenire quod habere est prorsus in-
utile:& tūc promisso potius iudica-
tur inutilis à principio, quàm speci-
ficetur effectus diuisorius qui sequi-
tur ex ea, vt ff. de verb. oblig. l. ita sti
pulatus. in prin. & de iure dot. l. cum
post. §. gener. Aut in eo genere in
quo nihil est euenire prorsus inuti-
le, vt in boue, equo, asino, & homi-
nibus, & similibus: tūc debetur me-
diocre, vt d. §. similiq; modo. Ergo
quo ad contractus regula procedit
in quantitate tantùm, & in iis quæ
f quātitatibus æquipollent [f]. Sed con
tra hoc est valde §. ille, si verò redi-
tum. vbi mediocris fit præstatio, &
tamen quantitas frumenti, vel vini,
erat ex causa donationis promissa.
sed nō est contra: quia ibi nō dicit
quantitatē promissam mediocrem
deberi, vnde illud de iure cōmuni
quod est vt possit præstari vilissima
res aliqua: sed dicit quantitatē do-
nationis promissæ deduci ad desi-
gnationē specierū, ex quibus perci-
pi possit quātitas ex causa donatio-
nis promissa:& ideo designatur spe
cies mediocris, sicut si ab initio spe-
10 cies vel genera promitterentur† Ad
secundū de vltima volūtate respon
g deo [g] quasi idē, ꝙ in generibus re-
gula nō procedat: quia aut legatur
genus generalissimū, & tunc inutile
est legatū. Aut subalternatiuū, & tūc
si habet fines sola destinatione pa-
trisfamiliâs, legatū inutile est, vt ff.
de leg. j. l. si domus. in prin. sed si ha
bet fines à natura; debetur medio-
cre. vt d. l. legato generaliter. & inst.
de leg. §. si generaliter. vnde patet
h hanc regulam cessare [h]. In quantita
tibus verò, & in iis quæ quātitatibus
æquipollēt, vt in vniuersitatibus, re-
gula procedit, vt in l. si ita relictum.
in prin. & in fi. ff. de leg. ij. & de leg.
iij. l. qui concubinam. §. cum ita. &
11 l. nummis.† In speciebus autem aut
constat de certa, & tunc cessat re-
gula, quia illa debetur, vt in l. si do-
mus. §. cum alicui. ff. de legat. j. aut
non cōstat de certa:& tunc si testa-
tor nomen speciei in legato nō ex-
pressit, cessat regula: quia est electio
i legatarij [i], vt ff. de leg. j. l. qui duos.
Aut expressit nomen vniuersale, &
nihilominus ignoratur de quo: &
tunc minus est in legato, vnde regu
la locum habet. vt ff. de leg. j. l. apud
12 Iulianum. §. Seio. † Posset tamen hæ-
res si vellet maiorē eligere, cùm ad
ipsum pertineat declaratio dubiæ
voluntatis defuncti, vbi certum ex-
k pressit, & ignoratur quod [k], vt ff. de
leg. j. l. si quis à filio. §. si quis plures.
Contra prædicta de vltima volun-
tate est apertè. ff. de legat. ij. l. si quis
seruum. §. si inter. vbi dubiæ volun-
tatis interpretatio cōmittitur hære-
di, & ideo regula semper cessare vi-
detur. Respōdeo, illud verū est cum
volūtas est dubia circa personas le-
gatarij: sed prædicta procedunt cir-
13 ca rem legatam. † Item non vide-
tur procedere regula in vltima vo-
luntate, quia dubiæ voluntatis in-
terpretatio ad iudicem pertinet. Er-
go nō videtur reducenda ad mini-
mum: vt C. de fideicommis. l. volun
tatis. Respondeo, iudex interpreta-
tur quod verisimile est ex coniectu-
ris, id est, inspecta conditione per-
sonæ legatarij, & consuetudine re-
gionis loquentis, & vicinitate scri-
pturarum præcedentium, vt l. si ser-
uus plurium. §. vlt. de leg. j. & de te-
stamen. l. hæredes. §. sed si notam. Si
verisimile nō potest perpendi, tunc
locum habet regula. vt ff. de leg. iij.
l. nummis. & infrà eod. inspicimus.
seruato tamen ordine quem ibi di-
14 cam. † Itē videtur obscuritas red-
dere voluntatē inutilem, vnde ces-
sat regula, vt ff. de reb. dub. l. si quis
de pluribus. & de manumis. testam.
l. cum ex pluribus. & de testam. tut.

l. duo sunt Titij. Sed in illis non potest apparere minimum [l]: quia in personis duabus, licet æstimatio proprietatis seruorum possit esse inæqualis, tamen ideò quòd in legato versabatur libertas, in persona omnium pariter est inæstimabilis: vt ff. de reg. iur. l. non est singulis. §. infinita. vnde in l. duo. tutelæ datio vel delatio non plus vel minus in personam vnius quàm alterius æstimatur, & periculum pupilli cui intendebat prouidere testator posset in delatione tutelæ versari. Et ideo non mirũ si non conceditur electio hæredi, sed in defectũ probationis redditur inutilis dispositio testatoris. Tamen arguitur contra responsionem prædictam de d. l. si quis de pluribus. nam ibi erat incertitudo personæ legatarij: ergo recurri debet ad electionẽ hæredis, nõ vtrunque impediri: vt d. l. si quis seruum. §. si inter. de leg. ij. Item erat incertitudo rei legatæ, & nomen erat expressum: ergo interpretatio conceditur hæredi. vt d. l. si quis à filio. §. si quis plures. Responsio, non est dubium, quod hęres manumittere posset vnum si vellet: tamen necessitas non imponitur, sicut nec eligendi vnum de legatariis: vt de rebus dubiis. l. si fuerit. Ista responsio sufficiens est ad §. si inter. sed non ad §.

15 si quis plures. † Vnde dici potest, quòd plus operaretur incertitudo duplex circa annullandũ relictum, quàm vnica. Vbi ergo est incertitudo rei in specie tantum relictæ proprio nomine expresso, legatum valet, & compellitur hæres eligere. vt in d. §. si quis plures. vel si non eligat, minimum est in electione. vt d. l. apud Iulianum. §. Seio. vbi personæ tantùm legatum, non est in se inutile: sed propter probationis defectum. vnde potest hæres eligere, sed non compellitur. vt in d. §. si inter. & ibi not. vbi verò rei & personæ, tunc prorsus inutile [m]. vt d. l. si quis de pluribus. & l. cùm ex pluribus. Responsio autem ad prædicta patet, quia vbi est incertitudo rei tantùm, persona superest cui potest obligatio quæri: & ideo si nõ eligat hæres, obligatio in minus contrahitur, iuxta regulã nostram: sed vbi personæ tantùm & non rei, obligatus est hæres ad rem: sed quia non apparet, si nolit eligere, redditur legatum inutile, vt d. l. si fuerit. si verò rei & personæ, nõ est cui possit obligatio quæri, nec est res qua constet. & ideo relictum prorsus est inutile.

16 Item † in contractibus nullo modo videtur procedere: quia interpretatio facienda est contra proferentem. vnde non est verum simpliciter, quòd minimum debeatur: sed id quod est contra animum proferentis, vt in l. veteribus. ff. de pact. & l. cum in lege. & l. Labeo. ff. de contrahen. empt. & ꝯ. eod. c. cõtra eum. Glossatores iuris ciuilis dicũt, quòd si dubium est in re super qua contrahitur, tunc regula locum habet: si in accessoriis, tunc contraria. primum vt dixi simpliciter habet locũ in quantitatibus: vt in l. inter stipulantem. §. diuersa. & l. si ita stipulatus fuero x. aut v. & loca. l. si x. tibi. In speciebus verò, vt dictũ est, mediocris debetur, & regula cessat, vt not. ff. manda. l. fideiussorem. Vnde quantum ad istam partem glos. est falsa, nisi glossam sustineas eo casu procedere, quo in contractu deducitur vnum incertum de pluribus

17 certis: † tunc enim cum sit electio debitoris, etiam minimum dare potest, vt l. qui ex pluribus. ff. de verbor. obligat. Secundum verò, id est, de accessoriis, non videtur simpliciter verum, scilicet quòd contra proferentem fiat interpretatio, vt ff. de actionib. empti. l. si seruus. ij. §. si.

§.fin.& de contrah.empt.l.compre- p
18 hensum.& l.si in emptione.† Vnde
dicas quòd aut pactum in accesso-
riis est obscurum circa qualitatem q
& quantitatem rei venditæ: & tunc
fit interpretatio contra véditorem,
vt l.Labeo.& l.cum in lege. & l.ve-
teribus.& de seruit. vrban. prædio.
l.si arborem.§.hęc lex.Aut circa ele
ctionem rerum electioni acceden-
tium:& tunc interpretatio vendito-
ris non est contra eum facienda,
vt d.l. si in emptione. & in l. com-
prehensum.de contrah.emp.& l.pe-
nul.§.fin.ff. de act. emp. tunc enim
quasi in genere debitor electionem
habet,vt d.l.qui ex pluribus.& inst.
de act.§.huic, & not.in d.l.compre
hensum.Ad tertium, id est circa de-
19 licta, † dico quòd si incertum est
delictum , id est quòd delictum sit a
commissum , regula locum habet,
sequimur enim quod est minimum:
quia non punimus,sed absoluimus,
n vt l.absentem. ff. de pœnis n Item,
vbi est certum delictum , sed incer-
ta delicti qualitas,locum habet : vt
si constat aliquem commisisse vim:
& sic delictum certum est, sed igno
ratur vtrum cum armis vel sine ar-
mis,& sic qualitas est incerta:nam
sequimur minimum , id est præsu-
o mimus quòd sine armis o vt mitius
puniatur, vt l.si præses.& l.interpre
tatione.ff.de pœnis.& de suspec.tut.
20 l. hæ enim cautę.§.quid ergo.†Aut
verò certum est delictum , & certa
delicti qualitas , incertus vero ani-
mus delinquentis, nō præsumimus
minimum,id est quòd non fuit ani-
mus : quia facti atrocitas amouet
præsumptionem animi non præsu-
mendi, ex quo persona est habilis
ad delinquendum, vt C. de sicar. l.
j. & de iniuriis. l. si non conuitij,
21 † Item vbi certum delictum & cer-
ta qualitas, sed incerta persona , vt
si plures deprehenduntur fuisse in
actu delinquendi p & ignoratur
quis deliquerit: tunc non sequimur
quod est minimum,quia omnes pu-
niuntur : q vt d. §. sed si plures.l.
item Mela. ad leg. Aquil. & not. ff.
ad leg.Cor.de sicar. l. si in rixa. Et
ratio huius est : quia omnes depre-
henduntur in culpa : quia omnes
fuerunt in actu delinquendi. Item
quia ratio publica quæ suadet ma-
leficia puniri:vt l. licitatio. §. quod
illicitè. ff. de publican. & de fide-
iuss.l. si à reo. §. id quod vulgo , ad
leg. Aquil.l. ita vulneratus.est con-
tra eos qui priuatam defensionem
prætendunt, & ideo præferenda est
publica, vt ff.pro soc.l. actione.§.La
beo.& in auth. de non alie. §. quia
verò.

ADDITIO.

¶Nummis. Adde ibi Bar.post Dyn. vbi etiam ponit de qua regione & tempore intelligatur,vt per Dyn. in reg.inspicimus.j.eo.& Oldr.consil. clxviij.in princip.& Paul. de Castr. consi.cxcvj.col.vlt.in antiq & Ale. consil. xxvij. circa princi. vlti.col. vol.v. & in consil. ciiij. per totum. lib.j. & Oldr. consi. xiij. & xxxj.& Franc.de Curtis consi.xj.& in T.de mone.in prin. & Ro. consil.cxxiij. & sing. 413. alias 415. incip . quod tempus. & Bal. cons. cxxxvij. lib.j. Bar.& Moder.in l.Paul.ff. de solut. & Bal.in l. acceptam. C. de vsur.& Anchar.in cle.ij.de deci.& Abb. & Doct.in c.quarto.de iureiur. & Ioā. de Pla.in l.vnica.de collat.æris.lib. x.& in l.j.de veter.numis.potest.lib. xj.& gl.in c.j. §. item fuit deliberatum. in verbo , vsuali. tit. de anna. in Prag.Sanct.& Fely.in c. conquerente.in fi.de offi. ord.& vide Abb. in cōsi.lvj.vol.ij. & Alb. de Roz.in Dict.in verbo,moneta.& ibi in addi.vide Specu.in suo aureo repertorio.titu. de summis expen. & decis. Parlam.Delphi.q.ccccxij.vbi repę-

ries plura singul. dicta, & in decis. ccccxciij.

b ¶ Delictis. Adde quibus casibus nõ habeat locum in delictis, Dyn.ĩ.eadem reg. circa fin.& Deci. in l.semper in obscuris.nu.5.ff.eod.

c ¶ Sententiis. Quid in iudiciis? & Deci.in dict.l.semper.tenet quòd non, per l.si quis intẽtione.ff.de iud. F.C.

d ¶ Delictis. Sic cum quis alium occidit, & dubitatur num id fecerit ad sui defensionem, interpretatio fieri solet contra homicidam, vt ait Ias. in §.item si quis.ij.super gl.in verb. postulante.Inst.de actio. F. C.

e ¶ Contractibus. Adde tamen in contractibus in dubio quòd minimũ sit sequendũ, Cy.& Bal. ff.in l. cũ quidam.C.de ver. signifi.& Bart.in l.si duo rei.ff.de verb.oblig.& Imol.in l. si ita stipulatus fuero x. aut v. hic alle.per Dyn.& Bal. in dicta l. cum quidam.& Bar. in l. si ita relictum. §.fin.ff. de leg.ij. & quod not.Bart. in l.semper in stipulationibus.ff. de reg. iur. & quando est promissum in obligatione genus, quid veniat, vide Bar.in l.ij.§.& harum, in vlt. q.ff.de verb.oblig.& gl.& Bar.in l. Meuius.§.duobus.ff.de leg.ij.& Ias. in §.in bonæfi.ver.in gl. iure aperto.& §.huic autem.in vlt.col.Instit. de action.& Bal.in l. si quis argentum.in princp.hic alleg.& Alex.in l.legato.col.j.versi.nec prædicti. in fi.de leg.j.& Ant.Corse.in suo trac. de minimis.in iiij.quæst. versi.xxx. in obscuris quod &c. & Bal. consi. clxvij.vol.iiij.

f ¶ Aequipollent. Adde quòd non habet locum in contractu dotis, prout est glos.not. in l. nuptura. ff. de iur. dot. F. C.

g ¶ Respondeo. Adde gl. Ioan. And. Abb.& Ange.Are.in §. si generaliter.inst.de leg.& Ias.in §. præterea. Instit.de act.& per Bal.in l.ita stipulatus.circa contraria tertiæ partis. ff.de verb.obl.& gl.& Bar.in l.legato generaliter.ff.de leg.j.& in l. cũ certum.ff.de vino,tritico,& oleo legato.& Alexan.in d.l.legato.col.j. versi.vlt.not.& adde Cy.Bal. & Salic.in l.cum quidam.C. de verb.sig. & Bar.Alex.in l.si domus. in princ. ff.de leg.j.

h ¶ Cessare. Adde an & quando procedat reg. in legatis, Deci. in d.l. semper.nu.2.ff.eod. F. C.

i ¶ Legatarij. Adde quando legatarij est electio, an possit eligere pessimũ inuito hærede, Alex. in d.l. legato. in j.not.dicit Imol.& Paul.de Cast. ibi tenere quòd sic, alleg. hic Dyn. ita tenere,licet Ang.ibi.&in l.apud Iulianũ.§.Scio de leg.j. teneat contrarium,vt ibi videas. & Dyn. in re. contra eum qui.in fi.ĩ eo.& quę ibi dico in fi.magnæ apostil.

Adde ad materiam præsentis apost. gl.j.in l.legato.& quod ibi posui in apost.in versi. triplex est opinio. ff. de leg.j.istum in l.si Titio.& ibi dixi in apostil.in verbo,hæredis.ff. de vsufr.leg.dixi in apost.ad Bar. in l. Lucio.in prin.in ver.est legata.post Alex.ibi.ff.de leg.ij. & ponit Fely. in c.inter cæteras.in prin.de rescri. vbi tangitur quando electio est hæredis & quando legatarij.

k ¶ Quòd. Adde quòd idẽ tenet Bart. Bal.Io.de Imol.& Ale.in d.§.si quis plures.col.j.ver. in gl.j. & idem tenet Bar.in disputat.sua incipit.debitor.col.j.ver.v.sic &c.

l ¶ Minimũ dicitur ex qualitate rei. l.scio.& ibi Bar.ff.de resti. in integ. Flor.& Doct.in l.res bona.ff.de contrah.emp.gl.& Doct.in l.ij.ff. quod cum eo qui in alie.pot.est. & Spec. in tit.de dolo.§.j.ver.sed concipi libellum.& quot modis capiatur minimum, declarat Corset. in tract. de Minimis.in princ. F. C.

m Inutile. Adde quòd legatum est nullum, quando resultat incertitudo perso

personarum & rerum, Bar. in l. quidam. col. ij. versic. fallit. ff. de rebus dub. qui alleg. Dy. hîc ad hoc. & Angel. Aret. in §. ante hæredis institutionem. insti. de leg. & Bal. in d. §. si inter.

n ¶ ff. de pœn. Vide eundem Dyn. s. eo. c. odia. nu. 9. F. C.

o ¶ Sine armis. Adde Barto. in l. ij. §. exercitum. ff. de iis qui not. infa. & in l. si præses. ff. de pœnis. & Innoc. in c. cum dilectus. super verbo, iustitiam. de ord. cogn. & Dyn. in reg. in pœnis. j. eo. & decis. Parla. Delphi. dclxxxiij. & ibi in addit.

p ¶ Delinquendi. Adde gl. Bal. & Lud. Bolog. in l. item Mela. §. j. ff. ad leg. Aqui. & Bar. in d. l. si in rixa, hîc all. Cyn. & Salic. in l. quoniam multa facinora. C. ad leg. Iul. de vi pub & Dy. & quæ scripsi. s. in reg. ratihabitionem. in pe. q. & Bar. in l. qui seruo. §. fi. ff. de fur. & Spec. tit. de homi. ver. pone quòd quatuor. & in tit. de lapsis. & dispu. §. iuxta. versi. quid si quis in rixa. Bal. in consi. lxxxj. lib. j. & Pet. de Anch. consi. ccxvij. & Bal. in consi. vlt. lib. iij. Felyn. in c. significasti. in ij. col. iij. ver. no. ibi discerni. de homic. gl. & Car. Alex. in ca. quiescamus. xlij. dist. vbi concludūt Doct. contra Dyn. hîc & in reg. in pœnis. quòd omnes absoluantur, vt ibi vide.

q ¶ Puniuntur. Vide Dec. contra Dyn. concludentem, licet de eo non faciat mentionem, in l. fauorabiliores. enim. nu. 6. eo. Dynũ tamen hîc videtur sequi idem Dec. in l. semper in obscuris. nu. 5. versi. secundò fallit. ff. eod. tit. G. S.

In reg. Eum, qui. Argumenta.

1 *Venditor actione ex empto emptori tenetur, qui seruitutem deberi à prædio vendito non detexit.*

2 *Vendens mancipium, mores & vitia eiusdem manifestare debet.*

3 *Denuntiatio an debeat fieri scienti.*

4 *Scientia quando non sufficiat sine denuntiatione.*

5 *Denuntiatio ad quid fieri soleat.*

REGVLA. XXXI.

EVM, qui certus est, certiorari vlterius nō oportet.

1 ¶ CAVETVR in iure, quòd venditor, qui sciuit seruitutem deberi à prædio vendito, certiorare debet emptorem, aliàs tenetur actione ex empto ad interesse emptoris: hoc verum est, si emptor ignorauit seruitutem deberi: sed si certus fuit seruitutem deberi, non oportet eũ vlterius certiorari, vt ff. de act. emp. l. j. venditori.[a] Itē † qui mācipia vendunt,
a 2 certiorare debēt emptores de moribus & vitiis: aliàs tenētur actiōe redhibitoria, vel quāto minoris: sed si emptor intelligit vel intelligere possit, non est certificatio vēditoris necessaria, vt ff. de ædil. edi. l. j. §. aiūt. & §. si intelligatur. & l. si tamen. §. ei qui seruum. Quid autem venditor sciens seruitutem vel vitium dicit se nolle teneri nomine seruitutis vel vitiorum: dicendum est hoc generale pactum[b] nō trahi ad ea quæ venditor sciuit, sed ad ea quæ ignorauit venditor, vt ff. de act. empt. & vendit. l. quæro. & arg. de hære. ven.
3 l. hoc autem. † Sed oppono, & videtur quod etiam scienti denuntiari oporteat, quia dicitur in iure, quòd qui vult habere liberam potestatem inchoandi accusationem de adulterio vel ab adultero vel adultera, etiam postquàm adultera nupsit, denuntiare debet adulteræ ne nubat, quia intendit proponere accusationem de adulterio. Quid ergo si adultera sciuit, & postea nupsit sine denuntiatione, non nocet ei scientia,

vt ff. de adul. l. denuntiasse. circa princi. Dici posset, quòd ius illud quod per denuntiationem reseruare intendebat, erat odiosum, & ideo sola scientia sine denũtiatione nõ prodest. Sed contra hanc solutionẽ est. ff. de pet. hære. l. item veniunt. §. petitam. Nam & ibi agebatur de re odiosa, id est de bonæfidei possessore consentiendo malæfidei, & tamen scientia sine denuntiatione operatur illud, quod operaretur de-
4 nuntiatio. † Quare dicendum videtur, quòd in iis in quibus denuntiatio est de substantia, non sufficit simplex scientia, vt in d. l. denuntiasse. & ideo est necessaria denuntiatio: in iis autem in quibus sola scientia est de substantia, non est necessaria scienti denuntiatio, vt d. l. j. in fi. de act. emp. & de ædil. edic. l. j. §. si in-
5 telligatur. † In dubio autem præsumendum videtur potius scientiam
c esse de substantia, [c] quam denuntiationem, cùm denuntiationes fieri soleant ad hoc solum, vt qui erat incertus certificetur. & in isto dubio loquitur ista regula. & d. l. item veniunt. §. petitam. & quod vi aut clàm. l. aut qui aliter. §. & si fortè.

ADDITIO.

a ¶Vẽditori. Adde Bar. & Bal. ibi quãdo venditor teneatur de seruitute emptorem certiorare, & tex. & Bal. in l. quod ad seruitutem. ff. de euict. & quid si vendit prædium quod afferat herbam pestiferam, & nõ declarauit, vide tex. in l. pen. §. fi. & ibi Bal. & Salic. C. de ædil. act. sicut in simili quando venditur fundus, & habet malos vicinos, quòd venditor tenetur illuc exprimere: vt l. quod sæpe. §. fin. ff. de contrahen. emp. & ven. & l. fin. & ibi Bal. & Salic. C. de pact. inter empt. & vend. & quæ no. Bal. i l. ij. ver. iiij. casus. C. de peric. & cõmo. rei vẽd. Et vltra not. c Dy. quando venditor equi vel alterius rei se mouẽtis teneatur de morbo vel vitio, dic quòd tenetur, siue venditor sciuerit, siue nõ, vt est text. in l. si in emptione. §. itẽ si. ff. de contrah. emp. & in l. j. §. causa. ff. de ædi. edicto. & idem est in libris mendosis venditis, vt est gl. in dict. l. j. in prin. de ædil. edic. & Bal. in l. j. C. eo. tit. & ad omnia supradicta vide Ang. Aret. in §. in duplũ. col. iiij. ver. & primò quæro. inst. de act. vbi ponit plures singulares. q. quando venditor teneatur de vitio. & morbo rei venditæ: maximè vbi expressit vitium quod habebat cum pluribus quæ non habebat. & Cyn. Bal. & Saly. in d. l. j. C. de ædil. act. & Spec. tit. de emp. & vend. §. nunc dicendum. & Ang. Aret. in §. prætorum edicta. instit. de iure natur. & Abb. & ibi Bellenz. in addit. in c. iniustum. de rerum permut. & Christop. Porc. instit. de suspec. tut. col. vlt. & decis. Capel. Thol. ccccvij.

b ¶Pactum. Adde ad istam q. Bar. & Bal. in d. l. j. §. venditor. de act. emp. & Bar. in l. tenetur. §. fin. eod. tit. vbi non valet etiam pactum, quòd de euictione non teneatur venditor, & Bal. in l. si traditio. in v. q. C. de act. empt. & in l. nõ dubitatur. & ibi Cyn. C. de euict. & vide Spec. in d. ti. de emp. §. nunc dicendũ. vers. quid si venditor equi. cũ ver. seq. & Doct. suprà in præcedenti postil. alleg. & Ang. Perus. & Alex. Imol. in l. si quis cum aliter. col. vlt. ver. vlt. tene men ti. ff. de ver. obli. & pulchrè Bart. & ibi Alex. in addit. in l. emptorem. §. qui autem. ff. de act. empt. & Ioan. And. in addit. Spec. de empt. §. fi. in princ. & Bal. in l. j. C. de de peri. & commo. rei vend. & Ro. sin. 284. incip. nunquid si. & Lud. Bolo. in suis primis interpret. in l. qui libertatis. ff. de euict. & decis. Ca. Tho. ccclxj.

c ¶Substantia. Adde, quòd Bart. in l. j. §. fin. ff. de act. emp. reprehendit

Dy.

Dy.hîc, vbi dicit quòd quandoque denuntiatio fit solum ad certifican dum aliquem, non ad alium finem & tunc ille qui est certus non debet certiorari, vt d.l.j.§.fi. & hac regula & l.item veniunt.§. petitam. hîc alleg. quandoque denuntiatio fit vt incitetur ille cui fit denuntiatio ad aliquid faciẽdum: vt si denuntietur venditori, quòd mouetur lis empto ri, vt veniat ad defendendum emptorem: tunc scienti est denuntiandum quòd defendat, vt l. qui absentem.& ibi Bar.ff.de procur. & casus est in d.l.denuntiasse.in princ. & §. quid ergo.vbi etiam Bart.reprehen dit Dyn.hîc.ff.de adulter. & tenent Bar.Bal. & Salyc.in l.j.C. de peric. rei vend. & idem tenet Bart. in l. emptor.C.de euict.licet Cyn. ibi in iij.q.sequatur Dyn.hîc sequitur Bar. & in l.empti act.eod.tit. & ibi vide Bar.& Alex.& Barth.Soci.in l.ij.§. fi.col.v.in gl.in verbo,scire. ff. sol. mat.vbi Doct.sequuntur Bar. & vide latè Alexan.post Bar. in l.non so lùm.§. morte.in vlt. char.ff. de no. oper.nunc.& Bar.& Bal. in l. item veniunt.§.petitam. hic alleg. & ibi Alex.in addit.ad Bar.& tenet Abb. opin.Bar.in c.fi.in gl.j.de contrah. emp.& ibi de Bellenzi. in addi. vbi ponit tres limitationes quas posuerat Alex.in d.l ij.§.fi.ff. sol. mat. & vide Bar.in l.qui vxori.§.quid ergo. ff.de adul.& tenet Spec.ti.de emp.§. fi.in fi.licet Ioan.And. ibi in addit. repetat dicta Dyn.hîc,& non apertè decidit.& idem glo.Bal.& Card. Alex.in c.j.si de feudo vasal. ab ali quo interpel.fuerit.& quomodo sit facienda denuntiatio venditori, vide ibi, & Doct.s. alleg.in l.emptor. C.de euict.& Ang.in l.libera. C. de sentent. & interloc. omnium iud. vbi opi.Barto. dicit non seruari de consuetudine.& Bal.in l. si cũ quæstio,C.de euí.&in d.l.emptor, adde gl.& Lud.Bolo.in suis primis interpret.in clement. causam. in fin. de elect. & Ange. consil.clxxvj.incip. in facto.& Fely.in c.cum cõtingat. col.iij.vsque ad fin.de rescrip.& in c.cum M. Ferrariensis. col.xxij. in fin.de constit.& decis. Capel. Tholos.ccccvij.

In reg. Non licet. Argumenta.

1 *Dilatio concedi debet reo, quæ conceditur actori.*

2 *Actori negatur, quod reo non conceditur.*

3 *Reus ordinarium suum recusare non potest, actor vnum de pluribus eligere potest.*

4 *Actor reo iudicem suum auferre potest per rescriptum.*

5 *Actore & reo volente probare dominium, vter præferendus.*

6 *Reus an audiri debeat probare volens ad se pertinere, si actor in probatione defecerit.*

REGVLA XXXII.

NOn licet actori quod reo licitum non existit.

¶ LEGISTÆ ponunt exemplum istius regulæ, quòd si actori petenti datur dilatio propter testes, ergo & reo. quod exemplum locum haberet si regula poneretur affirmatiuè: videlicet, quod licet actori, licere debet & reo. & multo plus vt patet in exceptionibus opponendis suprà eodem cap.nullus.& ff.eod.l. nemo ex iis. Et in numero dilationum, vt C. de temp. in integ.rest.l.petendæ.& ff. de fert.l. in pecuniariis. a & in pluribus aliis, † Est ergo

exempl

exemplum conueniens vt si denegatur reo potestas producendi testes post didicita testificata, ergo b & actori, vt in authent. de testib. §. 6 illud tamen. col. vij. quia communiter loquitur de vtroque: quia rei conditio fauorabilior est, quàm actoris. Item si reo non licet reuocare procuratorem post litem contestatam: ergo nec actori, vt ff. de procura. l. post litem. l. quæ omnia. ¶Opponi autem potest ad regulam dupliciter, & de duobus quæri po-
3 test. †primo, quia videtur quòd plus liceat actori quàm reo. Certum est quòd reus non potest ordinarium suum recusare, vt C. de iurisd. omn. c iud. l. nemo. & tamen actor eligere potest vnum de pluribus ordinariis rei, & consequenter alium recusare, vt C. de episc. & cler. l. cum clericis. in princ. Sed dici potest quòd cum omnis diffinitio in iure nostro periculosa sit, sicut & pleræque fallunt
4 quandoque, & hæc ita. ¶†Item op- a ponitur quòd actor potest auferre reo iudicem suum per rescriptũ ad extraordinarium iudicem impetratum, vt C. de dila. l. si quando. Et tamen reo non licet super hoc rescriptũ impetrare, vt in auth. vt omnes obe. iud. §. hæc considerãtes. col. v. & C. vbi de crim. agi oportet. auth. qua in prouincia. Solutio vt in prin.
5 †Quæri autem potest, si actor sit paratus probare de iure dominij rei de qua agitur, & reus eodem tempore super iure dominij probationes offert, quis eorum præferendus sit in probãdo? & videtur quòd reus: quia in iure pari fauorabilior est eius causa, vt infrà eo. c. in re pari. & ff. de verb. oblig. l. si seruum. §. sequitur. & de doli excep. l. apud Celsum. §. Marcellus. & videtur expressum C. de inoffic. testam. l. liberi. & ff. de b probat. l. circa. & de lib. cauf. l. cui necessitas. sed credo sequẽdam esse opin. Azonis, videlicet quòd ex ordine primo recipiantur probationes actoris, postea probatiões rei, b arg. C. de fal. l. fi. ¶†Itẽ solet quæri, nunquid in qualibet causa audiatur reus, si velit probare rem ad se pertinere, actore in probatione deficiente? & videtur quòd non: quia cùm in vtroque casu sequatur absolutoria. vt C. de eden. l. qui accusare. & de rei vend. l. vlt. & instit. de interd. §. commodum. & videtur sua non interesse, & propterea non audiendus. C. de proba. l. ad probationem. Sed dicẽdum est sua interesse: quia si probet rem suam esse, consequitur ius[c] agendi, aliàs consequitur solùm ius excipiendi, vt ff. de iu reiur. l. sed & si possessori. & ideo auditur, arg. ff. de prob. l. circa. & quia regulariter quod licet actori licere debet reo, vt dictum est.

ADDITIO.

¶L. in pecuniariis. Adde ibi Doct. & nota quòd in causis ciuilibus quo ad dilationes dandas: quamuis reo non possint dari plures dilationes numero quàm actori, quia dilationes sunt communes, vt d. l. petendæ. & ibi Cyn. Bart. Bald. tamen possunt maiores & longiores dari reo quàm actori. gloss. in l. sicut. §. sed si quæratur. ff. si ser. vend. quam ibi sequitur Bar. & Bal. de quo vide Ber. de Bellenz. in addit. Abb. in c. duobus. de re iud. & Adde no. per Dyn. & quæ ibi dico in addit. in reg. cum sunt iura partium s. eod.

¶Adde Lanfran. de Oria. in c. quoniam contra. §. dilationes. num. 4. versi. sed pone. & ibi posui in apostil. de probat. & dixi in apostil. ad Panorm. in Proœm. decret. num. 8. versi. in glo. in ver. qua cessante.

¶Rei. Adde quòd idem tenet Ang. Are. in §. si minus. col. viij. vers. quomodo. instit. de act. & hoc in causis

ord

ordinariis: secus in causis summariis: quia tunc dilationes debent abbreuiari, & terminus ad probandum pariter dabitur reo & actori, vt habetur in cle. sæpe, de ver. sign. secundum eum, & ita tenet gloss. Bart. & Bald. in l. circa. ff. de proba. & ibi Flor. & Cy. in l. actor. in vj. q. C. de probat. vide Bald. in l. frustra. in fi. C. de probat. & in l. ij. C. vt intra cert. tem. crimi. q. termin. sed hodie in regno Franciæ plebiscitatur ad omnes fines, & admittuntur actor & reus ad probandum, & qui melius probat ille obtinet, secus in causis summariis.

c ¶Ius. Adde quod idem tenet gloss. & Doct. s. proxim. postil. allegat. & Cyn. in d. l. actor. in v. q. & gloss. fin. C. de falsis. & gloss. in c. ex insinuatione. in fin. de procur. volendo gl. Dyn. hic & Doct. supradicti, quòd si reus probauit rem suã esse, quòd iudex debet declarare eum dominum, & idem Inno. in c. ex conquestione. de restit. spol. sed Host. ibi tenet contrarium. & Bal. in d. l. circa. in antiqua lect. & Abb. in d. c. ex conquestione. in iiij. q. post plura verba. tamen Flor. in d. l. circa. ad fin. dicit, quòd opinio Dyn. & sequacium est vera & communis. vnde dicit ibi Bart. quòd ad euitandas opin. debet addi clausula, non se astringens, de qua dixi in regula, nullus. in prima addit. Adde Bald. in materia in d. l. frustra. in ij. oppo. de probatio. C. & Ang. Aret. in §. j. col. penult. versi. in glo. dicat. & ibi Ias. col. xix. Instit. de act. & Abb. & Felyn. in c. cùm caus. in princ. de re iudic.

In reg. Mutare. Argumenta.

1 *Eligens, consilium mutare non potest in detrimentum electi.*

2 *Mandatum reuocare licet re integra.*

3 *Reuocatio mandati an & quando noceat mandatario exequẽti mandatum.*

4 *Variatio quando & in quibus permittatur.*

5 *Filius qui hæreditatem paternam repudiauit, an possit ad eandem restitui.*

REGVLA XXXIII.

MVTARE consiliũ quis non potest in alterius detrimentum.

1 ¶ IN † eligente commodè poni potest exemplum, qui non potest mutare consilium in detrimentum electi post scrutinium, cum per electionem quæsitum sit electo ius petendæ confirmationis. vt s. de elect. c. publicato. & de elect. c. nulli licere. lib. vj. & de opt. leg. l. apud Aufidium. item poni potest in iudicante & contrahẽte, & in confitente:[a] de quib⁹ omnibus plenè per omnia dictum est s. eod. c. quod semel. & ideo ibi dicta hic repeti possent.

2 † Sed opponitur & videtur quòd licet mutare consilium: quia certum est, quòd licet reuocare mandatum re integra: ergo licet mutare consilium. vt ff. mand. l. si mandauero tibi. §. sicut.

3 † Sed dicendum est ꝙ reuocatio procedit sine detrimento alterius, quia si ignoratur reuocatum, reuocatio non affert damnum

b ignoranti.[b] vt ff. de solut. l. cùm quis. §. si debitorem. & de donat. l. hoc iure. §. si quis dederit. si sciuit, damnum sua culpa sentit, & ideo fictione iuris sentire non videtur, vt in regula iuris. Item opp. & videtur quòd liceat variare & consequenter

quenter consilium mutare, vt ff. de collat.l. nonnunquam. & rerum amot.l. de rebus. & de act. empt.l. si sterilis.§.vl.& de lib.leg.l.Aurelius.
4 §.pen. †Sed dicendum[c] est, quòd
c aut varietas deprehenditur circa eandem rem, aut circa diuersas, quæ nullam connexitatem habent, aut circa diuersas quæ ratione connexitatis habentur eiusdem loco. Primo casu est prohibita variatio. vt hîc. & i.eod.c. quod semel.& ff. de leg.j.l.serui electione.& l.huiusmodi.§. Stichum. & de leg.ij.l. statuliberum.§.Stichum. & de bonis li
5 ber.l. nam absurdum. † fallit in fi-
d lio[d] cui fauetur circa hæreditatem paternam, licet videatur semel repudiasse, vt ff.de collat.bon.l.nonnunquam.& de iure delibe.l.si quis suus. & C. de repud. hæred.l.fin. in secundo casu variatio admittitur, vt d.l.si sterlis.§.fi.& rerum amot. l.de rebus. Tertio casu reprobatur, vt ff.de procu.l.in causæ.& de vsur. l.Caius.& de damn.infect.l.prætor, §. vnde quæritur. & de administr.
e tut.l.cùm quæritur[e] Dynus.

ADDITIO.

a ¶Confitente. Ad hanc regul. vide Deci.in l.nemo potest mutare.ff.eo. tit. & Alex.plenè in l. in ratione.§. si filio.col.fin. versic.in ead. in fin. num.7.&8.ff.ad leg.Falcid G. S.

b ¶Ignoranti. Adde Bart.& ibi Alex. in addit.in l. cum quis. §. si debitorem.ff. de solut.& pulchrè Felyn.in c.ex parte decani.col.viij.cum seq. vsque ad finem. de rescript. vbi videas quando reuocatio procuratoris non fuit notificata parti vel procuratori ad recipiendum debitum, vel renuntiandum beneficium in manibus superioris constituto noceat.& ibi bene not.plures ampliationes & limitationes ad clem.j. de renunt.& Ludouic.Bologn.in c.auditis.de procur. & in c.ij.eod.tit.in primis interpret. & Hippo. de Marsil.in singul.lviij.

¶Adde an procurator reuocatus obliget dominum ipsum,& dic quòd sic per text. in l. sed & si pupillus. versi. sed si aliàs iuncta gloss. ff.de instit. quem ad hoc pro singulari refert Rom. sing. ccccclxxiij. incip. variant continue. Sed an procuratore ad negotia constituto, reuocato absque notificatione, damnificatus possit agere ad interesse contra reuocantem? & dic quòd ager act. de dolo: vt est casus in l.quidam debitor. iuncta gloss. in versi. j. secundum Bart. & Ludo. ibi ff.de dolo. refert & sequitur Rom. sing. cclxxxvj.incip.procur.ad neg.

c ¶Dicendum. Adde quando quis possit mutare consilium, Bald.consilio cccliiij. lib. iij. & Dyn. & ibi Bart. in l.de rebus. & ibi Alexand. in addit. ff.rerum amot. & Bald. & Mod.in l.si cum dotem.§.eodem.ff. solut. matr. Et not. quòd licet consultori qui malè consuluit mutare cõsilium, vt notat Bald. in l.fin.§. sed cum in secundam.C. de furt.& ibi Alexand.in addit.& Bald. Ioan. Fab. & Angel.Aret.in §.his itaque. in fin.instit.de iustit.& iure & Bart. in l.serui.electione in princip.ff. de leg.j.& in l. si sterilis.§.fin.ff. de actio.empt. Et in varietate Docto.& sanctorum quid tenendum,vide Felyn.in c.ne inniti.col.j.versi. fallit. ij. de constit.& in c.j.de præsumpt.

d ¶Filio.Etiam emancipato:quia hodie bona sunt extensa ad omnes liberos: & consequenter idem in filia, per §.nulla.in authent.de hæredib.ab intesta.facit quod not. Bart. & Ias.in l.iij.C.de iur.& fac.ignor. & quæ ibi dixi. & in consuet.Parisiens. §.cxxvij. C. M.

e ¶L. cum quæritur. Adde Dyn.hoc idem apertius declarantem in cap. cui

cui licet. versic. Item oppo. de l. in causæ. infrà eod. F. C.

In reg. Generi. Argumenta.

1 *Generi per speciem derogatur in legatis.*

2 *Legato generis quo casu per speciem non derogetur. & nu. seq.*

4 *Legatum de duabus statuis marmoreis, & item de omni marmore factum, qualiter intelligendum.*

5 *Genus quando restringatur per speciem.*

6 *Specierum enumeratio quando genus restringat ad enumeratas.*

7 *Species quando dicantur enumeratæ gratia dubitationis tollendæ.*

8 *Legato sub nomine vniuersali an derogetur per aliud minus vniuersale.*

9 *Genus an quandoq; deroget speciei.*

10 *Enumeratio generalis specierum an operetur idem quòd specialis.*

11 *Species an restringat genus in substitutionibus.*

12 *Contractus specialis quando deroget generali.*

13 *Species an deroget generi in legibus.*

14 *Statuta locorum & consuetudines in facto consistunt.*

Constitutio non extenditur ad non cogitata, & quæ in facto alieno consistunt.

15 *Rescriptum speciale derogat generali.*

16 *Argumentum de legatis ad rescripta validum est.*

REGVLA XXXIIII.

GENERI per speciem derogatur.

a ¶EXEMPLA istius regulæ[a] poni possunt in legatis, & in substitutionibus. & contractibus, & in legumlatoribus, & in rescriptis. 1 †In legatis, quia si testator legauit vni speciem, & alteri genus: generi per speciem derogatur[b]. ff. de leg. iij. l. vxorem. §. felicissimo. & l. seruis vrbanis. §. pen. Item si legat libertis alimenta in genere, & vni libertorum legat alimenta in specie, ille cui legatur in specie: non admittitur ad legatum generale, vt ff. de alim. leg. l. alimenta. §. basilicæ. & l. Stichus. in princ. ¶Sed oppo. & videtur quòd generi per speciem non 2 derogetur. †Nam si testator legat vni genus, & eidem speciem, per enumerationem specierum non derogatur legato generis,[c] vt ff. de fundo inst. l. quæsitum. §. vlt. Dicũt[d] quidã, quòd aut legatur vni genus, & alteri species, & tunc generi per speciem derogatur: aut legatur vni & eidem genus & species, & tunc generi per speciem non derogatur, quasi species ex abundãti videatur apponi, vt in l. quæsitum. quod falsum esse apertè apparet: quia in l. cum de lanionis. §. cui fundũ. & §. quidam. & l. Seiæ. in prin. ff. eod. de fund. instr. eidem legauerat genus & speciem, & tamen generi per speciem derogatur, quia legatum generis restrictũ videtur ad species enumeratas. & idẽ probatur de supell. 3 leg. l. legata. †& ideo videtur latius distinguendũ quàm Glossa. iuris ciuilis distinguãt: quia aut testator legat vni genus, & alteri speciem: aut legat eidẽ genus & speciẽ: si vni genus & alteri speciẽ, generi per speciem derogatur, vt d. l. vxorẽ. §. felicissimo. siue primò genus, & postea species

ſpecies,ſiue primò ſpecies & poſtea
genus legatur, vt ff.de manumiſſ.te-
ſta.l.ſi peculiũ.& d.l.quæſitũ.§. vlt.
in ſecundo caſu,ſcilicet quando le-
gat eidem genus & ſpeciẽ,aut extra
legatum generis enumerat ſpeciẽ,
aut enumerat indiuidua, quæ ſub
certa ſpecie eiuſdem generis conti-
nentur.ſi enumerat indiuidua,enu-
meratio operatur quòd legatum ge
neris non extenditur ad alia indi-
uidua quæ ſub eadem ſpecie conti-
nentur,ſiue præcedat legatum gene
ris, & ſequatur enumeratio indiui-
4 duorum, ſiue ecõtrà. †verbi gratia:
lego Titio duas ſtatuas marmoreas.
Item omne marmor.Et licet ſimiles
ſtatuas marmoreas habeam, nulla
cedit in legatum præter duas, vt ff.
de leg.iij.in l. hæres meus.§.j.& de
fundo inſtruct.l.cum de lanionis.§.
cui fundum.& de auro & arg.leg.l.
j.§.itẽ ſi duæ.Si verò enumerat ſpe-
cies indiuidua continentes:aut pri-
mò ſpecies,& poſtea copulatiuè ge-
nus:aut ecõtra primò genus,& poſt-
ea ſpecies. Primo caſu videtur am-
pliare legatum & non reſtringere,
vt ff.de leg.iij.l. hoc legatum. & l.
ea tamen.Sed contra iſtud membrũ
diſtinctionis videtur apertè. ff. de
vino,trit. & oleo leg.l.ſi.§.cui dul-
e cia.[e] † Nam ibi primò enumeran-
5 tur ſpecies, & poſtea genus: & per
enumerationem ſpecierum reſtrin-
gitur ſignificatio generis. ſed illud
ibi non contingit propter enumera
tionem præcedentẽ ſpecierum : ſed
propter naturam copulatiuæ & rei
copulatæ, vt ibi apparet dum dicit,
ex collatiõe vini,&c.& arg. de fun
6 do inſtru.l.Seiæ.§. Caio. †Secundo
caſu quando primò genus,& poſtea
ſpecies,& tunc habet locum diſtin-
ctio gloſſæ Iuris Ciuilis poſita in
præalleg.l. quæſitum.§.vlt. quia aut
ſpecies enumerantur ab errante,aut
à ſciente : ſi ab errante enumeratio

nihil operatur.& ideo legato gene-
rali relicto non videtur detractum,
vt ff.de ſupellec.leg.l.legata.in prin
cip.ſi à ſciente, aut cauſa dubitatio-
nis tollendę,aut cauſa limitationis,
aut dubitatur.Primo caſu ſpecies ex
abundanti enumerantur: quia po-
tius ad maiorem euidentiam viden
tur enumerari, quàm vt derogetur
legato generis, vt ff. de aur. & arg.
leg.l.pediculis.§. Labeo.& ff.eod.l.
quæ dubitationis. Secundo caſu le-
gatum videtur reſtringi ad ſpecies
enumeratas,& ideo genus ex abun-
danti exprimitur, cùm eius expreſ-
ſio nihil operetur:vt ff.de fundo in-
ſtr.leg.l. cùm de lanionis.§. quidã.
& l.Seiæ.in princ.de ſupellect.leg.
7 l.legata.j.ij.& iij.reſponſ. †Tertio
caſu quando dubitatur, dicendum
eſt potius quòd gratia tollendæ du-
f bitationis[f] videatur exprimere ſpe-
cies, & ideo legatum generis non
diminuitur: vt d.l. quæſitum. §. ſi
quis fundum. qui propriè loqui vi-
8 detur in caſu dubio. †Quid autem
ſi vni legaret ſub nomine vniuerſa-
liori,alij ſub nomine minus vniuer
g ſali? [g] dico quòd vniuerſalius ha-
h betur loco generis,minus [h] vniuer-
ſale habetur loco ſpeciei: & ideo
per minus vniuerſale derogatur vni
uerſaliori, ſicut generi per ſpeciem.
Verbi gratia: ſi filio legat hortum
inſtructum : filiæ verò argentum
muliebre quod in horto habuit, il-
lud ad filiam pertinebit,vt ff.de fun
do inſtr.l.quæſitum.§.fin. & arg.de
legat. iij.l. vxorem.§. codicillis. &
de pecul.leg.l. ſeruo manumiſſo.&
de auro & arg.leg.l.j.§. idẽ eſt cùm
alteri. Item opponitur ad regulam:
9 & videtur † quòd ſpeciei per genus
derogatur, & non econuerſo: quia
ſi primò lego alimenta quibuſdam
libertis,poſtea lego alimenta omni
bus, per generale videtur eſſe re-
ceſſum à ſpeciali, vt ff.de alim.leg.
l.lib

l.libertis. Dicendum est quòd aut generale & speciale exprimūtur in eadem voluntate, aut in diuersis: si
i in eadem voluntate [i], tunc speciale derogat generali, siue præcedat, siue sequatur, vt ff.de alimen.leg. l. legata. §. basilicæ. & l.Stichus. in prin. Si in diuersis, posterius derogat priori, vt d.l.libertis.in prin. Secundo casu siue exprimatur in eadé voluntate, siue in diuersis: item siue præcedat generale, siue speciale, speciale derogat generali, vt ff.de leg.iij.l.vxorem.§.codicillis, in tertio casu videtur neutrum alteri derogare.ff.de alimen.leg.l.alio.in fi. de annuis leg.l.Titia.§.qui Marco.
10 † Item opponitur & videtur quòd specierum expressio generalis nihil operetur: quia quod operatur expressio singularum specierum, hoc operatur sola expressio generis sub
k qua species continentur [k], vt ff.de legat.iij. l. si chorus.in princip. & de vsu & habitatio.l.si ita.in princ. Respondeo & dico quòd vbi solùm genus exprimitur, tunc perinde habetur, ac si exprimerentur singulæ species in genere comprehensæ, vt in præalleg.l.si chorus, sed vbi exprimitur genus & species, habet
11 locū distinctio supradicta. † In substitutionibus autē posset poni hoc modo exemplum, pone, testator instituit patrem & filium insolidum in vna parte, & eos inuicem substituit. Secundo instituit alios hæredes ex reliquis partibus. Tertio dicit, omnes inuicem substituo. ista enim substitutio generalis, non extenditur ad patrem & filium, qui erant inuicem substituti, vt ff.de vulg. & pup.
l substit. l.cohæredi.§.qui patrem [l]. Sed contra hoc videtur.ff.ad Treb. l.vlt.vbi per substitutionem specialem non derogatur generali. Sed
m ibi [m] erant species substitutionis diuersæ: quia prima specialis erat vulgaris siue reciproca, secunda generalis erat & fideicommissaria. sed in §.qui patrem. specialis & generalis erant eiusdem generis, quia vtraque vulgaris siue reciproca, & ideo generali derogatur per specia-
12 le. † In contractibus [n] autem patet
n exemplum. ff. de verb.oblig. l.doli clausula. & l.stipulationes commodissimum. quia si stipulor ab aliquo librum scribi de die, & non de nocte, per se, & non per discipulum. & dolum generaliter non cōmitti, & ipse scribat per alium quē malum, non per discipulum, cōmittitur stipulatio ex generali clausula de dolo: sed ad casum in stipulatione ex-
13 pressum non pertinet. † In legumlà-
o toribus [o] patet exemplū.ff.de pœn.
p l.sanctio [p] legum. Item suprà de cōstit.c.j.lib.vj.vbi per cōstitutionem generalem editam à Romano Pontifice, non derogatur specialibus statutis rationabilibus aliorum locorum, nisi in constitutione generali contrarium caueatur expressé. Sed contrà videtur.ff.de sepul.viol.l.iij. §.diuus.vbi per rescriptum imperiale sequens, derogatur consuetudini speciali alicuius loci. sed prout variis modis punctatur, potest variè responderi. Vel potest dici, quod suprà de constit c.j. est ius nouissimū iure canonum introductum. & rationa-
14 biliter. † quia statuta locorū & consuetudines in facto consistunt: & verisimile est Romanum Pontificem ignorare ea, quę in alieno facto cōsistunt: ideò non videtur voluisse constitutionem extendi ad ea tollenda quæ ignorauit, cùm constitutio extendi non debet ad tollenda ea de quibus constituens nō cogitauit, vel non est verisimile cogitasse, arg. ff.de transact.l.cùm Aquiliana. & l.qui cum tutoribus.§.j. & §.fi. & l.non est ferendus. & de contrahen.empt.l.in lege. & de acquir.

15 hęred.l.nec is.& l.si is ad quem†In
q rescriptis patet etiam q quòd speciale derogat generali,vt s.de præben. c.dudum. & c.quamuis tibi. lib. vj.
16 †quæ dicta sunt superius in legatis trahi possunt facile ad rescripta. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Regulæ. Qualiter species, quæ generi derogat, comprehendatur sub illo genere,vide Dyn.s.in proœm. num.10. F. C.

b ¶ Derogatur. Etiam si legatum generis redderetur inutile, secundum Deci.in l.in toto.num.13.ver.ij.ampliatur.ff.eod.

c ¶Generis.Vide glos.in l.maritus.in verb.præscripserit.in fi. C. de procurator. G. S.

d ¶Dicunt.Adde ad not.hîc per Dy. quando in legatis per speciem generi derogetur, pulchrè Bart.in l. quæsitum.§.vlt.de fundo instru. qui latè tractat hãc materiam per quatuor quæstiones prius pro euidentia materiæ declarãdo qualiter hîc assumatur genus,species, & indiuiduum. & in hac materia vide ibi Alex.in addit. & hîc Ioan.Andr.& Moder. & Bart.in l.si domus. ff. de leg.j.Abb.in c.j.& latius in c.pastoralis.§.quoniam.col.j.de rescrip.& ibi Felyn.in princ. & vide Doct.in seq.addit. & Bart.& Alex.in l.j. §. hoc autem.ff.de noui oper.nunt. & vltra prædicta in legatis,vide Dyn. in l.cum quæstio.C.de leg.& Bart. in l.alimenta.§.basilicæ.& l.libertis quos.in princ. & l.Stichus. ff.de alimen.& ciba.leg.& Bald.in l.Titiæ textores.in princ.ff.de legat.j.& in materia, Lud.Bologn.in l.quoniam. C. de conuenien.fisci debit. lib.x. in primis interpret. & Bald. consil.xxxiij.incip.ad euidentiam. versi.secundo præmittendum.lib.j. & in consil.lxv.& in consi.clx.eod. lib.& in consil.ccclxxxv.col.ij.lib. iiij.& Abb.in c.ex parte.el.j.de offi. deleg.& Pau.de Cast.in cõs.clxxvij. in nouis.& Ange.in consil.ccclv.in j.& ij.col.incip.quæstio prædicta. Adde omnino quod notaui in tracta. meo clausularum.in princ.in verb. clausula generalis.& dixi in apost. ad Card.in clemen.j.in verb.generi.in princ.de præben. & istis adde quod notaui in apostil.seq.

e ¶ §.cui dulcia.Adde ibi Bart.quando enumeratio speciei restringat significationem generis. Abb.in c. sedes. col.iij.& vlti.de rescript. vbi alleg.hîc Dy. & ibi vide sing.Fely. col.ij.versic.clausula generalis. & Bald.in l.quoties. C.famil.hercisc. & Doct.suprà alleg.in præced.addi. & Bald.consil.cclx.in iij.vol. & in consil.ccvij.eo.lib.& in cons.ccccij. colum.ij.versic.sequitur.lib.ij.& in consil.cccxviij.eod.vol. Adde Guliel.de Cugn,in l.fi.num.3.in versi.generi per speciem derogatur. C.de fer. Rebuf.l.decurionibus.nu. 3.C.de silentiar.lib.xij.Dyn.l.libertis.in ver.per speciem derogatur.de alimen.leg. gl.in l.vxorem. §. felicissimo.in verb.generali.de leg.iij. Bart.in l.quæsitũ.§.si quis fundum. in vers.tractatus.post Alex.& alios ff.de fundo instru.

f ¶Dubitationis.Hoc ait Deci.in d.l. in toto.tum demum procedere,cum species enumeratæ respiciunt actũ legandi, secus si respiciant genus ipsum.

g ¶ Vniuersali. Ad cognoscendum quæ dispositio sit magis specialis & quæ minus,vide Deci.in l.in toto. in prin.ff.eod. F. C.

h ¶Minus. Idem Alexan.consil.lxv. nu.7. lib.vij.vbi in annotatio. dixi Deci.consi.xviij.col.j.consil.xliiij. in fi.consil.ccclxxxij.nu.4.Hieroy. Grat.consil.cxxxviij. nume.14. lib. ij. C. M.

i ¶ Voluntate. Adde Bart.in l.quæsitum.

tum.col.iiij. versic. venio ad secundam.q. & videtur hic esse defectus in distinctione Dyn.vt potes videre.vide Bart.in l.si consul.de adopt. & Dy.in l.Titia.§.qui Marco.aliâs incip.l.qui Marco.ff.de annuis leg. & in l.doli clausula. & ibi Io.And. Imol.ff.de verb.oblig.post Bart. & Bald.

k ¶ Continentur.Adde eundem Dyn. in c.in generali.circa fi.j.eo. F C.

l ¶ §.qui patrem.Adde ibi Bart.Bald. & Alex. & Bart.in d.l.quæsitum. §. vlt.& Bar.in l.fi.ff.ad Trebel. aliter soluit arg.quàm Dyn.hîc,vt ibi per eum vide.

m ¶ Sed ibi.Hanc solut.sequitur Deci. in d.l.in toto.nu.12.

n ¶ In contractibus. Idem tenet Dec. vbi suprà.nu.11.

o ¶ Legum latoribus. Nunquid perpetuo vera sit reg.in statutis, vide Deci.d.l.in toto,num.7.vbi latè distinguit. F. C.

p ¶ L.sanctio. Adde quando in dispositionibus legalibus specialis deroget generali,Dyn.& quæ ibi dixi in addi.in regula,possessor.sub nu.19. Bart.& Alex.in l.j.§.hoc autem.de no.oper.nuntia.& Alexan.in consi. xix. versicu .vltra prædicta.libro.ij. & Bar.in l.libertis,in prin.ff.dè alimen.leg.& in l.sanctio legum.ff.de pœnis.& ibi Alex.in addit.& Bald. Angel.& Saly.in l.qui sepulchra.C. de sepul.viol.& Ang.Aret.in tract. Malefic.in gl.caput à spatulis. in ij. q.& ibi Ang.Aret.et Bernar.Landri. in addit. & Bald.consil.ccxx. col. penul. versic.quædam alia fuerunt. lib.iij.& vide amplè per Doct.suprà proximè alleg.quando pœna statuti tollat pœnam iuris cõmunis,vel econtrà.de quo vide quæ dixi in §. xvj.in glos.j.de iurisd.omn.iudi.& Bart.in disputatione sua, incipien. Pisanæ ciuitatis. col. ij. versic.viij. & Bart.in l.de quibus.ff.de leg.col. iij.versi.oppo.ad fin.& ibi Alex.in addit.& etiam Bartol.in col.iiij.in princ.ponunt, quòd consuetudines consistunt in facto,& maximè per Bart.& Alex.ibi in addit.in ij.q. & amplè ibi per Doctores. Moderni. in l.ij.C. quæ sit longa consuetudo. Adde Bal.omnino in l.ea quidem.ad fin. & quod ibi posui in apostil.ad ipsum.in versic.generalis infamia. C.de accusat.& ad materiam statutorum,an generale restringatur per speciale,vide omnino Alex.consil. cliij.& seq.vol.iiij.

q ¶Etiã.Adde Abb.& Fely.s̃ in j.& ij. addit.alleg. Et quid in priuilegiis, vide tex.in c.veniens.de præscript. cum ibi plenè not. & Lud.Bologn. in d.l.quoniam.de conuenien.fisci. deb. & ad omnia dicta hîc per Dy. vide Ang.in consil.cx.col.j. versic. porrò.& in consil.ccxxiiij.
Quid in priuilegiis, mandatis, arbitriis, vide Deci.in d.l.in toto.à num.14.vsque ad fin.

In reg. Plus semper. Argumenta.

1 *Quarta bonorum debetur, si eandem legare intendens dimidiam errore scripserit.*

2 *Stipulatio, in qua interuenit interrogatio de maiore summa, & responsio de minore, valet quoad summam minorem.*

3 *Sententia à pluribus lata, valet in eo, in quo omnes consenserunt.*

4 *Absolutus à fundi petitione, præsumitur absolui à qualibet eius parte.*

5 *Stipulatio inutilis est si, de vno respondeatur de duobus alternatiuè interroganti.*

6 *Stipulatio redditur inutilis per diuersitatem qualitatis inter interrogationem & responsionem.*
7 *Imperium merum & iurisdictio sunt species adinuicem distinctæ.*
Plus quibus casibus non contineat minus.

REGV. XXXV.

PLus semper in se continet quod est minus.

1 ¶ Vt † ecce si testator intendens legare quartam partem bonorum: scripsit dimidiam, debetur ei quarta, quia dimidia inest: vt ff.de leg. j. l.qui quartam. & de hæredibus institu. l.quoties.§.sed si maiorem.
2 Item † si volens stipulari interrogo de xx. & interrogatus respondeat de x.valet stipulatio de decem.quia maiori summæ minor inest, vt ff. de verbor.oblig.l.j.§.si stipulanti.[a]
a Item † in sententia,quia si vnus ar-
3 bitrorum cōdemnat in xv. alius in x.& alius in v.valet sententia in v. cùm in v.omnes consensisse videntur,ex eo quod plus semper in se continet quod est minus, vt hic, & ff.de arbit.l.diem proferre.§.si plures. &
4 suprà de arbitris.c.j. lib.vj. † Item si sim absolutus à petitione totius fundi, absolutus videor à qualibet eius parte,vnde in qualibet eius parte obstat exceptio rei iudic.vt ff.de except. rei iudic. l. Iulianus. & l.si quis cum totum.& ff.de regul.iur. l. in eo quod plus.& l.in toto. Item si absolutus sum à petitione vniuersali,vt hæreditatis petitione,obstat exceptio rei iudic. vendicanti res singulas ex eadem causa, vt ff.de except.rei iudic. l. Iulianus. & l.si quis cum totū.eadem ratione, quia plus semper in se continet quod est
5 minus. Sed † contra regulam est, quia si interrogo vtrum promittas Stichum aut Pamphilum: & respondeas de Pamphilo tantum, stipulatio est inutilis,quia interrogatio nō videtur præcessisse. ergo plus non semper continet quod est minus,vt ff.de verbor.oblig.l.inter stipulantem.§.si stipulante. Sed respondeo, & dico quòd ibi non impeditur stipulatio valere ex eo quòd non videatur interrogatio præcessisse de Pamphilo: præcessit enim cùm plus contineat in se minus: sed ideo impeditur, quia concepta alternatiuè interrogatio de quolibet, videtur concepta sub conditione: scilicet si alterum nō detur. ff.de optio.leg.
6 l.cum ita.in prin.† Et ideò si respondetur ad alteram pure: videtur inter interrogationem & responsionem in qualitate diuersitas: quæ diuersitas qualitatis reddit stipulationem inutilem,vt ff.de verb.oblig.l.j.§.si
b quis simpliciter.Item[b] contra regulam est: quia si concedatur alicui merum imperium, vt latrunculatori,non videtur concedi cognitio de
c re pecuniaria[c]: ergo merum imperium quod est plus,non continet in se cognitionem causarum ciuilium quod est minus,vt ff. de iudic. l.fo-
7 lemus.§.latrunculator. Sed † dicen
d dum[d] est, quòd merum imperium & iurisdictio sunt species distinctæ
e adinuicem separatæ[e], vt not. ff.de iurisd.omnium iudic. l.imperium. & ideò vna concessa nominatim, potius videtur altera denegata. vt in §.latrunculator.arg.C.de procu. l.maritus.& de pact.conuen.l.fi. & ff.de vulg.& pupil.substitut. l.si ita quis.& l.cum ex filio.§.filio.& l.ex facto.§.item quæro. hîc autem loquitur de illo pluri sub quo minora continentur, vel comprehenduntur,vt species,vel partes. & eodem modo responderi potest ad c.cui de non sacerdotali. §. de præben. quia posito etiam quòd non sacerdotalis

lis esset maior quàm sacerdotalis, concessa non sacerdotali videtur sacerdotalis potius denegata: quia non se habent, vt pars & totum de quibus loquitur regula, sed habent se vt distinctæ species inuicem separatæ.

ADDITIO.

a ¶ §. si stipulanti. Adde quando pluri seu maiori summæ inest, pulchrè Bart. & Alex. in d. §. si stipulanti. vbi ponit Alex. regulam cum sex fallen. & aliquas quęstiones ad materiam. & vide hîc Doct. Moder. post glos. & Bar. in l. si vnus. §. si cùm mihi. ff. de pact. limit. nisi de voluntate partium appareat, vt in maiori quantitate nõ contineatur minor, tũc non habet locum hæc regula, vt not. glos. quam faciunt sing. ibi Angel. Alex. Francisc. Aret. in j. col. & Lud. Bologn. in suis primis interpret. in d. §. si stipulanti. Item limita secundum Alex. in consil. clxxix. col. vlt. versi. nec etiã. vol. v. nisi diuersæ & separatæ sint dispositiones, & vna facta de maiori, & alia de minori, quia tũc in maiori summa nõ comprehenditur minor, vt l. ex facto. §. item quæro. ff. de vulg. & pupil. subst. vide per Moder. in d. §. si stipulanti. & Dy. j. in reg. in toto. & decis. Capellæ Tholos. ccviij. & Deci. in l. in eo. ff. eo. Limita vltra limit. hîc positas, & alias quas ponit Alex. in d. l. ex facto. §. item quæro. & in l. Sempronius Proculo. ff. de leg. ij. vt per Panor. in c. fi. de plus petit. scilicet hanc regulam non procedere, quando negatiuè profertur: & ita not. Archid. iij. q. ix. c. nihilominus.

b ¶ Item. Adde ibi Bart. Paul. de Cast. Imol. & Alexand pulchrè, & in d. §. si stipulanti. quòd magis vitiat diuersitas in qualitate quàm in quantitate. & ratio est secundum Bart. & Docto. in d. §. si stipulanti. quia diuersitas in qualitate inducit diuersitatem circa substantiam obligationis, vt sentit hîc Dyn.

c ¶ Pecuniaria. Adde an iudex maleficiorum cognoscat de causa ciuili, vide Innoc. in c. cum oporteat. de accusat. & Bald. & Bart. in l. pen. ff. de calumnia. & Bart. & ibi Alex. in addit. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. & Cyn. in l. si quis ad se fundum. C. ad legem Iul. de vi publ. & Bald. in l. testam. & ibi Doct. C. de testamen. & Angel. Aret. post gl. in verb. tramites. in proœmio Instit. col. vlt. & Bald. & Lud. Bolog. in secundis interpret. in l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudic. vbi dicit ꝙ incidenter bene potest cognoscere. Inquantũ dicit iudicem maleficiorum posse cognoscere incidenter de causa ciuili, dic hoc verum viuente eo contra quem est inchoata causa criminalis: secus si moriatur, quia contra eius hæredem pronuntiare non posset. l. diem functo. & ibi Bar. ff. de assessor. secundũ Rom. sing. cccxxv. incip. quæro nunquid. nec etiam contra tertium, vt not. singul. Bart. in alleg. §. qui furem. quod intelligo quando procedatur per viam accusationis, non autem per viam inquisitionis, vt not. Inn. in c. cum oporteat. de accusat. licet Bald. contrà in l. ea quidem. col. vj. C. qui accus. non poss. & Alex. in d. §. qui furem. ff. de furt. puto autem quòd si tũc vocaret iudex ciuilium causarum, quòd iudex maleficiorum posset de illis cognoscere, vt not. Angel. in l. si vacantia. In ij. opposit. ver. item ex prædictis. C. de bon. vacan. lib. x.

d ¶ Dicendum. Alio modo soluit Dec. in l. non debet cui. ff. eod. quòd scilicet regula non procedit, vbi est facta diuisio pluris & minoris. vide eum ibi.

e ¶ Separatæ. Adde Bart. Alexan. & Modern. in quo differunt iurisdi-

ctio & imperium, & an iurisdictio contineat in specie merum & mixtum imperium, in l. imperium. ff. de iurisdict. om. iud.

In reg. Pro possessore.

Argumenta.

1 *Possidere dolo desinens perinde tenetur, atque si possideret.*

2 *Actio utilis & directa non differunt in substantia. & nu. 17.*

3 *Possidere qui dolo desiit, quo ad damnũ suum possidere praesumitur.*

4 *Dolus in dubio non praesumitur.*

5 *Dolus per cõiecturas probari potest.*

6 *Cautio de euictione quando ei praestari debeat qui dolo possidere desiit.*

7 *Actio de euictione an concedatur eo casu quo non fuit cautum.*

8 *Actor an debeat cedere actiones ei, qui dolo possidere desiit.*

9 *Possidens quo discernatur ab eo qui dolo desiit possidere.*

10 *Possidere dolo qui desiit an actionem in rem sine cessione habeat, si aestimationem soluerit.*

11 *Solutio aestimationis habetur loco emptionis.*

12 *Aestimatio quando solui debeat, vel res ipsa restitui. & n.u. 14.*

13 *Debitor ad plura alternatiuè obligatus, eligere poterit quod soluere velit.*

15 *Aestimationem soluens, cum non possideat, an citra cessionem habeat actionem in rem.*

16 *Possidere culpa desinens, quo differat ab eo qui dolo desiit.*

18 *Dominium vtile an censeatur is habere, cui ceditur vel venditur actio in rem.*

19 *Cessio actionis & instrumentorum traditio paria.*

20 *Instrumentorum traditione transfertur dominium.*

21 *Dominium non acquiritur sine possessionis apprehensione.*

22 *Actio in rem transfertur translato dominio.*

23 *Principale trahit ad se accessorium, non econuerso.*

REGVLA XXXVI.

PRO possessore habetur qui dolo desiit possidere.

1 ¶ † SI DOLO desiisti possidere rem quam à te petebam, vel petere
a proponebam, perinde teneris [a] rei
b vẽd. sicut tenereris si possideres, [b] vt ff. de reivend. l. fin autem. §. sed & is. & ff. eod. l. qui dolo. & l. parem. cum multis similibus. ¶ Sed opponitur, & ostenditur quòd non habeatur pro possessore, vt patet, quia te-
c netur vtili, [c] ff. de noxal. l. electio. §. si is quem. & si possideret teneretur
2 directa. † Sed dicendum est, quòd
d vtilis & directa [d] non differunt in substantia, vt ff. de neg. gest. l. actio. & ideo effectu pro possessore habetur. ¶ Itẽ opponitur circa idem: quia possidenti fit cessio: vt ff. de rei ven. l. hæc si res. & tamen si dolo desiit possidere, non fit cessio, vt ff. eo. tit. l.
3 is qui dolo. & l. nec quasi. † Sed dicendũ est, ꝙ pro possessore habetur quantũ ad damnum suum, nõ quan-
4 tũ ad commodum. † Item cùm semper præsumatur abesse dolus, si adesse non probetur, vt ff. de prob. l. quoties. §. qui dolo. & de lega. ij. l. cum ita legatur. §. species. Dubitari posset rationabiliter si dolus potest
5 probari. † Et dicendum est quòd
e dolus probatur ex coniecturis [e] c. ij. de renun. in vj. nam si iam eram litem contestatus, vel dederam solùm

f Idm libellum, f vel denuntiaueram sibi quòd eram daturus libellum, & ipse desinat postea possidere, præsu. i mitur dolo desinere, & ideo conuenitur ac si possideret. argum. C. de rei vend. l. si fundũ. & ff. de edẽdo. l. quædã. §. nihil. & ex quibus caus. in pos. eatur. l. ij. & not. eo. tit. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ¶ Quæri autem potest circa materiã huius capituli, de pluribus quorũ quædam nunquàm reperiũtur sufficiẽter de-
6 terminata. † Primũ est, an ei qui dolo desiit possidere, si conueniatur, & æstimationem soluat: debeat de eui-
g ctione g caueri? & dicendum est quòd aut habuit causam ab actore, aut nõ: si habuit, caueri debet, vt ff. de donat. inter vir. & vxor. l. si donatæ. in prin. aliàs si non habuit causam, non debet de euictione caueri. vt ff. de rei vendi. l. & ex diuerso. §. petitor. & de condict. furt. l. si seruus.
7 §. cauere. ¶ † Secundo quæritur, an ex eo casu quo non cauetur possit ni
h hilominus de euictione agi h re euicta contra actorẽ cui æstimatio soluta est? Et potest dici quòd sic: quia qui æstimationẽ soluit, emere videtur. ff. rerum amot. l. si propter res. ergo licet non fuerit dictum, quòd de euictione agatur, nihilominus poterit agi. C. de euict. l. non dubita-
8 tur. † Tertio quæritur, an per actorẽ debeant actiones cedi ei qui dolo desiit possidere? Et videtur quòd cedi non debeant: vt ff. de rei vend. l. is qui dolo. & l. nec quasi. Ecõtrà quòd cedi debeant. vt ff. de re iudi.
9 l. in depositi. † Mihi videtur esse differẽtiã inter eũ qui possidet, & eum qui dolo desiit possidere: quia qui desiit possidere, aut desiit culpa interueniẽte, aut dolo. Si culpa, debẽt cedi actiones. l. si culpa. ff. de rei vendi. si dolo, idẽ: vt ff. de re iudic. l. in depositi. si habeat causam ab actore. sed si non habeat causam ab actore, non debent cedi. vt d. l. is qui dolo. & ibi notatur. Si verò possideat i licet per cõtumaciã nõ restituat, & propterea iuramentũ in lite delatũ fuerit actori, æstimatione soluta, actiones debẽt cedi, vt ff. de rei vend. l. hæc si res. Et ratio est, quia actor sibi imputare debet, cùm posset petere præcisè cõpelli possessoré restituere: vt ff. de rei vẽd. l. qui restituere. & nõ petiit: sed cum dolo possidere desierat, hoc sibi imputarẽ nõ potest, & ideo facilior est causa excusandi eum à necessitate cedẽdi. Nam cũ possidebat, & actor petere poterat prçcisè cõpelli, & nõ petiit, sed magis æstimationẽ voluit, sua sponte alienasse videtur, & ideo cedere compellitur: vt ff. de rei vendi. l. eius rei. & l. hæc si res. sed cum dolo desierat possidere, non sponte, sed ex quadam necessitate. & ideo cedere non tenetur, vt d. l. is qui dolo.
10 ¶ † Quarto queritur, an is qui dolo desiit possidere, & æstimationẽ soluit, habeat actionẽ in rem sine aliqua cessione. tex. enim dicit. ff. rerũ amot. l. si propter res. quòd in rem actio ei danda est, sed non apparet vtrum ipso iure, an per cessionem. & ideo videtur dicendum, si res erat præsens, id est, si possessor æstimationem soluens habeat possessionẽ tempore æstimationis solutæ, quòd statim quæritur sibi dominium, & ideo statim habet rei vendicatio-
k nem in habitu, k vt d. l. eius rei. & si cer. pet. l. certi condict. §. vlt. licet in actu nõ habeat, nisi desinat possidere: vt notatur de hæred. vend. l. fi. Et
11 hoc apparet: † quia æstimationis solutio, pro emptione habetur, vt ff. pro empt. l. j. & ij. in fin. & l. iiij. Sed si vendo tibi rem meam penes te constitutam, statim trãsfertur in te dominiũ, quasi videar tradidisse, vt instl. de rerũ diuis. §. nihil. & ff. de acqui rerum do. l. qua ratione. §. in-

terdum. ergo si æstimationem recipio à te possessore, statim tibi possessori dominiũ acquiritur: sed si possessio nõ erat penes eum qui æstimationem soluit: quia fortè dolo desierat possidere, sicut cauetur in tex. regulæ: tunc remanet dominiũ penes me dominũ, qui æstimationẽ recepi, & cõsequẽter in tẽ actionẽ cedere teneor, si culpa desiit possidere: secus si dolo, vt dictũ est s. in proxima quæstio. & hoc in rei vendicatione directa. Quid autẽ in vtili. j. q. vj. dicetur.
12 ¶ † Quinto quæri potest, quid si res rediit ad actorẽ, qui æstimationẽ recepit. & is qui æstimationẽ soluit, velit rẽ reuocare, & actor paratus sit restituere æstimationẽ, an excludat eum qui æstimationẽ soluit à petitione rei: & videtur ꝙ sic, arg. ff. cõmoda. l. in cõmodato. §. fi. & l. rem mihi. in princ. & de cõdict. sine causa. l. si fullo. Econtra videtur, vt ff. de rei ven. l. si culpa. & ideo Glossatores iuris ciuilis variãt: quia di-
13 cunt in l. in cõmodato. §. fi. † ꝙ est in electione illius qui æstimationẽ recepit, vtrum restituat rem vel æstimationem: & propter hoc est, quia cũ alternatiuè teneatur ad alterum: vt ibi patet in text. ergo secundum regulã debet esse electio debitoris conuenti, vt ff. de iure dot. l. plerũq;. & j. eod. in c. in alternatiuis. alij distinguunt: quia si æstimationẽ soluit ille qui habet causam à domino: vt commodatarius & depositarius, fullo, & similes, tunc est in electione sua petere rẽ vel æstimationẽ: aliàs sit electio domini, ad quẽ redit possessio: quia aliàs si dolo commodatarij, vel depositarij res absit, & mihi eo nomine condemnetur, teneor sibi cedere actiones mihi cõpetentes: vt ff. de re iudic. l. in depositi. secus si non haberet causam à me, vt ff. de rei ven. l. is qui dolo. & ita gl. in l. ij. ff. de cond. sine cau. & de rei vendic. l. si culpa. & ista distinctio videtur satis rationabilis. Mihi tamen videtur aliter distinguendum:
14 † quia aut tẽpore æstimationis solutæ possessio rei erat penes eum, qui æstimationẽ soluit, aut non: si erat penes eum, dominiũ cœpit pertinere ad eũ, vt ff. de rei vend. l. eius rei. & consequẽter desinit pertinere ad dominũ, qui æstimationem recipit: quia non potest esse apud plures insolidũ, vt ff. cõmoda. l. si vt certo. §. si duobus. & de castren. pecul. in l. hæreditatem. §. pater. Si ergo is qui cœpit esse dominus, petat ab eo qui desiit in totum dominus esse, & possidere, necesse habebit restituere rẽ: tunc nec auditur si velit restituere æstimationẽ. arg. ff. de rei vẽd. l. qui restituere. quia cum sponte semel æstimationem recepit, cum posset præcise consequi rem: consequenter videtur renuntiasse rei, arg. ff. de lege commisso. l. si fundus. & C. de pact. inter emp. & vend. l. commissoriæ. & ideò frustrà postea conatur retinere rem illam cui semel renunciandũ putauit, arg. ff. de statu hom. l. homo liber. & C. de rebus cred. l. si quis iusiurandum. Sed si non erat possessio penes soluentem tempore æstimationis solutæ: tunc dico aut aut apprehendit possessionem inutilem antequam rediret possessio ad dominum, aut non. Si apprehendit, statim est ei quæsitũ dominium, & desiit pertinere ad eum, qui æstimationem recepit, quia rem habere nõ poterat probabiliter: & poterit habere locum distinctio posita in præallegata. l. ij. de cond. sine cau. vt distinguatur. Aut ille qui æstimationem soluit, habebat causam à domino, aut non, vt dictũ est. sed si nõ apprehendit antequàm rediret ad dominum, subdistingue: aut dominus cessit actionẽ soluenti, aut non: si cesserat, habet necesse restituere

rem

rem,vt ff.de rei vend.l.si culpa.cir-
ca fi.si non cesserat,est in electione
sua restituere rem vel æstimationé,
quam percepit,vt d.l.in commoda-
to.§.fi. & hoc casu potest propriè lo
cum habere gl. ibidem posita, quæ
15 concedit electioné conuento.¶†Se-
xto quæri potest, an ille, qui soluit
æstimationem cùm non possideret,
quia culpa fortè vel dolo possidere
desierat,habeat vtilem in rem sine
m aliqua cessione? [m] quod non vide-
tur:quia lex dicit actionem ceden-
dam, vt d.l. hæc si res.& l. si culpa.
§.j.ff.de re iu.l.in depositi. ergo sine
cessione non datur:quia si ipso iure
sine cessione daretur,superuacua fo-
ret cessio. & propterea non facien-
da,vt ff.vt leg.nom. caue.l. hæc sti-
pulatio,§.diuus. Azo autem dicit in
gl.quæ est in eo.tit.l.eius rei.& præ-
dicta l. si culpa. quòd vtilé in rem
habet,quia ius actoris emisse vide-
tur,dádo litis æstimationem. vnde
tanquam emptor habet vtilem , vt
C.de hæred.vend.l.fi.emptorem au-
tem constat habere vtilem sine ali-
n qua cessione, [n] vt eodem tit.l. emp.
& l.postquã.& l.seq.& no.C.de leg.
l.ex legato. ergo & is,qui dolo de-
siit possidere habet vtilem æstima-
tionem solutam sine aliqua cessio-
ne. Ad arg.ꝙ cessio sit superuacua,
patet responsio: quia per cessionem
incipit habere directã nomine cedé
tis, quod sine cessione nullo modo
16 habet.ergo nõ est superuacua.† Ité
contra Azonem est, quia secundum
hoc non videtur differentia inter
eum qui desiit culpa possidere,& eũ
qui dolo,cùm vterque habeat vtilé
æstimatione soluta sine aliqua ces-
sione.& tamé notabiliter ponit dif-
ferentiam: quia vni dicit actionem
cedendam,alteri non,vt in prælle-
gata l.si culpa.& l. is qui dolo. Sed
dicas non esse differentiam quan-
tum ad vtilem quæ ex ficta vendi-
tione datur: quia illam vterque ha-
bet æstimatione soluta.Sed differen
tia remanet quantum ad directum
eius exercitium,quod per cessionem
transfertur.quia cùm cessio non fiat
dolosè,si ab actore causam non ha
beat:ergo non poterit intentare di-
rectam. Ei autem, qui culpa desiit
possidere,fiet cessio, & ideo poterit
intentare directã. Item contra Azo-
17 nem:† quia non est differentia in-
ter directam & vtilem:imò vtilis &
directa est eadem in substantia:siue
eadem est substantia vtilis & dire-
ctæ.vt ff.de neg.gest.l.actio & not.
C.de act.& oblig.l.ij. Sed respódeo
pro Azone: quia licet sit eadé sub-
stantia vtriusque,tamé differre pos-
sunt accidente, sicut homo ab ho-
mine. Accidere enim potest quòd
directæ obstet exceptio, & nõ vtili:
o & econtrà [o] quòd obstet vtili & nõ
directæ,arg. eorũ quę leguntur ff.de
pact.l.si cum emptore. & de trãsact.
l.fi.& de solut.l.si duo. Et propterea
expedit aliquando habere plus vnã
quàm alterã, & per hoc apparet ef-
fectualé remanere differentiam in-
ter eum qui culpa, & eum qui dolo
desiit possidere.& consequenter opi
nio domini Azonis absurditatem
18 non continet. ¶†Septimò quæri po
test,an ille,cui ceditur vel venditur
p in ré actio,habeat dominiũ vtile, [p]
sicut ecõtrà qui æstimationem pro
re soluit habet vtilem,in rem, vt di
ctum est in proxima quæstione? &
videtur primò quòd cessa actione
19 in rem dominiũ trãseat:† quia ces-
sio actionis & traditio instrumento
rum paria videntur, vt ff. de leg.j.l.
seruum.§.eum qui.& de leg.iij.l.qui
20 chirographum.sed† traditio instru
mentorum inducit trãslationem do
q minij, [q] vt C. de donat.l.j. ergo &
cessio actionis in rem. Ecõtrà vide-
tur quòd non transeat, quia ad ac-
quisitionem vnius iuris non sequi-

tur acquisitio alterius, in cuius acquisitione factum verum requiritur, vt ff. de acquir. pos. l. cùm hæredes.
21 in princ. † Constat autem quòd in acquisitione dominij requiritur verum factum, id est apprehensio possessionis, vt ff. de pact. l. in traditionibus. & de rei vendi. l. pen. C. & ff. eo. tit. l. si aget. & de act. emp. l. Quintus. & de act. & oblig. l. obligationũ substantia. Ergo licet per cessionem acquiratur vtilis in rem, non propterea sequitur quod acquiratur vti
22 le dominium. † Dico igitur quòd transferendo dominium, transferre videor actionem in rem, quæ pro dominio datur, vt dictum est suprà in proxima q. sed econtrà cedendo actionem in rem, non propterea transfertur dominium. Et est ratio, quia dominium est causa rei vendicationis, vt ff. de rei vend. l. in rem actio. Econtrà autem rei vend. non est causa dominij, sed ex dominio procedens: & ideo translato dominio translata videtur rei vendicatio quæ ex dominio procedit & sequi-
23 tur: sed non econtrà: † quia principale trahit ad se accessorium, vt ff. de fun. instr. l. fundi. §. fi. sed econtrà accessorium non trahit ad se principale, vt ff. de vulg. & pup. sub. l. ex pupillari. & quibus mod. pig. vel hypot. sol. l. Lucius. Quomodo ergo intentat rei vendicationem qui dominium non habet, cum rei vendicatio detur domino tantùm, vt ff. de rei vend. l. in rem actio. Respõdeo, intentat vtilem ex persona cedentis propter dominium, quod ad cedentem pertinet, nomine tamen suo qui experitur: directam verò ex persona & nomine cedentis intentat. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Perinde teneris. Adde, an statutũ loquens de possessione comprehendat eum, qui dolo desiit possidere, vide Ioan. And. hîc. & Aret. in rub. de acquir. possessio. col. fi. F. C.

b ¶Possideres. Adde Bar. in l. quoties. ff. si famil. fur. fecis. dic. & Dyn. in reg. bona fides. j. eod. & Iaco. Butr. Bar. & Lud. Bolog. in suis primis interpretat. in l. si culpa. ff. de rei ven. & Bald. & Lud. Bolog. in secundis interpretat. l. si res. ff. de rei vend. in sequenti limit. Dyn. hic, quòd qui dolo desiit possidere, non habetur pro possessore, quo ad commodum suum: sed quo ad sui damnum. & vide Ange. Aret. in §. omnium autem. col. x. versi. in eadem gl. in fin. Ias. col. xiiij. inst. de action.

c ¶Vtili. Adde an qui dolo desiit possidere conueniatur vtili vel directa. Bar. & Flor. in l. elect. §. j. ff. de noxa. & Bar. not. in l. quanquam. §. Iulianus. ff. de aqua plu. arc. & in rub. & ibi Bal. ff. de rei vend. & Bal. Salyc. & Alex. in l. curatoris. C. de neg. ge. & Cy. in l. vnica. C. de alie. iud. mutan. cau. & Ioan. Fab. in §. omnium col. vj. vers. veniamus ad secundum. & ibi Ias. col. xiiij. versi. veniamus nunc ad secundum. instit. de act. & ibi Dy. & Abb. in c. j. de alien. mut. iudi. cau. col. ij. vers. ij. opp. & Ioan. Andr. & Phil. Franc. hîc, & Ioan. de Anan. in c. cum sit. de simo. & Fely. in c. pe. in princ. de except.
Adde eundem Dyn. suprà in c. ratihabitionem. nu. 10. eod. tit.

d ¶Directa. Adde an vtilis & directa differant in substantia vel specie. Ioan. Fab. in dicto §. omnium. col. vij. vers. iuxta hoc. & Bart. in dicta l. Actio. versi. ij. quæro. & ibi Bal. & Moder. ff. de neg. gest. Cyn. in l. j. in j. quæst. & ibi Bald. col. iiij. versic. modo venio. C. de act. & oblig. & Bart. in l. j. ff. de act. & oblig. colum. iiij. & Iason in §. præiudiciales col. x. versic. in ead. gloss. ibi contrariæ Instit. de actio.

Conlect

e ¶ Coniecturis. Adde Ioan. Fab. & Ias. in §. omnium autem. col. xvij. versic. veniamus. instit. de act. qui idem tenent, & Bart. in l. qui petitorio. in princ. ff. de rei vendic. & in l. non solùm. §. morte. col. xiiij. ff. de no. oper. & Bald. in procem. Decret. col. iij. & Innoc. in c. bonæ. el ij. de postul. præla. & Io. And. hic in Mercur. & Bart. in l. sin autem. §. sed & is qui. ff. de rei vendic. Bal. in c. fin. ad finem. de iud. Specul. tit. de empt. & vend. §. nunc dicendum. versic. sed nunquid. & Bart. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. quibus ex caus. in posses. eatur. quid de eo qui non per dolum, sed lata culpa desiit possidere, an habeatur pro possidente, vide Ioan. Fab. & Ias. vbi suprà. & Bar. in l. qui restituere. ff. de rei vendicat. & Bald. in l. vnica. C. de alien. iud. mut. causa. & ad omnia suprà dicta vide Ang. Aret. in §. præterea. inst. de act. & Felyn. in cap. pen. col. ij. versic. dum concluditur. & ibi Bal. & Abb. de except. quando allegans possessoré dolo desiisse possidere, debeat probare dolum, & quomodo, & textum in l. dolum. & ibi Doctores C. de dolo.

f ¶ Libellum. Nota hinc ex verbis Dyni, quòd ille qui semel fuit in iudicio, postea si absit, semper præsumitur latitare, & sic dolo subterfugere. ita not. Bar. in l. dies. §. prætor ait. numero 22. ff. de dam. infec. qui allegat Dynum hîc, aliter tamen ibi loquitur Imol. reprobando Bart. & idem ponit Bart. in l. si finita. §. Iulianus. numero 29. versic. modo ad propositum. eodem titulo. Gab. Sar.

g ¶ De euictione. Adde glos. & Bart. in l. & ex diuerso. §. petitor. ff. de rei vendic. & glos. & Bart. in l. litis. in iij. quæst. ff. pro empt. & l. in depositi. & ibi vide Modern. de re iudic. glos. & Bart. in l. si propter res. ff. rerum amotarum.

h ¶ Agl. Adde glos. in d. §. petitor. quæ tenet quòd sic: sed tu habes glos. in l. fin. ff. ex quib. caus. in posses. eatur. vbi contra tenet & Iac. Butr. ibi. & Bart. in d. l. litis. in ij. q. & in d. l. in depositi. & ibi Modern. ff. de re iud.

i ¶ Possideat. Adde Iac. Butr. in rep. l. si culpa. ff. de rei vendic. & Bart. in d. l. in depositi. qui tenent contra Dyn. sed Alexand. ibi in princ. concordat eos, dicens, quòd rei vendicatio non debet cedi reo possidenti, qui soluit litis æstimationem, sed bene actiones personales: & sic debet intelligi Dyn. in cæteris verò sequuntur Dyn. quando dolo desiit possidere reus, non sunt sibi cedendæ actiones. & pulchrè per Bart. & Alexand. in d. l. in depositi. Bart. & Doct. Modern. in d. l. si fullo. ff. de condict. sine caus. & Bart. post glo. in l. si propter res. ff. rer. amot. Sed an cedens vel vendens tenentur instrumenta sua ostendere, quibus cognoscatur de efficacia iurium suorum: vide tex. & Bar. in l. Titius hæres. ff. de act. emp. & vendit. & Bald. in consil. ccl. libro primo. & Rom. in consil. cciiij.

k ¶ Habitu. Adde quòd idem tenet Bart. in l. si propter res. ff. rer. amot. in j. oppos. & vide Bart. in l. si culpa. ff. de rei vendicat. & in l. prima. col. iij. versicu. videndum. in vltimo membro. ff. de act. & oblig.

l ¶ Præallegata. Adde quòd Bart. in d. l. si fullo. quæ est l. ij. ff. de cond. sine cau. in iij. oppos. dicit Dyn. hîc diuinare quantum ad l. ij. & vide ibi Bald. maximè Fulg. & Modern. & Bar. & Doct. in l. incommoda. vbi dicit tres esse actiones, quæ competunt huic qui soluit æstimationem: videlicet actio ex eo cõtractu, condictio sine causa. & rei vendicatio. & adde Bart. & Bald. post Iacobum But. in dicta. l. si culpa. & quod not. Bald.

Bald.in consil.cccxvj. lib.ij. & decis.Capellæ Tholos.ccvj.

m ¶Cessione. Adde Cyn.in l.vnica, in vlt.q.de alie.iudic. mutan. causa facta.&in l.certi.C.de hæred.vend. & Bal.in d.l.si culpa.ff.de rei vend. & Bart.in l.j. col.v.versic. quæro si vtilis cedatur. ff. de act.& oblig. & Bald. in l.ex nominis. C.de hæred. vend.& Felin.post Abb.& Doct.antiqué in d.c.pen.de except.in princ.

n ¶Cessione.Adde quot sunt casus in quibus trãsit vtilis sine cessione, gl. & Doct.in l.emptor.& l. ex legato. hic alleg.& Cyn.Bart.Bal. Salyc.& Alexan.in l.qui stipendia.C.de procurat. licet sit regulare quòd non transeat vtilis sine cessione : vt l.j.ff. pro socio. cum duabus legibus sequentibus: & vide Bart. in d.l.j.col. v.versic.quæro an ex solo.ff.de act. & obl.& Doct. in d.l.qui stipendia.

o ¶Econtra.Adde quòd per istam rationem præcedentem tenet Dyn. in l.si mihi. in princ. ff. de leg.j. quòd quando cessionarius agit, debeat exprimere vtrum agat vtili, vel directa:& idem tenet Bal. in l.j.q.vlt. C.de act.&obl.Alex.cons.clxxxvij. col.ij.versic.ij.ex alio.vol.ij.de quo per Spec.tit.de procurat. §.sequitur. versic. sed nunquid agens ex iure cesso.qui tenet cõtra Dy.licet Ioan. And.ibi in addit. sequatur Dyn.sed Bart.in l.si duo rei.ff.de solut. dicit quòd ex tenore libelli potest apparere an intentet directã vel vtilem. & vide ibi Alex. in addit. Bart. sed quæritur an cessionarius teneatur facere fidem de instrumento cessionis ante litem contestatam. vide Bart.& Bal.vbi suprà, qui dicunt ꝙ si agit directa nomine cedentis, tenetur facere fidem:secus si vtile nomine suo.& ad prædicta omnia vide Bar.in l.qui stipendia.C.de procurat. & ibi Bal.quo ad primã quæstionem:quia quo ad vltimam tenet ibi in fi.quòd etiam debet ante litis contestationem fieri copia instrumenti cessionis, ex quo in libello fit mentio de cessione,nisi iuret tũc se edere non posse: per not.per Inn. in c.j. de probat. & tenet Bart. in l. edita C.de edendo.quod nota, quia ita solet practicari in curiis. & vide decis.Capel.Tholos.cxcv. quidã tenet. licet contrarium teneat decis. Parlam.Delph.cccccclxvij.

Adde quod notaui in apostil. in præalleg. decis. & in addit. ad Stylum Parla.par.j.tit.an pars agẽs. vers.j. dixi in addi.ad Bar.in l.postquam. §.si dies.in vers.teneatur.post Alex. & alios.ff.vt leg. nom. ca. Feder.de Senis cons.cxj. Alex.consil.iij. vol. ij.& Barth.Soc. in suo tract.fallent. regula cxiij.

p ¶Vtile. Adde Bal.in l.per diuersas. in xj.q. C.mand.& Bald.in l.fin.de hæred.vend. Dy.Bart.Ang.& Imol. in l.j. ff.pro empto.ad q. Dyni vide Bar.in j.col.ver.videndũ est.in vlt. memb.ff.de act.& oblig. & Bald.in l.j.col.j.C.de alie.iud.mut.causa.& quæ not.Bart.& Lud. Bologn.in l.si res.ff.de euict. & not. quòd licet ex cessione competat vtilis actio cessionario,non tamen vtile dominiũ: quia sine traditione nõ potest quæri:vt l.traditionibus.C.de pact.& tenet Dyn.hic,& Bald.in consil.cliij. in fi.versic.considerandum.lib.j.& quo modo cessionarius debet formare libellum, vide Bart.in l.fin.C. de hæredit. vendit. vbi dicit, quòd debet dicere,quòd talis res pertinet ad Titium iure dominij, vel quasi. &vide Doct.suprà alleg.& Bal.in l. si culpa.& ibi Alex.in addi.ad Bar. ff.de rei ven.& Bal. in l. eum qui.§. prętor.ff.de publ.& Dy.hic,in fine.

Adde an procedat libellus iste:peto talem fundũ,quẽ dico ad me pertinere iure dominij,vel quasi, Lanfr.de Oriano in c.quoniam contra.§. petitiones

titiones. & ibi dixi in apost. in ver. iure dominij. nu. 7. de probationib. & Fely. in cap. ij. col. vij. versi. ij. aggreditur. post Panormit. ibi, de libelli oblatione.

q ¶Dominij. Adde eundem Dyn. in cap. j. numero 34. vbi annotatum fuit. suprà eod. F. C.

In reg. Vtile. Argumenta.

1 *Electio canonica non vitiatur per confirmationem inutilem.*

2 *Contractus factus cum pupillo auctore vero tutore, valet, licet falsus tutor accommodauerit & ipse autoritatem.*

3 *Donatio facta vltra quingentos aureos, non vitiatur nisi quatenus modum excedit.*

4 *Compromissum factum in liberum & seruum vitiatur propter adiectionem serui.*

5 *Legatum adimitur per translationem quamuis inutilem.*

6 *Vtile quando per inutile vitietur. & num. seq.*

REGVLA XXXVII.

VTILE non debet per inutile vitiari.

¶HVIVS regulæ innumerabilia in-
1 ueniuntur exempla: † vt ecce: iure cauetur, quòd si præcedat canonica electio, non vitiatur per quancunque confirmationem quoquo iure inutilem: vt suprà de electio. cap. si confirmationem. Item si damno hæredem meum, & Regem Franciæ decem dare, tenetur hæres, licet Regem Franciæ damnare non potuerim: vt ff. de leg. j. l. si duobus.
2 §. hæres. † Item si pupillo contrahenti præbuit autoritatem vnus tu-
a tor verus & alius falsus, [a] valet nihilominus cõtractus: ratio est, quia vtile per inutile non vitiatur, vt ff. quod falso tut. auth. l. j. §. sed Pom-
3 ponius. † Item si donatio facta vltra quingentos aureos, quatenus excedit modũ, vitiatur: quatenus non excedit, non vitiatur: vt C. de donat. l. sancimus. arg. ff. de constit. pec. l. sed etsi decem. de vsur. l. placuit. & l. pecuniæ. in prin. & l. vsuras. & de iu. dot. l. siue generalis. & de ver. obl. l. quæ extrinsecus. & l. j. §. sed si mihi. Sed contra regulam videtur ff. de arbitr. l. parui refert. (aliàs incipit,
4 Pædius) † vbi si compromittatur in quẽdam liberũ, & quendã seruum, compromissum est inutile in personam liberi propter adiectionẽ ser-
5 ui. † Item videntur obstare leges, in quibus cauetur, quòd vtile legatum
b vitiatur propter translationem [b] inutilem, vt ff. de leg. j. l. planè. in prin. & de adim. leg. l. legatum. §. pater. & l. etsi transferam. & ff. de aqua quotid, & æsti. l. j §. item quæritur. vbi per admistionem inseparabi-
6 lem vitiatur vtile per inutile. † Sed
c dicunt Doct. [c] aliquando quòd hęc sit regula, cætera sint specialia: quæ solutio est plena & expedita: sed in omnibus specialibus esset rationem specialitatis probabilem assignare.
7 † Alij dicunt, quòd aut vtile ab inutili separari possit aut non. Primo casu vtile per inutile non vitiatur. Secundo casu vitiatur, vt de aqua quot, & æsti. l. j. §. item quæritur. & §. Trebatius, & not. ff. de vsur, l. pecuniæ fœnebris, de cõd. fur. l. si seruus. & §. boue. & C. de agr. & cẽs. l. quẽadmodum, vbi determinatur apertè quòd parte indiuidui irritata totum irritatur. Contra quã solutionem videtur ff. com. præd, l. propriũ. Sed dicendũ est, quod licet ius seruitutis exceptæ esset indiuiduum, personæ tamen à quibus excipiebatur erant diuiduæ: & ideò

& ideò facta relatione ad personas
diuiduas, vtile non vitiatur per in-
utile: quia per relationē prædictam
possibile est vtile ab inutili separari.
Sed contra hanc respōsionem vide-
tur l. præal. Pædius. §. in seruum. ff.
d de arbit. vbi erat ius indiuiduum d
scilicet ferendæ sententiæ & perso-
næ diuiduæ, & vtile per inutile vitia-
tur. Sed ibi agebatur de iure quod
non cadebat insolidū in personam
cuiuslibet separatim, aliàs secus, vt
eod. tit. l. sed si ita. & ideò vtile per
inutile vitiatur. & in l. propriū. age-
batur de iure quod insolidū in per-
sonā cuiuslibet separatim cadebat,
& ideò vtile per inutile nō vitiatur,
cùm sit diuiduitatem reperire circa
8 personas † Latius e tamē dici posset,
e q; oportet tres casus distinguere: nā
aliquando duo concurrere debent
ad confirmationē vnius actus, quo-
rum vnum est vtile, alterum inutile,
& tunc si vnum per se sufficeret, va-
let quod agitur, vt ff. quod falso tut.
auth. l. j. §. sed Pōponius. & de arbit.
l. sed si ita. aliàs si vtrunque requi-
ritur non valet, vt ff. de arbitr. l. Pæ-
dius. §. in seruum. Aliquando vnum
solum est factū, ex pluribus, tamen
quibusdam vtilibus, & quibusdam
inutilibus cōmixtum: & tunc habet
locū distinctio. Aut potest vtile ab
inutili separari, aut nō, vt d. l. j. §. itē
quæritur. §. Trebatius. ff. de aqua
quot. & æsti. Aliquando plures sunt
actus distātes prorsus & separati, &
quorum secundus accedere videtur
ad reuocationem primi: & tunc se-
cundus omnino inutilis non tollit
primū: sed si quid vtilitatis licet nō
perfectæ cōtineat, tollit primum, vt
ff. si cer. pet. l. certi condictio. §. quo-
niam. & instit. quib. mod. tol. oblig.
§. præterea. & ff. de leg. j. l. si seruus
legatus. §. si seruus. & de legat. iij. l. si
iure. & de iniust. rup. & irrit. testam.
l. ij. & de his quibus vt indig. l. cùm
quidam. & de legat. j. l. planè. & de
adim. legat. l. legatum. §. pater. & l.
etsi transferam. Istæ tamen tres vl-
timæ videntur solutionem destrue-
re, sed non destruūt, quia ademptio
legati, quæ per eas inducitur, pote-
rat sine translatione vtiliter separa-
f tim procedere: f & eodem modo re-
spondendum est ad l. iij. §. minor. de
fundo instr. leg. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Falsus. Adde quòd si sint duo te-
stes, quorum vnus est infamis infa-
mia facti, vel aliàs de iure inhabi-
lis: alter verò testis sit multum fide
dignus, isti duo testes faciunt plenā
probationem: quia integerrima fi-
des vnius, supplet imperfectionem
alterius, vt not. Bal. in l. si quis ex ar
gentariis. §. quid enim. in princip. &
ibi Ludouic. Bologn. in suis primis
interpretationibus. ff. de eden. & ibi
Alex. col. j. versic. ij. not. & idem te-
net Ang. in consil. j. & And. Barbat.
repet. Io. in Ioannina. c. cùm Ray-
naldus. de testam. & Barth. Soc. in l.
Gallus. §. ille casus. col. pe. ff. de lib.
& posthum. Bald. & Fulgos. in l. j. C.
de testam. & Alex. in consil. lvj. vlt.
col. vers. ij. potest. & in cons. ccxij.
col. iij. versic. sed attento. vol. ij. &
Sali. in l. in bonæfidei. col. x. C. de re.
cred. & Fely. in c. testimonium. col.
ij. versic. ij. nota. de testibus. Et idem
est in duobus notariis rogatis de
vno actu, & vnus est habilis, & alter
inhabilis, q; valet scriptura: vt per
Bald. & Doct. in d. l. si quis ex ar-
gentariis. & Ioan. de Imol. in consi.
lxix. & ad hanc reg. supradictam vi-
de Hippol. de Marsil. in sing. cxcvj.
& quæ dixi in §. vj. & ix. in glos. iij.
de iurisdict. omn. iudic. in lib. Con-
suet. Biturigum.
Adde Dec. consil. cxxxiij. col. ij. vol. j.
b ¶ Translationem. Adde Dyn. in cap.
non præstat. in fi. infrà eod. F. G.
c ¶ Doct. Adde ad istam regulā quan-
do

do vtile vitietur per inutile, Io. Fab. & Ang. Aret. inst. de inut. stip. §. q; si quis. & Bald. in l. certi condictio. §. quoniam. col. iiij. versic. dicimus. ff. si cer. pet. & ibi Alexan. & Bart. in l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuss. & solet recurri ad gl. ord. in l. pecuniæ fœnebris. ff. de vsur. & Cyn. & Bal. in l. sancimus. C. de dona. & Bar. in disput. incip. Lapus. col. ij. vers. viij. & Alex. & Fran. Aret. in l. j. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. vbi dant multas remissiones in hac materia, præsertim Alex. in prin. & vide Spec. tit. de arbit. §. ij. versic. si cõpromittatur. & tit. de app. vers. sed pone. & Abb. in c. cum tẽpore. de arbit. & in c. Messana. in fi. post glo. de elect. & Card. Alex. in c. turbat. & c. si quid. xxxvij. dist. Bar. in l. si spõsus. §. j. ff. de don. inter vir. & vx. & Pau. de Ca. in cõs. ccccxij. in antiq. & Ioan. Fab. in §. fideiussores. instit. de fideius. & plura cumulata per And. Barb. in repet. c. Raynaldus. char. antep. & seq. de testam. per Spec. in suo aureo repertorio, tit. de vitiatis. vel non. & Ang. in consil. cv. circa princ.

Adde glo. in ver. adiectionem. in l. sed si sibi. in ver. vtile per inutile. ff. de stipul. ser. Dyn. in l. Græcè. in versic. an vtile per inutile. ff. de fideiu. Panorm. c. dilectus. num. 6. in vers. per inutile. de prȩb. Rom. cons. ccccxvij. Bar. in l. qui testamento. in vers. vtile per inutile. de leg. ij.

d ¶Indiuiduum. Adde quòd indiuiduum dicitur tribus modis, vt per Bartolum in l. Græcè. §. illud. ff. de fideiuss. & Ang. & Imol. in l. j. §. sed si mihi. ff. de verb. obligat. Angelus Aretinus suprà proximè apostil. allegata, & quæ dixi suprà in regula, generi. in prima additione, in principio, & Fely. post Abb. in cap. cùm super abbatis. de offic. deleg.

e ¶Latius. Vide quæ dixi in l. j. §. sed si mihi. ff. de verb. oblig. & in tract. diuidui & indiuidui. C. M.

f ¶Procedere. Adde eundem in cap. non præstat. in fi. infrà eod.

In reg. Ex eo. Argumenta.

1 *Legatum nemo consequi potest ex testamento quod impugnauit.*

2 *Testamentum minus solenne dicens, an si succumbat, possit in eo sibi legatum petere.*

3 *Testamentum dicere falsum, inofficiosum, & minus solẽne differũt.*

4 *Testamentum dicens inofficiosum, dicit testatorem non esse mente sanum.*

REGVLA XXXVIII.

Ex eo[a] non debet quis fructum consequi, quod nisus est impugnare.

1 † SI testamentum in quo mihi legatum erat relictum dixi falsum vel inofficiosum, non possum petere legatum in eo mihi relictum: quia aut pronuntiatum est contra testamentum: & tunc ideò non debetur, quia ex testamento b falso vel inofficioso legata non debentur, vt ff. de inoffic. testam. l. Papinianus. §. si ex causa. & l. Titia. de pet. hæred. l. si testamentum falsum. Aut pronuntiatum est pro testamento: & tunc ideò non debetur, quia nisus extiti impugnare. Et ideò non debeo consequi fructum ex eo, vt hîc, & in d. l. Papinianus. §. meminisse. & C. de iis quib. vt indignis. l. alia.

2 † Sed opponitur & videtur quòd etiam ex testamento, quod nisus sum impugnare, consequor legatum: quia si dixi testamẽtum minus solen

solenne, licet succumbam, petere possum legatũ mihi in eo relictum, vt ff. de iis quibus vt indig. l. post legatum. Sed dicendum est quòd ibi desistit ante sententiam. & ideo parcitur ei, vt d. §. meminisse. & l. alia. vel si perseuerauerit vsque ad sen-
3 tentiam, † dicendum erit differentiam esse, inter eũ qui dixit falsum, & eum qui dixit inofficiosum. & dicendo succubuit ex parte vna: & inter eum qui dixit minus solenne ex parte altera. Nam qui dixit falsum vel inofficiosum, perdit relictum, vt in præalleg. l. & hic. & qui dixit minus solenne, non perdit, vt l. post legatum. Ratio autem est, quia dicendo falsum, impugno non solùm institutionem, sed etiam legata: secus si dico minus solenne, cùm etiã ex non solenni volũtate, id est non sufficiente ad institutionem, possunt le-
4 gata deberi. † Item cum dico inofficiosum videor dicere testatorem non sanæ mentis, vt ff. de inof. testa. l. ij. & l. Titia. & de leg. iij. l. patronus. §. fin. & consequenter nec hæredem instituere, nec legata relinquere posse, Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Ex eo, Vide multa per Iaso. ad hanc regulam facientia in repetit. l. admonendi. col. xliiij. versic. tertio. num. 116. ff. de iureiur, G. S.

b ¶ Testamento. Adde plenè Cynum, Bald. Pau. de Cast. & Alexan. Imol. in l. alia. & Bart. in l. Polla, C. de iis quib. vt indign. & Bart. latè in l. post legatum. ff. de iis quib. vt indign. & in l. cum filio. in principio. ff. de legat. j. & Bald. consil. ccccl v. incip. quidam mœchus. lib. secundo. & in consil, lxx. incip. quando sapientes. vol, iiij. & quod not. Dyn. in regula beneficium. q. viij. & Bart. in l. si is qui. col. xviij. ff. de vsucap. Sed quid si quis accepit id, quod sibi debetur ex donatione causa mortis separata à testamento, an possit testamentum infringere? tenet Ludouic. de Vrbe in sing. cccclxxviij. incip. accipiens sibi. quòd non, per tex. sing. quem dixit non esse alibi, in l. si verò. versic. sed si mortis, de bon. lib. & vide ad intellectum huius regulæ Inn. & Abb. in cap. ex parte decani. in glos. in verbo, dicebant. & ibi Felyn. de rescript.

In reg. Cùm quid. Argumenta.

1 *Prohibito aliquo prohibentur ea, per quæ ad illud peruenitur.*
2 *Prohibito aliquo censentur etiam prohiberi ea, quæ ad illud sequũtur.*
3 *Matrimonio vetito vetita sunt sponsalia, & num. 6.*
4 *Venditio si prohibeatur, traditio prohiberi censetur, & num, 5. & 7.*

REGVLA XXXIX.

CVM quid prohibetur, prohibentur omnia, quæ sequuntur ex illo.

¶DVAE sunt regulæ quæ viden-
1 tur æquipollere per omnia. † Pri-
a ma[a], Cum quid prohibetur, & omne id, per quod peruenitur ad illud, videtur prohibitum: vt ff. de sponsalib. l. oratio. & de fideiuss. l. cùm lex. C. de natural. lib. l. legem.
2 in fine. † Secunda est, Cum quid prohibetur, prohibentur & omnia,
b quæ sequuntur ex illo [b], vt hîc, & C. de legib. l. non dubium. & tamen sunt omnino diuersæ: quia prima loquitur de consequentia prohibitionis mediorum, per quæ peruenitur ad extremum: secunda loquitur de consequentia prohibitionis extremorum, quæ procedunt ex pri-
3 mo prohibito. † Verbi gratia: de primo, si prohibetur matrimonium inter aliquas personas, videntur prohib-

prohibita sponsalia per quæ peruenitur ad matrimonium. vt in d.l.
4 oratio.† Item verbi gratia de secundo[c], prohibetur venditio fundi dotalis, vt in l.j.§.& cum lex. C. de rei vxo.act.& instit.quibus mod. alien.licet.in prin.& ideo si vendatur & tradatur, traditio quæ ex venditione sequitur, videtur prohibita, propterea dominium non transfertur, vt instit.quib.mod.alien.licet.
5 circa princ.† Item prohibetur venditio ascriptitij sine gleba, & ideò si vendatur & tradatur, traditio quę ex venditione sequitur, videtur prohibita, & propterea dominium non transfertur: vt C.de agrico.& censi. l.quemadmodum.lib.xj. Item prohibetur alienatio rei ecclesiasticæ non seruata solennitate quæ à iure statuitur.s.de rebus eccles.non alie. & C.de sacrosan.eccles. l.iubemus. & in authen.hoc ius porrectum.& xij.q.ij.c.sine exceptione. & ideò si vendatur & tradatur, dominium non transfertur: imò idem ipse prælatus vel œconomus ad vendicandum admittitur, vt d.l.iubemus.

Sed contra primam regulam videtur.ff.de ritu nupt.l.si quis offi-
6 cium.† vbi licet matrimonium sit prohibitum, non videntur esse prohibita sponsalia, per quæ peruenitur ad matrimoniū. Sed dicas quòd aut causa prohibitionis matrimonij erat perpetua, aut temporalis: si perpetua, videntur esse prohibita sponsalia, vt in l.oratio.si temporalis, non videntur prohibita, vt in l.si
7 quis officium. Contra† secundam regulam videtur. ff.de fundo dot.l. pen.& de vsucap.l.cum vir prædiū. vbi erat prohibita venditio fundi dotalis, & non valebat: & tamen ex ea secuta postea traditione dominium trāsfertur irreuocabiliter. Sed dicas, aut causa prohibitionis durabat: & tunc habet locum hæc regula, vt C.de legi.l.non dubium. aut erat finita, puta quia matrimonium erat solutum, & fundus desierat esse dotalis, & cesserat lucro mariti, & tunc habēt locū leges cōtrariæ. Regula ergo debet intelligi causa prohibitionis durante. Cōtraria verò, causa prohibitionis cessante. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Prima. Adde quando quid prohibetur, an videatur id per quod peruenitur ad illud prohibitū, Bart. & Bald.in antiqua lect. in l.oratio. ff.de spons. vbi sequuntur Dyn.hîc, & vide gl.Cyn.Bart.& Alex.in l.ij. ff.de iurisd.omn.iudi.& Cyn.Bald. & Saly.in l.j.C.si rector prouin.vbi ponunt quatuor brocard. Primum (vt dixi) si impeditur principale, & eius antecedēs. Secundum est, quando pricipale prohibetur, & eius consequēs. de istis duobus habetur hîc, per Dyn.& de hoc secundo per Bart.in l.non dubium. C. de legi. Alia duo brocarda sunt permissiua, scilicet, quòd vbi aliquod principale permittitur, & eius antecedens intelligitur esse permissum, vt d.l.ij. de iurisd.omn.iudic. Quartum est, cùm quid permittitur principaliter, & consequens siue sequela permitti intelligitur. de quibus vide suprà, per Doct.& Bart.in l.ambitiosa.ff. de decre.ab ordi.fac. Et quo ad primum brocardum vide Ioan.Andr. in clem.eos.super verbo, contrahere.de affinitate & consangui.& hîc Philip.Franc.& quo ad secundum, Bald.in l.& si is. C.de præd.minor. & Angel.in auth.vt cùm de appel. cog.& in auth cōsti.quę de dignit. & quę not.Dy.in reg.cùm quid vna via.j.eod.& Abb.& Fely.in c.nam concupiscentiam.de constit.

b ¶ Ex illo. Adde eundem in c.indultum.nu.24.s.eod. F. C.

c ¶ Secūdo. Adde ad hęc quę sequūtur eundē Dy.c.quæ cōtra.in prin.j.eo.

In regula, Pluralis.

Argumenta.

1 *Legatum post annos, debetur post biennium.*

2 *Testes duo intelliguntur, cùm numerus incertus requiritur.*

3 *Locutio pluralis an & quando tria requirat.*

4 *Pluralis locutio geminat singularis significationem.*

REG. XL.

a PLuralis locutio [a] duorum numero est contenta.

¶ VERBI † gratia; si libertas seruo
1 legetur post annos, de biennio intelligitur, ff. de manu. testam. l. libertas. §. post annos. Item si promit-
b titur vel legatur post dies [b], de duobus intelligitur, vt ff. de verb. sign.
2 l. inter illam. §. ita datam. † Item vbi requiritur numerus testium, si certus non adiicitur, sufficiunt duo, vt
3 ff. de test. l. vbi numerus. Sed † videtur quòd pluralis locutio requi-
c rat tria [c], & non sit contenta numero duorum. vt ff. de opt. leg. l. j. Sed dici potest, vt ibi per glos. notatur. Item econtrà videtur quòd sit contenta vno tantùm, & non requirat necessariò duo: quia si lego tibi Stichum & Pamphilum sub conditione, si mei erunt cùm moriar, & vnus tantum sit meus tempore mortis: valet tantum in eo legatum, vt ff. de condi. & demonstr. l. falsa. §.
4 fin. † Sed ibi non dicit quòd plura-
d lis locutio sit vno [d] contenta: sed dicit quod geminat significationem singularis, id est, operatur illud quod duæ singularitates diuisim prolatæ, sicut patet. ff. de legat. iij. l. qui concubinam. §. si Stichus. & C. de impub. & aliis substit. l. quamuis. & ff. si quis cautio. l. si seruus. §. j.

ADDITIO.

a ¶ Locutio. De materia huius regu. videndus est Alcia. in l. inter illam. §. fi. ff. de verb. sign. F. C.

b ¶ Legatur post dies. Adde quòd idẽ est si dicatur in diebus illis, per tex. in d. l. inter illam. secundũ glo. Bart. & Alexan. in l. eum qui Calendis. in prin. ff. de verb. oblig. & Ange. in l. libertas. §. fi. ff. de manumis. testam. Sed quid si aliquis promittit alicui in tribus terminis dare decem, nec dicit de quibus? Dicit Bart. quòd isti tres termini debent intelligi de tribus annis, in l. iij. in princip. ff. de annuis lega. & Alex. in d. l. eum qui. licet Rom. ibi teneat contrarium. Et ad omnia prædicta vide Fely. in c. plerunque. de rescript. qui idem tenet. seq. Bart.

c ¶ Tria. Adde quando pluralis locutio ad minus requirat tria, glo. sing. in §. & quod sæpe. & ibi Lud. Bolog. in suis interpretationib. post Angel. in auth. de trien. & semis. collat. iij. Aliquando significat plura secundum subiectam materiam. vt l. sed ea. ff. de leg. & per Bart. in l. seruo. ff. de optio. lega. & quæ not. Ang. Aret. in §. fi. instit. de iure perso. & Bald. in §. libertinorum. instit. de liber. & Card. Alex. in c. si officia. lix. distin. & Bald. consil. cccxcix. col. iij. vers. redeo ad primum. & consil. seq. col. iiij. versic & dico. lib. j. & Archid. & Ioan. And. in c. is cui. §. si verò. de præben. \. eod. lib. & Angel. Aret. in tract. Malefic. in verbo, pluribus. & ibi Angel. de Arlmino in addit. & Alex. consil. cxij. col. iij. versic. propterea. lib. iij. Bar. in l. qui quartam. §. si quis vnam. & ibi dixi in apost. ad eum in ver. pluralis. de leg. j.

d ¶ Vno. Adde quando pluralis locutio verificari possit in singul. Ioan. Fab. & Ang. Aret. instit. de iure perso. in prin. col. j. & Bart. in l. falsum. §. fi.

§.fi.& ibi Bald.& Barthol.Soc.ff.de condit.& demonstr.& Fely.latè in c.omnes leges. j.distin.In princ. & Bald.consi.ccccxliij.vol.j.& Alex. consil.cxxxv).in fi.prin.& in ij.col. vol.v.

Adde omnino Bald.in l.quamuis. & in l.pendit.de impub.& aliis substi. & in l.cum quidam.C.eod.tit. Bart. in l.si seruus.§.si plurium.in prin.ff. si quis caut.Cardin.Alex.in clem.j. q.xxxij.de foro compe.Panorm.in c.vt priuilegia.num.2.& ibi dixi in apostil. in versic.in singularitatem. de priuileg. & Alex.consil.lxxxiiij. vol.iiij.

In regula, Imputari. Argumenta.

1 *Conditio potestatiua, si nõ impleatur, quando non implenti imputetur. & nu.seq.*

3 *Legatum quando impediatur per casum contingentem in persona alterius.*

4 *Conditio non impleta quando imputetur, & cui.*

5 *Conditio casualis quando pro impleta debeat haberi.*

6 *Conditio mista quæ sit, & quando pro impleta habeatur.*

REG. XLI.

IMputari non debet ei per quem non stat, si non faciat quod per eum fuerat faciendum.

1 ¶PROPRIE † procedit istius a regulæ intellectus in cõditione potestatiua, quæ pendebat ex facto legatarij tantùm, vel hæredis scripti, vel alterius cui erat ascripta. Nam si impediatur eam implere per casum: nihilominus debetur relictum: b quia non stat per eum quominus faciat quod per eum fuerat faciendũ, vt ff.de condit.instit.l.quæ sub conditione.§.quoties. † Item in ea quæ 2 pendet ex facto illius cui ascribitur, & alterius; si impediatur per eum ex cuius facto pendebat. Sed si impediatur per casum in sua vel alterius persona contingentem, relictum non debetur: & tamen non stat per eum, quominus faciat quod per eum fuerat faciendum.vt ff.de condit.& demonstr. l.in testamento. ij. & l.Titio. j. §.Titio genero. versic.ante nuptias. & ideò melius procedit in conditione verè potestatiua, id est, quæ pendet ex facto illius tantùm cui adscribitur. Sed regulæ supradictæ videntur multa obstare. † Primò, quia iure cauetur 3 quòd si legatum mihi relinquatur sub conditione quæ pendet ex facto meo & alterius, & impedior per casum in alterius persona contingentem, legatum non debetur, vt ff. de condi.& demonst.l.in testamento.& suprà proximè dictũ est. Item si relinquitur mihi sub conditione, si intra x. dies ascendero Capitolium, & impediar quominus ascendam, conditio non habetur pro impleta, licet dies quibus fui impeditus non computetur. vt ff.de condit. & demonstr.l.quibus diebus. † Propterea vt hæc & alia contraria ad 4 præsentis regulæ materiã pertinentia soluantur, distinguendum videtur: quia aut erat implendus modus, aut implenda conditio. primo casu, siue impediar per casum contingentem in personam meam, siue cõtingentem in personam alterius, pro impleta haberi debet, vt ff. de leg.j. l.si fundum per fideicommiss. §.Iulianus.(aliàs est l.si Titio.) & de leg.ij. l.Lucius, ij.§.quisquis.Secundo b casu aut erat conditio potestatiua, aut erat casualis, aut mixta c

si potestatiua, aut pendebat ex facto meo tantum, aut ex meo & alterius: si ex meo tantum, aut impedior per 6 eum, cuius intererat non impleri, aut impedior per casum, aut per quendam tertium. Primo casu pro impleta debet haberi, vt ff. eod. l. in iure ciuili. & de verb. obli. l. in executione. §. fi. & de cond. & demonst. l. iure ciuili. & quando dies leg. ced. l. si post diem. §. item si qua. Secundo casu idem, quia pro impleta debet haberi si casu impedior, vt ff. de condi. instit. l. quæ sub conditione. a §. quoties. In tertio casu tenetur ille qui impediuit conditionem impleri. vt ff. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. j. & de condi. & demonst. l. quibus b diebus. In prin. Sed si ex meo & alterius: aut impedior per me, aut per eum ex cuius facto pēdebat, aut per casum. Primo casu non habebitur pro impleta. Secūdo casu pro impleta habetur. Tertio casu aut conditio c est adiecta in fauorē meū, aut illius in cuius personam contingit casus, aut vtriusque, aut dubitatur. Primo casu habetur pro impleta. Secundo casu videtur deficere: & ideò non habetur pro impleta. Tertio, quādo vtriusque, si impediat per casum in alterius personā contingentem, non habetur pro impleta. Quarto quando dubitatur, præsumitur in fauorē d illius d cui aliquid erat sub conditione ascriptum: & ideò casus in alterius personam contingens nihil nocet, vt probatur C. de instit. l. j. & ff. de condi. & demonstr. l. Titio. §. Titio genero. versic. ante nuptias. & versic. seq. & l. in testamento, & de annuis legat. in l. Seio. in princ. & l. Mæuia. in princ. & de alimen. leg. l. Caio. §. j. de condi. & demon. l. illis. 7 † Sed si erat casualis conditio, expectaretur euentus cōditionis: licet enim impediatur impleri per casum, non habetur pro impleta, vt C. de cadu. tollen. l. vnica. §. sin autem. & not. ff. de condit. & demonstr. in rubr. † Si mixta, dicendum est, quòd mixta sumitur duobus modis. nam in vno casu dicitur mixta, quæ pendet ex facto meo & ex casu: & in illa seruatur idem quod in casuali, vt not. ff. de cōdi. & demon. in rub. Alio modo dicitur mixta, quæ pendet ex facto meo & alterius, & in illa quid iuris seruetur, dictum est supra Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Istius. Quid differat ab ea, quæ est infrà eod. c. cum non stat. vide ibi Dyn. quo loco pleraque ex iis quæ hic attingit fusius tractauit. F. C.

b ¶ Secundo. De hoc articulo an & quando conditio habeatur pro impleta, cū per eum cuius interest non impleri fit quominus impleatur, vide plenè apud Deci. in l. in iure ciuili. ff. eod. F. C.

c ¶ Aut mixta. Adde de natura cuius libet conditionis l. potestatiuæ, casualis, & mixtæ. gl. Cyn. Bart. Bald. Saly. Alex. & Ias. in l. j. & in l. si pater. & ibi Bened. de Plumbi. in rep. C. de instit. & subst. & gl. & ibi latè Bart, & Doct. insuper Barth. Soci. in l. in testamento. col. ij. ff. de cond. & demonst. Et hic adde Dy. & quæ ibi dico in regu. cùm non stat. j. eo. & Bart. in consi. xiij. & ibi Bernard. Landri. in addit.

d ¶ Fauorem. Adde quòd Bart. in l. Caio. §. imperator. ff. de alim. & cib. legat. & in l. illis. ff. de condi. & demonstr. & in l. qui concubinam. §. vxori. ff. de legat. iij. & sing. in cons. ccxj. reprobat hoc, dicēs quòd onus non videtur adiectum in dubio fauore legatarij, & speciale esse in legato alimentorum, licet Dyn. contrarium voluerit hic, & in reg. cùm non stat. j. eo. & glos. in l. j. C. de leg. & Doct. in l. annua. in prin. ff. de annuis leg. & Bal. sequitur Bart. reprobando

bando Dyn.hic,in suo consil.cl. lib. ij. in q.an alimenta legata possint peti extra domum hęredis.vbi concludunt Bart.& Bald.quòd non, si in domo potest commodè morari, secus si impediatur propter factum & sæuitiam hæredis, vt probatur expressè in l.concubinam. §. vxori. ff.de leg.iij.& de annuis leg. l.Mæuia.in prin.& §.j. & de alim.leg. l. iiij.§.fi.& ibi Bart.& Alex.in addi. & plenè Bart.in l.j. eo.tit.& Bal.in l.j. & in l.annuali. C. de legat. & Bald.in authen.hoc loco. col.pen. C. si secūdò nub.dicit quòd nouerca nō tenetur stare cum priuignis. & idē dicit Bald.in rub.de cohabi. cleric.& mulier. Et vide Specul.in titu.qui filij sint legit.supra,versic. quid si viro absente.& ibi Io.Andr. in addit.& Alex.in l.j. C.de institu. & substit. col.ij. & Bart.in l.diuortio.in princ.ff.sol.matrim. Et idem est in marito, qui atrociter vxorem suam verberauit: & quæ aufugit,secundum Dyn.Cyn.& Doctor.in l. quod in vxorem. C. de negot.gest. Secus esset, si vxor sua culpa recessisset: vt not.hîc in c.significa. de diuortiis.& Bald.in l.quamuis.C.de legat.& Decis.Parlamen.Delphin. quæst.ccccxxxix.& ibi vide in materia alimentorum plures.q.quid in filio,qui debet alia parte, & vult habitare seorsum,an debeat ali. vide Imol. post alios, & quod dixit Alex.in l.si cum dotem.§.transgrediamur.in fi.ff.sol.matrimo. Et ad prædictā vide Alexan.in consil.iij. colum.j.vol.iiij. & Ioan.de Ana.in consil.liij. incipien.visis his.& ibi Lud.Bolog.in addit.& Angel.consil.cv. incip.donat.Florian.& Alex. in consil.c.col.j.lib.j. & Angel. & Salyc.in d.l.j. C.de leg.& Paul.de Cast.in d.l.diuortio.glos. Angel.& Lud.Bologn.in suis secundis interpretationibus. in authen.de incest. nuptiis.in princip. Bart.& Paul.de Cast.in l.cum secundo. §. in causa. ff.de transact. secus est in alimentis,& relictis scholari. nam debent præstari in loco studij: vt not.Bart. in l.sed si susceperit.§.si libertis. in fi.ff.de iudic.& Lud.Bologn.in dicta authen.de incest.nupt. vnde dicit Innocen.in c.fi.de magist.quòd doctor diues tenetur alere scholares pauperes.quia idem Lud.Roma. singulari suo cxxxviij.incipien.volo vnam dicere. & inquantum dicit quòd potest, tenetur filium alere etiam habitantem seorsum amplior, vt teneatur etiam alere vxorem & filios eius si non habent vnde commodè viuant: vt not.Bald. in l.vbi.versic.ista quæstio.C.de iure dotium.dixi in apostil.ad Bart. in l.libertis.§. Lucius.in verbo,domi.in fi.post Alexan. ff. de alimen. legat.& in additio.ad Panormi.in c.ex litetis.nume.§.in versic.ad alimentandum filios.de conuers.in fi. & an pater putatiuus repetat alimenta filio putatiuo præstita, vide quod dixi in apostil.ad istum in l.si neger. in versic.cum alimentandi. ff.de liber.agnoscen. & Bart.in l.j. §.competi. ff. si mulier.ventr.nom. in possess.mit.

In reg. Accessorium. Argumenta.

1 *Gratia non extinguitur morte concedentis.*

2 *Accessorium sequitur naturam principalis.*

3 *Accessorium quando non sequatur naturam principalis.*

REGV. XLII.

ACCESSORIVM naturā sequi congruit principalis.

1 ¶ S I † alicui cōceditur gratia, & executores dentur, sicut non finitur gratia morte concedentis: ita nec finitur executoris officium, quia ac-
a cessorium naturam sequi cōgruit[a] principalis, vt suprà de offic. deleg. c. si super gratia. l. vj. & videtur hæc regula obtinere siue tractetur de principali inducendo, siue tollēdo, siue confirmando. de inducēdo probatur in d. c. si super gratia. de tol-
b lendo, [b] probatur. ff. de penu. leg. l. ij. & de pecul. leg. l. j. ij. iij. & iiij. & de fun. instr. leg. l. fundi. & de eo quod certo loco. l. centum Capuæ. §. fi. & C. de vsur. l. eos. & in reg. iuris ciuilis. l. cùm principalis. de confirmando, probatur in præalleg. c. si super gratia. Obstare tamen videtur. ff. de eo quod certo loco. l. centum Capuæ. & l. fi. vbi accessorium naturam non sequitur principalis.
2 † Sed dic, quòd aut in accessorio reperitur prouisio, vel dispositio specialis, aut non. Primo casu habent locum contraria. Secundo habet locum regula, & concordantiæ regulam confirmantes. Eodem modo responderi potest ad l. si cui fundum.
c de fundo instruct. leg. Et ratio [c] est, quia prouisio & dispositio specialis derogat illi, quæ virtute iuris, vel significatione verborum intelligebatur inclusa, vt C. de pact. conuen. l. fi. & de vulg. & pupil. substit. l. cohæredi. §. qui patrem.

ADDITIO.

a ¶ Congruit. Adde quando accessorium sequatur naturam sui principalis, Bal. consi. xxx. in princip. vol. ij. & in l. in iis. §. mācipia. ff. sol. ma. tri. & gl. & ibi Lud. Bolog. in primis interpre. & Bar. & mod. in l. fin. §. Lucius. ff. de condict. indeb. Adde Dyn. E. eo. c. pro possessore. nu. 23. & not. quòd reg. fallit quoties est diuersa ratio principalis & accessorij, vt dicit Bar. in l. ita stipulatus. in xij. opp. ff. de verb. oblig. & Bal. in l. non dubium. xiiij. opp. C. de legi. & Alex. consi. iiij. col. pen. vol. j. & vide Dec. in l. cuius principalis. & in l. nihil dolo. §. j. ff. eod. tit. & Ias. in §. præiudiciales. Instit. de actionib. & Hippol. de Marsi. in sing. xvij. incip. accessorium. & Alber. de Roza. hîc & in seq. reg. & an sublato principali tollatur accessorium, vide Cy. & Io Fab. in l. ij. & ibi Doct. C. de luit. pig. & quod not. in l. si pater nam. per Bal. & Lud. Bolog. in suis secundis interpr. C. ad Velle. & Bar. in l. j. ff. de pecu. leg. & in l. fi. §. Lucius. & ibi Doct. Moder. ff. de cond. indeb. & Philip. Franc. hic, & Car. Alex. in c. si laicus. xx. dist. & accessorium nō potest trahere ad se principale, nisi exprimatur, vt dicūt Anchar. & Felyn. in c. cum M. col. ix. circa princip. de constitut. Et vide quando extinguatur accessorium extincto principali. Lud. Bolog. in l. vtique. ff. de rei vend. in primis interpre. & Alex. in addi. ad Bart. in l. non vtique. & ibi Lud. Bolog. in primis interpret. ff. de eo quod cer. loco. & vide Rom. in consil. cccxxx. & in singul. dlxxvij. versic. tu habes regulam. & Dec. in l. impossibilium. ff. eod. tit.
b ¶ Tollendo. Adde hîc aliquot notabilia dicta Iaso. in §. fuerat col. xv. nu. 76. cum seq. Inst. de actio.
c ¶ Ratio. Eadem ratione & promissio facti alieni, licet regulariter sit inutilis, pœna adiacta tenet. l. stipulatio ista. §. j. ff. de verb. obli. & not. Bar. in l. si duo. §. hæc autem. de con sti. pec. & post eum Dec. consi. ij. F. C.

In reg. Qui tacet.

Argumenta.

1 *Tacens consentit, si contradicendo impedire poterat.*

2 *Inquiri non potest contra aliquem nisi infamia praecedente.*

3 *Pater dicitur consentire qui permittit vt filius decurio creetur.*

4 *Praesens permittendo se scribi in actis vt fideiussorem alicuius, perinde est ac si expressè fideius.*

5 *Consentire creditur, qui praesens rem suam obligari permittit.*

6 *Filia non contradicens patri agenti de dote consentire videtur.*

7 *Consentit qui alium de iure suo patitur experiri.*

8 *Praesens & tacens quando non praesumatur consentire.*

REGVLA. XLIII.

QVI tacet consentire videtur.

1 ¶†INFALLIBILITER lo-
a cum habet regula [a] in illis qui con tradicendo poterāt impedire quod agebatur, vt suprà de accus. c. ij. lib.
2 vj. † nam ibi poterant impedire ne ad inquisitionem procederetur infamia non praecedente: & ideo si praesens fuit, & tacuit, & non impediuit consensisse videtur. Propterea fru-
3 strà posteà nititur infirmare. † Idē in patre quo praesente filius creatur decurio: nam si non cōtradicit, consentire videtur, vt ff. ad municip. l. quoties. & de decur. l. honores. §. ad
4 decurionatum. † Idem in fideiussore à tutore nominato, qui patitur nomen suum scribi in actis, & non contradicit, quòd videtur consentire & per solennem stipulationem se obligare, vt ff. de fideiuss. tuto. l.
5 iiij. §. vlt. † idem in eo qui se praesente rem suam patitur obligari: & non contradicit: quia consentire videtur, vt ff. de pignoribus. l. fideius-
6 sor. §. pater. † Idem in ea filia qua praesente & non cōtradicente, cùm causam contradicendi haberet, pater experitur de dote: quia consentire videtur. ff. sol. matri. l. ij. §. vo-
7 lūtatem. † Idem generaliter in quocunque qui patitur alium experiri de iure ad se pertinente: vt patet per plura exempla. ff. de re iud. l. saepe. Sed contrà videtur ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. sed ibi contradicendo fortè non poterat impedire: & ideo pro consentiente non habetur, vt ff. de leg. ij. l. Titia. §. Luc. & ff. de pig. act. l. Caius. & ibi not. & in praalle. l. saepe. de re iud. Praeterea contra regulam videtur apertè. ff. eod. tit. l. tunc autem. & de arbit. l. sicuti. vbi
8 † praesens non videtur consentire. licet contradicendo poterat impedire. Sed dici potest, quòd aut agitur de praeiudicio generando praesenti, aut alteri extra personam praesentis & tacentis. Primo casu habet locum regula. Secundo contraria: sicut patet per simile in persona tutoris, qui licet sit praesens iis, quae cū pupillo aguntur, non videtur propterea consentire. nec authoritatem praebere, nisi expresse loquatur. ff. de auth. tut. l. j. in fin. & l. ij. & iij. Item contraria videtur regula quae immediate subiicitur, is, qui tacet &c. sed solues vt ibi Dyn.

ADDITIO.

a ¶Regula. Adde ad istam reg. & seq. gl. & Doct. maxime Bal. Abb. & Fely. qui ponit tres regulas cum pluribus fallētiis. in c. nonne. de praesum. Cyn. & Doct. in l. inuitus. C. de procur. & Bar. in l. quę dotis. & ibi Doc. Moder. & Bar. & Socin. in l. ij. §. voluntatem. ff. sol. matri. & Ang. Aret. §. pen. insti. quibus modis ius patriae pote. solu. & de legi. paren. tut. in prin. & Cors. in suis sing. in verbo licentia. & in verbo, minor. & Bar. in sua disput. incipi. mulier habens

col. iiij. versic. circa secundum. & Alex.Imol.in conf.j.col.pen.in fin. lib.ij.& conf.lxj.vol.iiij.& in conf. viij.iij.col.post medium, versi. sed præmissis.lib.v.& Bart.in l. in adoptionibus. ff. de adop. & Abb.in c. ex parte decani.in iij.& iiij. col. de rescri.& in d.c. nonne. Innoc.in c. in Genesi.de elect.& Abb. in consi. lxxviij.lib.j. & in c.pen.de procu. & aliquid in c. cùm dilectus. in j. col.de consuet.& in c.dilecti.de arbit.& per Spec.tit.depositi.§. ix. per totũ. vbi verò vltra taciturnitatem interuenit aliquis actus positiuus, tunc tacens sine dubio habetur pro consentiente. vt not.Bart. in l. quo enim.ff.rem ratã haberi. & ex hoc infertur quòd qui scienter recepit literas alicuius in quibus dicebatur quòd erat debitor mittentis,nẽque illico reclamauit, videturconsentire. Ad hoc est bon. text.in l.si filiusfa.& ibi Bar. Ang. & Paul. de Cast.ff.ad.Maced.quod not.pro literis cambij.& vide Bar.in l.Titius Seio.ff.de constit. pec.qui dicit illã l.si filiusfa.esse ad illud dictum singu.pro quo vide bonũ tex. in clem. j.de procu,& ibi Card.Flor. & Doc. & Abb.in d.c.pen.de procu.& Ale. in addit.ad Bar.in d.l.quo enim. & Cepo.in caute.ix.& in cõs.lxij.col. iij.versi.vij.& Io.Bap. in addit.Alb. de Roza. in dictionario, in verbo, tacens.&Matth.de Matth.in no.col. iiij.vers.no.mirabilem modum extorquendi confessionem.no. tamen quòd in onerosis & maximè obligantibus personam, regulariter tacens habetur pro contradicente, vt hîc per Dyn.& in reg.seq.& not.ff. de procur.l.filiusfa.§.inuitus. secus in re concupiscibili seu & commodum afferente, vt not. in l.qui patitur.ff.manda.& fuit theorica Inno. in dict.c.in Genesi.& quod habetur per Io. Andr.in gl.hîc.& in c. sicut. de elec.suprà eodẽ lib.& vide And. Bar.in d.c.cùm dilectus.de consuet. & Ant.Cors.in suis sing.in verbo taciturnitas.& Alex.in l.quæ dotis. ff. sol. matr. & plenè per Felyn. in c. cùm M.in xvj.col.post.prin. de const. vbi ponit regulam cum v. fallent.& Io.de Plat.in l.j.C.de filiisfami.lib.x.& Bal.in d.l.filiusfamilias §.Inuitus.& Inno. in c.sicut tuis. de simon.& Lud.Bolog.in l.si.ff. de appel.in secundis interpret. & Io. Fab. in §.admonendi. instit. quibus modis ius pat. pot. sol. & ibi Cristoph. Porc.Ias.in addition.& sing. Bal.in §.sed & si pater. eo.tit.& in l.si sine voluntate.C. ad senat.Velleia. & in l.j. C. vnde vir & vxor. & Cardin. Alex.in c.seriatim.xxxij.dist. & plenè per Archid. & eundem Card. in c.si seruus. in secundo.liiij. dist. & Ioã.And.hîc in nouel.& Phil. Fran. vbi dicunt Archidiac.Ioan. And.& Card.Alex.vnum not.dictum. quòd si canonicus fuit electus ad aliquã dignitatem.& episcopus eo præsente dat præbẽdam suam, & ipse non contradicit, valebit ex nunc talis collatio præbendæ: & dato quòd postea cassetur electio dignitatis, non poterit tamen postea iste ad suã præbendam reuerti, quam per prædicta visus est habere pro derelicta.quòd not.& vide Bart.in l.j. C. de relat. dicens quòd in iudicio tacens videtur consentire. & tenet Bal.in l.iij.C. quomodo & quando iud.vide Cepo.in caut.lxxxvj.& ccxxviij. incip.est dubium. ad materiam regularum vide Lud. Pont.in sing. cccclxxxv. incip. Inferior à principe.& vltra casus fallentiales quòd tacens habetur pro consentiente, scilicet fauore pupilli & rei publi.vt dicit Dyn. hîc in c. is qui, addit Rom. alium fauore ecclesiæ, in consil. cccxj. post princ. & vide Felyn.in c.veniens. de simon. & in c.causam matrimonij.col.iij. versi. ij.declaratio. de offic. dele. & Lan-

fran. de Oria. in tract. de arbi. super verbo, emologatio.

In reg. Is, qui tacet. Argumenta.

1 *Tacens, nec fateri, nec negari censetur.*

2 *Dominus quando & quatenus de contractu serui teneatur.*

3 *Taciturnitas consensum non operatur, vbi de aliquo obligando tractatur.*

4 *Tacens habetur pro consentiente fauore reipubl. & pupilli.*

5 *Tacens consentire videtur si de praeiudicio vel exceptione agatur.*

6 *Tacere medium quoddam est inter consensum & contradictionem.*

7 *Medium quando trahatur ad extrema.*

REGVLA XLIIII.

IS qui tacet, non fatetur, sed nec vtique negare videtur.

1 ¶ DVO dicit, † primò quòd ille qui tacet, non videtur fateri, secundo quòd ille qui tacet, non videtur negare. Ratio auté regulae est, quòd tacere est medium inter illa duo extrema, & expressum consensum, & expressam contradictionem. Huius autem exemplum propriè colligitur ff. de tribut. l. j. §. scientiam.
2 † nam vbi dominus expressè consentit contractibus serui, tenetur insolidum, vt ibi: vbi verò contradicit, tenetur de peculio, & deducit quod sibi debetur. ff. de pecul. l. si quis seruum. §. etiam. & l. quoties. sed vbi tacet, & non consentit, nec contradicit. & eo sciente contrahitur, tunc eligitur quaedam media via: qua tenetur tributaria: & concurrit vnà cum aliis creditoribus, vt in praealleg. l. j. §. scientiam. Sed videtur haec regula directè contra-
a ria [a] praecedenti. Et ideò solent aliqui dicere maximè. ff. de procur. l.
3 filiusfam. §. inuitus. † quia vbi tractatur de aliquo obligando, taciturnitas non operatur consensum, vt d.
4 §. inuitus. † & hoc fallit propter fauorem rei publ. in patre, quo praesente & tacente filius creatur decurio, vt ff. ad munip. l. ij. & de dec. l. honores. §. fin. Item fallit fauore pupilli, in fideiussore tutoris, qui patitur nomen suum scribi, vt ff. de fi
5 deiuss. tut. l. iiij. §. vlt. † Sed vbi agitur de aliquo praeiudicio vel exceptione paranda, qui tacet, consentire videtur, vt in reg. praecedenti, & C. qui milit. non possunt. lib. xij. l. super seruis. de episc. & cler. authé. si seruus. & ff. de pig. l. fideiussor. §. pater. tamen contra praedictam solutionem est. ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. vbi tractatur de exceptione paranda, & tamé qui tacet perinde habetur ac si non consentiret. Item obstat per eundem modum. ff. de legat. ij. l. Titia. §. Lucia. & de pig. act. l. Caius. modo conuenientius circa secundum artic. vbi tractatur de exceptione paranda, vel praeiudicio, dicendum est sicut cauetur ista regula iuris, scilicet quòd qui tacet non videtur consentire, nec
6 etiam contradicere. † quia tacere est medium inter cōsensum & contradictionem. Sed aliquando illud medium sumit effectum vnius extremorum, aliquando alterius: nam si contradicendo poterat impedire, tunc tacitè assimilatur consensui. d. l. fideiussor. §. pater. si non poterat, assimilatur contradictioni, vt l. Caius. & l. Titia. §. Lucia. & de re iudic. l. saepe. Et haec vera sunt, vbi propriè non est inuenire effectum dispositionis medij: ita quòd distin-

guatur dispositione cuiuslibet extre-
7 morum. † Sed vbi est inuenire effectum dispositionis, tūc medium nō trahitur ad extrema, id est tacere non trahitur ad cōsensum, vel contradictionem: sed quadam via media disponitur, vt patet in d. l. j. §. scientiam. ff. de tribut. & hoc casu propriè intelligitur hæc regula, & eius exemplum. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Contraria. Dic. breuiter quòd propriè tacens non dicitur consentire nec contradicere, ideóque non continetur in statuto de consentiente, vt latè tradit Deci. in l. qui tacet. ff. eod. Hoc tamen fallit in aliquibus casibus. Primò quando vltra taciturnitatē interuenit aliquis actus positiuus, vt acceptatio literarum, & subscriptio. l. fideiussor. §. pater. ff. de pigno. ij. vbi poterat impedire actum contradicendo. l. sæpe. ff. de re iud. iij. cum agitur de modico damno. l. Sabinus. ff. commu. diui. iiij. In respicientibus commodum ipsius. l. qui patitur. ff. mand. v. ratione coniunctionis & amicitiæ. l. si seruus communis. ff. de don. inter vir. & vxor. nisi talis coniunctio argueret metum reuerentialem secundum Bar. in l. quę dotis. col. pen. sol. matr. de cuius dicti veritate vide Deci. in c. causam. de offi. deleg. vj. fallit in odium contumacis, dolore malo tacentis, gl. in l. quandiu. ff. de acqui. hær. Bal. in l. suus. C. de repud. hær. vij. In diu tacente, Bald. in l. si filius. C. de peti. hær. viij. fauore reip. & pupilli vt hic per Dyn. item libertatis & religionis. l. l. C. de remis. pig. & auth. si seruus. C. de epis. & cleri. F. C.

In reg. Inspicimus.

Argumenta.

1 *Verisimilius attendi debet, vbi verba sunt obscura.*

2 *Consuetudo regionis in solutione pecuniæ attenditur maximè.*

3 *Scriptura si obscura inueniatur, quis ordo teneatur.*

4 *Verisimilitudo ex quibus percipi possit.*

5 *Significatio propria attenditur, vbi quod verisimilius est non inuenitur.*

REGVLA XLV.

INspicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod plerunque fieri consueuit.

¶IN hac regula continentur certitudo [a] & declaratio eius quod est obscurè prolatum, quod percipitur
1 dupliciter. † Nam primo ex verisimilitudine. verbi gratia: Vendo tibi librum pro x. & ego venditor dico me sensisse de decē libris Turonen. & tu emptor de x. libris Perusinorū sensisse te dicis. Dubitatur de qua pecunia videtur actū. & dicitur quòd primò inspicere debemus id, quod est verisimilius. nam si liber valeat decē libras Turonen. actum videtur verisimiliter de Turonen. si x. Perusinorum, tunc videatur actum
2 de Perusinis. † Sed si cōmunis æstimatio libri mediū teneat: ita quòd non appareat cui esset proximior: tunc sequimur consuetudinem regionis, vt hic, & ff. eo. l. semper in stipulationibus. & ad idem. ff. de rebus dub. l. j. & l. vtrum. §. quæsitum. & ad Treb. l. quoties. Itē si lego tibi x. & nō apparet de qua pecunia senserim, inspiciemus quod est verisimilius, vt ex vicinitate scripturarū pręcedentium vel sequentium, vt ff. de leg. j. l. si seruus plurium. §. fin. de test. l. hæredes palàm. §. sed & si notam. & de hæred. inst. l. qui non militabat. §. Lucio. ¶Sed cōtra regulam vide

videtur.S.eo.c.in obſcuris.vbi dicit quòd in obſcuris minimũ eſt ſequẽdum.Dicendum eſt,quòd illa ſecundum iſtam intelligimus:quia ſequimur quod eſt minimũ in obſcuris, a
b id eſt, vbi quod eſt veriſimilius b
3 non apparet,vt ibi dicitur. † Ordo igitur ſecundum intellectum ſcripturarum obſcuritatem cõtinentiũ hîc ſeruandus videtur:quia primò
c ſequimur voluntatem,[c] ſi de ea po- b teſt apparere,vt ff. de cond. & dem. l.pater.in prin.& §. conditionũ, de rebus dubiis.l. in ambigua. & C. de liber.præter.l.iij. In ſecundo ſequimur id quod eſt veriſimile, vt hîc, & ff.eo.l.ſemper in ſtipulationibus. & de rebus dub.l. cũ in teſtamẽto.
4 & de leg.j.l.cùm res.ij.reſpõ. † Veriſimilitudo autẽ percipitur aliquãdo ex cõparatione rerũ adinuicem, vel cõparatione rei ad pretium, vt dictum eſt ſuperius in exẽplo, & ff. de reb.dub.l.j.& l.vtrum.§.quæſitũ. Aliquando ex vicinitate ſcripturarum,vt d.l.ſi ſeruus plurium. in fin. Aliquando ex dignitate perſonarũ, vt ff.de aur.& arg.le.l.Titia.§.Seia. & de alim.leg.l.cum alimẽta. Aliquãdo ex charitate & neceſſitate perſonarũ,vt d.l.ſi ſeruus plurium. §.fi.Aliquando ex conſuetudine re
d gionis. d Aliquãdo ex cõſuetudine loquẽtis,vt d.l.ſi ſeruus plurium.&
5 hîc in fine iſtius regulæ. † Tertiò vbi veriſimilius non apparet, recurritur ad propriã ſignificationẽ verborum,vt ff.de leg.iij l. non aliter. c Quartò ſi verborum ſignificatio
e non eſt certa, [e] ſequimur quod eſt minimum,vt S.eo.c. in obſcuris.de leg.j.ſi ita ſit ſcriptum.& l. apud Iulianum.§.Scio.& de leg.iij.l. nummis.& l.qui cõcubinam.§. cum ita. Quintò ſi non apparet quid ſit minimum,iudicatur non valere, vt ff. e de teſtam.tut.l.duo ſunt Titij.& de rebus dub.l. ſi fuerit. & l. ſi quis de pluribus.& de manu. teſtam.l. cùm ex pluribus.Dyn.

ADDITIO.

Certitudo. De verbis obſcuris interpretandis, & quibus detur facultas illa interpretandi,vide omnino Dy. qui diſtinctè quaſcunque materias percurrit in cap. contra eum. infrà eodem. F. C.

b ¶ Veriſimilius. Adde quando veriſimilitudo operetur & attendatur, Bar.Bal.Alex.& Doct. Moder. in l. ſi ſeruus plurium.§.fin.ff.de leg.j.& Bar.in l.ſi fuerit.ff.de reb. du. & Io. de Imol.in l.ſi ita ſit ſcriptum.ff.de leg.j.Et quando in teſtibus, vide Fely.in c.ſignificauerunt.col. v. verſi. not.ff.de teſtibus. in ca. auditis.col. v. de præſcrip.& ibi quid dicatur veriſimile, & in c. quia veriſimile. & ibi Fely. de præſump. & Bald. in conſi.lxxv.incip.literę.j.lib.& quomodo probetur veriſimile,vide Bal. in conſil.cclxxvj.eod. vol. adde an contra veriſimilitudinem admittatur probatio: & dic quòd non, niſi cauſa cognita,vt no. Card.& Doct. in c.quantum.de præſumpti.Panor. c.quia veriſimile.eo.tit. fac. c. filij. de hær.lib.vj. diffuſè tetigit Archi. vij.quæſtio.j. c. pontifices. & Spec. in tit.de probat.§.nũc dicendum.in princ.& vtrum maior veriſimilitudo tollat minorem, not. Bald. in l. ſiue poſſidetis. ad fin. verſicu. Item not.C.de prob.

c ¶ Voluntatem. Adde quibus modis colligatur quæ fuerit mens diſponentium,Dec.in l. ſemper in ſtipulationibus.ff.eod. F. C.

d ¶ Regionis. Adde quòd primum inſpicitur conſuetudo diſponentium, deinde regionis, d.l.ſi ſeruus plurium.§.fi. F. C.

e Certa. Vide Dyn. & ibi addita in c. in obſcuris. ſuprà eod. & Deci.in l. ſemper in obſcuris.ff.eod. F. C.

In reg.

In reg. Is, qui in ius.
Argumenta.

1 *Successor eo iure vtitur, quo praedecessor.*
2 *Haeredi competit ius excipiendi, quod defuncto competijt.*
3 *Successores qui dicantur vniuersales, & qui singulares.*
4 *Ius agendi quod defuncto competijt, haeredi competit.*
5 *Ius excipiendi ipso iure transit in singularem successorem.*
6 *Exceptio quando obstet singulari successori, quae obstabat praedecessori.*
7 *Ius agendi merè personale in singularem successorem non transit sine cessione.*
8 *Ius personale in rem scriptum sine cessione transit in singularem successorem.*
9 *Priuilegium vxoris in actione de dote, non transit ad extraneum successorem.*
10 *Successor quando eodem iure vtatur, quo defunctus cui successit.*
11 *Actio iniuriarū vniuersali etiam successori non permittitur.*
12 *Actiones quae, & quando transeant ad haeredes.*
13 *Poena ex contractu debita transit in haeredes.*
14 *Exceptio excommunicationis an possit opponi successori singulari.*
15 *Excōmunicatio praedecessoris quando obijci possit successori.*
16 *Compensatio obstans venditori, an possit opponi emptori.*
17 *Emptori potest opponi quicquid venditori potest obijci.*
18 *Exceptiones quae fideiussoribus cōpetant, & quae non.*
19 *Compensationis exceptio competens reo datur etiam eius fideiussori.*

REGVLA XLVI.

IS, qui in ius succedit alterius, eo iure, quo ille vti debebit.

1 ¶ET †de iure agendi & iure exci-
a piendi loquitur[a] regula, vt ff. eod. l. inuitus. §. plerunque. & in successore vniuersali procedit per omnia propriè tam actiuè quàm passiuè: actiuè, quia ius agendi quod competebat defuncto, siue erat reale, siue personale, siue mixtum, siue immix-
b tum, siue in rem scriptum[b] competit haeredi. passiuè, quia ius agendi, quod cōpetebat contra defunctum competit contra haeredem, vt instit. de perpe. & tempor. circa princip.
2 †Item ius excipiendi quod competebat defuncto, competit haeredi: & contrà quod cōpetebat contra defunctum, competit cōtra haeredem, & ideò ad regulę declarationem & eorum, quae dicta sunt pro regula
3 exponenda, dicendum est † quòd quidam dicuntur successores vniuersales, vt haeredes, bonorum possessores, & ex Trebelliano successo-
c res. & isti appellantur propriè successores[c] iuris: quia in ius vniuersum quod defunctus habuit succedunt. ff. de haer. instit. l. quoties. §. haeredes. & colligitur. ff. de verb. sig. l. nihil. Quidam verò dicūtur successores singulares, vt emptores singularum rerum, & donatarij, & legatarij: & isti appellantur proprie successores in rem, quia non in ius vniuersum, sed in ius singulare succedunt. ff. de eden. l. quędam. §. his autem. & de iureiur. l. etiam si in rem. & quorum leg. l. j. §. illud tenēdum.

Hia

4 His præmissis dicendum est, †quòd ius agendi quod competebat defuncto, competit vniuersali successori, & econtrà quod cõpetebat contra
d defunctum, competit[d] cõtra hæredem vniuersalem successorem. Item ius excipiendi quod cõpetebat contra defunctũ, contra hęredem com-
5 petit. †In singulari autem successore dicendum est, ꝙ ius excipiendi transit ipso iure in singularem suc-
e cessorem,[e] vt ff. de contrahen.emp. l.dolia.§.eum.& de iureiur.l.etiam si in rem, & de hæreditate vend.l. emptori.& de except.rei iudi.l. si à te.§ Iul.& l. si mater.§. item Iul. & de regul. iur.l.inuitus.§.plerunque. Item contra singularem successorẽ similiter ipso iure.vt ff. cõm. diuid. l.in hoc iudicium.§.si inter socios. & pro socio.l.idémque.in fin.& de pig.l.si superatus.in fin.& de excep. rei iud.l.exceptio.Et hoc est intelligendũ de iure excipiendi cohæren-
6 te rei, †In iure autem excipiendi cohærente personæ distinguitur: quia si successor singularis habeat titulum lucratiuũ, vel quasi, obstat sibi exceptio quæ obstabat actori: sed si non habeat titulũ lucratiuum, tũc non obstat, nisi vteretur accessione ex persona actoris, vt ff.de except.l. si rem legatam.& de doli except.l. apud Celsum.§. de authoris. & §. si cum legitima,& §. si quis autem.&
7 §.authoris. †Ius autem agendi merè personale non transit ad singularem successorem sine cessione, vt ff. de pec.l.quis ergo.in fi.& vsufruct. quemadmo.caueat.l.omnes.§.si hęres. & de contrahend.empt. l.quod sæpe.§.si res.& de ædil.edic.l.sciendũ.§.deinde.& de pecul.l.si Sticho. & de verb.signif. l.sciendum.§.vlti. Item nec contra successorem singularem, vt ff. de eden.l.quædam.§.is autem.& ad Trebel.l.j.§.si hęres.C.
8 de act.& oblig.l.j. †Ius verò personale in rem scriptum transit in singularem successorem sine cessione, vt ff.de aqua plu.arc.l. si tertius.§.si quis prius.& de itinere actúq; priu. l.apparet.§.j.& l.seq. Item contra singularem. vt ff. de aqua plu. arc. l.emptor. & l.post venditionem. & d.l.apparet.§.j.& quorum leg.l.j.§.
f illud. ¶Sed opp.[f] ꝙ successor non vtatur eodem iure quo vtitur ille in
9 cuius locũ succedit:†vt patet in muliere, quæ priuilegiata est in personali de dote, & tamẽ hæres eius extraneus non vtitur eodẽ priuilegio,
g vt C. de priui. dot, l.vnica[g] & qui pot. in pign. hab, l. fin.§. exceptis. Item patet in extraneo hærede mariti,vt sol.matr,l.maritum.& l.seq.
10 & de re iud.l.sciendum. †Sed dic ꝙ aut id erat cohærens personæ & in fauorem personæ inductũ: aut erat cohærens rei vel causæ.Nam primo casu regula non procedit: secundo & tertio habet locum simpliciter,vt ff.eod.l.priuilegia.& l.in omnibus. & distinctum est plenè.s̃.eodem.pri
11 uilegium.†Item opponitur de actione iniuriarum,quę successori etiam
h vniuersali non datur,[h] vt ff.de in-
12 iur.l.iniuriarum.†Sed dic quòd aut actiones sunt proditæ ad vindictã,
i aut ad persecutionẽ rei,vel pœnæ.[i] Primo casu non transeunt ad hæredes lite non contestata,vt in d.l.iniuriarum. & ad l.Fal. l.pœnales. & de col. bon,l. cùm emancipati. §. emancipatus.Secundo transeunt ad hæredes,si continent rei persecutionem. Item contra hæredes, vt ff.de act. & oblig.l. in honorariis. sed si continent persecutionẽ pœnę,idem per omnia quantum ad hæredes actoris, quia transeunt ad eos, vt inst.de perp.& temp.action.§.sed hæredibus. in hæredibus autem rei di-
13 stinguitur. †Nam si pœna debetur ex contractu, transit ad & contra hæredes. vt ff.de naut.fœno l. fina.

& de

& de verb. oblig.l. ad diem. & not.
ff.de priuat.delict.l.j.in princ.si au-
tem debetur ex delicto, tunc non
transit contra hæredem, nisi lite
contestata cum delinquente, vt ff.
de accusat.l.ex iudiciorum.§.fin.&
de reg. iur.l.sicuti. & l.pœnalia. &
14 C.ex delict.defunct.l.j.†Quæri au-
tem posset an exceptio excõmuni-
cationis,quæ obstat authori, possit
opponi singulari successori vt do-
natario vel emptori.&videtur quòd
sic per verba generalia hui⁹ regulę,
& ff. eod.l.qui in ius. & l.in omni-
bus.iiij.§. non debeo.& l. inuitus.§.
plerunque. Econtrà quòd non,in l.
apud Celsum.§.de authoris. & §. si
15 cum legitima. †Mihi autem vide-
tur quòd cùm exceptio excommu-
nicationis personæ cohæreat,& nõ
rei, ꝙ aut successor singularis ha-
bet titulum lucratiuum vel quasi,&
tunc obstat:aut habet titulum non
lucratiuum nec quasi, tunc non ob-
k stat, k vt d.l. apud Celsum.§. si quis
aũt ex causa legati.& in §.de autho
16 ris. & §. si cum legitima. ¶ † Item
quæri potest, an exceptio compen-
sationis,quæ obstat venditori pos-
sit opponi emptori?quæstionẽ hanc
mouent Glossatores iuris ciuilis.ff.
de procur.l.si quis in rem suam. sed
non determinant.& ideo prima fa-
cie videtur dicendum, quòd non
possit opponi, cùm habeat titulum
non lucratiuum,vt d.§.de authoris.
& §.si cum legitima. Econtrà vide-
tur ꝙ possit opponi, vt ff. de excep.
rei iud.l.exceptio. & cõmu.diuid.l.
in hoc iudicio. §. si inter socios. &
17 pro socio.l.idémq;.§.fi.†Mihi autẽ
videtur ꝙ possit opponi:quia omnis
exceptio cohærens rei quæ poterat
opponi venditori, potest opponi &
l emptori: l vt d.l.exceptio.ff.de ex-
cept. rei iud. & dicta l.in hoc iudi-
cium.& l.idémque.quòd autem ex-
ceptio compensationis rei cohæ-
18 reat, sic ostenditur. †Iure cautetur
quòd exceptiones personę cohęren-
tes, non competunt fideiussoribus
ex persona rei,sed cohærentes rei
m competunt,m vt ff. de except.l. ex-
ceptiones quæ personæ. in princ.&
19 §.rei autem.†Sed exceptio compen
sationis ex persona rei datur fide-
iussori,vt ff. de compensa. l.si quid.
Ergò sequitur quòd rei cohæreat,&
propterea possit emptori opponi.
Dynus.

ADDITIO.

a ¶Loquitur. Ad declarationem hu-
ius reg. vide Deci.in l.qui in ius.&
l.quod ipsis.ff.eod. F. C.
b ¶Scriptum. Quæ sint iura mixta,
quæ personalia in rem scripta, &
cur ita vocentur, & quomodo inter
se differant, tradit latè Ias. in §. j.
col.j.& ij.& in §.quædam.super gl.
j.instit.de actio. F. C.
c ¶Successores. Adde quis dicatur
propriè successor.Bal.in cons.cccc-
viij.col.ij.vers.si ex secundo.lib.iij.
& ibi etiam dicit. ꝙ successio vni-
uersum ius significat. facit.l. nihil.
ff.de verb.signif. & gloss.Io. Fab.&
Ang.Aret.insti.de autor.tut.in prin.
d ¶Competit. Adde text. Cy.& Bald.
& sequaces. In l.vnica.C. vt act. ab
hæred.& contra hære.incip.& pul-
chrum consil. Bald. ad hanc regul.
lxxxvij. incip. in quodam contra-
ctu.vol.iij.& Ioan.de Plat.in l.quis-
quis.in iij.not.C.de cohortal. lib.x.
e ¶Successorem. Adde quòd idem te-
net Bart.in sua disput. incip.ciuita-
tis Pisanæ. col.iiij. versic.v. Sed an
successor singularis teneatur stare
colono, vide Bart.Bald. Alexan.&
Franc.de Aret.in l.si filio.§.si vir.ff.
sol. matr. & Bald. in l. diuortio. in
prin.eo.tit.& ibi Lud.Bolog.in pri-
mis interpr.& in l.prouidendum.C.
de decur.lib.x.& Bart.Soci. in rub.
ff.sol.matr.col.ix.versi.præterea. &
Alex. consi. cxviij. & consi. cxxij.

volum

volum.v.& Abb.in sua disput.incip. Sempronius clericus.versi. ad quintum arg.& Christoph.Porc.& Ias.in addit.ad eum, & ibi Ang.Aret.in §. si.de loca.& cond.insti.& in decis. Capel.Tholos.ccccxx.& decis.Parlam Grat.Delp.q.cccclxxx.&Fran. de Rampo. in suo consi.quod ponit inter cōsi.Io.Cald.tit.de loca.cons. j.& in consi. vij.eod. tit.& Ang. in consi.ccxlv.col.v. vers.v.& l.arbores.§.pensiones.ff.de vsuf.Cyn.Bart. Bald.& seq.in l.emptorem.C.de loca.& Abb.in c.fin.ne prælatus vices suas. & Rom. in consi.xxij. col. ij. Bald. in consi. ccxxv. & in consi. cccc xiiij.lib.iij. & Angel.consi.ccxliiij. & Ant. Corset.in suis sing.in verbo,pactum.Andr.Barb.in repet. Ioanninæ in c. Raynaldus. charta. xj.col.iij. in princ. & Old.in xxiij. col.ij.post.med. de testa.sed an pactum vel contractum prędecessoris seruare teneatur,vide Rom.in cons. cxvj.& tex.& ibi Abb.& Doct.moder. in c.veniens.de transact. & in c.episcopi. de rebus eccl. non alie. & in c.ij.de rerum perm.& Bald. in d.consi.ccccxiij. in consi.ccxlj.lib. iij.& Cyn.& seq.in l. digna vox.C. de leg. vbi ponunt quid in principe. & vide pulchrè Ant.Corf.in suo eleganti tractatu de potestate regia. in q.xcviij.& decis.Capel.Tholo.lxx. vbi ponit de successore in beneficio an teneatur soluere debita prædecessoris.

Adde inquantum quæritur. an successor vniuersalis, habeat stare colono: quia de singulari non est dubium, quòd non.vt not.in l. emptorem.C. loca. nisi habeat vtile dominium, vel aliud ius,quia conduxit ad longum tempus : quia tunc non potest excipi à successore singulari.Ita singul.no.Alex.in l. si filio.§.fin.solut. mat.vel nisi habeat hypothecam in re conducta : quia eam retinet, donec restituatur sibi pensio soluta, & soluatur interesse:vt per Bar.& Ale. in alleg.l.si filiofam.idem Bar.in l. j.§.quod autem.ff.de superf. & in l. emptorem. C.loca. & in l.fundū. ff. eo.& Bal.in l.j.C.de fruct. & litium exp.vniuersalis verò successor tenetur stare illi. & vt not.Bar.& Alex. & Doct.in alleg.l.si filiof.§.fin.nisi partiario , vt per eos ibi. vbi etiam Pau.de Cast.& Lud.contra Bal.in l. certi.C.locati.& in l.j.C.de fruct.& lit.expen.& quid in vsurario successore: & dic ꝙ tenetur ei stare,vt per Alex.& Bar.in alleg.l. si filiof. & in l.si habitatio.ff.de vsufruc. Secus autem est in vsufructuario, nisi sit expressè dictum,vel pensiones reseruatæ domino.l.arbores.in princ.ff.de vsufru.& Bal.in l.j.ad fi.versi.pone maritus.C.de fruct.& litiū expens.

f ¶Sed oppo. Vtrum obligatio personalis vel hypothecaria transeat in quemcunque possessoré,vide j.eod. in c.nemo potest.in appostil. incip. Adde quando obligatio. F. C.

g ¶L.vnica. Adde an priuilegiū personale,vt mulier præferatur in personalibus, vt d.l.vnica.C. de priuil. dot.& l.dabimus. & ibi Doct. ff. de priuil. cred. & priuilegium reale ꝙ præferatur hypothecariis habentibus tacitam, vt l.assiduis.C. qui pot. in pig.& §.fuerat de act.insti.transeat ad hæredes, dic ꝙ non, vt tenet Bart.in d.l.j.versic.quæro igitur.de quo ibi per Cyn.Bal.& Salic.& Angel.Aret.Io.Fab.& Ias.in d.§.fuerat. & quæ not.Dy.in regula, qui prior. & in addi.vlt.& not. quando priuilegiatus succedens non priuilegiato vtatur priuilegio suo in materia in qua succedit, vide sing.remissiones per Fely.in c. de quarta.de præscript.col.xiiij. post med.versi. ponit Abb. & Petr. de Ferra.in forma libel.de restit.in integrum.in gloss. super verbo , eundémque. col. pen.

Bart. in l. fiscus. ff. de iure fisci. & Abb. in consi. ix. lib. j. & decis. Cape. Tholos. q. ccxvij.

A dde inquantum hîc loquatur de priuilegiato succedéte non priuilegiato, Bald. omnino in authent. quas actiones. num. 10. ver. quæstio stat in hoc. & quod ibi posui in apost. ad ipsum in ver. vtitur suo priuileg. C. de sacrosan. eccles. vbi etiam Cy. & Fulg. & plenè per Gemin. post tex. & gl. in c. j. E. de iure pat. isto libro.

h ¶Non datur. Adde quãdo actio iniuriarum transeat ad successorem, gloss. Cyn. Bald. & Salic. in l. fi. C. de hæred. vel act. vend. & Bart. & ibi Alex. in addi. l. iniuriarum. ff. de iniur. vbi quærit Alex. an pro iniuria illata Abbati agat successor: pro hoc adde Bald. in l. fi. §. j. C. de bon. quæ lib. col. j. & per Abb. & Doct. in c. quod sicut. §. super eo, de elect. & vide ad supradictam gloss. per Bar. in l. cum emancipati. §. emancipatus. ff. de col. bonor. text. gloss. Bald. & Alex. in l. si eum qui. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. & Bart. in l. j. §. hæredem. ff. de priuatis delict. & Bal. in l. j. col. x. C. si ex delic. defun. & quando actio descendens ex delicto transeat ad hæredem, vide ibi glo. & omnes scriben. & Io. Fab. & Ang. Aret. singulariter in §. pen. inst. de perpet. & temp. act. & Bart. & Imol. in l. ex iudiciorũ. § j. ff. de accusat. vnum tamen nota in materia iniuriarum, ad quod in practica nõ aduertitur, quòd si ille cui est illata iniuria malefactorem accusat, vel iudicem instigat, vel solicitat, ꝙ si malefactor puniatur ad vindictam publicam, non potest postea iniuriatus actione agere iniuriarum pro suo interesse, text. est celebris, & ibi Alex. in addit. ad Bar. in l. sed si vnius. §. si cum ante iudic. ff. de iniur. & Cepol. singulariter in caute. xxxiij. & facit tex. & Alex. in addit. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furtis. & dixi in §. xvij gloss. j. in vlt. q. de iurisd. omn. iud. lib. Consuet Bit.

Adde quòd verum est quòd actio iniuriarum non transit ad hæredes aut contra eos, etiam post citationem, vt not. Alex. & Doct. in l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis caut. secus autem post litem contest. vt not. Bart. in l. cum emancipati. §. emancipatus. ff. de colla. bon. & in d. §. qui iniuriarum.

i ¶Pœnæ. Adde ad cognoscendum quæ actio prodita sit ad vindictam, & quæ ad rei pœnæve persecutionem, Ias. in §. pœnales. in gloss. magna, in prima parte, vers. confirmo. Instit. de actio. F. C.

k ¶Non obstat. Adde an exceptio excommunicationis obstans cedenti, obstet cessionario glo. in c. iiij. de iure pat. & ibi Io. Andr. Card. in c. deinceps. xvj. q. vij. tenet quòd non. Archi. idem in c. pia. de except. isto lib. Spec. in tit. de procur. §. sequitur. in versi. quid si excommunicatus. & Io. de Imol. in l. si cum dotem. §. si patri. ff. solut. matr. Bart. autem in l. apud Celsum. §. si cum legit. ff. de doli except. & in l. doli mali. q. pen. ff. de nouat. distinguit, vt ex causa onerosa, quę suprà sunt dicta procedant. ex causa verò lucratiua secus.

l ¶Emptori. Adde quòd emptori cessionario potest opponi exceptio compensationis vel alia sicut poterat venditori & cedenti, vt tenet Cy. Bal. Ang. & Salic. in l. eius. C. de compensat. & Bart. Bald. & Angel. in l. si quis in rem. ff. de procur. & Specul. titu. de procur. §. j. & Bart. & Mod. in l. doli. ff. de noua. & Alexand. in consi. liiij. col. vlt. volum. ij. & Bald. & Salicet. in l. qui stipendia. C. de procur. & Bart. in l. qui duos. in princip. ff. de leg. ij. & Paul. de Castr. in consil. xlvij. colum. ij. & consi. ccccl. & ccccl x. &

decis

decif.Capel.Tholof.q xciij.in fi. & decif.Parlamen.Delph.q.ccccclvij. & Franc. Aret.in confi.xvj.in fi.

m ¶ Competunt. Adde glo.& ibi Bart. ſingulariter.& Alex.in addit. l.vbicunque.ff.de fideiuſſo.& Bald.pulchrè in l.tam mandatori.C.de non nume.pecun.& Ioan.Fab.& Angel. Aret.in § fi.inſti.de except.& Rom. in ſuis ſingul.fol.9.col.j.& Alex.in conſil lxvj.vol.iiij.& Paul.de Caſt. conſil.lxxxvij.vol.j.in antiq.& quę not.Bald.in l.j col.j.verſi.quæro ſi ſuccurritur mulieri.C.ad Velleia.& Alex.in conſi.liiij.in fi.lib.vj.

In reg. Præſumitur. Argumenta.

1 *Tutor præſumitur ignorare ſe tutorem datum eſſe.*

2 *Teſtator præſumitur ignoraſſe rem legatam eſſe alienam , vel obligatam.*

3 *Dominus præſumitur ignoraſſe ſeruum militiam ſuſcepiſſe.*

4 *Ignorantia in iure nec præſumitur,nec toleratur.*

5 *Scientia an potius præſumatur quàm ignorantia.*

6 *Scientia rei alienæ præcedens in defuncto præſumitur continuaſſe in herede.*

7 *Ignorantia iuris quando præſumatur,& quando facti.*

REGV. XLVII.

PRęſumitur ignorantia,vbi ſcientia non probatur.

a ¶ LICET hæc regula [a] generaliter loquatur , reſtringéda eſt tamen ad ignorantiã facti:vt patet per exem-
1 pla.† Primum enim exemplum poni poteſt in tutore , qui præſumitur ignoraſſe ſe tutoré datum,vt l.hoc
2 autem.ff.de adminiſtr.tut. † Secundum patet : quia preſumitur defunctum ignoraſſe rem quam legauit, eſſe alienam vel obligatam,vt ff.de
3 probat.l.verius.† Item in domino, cuius ſeruus militiam ſuſcepit,quia pręſumitur ignoraſſe,vt C.qui mili. non poſſ. l.ſuper ſeruis. quæ exempla omnia pertinent ad ignoran-
4 tiam facti.†In iure autem non præ-
b ſumitur ignorantia [b] ,nec etiam toleratur,vt C.de iuris & facti ignor, l.conſtitutiones.& de legi.l.leges ſacratiſſimæ.& ff.ad legem Cornel. de falſ. l.diuus.circa princ.& ſuprà
5 c.ignorantia.†Sed opponitur & videtur q; præſumitur ſcientia etiam in facto:quia ſi defunctus ſciuit rem alienam,& hæres præſumitur ſcire
c rem alienam [c] : vt ff. de diuerſis & temp.præſcript.l,cùm hæres. & de
6 publi.l.ſi ego.§.partus.†ſed ibi pręceſſit ſcientia rei alienæ in perſona defuncti,quę continuata videtur in perſona hęredis,cùm perſonam defuncti repræſentet, vt in authen.de iureiuran.à morl.præſti. Sed contra hoc eſt apertè ſuprà eod. cùm quis.& ff.eod. l.qui in alterius. Sed dicas,quòd aut hęres contendit per allegationem ignorantiæ lucrum captare,aut damnum vitare. Primo caſu præſumitur ſcientia defuncti continuata in perſonam hæredis, vt d.l.cùm hæres.& d.§.partus. Secundo non præſumitur,vt ſ.eod. c. cùm quis. & ff.eod. l.qui in alte-
7 rius. † Vltimo diſtingui poſſet,aut
d allegatur [d] ignorantia facti,aut iuris. ſi facti , aut proprij , aut alieni:
e ſi proprij [e] ,aut proximi,aut dudum remoti : ſi alieni, aut dudum extranei , aut defuncti , in cuius locum ſuccedit. Et ſi defuncti : aut certat de damno vitando,aut de lucro captando,aut potuit peritiores conſu-

lere, aut non: vt plenè distinxi suprà eod.c.ignorantia.

ADDITIO.

a ¶Regula. Adde quando quis præsumatur sciens vel ignorans. Spec.in tit.de compet.iudic.adit.§.j. versic. sed nunquid.& Bald.in l.verius. & ibi Flor de sancto Petro.ff.de prob. & Philip.Franc. & Alberi.de Rosa. hic,& Alex.in consil.xxxj. Et ignorantia an & quando possit quem excusare, vide Bald.in consil.ccxliiij. in fi.vol.ij. & quando est ignorantia credẽda allegãti, Bald.in cons. cl. incip.modo restat. eod.volu. & Abb.in c.innotuit.col.iij.de elect. & Archid.in c.proposuisti.distin. lxxxij. Et an excuset à delicto, vide Aretin.in §.pœnales.versic.in ead. glos.instit.de actio. Et non excusat aliquem facientem actum clàm, vt not.Rom. in singul.dccxvij. incip. regul.est.col.iij.fol.20.& vide Dyn. & quæ ibi dixi in regu.ignorantia.

b ¶Ignorantia. Vide eundem in c.qui contra.versic.sed opp.j.eod.& not. quòd nec statutum aut constitutio noua censentur ignorata: intantum vt ne iuramẽto quidem tollatur talis præsumptio, vt inquit Ias.in §. sed istæ.col.xx.versic.pro hac etiam limitatione.insti.de actio.dummodo prætetierint duo menses à die promulgationis, authen.vt fac.no. constit.

c ¶Alienam. Adde quando hæres se tueri possit prętextu ignorãtiæ Dyn. & ibi annotata, suprà eod.in c.cùm quis. F. C.

d ¶Allegatur. Adde Bart.in l.si quis delegauerit.§.fi.ff.de nouat.& in l. non fatetur.ff.de confes.& in l.Celsus.ff.de vsucap.& Aret.& Ias.in §. si quis.col.ij.instit.de actio.vbi expressè tenent, quòd in proprio facto est tolerabilis ignorantia, si sit factum multum de longinquo: quod intellige verum secundum Ias.vbi suprà, quando tractatur de damno vitando: quia tunc ex longinquitate temporis bene præsumitur ignorantia in facto proprio, secus quando tractatur de lucro. istud est singulare, quod voluit Bart.in l. qui fundum.§.seruus. per illum text.ff. pro empt.& limita alio modo per Ias.ibi, adde Abb.in c.ab excommunicato. colum.vj. de rescript. & Alex.in consil.cxxxiiij. col.penult. versic.quòd hæc opin.Salyc.lib.j.& Rom.in consi.ccccl xxxj.& in consil.cclxxiij. & Alex.in consil.lxix. col.iiij.circa fin.& in consi.clxviij. in prin.lib.v.& Dyn.& quæ ibi dixi in regu.ignorantia.S.eod.& Cepol.consil.xxvj.col.vj.

e ¶Proprij. Adde an & quando præsumatur ignorantia proprij patrimonij, tex.& ibi Doct.in §.in fraudem.instit.quibus ex caus.man.non lic.& Bart.in auth.sed cum testator. col.ij.C.ad leg.Falc. F. C.

In regu. Locupletari. Argumenta.

1 *Disiunctiuæ alteram partem veram esse sufficit.*

2 *Copulatiua requirit concursum vtriusque copulati.*

3 *Locuplex effici nemo debet cum alterius iniuria aut iactura.*

4 *Presbytero aut clerico defuncto, quæ bona pertineant ad ecclesiam.*

5 *Pupillus recuperans rem sine tutoris authoritate venditam, reddit pretium quatenus est factus locupletior.*

6 *Ecclesia non debet ditari cum aliena iactura.*

7 *Ecclesia & pupillus æquiparantur.*

Æquit

8 *Aequitas quando rigori sit præferenda.*
9 *Expensæ factæ mala fide in re aliena, domino rei cedunt.*
10 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ intra biennium non opponens, obligatur efficaciter.*
11 *Exceptio non numeratæ pecuniæ quo casu biennio non excludatur.*

REG. XLVIII.

Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura

1 ¶ † VERBA istius regulæ ponuntur disiunctiuè, & ideò sufficit interuenire alterum de disiunctis, vt impediatur locupletatio, quia natura disiunctiuæ ita se habet, quòd non requirit vtrunque, sed sufficit alterum, vt ff. de condi. & demonstr. l.
a cùm pupillus. §. disiunctiuo. [a] sed ff. eod. l. iure naturæ. verba ponun-
2 tur copulatiuè: † & ideò requiritur omnia copulata concurrere, seu simul vera esse. ff. de condit. instit. l. si hæredi plures. & de verb. oblig. l. si
3 quis ita. † Duo ergo dicit hæc regula. Primum est, quòd aliquis nō debet locupletari cum alterius iniuria. Secundum est, quòd aliquis non debet locupletari cum alterius iactura, siue damno. exempla verò hu
4 ius regulæ plana sunt. † si enim presbyter vel aliquis clericus moritur intestatus, bona eiusdem pertinent ad ecclesiam: exceptis rebus quæ
b censibus [b] vel iuri patronatus, vel alij iuri erant ascriptæ. in illis enim non succedit ecclesia: quia locupletaretur cū alterius iniuria, quod esse non debet: vt C. de episc. & cleri. l. si
5 quis presbyter. † Item in pupillo qui vendit rem suam sine tutoris authoritate, & pretiū recipit: nam si recuperat rem, nō debet lucrari pretium

cum iniuria emptoris: & ideò quatenus locupletior apparet restituere
c tenetur [c], vt C. de vsucap. pro empt.
6 l. vlt. † & idem dici potest in ecclesia, quæ tenetur ad restitutioné pre-
d tij quatenus locupletior [d] apparet
7 facta, † cum ecclesia [e] pupillo assi-
e miletur, vt C. de episc. & cleri. l. orphanotrophos. Et ad prædictorum confirmationé accedunt. ff. de instito. l. si quis mancipiis. §. Proculus. & de cond. indeb. l. naturaliter. in fi. & l. nam hoc natura. cum multis si-
f milib. [f] Sed contra regulam videtur id quod, de vsucap. & præscriptione tractatur iure canonico &
8 ciuili. † Cùm enim hæc æquitas, & ille rigor scripti reperiantur, hæc æquitas deberet præferri, & effectus vsucap. & præscriptionis impediri: vt C. de iudic. l. placuit. sed ad hoc
g plenè responsum [g] est. §. eo. c. posses-sor. Et ideò respōsione vlterius non
9 indiget. † Item solet opponi de expensis in re aliena mala fide factis, quę cedunt lucro domini cū damno impendentis, vt ff. ad leg. Aquil. l. si seruus. §. si oliuam. ij. respon. & de doli excep. l. Paulus. Sed dicendum est, quòd ibi non est iniuria impendentis, cùm iniuria non fiat volenti, vt §. eo. c. scienti. & ff. de iniur. l. j. §. vsque adeò. Item nec damnum, cùm damnum quod quis sua culpa sentit, sentire non videtur, vt ͡. eod. c. damnū. Pręterea si damnum esset, is qui impendit videtur esse in culpa, scienter impendendo in rem alienam, vt ff. eod. l. culpa. & §. eod. c. non est sine culpa. Et ideò cùm impendétis culpa præponderet, sequitur quòd eius conditio deterior esse debeat, vt ff. ad leg. Aquil. l. ob
10 id. in fi. & l. in lege Aquilia. † Item videtur obstare regulæ: quia qui non opponit exceptionem non nu-
h meratæ pecuniæ intra biennium [h], obligatur cum effectu, vt C. de non

numer.pecu.l.in contractibus. & l. si ex cautione.& insti.de lite.oblig. ergo aduersarius eius locupletatur cum iactura & iniuria nō opponentis.Sed de iure ciuili respondetur. quòd cùm fiat legum authoritate, non videtur iniuria fieri:sed negari non potest ꝙ non fiat cum damno,
11 veritate inspecta. † Et ideò si is qui confessionem recipiat, sciat se non numerasse, dicerem quod de æqui-
i tate canonica exceptio i non numeratæ pecuniæ nō excluderetur biennio,cùm malæfidei possessor nullo tempore præscribat,vt §.eod.c.possessor. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Disiunctiuo. Adde qualiter differant inter se copulatiua & disiunctiua, Bart.in l.j.§.sed & si mihi. ff. de verb.oblig. F. C.

b ¶ Censibus.Adde quis succedat clerico,& in quibus succedat ecclesia, Bald.& Salyce.& sequa.in l.si quis presbyter.hîc alleg.& Inn.& Abb. in c.cum in officiis. & c.requisisti. & c.cum esses.de testam.cum sim. Sed quæro incidenter,an ecclesia & clerici teneantur pro possessionibus soluere collectas, tributa, & alia onera ,quæ laici soluunt? Bart.singulariter,& ibi pulchrè Alex.in addit.in l.rescripto.§.sciendum. ff. de muner.& honor. & Bart.in consil. clxxx.incip.si aliqua.& Bald.in l.j. §.fi.ff.quod cuiusque vniuer.nomi. & in consil.clxviij. incip.præmisso statuto.vol.j. & Angel.de Perus.in consil.xxiiij. incip.ecclesia. & in consil.ccvj.incip.inter ordinamenta.& Bart.Bald.& Ias.de Mayno, in l.placet.& in authen.nulla communitas. & l.de his. C.de episc.& cleri.& Ioan.de Plat.in l.si diuina domus. C. de exact.tribu. lib.x. & Innocen.& Abb.Sicul.in c.non minus. de immunit.ecclesi. & Abb.in consil.vj.volu.ij.& amplè in consi. iij.& in consil.vj.volu.j. & Alberi. de Roza.in rubri.de sacrosanct.eccles. & dominus Petrus de Antiboli in tract.suo.num.3.in iij.parte. versicu. interdum quis excusatur à muneribus.& decis.Parlamen.Delphin.quæst.lxxix. & in q.ccclxxxj. & ibi in addit.& in q.cccclxxxij. & sequen.& in additio. & Gaspar. Cardin.in consil.xij.tit.de constit. Host.in summa, de immunit.eccle. §.quibus.& Ioan.Fab.in l.placet.C. de sacrosan.eccles.

Adde inquantum hîc quærit,an clericus teneatur soluere collectam.Bal. l.si placet.num.4. & quod ibi posui in addit. ad ipsum.in ver.gabellis. C.de sacrosanct.eccles. Bart.consil. suo ccxx.incip.punctus quæstionis talis est.quidam Titius olim de Perusio.Archid.Gemi.& Philip.Franc. in c.quanquam.de censi. suprà isto lib.Panormi.in c.fin.nu.4.vbi notaui in apostil.ad ipsum in versicu. aliquas gabellas. de vita & honest. cleric.Gaufrer.in repetit.clem.j.in regu.ij. fallen.xxvij. & ibi dixi in apostil.ad ipsum.in vers.secundum veriorem opinionem.de offic.ordi. & nota in literis.Spec.in tit.de cler. coniug.versic.ad huius autem articuli.& Ioan.de Por.consil.suo incipien.omnipotentis Dei postulato suffragio &c.

c ¶ Tenetur.Idem tenet glos.& Doct. instit.de author.tut.in princ. Locupletior autem factus intelligitur, si saluam habet pecuniam, vel aliud ea emptum,vel si emerit res sibi necessarias,tametsi modò non extent, vt inquit glos.in l.fin. C.de vsucap. pro empt.& instit.quibus modis re contrahi.oblig.§.j.in verb.datione, de quo plenius Deci.in l.ex pœnalibus.ff.eod. & quis debeat probare alium esse factū locupletiorem,tradit Bal.in l.j.C.si aduer.cred.& in l. prædiorum.C.de præd.min. F. C.

d ¶ Locupletior. Idem placet glos.& Bart.in authen.qui res.& Bald.in l. iubemus.§.sanè.C.de sacrosf.ecclesf. & in l.si prædium.de præd.minor. & Abb.in c.si quis presbyterorum. in fi.de rebus ecclesf.non alien. & Alex.consil.iiij.col.j.lib.iij. F. C.

e ¶ Ecclesia. Adde Dyn.in c.delictũ. circa princ.j.eod.& glos.in ver.administrauerunt. C.de excusat.tut.& in l.respubl.in ver.solet.ex quibus causf.maior. F. C.

f ¶ Similibus. Adde generaliter, non procedere istam reg.in casibus quibus ob vtilitatem publicam quis iure suo priuatur, vt ait Deci.in l.iure naturæ.nu.6.ff.eod. F. C.

g ¶ Responsum. Adde aliam solutionem, quod si locupletari cum aliena iactura non licet, lex tamen propter bonum publicum, ne dominia essent in incerto, præscriptionem induxit contra vtilitatem priuatam, vt not.Cardin.in cap.ius generale.prima distinctione. Et vide Paul.de Cast.in consi.cclxxxix. colum.j. in antiq.qui ponit vnum casum in quo locupletatur quis cũ aliena iactura, vt l.fin.ff.de negot. gestis.& ibi glosf.& Doct. Et not. quòd ex præcepto, Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris. cedit ista regula, Nemo debet cum aliena iactura locupletari, vt not.Hostiensf. in summa præludij §.vnde habuit. Et Cardin.Alexand.in c.humanum ius.in ij.notab.j.distinct.& Dyn.in regula, possessor. in iij.oppositio. §.eodem.

h ¶ Biennium, Adde quando opponi possit exceptio non numeratæ pecuniæ, Legistas in iuribus hic allega. & Angel.Aretin.de lite.obligat.instit.Abb.& Doctor.in c.fin.de solut. & Bald.consilio xlvij.volumi.ij. & Paulum de Castro consi.ccxxxiiij. in ij.volumi.nouorum.& Hostien. & Anton.Abb.& ibi singulariter Felyn.in cap.si cautio. colum.xij. de fide instrumen.vbi ponit duas regulas cum pluribus declarationibus & fallentiis. Et quod quis de æquitate canonica admittatur post biennium ad exceptionem non numeratæ pecuniæ secundum Dyn. hîc, tenet dominus Anto.& Abb.in d.c.fin.& ibi Imol.& Bald.in d.l. si ex cautione. in ix.quæst. & ibi amplissimè Salyc.in ij.quæstio. & Bald.in l.in contractibus.in princ. col.ix.eod.tit.& Alex.consil.clviij. vol.ij.versi.nec obstat.& Bald.consil.cccxcvj.in princ.vol.j. & ista est communis opin.secundum Fely.in d.c.si cautio.col.xvij. in prima fallentia.secundæ regulæ, quanquam Spec.in tit.de restit.in integr. §.quî autem. & do.Anto.in c.quia plerique.de immunita.ecclesiar.dicant, quòd lapsus biennij inducit totale silentium etiam de iure canonico, & cõmunem opinionem tenet Angel.consf.cliiij.incip.Iudæi.& Rom. in l.si diuortio.ff.de verb.oblig.sed Bal.in l.cùm quis.col.ix.& ibi Iasf. C.de iur.& facti ignor.tenet contra Dyn.& communem opin. Et vide Lud.Bologn.in l.j.C.de condict.ob turp.causam. in secundis interpret. Quid si iurauit non venire de iure nec de facto? vide plenissimè in decisf.Capel.Tholos.ccclxxv. Et nota quòd ecclesia potest post biennium opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ, vt not.Bald.in auth. hoc ius porrectum.& ibi Cyn.Mod. C.de sacrosan ecclesf.& Rom.in repetit.authen.similiter.C.ad leg.Fal. & decisf. Capel. Tholosf. ccccxviij. vbi ponit quid de minore.& Angel. in consil.clvj.circa medium.vbi limitat hîc Dyn.

i ¶ Exceptio. Amplius putat Deci.in l.iure naturæ.nu.5. ff.eod. idem esse secundum ius ciuile, cum debitor etiam exacto biennio possit proba-

re pecuniam non fuisse numeratam. F. C.

In reg. In pœnis. Arg.

1 *Violentia in dubio sine armis facta præsumitur.*

2 *Tutor remotus, in dubio ob culpam, non ob dolum præsumitur.*

3 *Vulnerans animum occidendi habuisse in dubio præsumitur.*

4 *Delictum si nesciatur à quo commissum sit, puniri debent omnes consortes.*

5 *Pœna pro delicto quo casu sit infligenda.*

REG. XLIX.

IN pœnis benignior est interpretatio facienda.

1 ¶ † Si constat aliquem commisisse vim, & ignoratur, vtrum cũ armis, interpretamur benignius reum fecisse violentiam sine armis[a], vt per hoc minus puniatur. ff. de pœnis. l.
2 si præses. & l. pen. † Item si constat tutorem suspectum fuisse, & ob suspicionem remotum, si ignoramus vtrum propter dolum vel propter culpam, benignius interpretamur, quòd propter culpam remotus intelligatur: & propterea non sit infamis. vt ff. de suspect. tut. l. hæ enim causæ. in princ. Sed obstare videtur regulæ. ff. de his qui not. infa. l. ij. §. exercitum. vbi nõ interpretamur in partem quæ pœnam restringat, sed in illa quæ ampliat. Sed ad hoc re-
3 sponsum est, s. eod. c. odia. † Item opponitur, si vulnero aliquem, licet non occidam, præsumitur in dubio quòd habui animum occidendi, si contrarium non probatur. C. de iniur. l. si non conuitij. ergo non interpretamur in benigniorem partem, id est, eam quæ inducat euita-
4 tionem pœnæ. † Item si certum est plures fuisse in delinquendi actu,
b nec apparet quis eorũ deliquerit[b], non interpretamur in partem benigniorem: quia dicimus omnes puniri debere, vt ff. ad l. Aquil. l. item Mela. §. sed si plures. & not. ff. ad l. Corn. de sicar. l. si in rixa. & C. ad l. Iul. de vi publ. l. quoniam multa facinora. ergo videtur regula falsa. Sed distinguendum est, sicut plenè distinctum fuit s. eod. c. in obscuris.
5 † quia si incertũ est vtrum delictum fuit cõmissum, regula locum habet, quia interpretamur minus cõmissum, & propterea minorem pœnam imponendam: vt d. l. si præses. & l. pen. sed vbi certum est delictum, & certa delicti qualitas, animus verò delinquentis incertus. Item vbi certum delictum, & certa qualitas, sed incerta persona, regula locum non habet, vt latius est ostensum. s. eod.
c c. in obscuris.[c]

ADDITIO.

a ¶ Sine armis. Adde Dy. & quę ibi remissiuè dixi in pen. addit. in regu. in obscuris. Nota tamen ad hanc reg. quod in enormibus criminibus iudex debet vti seueritate, & non benignitate, vt l. diuus. ibi, seuerè vindices. ff. de re iudi. & dicit ibi Bald. in l. ea quę. in fi. C. de cond. indeb. & est tex. sing. in l. respiciendũ. §. planè. ff. de pœr. & Alex. in addit. ad Bart. in l. si præses. ff. de pœn. & idẽ voluit Inn. in c. j. de consti. vbi dicit esse licitũ iudici in pœnis transgredi leges. & ibi vide amplè Felyn. in viij. fal. & Bar. Bal. & Ang. in l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui not. infam. & in l. & si seuerior. C. ex quib. cau. infam. irrog. & Cepol. in consil. xliiij. col. xiiij. vers. x. & vlt. Adde ad interpretationem huius reg. Dec. in l. factũ cuique. §. in pœnalibus. ff. eod. vbi ponit viij. pulcherrimas limitationes.

Deliq

b ¶ Deliquerit. Adde quod notaui in addi.s.in reg. in obscuris.vbi diffusè tractatur materia præsentis speculationis, scilicet, quando ignoratur quis ex pluribus delictum commiserit,& inquantum dixit do.Coapostil.meus.s̃.in prin.apostillæ præceden.quòd in criminibus &c.

Adde vnum sing. dictum Gerard. de Petra sancta. sing. suo lxxv.in cap. magnum est pulchrum & laudabile nomé habere,scilicet quòd si plures essent inquisiti & capti pro aliquo maleficio, &esset dubiũ à quo esset tortura inchoanda,quòd tunc cessantibus aliis indiciis inciperetur ab illo,qui turpe nomen habet. ita no.Cardin.Flor.in c.cum secundum apostolum.in ij.no. de præben. lib.vj.pro quo facit glos.not. do. & præceptor meus in legibus Iaco.de sancto Georg. in præludiis feud.in ver.Carolus pulcherrimũ nomé est.

c ¶ In obscuris. Adde eundem in ca. odia.nu.9.& 10.suprà eod. F C.

In reg. Actus legitimi. Argumenta.

1 *Actus legitimi qui dicantur.*

2 *Electio sub conditione fieri nequit, sicut nec postulatio.*

3 *Tutoris datio, quæ fit à iudice, conditionem non admittit.*

4 *Emancipatio sub conditione facta nullius est momenti.*

5 *Aditio hæreditatis non potest esse conditionalis.*

6 *Tutoris authoritas non præstatur sub conditione.*

7 *Emptio & venditio, conditionem non recipiunt.*

8 *Locatio & conductio an fieri possint sub conditione.*

9 *Institutio hæredis, conditionem & diem incertam admittit. Et quare. num. seq.*

10 *Diuisionem in partes non recipiens, non recipit etiam diuisionem temporum. & econuerso.*

11 *Conditio in testamentis retrotrahitur.*

12 *Correctio iuris in dubio vitari debet.*

13 *Actus legitimi diem recipiunt & conditionem.*

REGVLA L.

Actus legitimi conditionem non recipiunt, neque diem.

1 ¶†DICVNTVR actus[a] legitimi omnes quacunque iuris scripti parte inuenti.iuris autem scripti partes sunt sex,videlicet lex, plebiscita,senatusconsulta , decreta principum, responsa prudentum,& magistratuũ edicta,vt inst.de iure nat.§.constat. ff.de iust.& iur.l.ius autem. Exemplum auté regulæ probabiliter poni potest in electionibus & postulatio-
2 nibus, quæ sunt legitimi actus,† & ideo neque electio , neque postulatio potest sub conditione fieri, & si fiat, pro non facta habetur, vt s̃. de
3 elect.c.in electionibus.lib.vj.†Item in datione tutoris à iudice facta, quæ non recipit cõditionem expressam:& si adiiciatur, reddit dationé
4 inutilem. ff. de tutel.l.muto.† quia
b si dico,emancipo [b] filium meũ sub conditione si Imperator in Italiam venerit:vel si dominus noster de vrbe recedat , emancipatio nulla est.
5 † Itẽ in aditione hæreditatis:quia si dico,Adeo hæreditaté sub condi-
c tione,[c] si nauis ex Asia venerit,aditio nulla est,vt ff.de acqui. hæred.l.
6 eũ qui.§.vlt.†Itẽ in tutoris authoritate:quia si dicat tutor.præsto authoritaté pupillo,si Titius ascéderit Capitoliũ,authoritatis interpositio nul

la est,vt ff.de auth. tut. etsi cõditio-
nalis. & probatur per ordiné ista o-
mnia.ff.eo.l.actus legitimi, vbi vi-
detur eadem regula poni.Sed si hęc
7 regula vera est, † quòd actus legiti-
mi conditionem non recipiunt: er-
go emptio & venditio quæ est actus
legitimus non recipit cõditionem.
quod falsum est, vt Insti.de cõtrah.
emp.§.emptio.ff. de in diem adiect.
8 l.ij.† Item locatio & conductio est
actus legitimus:ergo nõ recipit cõ-
ditionem.Item societas, mãdatum,
stipulatio,& cæteri contractus sunt
actus legitimi : ergo non recipiunt
conditioné, vel diem. quod tamen
falsum est , vt per infinita iura pro-
9 batur. † Item hæredis institutio est
legitimus actus.ergo nõ recipit con
ditionem. quod tamen est falsum:li
cet enim non recipiat diem certam:
vt ff.de hæred.instit.l.hæreditas, &
instit.de hæred.inst.§.hæres. tamen
bene recipit conditionem & diem
incertam, vt ff.de hæred. instit.l. si
quis instituatur. & l. sub cõditione.
& l.qui filio. & C.de hæred.instit.l.
10 extraneum.† Ratio autem quare re
cipiat conditionem & diem incer-
d tum, est aperta : [d] quia illud quod
non recipit diuisionem in partes in
se,nec recipit diuisionem in partes
temporum.& econtrà, vt ff.de testa.
milit.l.miles ita hæredem.§.& quia
diximus.& de vsufruct.l.vsusfruct.
& ab initio . Sed institutio hæredis
non recipit diuisionem , in se, quia
non potest aliquis pro parte testa-
e tus decedere, [e] imò causa testati tra
hit ad se causam intestati, vt ff.eod.
l.ius nostrum. & ideo si testatur pro
certa temporis parte.institutio tem-
poris valet etiam pro toto tempore, a
& limitatio temporis habetur pro
non adiecta,vt d.l. hæreditas. & §.
11 hæres.† sed si testatur sub conditio-
ne,vel in diem incertã, euentus con
ditionis & diei incertæ , quæ con-
ditioni assimilatur, trahitur ad tem-
pus retro : vt ff.de testamen. milit.
l. quod dicitur. & ideo non videtur
pro parte intestatus:sed existéte cõ-
ditione videtur in totum testatus,&
ea deficiente in totum intestatus.Vi
detur ergo ꝙ istud ca. corrigat om-
nes leges, in quibus cauetur in legi-
timis actibus posse adiici cõditio-
nem & diem. Sed dicendũ videtur,
quia promptum est & expedit iura
iuribus concordare, vt § de elect.c.
cùm expediat.lib.vj.& C. de inoffi.
don.l.vnica.& quia iuriũ correctio-
nes in dubio sunt euitandæ , vt d.c.
cùm expediat.& in auth. quib.mo.
12 natur.effic.sui.§. tribus.& † quia nõ
est verisimile Ro.Pont.qui iura tue-
tur,huiusmodi breuitate verborũ to
tã obseruationé iuris , aliàs multis
vigiliis cogitatam , euertere. C. de
Inoffi.testam.l. si quando. & quòd
hæc generalitas restringenda sit ad
casus enumeratos,vt habetur in tex.
& gl.ff.eo.l.actus legitimi. & verba
illius regulæ debét exponi actus le-
gitimi.scilicet quidã.sicut & ibi pro
priè in verbis text. innuitur , & per
gl.exponitur.& propterea generalis
regula remanet in contrariũ : scili-
13 cet ꝙ † omnes legitimi actus diem
recipiũt & conditionem,vt insti.de
verb obl.§.omnis.C de iure emphy.
l.j.sed fallit in quibusdã, & in illis
loquitur regula. nisi diceres quòd
hæc regula corrigit ea iura, quæ di-
cunt in legitimis actibus posse adii-
ci conditionem vel diem,quod ima
ginationi mentis meæ non appli-
catur.Dyn.

ADDITIO.

¶ Actus.Adde hic Io.And. & Doct.
mod.maximè per Phil. Fran.& gl.
& Doct.maximè Deci.in l. actus.ff.
eod.tit.& Imo.in l.gerit.ad fi.ff. de
acqui.hære.& Alex. in consil.lxxv.
lib.j. Et actus est vocabulum gene-
rale

rale, & tamen videtur restringi per sequentia, vt not. Bal. in consil. cclxviij. in fi. vol. ij. Et vbi actus potest trahi ad duo diuersa, magis intuemur, quod prodest, quàm quod nocet. Vt not. Io. de Pla. in l. cùm allegas. de castre. pec. C. lib. xij. Et not. quòd actus qui nō potest fieri purè, nec sub conditione, potest tamē fieri sub duabus conditionibus. vt no. Bar. post gl. ibi in l. diuus. §. fin. ff. de e sal. & ibi Alex. in addi. alleg. Lud. de Vrb. ita tenere in l. si verò. §. de viro. in iij. fal. ff. sol. mat. & in l. j. ff. de verb. obl. vide Dy. suprà in regula, beneficiū. ver. idē erit si defectus fuerit institutionis forma.

b ¶Emancipo. Adde Bar. in l. j. §. hoc autem senatus. & ibi Raph. Pau. de Cast. & Alex. col. ij. in fi. ff. ad Treb. Bal. & ibi Paul. de Cas. in l. senium. C. qui testa. fac. pos. & Aret. in §. pręterea. in vlt. q. Insti. quibus mod. ius patr. pot. sol. & Imol. in l. tam is. §. j. ff. de don. caus. mor. vbi cōmuniter tenent quòd filius non potest emancipari ad vnum actum. & Paul. de Cast. & Franc. Aret. in l. qui in potestate. col. vlt. ff. de testam.

c ¶Sub conditione. Adde Bal. in l. potuit. in q. viij. & ibi Saly. in vlj. q. & Mod. C. de iure delib. & Bart. in l. & si conditionalis. & ibi Alex. in addit. ff. de auth. tutor. vide de autoritate tutoris, & Io. de Imol. in d. l. gerit. ff. de acqui. hæred.

d ¶Aperta. Adde Bar. in l. hæreditas. ff. de hær. inst. qui ponit vltra hanc rationem Dyn. aliam. & vide Bal. & Saly. in d. l. extraneum & Bal. in d. l. hæreditas. vbi tenet contra Bar. ibi per rationem Dy. hic. quòd causa testati trahit ad se causam intestati. vnde si quis instituat Titium hæredem vsque ad Pascha, & quòd post Pascha non sit vlterius hæres: dicit Bart. quòd talis institutio non valet, propter repugnantiam, quam in seipsa includit. Sed Bal. tenet cōtrà, vt dixi per rationem Dyn. & idē tenet Paul. de Cast. in consi. ccxij. in antiq. & sequitur Bal. in §. hæres purè. propter rationem Dy. & ibi Christoph. Por. & Aret. in fi. insti. de hæred. insti. & tenet Ang. de Perusio in d. l. extraneum. & Imol. in d. l. hæreditas. vers. vlterius quæri potest circa prædicta.

¶Decedere. Pro parte testatus decedere. hoc est verum regulariter, vt not. Bal. in repet. l. habeat. nu. 61. & ibi dixi in apostil. & ad eum in ver. concludo. C. de sacrosan. eccle. Bar. in l. cum filius. in princ. & ibi dixi in apostil. ad ipsum. in ver. pro parte testatus. ff. de leg. ij. Corn. consil. xxxv. incip. in casu. in litera. F. vo. j. & consi. lxxxv. incip. plura. in litera G. vol. iiij. & omnino Bar. Socin. in suo tract. fal. regula cccc. vbi ponit xxij. fallen. ad hoc dictum.

In reg. Semel Deo. Argumenta.

1 *Sacrum semel effectum non debet ad vsus profanos transferri.*

2 *Papa solus sacra profanare potest.*

3 *Impossibile reputatur quod pendet ab vnius solius potestate.*

REGVLA LI.

a SEMEL a Deo dicatum, non est ad vsus humanos vlterius transferendum.

¶EXEMPLVM istius regulæ patet cuilibet: quia 1 † quod semel factum est sacrum, & consequenter diuino cultui dicatum, non debet vlterius transferri ad vsus b hominum: vnde si ædes sacra in aliquo loco licitè, id est iuris solennitate seruata ædificatur: licet ædificium diruatur, locus remanet sa-

cer:nec debet ad vsus hominũ conuerti, vt ff. de rer. diuis. l. intantum. §. sacræ. & de contrah. emp. l. æde sacra. & instit. de rerum diuis. §. sacræ. Sed videtur obstare. ff. de verb. oblig. l. continuus. §. pen. dicendum
2 est, † quòd hîc cõsiderauit iuris possibilitatem: ibi verò summi Pontificis potestatem, qui potest sacrum
3 ad profanũ reducere. † quia quod vnius solius potestati subiicitur, im-
c possibile [c] de iure reputatur. ff. de legat. j. l. apud Iulianum. §. fi.

ADDITIO.

a ¶Semel. Quòd semel cõcessum, reuocari non possit, & multa similia in quibus quid semel fieri sufficit, vide per Matth. de Afflict. in tracta, prothomiseos. §. vt infra xxx. dies col. iiij. sic. item quarto quo tempore. nu. 12. G. S.

b ¶Vsus. Adde gl. Bar. Bal. & Salyc. in l. si nondum. C. de fur. & Ioan. Fab. Ang. Aret. in §. sacræ. insti. de rerum diuis. & hîc Io. And. & Phil Fran. & an papa possit monachos sine causa restituere mundo. vide Ioã. And. amplè in præcedẽti regula. & Abb. in c. ex publico. de conuer. coniug. & Bar. Soc. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib. & posth. & adde ad hanc reg. Mari. Soc. in tract. de oblationibus xx. libello. in princ. Adde Fely. in ca. si quando. col. iij. versic. præterea dicit Hostien. de rescri. ex causa verò posset. vt ibi per eum, vbi allegat Doctorũ Theologorum opiniones. idem Fely. & in c. inquisitionis. in princ. de sent. excommuni. & dixi in apostill. ad Panormi. post eum in c. ne Dei ecclesiam. nu. 1. in versic. contra reg. de simo.

c ¶Impossibile. Adde quod id quod à principe venit implorandum, reputatur impossibile, propter difficillimum ad eum aditum. & idem tenet Rom. in repet. auth. similiter. colum. xvj. in prin. C. ad leg. Falcid. & Bar. in d. §. fin. hîc alleg. & vide glo. in l. continuus. §. cum quis. vbi Bart. & seq. ff. de verb. obl. & Alex. in d. §. fi.

In reg. Non præstat. Argumenta.

1 *Eligentes indignum scienter, an iure eligendi sint ipso iure priuati. & nu. seq.*
3 *Eligendi ius an consumatur per electionem inutilem.*
4 *Legatum pupillæ factum si nupserit, non perit ea cõtrahẽte nulliter.*
5 *Legatum factum capaci an adimatur, si secundo fiat incapaci.*
6 *Legatum tacitè adimitur.*

REGVLA LII.

NON præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.

1 ¶†SI canonici nominauerũt scienter indignum, & electio effectum non habuit: non tamen priuantur iure eligendi: quia non præstat impedimentum &c. vt suprà de elect. c. perpetuo. & c. si compromissarius. lib. vj. de concess. præb. c. ne captandæ. sed contrà videtur eod. tit. cap.
2 quanquàm. lib. vj. † vbi eligentes scienter indignum priuantur iure eligendi. [a] Dicendum est, quòd illud c. quanquã. trahitur ad intellectũ illius c. perpetuo. videlicet quia si nominantes indignum adeò perstiterint quòd ex vocibus eorum communis electio subsequatur, tũc priuantur iure eligendi. vt c. quanquam. aliàs non priuantur. vt d. c. perpetuo.
3 † Item potest poni exemplum: si testator legauit mihi vnum de seruis quem elegerim, & ego elegi, & electio non habet effectum, ius

ius eligendi non eſt conſumptum, & ideo nun præſtat impedimentum voléti iterũ eligere. ff. de opt. leg. l. ij. iij. & iiij. aliàs ſi electio ſortiatur de iure effectum, conſumptum eſſet ius eligendi, nec licet vlterius variare: vt ſuprà eod. cap. quod ſemel. ff. de lega. ij. ſtatuliberum. §. fin. cum multis ſimil. † Item poni poteſt exemplum: ponamus quod legatum relinquitur pupillæ ſub conditione, ſi contraheret matrimonium: nam ſi contrahit matrimonium infra pupillarem ætatem, non ſortitur effectum: & ideo non præſtat impedimentum: facta enim legitimæ ætatis poterit contrahere, & conditionem contrahendo implere. ff. quando dies leg. cedit. l. quod pupillæ. & de condi. & demon. l. hęc conditio.

4

5 j. † tamen contrà videtur, quòd iure cauetur, quòd ſi teſtator relinquit legatum primo capaci, & poſtea animo adimendi primo, relinquit ſecundo non capaci: quia licet non ſortiatur effectum in perſona ſecundi, tamen pręſtat impedimentum primo, quia impeditur petere legatum. [b] ff. de leg. j. l. planè. in prin. & de adim. leg. l. legatum. §. pater. & l. & ſi transferam. † Sed dicendum eſt, quòd legatum etiam tacita voluntate [c] adimitur. ff. de adim. leg. l. iij. §. fin. & l. ex parte. & de iis quibus vt indig. l. ſi inimicitiæ. cùm ergo appareat per translationem factam in ſecundum, teſtatorem voluiſſe tacitè primo adimere, illa tacita prima ademptio ſortitur de iure effectum, vt dictum eſt: & ideo præſtat impedimentum. Dy.

b

6

c

ADDITIO.

a ¶ Eligendi. Adde an per electionem indigni eligentes poteſtate priuentur eligendi. Bartol. Bald. Mod. in l. cum quidam. ff. de leg. ij. & Abb. in cap. bonæ. in j. & ca. cum in cunctis. de elect. & ad alia hîc not. per Dyn. vide Alex. in conſil. lxxxj. colum. ij. volum. v. & Ioan. Andr. & Philip. Franc. hîc, & Barto. in l. non putauit. §. non quæuis. ff. de contra tabul. vbi dicit, quòd ſtatutum de mandando executioni inſtrumentum, intelligitur de ritè facto. & Bald. in l. non dubium. in ij. colum. C. de legibus dicit, quòd ſtatutum de gabella imponenda ſuper contractu intelligitur de valido, & Paul. de Caſtr. in l. ſancimus. in fin. C. de teſ. dicit, quòd clauſula caſſans & irritans omne aliud teſtamentum, habet tacitam conditionem, videlicet ſi aliud in quo eſt clauſula, eſt validum. & vide pulchrè Fely. in c. ex tenore. verſic. reg. non præſtat. col. iij. de reſcrip. qui hâc regulam ornatiſſimè gloſſauit, melius quàm qui maximè. Et quod notat Fely. in c. paſtoralis. col. ix. verſicu. vltra Abb. de excep. & Bar. in diſpu. incip. lapſus. col. iij. verſ. v. Adde an & quando eligentes ſcienter indignum, priuentur poteſtate eligendi, quod notaui in apoſtil. ad Gemin. & Philip. Fran. in cap. quanquàm vtrobique. in princ. de elect. iſto lib. & Card. Mandago. in tit. de elect. c. ix. Fely. in c. cùm olim. col. j. de maio. & obed. Et caſu quo priuatur poteſtate eligendi propter electionem indigni ſcienter factam ad quos deuoluitur ius eligendi, vide eundem Mandag. vbi ſuprà Ad medium autem huius apoſtillæ, quando dicit quòd ſtatutum loqués de mandando executioni inſtrumentum, intelligitur de ritè facto, Adde quòd illud non attenditur in ſtatuto pœnali. notarius enim ſcribens teſtamentum nullum & falſum, punitur de falſo, licet ex alia cauſa ſit nullum. vt notat Barto. in l. quid ergo. §. cum autem. ff. de infamia. & in l. ſi quis legatum. & ibi

&ibi Alex.ff.de fals. Bal.& Sali.in l.j.C.de sepul.viol.& Iac.Rebuff. in l.fi.nu.xj.&ibi dixi in apost.in ver. notarius.C. de locat.præd.ciuil. vel fisc.tit.xj. Secus autem si sit nullum vel imperfectum seu de actu imperfecto, ita not.Bald. in l.iubemus.C. de testam.vbi plenè. Adde Aretin. instit.quib.mod.testam.infirm.§.posteriore. col.ij. in gloss. existere. & ibi Ioan.Fab.

b ¶ Legatum. Adde eundem §. eod. c.vtile.nu.5.& in fin. F. C.

c ¶Voluntate. Adde quòd idem est in marito, vt est text. & ibi Bart. in l. marito.§.illud.ff.de adul.& ibi etiã in patre.& Bart. & ibi Alex. in addit.in l.nec in ea.ff.de adult.Ang.& Alex.in l. in suis.in prin.ff.de lib.& posthu. Cyn. in l.j.in fin.C. quæ sit long.consuet.& Felyn.in c.si verò. de sent. excom. & Bald.in l. si quis non dicam rapere.C.de episc.& cle. vbi ponunt plures q. ad hanc reg.

In reg. Cui licet. Argumenta.

1 *Pater adulterum filiæ & occidere, & contumelijs afficere potest impunè.*

2 *Iudex potest deferre iuramentum in litem actori, & illud taxare.*

3 *Filiusfamilias, patre consentiente, causa mortis donare potest, testari autem non potest.*

4 *Præses prouinciæ ad mortem damnare potest, deportare verò non potest.*

5 *Curialis etiam si prædia donare possit, vendere tamen ea nequit.*

6 *Donare difficilius conceditur quã vendere.*

7 *Procur'tor prorsus reuocari potest, partim non potest.*

REGVLA LIII.

CVI licet quod est plus, licet vtiq; quod est minus.

1 ¶ †LICET patri occidere adulterum cum filia comprehensum, & ideo licebit quod est minus, id est adulterum cum filia cõprehensum contumeliis afficere, vt hic. & ff.de adult. l.nec in ea. §.ius occidendi.

2 †Item potest facere iudex quod est plus, id est iuramentũ in litem deferre actori, & ideo debet posse quod est minus, id est taxationem iuramento adijcere, vt ff.de in litẽ iur.l.
3 videamus. §.pen. †Item est maius condere testamentum, quàm mortis causa donare. quod patet, quia filiusfamilias potest mortis causa donare patre consentiente: vt ff. de donat.cau.mort.l.tam is.§.j.tamen testari non potest etiam patre consen
a tiente, [a] vt d. l. tam is. §.j. ff.de testam.l.qui in potestate. Si ergo licet filio militi condere testamentum de castrensi peculio, multò fortius licere debet mortis causa donare,
b vt ff.de donat. l.filiusfam. §. vlt.[b] ¶Sed contra regulam solet opponi
4 de pluribus. †primò de præside qui habet ius gladij quod est maius, vt ff.de offic.præsid.l. si illicitas.§. qui
c vniuersas.[c] & tamen non deportat quod est minus.vt ff.de leg.iij.l.j.§. ij.quibus.& de iniusto testa.l.si quis filio exhæredato. §. eius. sed illud quando non habet insulas suæ iurisdictioni subiectas, aliàs secus videtur, vt ff.de interd. & releg.l.relegatorum. circa princ.& not.in l.inter pœnas. eod. tit. & ideo hæc op-
d positio [d] nõ facit ad rem: licet quidam aliter dicant. ¶ Item oppo.C.
5 de prædiis decu.sine decr.l.iij.† vbi curialis potest donare prædia, sed non vendere, cùm maius sit & difficilius permissum donare quàm vendere. C .de contr. iudi.l.j. sed illud ideo

ideo contingit, quia verisimile est quòd facilius venderet, ad hoc vt pretium ex venditione deductum deportaret, & ideo facilius inhibetur venditio, quàm donatio: quia in donatione cessat ratio prohibitionis, quæ ad venditionem propriè pertineret. ¶Item opp. de l. in cau-
7 sæ. ff. de procur. †vbi licet reuocare procuratorem in totum, & non in parte. Item oppon. ff. de adm. tut. l. cum quæritur. & de vsur. l. Caius. vbi licet nomina contracta in totum approbare vel reprobare, sed non partem. Sed in illis omnibus diuersa habentur vnius loco ratione connexitatis officij: & ideo non est in eis licitum variare, sicut nec circa eandem rem, vt ff. de dam. infect. l. prætor. §. vnde quæritur. & determinatum est §. eod. c. mutare. ¶Item opponi solet. ff. de peri. & commod. rei. l. j. §. licet. & de pluribus aliis quæ not. & rationabiliter soluuntur. ff. eod. l. non debet. & ideo repetere, cùm sint rationabiliter scripta, esset potius transcribere, quàm notare: & propterea superuacuũ. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Consentiente. Adde an filiusfam. possit testari maximè in aduentitiis in quibus patri non quæritur vsusfructus, Bar. & Alex. in l. Imperator. ff. ad Treb. & quæ est ratio, quare magis potest donare causa mortis, quàm testari, vide Bart. Bald. & Frã. Aret. col. ij vers. in ea glo. in l. qui in potestate. ff. de testam. Cyn. Bal. Salic. & Alex. in l. senium. C. qui testa. & Bart. in l. tam is. §. j. hic alleg. & Bart. & Bald. in l. habeat vnusquisque. & ibi Ias. C. de sacrosan. eccles. & per canon. in c. Raynaldus. & c. Raynutius. de testa. Io. Fab. & Aret. instit. quib. non est permiss. fac. test. Sed an pro anima possit testari? vide Doct. §. alleg. & in c. licet. de sepult. §. eod. & Cyn. Bald. Salic. & Alex. in l. senium. C. qui testam. fac. poss. & Rom. in repet. auth. similiter. xxiij. q. versi. xix. ad col. xxvj. C. ad leg. Fal. Abb. in cons. lxiij. col. iij. in ver. iiij. volu. j. & Lud. Bolog. in primis & secundis interpret. in l. sicut. §. venditionis. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. & quando donationem debeat præcedere consensus patris, vel sufficiat quòd subsequatur, vide Bald. in l. si vxorem. C. de condi. inser. & Franc. de Crema in singul. lxix. Quid in filiofam. clerico? dic quòd potest testari, vt est gloss. reputata singu. in c. quia ingredientibus. xix. q. iij. & tex. in auth. presbyteros. C. de episc. & cler. & Doct. in c. quia nos. de test. & Cepol. caut. cxiij. cum seq. & caut. cxlvij. Et idem in filiis Francigenarum & Britonum, qui de aduentitiis possunt testari, vt no. Bald. in c. j. §. j. in fi. de fratr. de nouo ben. inuestit. & Franc. Aret. in d. l. qui in potestate. col. iiij. & Alex. in addit. ad Bart. in l. placet. ff. de acq. hæred. & vide Dom. de Rota in decis. ccxlix. in antiq. tit. de donat. & Abb. in consi. cvij. lib. j. & dixi in §. ij. de consuet. iurista. per se lib. Consuet. Biturigum.

Adde inquantum quærit, an filiusfa. possit donare causa mortis sine consensu patris. & alleg. Franc. de Crema suo sing. lxix. incip. donatio causa mortis, &c. Tu dic breuiter pro expos. princip. huius apostillę. quòd filiusfamil. potest testari in bonis castrensibus, vel quasi, sine consensu patris: nec in illorum iudicio eius requiritur consensus regulariter. de quo dixi in l. Imperator. in apostil. in ver. inducto autem peculio. posita super gloss. in versi. filio. ff. ad Trebel. & in apostil. ad Guil. de Cug. post eum in l. fin. §. necessitate. in versi. sine consensu patris. num. 4. C. de bonis quæ lib. & ad hoc

hoc quod quæritur quid in filiofa. clerico, Bart. in l. si infanti col. iij. versi. & ideo aduere quòd in causis. C. de iure delib.

b ¶ §. vltimo. Adde reg. istam non habere locum in correctoriis, nec in mandatis, nec in decretis, nec vbi minus esset exemptum à potestate eius cui plus cōcederetur: nec quando alia ratio esset pluris, alia minoris, vt vbertime tradit Deci. in l. non debet. ff. eod. F. C.

c ¶ §. qui vniuersas. Adde Bart. ibi & in l. j. §. ij, quibus. ff. de leg. iij. & Felyn. in c. postulasti. col. x. versi. circa. & versi. limita primo. de rescrip. & Abb. in c. ex parte. in iij. de deci.

d ¶ Oppositio. Vide Deci. in l. j. in princip. col. x. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. G. S.

In reg. Qui prior. Argumenta.

1 *Impetrans primus, in beneficio admitti debet, licet secundus impetrans prior literas præsentauerit.*

2 *Impetratio secunda quando priori sit præferenda. & num. seq.*

4 *Prior tempore potior est in ferendis sententiis & in electionibus.*

5 *Creditor quando creditori debeat præferri. & num. seq.*

7 *Mutuans in refectionem cuiuspiā rei, præfertur in illa re aliis creditoribus.*

8 *Creditor negans se possidere, si conuincatur de mendacio, non auditur volens postea prætendere priorem hypothecam.*

9 *Creditor, cuius pecunia res emitur, potior est quo ad eam rem sibi obligatam reliquis creditoribus.*

10 *Mulier quibus creditoribus in dote sit præferenda.*

11 *Creditor, cuius pecunia empta est militia, antefertur cæteris.*

12 *Creditor ex instrumento trino teste subscripto potior est aliis creditoribus.*

13 *Fiscus in debito principali præfertur aliis creditoribus.*

14 *Creditor funerarius potior est cæteris.*

15 *Hypotheca expressa quando præferatur tacitæ, & contrà. & nu. se.*

17 *Speciale id est, cuius contrarium est generale.*

18 *Pignus prætorium habētes an sint reliquis creditoribus præferendi.*

19 *Creditor habens pignus prætorium an præferatur ei, qui habet conuentionale.*

20 *Prior tempore in duabus dotibus, potior esse debet in iure.*

21 *Priuilegium reale præfertur personali.*

22 *Creditorum omnium quādo æqua sit conditio.*

23 *Solutum per debitorem quo casu reuocari possit. & num. seq.*

REGVLA LIIII.

a QVI prior[a] est tempore, potior est in iure.

1 ¶ † SI vnus primò impetrauit in ecclesia beneficium, alius secundò, & secundus primò literas præ-
b sentauerit, primus[b] debet esse potior: quia qui prior est tempore im-
c petrationis, potior[c] est in iure beneficij consequendi, vt s. de rescrip. c. si pro te. & c. tibi qui gratiam. lib. vj. ¶ Sed contra videtur eod.

tit.

titu.de rescript.c.si pro te. & c.duobus. vbi is qui secundo impetrauit,
2 præfertur priori. †Sed dicendum
videtur, quòd aut vtraque impetratio est simplex, aut altera simplex,
& altera sub conditione, si ad id episcopi & capituli consensus accederet. Primò casu aut apparet de ordine impetrationis, aut non. Si apparet, præfertur ille qui primo impetrauit: vt in præalleg.c.tibi.sed si de ordine non apparet, tunc subdistingue: quia aut mandauit vni prouideri, & alteri canonicatum concessit: aut canonicatum concessit vtrique, aut neutri. Primo casu præfertur is cui canonicatum concessit. Secundo casu præfertur is qui primò præsentauit: sed si ambo in præsentando concurrunt, ille præfertur quem eligere voluerint illi, vel maior pars illorum ad quos spectat canonicorum receptio, & præbendarum collatio, vt c. duobus. sed si prima impetratio conditionalis sit, secunda simplex, si fiat ante existentiam conditionis primæ, secunda simplex præfertur, vt d.c. si pro
3 te.†Sed videtur quòd existente conditione prima côditionalis debeat præferri quasi existentia conditionis trahatur ad tempus concessio-
d nis,[d] vt ff. qui pot. in pign.l.fin. de peric.& commod.rei vend.l.necessario.§. quod si pendente. Quidam dicunt quòd c. si pro te. sit contra ius commune, quod nihil est: imò dicendum est quòd illæ leges loquuntur & intelligi debent vbi non erat in potestate contrahentis primò sub conditione, secundo purè, reuocare contractum conditionalem. In proposito autem summus Pontifex poterat primam conditionem reuocare, & ideo multò fortius potuit per secundam puram derogare, vt §.eod.c.cui licet.& patet. ff. qui pot. in pign. hab.l.j. & l. qui

balneum.in princ.& §. primo. & l. potior. in princ. Item patet in albo
4 decurionum & consulum. †Nam qui prior est tẽpore, prior est in iure ferendarum sententiarum & faciendarum electionum cæteris paribus, vt ff. de albo scrib.l.j. & C.de con-
5 suli.l.j.lib.xij. †Item poni posset exemplum regulæ in creditoribus quibus res sunt obligatæ. nam qui prior est tempore &c.ff. qui pot. in pign. hab.l.potior.& l.creditor.& C. qui potior.l.si fundum. Sed ad hoc videtur obstare, ff. de priuil. credit.l. priuilegia, vbi non ex tempore, sed
6 ex causa æstimantur. †Quare distinguendum est plenius: aut enim omnes creditores prætendunt priuilegium reale: aut personale omnes: aut quidam reale & quidam personale: aut quidam personale, alij nullum: aut omnes nullum. Primo casu quando omnes prætendunt reale, aut côuentionale omnes: aut omnes
e prætorium:[e] aut quidam prętorium & quidã côuentionale. Et si omnes conuentionale vel quasi: aut omnes expressum, aut omnes tacitum: aut quidam expressum & quidam tacitum. Et si omnes expressum, aut eiusdem temporis, aut diuersorum. Si eiusdem temporis: si quidem simul & eodem actu vtrique sit obligata res, admittitur vnusquisque
f pro parte dimidia. [f] Si separatim nec apparet cui prius, præfertur qui primo contra extraneum possessorem egit: inter se, potior erit conditio possessoris, vt l.si fundus. §. si duo.ff.de pign. Si diuersorum, tunc nota regulam, & instantiam à regula: regula est, Qui prior est tempore &c. ff.qui pot.in pig.hab.l.po-
7 tior.& C.eo.tit.si fundum. †Instantia est in mutuante in refectionem, vt in auth.de æqual.dot.§.his consequens.in princip. colla.vij.& ff.qui
8 pot.in pig. hab.l.interdũ. †Item in negan

negante se possidere, qui postea con
g uictus prætendit hypothecam, [g] vt
C. qui potio. In pign. hab. auth. item
9 possessor. †Item fallit in eo cuius pe
cunia res emitur & expresse obliga
tur. l. licet. C. qui potio. in pign. hab.
10 †Item fallit in muliere [h] quę præfer
h tur prioribus habentibus tacitam, vt
C. qui potio. in pign. hab. l. assiduis.
11 †Item fallit [i] in eo de cuius pecunia
i militia emitur, vt C. de pign. l. fi. &
12 auth. quod obtinet. †Item fallit in
habente hypothecam ex instrumen
to priuato manu trium testiũ signa-
to, si agat aduersus eum qui non ha
bet instrumentum simile vel publi-
cum, vt C. qui potio. in pign. habe. l.
13 scripturas. †Item fallit in fisco agẽ-
te ex causa primipili, vt C. In quib.
cau. pig. vel hypoth. taci. contrah. l.
14 satis. †Item fallit in agente funera-
ria, vt l. at si quis. §. si colonus. ff. de
relig. & sumpt. fune. & l. impensa. &
ibi nota. Item fallit in vendente pi-
gnus prętorium & habente causam
similem qui non præfertur, sed cum
posteriori cõcurrit, vt l. is cui. §. qui
prior. ff. vt in poss. leg. Si omnes ta-
k citum, [k] similiter dic referre eius-
dem temporis vel diuersorum: & si
eiusdem, non referre eodem vel di-
uersis actibus, si non apparet cui pri
mo: nam semper inter se melior erit
conditio possidentis: contra extra-
neum, occupantis. Et si omnes simul
ad agendum concurrunt, admittun-
tur vnusquisque pro parte, vt ff. de
fal. interd. l. j. § si colonus. & l. fin. &
ff. de pig. l. si debitor. si diuersorum
temporum, tunc qui prior &c. vt hîc
& ff. qui pot. in pig. hab. l. insulam.
15 cum simil. †Si quidam expressum
& quidam tacitũ: aut eiusdem tem-
poris, aut diuersorum: & si diuerso-
rum, aut præcedit tacita & sequitur
expressa, aut præcedit expressa & se
quitur tacita: si præcedit tacita &
sequitur expressa, præfertur tacita
etiam fisco, vt C. rem alien. geren. l.
j. secundo respon. licet glossa circa
fiscum dubitet. ff. qui pot. in pign.
hab. l. si pignus. Si pręcedit expressa,
tunc præfertur, vt ff. qui pot. in pign.
hab. l. Titius. in prin. & §. negotiato-
rum. & C. eod. l. si fundum. & de re-
16 miss. pign. l. si ignorante. †Si eius-
dem temporis, videtur idem, quod
est quãdo vterque profert tacitam,
vel vterque expressam eiusdem tem
poris: quia tacita & expressa pari-
l bus passibus ambulant, [l] vt ex prædi
ctis apparet: quia mutuans in refe-
ctione præfertur habẽti expressam,
17 sicut habenti tacitam. †Præterea
illud est speciale, cuius contrarium
generale, vt in authent. de non alie.
§. vt autem lex. Sed speciale est in
muliere, quæ præfertur habentibus
m tacitam tantum: [m] & sic in eo casu
speciali fortior est expressa, quàm
tacita, ergo aliàs regulariter pares
18 sunt. †Si omnes prætorium: aut sunt
omnes eiusdem tituli, aut omnes ex
contractu: aut omnes ex causa le-
gata, vel omnes ex causa damni
infecti: & tunc non prodest præ-
uenire ex tempore, vt ff. de dam.
infect. l. si finita. §. si plures. & §.
Iulia. & l. prætor. §. eius rei. & C. de
bonor. author. iudi. poss. l. vlti. & ff.
n de bo. auth. iud. possid. l. cùm vnus. [n]
& ff. vt in possess. leg. l. is cui. §. qui
prior. aut diuersorum, & tunc qui
prior est tempore, potior est iure, vt
C. qui pot. in pig. hab. l. si decreto &
19 d. l. is cui. §. postquam rei. †Si qui-
dam prætorium & quidam conuen
o tionale, [o] tunc qui prior tẽpore &c.
vt ff. qui pot. in pig. l. si & iure. & C.
vt in poss. l. si postquam. Secũdo ca-
su quãdo omnes personales: aut sunt
eiusdem tituli, aut diuersorum: si e-
iusdem, regulariter concurrunt,
non inspecta prioritate, vel poste-
rioritate temporis, vt ff. de priuileg.
credi. l. priuilegia. ij. respon. & ff. de-
posi

o posi.l.si hominem.§.quoties.† Fallit in duabus dotibus ab eadē substantia debitis: in quibus qui prior est tempore, potior est iure. C. qui potior.in pigno.l. assiduis.§.fin.Item fallit in fisco. ff.de priuileg.cred. l. quod quis.si diuersorum,si quidem sunt paria priuilegia,concurrunt: si disparia, magis priuilegiati praeferuntur: vt d.l.priuilegia.j.respon. p & l.si ventri.§.in bonis.ff.de priuileg.credit. † In tertio casu quando quidam reale, quidam personale, reale praefertur, vt in l.eos.C.qui pot.in pign.hab.& ff.de pact.l.rescriptum.circa prin.In quarto casu quādo quidam personale, alij nullum, praeferuntur priuilegiati,vt ff. quod cum eo.l.sed an hic.& de pec. l.ex facto.§.fi.& de priuileg.cred.l. ij.& l.si ventri.§.eorum ratio.& de cessio.bonor. l.j. & ij. † In quinto quando omnes nullum, aut agitur ad dationem quātitatis,vel speciei, vel generis,aut ad factū.Primo casu aut erant bona possessa per creditores: & tunc omnium est aequa conditio.vnde si vni soluatur,reuocatur pro rata per alios:vt ff.de iis quae in fraud.credit.l.qui autem. §. sciendum.& l.ait praetor.§. si debitorem.in fi.† si verò non erant possessa per creditores:si debitor soluit, aut soluit authoritate iudicis intercedente,aut sine iudicis authoritate.Primo casu quando soluit iudic. authoritate,tunc nō est locus reuocationi,vt ff.quae in fraud.credit. l. qui autē.§.apud Labeonem. Secundo casu quando soluit sine iudicis authoritate,& tunc aut omnes creditores pariter instabant, & tunc si debitor vni gratificatus soluat, reuocatur pro rata per alios q, vt ff. quae in fraud.credit.l.pupillus.† Si verò omnes non instabant, & vni soluatur: aut soluitur à debitore sponte,aut extorquetur ab inuito:si soluitur sponte, non reuocatur per alios:si ab inuito extorquetur,reuocatur,vt praeallcg.l.pupillus.& l.qui autem.§.sciendum. ff.quae in fraud. credi. nisi mora erat periculum allatura vt si debitor cum pecunia fugiebat,nec haberi poterat iudicis copia,vt in l.ait praetor.§.si debitorem.ff.de his.quae in fraud.cred.Si extorsit iudicis authoritate,nō reuocatur,vt ff.de his quae in frau.cred. l.qui autem.§.apud Labeonem.† Si autem agatur ad factū, aut petitur & in condemnationē deducitur factum:& tūc si simul creditores concurrunt,praefertur qui primo contraxit, vt ff.loca.l.in operis. sed si in condemnationem deducitur interesse,idem seruatur quod dictum est seruari debere,cùm agitur ad quantitatem,vt l.in operis. & de verbor. oblig.l.stipulationes non diuiduntur.§.Celsus.Dyn.

Marginal numbers: 21, 22, 23, 24, 25

ADDITIO.

a ¶ Qui prior. Intellige regul.istam in iis,qui omni alio respectu praeterquam temporis pares sunt,vt hic glos.& vide Rom.consil.xlvij.visis. & ccxcviij.Circa.& Alex.consi. iij. & xxiiij.vol.v.qui ex hac reg.decidunt plures notab.quaest. F. C.

b ¶ Primus. Adde quòd in beneficialibus inter contendentes attenditur titulus iustior. iuxta not.in c.cùm venissent.de in integr.restit. & plenè not.Guid.Pap.in q.lxxxv. incip. curia. G. S.

c ¶ Potior.Adde quādo tempus datae literarū attendatur.Fely.post Abb. in c.eam te.in antepen.col.ver.tempus.de rescript.vbi ponit regulam affirmatiuam cū sex fallent. & vide ipsum in c.pastoralis.in princ.col. iij.eo.tit.& Bal.& Imol.in l.si quis filio.§.eius.ff.de iniusto rupto testa. & Bart.in l.absenti. ff.de donat. & Nicol.de Neapol.in l.si duas. in fi. princ.ff.de excusa.tut. & Ang.Aret.

Dyn. P

instit.quibus modis ius pat.§.filiusfamilias. & Doct.in c.si eo tempore.de rescript.eod.lib. Et nota quòd prioritas causatur ratione vnius horæ, vt not.in d.c.pastoralis. & per Felyn.in c.capitulum. ver.de concursu duorum.col.xiiij.de rescript. & quæ not.Dyn.& ibi dico in additio.in regula,in pari.& in regula, beneficium.& quãdo secundus impetrans præferatur primo,vide glo. in c.quia sæpe.de præben.lib.vj. & Domi.de Rota in decis.cccciij.in antiq.tit.de rescript.

Adde quod posui in addit.suprà in regula, non firmatur.in versic.tempus datæ.tangitur aliquid de materia prioritatis quando secundus primum impetrantem præuenit in præsentatione rescripti per Felyn.post Panormi.& alios in c.j.de rescript. Anto.in c.plerunque.colum.penul. eod.tit.omnes. & præcipuè Philip. Franc. c.vt debitus. col.xiiij. cum iij.seq.& ibi Cardin.Alexan.col.x. de appel.

d ¶ Concessionis. Adde Dyn.& quæ ibi dixi in regula, beneficium. in penult.additio.& Bart.in l.necessario.versic.vltimo nota.ff.de pericu. & commod.rei vendi.& l.si filius. de verb.oblig.& in l.qui balneum. in princ.& ibi singul.Alex.in addit. & Bald.in antiq.lect.ff.qui potior. in pigno.habean.& Bald.in d.l.necessario.in antiq.lect.

e ¶ Prætorium. Adde quot sunt species pignorum,Bart.& Alex. Mod-Doct.in l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iudic.& Pet.de Ferra. in forma libelli, in act.hypothec. in glos.super verbo, super eadem obligatione.col.j.& Ioan.Fab.Aret. & Ias.in §.item Seruiana.colum.j. instit.de act.& Bart.in l.si & iure. col.ij.ff.qui potio.in pign.hab. vbi reprobat distinctionem Dyn.hic,& aliter distinguit,vt ibi per eum. & adde Abb.& Fely.in c.cum aliquibus.de re iudic.

f ¶ Dimidia. Adde Dy.in c.cum sunt. nume.3.& c.in pari.in princip. hoc titulo. F. C.

g ¶ Hypothecam. Adde Dyn. in c. nullus pluribus.nume.5.& c.qui ad agendum.nu.8.hoc eod.tit.

h ¶ Muliere. Adde an mulier sit potior fisco creditore,Cyn.Bart.Bald. Salyc.in l.j.& ibi Alex.in addit.ad Bart.C.de priuileg.fisci.& in l.satis. C.in quibus causis pign.vel hypoth. contra. & Angel.de Perus.Imol.& Doct.Moder. in l.si marito. ff. sol. matrimo.

i ¶ Fallit. Adde glos.Cyn.in l.diuersis.& l.seq. C. qui pot.in pign.hab. & glos.& Bart.in l.interdum. ff.qui potior.in pign.hab.

k ¶ Tacitum. Adde duas esse species tacitæ hypothecæ, altera inducitur ex mira legis dispositione, qualem habet vxor in bonis viri: in altera requiritur etiam factum hominis, cuiusmodi habet locator in rebus illatis per conductorem, ita distinguit Ias.in §.item Seruiana. instit. de actio. F. C.

Adde quòd ista regula secundum Dy. non solum habet locum in hypotheca expressa, sed etiam in tacita. vnde sicut habens expressam hypothec.anteriorem præfertur omnibus posterioribus creditoribus habentibus tacitam vel expressam hypoth. sic etiam habens tacitam hypoth. anteriorem, regulariter præfertur posterioribus creditoribus non solum habentibus tacitam, sed etiam expressam & fisco.& ita refert & sequitur Maria.Socin.tract.de oblig. in xj.& xij.libellis.vbi quærit, an oblatio debitoris offerentis bona sua, præiudicet creditoribus anterioribus habentibus expressam vel tacitam hypothecam, vbi concludit,quòd non, & vide Bart.Bald. & sequa,

sequa.in iuribus hic per Dyn.alleg. & ad distinctionem,& not.per Dy. hic vide Ioan.Pet.de Ferr.in forma libelli in actio.hypoth.in gl.super verbo,eadem oblig. col.iiij. versic. sed pone.& Cyn.& Bart.Bald.Ang. & Salyc.in l.vnica,C.de priuileg.& dot.& Cepol.cau.cxxiiij.incip.vulgaris regula.cum duabus sequen.& Doct.in apostil.seq.alleg.

l ¶ Ambulant.Quid differat tacitum pignus ab expresso,docet Ferrar.in d.glos.in ver.sub eadem.col.ij.ver. deinde. F. C.

m ¶ Tantum. Opin.Dyni sequuntur communiter Doct.vt refert Ias.in §.fuerat.super gl.creditoribus.insti. de actio.& ita practicatur. F. C.

n ¶ L.cùm vnius.Adde ibi Bart.col. vlt.versic,venio ad secundum.& in l.si decreto,C.qui potior.in pign.& Bald.in authen.& qui. col.iiij.C.de bon.author.iud.possid.vbi ponit qui dicantur creditores eiusdem tit. & glo.& Bart.in l.priuilegia.ff.de priuileg.cred.

o ¶ Conuentionale.Adde quãdo concurrant pignus prætoriũ & conuentionale,Lud.Bologn.in l.fundus.ff. de ann.leg.in interpret.& Bal.conf. cccclxvj.lib.iiij.& quid differt prętorium à conuentionali,vide glos. Bart.Bald.Paul.de Cast.& Alex.in addit.ad Bart.in l.j.ff.de pign.act. & de Ferra.vbi suprà,& Abb.& Fel. in c.cũ aliquibus.in prin.de re iud. & Specul.tit.de pign.& hypoth.§.j. & Ias.in §.item Seruiana.colum.j. instit.de actio. ¶ Tu dic quòd differat in modo constituendi : conuentionale enim solo partium consensu cõtrahit:prætoriũ verò transitione.nisi in casu.l.cùm vnius.§.fi.cum l.seq.ff.de bo.auth.iud.possid. addit aliam differentiam Alex.in suprà alleg.l.j.ff.de pig.act. scilicet quòd cũ requiritur discussio in prætorio, quæ aliâs requiritur in conuentionali hyp.item aliam,quia creditor accipiens pignus prętoriũ,licet non sit idoneum,liberat debitoré.l.à diuo Pio.§.si pig.ff.de re iud.Secus autem in cõuentionali.l.creditor. qui non idoneum.si cert.pet.& l.si pro mutua.C.eo.tit.& Bart.in l.non est mirum.in fi.ff.de pign.act. quid sit pignus iudiciale, & an & in quo à prætorio differat,vide gl.rubr.C.de præto.pign.& melius per Alex.in l. à diuo Pio.§.in venditione.in antepen.col.ff.de re iud.& quę sit differentia inter pignoratitiam & hypothecariam,vide Spec.in tit.de pign. in prin.ver.quid si iudex.& ver.quæ autem sit differentia.

p ¶ Primo responso.Adde ibi Bart.qui sequitur Dy.hîc.& Doct.in l.vnica. C.de priuil.dot.& Ferra.vbi suprà, col.vj.in fi.ver.modo venio.& quo ad cætera not.hîc per Dyn.vide per ipsum de Ferra.& adde Bart. Soc.in l.j.col.iiij.vers.iiij.not.cũ seq.ff.sol. matr.& Bart.Bald.& Alex.in addi. ad Bart.in l.in operis.ff.locati.

q ¶ Alios. Adde quãdo id quod vnus ex pluribus creditoribus à debitore exigit debeat cõmunicari cũ aliis, Bart.& Mod.in l.pupillus.de iis quę in fraud.cred.& Io.And.& Doct.in rub.de oblig.& sol.& Bal.in l.si. in si.ij.q. ff.deposi.& tex.in l.pecunia. & ibi Saly.in fi.C.de priuileg.fisci.

In regula, Qui sentit.

Argumenta.

1 *Emptori cedit quicquid rei emptæ accedit.*

2 *Aucta parte hæredis per contratabulas,augetur & legatorum onus in persona substituti,& contra ea diminuta,legata etiã diminuũtur.*

3 *Commodum quando sentire debeat, qui tulit incommodum.& nu.seq.*

5 *Agnata proximior sentit commo-*

dum hæreditatis,onus autem tutele non subit.

6 *Cõtrariorum,si de vno prædicatur, seu disponit affirmatio, de altero disponit negatio.*

7 *Contrariorum alterum è medio tollitur,posito in esse altero.*

8 *Contrariorum quando eadem sit disciplina.nu.seq.*

REG. LV.

QVi sentit onus,sentire debet cõmodum,& contra.
1 ¶ † sicut post venditionem perfe
ctam omne cõmodum accedens rei
venditæ,pertinet ad emptorem: ita
& omne incommodũ accedere de
bet,vt C.de pericu.& commod.rei
vend. l.post perfectam. ff.eod. l.id
2 quod.†hĩc sicut diminutã parte hæ
redis scripti per contra tabulas,di
minuitur & legatorum onus,ita au
cta parte scripti hæredis per contra
tabulas; augetur & legatorũ onus,
vt ff.de vulg.& pupil.substit. l.& si
3 contra.in fi.& de leg.iij.l.fi.†& ista
regula habet locum quando circa
commodum & incommodũ est per
omnia par ratio, & personæ susci
pientis cõmodum & incommodum
habilitas: & hoc patet per exem
pla, insti.de contrahen.empt.§.cùm
a autem.[a] & de legit.patro.tut. & ff.
de leg.j.l.si ex toto.& de leg.iij.l.fi.
& de vulg.& pupil.substitut. l.& si
contra.& C.de caduc.toll.l.j: §.pro
secundo.& de furt.l.manifestissimi.
4 §.sed cùm in secundam.† sed vbi
non est per omnia vtriusque par ra
tio,regula non procedit:vt est vide
re in l.si quis aliena negotia gerés.
ff.de nego.gest.& ibi not.& de pro
curat. l.qui proprio. §. procurator.
Item in casibus aliis not.in d.l.si
quis.ff.de neg.gest. & in l.si quis pu
tans.§.j.cõmuni diuid.& pro socio.
l.sed & socius. §.si absenti. Item si
non est eadé personæ conditio, vel
habilitas circa vtrunque suscipien
5 dum.† vt si agnata proximior est,
cum tractatur de ferendo onere tu
telæ. Nam ipsa succedit in commo
dum, id est, in hæreditatem: & ta
men nõ tenetur subire tutelæ onus,
imò defertur ad agnatũ masculum
in gradu remotioré,vt instit.de le.
git.patro.tutel.§.fi.& ff.de legit.tut.
l.j §.interdum.Tamen illud genera
le.quòd hîc colligitur, & in l.alle
gata,scilicet, Disciplinam contra
b tiorum eandem esse [b], non videtur
procedere: imò in genere videtur
6 contraria:†quia cùm de vno gene
re contrariorũ prædicatur affirma
tio, de altero prædicatur negatio,
quod est eius oppositum: vel quod
idem est.Si de vno disponit affirma
tio,de altero negatio,vt l.j.in prin.
ff.de his qui sunt sui,vel alien.iur.&
instit.de tutel.in prin.& ff.de accu.
l.qui accusare. ergo non est eadem
7 disciplina,sed contraria.†Præterea
patet per id quod dicitur, Ad posi
tionem vnius contrariorũ,sequitur
c remotio & destructio alterius [c]; vt
ff.de verb.sig.l.hæc verba ille.& de
instit.actio. l.sed & si pupillus. §.si
institoria.& in auth.de mand.prin.
8 §.neque auté.coll.iij.†Respondeo,
vbi de quolibet contrariorũ respon
detur affirmãdo,vel de quolibet ne
gando,simpliciter verũ est eandem
esse disciplinã contrariorũ,vt insti.
de contrahen.empt. §. cùm auté. &
C.de cad.tol.l.j §.pro secũdo. & de
furt.l.manifestissimi. §. sed cum in
secundam.& de vulg.& pupil.l.& si
contra tabulas.& de leg.j.l.si ex to
to.in princ.& de legat.iij.l.fin.tunc
enim eadem est in genere, & ea
dem in specie: & eadem aliquan
do quantum ad numerum, vt cùm
in eadem verborum serie vtriusque
dispositio traditur.Namtunc est ea
dem

dem quantum ad numerum: quia vna est verborum conceptio, quæ vtrunque cōtrariorum disponit: sed eo respectu, quia diuersa disponit, potest ratione effectus in plura particularia diuidi, & diuersa iudicari,
9 † sed vbi de altero est affirmatio & de altero negatio, nō est eadem sed contraria dispositio: sed pro tanto dicitur eadē disciplina ea ratione, quia vno cognito habetur cogni-
d tio [d] alterius, vt in prealleg. l. qui accusare. & l. j. ff. de iis qui sunt sui, vel alie. iur. & insti. de tutel. in prin. & ff. de præt. stipul. l. j. §. stipulationum. Ea ratione ergo dicitur eadem disciplina: sed non dicitur eadem ratione dispositionis contrariorum. Dynus.

ADDITIO.

a ¶ §. cum autem. Adde ibi Ioan. Fab. in prin. Christoph. Porc. & Aret. in ij. col. & onus meretur honorem, vt not. Bart. & Bald. in l. amicissimos. in prin. ff. de excusat. tut. & vide hic Ioan. Andr. in Mercuria. & in c. rationi congruit. & ibi Dy. & quæ ibi dicit. & Bald. Bart. & Doct. in l. si is qui. §. si quem quęstum. ff. commod. vbi limitant hanc regulam, vt ibi. & Ang. in consil. lxxxv. incip. ex themate. col. j. versic. iij. probatur.

b ¶ Esse. Adde Bart. in l. inter stipulantem. §. sacram. col. iij. ff. de verb. obl. & in l. in fundo. ff. de rei ven. & aliquid per Bald. in l. fin. circa iiij. vel v. col. C. de fideicom. & Alex. in rub. de acquir. possess. ff. & Bald. & Aret. post Ioan. Fab. insti. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. in princ. & ibi Christoph. Porc. in iij. notab. & Cyn. Bal. & Salyc. in l. j. §. pro secundo. C. de caduc. tollen. & Alex. in l. si contra tabulas. ff. de vulg. & pupil. substitu. & in d. §. sacram. & Ioan. And. hîc, & Moder. & Angel. in consil. lxvj. col. ij. versic. item multa. Vide Deci. in l. secundum naturam. ff. eo. tit.

c ¶ Alterius. Adde Dyn. in c. nullus pluribus. nu. 7. s. eod.

d ¶ Cognitio. Et hoc modo argumentatur in c. possessor. circa princip. s. eod.

In reg. In re communi, Argumenta.

1 *Socij prohibentis alterum socium in re communi ædificare, melior est conditio.*

2 *Socius quando socium impedire possit in re communi. & nu. seq.*

4 *Occupantis conditio in pari causa quando sit melior.*

REGV. LVI.

IN re communi melior est conditio prohibentis.

1 ¶ Si † habeo fundum tecum communem, & tu velis ædificare domum in fundo, & ego prohibeo: melior est conditio mei prohibentis, quàm tui ædificare volentis, vt ff. communi diuid. l. Sabinus. Sed videtur quòd melior sit conditio facientis, quàm prohibentis, vt ff. pro soc. l. cum duobus. §. item Mela. Omissis solutionibus aliis quæ sunt à veritate remotæ dicendum est,
2 † quòd aut socius [a] vult facere aut
a reficere in loco communi ad eum vsum ad quem res parata est: & potest etiam inuito socio, vt ff. communi diuid. l. si ædes. & pro socio. l. cum duobus. §. item Mela. Aut ad eum vsum ad quem rēs parata non est: & tunc si interest prohibentis non fieri, melior est conditio prohibentis, vt d. l. Sabinus. & ff. de seruitu. vrbanor. prædior. l. quidam Iberus. §. cùm parietem. & hoc casu
3 potest intelligi regula: † aut nihil interest prohibentis, & potest fieri eo inuito: vt ff. de seruitu. vrban.

prædior.l.fistulam.§.pen.& fin.habita tamen distinctione vtrum iure seruitutis facere vel reficere velit, quia tunc non potest, vt ff.de seruitu.vrban.præd.l.parietem. aut iure communionis, & potest, vt d.l.cùm duobus. §. idem respondit. Item contra regulam videtur illud generale, quo cauetur † quòd in re vel
4 causa pari melior est conditio c
c occupantis, vt ff. de leg.j. l. si pluribus.& de verb.oblig. l. si Titius. & de procura.c.si duo. lib.vj. sed hæc regula loquitur in ea re quæ pro parte sua indiuisa ad plures pertinebat: leges verò contrariæ loquuntur in eo iure quod distinctum est in vnius executionem qui primo occupauerit litem contestando. Lite enim contestata sibi quærit executionem, & alterum insolidum excludit, nisi in casibus enumeratis in c.duo suprà de procurat.

ADDITIO.

a ¶ Socius. Adde Aretinum institu. de rerum diuisione. §. religiosum. & Petr.de Ferra.titul.pro hæred.vel re singul.in glos.super verbo, In futurum.& Bar.in l.si ædibus, & l.inter quos.ff.de damn.infect. & in l. si stipulatus fuero. ff. de ver. oblig. & Bald.in d.§.religiosum.& in consil.cx.volum.iij. & Cepol. tract. de seruit. de pariete & muro. & vide textum.& ibi Doct.in l.iiij.de ædi. priuat.& in l. cum duobus. §. idem respondit. qui cessantis.ff. pro soc. Et Franc.de Crema, singul. xcvij. aliàs lvij. incip. decidi. vbi dicunt Doct.per.d.§.idem respon. & l. iiij. C.de ædifi.priua. quòd si socius intra quatuor menses non contribuat nec soluat suo socio partem expensarum dictæ refectionis, quòd res communis efficitur in totum socij reficientis, vel reparantis. Et vide Ang. Aret. in §. sequens. institu. de actio. & Cepol. caut. lxxxv. Roma. in singul. incipien. communis res. & Ludo.Bolog. in l. ex ex parte.ff. famil.hercis.in suis primis interpretat.de socio expendente pro re communi reficienda.& gl.in l. Sabinus. hîc per Dyn.alleg. per quam dicit Bal. in l. duo fratres. ff. de acquir. hæred.quòd si duo habent domum communem,& vno absente alter solus habitet, non tenetur ad partem pensionis socij absentis vel non habitantis: quia vsus diuidi non potest nisi domus diuidatur. & refert Richard.Malumbr. dicétem fuisse ita iudicatum.& etiam Cyn. in l.si quis putans in princ.& ibi Dyn.ff. commu.diuid.& tenet Bald. in l.j. C. de testam.& in c.j.§.præterea ducatus. de prohibit.feud.alien.per Feder.& Pau.de Cast.in d.l.j.de testam.& Cepol.in cons.iiij.col.iij. versi. & pro hoc l.duo.& Ias.in repe.l.quominus. q.xvj.ff.de flum. Et Saly.in l. iubemus.C.de sacrosan.eccle.& Bar. Soci.in l.serui electione.§.Labeo.ff.de leg.j.& singulariter Pau. de Cast.in consi.cccxciiij. in nouis. sed Flor. de sancto Petro in d.l. Sabinus. tenet contrarium.Et not.bene, quia vidi de facto hîc Bituris: & adde Car. Alex.in c. Necena, xxxj.dist.col.ij. versic.si quæritur & aliquid per Felyn.in c.cùm omnes.col.viij. versi. in eadem gl. de constt. & Anchar. & Abb. in c.j. de immunit. eccle.& Bal.in consi.ccv.primo vol. & Abb. in consil.lxxxiij.lib.j. & Alex.in d. §.Labeo.vbi ponit plures quæstiones ad materiam.

b ¶ Socio. Hoc tenet Bart.in l. illj.§. Cato. col. iij. versic. quid dicemus. nu.15.ff.de verbo.oblig. G. S.

c ¶ Conditio. Adde quádo fit melior conditio occupantis, & etiam in pluribus procuratoribus insolidum datis.Bart.Bal. Alex.& Mod. in l.si pluri

pluribus.ff. de leg.j.& Bart.Bald. & Alex.in addi. ad Bart.in l.pluribus. ff.de procu.& Io. And.& Gemin.in c.si duos.suprà de procur.& Abb.in ca.non iniustè . de procur. & quæ not.Io.And.in c.cum plures.de offi. deleg.suprà eod.lib.

In reg.Contra eum. Argumenta.

1 *Interpretatio fieri debet contra eum qui apertius loqui potuit, & nu. 2.*

3 *Interpretatio quare fiat pro locatore verba proferente.*

4 *Ambiguitas contra quem debeat interpretari.*

5 *Interpretatio quando fieri debeat secundum id quod est verisimilius.*

6 *Confeßio quando contra confitentem recipiat interpretationem.*

7 *Verba in iudiciis prolata contra proferentem an sint interpretanda.*

8 *Sententia dubia à quo poßit interpretationem recipere.*

9 *Pretoriam stipulationem pretor interpretari solet.*

10 *Priuilegium suum interpretari potest qui illud conceßit.*

Lex dubia vel obscura per quem declarari debeat.

11 *Testamenti verba dubia à quo debeant interpretari. & nu.seq.*

REGVLA. LVII.

a CONTRA eum [a] qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio facienda.

1 ¶ † SI vendo domum, & tempore venditionis & traditionis dico: stil-
b licidia vti nunc sunt, ita sint. [b] videor dicere quòd domui venditæ debeatur à vicinis seruitus stillicidiorum recipiendorum, non econtrà, quòd domus vendita debeat seruitutem vicinis, vt ff. de seruit.vrba. præd.l.si arborem.§. hæc lex. & de contrah.empt.l.cum in lege. & l.Labeo.& de pact.l.veteribus.& de eui.
2 l.qui libertatis. † ¶ Sed opponitur & videtur quòd interpretatio non sit facienda contra proferentem.ff. de contrah . emp. l. si in emptione. sed ibi verba fuerunt prolata ab emptore: & ideo fit interpretatio contra eum, qui vérba protulit, insequendo tenorem istius regulæ, Item videtur contra regulam.ff. lo-
3 ca.l.ea lege. † vbi fit interpretatio pro locatore qui verba protulit. sed ibi fauore locatoris pactum erat appositum: & ideo non debet fieri interpretatio contra eum, ne offendatur regula, quod fauore &c. vt j.eo. c. quod ob gratiam. Et quia iura sunt varia circa materiam istam,
c ideo vtile est plenè distinguere. [c]
4 † Quia aut ambiguitas interpretatione indigẽs reperitur in cõtractu, aut in confessione, aut in iudicio, aut in sententia, aut in stipulatione prætoria , aut in priuilegiis , aut in verbis à lege prolatis, aut in vltima voluntate. Si in contractu, aut valere potest contractus secundum interpretationem alterius tantùm, aut secundũ interpretationẽ vtriusque. Si secundum interpretationem alterius tantùm, illius interpretationem sequimur. secundum quem interpre-
d tatio contractus valere [d] potest, vt l.quoties.ff. de ver. oblig. & de reb. dub. l. si is, qui ducenta. §. vtrum.
5 † Si secundum interpretationem vtriusque valere potest, tunc inspicimus verisimilius. suprà eod.c inspicimus.& ff.eod.l.semper in stipulationibus . & l . semper in obscuris. Sed si verisimilius non apparet, tũc

habet locum regula, videlicet quòd
fiat interpretatio contra proferen-
tem in cuius potestate fuit verba la
tè concipere, vt ff. de pact. l. veteri-
bus. & de seruit. vrb. præd. l. si arbo-
rem. §. hæc lex. & de contrah. empt.
l. Labeo. & l. cum in lege. & l. si in
emptione. & de ver. oblig. l. stipula-
tio ista. §. in stipulationibus. & l. qui
6 ex pluribus. & l. quicquid. † Si in
confessione, cogendus erit dicere
confessus certum. vt ff. de confes. l.
certū. aliàs fieret interpretatio con-
tra eum, vt ff. de interrog. act. l. de
ætate. §. qui tacuit. arg. ff. de ventre
inspic. l. j. §. quid ergo. quod de iure
nouissimo intelligendum videtur, si
respōdere iubetur antequam se ab-
sentet, aliàs enim esset contra eum
tanquam contumacem, prout ratio
dictauerit, procedendum, vt suprà
7 de cōf. c. ij. lib. vj. † Si in iudiciis,[e]
e erit interpretatio facienda pro pro-
ferente, siue verba fuerint prolata
per actorem, siue per reum, vt ff. de
iudi. l. si quis intentione. & ibi not.
& de reg. iur. l. in ambiguis oratio-
8 nibus. & l. in contrahenda. §. j. † Si
f in sententia, [f] tunc iudex qui pro-
tulit, si est de maioribus, interpre-
tabitur dictum suum in sententia:
aliàs non liceret sibi interpretari
g sentētiam suam, sed delegati [g] sui
tantum. vt ff. de appel. l. ab executo-
re. in princ. & ibi plenè not. actorū
tamen verba mutari possent, senten
tiæ tenore in totum perseuerante, vt
9 ff. de re iud. l. actorum verba. † Si in
stipulatione prætoria: tunc prætoris
erit interpretatio: pertinet enim ad
eum. ff. de præto. stipu. l. in prętoriis.
10 & l. j. §. vlt. † Si in priuilegiis, [h] in-
h terpretatio pertinet ad eum qui pri-
uilegium concessit, vt ff. eod. l. Ne-
ratius. & de vulg. & pupil. substit. l.
i ex facto [i] circa prin. Si in verbis à
lege prolatis, ad solum principem
pertinet interpretatio necessaria, &

quæ omnes astringit. vt C. de legi. l.
11 si imperialis. † Si in vltima volunta
k te, [k] ipse testator poterit interpre-
tari, vt ff. de testa. l. hæredes palam.
§. j. Si interpretatus nō fuit, tunc aut
valere potest legatum secūdum in-
tellectum hæredis & legatarij. aut
secundum intellectum legatarij tan
tum: si legatarij tantùm, illum intel-
lectū assumimus. ff. de leg. j. l. apud
Iulianum. §. si Titius. & de reb. dub.
12 l. quoties. & l. vlt. † Si secundum in-
tellectum hæredis & legatarij, tunc
aut est ambiguitas in voluntate re-
linquente, aut in voluntate adimen-
te: si in relinquente, sequimur quod
est minimū, vt d. l. apud Iulianum.
§. Seio. & de leg. iij. l. qui concubi-
13 nam. §. cum ita. & l. nummis. † Si in
adimēte, aut est incertitudo rerum
& personarum, aut personarum tan
l tum: aut rerum tantum [l] Primo ca-
su in nullo valet ademptio. secūdo
casu valet ademptio in vtroque ca-
su. tertio casu valet ademptio in ma
iori. & remanet legatum in minori.
& hoc probatur. ff. de reb. dub. l. si
fuerit. & ibi notatur. & de adim. leg.
l. iij. §. si duobus. & de leg. j. l. si ita
sit scriptum. in fi. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Contra eum. Pro declaratione hu
ius regulæ vide Dec. in l. in contra-
henda. circa princip. ff. eod. F. C.
b ¶ Ita sunt. Hęc vetus clausula impe-
ratiua de se solet ad augenda iura
rei, & onerandum venditorem ad
hiberi vnde malè generaliter colli-
gunt Doctores fieri interpretationē
contra venditorem: quia iura quæ
hæc dicunt, non dant regulam, nec
generaliter loquuntur sed in termi-
nis huiusmodi clausularum, quæ
non nisi ad onus ipsius vendito-
ris apponi solent. vnde aliàs stat re-
gula, fiendā interpretationem con-
tra eum qui se fundat in verbis. l.
sæpè. ff. de verb. signific. dixi in An-

not.ad Alex.consil.204.lib.ij. C.M.
c ¶Distinguere. Adde quomodo fiat interpretatio in contractibus. Dyn. in regula,in obscuris. & Bart.Bald. Alex.& Doct. Mod.in l. veteribus. ff.de pact. & Bart.in l.ea lege.ff. loca.& Bald.in consil. cccxiij. vol.ij. Abb.post Inno.in c. olim. de verbo. sig.& Ab.in c.certificari.de sepul.& Fely.in c.causam.col.j.de rescrip.Et quomodo in iudiciis,vide Bar. in l. in prætoriis.ff.de stipul.præto. & in l.j.C.de legi.&Pau.de Cast.in cons. cxcij.in nouis.& Dyn.& quæ ibi di xi in regula, cũ sunt partium. Quid in sententia?vide Bart.in l.ij.in j.q. & in l.ab executore. ff. de appel. & Bal.in l.iij.C.de lib.præterit. & Bar. Bal. & Saly. post Cyn. in l.ij. C. de senten. ex pericul. recit.& Alexã.in addit.ad Bar.in d.l.ab executore.& ibi Lud.Bolog.in secundis interpreta.& in confessione vide Cyn. in l. ij.§. quod obseruari. C. de iura. calum.& Bal.in l.j.C. de confess. col. xxxij.& Bart.& ibi Alex.in addi.in l.de ætate.§.qui tacuit.ff.de interro. act.Quid in stipulatione?vide Bart. in l.j.§.fi.& in d.l.in prætoriis.ff. de præt.stipul.& Bar.Alex.in l. in conuentionalibus.ff.de verb.obli. Et de ea interpretatione quæ fit in priuilegiis,vide Bart.in l. omnes populi. ff.de iustit. & iure. & Inno. & Abb. in d.c.olim.& Fely. in d.c. causam, & Alex.consi.ccix.lib.j.Quid in legibus?vide Abb. in d.c. certificari. & Doct. suprà allegatos. & Cardi. Alex.in c.Moyses.vij.dist. Quid in statutis? vide Bart.in l.j. & ibi Bal. Cyn.& Salyc.& de legi. Abb. & Fely.in d.c.causam.de rescript.& Ale. in consi. xxxvj. col. iij. in princip. vol. iiij. Quid in testamentis? vide Bart.in l.quis à filio.§.j.ff. de leg.j. & Dyn.& quæ ibi dixi in reg. quæ à iure communi.& in reg.in obscuris.versic.ad secundum de vlt. voluntate.& ibi in addit.j. & ij. & adde ad supradicta And. Barb. in rep. rub.de fide instru. col.xij. versi.iij. facit. Aduerte ad vnum sing. quòd contractus dubij recipiunt modum & formam ex consuetudine si non sunt aliter declarati ex conuentione partium,vt est gl.& ibi Lud.Bol. in secundis interpre. in l. ꝗ si nolit. §.qui in assidua.ff.de ędil.edic. pro quo vide text.in l.semper in stipulationibus.ff.de reg.iur.&Ang.in consil.ij. & in consil. clviij.& dixi in tract.de offic.& potest.in j.quæ. Adde quod notaui in apostilla.ad Bald.in l.inter omnes. versic. quod enim.& quod ibi posui in apostil. in ver.rudis.C.comm.diuid.& dixi. suprà in apostil.in reg. non est sine culpa. in versi. iudicauit. Et adde vnum singul. dictum quantum ad materiã Interpretationis quod incip. declarandi voluntatem, dico, quòd in casibus in quibus declaratio recipitur, non præscribitur spatio mille annorum, ita Bald. in l. potens.post princip.C.de pact.quem ibi alij sequuntur.refert & sequitur Girardus de Petra sancta sing.xxvij. incip.libero arbitrio. vbi etiam ponit quòd declaratio vel interpretatio fieri non potest post mortem.
d ¶Valere potest. Quòd in dubio debeat fieri interpretatio, vt actus sustineatur,vide latè Dec.in l.in contrahenda.nu.4.cum seq.ff.eo. F. C.
e ¶Si in iudiciis. Vide eundem in ca. cùm sunt.nu.7.suprà hoc tit. & Dec. in l.in contrahenda.nu.1.ff.eo. F. C.
f ¶Si in sententia. Vide primam addit ad cap.quod semel. s. eod. F. G.
g ¶Delegati.hoc addit Dyn. sequendo gl.iij. in d.l. ab executore.& cõmunem errorem. Sed aliud est appellatio, aliud interpretatio, vnde iudex delegans posset cognoscere de appellatione à suo delegato. & tunc potest vel corrigere vel inter-

pretari per viam appellationis, sed cessante appellatione nō potest interpretari. non obstat l. si duo. ff. de re iud. quia non loquitur de appellatione, nec de interpretatione, sed de noua cognitione de integro. vt docui in nouis intellectibus. C. M.

h ¶Si in priuilegiis. Qualiter interpretari debeant priuilegia, vide Dyn. in cap. quæ à iure, suprà eod. F. C.

i ¶L. ex facto. Vide Bar. ibi col. j. F. C.

k ¶Voluntate. Adde Dyn. suprà in c. in obscuris. F. C.

l ¶Tantùm. Quando dicatur esse incertitudo rerum & personarum simul, & quando rerum aut personarum tantùm, ostendit per exempla gl. in l. si fuerit. in versic. ademptionem. hic allegata per Dyn. F. C.

In reg. Non est obligatorium. Arg.

1 *Iuramentum non ligat, contra bonos mores vel leges emissum.*

2 *Impoßibilia iure dicuntur, quæ contra bonos mores sunt.*

3 *Iuramentum an reddat validum, quod alioqui erat fieri prohibitum.*

4 *Alienatio rerum minoris confirmatur iuramento.*

5 *Alienatio fundi dotalis accedente iuramento tenet.*

6 *Pactum, quo filia paternæ hæreditati renuntiat, an poßit iuramento validari.*

7 *Iuramentum quando robur præstet actui, inualido alioqui.*

REGVLA LVIII.

NON est obligatorium, contra bonos mores præstitum iuramentum.

1 ¶†SI iuraui hominem occidere, vel furtum facere, tale iuramentum a non est obligatorium, [a] quia contra bonos mores [b] est præstitum: b & istud est generale, quòd iuramentum præstitum contra bonos mores, vel contra leges non est obligatorium, nec firmat rem de qua agitur, vt suprà de electione capit. vbi. & capit. quia sæpe contingit. & de rebus ecclesiæ non

2 alie. cap. ij. † quia quæ contra bonos mores sunt, impossibilia reputantur de iure, vt ff. de condit. instit. l. filius. & l. conditiones. & l. quidam. sed impossibilium nulla est obligatio, vt suprà eodem cap. nemo potest. & ff. eodem. l. impossibilium. ergo nec eorum, quæ sunt contra bonos mores. ¶ Sed

3 opponitur, & videtur † quòd iuramentum confirmet ea, quæ sunt

4 de iure prohibita. † Ecce de iure prohibitum est rem minoris alienari, vt ff. de rebus eorum. l. j. & tamen alienatio per iuramentum confirmatur, vt C. si aduersus venditionem. l. f. & in auth. c sacramenta. [c] † Item prohibita

5 est de iure fundi dotalis alienatio, vt C. de rei vxor. act. l. vnica. §. & cum lex. & tamen confirmatur d per iuramentum [d] mulieris, vt suprà de iureiurando. cap. ij. lib. vj.

6 † Item prohibetur valere pactum, per quod filia dotata renuntiat futuræ successioni paternæ, vt C. de pa- e ctis. l. pactum, quod dotali. [e] & de colla. l. pactum. ff. de suis & legit. f hæred. l. vlt. [f] & tamen confirmatur per iuramentum, vt s. de pactis. c. ij.

7 lib. vj. † Sed dic aut sunt prohibita propter turpitudinem sui, & tunc iuramentum nihil operatur, vt hîc, & in iuribus s. allegatis ad idem. Aut in priuilegium vel fauorem personæ &

næ. & tunc iuramentum illius personæ in cuius fauoré inducitur prohibitio, est obligatorium, & confirmat rem de qua agitur, vt in auth. sacramenta. & §. de iureiur. c. ij. & de pact. c. ij. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶Obligatorium. Adde an in obseruatione talis iuramenti dicar periurus ita vt saltem petenda sit absolutio, Ias. in §. item si quis. col. xij. ver. aduertite etiam. insti. de actio. Quæ autem dicantur iuramenta contra bonos mores, docét Doct. maximè mod. in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. Et quidem secundum ius canonicum ea dicuntur, quibus inducitur peccatum, vt tradit Ias. in l. ex ea. §. mulier. col. fi. ff. de verb. obligation. F. C.

b ¶Mores. Adde quando actus contra bonos mores possit iuramento firmari, Bald. in l. pacta quę contra. in princ. C. de pact. l. non dubium. in xvij. opp. C. de leg. & in rub. de condict. ob turp. caus. & Bar. in l. si quis pro eo. in primo membro. ff. de fideiuss. & in l. stipulatio hoc modo concep. & ibi Alex. ff. de verb. obli. & Alex. in d. l. pacta quæ contra. & Imol. in c. cùm contingat. in xvj. char. de iureiu. & Bal. in cons. cxvj. in princip. lib. j. & Abb. in d. c. cum contingat. & Calderi. in consi. xix. tit. de constitut.

Adde Socin. in tract. fallent. reg. ccvj. fal. j. ij. iij. & vj. & Corse. cons. lv. incipien. visis. in litera. m, vo. iij. & vide Ant. de Petra. in repet. l. j. in lxij. effectu. ff. de iureiur. videlicet an iuramentum contra bonos mores ciuiles & naturales sit seruandum.

c ¶Sacramenta. Adde ibi Cyn. Bart. Bald. Salic. & Doct. Mod. & Abb. & Imol. in d. c. cum contingat, de iure iur. & Abb. in sua disput. incip. stante statuto.

d ¶Iuramentum. Adde Doct. maximè Gemin. in d. c. ij. de iureiur. §. eo. lib. & Imol. in d. c. cum contingat. & Aret. instit. quib. alie. licet. in princ. & Bart. in l. si quis pro eod. ff. de fideiuss.

e ¶L. pactum quod dotali. Vide ibi Bald. in quæst. xix. vbi dicit ꝙ hæc regula procedit, quando iuramentum est contra bonos mores naturæ, vel quasi: secus si contra bonos mores ciuiles: quia tunc iuramentum est obligatorium: quod etiam refert Ias. in l. is cui bonis. col. pen. versic. quartam rationem. ff. de verb. obli. & Crot. in l. stipulatio hoc modo concepta. col. vj. in princ. ff. de verb. obligat. G. S.

f ¶L. vlt. Adde quòd Bart. in l. stipulat. hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. dicit Dyn. non intellexisse istam regulam in hoc quod dicit, pactum de succedendo iuramento firmari, prout ibi vide per eum in princip. & Alex. col. ij. versic. ex his etiam. & Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & in l. pactum. & ibi Paul. de Cast. Ias. & Alex. C. de pact. & in l. fin. & ibi Bald. C. eod. tamen pactum de non succedendo, iuraméto firmatur, vt tenet Bar. & Doc. etiam suprà allegati, & Imol. in d. c. cum contingat. in j. membro. & communiter tenetur contra Dyn. licet Bald. in c. j. §. morib. teneat opi. Dyn. si de feudo fuer. controuersia inter dominũ & agnat. & vide Bal. consi. ccclxix. volum. iij. & in consi. cxxxiij. eod. vol. & Dom. de Rot. decis. dcccl in antiq. tit. de pact. & Oldr. consi. cxxxij. tit. de pact. & plenè per Ro. in l. qui superstitis. ff. de acq. hæred. & Alex. consi. xxviij. lib. iij. sed quid si filia dote cõtenta renuntiauit successioni paternæ & mater-

næ

næ cum iuramento, postea pater vel mater in testamento legat eidem: quæritur an possit capere relictum sibi in testamento patris vel matris, non obstante renuntiatione? dic quòd sic, vt tenet Spec. tit. de testa. §. j. vers. pone filius fecit. & ibi Ioan. And. in addit. & tenet Bal. in consi. cciiij. lib. ij. & Oldr. consi. ccxciiij. tit. de pact. & adde ad no. hîc decis. Capel. ccccclvj. & Ioan. & Imol. in consi. j. & dixi latè in §. col. vij. de test. lib. Consuet. Biturigum.

In reg. Dolo facit. Argumenta.

1 *Maritus in dolo esse dicitur dotem petens, quam restituturus est.*

2 *Maritus quando in casu restitutionis dotem petere poßit.*

3 *Dolo caret, petens quod alij, quàm ei à quo petit, redditurus est.*

4 *Spoliatus restituendus est in possessionem, tametsi eandem restituere oporteat.*

5 *Dolo facis & c. vtrum huiusmodi exceptio opponatur in possessorijs.*

6 *Spoliatus prius restitui debet, quã de proprietate quæratur.*

7 *Peto, hoc verbum latè patet, & pertinet tam ad iudicium possessorium, quàm ad petitorium.*

REGVLA LIX.

DOLO facit qui petit quod restituere oportet eundem.

1 ¶ † IN marito qui petit dotem, quę est in casu restitutionis, rationabiliter potest intelligi: quia cum esset ipse restituturus si haberet dotẽ penes se, dolo videtur facere,[a] quia petit, vt hîc, & ff. de doli except. l. dolo. & de reg. iur. l. in condemnatione. §. dolo. ¶ Sed opponitur. ff. sol. matr. l. si socer. §. Lucius.[b] † vbi admittitur maritus ad petendum dotẽ 2 quæ erat in casu restitutionis. † Sed 3 dicendum est quòd ille §. declarat & distinguit effectum istius regulæ, quia aut est restituturus eidem, aut alij. si alij, cessat regula:[c] aliàs & omnes procuratores actorũ ab agendo repellerentur: quia quod petunt, restituturi sunt domino, quod est absurdum & inconueniens: & tractatus totus de procurator. redderetur inutilis. si vero eidem à quo petiit, tunc regula locum habet, vt d. 4 §. Lucius. † Item contra regulam videtur. C. ad leg. Iul. de vi publ. l. si quis ad se fundum. vbi petit sibi reddi possessionem sibi violenter ablatam, & nihilominus postea poterit super dominio cõueniri, & conuen5 tus restituere cogetur. † Dixerunt quidam quòd hæc regula locum habet in petitoriis tantùm, & non in possessoriis. quod falsum est, vt patet. ff. de Carbo. edic. in l. iij. §. causæ. & not. in præalleg. l. dolo. & de iud. l. si de vi. & de reg. iur. l. inuitus. §. cui damus actionem. Et ideo distin gui oportet in possessoriis:[d] quia aut agitur iudicio adipiscendæ, aut retinendæ, aut recuperandæ possessionis. In primis duobus, scilicet adipiscendæ & retinendæ, regula locum habet. In tertio verò, id est re6 cuperandæ, locum non habet: † quia spoliatus antè[e] debet restitui, quàm de proprietate quæratur, vt d. l. si quis ad se fundum. & C. si per vim, vel alio modo. l. j. & de donat. inter vir. & vxo. l. si maritus. & de agric. & censi. l. si coloni. & ff. de iudi. l. si de vi,

de vi. & ad leg. Iul. de vi pub. l. qui cœtu. §. si de iure. † & ideo quod hic
7 dicitur petit, debet largo modo poni: id est agendo iudicio petitorio, vel possessorio adipiscendæ vel retinendæ possessionis: & quod subiicit restituere, scilicet eidem: secus si alij, vt superius ostensum est Dy.

ADDITIO.

a ¶Facere. Adde hic Aret. instit. de except. char. pen. versi. quæro an & quãdo potest opponi illa exceptio. dolo facis, vbi ponit octo notab. conclusiones in materia huius reg.

b ¶§. Lucius. Adde ibi Bart. & Doct. Mod. quòd licet hæc regula habeat locum contra petentem & restituere debentem, vt in iuribus hic per Dyn. alleg. tamen intelligitur quando agit ex persona própria: sed non ex iure alterius. quia non potest obiici hæc exceptio, vt dicit hic Dyn. in fin. & idem not. Franc. Aret. in l. ex duobus in prima & vlt. col. ff. de duob. reis. per text. in l. Vranius. §. ij. & ibi Ludo. Bologn. in secundis interpret. ff. de fideiuss. & vide Io. Fab. in §. in bonæ fi. in gloss. j. & ibi Ang. & Ias. versi. quæ sit differentia inter exceptionem compensationis & doli. instit. de act. & gloss. & Bart. in l. qui inuicem. ff. de condict. indeb. Bald. Alex. & Lud. Bolog. in secundis interpret. in d. §. Lucius. & Rom. in consi. cciiij. col. iij. & Spec. tit. de salariis. §. iij. versic. sed pone & hic Io. Andr. in gloss. & Doct. in c. in literis. de rest. spol. & not. secundum Rom. in d. consi. quòd ista regula habet locum quando incontinenti restiturus est quod accepit: secus si ex interuallo. casus est in l. fin. §. j. ff. vt leg. nom. ca. & Adde Bald. in c. j. §. possessionem. versi. & not. de pace Constant. col. x. & hic Philip. Fran. & Fran. de Crema. in suo sing. cliiij.

c ¶Regula. Hoc ita verum, nisi ille alius rursus deberet restituere petenti, vt not. Bart. in l. si donaturus. §. j. ff. de cond. ob caus. F. C.

d ¶Possessoriis. Adde an in possessoriis habeat locum regula, dolo facis &c. Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. & Abb. in c. in literis. iij. col. de restit. spol. & quæ dixit Dyn. in reg. qui ad agendum, & Lud. Bolo. in l. j. §. quid vis à me in secundis interp. ff. quod vi aut clàm. & Bart. in l. j. in princ. ff. quorum leg. Quid si inter duos principes vel communitates facta est pax, & facta sunt capitula vt restituantur ablata particularibus ciuibus. an istis restitutionibus quæ debent fieri possit opponi regula dolo petis? & dic quòd sic. istud est singulare verbum Bald. & aureum menti tenendum. in c. j. §. possessiones. de pace Constant. in vsibus feudorum. & tenet Franc. de Crema. singul. cliij. Incip. facta est pax inter duos principes. Et dum quæritur an exceptio doli possit opponi in iudicio possess. dic quòd potest opponi in iudicio possessorio recuperandi si incontinenti probari potest, non aliter: vt not. Ang. in l. ille à quo. §. si de testamento. in fin. ff. ad Trebel. per gloss. in l. si de vi. ff. de iudi. pro quo est text. & gloss. in l. dolo. ff. de doli except. & in alleg. l. j. ff. quorum leg. not. scriben. in l. ij. C. de edict. diui Hadri. tol.

e ¶Antè. Nisi esset quid irreparabile, vel irrecuperabile. Alex. l. naturaliter. §. nihil. commune. col. ij de acquirend. posse. Ias. l. iiij. §. condemnatum. de re iudic. Anton. Rub. repet. §. morte. l. non solum. num. 478. de oper noui nunciat. dixi in stylo parlamenti cap. xviij. §. x. C. M.

Vide Soc. in trac. fallent. reg. ccclxxix. vbi ponit xii. limitationes: quibus adit duas mores. sing. xj. & cxcix.

In

In reg. Non est in mora.

Argumenta.

1 *Mora non nocet habenti exceptionem, qua se tueatur.*

2 *Exceptio legitima quæ sit propriè censenda.*

3 *Actionem non habere vel talem quæ exceptione summoueatur paria sunt.*

4 *Exceptio quæ potest replicatione excludi, inutilis.*

5 *Reus in exceptionibus fungitur vice actoris.*

6 *Pœna adiecta in pacto nudo per stipulationem, ob eius obseruationem, an peti possit.*

7 *Stipulatio pœnæ non committitur super pactione nuda ante litem contestatam.*

8 *Rigor iuris quandoque relaxatur ne contractus inutilis reddatur.*

9 *Pactum nudum secundum ius canonicum parit actionem.*

REGVLA LX.

NON est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

1 ¶ † EFFECTVS moræ afferentis damnum debitori sunt plures, vt dictum est s. eod. c. mora. & ab oneribus prædictorum omnium effectuum excipitur is qui potest defensione legitima se tueri, vt. ff. si cert. pet. l. lecta. & de verb. oblig. l. si pupillus. & de regul. iur. l. nulla.
2 † Exceptio autem legitima[a] debet
a intelligi omnis illa, quæ non potest ope replicationis elidi. Nam si exceptioni obstaret replicatio, ha-
3 beretur pro non legitima: † quia qua ratione nihil interest vtrum quis non habeat ipso iure actionem, vel habeat eam quæ possit per exceptionem, excludi, vt ff. eod. d. l. nihil.
4 † Ita nihil interest vtrum quis non habeat exceptionem, vel habeat eam quæ possit ope replicationis excludi, cùm ita se habeat replicatio ad exclusionem exceptionis, sicut exceptio ad exclusionem a-
b ctionis :: [b] vt ff. de excep. l. ij. & hoc
5 etiam confirmatur ex eo, † quòd reus in exceptionibus in quibus excipiendo ponit seu asserit, vices actoris sustinet, vt ff. de prob. l. in exceptionibus. & de except. l. j. ¶ Sed contra regulam potest de iure ciui-
6 li opponi: † quia lege cauetur, quòd si promisisti aliquid nudo pacto, & si non faceres, promisisti pœnam per stipulationem, agi potest ex stipulatione, vt consequenter id fiat quod in pacto deuenit: aliàs si non fiat, consequitur pœnam in stipulatione deductam. Cùm ergo pœna debeatur ratione moræ, & mora non potest esse vbi petitio non est, & petitio non procedat ex nudo pacto, vt ff. de pactis. l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. sequitur quod non possit esse mora: & propterea nec pœnam committi. vnde videtur obstare. C. de pactis. l. si pacto, Et si respondeatur sicut primo modo respondent Glossatores iuris ciuilis, videlicet quòd ibi erat debitum quod vno modo debeatur, saltem naturaliter, non erit sufficiens responsio: quia regulariter de iure ciuili sola naturalis actionem non parit, vt d. §. sed cùm nulla. & de verbo. obligat. l. creditores. Et ideo secunda responsio melior videtur & magis conueniens literæ legis contrariæ: nam ibi non agitur ad id quod debetur ex nudo pacto: sed ad id quod debetur ex stipulatu, & prætextu eius consequitur fortè

quod

quod nudo pacto debetur: aliàs
consequitur quod in stipulationem
deuenit. Sed contra hanc responsio-
nem est valde illa l. si pacto. quia
nuda pactio præcessit stipulationē
7 pœnalem. † ergo stipulatio[c] non
c committitur nisi lite contestata su-
per pactione nuda: & propterea nō
potest ex ea agi, vt C. de contrah. &
cōmit. stip. l. nuda. Et si respondeas,
quod ibi fuit lis cōtestata super pactio-
ne nuda, diuinare est. Respōdebis er
go, quod sicut quādo stipulatio pœna-
lis incipit à præcedenti pactione nu
da, lex dispensando permittit age-
re ex stipulatione pœnali nondum
commissa, vt metu eius pareatur
pacto præcedenti, vt in l. si pacto.
ita permittit agere & litem conte-
stari ex pacto nudo, vt in l. nuda.
8 † & est ratio in vtroque casu, ne
contractus in totum cōstituatur in-
utilis, si nihil relaxaretur de iuris
subtilitate. relaxatur enim in l. si
pacto. quia permittitur agi ex stipu
latione nondum commissa, quod
est contra ius commune, vt ff. de
verbor. oblig. l. ita stipulatus. & de
verb. signific. l. cedere diem. Et in d.
l. nuda. relaxatur similiter: quia
permittitur agi & litem contestari
super pacto nudo, quod similiter
remotum est à iure communi: vt in
l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. &
C. de pactis. l. legem. & de pactis
9 conuen. l. j. † sed de iure canonico
hoc secundum iure communi sine
dispensatione procederet: cùm nu-
d dum pactum ita pariat[d] actionem
sicut vestitum ē. de pactis. c. j. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Legitima. Adde quæ dicatur & sit
exceptio, Abb. & Felyn. in rubr. de
except. in princ. & Ang. Aret. instit.
de except. in rubr.
b ¶Actionis. Adde quòd ille, qui po
test se tueri exceptione, non dicitur
esse obligatus, vt dicunt Bald. & Lu
douic. Bologn. in secundis interpr.
in l. Mæuia. §. fundus. ff. sol. matr.
c ¶Stipulatio. Adde quando stipula-
tio pœnalis cōmittitur, & qua actio
ne possit consequi, Bart. Cyn. Bald.
Salicet. & Mod. in l. nuda. C. de con-
trahend. & commit. stipul. & Barol.
Bald. Paul. de Castr. & singul. Alex.
in l. ita stipulatus. in ix. col. de ver-
bor. oblig. & Bart. in l. si pupilius. ff.
de verb. oblig. & in l. petēs. & Doct.
in l. si pacto. C. de pactis.
d Pariat. Adde an ex nudo pacto o-
riatur actio de iure canon. Docto.
in c. j. de pactis. in antiquis. Bald. &
ibi Alex. in addit. col. vij. in l. cùm
quis. C. de iur. & fac. ign. & Bart. &
Alexan. in l. iurisgentium. §. igitur.
ff. de pactis. & Bart. in l. quintus. ff.
manda. & Innoc in c. nouit. de iud.
dat nobis vnam bonam cautelam
consequendi id quod nobis est pro-
missum nudo pacto. vbi videas etiā
per Moder. & Salicet. & Alexand. in
d. l. legem. C. de pactis. & Rom. in
consi. xxx. & Bald. in l. petens. ē. al-
leg. colum. fin. in repet. Padua. &
text. sing. in c. iuramenti. xxij. q. v. &
Alexand. in consi. xvj. in ij. volum.
& latius in consi. xij. col. ij. per to-
tum lib. iij. & Aret. in §. in personā.
colum. pen. instit. de act. Ex quo in-
fert Bald. in d. l. petens. quòd in ter-
ris imperij inter laicos, & in foro
Cæsaris seruatur decisio iuris ciui-
lis: in terris vero ecclesiæ seruatur
ius canonicum: quod simpliciter
inter clericos seruaretur vbique. &
per Bald. in authent. ad hęc. colum.
ij. in fine, cum princ. seq. C. de vsur.
& Angel. in repet. l. si certis annis.
C. de pactis. vbi in ij. col. dicit, quòd
in terris imperij laicus contra lai-
cum potest agere ex nudo pacto in
foro ecclesiastico per viam denun-
tiationis Euangelicæ. & ad prædi-
cta vide Ioan. Bap. de sancto Seuer.
in suo

instit.quibus modis ius pat.§.filiusfamilias.& Doct.in c.si eo tempore.de rescript.eod.lib.Et nota quòd prioritas causatur ratione vnius horæ, vt not.in d.c.pastoralis.& per Felyn.in c.capitulum.ver.de concursu duorum.col.xiiij.de rescript. & quæ not.Dyn.& ibi dico in additio.in regula,in pari.& in regula, beneficium.& quãdo secundus impetrans præferatur primo,vide glo. in c.quia sæpe.de præben.lib.vj.& Domi.de Rota in decis.cccciij.in antiq.tit.de rescript.

Adde quod posui in addit.suprà in regula, non firmatur.in versic.tempus datæ.tangitur aliquid de materia prioritatis quando secundus primum impetrantem præuenit in præsentatione rescripti per Felyn.post Panormi.& alios in c.j.de rescript. Anto.in c.plerunque.colum.penul. eod.tit.omnes.& præcipuè Philip. Franc. c.vt debitus.col.xiiij.cum iij.seq.& ibi Cardin.Alexan.col.x. de appel.

d ¶ Concessionis. Adde Dyn.& quæ ibi dixi in regula, beneficium. in penult.additio.& Bart.in l.necessario.versic.vltimo nota.ff.de pericu. & commod.rei vendi.& l.si filius. de verb.oblig.& in l.qui balneum. in princ.& ibi singul.Alex.in addit. & Bald.in antiq.lect.ff.qui potior. in pigno.habean.& Bald.in d.l.necessario.in antiq.lect.

e ¶ Prætorium. Adde quot sunt species pignorum,Bart.& Alex. Mod. Doct.in l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iudic.& Pet.de Ferra. in forma libelli, in act.hypothec. in glos.super verbo, super eadem obligatione.col.j.& Ioan.Fab.Aret. & Ias.in §.item Seruiana.colum.j. instit.de act.& Bart.in l.si & iure. col.ij.ff.qui potio.in pign.hab. vbi reprobat distinctionem Dyn.hîc,& aliter distinguit,vt ibi per eum.& adde Abb.& Fely.in c.cum aliquibus.de re iudic.

f ¶ Dimidia. Adde Dy.in c.cum sunt. nume.3.& c.in pari.in princip.hoc titulo. F. C.

g ¶ Hypothecam. Adde Dyn. in c. nullus pluribus.nume.5.& c.qui ad agendum.nu.8.hoc eod.tit.

h ¶ Muliere. Adde an mulier sit potior fisco creditore,Cyn.Bart.Bald. Salyc.in l.j.& ibi Alex.in addit.ad Bart.C.de priuileg.fisci.& in l.satis. C.in quibus causis pign.vel hypoth. contra.& Angel.de Perus.Imol.& Doct.Moder. in l.si marito.ff.sol. matrimo.

i ¶ Fallit. Adde glos.Cyn.in l.diuersis.& l.seq. C. qui pot.in pign.hab. & glos.& Bart.in l.interdum.ff.qui potior.in pign.hab.

k ¶ Tacitum. Adde duas esse species tacitæ hypothecæ, altera inducitur ex miralegis dispositione, qualem habet vxor in bonis viri: in altera requiritur etiam factum hominis, cuiusmodi habet locator in rebus illatis per conductorem, ita distinguit Ias.in §.item Seruiana. instit. de actio. F. C.

Adde quòd ista regula secundum Dy. non solum habet locum in hypotheca expressa, sed etiam in tacita. vnde sicut habens expressam hypothec.anteriorem præfertur omnibus posterioribus creditoribus habentibus tacitam vel expressam hypoth. sic etiam habens tacitam hypoth. anteriorem, regulariter præfertur posterioribus creditoribus non solum habentibus tacitam, sed etiam expressam & fisco.& ita refert & sequitur Maria.Socin.tract.de oblig. in xj.& xij.libellis.vbi quærit, an oblatio debitoris offerentis bona sua, præiudicet creditoribus anterioribus habentibus expressam vel tacitam hypothecam, vbi concludit,quòd non, & vide Bart.Bald.& sequa.

sequa. In iuribus hic per Dyn.alleg. & ad distinctionem,& not.per Dy. hic vide Ioan.Pet.de Ferr.in forma libelli in actio.hypoth.in gl.super verbo,eadem oblig. col.iiij. versic. sed pone.& Cyn.& Bart.Bald.Ang. & Salyc.in l.vnica,C.de priuileg.& dot.& Cepol cau.cxxiiij.incip.vulgaris regula.cum duabus sequen.& Doct.in apostil.seq.alleg.

l ¶ Ambulant.Quid differat tacitum pignus ab expresso,docet Ferrar.in d.glos.in ver.sub eadem.col.ij.ver. deinde. F. C.

m ¶ Tantum. Opin.Dyni sequuntur communiter Doct.vt refert Ias.in §.fuerat.super gl.creditoribus.insti. de actio.& ita practicatur. F. C.

n ¶ L.cùm vnius.Adde ibi Bart.col. vlt.versic,venio ad secundum.& in l.si decreto,C.qui potior.in pign.& Bald.in authen.& qui. col.iiij.C.de bon.author.iud.possid.vbi ponit qui dicantur creditores eiusdem tit. & glo.& Bart.in l.priuilegia.ff.de priuileg.cred.

o ¶ Conuentionale.Adde quãdo concurrant pignus prætoriũ & conuentionale,Lud.Bologn.in l.fundus.ff. de ann.leg.in interpret.& Bal.cons. cccclxvj.lib.iiij.& quid differt prętorium à conuentionali,vide glos. Bart.Bald.Paul.de Cast.& Alex.in addit.ad Bart.in l.j.ff.de pign.act. & de Ferra.vbi suprà,& Abb.& Fel. in c.cũ aliquibus.in prin.de re iud. & Specul.tit.de pign.& hypoth.§.j. & Ias.in §.item Seruiana.colum.j. instit.de actio. ¶Tu dic quòd differat in modo constituendi : conuentionale enim solo partium consensu cõtrahit:prætoriũ verò transitione.nisi in casu.l.cùm vnius.§.fi.cum l.seq.ff.de bo.auth.iud.possid. addit aliam differentiam Alex.in suprà alleg.l.j.ff.de pig.act. scilicet quòd cũ requiritur discussio in prætorio, quæ aliâs requiritur in conuentionali hyp.item aliam,quia credior accipiens pignus prętoriũ,licet non sit idoneum,liberat debitorẽ.l.à diuo Pio.§.si pig.ff.de re iud.secus autem in cõuentionali.l.creditor. qui non idoneum.si cert.pet.& l.si pro mutua.C.eo.tit.& Bart.in l.non est mirum.In fi.ff.de pign.act. quid sit pignus iudiciale, & an & in quo à prætorio differat,vide gl.rubr.C.de præto.pign.& melius per Alex.in l. à diuo Pio.§.in venditione.in antepen.col.ff.de re iud.& quę sit differentia inter pignoratitiam & hypothecariam,vide Spec.in tit.de pign. in prin.ver.quid si iudex.& ver.quæ autem sit differentia.

p ¶Primo responso.Adde ibi Bart.qui sequitur Dy.hîc.& Doct.in l.vnica. C.de priuil.dot.& Ferra.vbi suprà, col.vj.in fi.ver.modo venio.& quo ad cætera not.hîc per Dyn.vide per ipsum de Ferra.& adde Bart. Soc.in l.j.col.iiij.vers.iiij.not.cũ seq.ff.sol. matr.& Bart.Bald.& Alex.in addi. ad Bart.in l.in operis.ff.locati.

q ¶ Alios. Adde quãdo id quod vnus ex pluribus creditoribus à debitore exigit debeat cõmunicari cũ aliis, Bart.& Mod.in l.pupillus.de iis quę in fraud.cred.& Io.And.& Doct.in rub.de oblig.& sol.& Bal.in l.fi. in fi.ij.q. ff.deposi.& tex.in l.pecunia. & ibi Saly.in fi.C.de priuileg.fisci.

In regula, Qui sentit.

Argumenta.

1 *Emptori cedit quicquid rei emptæ accedit.*

2 *Aucta parte hæredis per contratabulas,augetur & legatorum onus in persona substituti,& contra ea diminuta,legata etiã diminuũtur.*

3 *Commodum quando sentire debeat, qui tulit incommodum.& nu.seq.*

5 *Agnata proximior sentit commo-*

dum hæreditatis, onus autem tutelæ non subit.

6 *Cōtrariorum, si de vno prædicatur, seu disponit affirmatio, de altero disponit negatio.*

7 *Contrariorum alterum è medio tollitur, posito in esse altero.*

8 *Contrariorum quando eadem sit disciplina. nu. seq.*

REG. LV.

QVi sentit onus, sentire debet cōmodum, & contra.

1 ¶ † Sicut post venditionem perfectam omne cōmodum accedens rei venditæ, pertinet ad emptorem: ita & omne incommodū accedere debet, vt C. de pericu. & commod. rei vend. l. post perfectam. ff. eod. l. id
2 quod. † Itē sicut diminuta parte hæredis scripti per contra tabulas, diminuitur & legatorum onus, ita aucta parte scripti hæredis per contra tabulas, augetur & legatorū onus, vt ff. de vulg. & pupil. substit. l. & si
3 contra. in fi. & de leg. iij. l. fi. † & ista regula habet locum quando circa commodum & incommodū est per omnia par ratio, & personæ suscipientis cōmodum & incommodum habilitas: & hoc patet per exempla, insti. de contrahen. empt. §. cùm
a autem. [a] & de legit. patro. tut. & ff. de leg. j. l. si ex toto. & de leg. iij. l. fi. & de vulg. & pupil. substitut. l. & si contra. & C. de caduc. toll. l. j. §. pro secundo. & de furt. l. manifestissimi.
4 §. sed cùm in secundam. † sed vbi non est per omnia vtriusque par ratio, regula non procedit: vt est videre in l. si quis aliena negotia gerés. ff. de nego. gest. & ibi not. & de procurat. l. qui proprio. §. procurator. Item in casibus aliis not. in d. l. si quis. ff. de neg. gest. & in l. si quis putans. §. j. cōmuni diuid. & pro socio. l. sed & socius. §. si absenti. Item si non est eadē personæ conditio, vel habilitas circa vtrunque suscipien
5 dum. † vt si agnata proximior est, cum tractatur de ferendo onere tutelæ. Nam ipsa succedit in commodum, id est, in hæreditatem: & tamen nō tenetur subire tutelæ onus, imò defertur ad agnatū masculum in gradu remotiorē, vt instit. de legit. patro. tutel. §. fi. & ff. de legit. tut. l. j §. interdum. Tamen illud generale. quòd hîc colligitur, & in l. allegata, scilicet, Disciplinam contra
b riorum eandem esse [b], non videtur procedere: imò in genere videtur
6 contraria: † quia cùm de vno genere contrariorū prædicatur affirmatio, de altero prædicatur negatio, quod est eius oppositum: vel quod idem est. Si de vno disponit affirmatio, de altero negatio, vt l. j. in prin. ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. & instit. de tutel. in prin. & ff. de accu. l. qui accusare. ergo non est eadem
7 disciplina, sed contraria. † Præterea patet per id quod dicitur, Ad positionem vnius contrariorū, sequitur
c remotio & destructio alterius [c], vt ff. de verb. sig. l. hæc verba ille. & de instit. actio. l. sed & si pupillus. §. si institoria. & in auth. de mand. prin.
8 §. neque autē. coll. iij. † Respondeo, vbi de quolibet contrariorū respondetur affirmādo, vel de quolibet negando, simpliciter verū est eandem esse disciplinā contrariorū, vt insti. de contrahen. empt. §. cùm autē. & C. de cad. tol. l. j §. pro secūdo. & de furt. l. manifestissimi. §. sed cum in secundam. & de vulg. & pupil. l. & si contra tabulas. & de leg. j. l. si ex toto. in princ. & de legat. iij. l. fin. tunc enim eadem est in genere, & eadem in specie: & eadem aliquando quantum ad numerum, vt cùm in eadem verborum serie vtriusque dispositio traditur. Nam tunc est eadem

dem quantum ad numerum: quia vna est verborum conceptio, quæ vtrunque cõtrariorum disponit: sed eo respectu, quia diuersa disponit, potest ratione effectus in plura particularia diuidi, & diuersa iudicari,
9 † sed vbi de altero est affirmatio & de altero negatio, nõ est eadem sed contraria dispositio: sed pro tanto dicitur eadẽ disciplina ea ratione, quia vno cognito habetur cognitio [d] alterius, vt in prçalleg. l. qui accusare. & l. j. ff. de iis qui sunt sui, vel alie. iur. & insti. de tutel. in prin. & ff. de præt. stipul. l. j. §. stipulationum. Ea ratione ergo dicitur eadem disciplina: sed non dicitur eadem ratione dispositionis contrariorum. Dynus.

ADDITIO.

a ¶ §. cum autem. Adde ibi Ioan. Fab. in prin. Christoph. Porc. & Aret. in ij. col. & onus meretur honorem, vt not. Bart. & Bald. in l. amicissimos. in prin. ff. de excusat. tut. & vide hic Ioan. Andr. in Mercuria. & in c. rationi congruit. & ibi Dy. & quæ ibi dict. & Bald. Bart. & Doct. in l. si is qui. §. si quem quçstum. ff. commod. vbi limitant hanc regulam, vt ibi. & Ang. in consil. lxxxv. incip. ex themate. col. j. versic. iij. probatur.

b ¶ Esse. Adde Bart. in l. inter stipulantem. §. sacram. col. iij. ff. de verb. obl. & in l. in fundo. ff. de rei ven. & aliquid per Bald. in l. fin. circa iiij. vel v. col. C. de fideicom. & Alex. in rub. de acquir. possess. ff. & Bald. & Aret. post Ioan. Fab. insti. de his, qui sunt sui, vel alie. iur. in princ. & ibi Christoph. Porc. in iij. notab. & Cyn. Bal. & Salyç. in l. j. §. pro secundo. C. de caduc. tollen. & Alex. in l. si contra tabulas. ff. de vulg. & pupil. substitu. & in d. §. sacram. & Ioan. And. hîc, & Moder. & Angel. in consil. lxvj. col. ij. versic. item multa. Vide Deci. in l. secundum naturam. ff. eo. tit.

c ¶ Alterius. Adde Dyn. in c. nullus pluribus. nu. 7. s. eod.

d ¶ Cognitio. Et hoc modo argumentatur in c. possessor. circa princip. s. eod.

In reg. In re communi, Argumenta.

1 *Socij prohibentis alterum socium in re communi ædificare, melior est conditio.*

2 *Socius quando socium impedire possit in re communi. & nu. seq.*

4 *Occcupantis conditio in pari causa quando sit melior.*

REGV. LVI.

IN re communi melior est conditio prohibentis.

1 ¶ Si † habeo fundum tecum communem, & tu velis ædificare domum in fundo, & ego prohibeo: melior est conditio mei prohibentis, quàm tui ædificare volentis, vt ff. communi diuid. l. Sabinus. Sed videtur quòd melior sit conditio facientis, quàm prohibentis, vt ff. pro soc. l. cùm duobus. §. item Mela. Omissis solutionibus aliis quæ sunt à veritate remotæ dicendum est,
2 † quòd aut socius [a] vult facere aut
a reficere in loco communi ad eum vsum ad quem res parata est: & potest etiam inuito socio, vt ff. communi diuid. l. si ædes. & pro socio. l. cum duobus. §. item Mela. Aut ad eum vsum ad quem rẽs parata non est: & tunc si interest prohibentis non fieri, melior est conditio prohibentis, vt d. l. Sabinus. & ff. de seruitu. vrbanor. prædior. l. quidam Iberus. §. cùm parietem. & hoc casu
3 potest intelligi regula: † aut nihil interest prohibentis, & potest fieri eo inuito: vt ff. de seruitu. vrban.

prædior.l.fistulam.§.pen.& fin.habita tamen distinctione vtrum iure seruitutis facere vel reficere velit, quia tunc non potest, vt ff.de seruitu.vrban.præd.l.parietem. aut iure communionis, & potest, vt d.l.cùm duobus. §. idem respondit. Item contra regulam videtur illud generale, quo cauetur † quòd in re vel
4
c causa pari melior est conditio c occupantis, vt ff. de leg.j. l. si pluribus.& de verb.oblig. l. si Titius. & de procura.c.si duo. lib.vj. sed hæc regula loquitur in ea re quæ pro parte sua indiuisa ad plures pertinebat: leges verò contrariæ loquuntur in eo iure quod distinctum est in vnius executionem qui primo occupauerit litem contestando. Lite enim contestata sibi quærit executionem, & alterum insolidum excludit, nisi in casibus enumeratis in c.duo suprà de procurat.

ADDITIO.

a ¶ Socius. Adde Aretinum institu. de rerum diuisione. §. religiosum. & Petr.de Ferra.titul.pro hæred.vel re singul.in glos.super verbo, In futurum.& Bar.in l.si ædibus, & l.inter quos.ff.de damn.infect. & in l. si stipulatus fuero. ff. de ver. oblig. & Bald.in d.§.religiosum.& in consil.cx. volum.iij. & Cepol. tract. de seruit. de pariete & muro. & vide textum.& ibi Doct.in l.iiij.de ædi. priuat.& in l. cum duobus. §. Idem respondit. qui cessantis.ff. pro soc. Et Franc.de Crema, singul. xcvij. aliàs lvij. incip. decidi. vbi dicunt Doct.per.d.§.idem respon. & l. iiij. C.de ædifi.priua. quòd si socius intra quatuor menses non contribuat nec soluat suo socio partem expensarum dictæ refectionis, quòd res communis efficitur in totum socij reficientis, vel reparantis. Et vide Ang. Aret. in §. sequens. institu. de actio. & Cepol. caut. lxxxv. Roma. in singul. incipien. communis res. & Ludo.Bolog. in l. ex ex parte.ff. famil.hercisc.in suis primis interpretat.de socio expendente pro re communi reficienda.& gl.in l. Sabinus. hîc per Dyn.alleg. per quam dicit Bal. in l. duo fratres. ff. de acquir. hæred.quòd si duo habent domum communem,& vno absente alter solus habitet: non tenetur ad partem pensionis socij absentis vel non habitantis: quia vsus diuidi non potest nisi domus diuidatur. & refert Richard.Malumbr. dicêtem fuisse ita iudicatum.& etiam Cyn. in l.si quis putans in princ.& ibi Dyn.ff. commu.diuid.& tenet Bald. in l.j. C. de testam.& in c.j.§.præterea ducatus. de prohibit.feud.alien.per Feder.& Pau.de Cast.in d.l.j.de testam.& Cepol.in consi.iiij.col.iij. versi. & pro hoc.l.duo.& Ias.in repe.l.quominus. q.xvj.ff.de flum. Et Saly.in l. iubemus.C.de sacrosan.eccle.& Bar. Soci.in l.serui electione.§.Labeo.ff.de leg.j.& singulariter Pau. de Cast.in consi.cccxciiij. in nouis. sed Flor. de sancto Petro in d.l. Sabinus. tenet contrarium. Et not.bene, quia vidi de facto hîc Bituris: & adde Car. Alex.in c. Necena.xxxj.dist.col.ij. versic.si quæritur & aliquid per Felyn.in c.cùm omnes.col.viij. versi. in eadem gl. de constit. & Anchar. & Abb. in c.j. de immunit. eccle.& Bal.in cons.ccv.primo vol. & Abb. in consil.lxxxiij.lib.j. & Alex.in d. §.Labeo.vbi ponit plures quæstiones ad materiam.

b ¶ Socio. Hoc tenet Bart.in l. iiij.§. Cato. col. iij. versic. quid dicemus. nu.15.ff.de verbo.oblig. G. S.

c ¶ Conditio. Adde quãdo sit melior conditio occupantis, & etiam in pluribus procuratoribus insolidum datis. Bart. Bal. Alex.& Mod. in l. si pluri

pluribus.ff.de leg.j.& Barr.Bald. & Alex.in addi. ad Barr.in l.pluribus. ff.de procu.& Io. And.& Gemin.in c.si duos.suprà de procur.& Abb.in ca.non iniustè . de procur. & quæ not.Io.And.in c.cum plures.de offi. deleg.suprà eod.lib.

In reg.Contra eum. Argumenta.

1 *Interpretatio fieri debet contra eum qui apertius loqui potuit,& nu.2.*
3 *Interpretatio quare fiat pro locatore verba proferente.*
4 *Ambiguitas contra quem debeat interpretari.*
5 *Interpretatio quando fieri debeat secundum id quod est verisimilius.*
6 *Confeßio quando contra confitentem recipiat interpretationem.*
7 *Verba in iudicius prolata contra proferentem an sint interpretanda.*
8 *Sententia dubia à quo poßit interpretationem recipere.*
9 *Pretoriam stipulationem pretor interpretari solet.*
10 *Priuilegium suum interpretari potest qui illud conceßit.*
Lex dubia vel obscura per quem declarari debeat.
11 *Testamenti verba dubia à quo debeant interpretari. & nu.seq.*

REGVLA. LVII.

a CONTRA eum [a] qui legem dicere potuit apertius,est interpretatio facienda.

1 ¶† SI vendo domum, & tempore venditionis & traditionis dico:stil-
b licidia vti nunc sunt,ita sint. [b] videor dicere quòd domui venditæ debeatur à vicinis seruitus stillicidiorum recipiendorum, non econtrà,quòd domus vendita debeat seruitutem vicinis,vt ff.de seruit.vrba. præd.l.si arborem.§. hæc lex. & de contrah.empt.l.cum in lege. & l.Labeo.& de pact.l.veteribus.& de eui.
2 l.qui libertatis. † ¶ Sed opponitur & videtur quòd interpretatio non sit facienda contra proferentem.ff. de contrah . emp. l. si in emptione. sed ibi verba fuerunt prolata ab emptore: & ideo fit interpretatio contra eum, qui vérba protulit, insequendo tenorem istius regulæ, Item videtur contra regulam.ff. lo-
3 ca.l.ea lege. † vbi fit interpretatio pro locatore qui verba protulit. sed ibi fauore locatoris pactum erat appositum:& ideo non debet fieri interpretatio contra eum, ne offendatur regula, quod fauore &c. vt j.eo. c. quod ob gratiam. Et quia iura sunt varia circa materiam istam,
c ideo vtile est plenè distinguere. [c]
4 † Quia aut ambiguitas interpretatione indigés reperitur in cõtractu, aut in confessione, aut in iudicio, aut in sententia, aut in stipulatione prætoria , aut in priuilegiis , aut in verbis à lege prolatis,aut in vltima voluntate.Si in contractu, aut valere potest contractus secundum interpretationem alterius tantùm, aut secundũ interpretationẽ vtriusque. Si secundum interpretationem alterius tantùm,illius interpretationem sequimur,secundum quem interpre
d tatio contractus valere [d] potest,vt l.quoties.ff. de ver. oblig. & de reb. dub. l. si is, qui ducenta. §. vtrum.
5 †Si secundum interpretationem vtriusque valere potest,tunc inspicimus verisimilius.suprà eod.c inspicimus.& ff.eod.l.semper in stipulationibus . & l . semper in obscuris. Sed si verisimilius non apparet, tũc

not. ad Alex. consil. 204. lib. ij. C. M.

c ¶ Distinguere. Adde quomodo fiat interpretatio in contractibus. Dyn. in regula, in obscuris. & Bart. Bald. Alex. & Doct. Mod. in l. veteribus. ff. de pact. & Bart. in l. ea lege. ff. loca. & Bald. in consil. cccxiij. vol. ij. Abb. post Inno. in c. olim. de verbo. sig. & Ab. in c. certificari. de sepul. & Fely. in c. causam. col. j. de rescrip. Et quomodo in iudiciis, vide Bar. in l. in prætoriis. ff. de stipul. præto. & in l. j. C. de legi. & Pau. de Cast. in cons. cxcij. in nouis. & Dyn. & quæ ibi dixi in regula, cū sunt partium. Quid in sententia? vide Bart. in l. ij. in j. q. & in l. ab executore. ff. de appel. & Bal. in l. iij. C. de lib. præterit. & Bar. Bal. & Saly. post Cyn. in l. ij. C. de senten. ex pericul. recit. & Alexā. in addit. ad Bar. in d. l. ab executore. & ibi Lud. Bolog. in secundis interpreta. & in confessione vide Cyn. in l. ij. §. quod obseruari. C. de iura. calum. & Bal. in l. j. C. de confess. col. xxxij. & Bart. & ibi Alex. in addi. in l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interro. act. Quid in stipulatione? vide Bart. in l. j. §. fi. & in d. l. in prætoriis. ff. de præt. stipul. & Bar. Alex. in l. in conuentionalibus. ff. de verb. obli. Et de ea interpretatione quæ fit in priuilegiis, vide Bart. in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. & Inno. & Abb. in d. c. olim. & Fely. in d. c. causam. & Alex. consi. ccix. lib. j. Quid in legibus? vide Abb. in d. c. certificari. & Doct. suprà allegatos. & Cardi. Alex. in c. Moyses. vij. dist. Quid in statutis? vide Bart. in l. j. & ibi Bal. Cyn. & Salyc. & de legi. Abb. & Fely. in d. c. causam. de rescript. & Ale. in const. xxxvj. col. iij. in princip. vol. iiij. Quid in testamentis? vide Bart. in l. quis à filio. §. j. ff. de leg. j. & Dyn. & quæ ibi dixi in reg. quæ à iure communi. & in reg. in obscuris. versic. ad secundum de vlt. voluntate. & ibi in addit. j. & ij. & adde ad supradicta And. Barb. in rep. rub. de fide instru. col. xij. versi. iij. facit. Aduerte ad vnum sing. quòd contractus dubij recipiunt modum & formam ex consuetudine si non sunt aliter declarati ex conuentione partium, vt est gl. & ibi Lud. Bol. in secundis interpre. in l. 9 si nolit. §. qui in assidua. ff. de ędil. edic. pro quo vide text. in l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. & Ang. in consil. ij. & in consil. clviij. & dixi in tract. de offic. & potest. in j. quæ. Adde quod notaui in apostilla. ad Bald. in l. inter omnes. versic. quod enim. & quod ibi posui in apostil. in ver. rudis. C. comm. diuid. & dixi. suprà in apostil. in reg. non est sine culpa. in versi. iudicauit. Et adde vnum singul. dictum quantum ad materiā interpretationis quod incip. declarandi voluntatem, dico, quòd in casibus in quibus declaratio recipitur, non præscribitur spatio mille annorum, ita Bald. in l. potens. post princip. C. de pact. quem ibi alij sequuntur. refert & sequitur Girardus de Petra sancta sing. xxvij. incip. libero arbitrio. vbi etiam ponit quòd declaratio vel interpretatio fieri non potest post mortem.

d ¶ Valere potest. Quòd in dubio debeat fieri interpretatio, vt actus sustineatur, vide latè Dec. in l. in contrahenda. nu. 4. cum seq. ff. eo. F. C.

e ¶ Si in iudiciis. Vide eundem in ca. cùm sunt. nu. 7. suprà hoc tit. & Dec. in l. in contrahenda. nu. 1. ff. eo. F. C.

f ¶ Si in sententia. Vide primam addit ad cap. quod semel. s. eod. F. G.

g ¶ Delegati. hoc addit Dyn. sequendo gl. iij. in d. l. ab executore. & cōmunem errorem. Sed aliud est appellatio, aliud interpretatio, vnde iudex delegans posset cognoscere de appellatione à suo delegato. & tunc potest vel corrigere vel inter-

pretari per viam appellationis, sed cessante appellatione nō potest interpretari. non obstat l. si duo. ff. de re iud. quia non loquitur de appellatione, nec de interpretatione, sed de noua cognitione de integro. vt docui in nouis intellectibus. C. M.

h ¶ Si in priuilegiis. Qualiter interpretari debeant priuilegia, vide Dyn. in cap. quæ à iure, suprà eod. F. C.

i ¶ L. ex facto. Vide Bar. ibi col. j. F. C.

k ¶ Voluntate. Adde Dyn. suprà in c. in obscuris. F. C.

l ¶ Tantùm. Quando dicatur esse incertitudo rerum & personarum simul, & quando rerum aut personarum tantùm, ostendit per exempla gl. in l. si fuerit. in versic. ademptionem. hîc allegata per Dyn. F. C.

In reg. Non est obligatorium. Arg.

1 *Iuramentum non ligat, contra bonos mores vel leges emissum.*

2 *Impoßibilia iure dicuntur, quæ contra bonos mores sunt.*

3 *Iuramentum an reddat validum, quod alioqui erat fieri prohibitum.*

4 *Alienatio rerum minoris confirmatur iuramento.*

5 *Alienatio fundi dotalis accedente iuramento tenet.*

6 *Pactum, quo filia paternæ hæreditati renuntiat, an poßit iuramento validari.*

7 *Iuramentum quando robur præstet actui, inualido alioqui.*

REGVLA LVIII.

NON est obligatorium, contra bonos mores præstitum iuramentum.

1 ¶ † S I iuraui hominem occidere, vel furtum facere, tale iuramentum

a non est obligatorium, [a] quia con-

b tra bonos mores [b] est præstitum: & istud est generale, quòd iuramentum præstitum contra bonos mores, vel contra leges non est obligatorium, nec firmat rem de qua agitur, vt suprà de electione capit. vbi. & capit. quia sæpe contingit. & de rebus ecclesiæ non

2 alie. cap. ij. † quia quæ contra bonos mores sunt, impoßibilia reputantur de iure, vt ff. de condit. instit. l. filius. & l. conditiones. & l. quidam. sed impoßibilium nulla est obligatio, vt suprà eodem cap. nemo potest. & ff. eodem. l. impossibilium. ergo nec eorum, quæ sunt contra bonos mores. ¶ Sed

3 opponitur, & videtur † quòd iuramentum confirmet ea, quæ sunt

4 de iure prohibita. † Ecce de iure prohibitum est rem minoris alienari, vt ff. de rebus eorum. l. j. & tamen alienatio per iuramentum confirmatur, vt C. si aduersus venditionem. l. j. & in auth.

c sacramenta. [c] † Item prohibita

5 est de iure fundi dotalis alienatio, vt C. de rei vxor. act. l. vnica. §. & cum lex. & tamen confirmatur

d per iuramentum [d] mulieris, vt suprà de iureiurando. cap. ij. lib. vj.

6 † Item prohibetur valere pactum, per quod filia dotata renuntiat futuræ successioni paternæ, vt C. de pa-

e ctis. l. pactum, quod dotali. [e] & de colla. l. pactum. ff. de suis & legit.

f hæred. l. vlt. [f] & tamen confirmatur per iuramentum, vt s. de pactis. c. ij.

7 lib. vj. † Sed dic aut sunt prohibita propter turpitudinem sui, & tunc iuramentum nihil operatur, vt hîc, & in iuribus s. allegatis ad idem. Aut in priuilegium vel fauorem personæ &

næ. & tunc iuramentum illius personæ in cuius fauoré inducitur prohibitio, est obligatorium, & confirmat rem de qua agitur, vt in auth. sacramenta. & s. de iureiur. c. ij. & de pact. c. ij. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶Obligatorium. Adde an in obseruatione talis iuramenti dicat periurus ita vt saltem petenda sit absolutio, Ias. in §. item si quis. col. xij. ver. aduertite etiam. insti. de actio. Quæ autem dicantur iuramenta contra bonos mores, docét Doct. maximè mod. in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. Et quidem secundum ius canonicum ea dicuntur, quibus inducitur peccatum, vt tradit Ias. in l. ex ea. §. mulier. col. fi. ff. de verb. obligation. F. C.

b ¶Mores. Adde quando actus contra bonos mores possit iuramento firmari, Bald. in l. pacta quę contra. in princ. C. de pact. l. non dubium. in xvij. opp. C. de leg. & in rub. de condict. ob turp. caus. & Bar. in l. si quis pro eo. in primo membro. ff. de fideius. & in l. stipulatio hoc modo concep. & ibi Alex. ff. de verb. obli. & Alex. in d. l. pacta quæ contra. & Imol. in c. cùm contingat. in xvj. char. de iureiu. & Bal. in consi. cxvj. in princip. lib. j. & Abb. in d. c. cum contingat. & Calderi. in consi. xix. tit. de constitut.

Adde Socin. in tract. fallent. reg. ccvj. fal. j. ij. iij. & vj. & Corse. consi. lv. incipien. visis. in litera. m, vo. iij. & vide Ant. de Petra. in repet. l. j. in lxij. effectu. ff. de iureiur. videlicet an iuramentum contra bonos mores ciuiles & naturales sit seruandum.

c ¶Sacramenta. Adde ibi Cyn. Bart. Bald. Salic. & Doct. Mod. & Abb. & Imol. in d. c. cum contingat. de iure iur. & Abb. in sua disput. incip. stante statuto.

d ¶Iuramentum. Adde Doct. maximè Gemin. in d. c. ij. de iureiur. s. eo. lib. & Imol. in d. c. cum contingat. & Aret. instit. quib. alie. licet. in princ. & Bart. in l. si quis pro eod. ff. de fideiuss.

e ¶L. pactum quod dotali. Vide ibi Bald. in quæst. xix. vbi dicit quod hæc regula procedit, quando iuramentum est contra bonos mores naturæ, vel quasi: secus si contra bonos mores ciuiles: quia tunc iuramentum est obligatorium: quod etiam refert Ias. in l. is cui bonis. col. pen. versic. quartam rationem. ff. de verb. obli. & Crot. in l. stipulatio hoc modo concepta. col. vj. in princ. ff. de verb. obligat. G. S.

f ¶L. vlt. Adde quòd Bart. in l. stipulat. hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. dicit Dyn. non intellexisse istam regulam in hoc quod dicit, pactum de succedendo iuramento firmari, prout ibi vide per eum in princip. & Alex. col. ij. versic. ex his etiam. & Bart. in l. si quis pro eo. ff. de fideius. & in l. pactum. & ibi Paul. de Cast. Ias. & Alex. C. de pact. & in l. fin. & ibi Bald. C. eod. tamen pactum de non succedendo, iuraméto firmatur, vt tenet Bar. & Doc. etiam suprà allegati, & Imol. in d. c. cum contingat. in j. membro. & communiter tenetur contra Dyn. licet Bald. in c. j. §. morib. teneat opi. Dyn. si de feudo fuer. controuersia inter dominú & agnat. & vide Bal. consi. ccclxix. volum. iij. & in consi. cxxxiij. eod. vol. & Dom. de Rot. decis. dcccl in antiq. tit. de pact. & Oldr. consi. cxxxij. tit. de pact. & plenè per Ro. in l. qui superstitis. ff. de acq. hæred. & Alex. consi. xxviij. lib. iij. sed quid si filia dote cõtenta renuntiauit successioni paternæ & mater-

næ

næ cum iuramento, postea pater vel mater in testamento legat eidem: quæritur an possit capere relictum sibi in testamento patris vel matris, non obstante renuntiatione? dic quòd sic, vt tenet Spec. tit. de testa. §. j. vers. pone filius fecit. & ibi Ioan. And. in addit. & tenet Bal. in consi. cciiij. lib. ij. & Oldr. consi. ccxciiij. tit. de pact. & adde ad no. hîc decis. Capel. ccccclvj. & Ioan. & Imol. in consi. j. & dixi latè in §. col. vij. de test. lib. Consuet. Biturigum.

In reg. Dolo facit.

Argumenta.

1 *Maritus in dolo esse dicitur dotem petens, quam restituturus est.*

2 *Maritus quando in casu restitutionis dotem petere possit.*

3 *Dolo caret, petens quod alij, quàm ei à quo petit, redditurus est.*

4 *Spoliatus restituendus est in possessionem, tametsi eandem restituere oporteat.*

5 *Dolo facit & c. vtrum huiusmodi exceptio opponatur in possessorijs.*

6 *Spoliatus prius restitui debet, quã de proprietate quæratur.*

7 *Peto, hoc verbum latè patet, & pertinet tam ad iudicium possessorium, quàm ad petitorium.*

REGVLA LIX.

DOLO facit qui petit quod restituere oportet eundem.

1 ¶ † IN marito qui petit dotem, quę est in casu restitutionis, rationabiliter potest intelligi: quia cum esset ipse restituturus si haberet dotẽ penes se, dolo videtur facere,[a] quia petit, vt hîc, & ff. de doli except. l. dolo. & de reg. iur. l. in condemnatione. §. dolo. ¶ Sed opponitur. ff. sol. matr. l. si socer. §. Lucius.[b] † vbi admittitur maritus ad petendum dotẽ
2
3 quæ erat in casu restitutionis. † Sed dicendum est quòd ille §. declarat & distinguit effectum istius regulæ, quia aut est restituturus eidem, aut alij. si alij, cessat regula:[c] aliàs & omnes procuratores actorũ ab agendo repellerentur: quia quod petunt, restituturi sunt domino, quod est absurdum & inconueniens: & tractatus totus de procurator. redderetur inutilis. si vero eidem à quo petiit, tunc regula locum habet, vt d.
4 §. Lucius. † Item contra regulam videtur. C. ad leg. Iul. de vi publ. l. si quis ad se fundum. vbi petit sibi reddi possessionem sibi violenter ablatam, & nihilominus postea poterit super dominio cõueniri, & conuen-
5 tus restituere cogetur. † Dixerunt quidam quòd hæc regula locum habet in petitoriis tantùm, & non in possessoriis. quod falsum est, vt patet. ff. de Carbo. edic. in l. iij. §. causæ. & not. in prælleg. l. dolo. & de iud. l. si de vi. & de reg. iur. l. inuitus. §. cui damus actionem. Et ideo distinguі oportet in possessoriis:[d] quia aut agitur iudicio adipiscendæ, aut retinendæ, aut recuperandæ possessionis. In primis duobus, scilicet adipiscendæ & retinendæ, regula locum habet. In tertio verò, id est re-
6 cuperandæ, locum non habet: † quia spoliatus antè[e] debet restitui, quàm de proprietate quæratur, vt d. l. si quis ad se fundum. & C. si per vim, vel alio modo. l. j. & de donat. inter vir. & vxo. l. si maritus. & de agric. & censi. l. si coloni. & ff. de iudi. l. si de vi,

de vi. & ad leg. Iul. de vi pub. l. qui cœtu. §. si de iure. † & ideo quod hic
7 dicitur petit, debet largo modo poni: id est agendo iudicio petitorio, vel possessorio adipiscendæ vel retinendæ possessionis: & quod subiicit restituere, scilicet eidem: secus si alij, vt superius ostensum est Dy.

ADDITIO.

a ¶Facere. Adde hic Aret. instit. de except. char. pen. versi. quæro an & quãdo potest opponi illa exceptio. dolo facis. vbi ponit octo notab. conclusiones in materia huius reg.

b ¶§. Lucius. Adde ibi Bart. & Doct. Mod. quòd licet hæc regula habeat locum contra petentem & restituere debentem, vt in iuribus hic per Dyn. alleg. tamen intelligitur quando agit ex persona propria: sed non ex iure alterius. quia non potest obiici hæc exceptio, vt dicit hic Dyn. in fin. & idem not. Franc. Aret. in l. ex duobus in prima & vlt. col. ff. de duob. reis. per text. in l. Vranius. §. ij. & ibi Ludo. Bologn. in secundis interpret. ff. de fideiuss. & vide Io. Fab. in §. in bonæ fi. in gloss. j. & ibi Ang. & Ias. versi. quæ sit differentia inter exceptionem compensationis & doli. instit. de act. & gloss. & Bart. in l. qui inuicem. ff. de condict. indeb. Bald. Alex. & Lud. Bolog. in secundis interpret. in d. §. Lucius. & Rom. in consi. cciij. col. iij. & Spec. tit. de salariis. §. iij. versic. sed pone & hic Io. Andr. in gloss. & Doct. in c. in literis. de rest. spol. & not. secundum Rom. in d. consi. quòd ista regula habet locum quando incontinenti restituturus est quod accepit: secus si ex interuallo. casus est in l. fin. §. j. ff. vt leg. nom. ca. & Adde Bald. in c. j. §. possessionem. versi. & not. de pace Constant. col. x. & hic Philip. Fran. & Fran. de Crema. in suo sing. cliiij.

c ¶Regula. Hoc ita verum, nisi ille alius rursus deberet restituere petenti, vt not. Bart. in l. si donaturus. §. j. ff. de cond. ob caus. F. C.

d ¶Possessoriis. Adde an in possessoriis habeat locum regula, dolo facis &c. Bart. In l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. & Abb. in c. in literis. iij. col. de restit. spol. & quæ dixit Dyn. in reg. qui ad agendum. & Lud. Bolo. in l. j. §. quid vis à me in secundis interp. ff. quod vi aut clàm. & Bart. in l. j. in princ. ff. quorum leg. Quid si inter duos principes vel communitates facta est pax, & facta sunt capitula vt restituantur ablata particularibus ciuibus. an istis restitutionibus quæ debent fieri possit opponi regula dolo petis? & dic quòd sic. istud est singulare verbum Bald. & aureum menti tenendum. in c. j. §. possessiones. de pace Constant. in vsibus feudorum. & tenet Franc. de Crema. singul. cliij. Incip. facta est pax inter duos principes. Et dum quærit an exceptio doli possit opponi in iudicio possess. dic quòd potest opponi in iudicio possessorio recuperandi si incontinenti probari potest, non aliter: vt not. Ang. in l. ille à quo. §. si de testamento. in fin. ff. ad Trebper gloss. in l. si de vi. ff. de iudi. pro quo est text. & gloss. in l. dolo. ff. de doli except. & in alleg. l. j. ff. quorum leg. not. scriben. in l. ij. C. de edict. diui Hadri. tol.

e ¶Antè. Nisi esset quid irreparabile, vel irrecuperabile. Alex. l. naturaliter. §. nihil. commune. col. ij de acquirend. posse. Ias. l. iiij. §. condemnatum. de re iudic. Anton. Rub. reper. §. morte. l. non solum. num. 478. de oper noui nuntiat. dixi in stylo parlamenti cap. xviij. §. x. C. M. Vide Soc. in trac. fallent. reg. ccclxxix. vbi ponit xii. limitationes: quibus adit duas moref. sing. xj. & cxcix.

In

In reg. Non est in mora.

Argumenta.

1 *Mora non nocet habenti exceptionem, qua se tueatur.*
2 *Exceptio legitima quæ sit propriè censenda.*
3 *Actionem non habere vel talem quæ exceptione summoueatur paria sunt.*
4 *Exceptio quæ potest replicatione excludi, inutilis.*
5 *Reus in exceptionibus fungitur vice actoris.*
6 *Pœna adiecta in pacto nudo per stipulationem, ob eius obseruationem, an peti possit.*
7 *Stipulatio pœnæ non committitur super pactione nuda ante litem contestatam.*
8 *Rigor iuris quandoque relaxatur ne contractus inutilis reddatur.*
9 *Pactum nudum secundum ius canonicum parit actionem.*

REGVLA LX.

NON est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

1 ¶ † EFFECTVS moræ afferentis damnum debitori sunt plures, vt dictum est s. eod. c. mora. & ab oneribus prædictorum omnium effectuum excipitur is qui potest defensione legitima se tueri, vt. ff. si cert. pet. l. lecta. & de verb. oblig. l. si pupillus. & de regul. iur. l. nulla.
2 † Exceptio autem legitima[a] debet
a intelligi omnis illa, quæ non potest ope replicationis elidi. Nam si exceptioni obstaret replicatio, haberetur pro non legitima: † quia qua
3 ratione nihil interest vtrum quis non habeat ipso iure actionem, vel habeat eam quæ possit per exceptionem, excludi, vt ff. eod. d. l. nihil.
4 † Ita nihil interest vtrum quis non habeat exceptionem, vel habeat eam quæ possit ope replicationis excludi, cùm ita se habeat replicatio ad exclusionem exceptionis, sicut exceptio ad exclusionem a-
b ctionis :.b vt ff. de excep. l. ij. & hoc
5 etiam confirmatur ex eo, † quòd reus in exceptionibus in quibus excipiendo ponit seu asserit, vices actoris sustinet, vt ff. de prob. l. in exceptionibus. & de except. l. j. ¶ Sed contra regulam potest de iure ciui-
6 li opponi: † quia lege cauetur, quòd si promisisti aliquid nudo pacto, & si non faceres, promisisti pœnam per stipulationem, agi potest ex stipulatione, vt consequenter id fiat quod in pacto deuenit: aliàs si non fiat, consequitur pœnam in stipulatione deductam. Cùm ergo pœna debeatur ratione moræ, & mora non potest esse vbi petitio non est, & petitio non procedat ex nudo pacto, vt ff. de pactis. l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. sequitur quod non possit esse mora: & propterea nec pœnam committi. vnde videtur obstare. C. de pactis. l. si pacto, Et si respondeatur sicut primo modo respondent Glossatores iuris ciuilis, videlicet quòd ibi erat debitum quod vno modo debeatur, saltem naturaliter, non erit sufficiens responsio: quia regulariter de iure ciuili sola naturalis actionem non parit, vt d. §. sed cùm nulla. & de verbo. obligat. l. creditores. Et ideo secunda responsio melior videtur & magis conueniens literæ legis contrariæ: nam ibi non agitur ad id quod debetur ex nudo pacto: sed ad id quod debetur ex stipulatu, & prætextu eius consequitur fortè

quod

quod nudo pacto debetur: aliàs consequitur quod in stipulationem deuenit. Sed contra hanc responsionem est valde illa l. si pacto. quia nuda pactio præcessit stipulationé
7 pœnalem. † ergo stipulatio[c] non
c committitur nisi lite contestata super pactione nuda: & propterea nō potest ex ea agi, vt C. de contrah. & cōmit. stip. l. nuda. Et si respondeas, quod ibi fuit lis cōtestata super pactione nuda, diuinare est. Respōdebis ergo, quod sicut quādo stipulatio pœnalis incipit à præcedenti pactione nuda, lex dispensando permittit agere ex stipulatione pœnali nondum commissa, vt metu eius pareatur pacto præcedenti, vt in l. si pacto. ita permittit agere & litem contestari ex pacto nudo, vt in l. nuda.
8 † & est ratio in vtroque casu, ne contractus in totum cōstituatur inutilis, si nihil relaxaretur de iuris subtilitate. relaxatur enim in l. si pacto. quia permittitur agi ex stipulatione nondum commissa, quod est contra ius commune, vt ff. de verbor. oblig. l. ita stipulatus. & de verb. signific. l. cedere diem. Et in d. l. nuda. relaxatur similiter: quia permittitur agi & litem contestari super pacto nudo, quod similiter remotum est à iure communi: vt in l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. & C. de pactis. l. legem. & de pactis
9 conuen. l. j. † sed de iure canonico hoc secundum iure communi sine dispensatione procederet: cùm nu-
d dum pactum ita pariat[d] actionem sicut vestitum s. de pactis. c. j. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Legitima. Adde quæ dicatur & sit exceptio, Abb. & Felyn. in rubr. de except. in princ. & Ang. Aret. instit. de except. in rubr.

b ¶Actionis. Adde quòd ille, qui potest se tueri exceptione, non dicitur esse obligatus, vt dicunt Bald. & Ludouic. Bologn. in secundis interpr. in l. Mæuia. §. fundus. ff. sol. matr.

c ¶Stipulatio. Adde quando stipulatio pœnalis cōmittitur, & qua actio ne possit consequi, Bart. Cyn. Bald. Salicet. & Mod. in l. nuda. C. de contrahend. & commit. stipul. & Barol. Bald. Paul. de Castr. & singul. Alex. in l. ita stipulatus. in ix. col. de verbor. oblig. & Bart. in l. si pupillus. ff. de verb. oblig. & in l. petés. & Doct. in l. si pacto. C. de pactis.

d Pariat. Adde an ex nudo pacto oriatur actio de iure canon. Docto. in c. j. de pactis. in antiquis. Bald. & ibi Alex. in addit. col. vij. in l. cùm quis. C. de iur. & fac. ign. & Bart. & Alexan. in l. iurisgentium. §. igitur. ff. de pactis. & Bart. in l. quintus. ff. manda. & Innoc in c. nouit. de iud. dat nobis vnam bonam cautelam consequendi id quod nobis est promissum nudo pacto. vbi videas etiā per Moder. & Salicet. & Alexand. in d. l. legem. C. de pactis. & Rom. in consi. xxx. & Bald. in l. petens. s. alleg. colum. fin. in repet. Padua. & text. sing. in c. iuramenti. xxij. q. v. & Alexand. in consi. xvj. in ij. volum. & latius in consi. xij. col. ij. per totum lib. iij. & Aret. in §. in personā. colum. pen. instit. de act. Ex quo infert Bald. in d. l. petens. quòd in terris imperij inter laicos, & in foro Cæsaris seruatur decisio iuris ciuilis: in terris vero ecclesiæ seruatur ius canonicum: quod simpliciter inter clericos seruaretur vbique. & per Bald. in authent. ad hęc. colum. ij. in fine, cum princ. seq. C. de vsur. & Angel. in repet. l. si certis annis. C. de pactis. vbi in ij. col. dicit, quòd in terris imperij laicus contra laicum potest agere ex nudo pacto in foro ecclesiastico per viam denuntiationis Euangelicæ. & ad prædicta vide Ioan. Bap. de sancto Seuer. in suo

in suo eleganti tracta. de pact. in q. xiij. versic. vij. & Bald. in l. si diuisionem. in fin. C. fam. herc. & Ioan. Imol. in consi. cij. colum. iij. versic. itē obiicitur quarto. & super omnes Felyn. in d. c. j. col. j. versic. circa. q. de pactis. Ioan. Andr. & Bald. in procem. Decret. qui dicunt actionem ex promissione in Catalonia non oriri.

Adde an ex pacto nudo oriatur actio, istam. in §. j. col. iij. & ibi Iaf. instit. de actionib. num. 5. eundem Iaf. in l. iurisgentium. §. sed cum nulla. ff. de pact. & in §. in personam. col. j. & antepen. cum seq. instit. de actio. not. Bald. plenè in l. si diuisionem. num. 3. versic. sed iure canonico. & ibi posui in apost. ad ipsum in vers. oritur pactio. C. famil. hercis. & in authent. ad hæc. num. 13. C. de vsur. Felyn. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. colum. xvj. versic. tertius effectus. de constit. Socin. in tract. fallen. reg. ix. fallent. ix. & ibi quid in vtroque iure, & quid simpliciter. Rom. consi. xxx. Alex. consi. xvj. versic. quid autem. volum. ij. & consi. iiij. volu. iij. & adde quòd coram iudice ecclesiastico potest laicus agere ex pacto nudo, not. Butr. in c. j. in princ. de prob. quod est ita verum, vt episcopus non posset statuere vt ex nudo pacto non possit agi. ita notat Panorm. in c. dilecti in princip. de iudi. Et non tradas obliuioni vnum singul. dictum Bart. in l. si fideiussor. §. quædam. ff. manda. quòd inter mercatores, & vbi agitur de bono & æquo, pactum nudum producit actionem, & ita not. Bald. in l. si pro ea. C. manda. & ibi Salicet. Idem Bald. in l. ij. C. de constit. pecun. licet contrarium tenuerit & malè Rom. in l. filiusfam. ff. de don. Et in quantum dictum est. §. pactum nudum obligare, &c. Intelligo hoc procedere quando in eo est causa expressa. aliàs per errorem promisisse præsumitur. ita not. Abb. in c. si cautio. versicu. nunc intro. & ibi Felyn. in princ. de fide instru. & per hoc limitabis c. j. & ij. de pact. & c. iuramenti. xxij. q. v.

In reg. Quod ob gratiam. Argumenta.

1 *Sententia contra minorem lata nulla est, si sine tutoris authoritate litigauit.*

2 *Contrahens cum minore non potest eo inuito etiam in integrum restituto contractum rescindere.*

3 *Minori quæstio de bonis aut statu lata non debet differri, si probationes habeat in promptu.*

4 *Commodum afferre non debet, quod in odium est introductum.*

5 *Impubes an possit hæreditatem locupletē adire sine tutoris authoritate.*

6 *Pupilli factum quando citra tutoris authoritatem sit validum. & num. seq.*

8 *Emens vina an possit petere acida, si eadem excepta fuerint.*

9 *Impetrans ius iniquum quando in etus læsionem retorqueri debeat.*

10 *Ingenuus sententia pronuntiatus, an perdat ius aureorū annulorum.*

11 *Eligens vnum contrariorum videtur alteri renuntiare, nec ad idem potest redire.*

12 *Serui an in fauorem domini sint torquendi.*

13 *Testes debent testificari pro vtraque parte.*

14 *Iudæi die Sabbati, nec conueniri possunt, nec conuenire.*

15 *Conuentio tacita quando habeatur* pro

pro expressa.

16 *Intellectus sumptus à cõtrario sensu legis expressè habetur prò lege expressa.*

17 *Fauorem quando afferat quod in odium est inductum.*

18 *Tutor remotus vt suspectus, non tenetur in futurum de administratione neglecta.*

19 *Militia missus ignominiosè, quod inde cõmodum censeatur reportare.*

20 *Actus idem pœnæ & præmij causa immediata esse nequit.*

21 *Delictum qualiter causa proxima pœnæ & præmij esse possit.*

REGV. LXI.

QVod ob gratiam alicuius conceditur, nõ est in eius dispendium retorquendum.

1 ¶Ob † gratiam [a] & fauorem mino-
a ris est inductum, quòd nõ possit esse in iudicio sine tutoris authoritate, vt C. de auth. præstan. l. clarũ. & qui legit. perso. l. momentaneæ. & ideò si litigaui sine tutoris authoritate, vel curatoris, si quidem fertur sententia contra eum, nõ valet ipso iure: vt C. qui leg. perso. l. j. & si aduer. rem iudic. l. cum & minores. & ff. de re iud. l. a&a. §. cõtra indefensos. & l. contra pupillum. sed si feratur pro eo, valet: vt C. de procur. l. non
2 eo minus. † Item in gratiam & fauorem minoris inductum est, quòd petere possit restitutionem in integrum contra venditorẽ: ergo si petiit & noluit vti beneficio in integrum restitutionis concesso, nunquid aduersarius eius inuito minore possit venditionem rescindere? dicendum est, quòd non [b], ne quod in
b fauorem minoris inducitur, in eius læsionem retorqueatur. vt ff. de mi-
3 norib. l. si iudex. † Item inductum est merè in fauorem pupilli, cui mouetur cõtrouersia de statu & bonis, quòd quæstio differatur vsque ad tempora pubertatis: quid ergo si habet probationes pro se facientes in promptu, nõ erit differenda: sed de præsenti cognoscẽda & examinanda: ne quod in eius fauorem &c. & de Carbon. edic. l. iij. §. duæ. Item cõfirmatur regula, & traduntur eius exempla. ff. de leg. cõmis. l. ij. & de in diem addict. l. Sabinus. & C. de fide instr. l. plures. & de secund. nupt. l. generaliter. §. in his autem. Sicut
c hæc [c] regula continet veritatem, &
4 eius contraria vera est: † si aliquid introductũ est in alicuius pœnam vel odium, nõ debet in eius vtilitatem cõuerti. vt ff. de leg. j. l. si seruus plurium §. si quis ante. & de interd. & releg. l. relegatorũ. §. vlti. & l. seq. & not. in auth. de hęre. & fal. §. si verò. & ideò est opponendũ ad vtrunque per ordinẽ. Et primò ad primũ. videtur enim ei obstare l. in qua ca-
5 uetur, † ꝙ impubes nõ potest adire hæreditatẽ etiam locupletem sine tutoris authoritate: ergo quod inductum est in eius fauorẽ, videtur in eius læsionem redire, vt ff. de autho. tutor. l. obligari. & instit. de author.
6 tut. §. neque. † Dicendum est, ꝙ quædam sunt in quibus certũ est conditionem pupilli meliorem constitui, & in illis valet factum à pupillo,
d etiam sine tutoris authoritate [d]: ne in eius fauorem &c. vt C. de procu. l. non eo minus. & de author. præst. l. j. & instit. de authorit. tut. in princ.
7 † Quædam sunt in quibus certũ est conditionem pupilli deteriorẽ constitui, vt si quis se obliget vel vendat cum damno suo, vel actionem cedat: in his factum sine tutoris authoritate non tenet, vt C. de author. præstan. l. ij. & iij. & de inutil. stipul. l. j. Quædam sunt in quibus dubium

esse potest vtrum pupilli conditio constituatur melior, vel deterior: vt in hæreditatis aditione: quia habere potest latentia onera: & in his factum à pupillo sine tutoris authoritate non tenet. vt d.l. obligari. & §. neque. & hoc est in fauorem pupilli ne oneribus implicetur, vt ff. de acquir. hæred. l. more nostræ ciuitatis. & l. pupillus. Sed opponitur ad primam regulã de iure quo ca-
8 uetur, si † vendo vina, exceptis acidis & mucidis, & emptor velit acida, non potest: licet in eius fauorem videatur pactum appositum, vt ff. de peric. & cõmod. rei vend. l. si vina. j. Dicunt quidam, quòd lex contraria locum habet quando fauor inducebatur per pactum: regula verò quando per legem vel priuilegium, quod nihil est: quia in his quæ in fauorem inducta sunt per pactum, locum habet regula, vt patet, ff. locati. l. ea lege. & de lege commis. l. ij. & iij. & de in diem addict. l. Sabinus. vnde dicendum est, quòd fauor ampliat priuilegiũ quod suprà vel extra ius cõmune conceditur, vt ff. ad municip. l. j. & C. de thesaur. l. vnica. lib. x. sed l. si vina. nihil inducebat per pactum extra vel supra ius commune: & ideò non propriè pertinet ad materiam huius regulæ.

Tertiò videtur cõtra regulam. ff. quod quisque iuris. l. j. vbi dicitur,
9 † quòd si impetro ius iniquum, illud retorqueri debet in læsionem meam aduersario postulãte. Sed distinguendum est, sicut distinguitur in l. iij. eod. tit. videlicet, quòd si con
e cessum fuerit ad postulationem [e] meam: tunc habet locũ lex contraria. sed si nõ ad postulationẽ meam, tunc habet locum regula. Quarto videtur contra regulam. ff. de iure
10 annul. l. ij. † vbi sententia lata pro ingenuitate, facit eum, qui pronuntiatur ingenuus, perdere ius aureorum annulorum. Sed dicendum est, quòd nõ operatur illud directè sententia, sed tacita renuntiatio illius qui petiit se pronuntiari ingenuum.
11 † eligendo enim vnum de duobus cõtrariis, videtur tacitè renuntiare alteri, vt C. de codicil. l. vlt. & de fur. l. j. & ideò ad id, cui renuntiasse videtur per electionẽ alterius nõ debet regressus dari, vt §. de elect. c. vt quis. lib. vj. & ff. de lege commis. l. si fundus. §. eleganter. & l. post diem.

Quinto opponitur de l. pridem. C.
12 de quæst. † vbi serui vel liberti paterni vel materni etiam in fauorem domini, vel patroni nõ torquentur. Sed illud ratione connexitatis: quia si pro eo, sequeretur quòd etiã con-
13 tra eum, † cum testis pro vtraq; parte deponere debeat, vt C. de episc. &
f cler. auth. sed iudex. [f] Sexto opp.
g de l. die [g] Sabbato, C. de Iudæis. † vbi
14 sicut Iudæi nõ possunt cõuenire die Sabbati: ita nec possunt alios conuenire. Sed ibi priuilegium non stetit in finibus cõcessionis, sed vltra cessit propter æqualitatem inter litigatores seruandam, & inæqualitatem vitandam. C. de fruct. & lit. expen. l. vlt. & de proxi. sac. scrin. l. in sacris.

Septimò opponitur de l. inter so-
h cerum. §. cum inter [h]. ff. de pact. dot.
15 † Sed ibi conuentio tacita à contrario sensu conuentionis expressè percepta debet haberi pro conuen-
16 tione expressa, † sicut intellectus
i perceptus à contrario sensu legis [i] expressæ pro expressa lege habetur. vt ff. de testi. l. ex eo. & de testa. qui
k testamento. §. mulier. & ideò [k] casus ille non est contrarius regulæ: quia pactum expressum nõ torquetur in damnum, sed tacitum à contrario sensu expressæ conuentionis percipitur. Ad contrariam autem
17 regulam opp. videtur enim † quòd id, quod indultũ est in pœnam vel odium, retorqueatur in fauorem:
18 † quia inductum est in pœnam & odium tutoris suspecti, quòd à tute-

la remoueatur tanquàm suspectus, & tamen conuertitur ad eius commodum:quia nō tenetur vlterius de periculo administrationis neglectæ,vt ff.de suspect.tutor.l.decreto.

19 † Item inductum est in pœnam & odium illorum qui de militia per ignominiam remittūtur, quòd non possunt immorari in vrbe,vel alibi vbi imperator sit, vt ff.de his qui not.infam.l.ij.§.ignominiæ. & tamen conuertitur ad vtilitatem eorum,quia excusantur à tutelis quæ deferuntur in vrbe,vt ff.de excusat. tut.l.sed & milites.§.sed & ignomi-
20 nia missi.†Sed dicēdum[1] est quòd
1 idem actus nō potest esse causa immediata pœnæ & præmij, vt d.l.relegatorū.§.fi.& l.seq.& de neg.gest. l.siue hæreditaria. & C.de hæred.l. curiales. & de decur. l.ne quis. sed causa mediata & remota esse potest:delictum enim est causa pœnæ: pœna verò causa inhabilitatis ad aliquem actū vel officiū iudicatur, inhabilitas verò causa remotionis ab actu, remotio autē causa exemptionis ab onere imminente occasione actus,vt d.l.decreto.& d.l.sed & milites.§.sed & ignominia. Sed contra prædicta videtur. ff. de his
21 quib.vt indign.l.j.† vbi delictū est causa proxima quasi pœnæ & præmij. Sed diuersitas personarū & rerum quæ ibi erat,tollit contrarium: nam ibi respectu fisci meretur: & ideò cōsequitur præmium:respectu autem legati delinquit, & ideò patitur pœnam.

ADDITIO.

a ¶Gratiam. Amplia reg. istam procedere, licet verba sint obscura, quæ alioqui contra proferentem interpretari solent,vt ait Dy.in c.contra eum.nu.3.s̄.eod. F. C.

b ¶Quòd non. Adde Bart.in fi.& ibi Doct.Mod.C.de fruct.& lit.expens. & Bald.in c.ij.§.in quibus. de consuetud.recti feudi.& ibi Card.Alex. & Bald.in l.quod fauore.col.j.vers. venio ad exemplum.C.de legi.

c ¶Sicut hæc. Adde quando in fauorem alicuius introductū,in eius læsionem non debet retorqueri, Cyn. Bart.Bald.& Saly.Paul. & Ias.in l. quod fauore.C.de legi.& Bart.Bal. & Mod.in l.nulla.ff.de lega.& Fel. in c.dilectus.in ij.ver. viij.conclus. de rescript.in c.tuis.post princip.de test.versic.in tex.& Specul.in tit.de test.§.ij.versi.xxxvj. & Bald.consil. cccxxix.ante fin.lib.j.& Felyn.post And.Barb.in c.intelleximus.col.ij. vers.nota ex textu.de iudic.

d ¶Authoritate. Adde quando gesta per pupillum sine tutoris authoritate valeant.gl.& Bart.in l.j.ff.de nouatio. & in l.pupillus.§.pupillus.& sing.in l.obligari. ff. de author.tut. qui ponit distinctionem Dy.hîc,licet de eo non faciat mentionem. & vide Bal.Christoph.Porc.& ibi Ias. in addit.Ioan.Fab.& Aret. instit.de author.tut.in prin.Sed quid in iudiciis,vide Cy.Bart.Bal.Ang.Saly. & Alex.in l.nō eo minus.C.de procu. Io.Fab.& Aret.in §.neque. instit.de authori.tut.& decis.Capel.Tholos. decis.cij.& Alex.in d.l.non eo minus. Et not.ꝙ si pupillus careat tutore,& etiam nō possit habere copiam iudicis,potest solus ipse adire hæreditatem,vt est gl.sing.secundū Rom.& Lud.Bolog.in primis interpret.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori.ff.de no.oper.nunt.& Alex.in l. bonorū.in vlt.col.ver.tertio limita. C.qui admi.licet Lud.Bart.& Doct. in d.§.si quis ipsi prætori.velint cōtrarium. & adde Bald.in d.l.quod fauore.col.ij.& Alex.in l.iij.§.adipiscimur.ff.de acquir.possess.

e ¶Postulationem. Adde Dyn.& quæ ibi dixi,suprà in regula,in iudiciis. prope fi.& Dy.j.ead.reg.in vj.oppo. & ibi in addit. & Fely.in c.sancto.

tum.in prin.de rescript.

f ¶ Iudex. Adde ibi Alex.Imol.in addit.ad Bart.& ibi Cy.& Bar.& Bal. latius in l.presbyteri.C.de episc.& cleric.

g ¶ L.die. Adde ibi Bart.& Doct. & Bart.in l.j §.nunciatio.ff.de no.ope. nunt.& Ang.& Alex.post Bart.in l. fin. C.de iure delib. & Alex.in l.iij. ver.iij.limita.ff.quod quisque iuris.

h ¶ §.cùm inter. Adde ꝙ Bart.in cons. cxxx.reprehendit Dy.circa intellectum d.§.cùm inter.in q.pater dedit dotem pro filia,& stipulatus est dotem sibi reddi,sol.matr.morte filiæ sine lib.an ea mortua cũ liberis debeat restitui dos,vel cedat lucro viri,vel eius filiis? & Dyn.dicitur tenere hic,quòd cedit dos lucro viri. & ipsum sequitur Bal.& etiã Imol. in l.si cũ dotem.in prin.ff.sol.matr. & idem tenet Cy.in l.quod fauore, C.de leg.sed Bart.contrariũ tenet in d.l.si cũ dotem.& in d.consil.cxxx. & cõs.ccxxvij.maximè attenta consuetudine generali,de qua in l.dos à patre,C.solu.matri.quia remanet apud liberos hęredes matris.& Pau. de Cast.in d.l.si cùm doté.& Bal.in auth.sed & si quis.C.de secun.nupt. tenét ꝙ dos spectet ad hæredes mulieris quãdo pater stipulatus est sibi ipsi.secus si filiæ. de quo vide latè per Alex.in d.l.si cũ dotem. col.vj. ver.successiuè.extra glo.oppo.& Io. Pet.de Ferra.in forma libelli, quo vxor agit ad dot.& vsu.in verb.dicite domine.in princ.& Benedi.de Plumb.in repet.l.doté.sol.mat. ff.& Imol.in cons.lxiiij. & Ioan.Cal.in cons.j.de donat.inter vir.& vxo.

i ¶ Legis.Vide Bart.in l.j.in prin.col. iij.circa fi.nu 16. ff.de offic.eius cui mand,est iurisd. G. S.

k ¶ Et ideò. Idem inquit in c.peccatum.nu.3,§.eod. F. C.

l ¶ Sed dicendũ. Adde ꝙ ea quæ sunt inducta in odiũ nõ debét operari fauoré,ne ex eodé facto consequatur quis pręmiũ & pœnam.Bal.in l.nulla.in fi.& Doct. Mod.ff.de legib. & Alex.in addi.ad Bar.in d.l.quod fauore.& Dy.in l.decreto. ff.de suspe. tut.vbi distinguit eo modo quo hîc. glos.& Doct.in l.siue hæreditaria. ff.de neg.gest.& Albe.de Ros.in Dictiona.in verb.actus.& pulchrè Fel. in c.dilectus.ij col.ij.ver.iiij.cõclusio.de rescri.& in d.c.intelleximus. col.ij.ver.no,ex tex.in fi.de iudic.

In reg.Nullus ex consilio.

Argumenta.

1 *Consilio dato quãdo quis teneatur, & quando non.& nu.seq.*

3 *Consilium vel opem præstans alij ad delinquendum,quando de delicto teneatur.*

REG. LXII.

a NVllus[a] ex consilio,dummodo fraudulẽtum non fuerit,obligatur.

1 ¶ Si † dedi tibi consiliũ vt pecuniam tuã potius in mercimoniũ quàm in emptioné prædiorũ conuerteres, & malè tibi acciderit:quia fortè merces naufragio sunt submersæ, & dubitatur an ego tenear, distinguitur:quia aut dedi[b] consiliũ bona fide,& tunc nõ teneor:aut fraudulenter,& tũc teneor.& hoc dicit regula,& cõfirmat.ff.e.l.cõsilij.& manda.l.ij.§.vlti.Sed videtur de cõsilio teneri etiã si nõ fuerit fraudulentũ, vt ff.mãd.l.si remunerãdi.§.si tibi. in fi.sed ille §.debet intelligi † quando aliâs facturus non fuerat. Quare distinguendũ videtur: quia aut datur cõsiliũ contrahẽti,aut datur cõsiliũ delinquẽti. Si contrahenti,aut erat aliâs cõtracturus,aut nõ:si non erat cõtracturus,tenetur is qui consiliũ dedit,vt l.si remunerãdi.§.si tibi.sed si erat aliâs cõtracturus,tunc locum habet distinctio regulæ:quia si interuenit fraus in consulente,te-

netur, vt hic, & ff. eo. l. consilij. & de dolo. l. quod si cùm scires. & de fur. l. falsus. §. si quis nihil. & mand. l. ij.
3 §. tua. †Sed si datur cõsilium c delin
c quenti, variæ sunt opiniones: mihi auté videtur ꝙ aut is cui consilium datur nõ erat aliâs facturus, aut erat aliâs factutus: si nõ erat alias factu rus, simpliciter tenetur qui cõsilium
d dedit d, vt ff. de iniur. l. non solũ. §. si mandato. & §. Proculus. & §. Attilicinus. Sed si erat aliâs facturus: aut præbuit consilium & nõ opem, aut opem & nõ consiliũ, aut consiliũ & opem: si cõsiliũ tantũ, tenetur, quia nõ oportet laudãdo malitiã augeri, vt ff. de seruo corrup. l. j. §. persuadere. & C. de fur. l. si quis seruo. si opem tantũ sine cõsilio principali vel secundario, nõ tenetur, vt ff. de fur. l. si pignore. §. qui ferraméta. si cõsiliũ & opem, nõ est dubiũ ꝙ tenetur. ff. de verb. sign. l. sæpe. §. item dubitatum est. & instit. de oblig. quæ ex delicto nasc. § ope. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Nullus. Materiam huius reg. quàm plenissimè tractat Deci. in l. consilij. ff. eod.

b ¶ Dedi. Adde quãdo quis ex cõsilio teneatur. gl. in §. ope. insti. de oblig. quę ex delic. & gl. in l. ij. §. fi. ff. mãd. & Bart. in l. nõ solum. §. si mãdato. col. iiij. ver. veniamus. qui tenet opi. Dyn. hîc. & etiã Alex. in addi. ff. de iniur. & Bal. in l. nõ ideò minus. C. de acc. & Bart. & Doct. post gl. in l. sæpe. de verb. sig. & Bal. in l. ob hæc verba. vbi multa sing. dicit. ff. de his qui not. infa. & in l. data opera. col. xxiij. C. qui accus. non poss. & in l. metũ. C. quod met. cau. & in l j. col. j. & ij. C. de ser. fugit. & Cano. plenè, præcipuè Fely. in c. j. col. iiij. ver. secundum membrũ. de offic. deleg. & Saly. & Mod. in l. j. C. de rap. virg. & Doct. in c. sicut dignũ. maximè Fely. col. iiij. in prin. ver. not. vbi ponit regulam cũ pluribus fallen. de homi. & vide Pau. de Leaz. & Card. in c. j. de pœn. vbi est notab. tex. & Aret. in §. in duplũ. col. ij. & in §. omnes autem. & ibi Ias. col. ij. de act. instit. & Aret. in tract. suo Malefic. in verbo, Sempronium. in q. pen. & fi. & ibi in addi. Aug. de Arim. & Bernar. Lãdr. & vide Rom. sing. ccclxxvj. incip. in cõtractibus. & Ang. de Perus. in l. j. C. de nili aggerib. & Albe. de Gand. in tract. Malefic. tit. de quibus. q. v.

c ¶ Consiliũ. Quis dicatur dare consilium ad delinquendũ, vide tex. in l. in furti. §. rectè. ff. de furt. F. C.

d ¶ Dedit. Adde ꝙ in dubio præsumitur alias facturũ non fuisse, secundum Fely. in c j. col. v. ver. vtrũ autem. de offi. deleg. & Bald. in l. data opera. col. xvij. C. qui accus. nõ poss. Sunt tamé aliquot modi probãdi ꝙ etiam alias fecisset absque cõsilio, quos diligenter persequitur Bald. in l. j. C. de ser. fugit. F. C.

In reg. Exceptionẽ. Arg.

1 *Excipiens quando præsumatur confiteri. & nu. 6.*
2 *Exceptionem iuris proponẽs, an censeatur tacitè confiteri.*
3 *Verba in dubio proprie intelligenda sunt.*
4 *Indefinita æquipollet vniuersali.*
5 *Exceptiones iuris sunt propriè exceptiones.*

REGV. LXIII.

Exceptionem obiiciẽs, non videtur de intentione aduersarij confiteri.

1 ¶ †Si opponat cõuentus exceptionẽ facti siue intentionis, vt quia negat se debere, certũ est, quòd nõ videtur cõfiteri de intentione actoris: quia confessio & negatio directè contraria sunt. & ideò ad positionẽ vnius non sequitur positio alterius, sed re-

a motio [a] ff. de ver. sig. l. hæc verba. & de institut. l. sed & si. §. si institoria. auth. de mand. princip. §. neque au-
1 tem. † sed si opponat exceptionem iuris, vt pacti de non petendo, rei iudicatæ, iurisiurandi, præscriptionis,
b & similium, [b] an videatur tacitè confiteri de intentione actoris, ita quòd actor releuetur ab onere probandi intentionem, & reus afficiatur onere probandi exceptionem, dubitatur, & primò videtur quòd
3 non, † quia verba simpliciter prolata referri debent ad propriam significationem, & non abusiuam, vt ff. de leg. iij. l. non aliter. §. Titius. &
4 de verb. sig. l. nepos. † sed exceptiones iuris sunt propriè exceptiones, quia excludunt actionem cum illis.
5 ff. de except. l. ij. & ibi not. † item quia indefinita æquipollet vniuersali, vide eundé. S. in procem. nu. 5. & 8. sed hîc & ff. de except. l. non vtique, loquitur indefinitè: ergo videtur omnem speciem exceptionis comprehendere. Mihi autem vide-
6 tur † quòd aut excipiendo aliquid simpliciter negat, aut excipiendo aliquid ponit: si negat, vt in exceptione non numeratæ pecuniæ, & non numeratæ dotis, verũ est quòd non videtur confiteri de intẽtione actoris, vt hîc, & ff. de except. l. non vtique. Sed si excipiendo ponit, aut simpliciter, aut sub cõditione: si simpliciter vt quia dicit sibi pactum factum de non petendo, soluisse, vel absolutum esse, tunc de sola exceptione tractandum est, absque eo quòd actor [c] intentionem probet. Sed si negat. & sub conditione ponit, quia dicit se non teneri: & si apparebit eum teneri, dicit sibi factum pactum de non petendo, tunc non videtur confiteri, de intẽtione actoris. & ideo non afficitur onere probandi exceptionem, nisi actor probauerit intentionem suam. & hæc probantur C. de excep. l. si quidem. ij. & iij. responso.

ADDITIO.

a ¶Remotio. Vide eundem suprà eo. in c. qui sentit. versi. prætereà patet.
b ¶Similium. Adde an & quando excipiens vel replicans videatur fateri intentionem aduersarij, Roman. in l. cùm mulier. col. v. & ibi Bal. in repe. xx col. & Ioã. de Imo l. ff. solu. mat. & Bal. in l. alia. C. de iis quib. vt indig. & per Alex. plenè in l. decen. col. vij. ff. de verb. obli. & Fely. in c. cum venerabilis. col. iiij. versi. an & quando. de except. vbi ponit regulam quòd non fatetur, & sex casus exceptos à regula prædicta. & vide singu. Ang. Aret. in rub. instit. de excep. col. xx. Et an dicens se absolutum videatur fateri ex cõmuni catum, vide Abb. in c. venerabilem. colum. pen. de excep. & sic adde an confessio possit pro parte acceptari, & pro parte nõ. Bart. in l. si quidem. C. de except. & Bal. in l. age cum Geminiano. C. de trãs. Alber. de Roz. in Dict. in verbo, exceptione vtẽdo. & Cep. in cau. lx. vbi etiam ponit de iuramento delato reo, an sit indiuisibile vel non. de quo vide singulariter Sign. de Homedeis. & Fulg. in quodam eorum consilio posito in fine tractatus Maleficiorũ domini Bonifacij de Vitalinis, quod incipit, supposito statuto ciuitatis Mediolani. quod posui in fi. lib. Consi. Biturig. & adde ibi, & vide gl. super verbo, malignantium. in c. cupientes, & ibi do. de S. Gemi. de elect. S. eo. & vide Bar. in l. nõ vtique. & ibi Alex. in add. ff. de excep. & Cy. Bal. & Saly. in d. l. si quidé. & Cy. & Doc. in l. ij. C. de don. inter vir. & vxo. & Bar. singulariter in l. Aurelius. §. idé quesiit. ff. de lib. leg. & Bal. in l. vnica. C. de cõfes. & Dy. in reg. nullus. ver. vnde mihi videtur. & Lud. Bol. in l. si te. C. de inge. man. in primis interpre, & Alex. in consi. ij. col. pe. in fi. vol. iiij. & Fely. & ibi Phil. Sim.

in addi. in c. examina. de iud. col. ij. 1 Adde Lanfran. in c. quoniam contra. §. cōfessiones. nu. xij. addi. in ver a sic. acceptura. Panor. plenè in c. bonæ memoriæ. col. ij. in verf. confes- b sio. nu. xxix. de postul. prælat. in c. cùm venerabilis. num. j. in versi. videtur. & Phi. Franc. de excep. in ver. actoris intentionem. dixi in apost. 2 in Stylo Parla. parte. j. tit. de excep. versicul. item si quis. c

c ¶ Actor. Adde quando excipienti incumbit onus probandi. Bar. & ibi Alex. in addit. in l. j. vers. item opp. ff. de except. & Bal. in l. si ex cautione. col. ij. C de non nume. pecu. Bar. 3 Imol. & Mod. post Dyn. in l. in illa. ff. de verb. oblig.

In reg. Quæ contra ius. Argumenta.

1 *Alienatio bonorum pupilli vel ecclesiæ contra formam iuris facta, est ipso iure nulla.*

2 *Alienatio citra iuris solennitatem facta non transfert dominium, nec vsucapiendi conditionem.* 4

3 *Crimina non sunt pro infectis habenda, licet contra iuris formam sint facta.*

4 *Facta contra ius non valere, in quibus verum sit. & nu. seq.* d

6 *Effectus qui retractari nequeant.*

7 *Sententia non est ferenda sub conditione, lata tamen valet.*

8 *Relegato an licitè bona adimantur.*

9 *Factum illicitè quando teneat.* 5

10 *Clausula specialis quando præferatur generali.*

REGVLA LXIIII.

QVAE contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

¶ † SI res ecclesiæ vel pupilli alienantur contra iuris formā pro non facta [a] habetur alienatio: cùm ipso iure non teneat, eo ipso, quòd facta fuit contra iuris prohibitionem, [b] vt suprà de reb. eccl. non alien. c. ij. lib. vj. & C. de sacrosanct. eccle. l. iubemus. & de admi. tut. l. lex quæ tutores. & de prædiis minor. l. ij. † Et ideo ex tali alienatione nec trāsfertur dominium. [c] nec paratur præscribēdi titulus, vt C. de prædiis mi. l. si prædiū. & de autho. præst. l. eum qui. & de vsuc. pro empt. l. fi. & præalleg. c. ij. lib. vj. ¶ Sed contra regulam videtur obstare, † quia certum est quòd furta, homicidia, adulteria, & crimina seu delicta contra leges committuntur, vt ff. de iniur. l. j. in princ. & tamen non habētur pro infectis. nam si haberentur pro infectis, nulla pœna pro his imponeretur. Itē impossibile est illud quod est factum, non esse factum, vt ff. de cap. & postli. re. l. In bello. §. factæ. Dicunt Glossatores Iuris Ciuilis † quod regula locum habet tantùm in iis, quæ de iure sortiuntur effectum. quod videtur pueriliter dictū: imò de iis quæ de iure impediuntur sortiri effectum, quia sunt contra prohibitionem iuris. Sed propter reuerentiam dicentium [d] sustineri posset, quòd hæc regula loquitur de iis quæ de iure sortiuntur effectum, id est quæ sunt aliàs de iure permissa, vt pacta, vel similia: sed quando nō fiunt secundum iuris formam, intelliguntur prohibita: & propter hoc non sortiuntur effectū de iure. † Clarius autem dici potest, quod regula loquitur in iis quæ sunt de iure prohibita: sicut euidenter verba ostendunt litt. & C. de legi. l. nō dubium. tamen in his quę de iure sunt prohibita quædam reperiuntur quorum effectus potest retractari, id est ad primum statum reduci, & executio

pretari per viam appellationis, sed cessante appellatione nõ potest interpretari.non obstat l. si duo. ff.de re iud.quia non loquitur de appellatione,nec de interpretatione,sed de noua cognitione de integro. vt docui in nouis intellectibus. C. M.

h ¶Si in priuilegiis.Qualiter interpretari debeant priuilegia, vide Dyn. in cap.quæ à iure,suprà eod. F. C.

i ¶L.ex facto.Vide Bar.ibi col.j.F.C.

k ¶Voluntate. Adde Dyn. suprà in c. in obscuris. F. C.

l ¶Tantùm.Quando dicatur esse incertitudo rerum & personarum simul, & quando rerum aut personarum tantùm, ostendit per exempla gl.in l.si fuerit. in versic.ademptionem.hic allegata per Dyn. F. C.

In reg.Non est obligatorium.Arg.

1 *Iuramentum non ligat, contra bonos mores vel leges emissum.*

2 *Impoßibilia iure dicuntur,quæ contra bonos mores sunt.*

3 *Iuramentum an reddat validum, quod alioqui erat fieri prohibitum.*

4 *Alienatio rerum minoris confirmatur iuramento.*

5 *Alienatio fundi dotalis accedente iuramento tenet.*

6 *Pactum, quo filia paternæ hæreditati renuntiat, an poßit iuramento validari.*

7 *Iuramentum quando robur præstet actui, inualido alioqui.*

REGVLA LVIII.

NON est obligatorium, contra bonos mores præstitum iuramentum.

1 ¶†SI iuraui hominem occidere, vel furtum facere. tale iuramentum non est obligatorium, [a] quia contra bonos mores [b] est præstitum: & istud est generale, quòd iuramentum præstitum contra bonos mores, vel contra leges non est obligatorium, nec firmat rem de qua agitur, vt suprà de electione capit. vbi. & capit. quia sæpe contingit. & de rebus ecclesiæ non alie.cap.ij. † quia quæ contra bonos mores sunt, impoßibilia reputantur de iure, vt ff. de condit.instit. l. filius. & l. conditiones. & l. quidam. sed impoßibilium nulla est obligatio, vt suprà eodem cap. nemo potest. & ff. eodem. l. impossibilium. ergo nec eorum, quæ sunt contra bonos mores. ¶Sed opponitur, & videtur † quòd iuramentum confirmet ea, quæ sunt de iure prohibita. † Ecce de iure prohibitum est rem minoris alienari, vt ff. de rebus eorum. l. j. & tamen alienatio per iuramentum confirmatur, vt C. si aduersus venditionem.l.j. & in auth. sacramenta. [c] † Item prohibita est de iure fundi dotalis alienatio, vt C. de rei vxor. act. l.vnica. §. & cum lex. & tamen confirmatur per iuramentum [d] mulieris, vt suprà de iureiurando. cap.ij.lib. vj. †Item prohibetur valere pactum, per quod filia dotata renuntiat futuræ successioni paternæ, vt C.de pactis. l. pactum, quod dotali. [e] & de colla.l.pactum.ff.de suis & legit. hæred.l.vlt.[f] & tamen confirmatur per iuramentum, vt s. de pactis.c.ij. lib.vj. †Sed dic aut sunt prohibita propter turpitudinem sui, & tunc iuramentum nihil operatur, vt hîc, & in iuribus s. allegatis ad idem. Aut in priuilegium vel fauorem personæ &

næ. & tunc iuramentum illius personæ in cuius fauoré inducitur prohibitio, est obligatorium, & confirmat rem de qua agitur, vt in auth. sacramenta. & s. de iureiur. c. ij. & de pact. c. ij. lib. vj.

ADDITIO.

a ¶Obligatorium. Adde an in obseruationé talis iuramenti dicar periurus ita vt saltem petenda sit absolutio, Ias. in §. item si quis. col. xij. ver. aduertite etiam. insti. de actio. Quæ autem dicantur iuramenta contra bonos mores, docét Doct. maximè mod. in l. pacta, quæ contra. C. de pactis. Et quidem secundum ius canonicum ea dicuntur, quibus inducitur peccatum, vt tradit Ias. in l. ex ea. §. mulier. col. fi. ff. de verb. obligation. F. C.

b ¶Mores. Adde quando actus contra bonos mores possit iuramento firmari. Bald. in l. pacta quę contra. in princ. C. de pact. l. non dubium. in xvij. opp. C. de leg. & in rub. de condict. ob turp. caus. & Bar. in l. si quis pro eo. in primo membro. ff. de fideius. & in l. stipulatio hoc modo concep. & ibi Alex. ff. de verb. obli. & Alex. in d. l. pacta quæ contra. & Imol. in c. cùm contingat. in xvj. char. de iureiu. & Bal. in cons. cxvj. in princip. lib. j. & Abb. in d. c. cum contingat. & Calderi. in consi. xix. tit. de constitut.

Adde Socin. in tract. fallent. reg. ccvj. fal. j. ij. iij. & vj. & Corse. cons. lv. incipien. visis. in litera. m, vo. iij. & vide Ant. de Petra. in repet. l. j. in lxij. effectu. ff. de iureiur. videlicet an iuramentum contra bonos mores ciuiles & naturales sit seruandum.

c ¶Sacramenta. Adde ibi Cyn. Bart. Bald. Salic. & Doct. Mod. & Abb. & Imol. in d. c. cum contingat, de iureiur. & Abb. in sua disput. incip. stante statuto.

d ¶Iuramentum. Adde Doct. maximè Gemin. in d. c. ij. de iureiur. s. eo. lib. & Imol. in d. c. cum contingat. & Aret. instit. quib. alie. licet. in princ. & Bart. in l. si quis pro eod. ff. de fideiuss.

e ¶L. pactum quod dotali. Vide ibi Bald. in quæst. xix. vbi dicit q; hæc regula procedit, quando iuramentum est contra bonos mores naturæ, vel quasi: secus si contra bonos mores ciuiles: quia tunc iuramentum est obligatorium: quod etiam refert Ias. in l. is cui bonis. col. pen. versic. quartam rationem. ff. de verb. obli. & Crot. in l. stipulatio hoc modo concepta. col. vj. in princ. ff. de verb. obligat. G. S.

f ¶L. vlt. Adde quòd Bart. in l. stipulat. hoc modo concepta. ff. de verb. obligat. dicit Dyn. non intellexisse istam regulam in hoc quod dicit, pactum de succedendo iuramento firmari, prout ibi vide per eum in princip. & Alex. col. ij. versic. ex his etiam. & Bart. in l. si qnis pro eo. ff. de fideiuss. & in l. pactum. & ibi Paul. de Cast. Ias. & Alex. C. de pact. & in l. fin. & ibi Bald. C. eod. tamen pactum de non succedendo, iuraméto firmatur, vt tenet Bar. & Doc. etiam suprà allegati, & Imol. in d. c. cum contingat. in j. membro. & communiter tenetur contra Dyn. licet Bald. in c. j. §. morib. teneat opi. Dyn. si de feudo fuer. controuersia inter dominũ & agnat. & vide Bal. consi. ccclxix. volum. iij. & in consi. cxxiij. eod. vol. & Dom. de Rot. decis. dcccl in antiq. tit. de pact. & Oldr. consi. cxxxij. tit. de pact. & plenè per Ro. in l. qui superstitis. ff. de acq. hæred. & Alex. consi. xxviij. lib. iij. sed quid si filia dote cõtenta renuntiauit successioni paternæ & maternæ

næ cum iuramento, postea pater vel mater in testamento legat eidem: quæritur an possit capere relictum sibi in testamento patris vel matris, non obstante renuntiatione? dic quòd sic, vt tenet Spec. tit. de testa. §. j. vers. pone filius fecit. & ibi Ioan. And. in addit. & tenet Bal. in consi. cciiij. lib. ij. & Oldr. consi. ccxciiij. tit. de pact. & adde ad no. hîc decis. Capel. ccccclvj. & Ioan. & Imol in consi. j. & dixi latè in §. col. vij. de test. lib. Consuet. Biturigum.

In reg. Dolo facit.

Argumenta.

1 *Maritus in dolo esse dicitur dotem petens, quam restituturus est.*

2 *Maritus quando in casu restitutionis dotem petere possit.*

3 *Dolo caret, petens quod alij, quàm ei à quo petit, redditurus est.*

4 *Spoliatus restituendus est in possessionem, tametsi eandem restituere oporteat.*

5 *Dolo facis & c. vtrum huiusmodi exceptio opponatur in possessorijs.*

6 *Spoliatus prius restitui debet, quã de proprietate quæratur.*

7 *Peto, hoc verbum latè patet, & pertinet tam ad iudicium possessorium, quàm ad petitorium.*

REGVLA LIX.

DOLO facit qui petit quod restituere oportet eundem.

1 ¶ † IN marito qui petit dotem, quę est in casu restitutionis, rationabiliter potest intelligi: quia cum esset ipse restituturus si haberet dotẽ penes se, dolo videtur facere,[a] quia petit, vt hîc, & ff. de doli except. l. dolo. & de reg. iur. l. in condemnatione. §. dolo. ¶ Sed opponitur. ff. sol. matr. l. si socer. §. Lucius.[b] † vbi admittitur maritus ad petendum dotẽ 2 quæ erat in casu restitutionis. † Sed 3 dicendum est quòd ille §. declarat & distinguit effectum istius regulæ, quia aut est restituturus eidem, aut alij. si alij, cessat regula:[c] aliàs & omnes procuratores actorũ ab agendo repellerentur: quia quod petunt, restituturi sunt domino, quod est absurdum & inconueniens: & tractatus totus de procurator. redderetur inutilis. si vero eidem à quo petiit, tunc regula locum habet, vt d. 4 §. Lucius. † Item contra regulam videtur. C. ad leg. Iul. de vi publ. l. si quis ad se fundum. vbi petit sibi reddi possessionem sibi violenter ablatam, & nihilominus postea poterit super dominio cõueniri, & conuentus restituere cogetur. † Dixerunt 5 quidam quòd hæc regula locum habet in petitoriis tantùm, & non in possessoriis. quod falsum est, vt patet. ff. de Carbo. edic. in l. iij. §. causæ. & not. in præalleg. l. dolo. & de iud. l. si de vi. & de reg. iur. l. inuitus. §. cui damus actionem. Et ideo distingui oportet in possessoriis:[d] quia aut agitur iudicio adipiscendæ, aut retinendæ, aut recuperandæ possessionis. In primis duobus, scilicet adipiscendæ & retinendæ, regula locum habet. In tertio verò. id est re- 6 cuperandæ, locum non habet: † quia spoliatus antè[e] debet restitui, quàm de proprietate quæratur, vt d. l. si quis ad se fundum. & C. si per vim, vel alio modo. l. j. & de donat. inter vir. & vxo. l. si maritus. & de agric. & censi. l. si coloni. & ff. de iudi. l. si de vi,

de vi. & ad leg. Iul. de vi pub. l. qui cœtu. §. si de iure. † & ideo quod hic
7 dicitur petit, debet largo modo poni: id est agendo iudicio petitorio, vel possessorio adipiscendæ vel retinendæ possessionis: & quod subiicit restituere, scilicet eidem: secus si alij, vt superius ostensum est Dy.

ADDITIO.

a ¶ Facere. Adde hic Aret. instit. de except. char. pen. versi. quæro an & quãdo potest opponi illa exceptio. dolo facis. vbi ponit octo notab. conclusiones in materia huius reg.

b ¶ §. Lucius. Adde ibi Bart. & Doct. Mod. quòd licet hæc regula habeat locum contra petentem & restituere debentem, vt in iuribus hîc per Dyn. alleg. tamen intelligitur quando agit ex persona propria: sed non ex iure alterius. quia non potest obiici hæc exceptio, vt dicit hîc Dyn. in fin. & idem not. Franc. Aret. in l. ex duobus in prima & vlt. col. ff. de duob. reis. per text. in l. Vranius. §. ij. & ibi Ludo. Bologn. in secundis interpret. ff. de fideiuss. & vide Io. Fab. in §. in bonæ fi. in gloss. j. & ibi Ang. & Ias. versi. quæ sit differentia inter exceptionem compensationis & doli. instit. de act. & gloss. & Bart. in l. qui inuicem. ff. de condict. indeb. Bald. Alex. & Lud. Bolog. in secundis interpret. in d. §. Lucius. & Rom. in consi. cciiij. col. iij. & Spec. tit. de salariis. §. iij. versic. sed pone & hîc Io. Andr. in gloss. & Doct. in c. in literis. de rest. spol. & not. secundum Rom. in d. cons. quòd ista regula habet locum quando incontinenti restitutus est quod accepit: secus si ex interuallo. casus est in l. fin. §. j. ff. vt leg. nom. ca. & Adde Bald. in c. j. §. possessionem. versi. & not. de pace Constant. col. x. & hîc Philip. Fran. & Fran. de Crema. in suo sing. cliiij.

c ¶ Regula. Hoc ita verum, nisi ille alius rursus deberet restituere petenti, vt not. Bart. in l. si donaturus. §. j. ff. de cond. ob caus. F. C.

d ¶ Possessoriis. Adde an in possessoriis habeat locum regula, dolo facis &c. Bart. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. & Abb. in c. in literis. iij. col. de restit. spol. & quæ dixit Dyn. in reg. qui ad agendum. & Lud. Bolo. in l. j. §. quid vis à me in secundis interp. ff. quod vi aut clàm. & Bart. in l. j. in princ. ff. quorum leg. Quid si inter duos principes vel communitates facta est pax, & facta sunt capitula vt restituantur ablata particularibus ciuibus. an istis restitutionibus quæ debent fieri possit opponi regula dolo petis? & dic quòd sic. istud est singulare verbum Bald. & aureum menti tenendum. in c. j. §. possessiones. de pace Constant. in vsibus feudorum. & tenet Franc. de Crema. sing. cliij. incip. facta est pax inter duos principes. Et dum quærit an exceptio doli possit opponi in iudicio possess. dic quòd potest opponi in iudicio possessorio recuperandi si incontinenti probari potest, non aliter: vt not. Ang. in l. ille à quo. §. si de testamento. in fin. ff. ad Trebel. per gloss. in l. si de vi. ff. de iudi. pro quo est text. & gloss. in l. dolo. ff. de doli excepr. & in alleg. l. j. ff. quorum leg. not. scriben. in l. ij. C. de edict. diui Hadri. tol.

e ¶ Antè. Nisi esset quid irreparabile, vel irrecuperabile. Alex. l. naturaliter. §. nihil. commune. col. ij de acquirend. posse. Ias. l. iiij. §. condemnatum. de re iudic. Anton. Rub. repet. §. morte. l. non solum. num. 478. de oper noui nuntiat. dixi in stylo parlamenti cap. xviij. §. x. C. M. Vide Soc. in trac. fallent. reg. ccclxxix. vbi ponit xii. limitationes: quibus adit duas moref. sing. xj. & cxcix.

In

In reg. Non est in mora.

Argumenta.

1 *Mora non nocet habenti exceptionem, qua se tueatur.*
2 *Exceptio legitima quæ sit propriè censenda.*
3 *Actionem non habere vel talem quæ exceptione summoueatur paria sunt.*
4 *Exceptio quæ potest replicatione excludi, inutilis.*
5 *Reus in exceptionibus fungitur vice actoris.*
6 *Pœna adiecta in pacto nudo per stipulationem, ob eius obseruationem, an peti possit.*
7 *Stipulatio pœnæ non committitur super pactione nuda ante litem contestatam.*
8 *Rigor iuris quandoque relaxatur ne contractus inutilis reddatur.*
9 *Pactum nudum secundum ius canonicum parit actionem.*

REGVLA LX.

NON est in mora, qui potest exceptione legitima se tueri.

1 ¶ † EFFECTVS moræ afferentis damnum debitori sunt plures, vt dictum est s. eod. c. mora. & ab oneribus prædictorum omnium effectuum excipitur is qui potest defensione legitima se tueri, vt. ff. si cert. pet. l. lecta. & de verb. oblig. l. si pupillus. & de regul. iur. l. nulla.
2 † Exceptio autem legitima[a] debet
a intelligi omnis illa, quæ non potest ope replicationis elidi. Nam si exceptioni obstaret replicatio, haberetur pro non legitima: † quia qua
3 ratione nihil interest vtrum quis non habeat ipso iure actionem, vel habeat eam quæ possit per exceptionem, excludi, vt ff. eod. d. l. nihil.
4 † Ita nihil interest vtrum quis non habeat exceptionem, vel habeat eam quæ possit ope replicationis excludi, cùm ita se habeat replicatio ad exclusionem exceptionis, sicut exceptio ad exclusionem a-
b ctionis :[b] vt ff. de excep. l. ij. & hoc
5 etiam confirmatur ex eo, † quòd reus in exceptionibus in quibus excipiendo ponit seu asserit, vices actoris sustinet, vt ff. de prob. l. in exceptionibus. & de except. l. j. ¶ Sed contra regulam potest de iure ciui
6 li opponi: † quia lege cauetur, quòd si promisisti aliquid nudo pacto, & si non faceres, promisisti pœnam per stipulationem, agi potest ex stipulatione, vt consequenter id fiat quod in pacto deuenit: aliàs si non fiat, consequitur pœnam in stipulatione deductam. Cùm ergo pœna debeatur ratione moræ, & mora non potest esse vbi petitio non est, & petitio non procedat ex nudo pacto, vt ff. de pactis. l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. sequitur quod non possit esse mora: & propterea nec pœnam committi. vnde videtur obstare. C. de pactis. l. si pacto, Et si respondeatur sicut primo modo respondent Glossatores iuris ciuilis, videlicet quòd ibi erat debitum quod vno modo debeatur, saltem naturaliter, non erit sufficiens responsio: quia regulariter de iure ciuili sola naturalis actionem non parit, vt d. §. sed cùm nulla. & de verbo. obligat. l. creditores. Et ideo secunda responsio melior videtur & magis conueniens literæ legis contrariæ: nam ibi non agitur ad id quod debetur ex nudo pacto: sed ad id quod debetur ex stipulatu, & prætextu eius consequitur fortè

quod

quod nudo pacto debetur: aliàs consequitur quod in stipulationem deuenit. Sed contra hanc responsionem est valde illa l. si pacto. quia nuda pactio præcessit stipulationé
7 pœnalem. † ergo stipulatio[c] non
c committitur nisi lite contestata super pactione nuda: & propterea nô potest ex ea agi, vt C. de contrah. & cômit. stip. l. nuda. Et si respondeas, quòd ibi fuit lis côtestata super pactione nuda, diuinare est. Respôdebis ergo, quòd sicut quãdo stipulatio pœnalis incipit à præcedenti pactione nuda, lex dispensando permittit agere ex stipulatione pœnali nondum commissa, vt metu eius pareatur pacto præcedenti, vt in l. si pacto. ita permittit agere & litem contestari ex pacto nudo, vt in l. nuda.
8 † & est ratio in vtroque casu, ne contractus in totum côstituatur inutilis, si nihil relaxaretur de iuris subtilitate. relaxatur enim in l. si pacto. quia permittitur agi ex stipulatione nondum commissa, quod est contra ius commune, vt ff. de verbor. oblig. l. ita stipulatus. & de verb. signific. l. cedere diem. Et in d. l. nuda. relaxatur similiter: quia permittitur agi & litem contestari super pacto nudo, quod similiter remotum est à iure communi: vt in l. iurisgentium. §. sed cùm nulla. & C. de pactis. l. legem. & de pactis
9 conuen. l. j. † sed de iure canonico hoc secundum iure communi sine dispensatione procederet: cùm nu-
d dum pactum ita pariat[d] actionem sicut vestitum §. de pactis. c. j. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Legitima. Adde quæ dicatur & sit exceptio, Abb. & Felyn. in rubr. de except. in princ. & Ang. Aret. instit. de except. in rubr.

b ¶ Actionis. Adde quòd ille, qui potest se tueri exceptione, non dicitur esse obligatus, vt dicunt Bald. & Ludouic. Bologn. in secundis interpr. in l. Mæuia. §. fundus. ff. sol. matr.

c ¶ Stipulatio. Adde quando stipulatio pœnalis cômittitur, & qua actio ne possit consequi, Bart. Cyn. Bald. Salicet. & Mod. in l. nuda. C. de contrahend. & commit. stipul. & Barol. Bald. Paul. de Castr. & singul. Alex. in l. ita stipulatus. in ix. col. de verbor. oblig. & Bart. in l. si pupillus. ff. de verb. oblig. & in l. petés. & Doct. in l. si pacto. C. de pactis.

d ¶ Pariat. Adde an ex nudo pacto oriatur actio de iure canon. Docto. in c. j. de pactis. in antiquis. Bald. & ibi Alex. in addit. col. vij. in l. cùm quis. C. de iur. & fac. ign. & Bart. & Alexan. in l. iurisgentium. §. igitur. ff. de pactis. & Bart. in l. quintus. ff. manda. & Innoc. in c. nouit. de iud. dat nobis vnam bonam cautelam consequendi id quod nobis est promissum nudo pacto. vbi videas etiã per Moder. & Salicet. & Alexand. in d. l. legem. C. de pactis. & Rom. in consi. xxx. & Bald. in l. petens. §. alleg. colum. fin. in repet. Padua. & text. sing. in c. iuramenti. xxij. q. v. & Alexand. in consi. xvj. in ij. volum. & latius in consi. xij. col. ij. per totum lib. iij. & Aret. in §. in personã. colum. pen. instit. de act. Ex quo infert Bald. in d. l. petens. quòd in terris imperij inter laicos, & in foro Cæsaris seruatur decisio iuris ciuilis: in terris vero ecclesiæ seruatur ius canonicum: quod simpliciter inter clericos seruaretur vbique. & per Bald. in authent. ad hęc. colum. ij. in fine, cum princ. seq. C. de vsur. & Angel. in repet. l. si certis annis. C. de pactis. vbi in ij. col. dicit, quòd in terris imperij laicus contra laicum potest agere ex nudo pacto in foro ecclesiastico per viam denuntiationis Euangelicæ. & ad prædicta vide Ioan. Bap. de sancto Seuer. in suo

pro expressa.

16 *Intellectus sumptus à cõtrario sensu legis expressè habetur prò lege expressa.*

17 *Fauorem quando afferat quod in odium est inductum.*

18 *Tutor remotus vt suspectus, non tenetur in futurum de administratione neglecta.*

19 *Militia missus ignominiosè, quod inde cõmodum censeatur reportare.*

20 *Actus idem pœnæ & præmij causa immediata esse nequit.*

21 *Delictum qualiter causa proxima pœnæ & præmij esse possit.*

REGV. LXI.

QVod ob gratiam alicuius conceditur, nõ est in eius dispendium retorquendum.

1 ¶Ob † gratiam[a] & fauorem mino-
a ris est inductum, quòd nõ possit esse in iudicio sine tutoris authoritate, vt C. de auth. præstan. l. clarũ. & qui legit. perso. l. momentaneæ. & ideò si litigaui sine tutoris authoritate, vel curatoris, si quidem fertur sententia contra eum, nõ valet ipso iure: vt C. qui leg. perso. l. j. & si aduer. rem iudic. l. cum & minores. & ff. de re iud. l. acta. §. cõtra indefensos. & l. contra pupillum. sed si feratur pro eo, valet: vt C. de procur. l. non
2 eo minus. † Item in gratiam & fauorem minoris inductum est, quòd petere possit restitutionem in integrum contra venditoré: ergo si periit & noluit vti beneficio in integrum restitutionis concesso, nunquid aduersarius eius inuito minore possit venditionem rescindere? di
b cendum est, quòd non[b], ne quod in fauorem minoris inducitur, in eius læsionem retorqueatur. vt ff. de mi-

3 norib. l. si iudex. † Item inductum est merè in fauorem pupilli, cui mouetur cõtrouersia de statu & bonis, quòd quæstio differatur vsque ad tempora pubertatis: quid ergo si habet probationes pro se facientes in promptu, nõ erit differenda: sed de præsenti cognoscéda & examinanda: ne quod in eius fauorem &c. & de Carbon. edic. l. iij. §. duæ. Item cõfirmatur regula, & traduntur eius exempla. ff. de leg. cõmis. l. ij. & de in diem addict. l. Sabinus. & C. de fide instr. l. plures. & de secund. nupt. l. generaliter. §. in his autem. Sicut
c hæc[c] regula continet veritatem, &
4 eius contraria vera est: † si aliquid introductũ est in alicuius pœnam vel odium, nõ debet in eius vtilitatem cõuerti. vt ff. de leg. j. l. si seruus plurium §. si quis ante. & de interd. & releg. l. relegatorũ. §. vlti. & l. seq. & not. in auth. de hęre. & fal. §. si verò. & ideò est opponendũ ad vtrunque per ordiné. Et primò ad primũ. videtur enim ei obstare l. in qua ca-
5 uetur, † ꝙ impubes nõ potest adire hæreditaté etiam locupletem sine tutoris authoritate: ergo quod inductum est in eius fauoré, videtur in eius læsionem redire, vt ff. de autho. tutor. l. obligari. & instit. de author.
6 tut. §. neque. † Dicendum est, ꝙ quædam sunt in quibus certũ est conditionem pupilli meliorem constitui. & in illis valet factum à pupillo,
d etiam sine tutoris authoritate[d]: ne in eius fauorem &c. vt C. de procu. l. non eo minus. & de author. præst. l. j. & Instit. de authorit. tut. in princ.
7 † Quædam sunt in quibus certũ est conditionem pupilli deteriore constitui, vt si quis se obliget vel vendat cum damno suo, vel actionem cedat: in his factum sine tutoris authoritate non tenet, vt C. de author. præstan. l. ij. & iij. & de inutil. stipul. l. j. Quædam sunt in quibus dubium

esse potest vtrum pupilli conditio constituatur melior, vel deterior: vt in hæreditatis aditione: quia habere potest latentia onera: & in his factum à pupillo sine tutoris authoritate non tenet. vt d. l. obligari. & §. neque. & hoc est in fauorem pupilli ne oneribus implicetur, vt ff. de acquir. hæred. l. more nostræ ciuitatis. & l. pupillus. Sed opponitur ad primam regulã de iure quo ca-
8 uetur, si † vendo vina, exceptis acidis & mucidis, & emptor velit acida, non potest: licet in eius fauorem videatur pactum appositum, vt ff. de peric. & cómod. rei vend. l. si vina. j. Dicunt quidam, quòd lex contraria locum habet quando fauor inducebatur per pactum: regula verò quando per legem vel priuilegium, quod nihil est: quia in his quæ in fauorem inducta sunt per pactum, locum habet regula, vt patet, ff. locati. l. ea lege. & de lege commis. l. ij. & iij. & de in diem addict. l. Sabinus. vnde dicendum est, quòd fauor ampliat priuilegiũ quod suprà vel extra ius cõmune conceditur, vt ff. ad municip. l. j. & C. de thesaur. l. vnica. lib. x. sed l. si vina. nihil inducebat per pactum extra vel supra ius commune: & ideò non propriè pertinet ad materiam huius regulæ.

Tertiò videtur cõtra regulam. ff. quod quisque iuris. l. j. vbi dicitur,
9 † quòd si impetro ius iniquum, illud retorqueri debet in læsionem meam aduersario postulãte. Sed distinguendum est. sicut distinguitur in l. iij. eod. tit. videlicet, quòd si con
e cessum fuerit ad postulationem [e] meam: tunc habet locũ lex contraria. sed si nõ ad postulationẽ meam, tunc habet locum regula Quarto videtur contra regulam. ff. de iure
10 annul. l. ij. † vbi sententia lata pro ingenuitate, facit eum, qui pronuntiatur ingenuus, perdere ius aureorum annulorum. Sed dicendum est, quòd nõ operatur illud directè sententia, sed tacita renuntiatio illius qui petiit se pronuntiari ingenuum.
11 † eligendo enim vnum de duobus cõtrariis, videtur tacitè renuntiare alteri, vt C. de codicil. l. vlt. & de fur. l. j. & ideò ad id, cui renuntiasse videtur per electionẽ alterius nõ debet regressus dari, vt s. de elect. c. vt quis. lib. vj. & ff. de lege commis. l. si fundus. §. eleganter. & l. post diem.

Quinto opponitur de l. pridem. C.
12 de quæst. † vbi serui vel liberti paterni vel materni etiam in fauorem domini, vel patroni nõ torquentur. Sed illud ratione connexitatis: quia si pro eo, sequeretur quòd etiã con-
13 tra eum, † cum testis pro vtraq; parte deponere debeat, vt C. de episc. &
f cler. auth. sed iudex. [f] Sextò opp.
g de l. die [g] Sabbato, C. de Iudęis. † vbi
14 sicut Iudæi nõ possunt cõueniri die Sabbati: ita nec possunt alios conuenire. Sed ibi priuilegium non stetit in finibus cõcessionis, sed vltra cessit propter æqualitatem inter litigatores seruandam, & inæqualitatem vitandam. C. de fruct. & lit. expen. l. vlt. & de proxi. sac. scrin. l. in sacris.

Septimò opponitur de l. inter so-
h cerum. §. cum inter [h]. ff. de pact. dot.
15 † Sed ibi conuentio tacita à contrario sensu conuentionis expressè percepta debet haberi pro conuen-
16 tione expressa, † sicut intellectus
i perceptus à contrario sensu legis [i] expressæ pro expressa lege habetur. vt ff. de testi. l. ex eo. & de testa. qui
k testamento. §. mulier. & ideò [k] casus ille non est contrarius regulæ: quia pactum expressum nõ torquetur in damnum, sed tacitum à contrario sensu expressæ conuentionis percipitur. Ad contrariam autem
17 regulam opp. videtur enim † quòd id, quod indultũ est in pœnam vel odium, retorqueatur in fauorem:
18 † quia inductum est in pœnam & odium tutoris suspecti, quòd à tute-

la remoueatur tanquàm suspectus,
& tamen conuertitur ad eius commodum: quia nõ tenetur vlterius de
periculo administrationis neglectæ, vt ff. de suspect. tutor. l. decreto.
19 † Item inductum est in pœnam &
odium illorum qui de militia per
ignominiam remittũtur, quòd non
possunt immorari in vrbe, vel alibi
vbi imperator sit, vt ff. de his qui
not. infam. l. ij. §. ignominiæ. & tamen conuertitur ad vtilitatem eorum, quia excusantur à tutelis quæ
deferuntur in vrbe, vt ff. de excusat.
tut. l. sed & milites. §. sed & ignomi-
20 nia missi. † Sed dicẽdum¹ est quòd
l idem actus nõ potest esse causa immediata pœnæ & præmij, vt d. l. relegatorũ. §. fi. & l. seq. & de neg. gest.
l. siue hæreditaria. & C. de hæred. l.
curiales. & de decur. l. ne quis. sed
causa mediata & remota esse potest: delictum enim est causa pœnæ:
pœna verò causa inhabilitatis ad
aliquem actũ vel officiũ iudicatur,
inhabilitas verò causa remotionis
ab actu, remotio autẽ causa exemptionis ab onere imminente occasione actus, vt d. l. decreto. & d. l. sed
& milites. §. sed & ignominia. Sed
contra prædicta videtur. ff. de his
21 quib. vt indign. l. j. † vbi delictũ est
causa proxima quasi pœnæ & præmij. Sed diuersitas personarũ & rerum quæ ibi erat, tollit contrarium:
nam ibi respectu fisci meretur: &
ideò cõsequitur præmium: respectu
autem legati delinquit, & ideò patitur pœnam.

ADDITIO.

a ¶ Gratiam. Amplia reg. istam procedere, licet verba sint obscura, quæ
alioqui contra proferentem interpretari solent, vt ait Dy. in c. contra
eum. nu. 3. ĩ. eod. F. C.
b ¶ Quòd non. Adde Bart. in fi. & ibi
Doct. Mod. C. de fruct. & lit. expens.
& Bald. in c. ij. §. in quibus, de confueud. recti feudi. & ibi Card. Alex.
& Bald. in l. quod fauore. col. j. vers.
venio ad exemplum. C. de legi.
c ¶ Sicut hæc. Adde quando in fauorem alicuius introductũ, in eius læsionem non debet retorqueri, Cyn.
Bart. Bald. & Saly. Paul. & Ias. in l.
quod fauore. C. de legi. & Bart. Bal.
& Mod. in l. nulla. ff. de lega. & Fel.
in c. dilectus. in ij. ver. viij. conclus.
de rescript. in c. tuis. post princip. de
test. versic. in tex. & Specul. in tit. de
test. §. ij. versi. xxxvj. & Bald. consil.
cccxxix. ante fin. lib. j. & Felyn. post
And. Barb. in c. intelleximus. col. ij.
vers. nota ex textu. de iudic.
d ¶ Authoritate. Adde quando gesta
per pupillum sine tutoris authoritate valeant. gl. & Bart. in l. j. ff. de nouatio. & in l. pupillus. §. pupillus. &
sing. in l. obligari. ff. de author. tut.
qui ponit distinctionem Dy. hîc, licet de eo non faciat mentionem. &
vide Bal. Christoph. Porc. & ibi Ias.
in addit. Ioan. Fab. & Aret. instit. de
author. tut. in prin. Sed quid in iudiciis, vide Cy. Bart. Bal. Ang. Saly. &
Alex. in l. nõ eo minus. C. de procu.
Io. Fab. & Aret. in §. neque. instit. de
authori. tut. & decis. Capel. Tholos.
decis. cij. & Alex. in d. l. non eo minus. Et not. ꝙ si pupillus careat tutore, & etiam nõ possit habere copiam iudicis, potest solus ipse adire
hæreditatem, vt est gl. sing. secundũ
Rom. & Lud. Bolog. in primis interpret. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de no. oper. nunt. & Alex. in l.
bonorũ. in vlt. col. ver. tertio limita.
C. qui admi. licet Lud. Bart. & Doct.
in d. §. si quis ipsi prætori. velint cõtrarium. & adde Bald. in d. l. quod
fauore. col. ij. & Alex. in l. iij. §. adipiscimur. ff. de acquir. possess.
e ¶ Postulationem. Adde Dyn. & quæ
ibi dixi, suprà in regula, in iudiciis.
prope fi. & Dy. ĩ. ead. reg. in vj. oppo.
& ibi in addit. & Fely. in c. sancto.

rum.in prin.de rescript.

f ¶ Iudex. Adde ibi Alex. Imol. in addit. ad Bart. & ibi Cy. & Bar. & Bal. latius in l. presbyteri. C. de episc. & cleric.

g ¶ L. die. Adde ibi Bart. & Doct. & Bart. in l. j §. nuntiatio. ff. de no. ope. nunt. & Ang. & Alex. post Bart. in l. fin. C. de iure delib. & Alex. in l. iij. ver. iij. limita. ff. quod quisque iuris.

h ¶ §. cùm inter. Adde ꝙ Bart. in cons. cxxx. reprehendit Dy. circa intellectum d. §. cùm inter. in q. pater dedit dotem pro filia, & stipulatus est dotem sibi reddi, sol. matr. morte filiæ sine lib. an ea mortua cũ liberis debeat restitui dos, vel cedat lucro viri, vel eius filiis? & Dyn. dicitur tenere hîc, quòd cedit dos lucro viri. & ipsum sequitur Bal. & etiã Imol. in l. si cũ dotem. in prin. ff. sol. matr. & idem tenet Cy. in l. quod fauore, C. de leg. sed Bart. contrariũ tenet in d. l. si cũ dotem. & in d. consil. cxxx. & cõs. ccxxvij. maximè attenta consuetudine generali, de qua in l. dos à patre, C. solu. matri. quia remanet apud liberos hęredes matris. & Pau. de Cast. in d. l. si cùm doté. & Bal. in auth. sed & si quis. C. de secun. nupr. tenét ꝙ dos spectet ad hæredes mulieris quãdo pater stipulatus est sibi ipsi. secus si filiæ. de quo vide latè per Alex. in d. l. si cũ dotem. col. vj. ver. successiuè, extra glo. oppo. & Io. Pet. de Ferra. in forma libelli, quo vxor agit ad dot. & vsu. in verb. dicite domine. in princ. & Benedi. de Plumb. in repet. l. doté. sol. mat. ff. & Imol. in cons. lxiiij. & Ioan. Cal. in cons. j. de donat. inter vir. & vxo.

i ¶ Legis. Vide Bart. in l. j. in prin. col. iij. circa fi. nu 16. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. G. S.

k ¶ Et ideò. Idem inquit in c. peccatum. nu. 3, §. eod. F. C.

l ¶ Sed dicendũ. Adde ꝙ ea quæ sunt inducta in odiũ nõ debét operari fauoré, ne ex eodé facto consequatur quis pręmiũ & pœnam. Bal. in l. nulla. in fi. & Doct. Mod. ff. de legib. & Alex. in addi. ad Bar. in d. l. quod fauore. & Dy. in l. decreto. ff. de suspe. tut. vbi distinguit eo modo quo hîc. glos. & Doct. in l. siue hæreditaria. ff. de neg. gest. & Albe. de Ros. in Dictiona. in verb. actus. & pulchrè Fel. in c. dilectus. ij col. ij. ver. iiij. cõclusio. de rescri. & in d. c. Intelleximus. col. ij. ver. no. ex tex. in fi. de iudic.

In reg. Nullus ex consilio.

Argumenta.

1 *Consilio dato quãdo quis teneatur, & quando non. & nu. seq.*

3 *Consilium vel opem præstans aliij ad delinquendum, quando de delicto teneatur.*

REG. LXII.

a NVllus[a] ex consilio, dummodo fraudulẽtum non fuerit, obligatur.

1 ¶ Si†dedi tibi consiliũ vt pecuniam tuã potius in mercimoniũ quàm in emptioné prædiorũ conuerteres, & malè tibi acciderit: quia fortè merces naufragio sunt submersæ, & dubitatur an ego tenear, distinguitur: quia aut dedi[b] consiliũ bona fide, & tunc nõ teneor: aut fraudulenter, & tũc teneor. & hoc dicit regula, & cõfirmat. ff. e. l. cõsilij. & manda. l. ij. §. vlti. Sed videtur de cõsilio teneri etiã si nõ fuerit fraudulentũ, vt ff. mãd. l. si remunerãdi. §. si tibi.

2 in fi. sed ille §. debet intelligi†quando aliàs facturus non fuerat. Quare distinguendũ videtur: quia aut datur cõsiliũ contrahẽti, aut datur cõsiliũ delinquẽti. Si contrahenti, aut erat aliàs cõtracturus, aut nõ: si non erat cõtracturus, tenetur is qui consiliũ dedit, vt l. si remunerãdi. §. si tibi. sed si erat aliàs cõtracturus, tunc locum habet distinctio regulæ: quia si interuenit fraus in consulente, te-

netur, vt hîc, & ff. eo. l. consilij. & de dolo. l. quod si cùm scires. & de fur. l. falsus. §. si quis nihil. & mand. l. ij.
3 §. tua. †Sed si datur cõsilium[c] delin
c quenti, variæ sunt opiniones: mihi autẽ videtur ꝙ aut is cui consilium datur nõ erat aliàs facturus, aut erat aliàs facturus: si nõ erat alias factu rus, simpliciter tenetur qui cõsilium
d dedit[d], vt ff. de iniur. l. non solũ. §. si mandato. & §. Proculus. & §. Attilicinus. Sed si erat aliàs facturus: aut præbuit consilium & nõ opem, aut opem & nõ consiliũ, aut consiliũ & opem: si cõsiliũ tantũ, tenetur, quia nõ oportet laudãdo malitiã augeri, vt ff. de seruo corrup. l. j. §. persuadere. & C. de fur. l. si quis seruo. si opem tantũ sine cõsilio principali vel secundario, nõ tenetur, vt ff. de fur. l. si pignore. §. qui ferramẽta. si cõsiliũ & opem, nõ est dubiũ ꝙ tenetur. ff. de verb. sign. l. sæpe. §. item dubitatum est. & instit. de oblig. quæ ex delicto nasc. § ope. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Nullus. Materiam huius reg. quàm plenissimè tractat Deci. in l. consilij. ff. eod.

b ¶ Dedi. Adde quãdo quis ex cõsilio teneatur. gl. in §. ope. insti. de oblig. quę ex delic. & gl. in l. ij. §. fi. ff. mãd. & Bart. in l. nõ solum. §. si mãdato. col. iiij. ver. veniamus. qui tenet opi. Dyn. hîc. & etiã Alex. in addi. ff. de iniur. & Bal. in l. nõ ideò minus. C. de acc. & Bart. & Doct. post gl. in l. sæpe. de verb. sig. & Bal. in l. ob hæc verba. vbi multa sing. dicit. ff. de his qui not. infa. & in l. data opera. col. xxiij. C. qui accus. non poss. & in l. metũ. C. quod met. cau. & in l j. col. j. & ij. C. de ser. fugit. & Cano. plenè, præcipuè Fely. in c. j. col. iiij. ver. secundum membrũ. de offic. deleg. & Saly. & Mod. in l. j. C. de rap. virg. & Doct. in c. sicut dignũ. maximè Fely. col. iiij. in prin. ver. not. vbi ponit regulam cũ pluribus fallen. de homi. & vide Pau. de Leaz. & Card. in c. j. de pœn. vbi est notab. tex. & Aret. in §. in duplũ. col. ij. & in §. omnes autem. & ibi Ias. col. ij. de act. instit. & Aret. in tract. suo Malefic. in verbo, Sempronium. in q. pen. & fi. & ibi in addi. Aug. de Arim. & Bernat. Lãdr. & vide Rom. sing. ccclxxvj. incip. in cõtractibus. & Ang. de Perus. in l. j. C. de nili aggerib. & Albe. de Gand. in tract. Malefic. tit. de quibus. q. v.

c ¶Consiliũ. Quis dicatur dare consilium ad delinquendũ, vide tex. in l. in furti. §. rectè. ff. de furt. F. C.

d ¶Dedit. Adde ꝙ in dubio præsumitur alias facturũ non fuisse, secundum Fely. in c j. col. v. ver. vtrũ autem. de offi. deleg. & Bald. in l. data opera. col. xvij. C. qui accus. nõ poss. Sunt tamẽ aliquot modi probãdi ꝙ etiam alias fecisset absque cõsilio, quos diligenter persequitur Bald. in l. j. C. de ser. fugit. F. C.

In reg. Exceptionẽ. Arg.

1 *Excipiens quando præsumatur confiteri. & nu. 6.*
2 *Exceptionem iuris proponẽs, an censeatur tacitè confiteri.*
3 *Verba in dubio proprie intelligenda sunt.*
4 *Indefinita æquipollet vniuersali.*
5 *Exceptiones iuris sunt propriè exceptiones.*

REGV. LXIII.

EXceptionem obiiciẽs, non videtur de intentione aduersarij confiteri.

1 ¶†Si opponat cõuentus exceptionẽ facti siue intentionis, vt quia negat se debere, certũ est, quòd nõ videtur cõfiteri de intentione actoris: quia confessio & negatio directè contraria sunt. & ideò ad positionẽ vnius non sequitur positio alterius, sed re-

a motio[a] ff.de ver.sig.l.hæc verba. &
de institut.l.sed & si. §.si institoria.
auth. de mand.princip.§.neque au-
2 tem. † sed si opponat exceptionem
iuris,vt pacti de non petendo,rei iu
dicatæ,iurisiurandi,præscriptionis,
b & similium, [b] an videatur tacitè
confiteri de intentione actoris, ita
quòd actor releuetur ab onere pro-
bandi intentionem, & reus afficia-
tur onere probandi exceptionem,
dubitatur, & primò videtur quòd
3 non, † quia verba simpliciter pro-
lata referri debent ad propriam si-
gnificationem,& non abusiuam,vt
ff.de leg.iij.l.non aliter.§. Titius.&
4 de verb.sig.l.nepos.† sed exceptio-
nes iuris sunt propriè exceptiones,
quia excludunt actionem cum illis.
5 ff.de except. l.ij. & ibi not. † item
quia indefinita æquipollet vniuer-
sali,vide eundé.§. in proœm.nu.5.
& 8. sed hîc & ff. de except. l. non
vtique,loquitur indefinitè: ergo vi-
detur omnem speciem exceptionis
comprehendere. Mihi autem vide-
6 tur † quòd aut excipiendo aliquid
simpliciter negat, aut excipiendo
aliquid ponit: si negat, vt in exce-
ptione non numeratæ pecuniæ, &
non numeratæ dotis, verũ est quòd
non videtur confiteri de intẽtione
actoris, vt hîc,& ff.de except.l.non
vtique.Sed si excipiendo ponit, aut
simpliciter,aut sub cõditione:si sim
pliciter vt quia dicit sibi pactum fa
ctum de non petendo, soluisse, vel
absolutum esse, tunc de sola exce-
ptione tractandum est, absque eo
quòd actor [c] intentionem probet.
Sed si negat. & sub conditione po-
nit,quia dicit se non teneri:& si ap-
parebit eum teneri,dicit sibi factum
pactum de non petendo, tunc non
videtur confiteri,de intẽtione acto-
ris.& ideo non afficitur onere pro-
bandi exceptionem, nisi actor pro-
bauerit intentionem suam. & hæc
probantur C. de excep.l.si quidem.
ij.& iij.responso.

ADDITIO.

a ¶Remotio.Vide eundem suprà eo. in c.qui sentit.versi. prætereà patet.

b ¶Similium. Adde an & quando excipiens vel replicans videatur fateri intentionem aduersarij,Roman. in l.cùm mulier.col.v. & ibi Bal. in repe.xx col.& Ioã.de Imol.ff.solu. mat. & Bal. in l.alia.C. de iis quib. vt indig. & per Alex. plenè in l. decen.col.vij.ff. de verb.obli.& Fely. in c. cum venerabilis. col.iiij. versi. an & quando. de except. vbi ponit regulam quòd non fatetur,& sex casus exceptos à regula prædicta. & vide singu.Ang. Aret.in rub. instit. de excep.col.xx.Et an dicens se absolutum videatur fateri ex cõmunicatum,vide Abb.in c.venerabilem. colum. pen.de excep.& sic adde an confessio possit pro parte acceptari, & pro parte nõ.Bart.in l.si quidem. C.de except.& Bal.in l.age cum Geminiano. C. de trãs.Alber. de Roz. in Dict.in verbo, exceptione vtẽdo. & Cep.in cau.lx.vbi etiam ponit de iuramento delato reo,an sit indiuisibile vel non.de quo vide singulariter Sign. de Homedeis. & Fulg. in quodam eorum consilio posito in fine tractatus Maleficiorũ domini Bonifacij de Vitalinis, quod incipit, supposito statuto ciuitatis Mediolani.quod posui in fi.lib. Consi. Biturig.& adde ibi,& vide gl.super verbo,malignantium. in c. cupientes,& ibi do. de S. Gemi. de elect.§. eo.& vide Bar.in l.nõ vtique. & ibi Alex.in add.ff. de excep.& Cy.Bal. & Saly.in d.l.si quidẽ.& Cy.&Doc. in l.ij.C.de don. inter vir.& vxo. & Bar.singulariter in l. Aurelius.§.idẽ quesiit.ff.de lib.leg.& Bal.in l. vnica.C.de cõfes.& Dy. in reg. nullus. ver.vnde mihi videtur. & Lud.Bol. in l.si te. C.de inge. man. in primis interpre,& Alex.in consi.ij.col. pe. in fi.vol.iiij.& Fely.& ibi Phil.Sim.

in addi. in c. examina. de iud. col. ij. Adde Lanfran. in c. quoniam contra. §. cõfessiones. nu. xij. addi. in ver sic. acceptura. Panor. plenè in c. bonæ memoriæ. col. ij. in vers. confessio. nu. xxix. de postul. prælat. in c. cùm venerabilis. num. j. in versi. videtur. & Phi. Franc. de excep. in ver. actoris intentionem. dixi in apost. in Stylo Parla. parte. j. tit. de excep. versicul. item si quis.

c ¶ Actor. Adde quando excipienti incumbit onus probandi. Bar. & ibi Alex. in addit. in l. j. vers. item opp. ff. de except. & Bal. in l. si ex cautione. col. ij. C de non nume. pecu. Bar. Imol. & Mod. post Dyn. in l. in illa. ff. de verb. oblig.

In reg. Quæ contra ius. Argumenta.

1 *Alienatio bonorum pupilli vel ecclesiæ contra formam iuris facta, est ipso iure nulla.*

2 *Alienatio citra iuris solennitatem facta non transfert dominium, nec vsucapiendi conditionem.*

3 *Crimina non sunt pro infectis habenda, licet contra iuris formam sint facta.*

4 *Facta contra ius non valere, in quibus verum sit. & nu. seq.*

6 *Effectus qui retractari nequeant.*

7 *Sententia non est ferenda sub conditione, lata tamen valet.*

8 *Relegato an licitè bona adimantur.*

9 *Factum illicitè quando teneat.*

10 *Clausula specialis quando præferatur generali.*

REGVLA LXIIII.

QVAE contra ius fiunt, debent vtique pro infectis haberi.

1 ¶ † SI res ecclesiæ vel pupilli alie-
nantur contra iuris formã pro non
a facta [a] habetur alienatio: cùm ipso
iure non teneat, eo ipso, quòd facta
b fuit contra iuris prohibitionem, [b]
vt suprà de reb. eccl. non alien. c. ij.
lib. vj. & C. de sacrosanct. eccle. l. iu-
bemus. & de admi. tut. l. lex quæ tu-
2 tores. & de prædiis minor. l. ij. † Et
ideo ex tali alienatione nec trãsfer-
c tur dominium. [c] nec paratur præ-
scribẽdi titulus, vt C. de prædiis mi.
l. si prædiũ. & de autho. præst. l. eum
qui. & de vsuc. pro empt. l. fi. & præ-
alleg. c. ij. lib. vj. ¶ Sed contra regu-
3 lam videtur obstare, † quia certum
est quòd furta, homicidia, adulte-
ria, & crimina seu delicta contra le
ges committuntur, vt ff. de iniur. l. j.
in princ. & tamen non habẽtur pro
infectis. nam si haberentur pro in-
fectis, nulla pœna pro his impone-
retur. Itẽ impossibile est illud quod
est factum, non esse factum, vt ff. de
cap. & postli. re. l. in bello. §. factæ.
4 Dicunt Glossatores Iuris Ciuilis † q
regula locum habet tantùm in iis,
quæ de iure sortiuntur effectum.
quod videtur pueriliter dictũ: imò
de iis quæ de iure impediuntur sor-
tiri effectum, quia sunt contra pro-
hibitionem iuris. Sed propter reue-
d rentiam dicentium [d] sustineri pos-
set, quòd hæc regula loquitur de iis
quæ de iure sortiuntur effectum, id
est quæ sunt aliàs de iure permissa,
vt pacta, vel similia: sed quando nõ
fiunt secundum iuris formam, intel
liguntur prohibita: & propter hoc
5 non sortiuntur effectũ de iure. † Cla
rius autem dici potest, quod regula
loquitur in iis quæ sunt de iure pro-
hibita: sicut euidenter verba osten-
dunt hîc. & C. de legi. l. nõ dubium.
tamen in his quę de iure sunt prohi
bita quædam reperiuntur quorum
effectus potest retractari, id est ad
primum statum reduci, & executio

impediri: prout donationes, venditiones, & cæteri cõtractus, testamenta, & similia, & in his proprie proce
6 dit effectus regulæ. † Quædam sunt quorum effectus nõ potest retractari, id est ad primum statum reduci: vt homicidiũ, & similia: homo enim mortuus reduci non potest ad vitã, nisi virtute solius Dei: ad illa non
7 extenditur effectus regulæ. † ¶ Item
e opp. iure cauetur quòd sententia [e] sub conditione ferri non debet: & tamẽ si feratur, lata tenet: vt ff. quan
8 do app. sit. l. j. §. biduum. ¶ † Itẽ relegato ad tempus non debẽt adimi bona: & tamen si adimantur, tenet ademptio, vt ff. de interdic. & releg. l. relegatorum. §. ad tempus. ergo ea quæ fiunt contra ius, non habentur
9 pro infectis. † Est tamẽ dicendum, quòd vbi simpliciter prohibent iura, & nõ vltra progediuntur, vel progrediuntur solum annullãdo, factũ contra prohibitionem iuris non valet, & pro infecto habetur, vt in l. nõ dubiũ. C. de legi. ff. de tutel. l. muto. §. sub conditione. & de testa. tute. l. certarum. & l. seq. in his duobus casibus propriè loquitur & intelligitur regula: sed vbi vltrà progrediuntur, & tractatur qualiter annullatur, dando actionem vel exceptionem, vt patet in iis, quæ dolo, vel metu fiunt, quod fieri non debuit, factum [e] tenet. sed tenere non videtur considerato effectu: quia nihil interest vtrum quis actionem nõ habeat an habeat eam quæ possi per exceptionẽ excludi, vt ff. eo. l. nihil interest. Item cùm vltrà progreditur confirmando factum illicitè, quòd fieri non debet, factum tenet, vt in l. non dubium. & §. ad tempus. & ff. quãdo appel. sit. l. j. §. biduũ. & ff. de feriis.
10 l. j. §. j. † Ratio prędictorum est: quia cùm lex vltrà progreditur, statur
f clausulæ speciali, [f] relicta generali, vt ff. de verb. obl. l. doli clausula.

& de pœnis. l. sanctio legum. & de alimen. l. alimenta. §. penul. & l. Stichus. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Non facto. Adde Bar. in l. cùm ij. §. eam transactionem. & ibi Bald. post gloss. ff. de transf. & glo. Bart. & Alex. in additi. in l. ob æs. C. de prædiis minor. & Barto. in l. cùm lex. & ibi Alex. in addit. ff. de fideiuss.

b ¶ Prohibitionem. Vide Dec. in l. ambiguis. §. j. nu. 4. & seq. ff. eod. F. C.

c ¶ Dominium. Adde Dyn. in ca. cum quid. nu. 4. & seq. suprà eodem.

d ¶ Dicẽtium. Adde ad dicta hîc per Dyn. Cyn. Bar. col. ij. Bald. col. v. & Saly. in l. non dubium. C. de legi. & aliquid per Fely. in c. ij. in j. no. de testibus. & Abb. in c. quod ad consultationẽ in ij. notab. de re iud. & per Anchar. in c. j. de const. & Bar. in d. l. cùm lex ff. de fideius. & in l. si is qui. col. xvij. ff. de vsuc. & Cy. in l. j. C. de hære. a ct. & pulchrè Henric. Boich. in c. ex literis. de sponsal. sed nota quòd Dy. hîc omisit vnum, scilicet quando lex imponit pœnam, an statim annullet & infringat actũ, vt dicit Bar. in l. j. ff. de iis quæ pro nõ scrip. quod latius examinat, & ibi Moder. in l. prętor. §. j. ff. de noui ope. nunt. & vide que dixi in lib. Consuet. Bitur. de matri. §. j. col. iij.

e ¶ Sententia. Adde Bar. & Bal. in d. l. non dubium. & ibi Alex. in addi. ad Bald. & Bar. Bald. & Saly. in l. cum iudex. C. de senten. & interl. om. iu. & Bar. & Ang. in d. §. biduũ. & Abb. & Fely. in l. quod ad consultationẽ. in prin. de re iud. & Alex. conf. lxxxiij. in vlt. col. per totum vol. iij. & nouissimè Deci. in l. actus. nu. 9. ff. eod. adde quòd sententia interlocutoria siue diffinitiua lata expresse contra regulam iuris communis, est nulla: licet reperiantur aliqui casus excepti, in quibus saluari posset illa sententia, ex quo illi casus speciales

non

non sunt expressi in sententia, vnde si iudex interloquitur seruum torquẽdum esse contra dominũ suum, hæc sententia est nulla, vt est gl. in l.ij.ff.de app.recip. Similiter si pronunciauit iudex filiumfa.aut minoré xiiij ann.potuisse testari: & ideo valere testamentum, sententia est nulla.text.& ibi Cyn.Bar.Bal.& Saly.in l.ij.C.quando appel.non sit.licet possit saluari in peculio castrensi, vel quasi. Similiter videmus in citatione facta vt quis compareat die feriato, est nulla, nisi exprimatur causa specialis, quòd tempore illo possit procedi.vt not.Inno.in c.prçtereà.de dilation. & Bar.in l.ij.ff.si quis in ius vocatus non ierit.& Math.de Math.sing.viij.& quando nulla sit sententia: & casus in quibus lata contra ius non est in ipso iure nulla, vide plenè Fely.in c.per tuas. col.iij.de accus. & pulchrè in c.j.in princip.de re iud.vbi ponit vij. ampliationes & duodecim limitationes..

f ¶ Speciali. Adde an & quando per specialem clausulam intelligatur derogatũ generali, Dyn.suprà eod. in eo.generi. F. C.

In reg. In pari causa. Argumenta.

1 *Possidentis conditio melior est in delicto & causa pari. & nu seq.*

2 *Ementibus duobus eandem rem separatim, vter potior.*

3 *Creditor incumbens pignori, præfertur aliis, vbi non constat de prioritate temporis.*

4 *Beneficio collato duobus eadem die potior est possessor.*

5 *Accusatus an & quando possit obiicere delictum accusatori.*

6 *Compensatio quando in delictis locum habeat.*

7 *Dolus præponderat culpæ, & an inuicem compensentur.*

8 *Culpa quando & cui culpæ præponderet.*

REGVLA LXV.

IN PARI delicto vel causa potior est conditio possidentis.

1 ¶ † IN delicto pari est exemplum. ff.de verb.obli.l.si seruum. §. sequitur.vbi debitor fuit in culpa leui,& creditor in culpa leui, & ideo melior est conditio possidentis debitoris, quàm creditoris agentis. Item sunt exempla. ff.de dolo.l.si duo.& ff.de cõtrahen.emp.l.domum.Item in pari causa, absque delicto, melior est conditio possidentis: [a] † nã

2 si duo emerunt eandem rem à diuersis non dominis, melior est conditio possidentis, vt ff. de publi.l.si-

a ue autem.§.si duobus† Item si duo-

3 bus obligatur eadem res,& ignoratur cui prius, melior est conditio possidentis.ff. de pigno.l.si debitor.

4 † Item [b] si duobus est concessum beneficiũ eadẽ die: vni à sede Apostolica vel eius legato alteri ab ordinario loci, melior est conditio

d possidentis, [c] vt suprà de præben. c.si à sede.lib.vj. † Et circa [d] ma-

4 teriam huius regulæ multa reperiuntur contraria: ideo ad omnium solutionem distinguendum videtur hoc ordine: quia aut pro puniendo dolum vel culpa agitur criminaliter, vel ciuiliter.& si criminaliter, aut est idem delictum accusatoris & accusati, aut diuersum. Si idem, repellitur accusator, quia nil dolosus doloso.C. de libera. cau. l. si filium.& C.de testi.l. quoniam. & de hære.l.quoniam.ver. inter se. Si diuersum. aut opponitur in modum accusationis, aut in modũ exceptio-

nis: si in modũ exceptionis tũc audi tur opponens antequã nomen eius inter reos fuerit receptũ: postea verò nõ auditur, etiã si maius crimẽ opponat, vt ff. de adul. l. ij. §. qui hoc dicit. & §. si publ. & §. extra. & l. si maritus. §. prę scriptiones. Si in modum accusationis: aut de pari, aut minori, vel maiori. Si de maiori, auditur antequàm nomẽ suum sit scriptum
e inter reos. [e] vt C. qui accus. nõ pos. l. j. postea verò nullo modo auditur: etiam de maiori. ff. de public. iudi. l. is qui reus. & ibi not. Si de pari vel minori, non auditur, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur, vt C. qui accus. non pos. l. neganda.
6 † Si ciuiliter: aut vterque est in dolo, aut vterque est in pari culpa: & tunc hincinde compensantur, siue circa idem, siue circa diuersa reperiatur dolus, siue culpa: vt ff. solu.
f matri. l. viro. [f] & l. cùm mulier. & de dolo. l. si duo. & de eo per quem factum est. l. fin. §. sed si stipulator. & de contrah. empt. l. domum. & ne quid in loco pub. l. ij. §. idem ait. & quod vi aut clam. l. si alius. §. bellissimè. & l. vlti. §. si ad ianuam. & de doli except. l. apud Celsum. §. Mar-
7 cellus. † aut vnus in dolo, & alius in culpa: & tunc si circa idem, non fit compẽsatio: quia dolus præpon-
g derat culpæ. [g] vt ff. ad leg. Aquil. l. item j. §. fin. & l. qui foueas. §. hæc tamẽ actio. & l. si putator. Si circa diuersa, fit compensatio cùm teneatur vterque ad quantitatem, vt ff. de
8 compensa. l. si ambo. & ibi no. † si vnus in lata culpa, alius in leui, pręponderat lata: quia æquiparatur dolo, vt ff. deposi. l. quod Nerua. & si men. fal. mo. dixe. l. j. §. lata culpa & si quis testa. liber esse ius. fue. l. j. §. non autem. si alius in leui, alius in leuissima, præponderat leuis circa idem, sicut dictum est suprà in casu simili. secus circa diuersa, cùm sint inuicem debitores in quantitate: vt ff. eod. l. cùm par delictum. Item si vnus in leui in faciendo, alter in negligendo, præponderat leuis in faciendo: & ideò non compensatur, nec est melior conditio possidentis, vt plenè no. ff. so. mat. l. si mora. Dy.

ADDITIO.

a Possidentis. Adde not. commodum possessionis. & alia collige per Dyn. hîc. & Bar. in l. si inter. ff. de reb. dub. & Bal. in l. siue autem. §. si duobus. ff. de publi. in l. ordinarij. & l. quoties. vbi Ias. & in rep. C. de rei vend. & Fel. in c. ex literis. col. j. de prob. Possessionis quam plurima commoda congessit And. Tiraq. in trat. Nobilitat. char. cccxx.

b ¶ Idem ait. ℨ. eod. in c. qui prior. nu. 6. & 14. & in c. cum sunt. nu. 8. F. C.

c ¶ Possidentis. Adde Soci. in l. j. col. iij. vers. & hoc vltimum aliàs inducebam. ff. sol. ma. & Dy. & quę dico in prima add. in reg. qui prior. ℨ. eo. & gl. in § quod ad pacifi. possess. in verbo, nominatorum. In Pragmat. Sanct. Fely. pulchrè in c. capitulum. col. x. versi. de duabus collationibus. de rescrip.

d Et circa. Adde eundem. ℨ. eod. in c. cum sunt. vbi refert plures notabiles decisiones huc pertinentes. F C. Adde quando crimen deductũ per viam exceptionis sit punibile, Bar. in l. ij. §. si publico. ff. de adulter. & ibi Alex. in addit. & Cyn. & Saly. in l. si magnum. C. qui accusat. nõ pos. & Bal. in l. fi. C. de fide instr. & Abb. & Fely. c. j. col. ij. circa fi. vers. collige octo except. vbi ponit octo notabiles conclusiones. & Ludo. Bolog. in d. l. ij. §. si publico. In primis interpretat.

e Adde istum in l. ij. & quod ibi posui in apostil. ad eum in versi. fine aliqua excep. ff. de excep. Flor. in l. notandum. ff. ad l. Aquil. Bal. in addit. ad Spec. in tit. de instr. edi. versi. per except

exceptionẽ falſi. Aret. plenè in trac. Maleſi. in verſi. ad querelam. col. j. dixi in apoſtil. ad Pan. in c. cum dilectus. nu. xxviij. in ver. non punien dũ. de ord. cog. & Old. cõſi. lxxviij. vbi ponit multa iura.

e ¶Reos. Adde quãdo dicatur nomen fuiſſe inter reos receptum, glo. in §. præſcriptiones. & Bar. in l. adulterij. C. de adulter. Bal. & Saly. in l. neganda. C. qui accu. non poſ. Alex. in l. cũ mulier. col. j. ff. ſol. mat. & gl. Bar. & Io. de Imol. & Alex. in addi. ad Bar. in l. is qui. colum. iij. de pub. iudi. & Bald. l. j. col. xvij. C. qui accuſa. non poſſunt.

f ¶L. vero. Adde ibi Cyn. Bal. Bar. & Roma. in l. cum mulier. & ſingulariter Alex. ff. ſol. mat. & Inno. & Abb. in c. intelleximus. col. vlt. de adulte. quando paria delicta mutua compenſatione tolluntur. & per gl. Abb. & Felyn. in c. dilecti. col. ij. de exce. & Aret. ſing. inſtit. de excep. in prin. col. xiiij. verſi. eſt nunc hîc omnino videndum. & Io. de Imo. in d. l. cum mulier. & Spec. tit. de except. §. fina. & quæ dixi in quodam conſil. j. in ordine poſt tract. Cõſue. Biturigum poſito, col. vij. Et an accuſatus poſſit ſuum accuſatorem reaccuſare, vide ibi per Doct. & amplè Bart. & Imo. in l. is qui. ff. de pub. iud. & Cy. Bal. & Saly. in d. l. j. & l. neganda. C. qui accuſ. non poſ.

Adde, an & quando paria delicta mutua compenſatione &c. Panor. in c. intelleximus. nu. 5. & poſt Inn. ibi col. j. in gl. ſua in verſi. paria. de adul. & dixi poſt eundẽ Panor. in c. j. nu. 1. in verſi. mutua compenſatione. de iniur. & not. Soc. in tract. fall. regu. lxxxvj. & Signorel. de Hom. conſi. l. & conſil. lxx.

g ¶Culpç. Adde quando dolus præponderet culpç. Doct. ſ. in præceden. apoſtil. allegatos. & Alex. conſil. lxxvij. col. ij. in fi. & ſeq. lib. iij.

In reg. Cùm non ſtat.

Argumenta.

1 *Conditio pro impleta habetur, ſi per eum impediatur, cui impleri debet.*

2 *Conditio quando pro impleta habeatur. & nu. ſeq.*

6 *Legatum præſumitur relictum contemplatione legatarij.*

REGVLA LXVI.

CVM non ſtat per eum ad quem pertinet, quominus conditio impleatur, haberi debet perinde ac ſi impleta fuiſſet.

HAEC regula [a] debet per omnia intelligi & exponi ſicut intelligitur & exponitur. ff. eo. l. in iure ciuili. & de verb. oblig. l. in executione. §. fi.

1 † vt ecce, ſi teſtator legat mihi fundum ſub conditione, ſi decem dedero hæredi, & per hæredem ſtat quominus recipiat, conditio pro impleta debet haberi: vt C. de cond. inſer. l. fi. & ff. de ſtatulib. l. iij. in princi. & §. fi. Item ſi teſtator inſtituat me hæredem ſub conditione, ſi decem Titio dedero, qui Titius erat futurus hæres ab inteſtato. Nam ſi per Titiũ ſtat quominus recipiat, habetur conditio pro impleta, vt ff. de condit. inſtit. l. ſi ita hæres. Item ſi ſtipulor à te decem ſi aſcendero Capitolium, & per te ſtat quominus aſcendam, habetur conditio pro impleta, vt d. l. in executione. §. fi. & l. in iure

2 ciuili. ¶ † Sed opponitur, & videtur quòd conditio nõ habeatur pro impleta, licet is qui implere debuerit impediatur implere, vt ff. de condit. & demõſtra. l. quibus diebus. in prin

princ. Sed multùm refert vtrum impediatur per eũ cuius intererat non impleri: vt quia futurus erat obligatus conditione impleta vel erat amissurus rem suam, vel hæreditatem non habiturus, quam alius habuisset conditione impleta, & tunc
b locum habet regula[b] cum iuribus supradictis: sed si per eum, cuius non intererat non impleri, non habetur pro impleta, vt l. contraria. C. de condi. infer. l. fi. ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius. §., idem Iulianus.
3 † Sed oppo. & videtur quòd licet stet per eum cuius intererat, non impleri, non habetur pro impleta: quia si testator legat decem liberto suo sub conditione, si cum filio steterit, & filius moriatur: & sic per eum, seu per casum in personam eius contingentem, stat quominus conditio non impleatur, relictum non debetur, vt ff. de annu. leg. l. Seio. in prin. & de condi. & demonstrat. l. Illis libertis. Sed dicendum
4 est multum referre † vtrum stet per eum, id est per factum eius, siue per impedimentum ab eo præstitum: & tunc simpliciter verum est: quia habetur conditio pro impleta, & ita loquitur regula. & de leg. iij. l. qui concubinam. §. vxori. & de alimen. leg. l. Mæuia. in princ. & d. l. in iure
5 ciuili. & C. de condi. infer. l. fi. † An per casum in personam eius contingentem: & tunc locum habet quod dicitur in lege contraria: quia tunc distinguitur: nam aut tunc erat relictum contemplatione eius in cuius persona erat conditio implenda: aut fauore eius cui relinquitur, aut dubitatur. Primo casu relictum non debetur post casum in personam eius contingentem, vt d. l. Seio. in princ. & de condit. & demonstr. l. Illis libertis. in fine. Secundo casu debetur. de annuis leg. l. annua. in
6 princ. † Tertio casu relictum debetur, quasi in dubio interpretandum
c sit legatarij contemplatione[c] potius relictum, si ex veritate vel coniecturis aliud non appareat, & ideo legatum debetur. ff. de alim. leg. l. Caio. §. Imperator. & C. de leg. l. j. &
7 d. l. illis libertis. in fi. † Item opp. & videtur quòd hæc regula sit superflua, cum idem contineat. s̃. eo. c. imputari. & ideo non ponenda. C. de no. Cod. compo. l. j. §. quibus. & ff. vt leg. no. ca. l. hæc stipulatio. §. diuus. Sed dicendum est sine dubio, quòd hæc regula & illa loquũtur in conditione potestatiua: sed illa loquitur propriè quando impeditur per casum conditionem impleri: hæc autem loquitur quando impeditur per eum cuius intererat conditionem non impleri & ideo vna per aliam non est superuacua. Præterea circa hanc materiam dicendum est: quòd ibi in c. imputari. plenius distinguendum: nam hęc & illa, intelligi possunt in vna specie conditionis mixtæ, id est quæ pendet ex facto implentis & alterius: sed magis propriè in potestatiua procedunt. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Regula. Ad pleniorem intelligentiam huius materiæ, videndus est Deci. in l. In iure. ff. eod. & Dyn. in reg. imputari. s̃. eod. F. C.

b ¶Regula. Adde Bart. in sua disput. incip. Perusiæ ciuitatis. & in consi. cxxxiij. & quæ dixi. s̃. in reg. imputari. in secunda addit. & Bar. Imol. Alex. & ff. Soci. in l. in testamento. in ij. ff. de condit. & demonstr. & Ang. in l. j. C. de instit. & substit. & Barth. Soci. de Senis in l. iure ciuili. & l. quibus diebus. in princip. ff. de condi. & demon. & Alex. consi. cij. in ij. col. in princ. vol. j. & latius in cons. xlix. col. ij. versi. ij. in vol. ij. & Bar. in l. vter ex fratribus. ff. de cōd. insti. & pulchrè Henric. Boich in c.

sicut

b ſicut ex literis. & ibi Præpoſ. Mediol. de ſponſ.

c ¶Contemplationem. Hinc eſt quòd in legatis disiunctiuis electio in dubio eſt legatarij, licet regulariter ſit debitoris. l. Lucio. ff. de leg. ij. Dynũ tamen reprobat Bart. in d. §. Imperator. & in d. l. illis.

In reg. Quod alicui. Argumenta.

1 *Decurio prædia publica nomine proprio ſicut colere nequit, ſic nec alieno.*

2 *Tutor nec ſuo, nec alieno nomine rem pupilli poteſt emere.*

3 *Furioſus per alium poteſt acquirere, licet non per ſe.*

4 *Facere qui nequit per ſe, quando poßit per alium.*

5 *Facere quod quis non poteſt vt ipſe an & quando poßit efficere tanquam alius.*

6 *Libertus nomine alieno patronũ in ius vocare poteſt, proprio nõ poteſt.*

REGVLA LXVII.

QVOD alicui ſuo non licet nomine, nec alieno licebit.

1 ¶ †SICVT decurio non poteſt ſuo nomine proprio prędia publica colere, ita nec licet ſubiectis alioꝛũ nominibus vt ff. de admi. rer. ad ci-

a ui. pert. l. ij. §. j.[a] †Item ſicut non li-

2 cet tutori emere rẽ pupilli ſuo proprio nomine: ita nec per interpoſitam perſonã licebit: vt ff. de autor. tut. l. pupillus, §. ſed ſi per interpoſitam. & ad prædictorũ confirmationem accedat, ff. de contrah. empt. l. non licet. & C. de hęred. inſti. l. neq;. & ff. de vſuc. l. Labeo. §. ſed eũ cum multis ſimil. Sed opp. & videtur ꝙ illud quod nõ licet per ſe liceat per

3 alium. † Furioſus enim non poteſt acquirere rem per ſe, & tamẽ poteſt per alium, vt ff. de acquir. poſſ. l. j. §. item acquirimus. & ad idem accedat. ff. quę res pig. obli. poſſ. l. Ariſto. & de bon. poſſeſſ. contra tab. l. iij. §. planè. ij. & l. non putauit. §. ſi exhæredatus. Dicendum eſt ꝙ illud generale reperitur ſolutum tripliciter. Vno modo ꝙ iſta ſit regula, & cætera ſunt ſpecialia. †Secundo, ꝙ quis

4 non poteſt per ſe, nec per alium à ſe ſubmiſſum, ſed per alium à ſe non ſubmiſſum poteſt. & hæ duæ ſolutiones traduntur in l. his enim, caſibus. ff. de furt. Tertio modo dici ſolet, ꝙ aut aliquis impeditur per ſe ratione delicti à perſona commiſſi: aut ratione rei, aut mixta ratione rei & perſonæ, aut ratione defectus intelligentiæ. Primis tribus caſibus locum habet regula: quarto caſu habet locum lex contraria, ſicut ſoluitur. ff. de vſucap. l. Labeo. & de aq. hæred. l. Antiſtius. §. ſi. Secundo poteſt intelligi regula, magis propriè verbis conſideratis, videlicet vt

5 †quod non licet alicui facere ſuo proprio nomine, non liceat alieno, ſiue ſub colore nominis alterius. Verbi gratia: ſicut non licet tutori inquietare pupillũ ſuo nomine proprio: ita nec licebit nomine alterius: vt ſi habeat ab alio iura ceſſa contra pupillum. nam non licebit ſibi ſub nomine alterius pupillũ inquietare, vt in auth. vt ij, qui ob. ſe ha. §. quòd ſi quis. ſed tunc eſt contra regulam manifeſtè. ff. de in ius voc. l.

6 quæſitum. † vbi licet patronum in ius vocare nomine alieno, & tamẽ non liceret nomine proprio. ſed regula videtur intelligenda, cum faciendum nomine alterius tenderet ad eundem effectũ, quem conſequeretur faciẽdo nomine proprio: cum autem non ad eundem, ſed ad diuerſum

sum pertinet effectum, tunc locum habet lex contraria Dyn.

ADDITIO.

a ¶ L.ij.§.j. Adde ad istam reg.& seq. & etiam reg. qui facit per alium.gl. sing.in d.l.ij.§.j.ff. de admi. rer. ad cui.pert.hîc alleg.& Dyn.ĭ. in reg. vlt.& Bar.& Doct.in l.hęreditariæ. ff.de furt.cum l.seq.& Bart.in l. Labeo.§.j.ff.de vsuc.& Bal.& Doct.in l.neque.C.de hære.instit.Et quando tutor per se vel interpositam personam possit emere rem pupilli, vide Bald. in d.§.sed si per interpositam personã. & in l.cum ipse. & ibi Cy. & Salic.C.de contrah. emp.& vide hîc Ioan. Andr. in Mercuriali. & Philip. Franc.

Adde omnino quod notaui in apostil. ad gl.in l.si is qui in apostil.in ver. quod per me non possum. posita in glo.in ver.& ille.ff.de libe.leg.dixi in apostil. ad Card. in clem.j.§.j.in prin.de regula.not.Card. Alex.in c. sicut nõ suo.xlvj.distinct.&Card.de Zab.in clem.fi. de censi. & inquantum hîc tangit materiam tutoris, an, quando & qualiter possit cum pupillo contrahere, vide omnino Gerar. de Petra sancta singu. l. vij. incip. qualiter tutores.

In reg. Potest quis. Argumenta.

1 *Facere potest quis per alium, quæ per seipsum potuit.*

2 *Litigare in causis publicis potest quis per se, non autem per alium.*

3 *Illustres per se litigare nequeunt, per procuratorem poterunt.*

Litigare per se licet in actione populari, non autẽ per procuratorem.

4 *Violentum per se licet expellere, non per alium.*

5 *Emphyteutam per possessionem inducere quis potest per se, non per alium.*

6 *Facere quæ quis potest per se, per alium non potest,*

REGVLA LXVIII.

POTEST quis per alium, quod potest facere per seipsum.

1 ¶ † SICVT possum per me emere, vendere, locare, conducere, litigare: ita possum per alium.ff.de pro cur.l.j.§.vsus autẽ. & de iniur.l.sed si vnius.§.idem Iulianus. & §. idem ait. & instit.per quás perso.age.pos. a §. j. Sed contra[a] regulam videtur,
2 † quia in causis publicis licet per se litigare, non per procuratorẽ: vt ff. b de publi.iudi.l.pen. §. ad crimen.[b]
3 † Item quia illustribus licet litigare per procuratores, non per se, vt C.de procur.l.pen. Item in actione populari, licet per se litigare, non per procuratorem, nisi quatenus actio ad priuatum commodum pertinet.ff.de procur.l.licet in princ.&
4 de popu.l.qui populari. † Item licet per se violentum sine aliquo interuallo de possessione expellere,& nõ per procuratorẽ.ff. de vi & vi arm.
5 l. cùm fundum. † Item licet per se emphyteutam nouum in possessionem inducere, veteri deiecto, non per procuratorẽ. C.de iure emphyt.
c l.fi.§.pe. Sed dicendum[c] est omnia supradicta specialia esse, regulã verò generaliter obtinere in iudicio & extra iudicium, vt d.l.j.§.pen.ff.
6 de procur. & ibi no. † restringi autem debet hæc regula ad ea quæ possunt per alium explicari: in iis autem quæ per alium explicari non possunt, non procedit regulæ effectus, vt arg.C. de cad.tol.§. ne autẽ. & ff. de sol.l. inter artifices. & not. de vi & vi arm.l.j.§. deiecisse.vers. sed & si cum quis, Dynus.

ADDI

ADDITIO.

a ¶Contra Vide ad hanc reg. Dyn. in c. fin. nu. 6. & seq. j. eo. & addit. positam. s. in proxima reg. At quid differat reg. ista ab illa quæ est in cap. qui facit. j. eo. vide Dy. in fi. F. C.

b ¶§. ad crimen. Adde ibi Bar. Bened. de Plumb. in rep. & Imol. quando & in quo art. in criminalibus admittatur procurator. & Bal. cons. cvj. col. ij. quæritur. vol. j. & pulchrè Alex. in consi. cxvj. in prin. lib. ij. Bald. & Salic. in l. reos, C. de accus. & Ludo. Bolog. in l. præses, C. ad leg. Fla. de plag. in secundis interpr. & Fely. latissimè in c. meminimus. col. iiij. & v. de accus. & Ro. in cons. clij. & seq. & Cepol. in caut. cclv. & cix. & lxvj. & in cons. lxxij. in j. col. & in cõsi. l. & Calder. in consi. ij. tit. de procur.

Adde inquantũ hîc tãgit materiã procuratoris, an in causis criminalibus possit interuenire, vide Cors. singul. suis, in verb. procurator. versi. potest quis Fely. cum Barth. Soci. in tract. fallen. reg. cccxxij. vbi ponit. xvij. fallent. Paris de Puteo in suo tract. Syndic. ver. procur. & Gerar. de Petra sancta singu. lvij. incip. ferè per totam Italiam. & ibi dat cautelam quòd possit &c.

Adde ꝙ licet in causa criminali regulariter non admittatur procurator, eo tamen admisso, iudiciũ valet, gl. in l. quãuis. C. de adult. & in c. j. de iudi. hoc lib. & ibi per Doct. & latè per Abb. in c. veniẽs. extrà, de accus. & Cepol. caut. ccliij

c ¶Dicendum. Adde & not. quæ sunt illa quæ possum per me & non per alium, puta per procurat. text. & ibi Bar. in l. cùm miles. secũdum vtranque lect. ff. de ali. iud. mut. caus. fac. vbi est sing. casus in quo quis cogitur personaliter agere, vel defendere. & Bald. in l. ij. C. de iis qui ven. æta. impet. & Bald. in l. j. §. penul. ff. de procur. & Inno. & Abb. in c. querelam. de procur. Bart. & Bald. in l. Aristo. ff. quæ res pign. vel hypo. obli. & sing. Ioan. de Plat. in l. nullus qui. C. de decur. lib. x.

In reg. In malis.

Argumenta.

1 *Promittẽs illicitum, non obligatur.*

2 *Promittens decem dolo ductus, an teneatur.*

3 *Promissum malum dupliciter intelligi potest.*

REGVLA LXIX.

IN malis promissis fidẽ non expedit obseruari.

1 ¶†SI promitto tibi occidere hominem vel committere furtum, vel simoniam: vel aliquid turpe, non expedit fidem seruari,[a] cùm promissum ipso iure non teneat, vt ff. de verb. oblig. l. generaliter. & l. veluti. & l. stipulatio hoc modo. & l. si plagij. & de fideius. l. si à reo. §. id quod vulgò. Sed oppon. & videtur quòd etiam in malis promissis fidem conueniat obseruari. licet de æquitate 2 detur exceptio. †nam si induco te per dolum vel metum vt mihi decem promittas, promissio valet, licet agenti ex promissione obstet exceptio doli vel metus.[b] vt C. de inutil. stipu. l. dolo. & ff. de verb. obli. l. si quis cum aliter. Sed dicendum quòd malũ promissum dupliciter[c] 3 sumitur. †Nam vno modo dicitur malum id est, super re mala, vel turpi, seu turpitudinem continente interpositum, & illud nõ expedit obseruari: quia ipso iure non tenet. ff. de pact. l. iurisg. §. & generaliter. & de verb. oblig. l. generaliter. & l. veluti. & l. stipulatio hoc modo. & l. si plagij. & l. si stipuler. & instit. de inutil. stipu. §. quod turpi. Secundo modo dicitur malum promissum: id est malè conceptum, quia interueniente

ueniente dolo vel metu: & tunc licet promissio teneat de iuris rigore, non expedit fidē seruari: quia promissori datur exceptio, vt d.l. si quis cùm aliter. & l. dolo. nihil enim interest, vtrum quis non habeat ipso iure actionem, vel possit per exceptionem excludi, vt ff. eo. l. nihil.

ADDITIO.

a ¶Seruari. Etiam si interuenerit iuramentum, vt per Dyn. in c. non est. suprà, eod. F. C.

b ¶Metus. Adde an dolus in aliquo actu adhibitus illum vitiet ipso iure vel mediante exceptione, Ias. in §. Actionum. in gloss. in versi. in bonæ fidei. versi. in eadem glo. ibi instit. de actio. F. C.

c ¶Dupliciter. Adde gl. Christo. Por. & Ias. ibi in addit. in §. quod turpit. instit. de inut. stipul. & ibi Aret. & Bart. Paul. de Cast. & Alexan. in l. si plagij. ff. de verb. oblig. & Cyn. Bal. & Salic. in l. ij. C. quod metus cau. & Bald. in l. j. col. ij. in fi. C. de condi. ob turp. cau. & Io. Andr. in reg. non est obligatorium. §. eo. tit. & per totum. xxij. q. iiij. & Io. Fab. in §. fi. instit. de leg. vbi dicūt Doct. quòd pro missio potest dici turpis tribus modis. & vide Alex. in consi. v. incip. prætermittendum est. lib. iiij. & in cons. clij. incip. quando pro delicto. vol. ij. & Alex. in addi. ad Bart. in l. dolo. C. de inutil. stip. qui ponit tres limitat. & vide Abb. & dom. And. in c. inter dilectos. & de donat. & Cepol. in caut. ccxlj.

In reg. In alternatiuis. Argumenta.

1 *Promittens duo alternatiuè vtrum volet soluere poterit.*

2 *Alternatiuè sufficit alteram partem adimpleri. & nu. 8.*

3 *Debitoris est electio in contractibus disiunctiuis.*

4 *Hæredis an sit electio in legatis alternatiuis, an legatarij.*

5 *Alternatiua affirmatiuè concepta quo differat ab ea, quæ negatiuè concipitur.*

6 *Orationum tres species.*

7 *Copulatiua requirit concursum vtriusque partis.*

9 *Soluta quando æquipolleat copulatiuæ, & quanodo disiunctiuæ.*

10 *Soluta est species orationis distincta à coniuncta & disiuncta.*

REGVLA LXX.

IN alternatiuis debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri.

¶DVO dicuntur in hoc c. & ideò duæ regulæ dici possunt, licet enim vtraque de debito alternatiuo loquatur, prima tamen tractat de iure electionis, ad quem pertineat: vtrum ad debitorem, vel ad creditorem: secunda verò de alternatiuæ obligationis effectu. Exemplum autem regulæ primæ patet cuilibet.
1 †Nam si promitto tibi Stichum aut Pamphilum, electio est mea quem eorum soluere velim. ff. de iure dot. l. plerunque. in fin. & de eo quod cert. loc. l. non vtique. in prin. versi. & ideo qui Stichum. & de condit.
2 instit. l. si hæredi. †Item si soluo Stichum, non teneor soluere Pamphilum, quia sufficit alterum adimpleri. ff. de condit. & demonstr. l. cùm pupillus. §. vlti. & de verbor. oblig. l. si ita quis stipuletur. Sed oppon. quòd in alternatiua non sit electio debitoris: quia iure cauetur, quòd si testator alternatiuè legat fundum Seianum, aut vsumfructum fundi Seiani

Seiani, est electio legatarij, & non hęredis, vt ff. de leg. ij. l. Lucio. Quidam simpliciter dicunt, q̃ aliud est in legatis, & aliud in contractibus: quod simpliciter dictũ est falsum: quia in legatis alternatiuè relictis, est inuenire q̃ est electio hæredis, non legatarij. ff. de leg. ij. l. si ita re-
3 lictum. §. vlt. † & ideò latius[a] & me-
a lius dicitur, q̃ in cõtractibus alternatiuè conceptis semper est electio debitoris. vt d. l. plerunque. & l. non vtique. in prin. versi. & ideò qui Sti-
4 chum. † In legatis verò distinguo, aut verba diriguntur ad hæredẽ, aut ad legatariũ, aut simpliciter proferuntur. Primo casu est electio hæredis: quia si testator dicit, Dato talem rem aut illã, videtur electioné hæredi cõcedere, vt l. si ita relictum. in fi. Secũdo casu est electio legatarij: quia cùm testator dicit, Habeto tibi aut vendicato tibi illam rem aut illam. videtur eligendi potestaté concedere legatario. vt ff. de leg. j. l. planè. §. vlt. In tertio casu est electio legatarij cùm in vltimis volũtatibus plenius quàm in cõtractibus interpretari oporteat. ff. de leg. ij. l. Lucio Titio. & ibi plenè not. Ad secundam partem oppo. & videtur quod
b non sufficiat alterũ adimpleri[b], sed oporteat alterum non adimpleri. ff.
5 de verb. obli. l. si quis ita. in fi. † Sed dicendum est referre inter alternatiuam affirmatiuã, & alternatiuam negatiuam: quia in affirmatiua sufficit alterum fieri, vt hîc: in negatiua oportet alterũ non fieri: tamé idem est in vtraque, si consideretur effectus: quia in affirmatiua sufficit alterum affirmatiuè, in negatiua sufficit alterum negatiuè, & ideò nõ est contrarium, sed conueniens verbis regulæ. Item opp. & videtur, quòd vbi verba nõn sunt coniuncta, non sufficit alterũ adimpleri. ff. de verb.
6 sign. l. triplici. §. videamus. † Sed dicendum est, q̃ tres sunt orationum
c species. [c] Nam quædam sunt coniunctæ, id est, quæ aliquam coniunctioné copulatiuã habent: quædam disiunctiuæ, quę habẽt aliquam disiunctiuam: quædam solutæ, quæ nec disiunctiuam nec copulatiuam con-
7 iunctioné habent. † Natura copulatiuæ requirit omnia simul vera. ff. de verb. oblig. l. si quis ita. & de con-
8 di. instit. l. si hæredi plures. † natura verò disiunctiuæ alterũ tantum, vt hîc, & ff. iud. sol. l. cum quærebatur. & de condi. & demon. l. cùm pupil-
9 lus. §. disiunctiuo. † soluta verò ex mente certa pronunciãtis aliquando æquipollet copulatiuæ, aliquãdo disiunctiuæ. vt ff. de verb. sig. l. alienationis. §. fi. si de mente non appareat accipitur pro copulatiua, vt d. l. triplici. §. videamus. licet arg. cõtra. ff. de reg. iur. l. in eo quod. §. vbi ver-
d ba. Sed in §. videamus. cõsiderauit[d] dubium significationis solutæ. & in §. vbi verba. considerauit effectum significationis, ex eo quòd in obscuris minimum est sequendum. §. eo. c.
10 in obscuris. † est ergo soluta per se species orationis distincta à coniuncta & disiũcta. Item aliter significat: quia copulatiua copulatiuè, disiunctiua disiunctiuè, soluta solutè: sed effectus significationis non distinguitur à significato copulatiuæ quæ requirit vtrunque: vel disiunctiuæ, quæ requirit alterum: quia semper effectus significationis solutæ, vel repræsentat vtrũque, vt copulatiua, vel alterum tantum, vt disiunctiua. habet igitur soluta distinctam & propriam speciem significandi, sed non effectum significati extrà seipsam. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Latius. Adde cuius sit electio in contractibus & legatis alternatiuis. Bald. & Doct. in l. planè. §. pen. ff. de leg. j. & Cyn. Bald. & Saly. in l.

cùm quidam.C.de leg.& Alex.in l. qui duos.col.j.ff.de leg.j.& ibi vide quid in gratiis & beneficiis. & Io. Fab.Ang.Aret.& Ias.instit.de act.§. huic autem.& ibi Bald.& Bart.in d.l.Lucio.ff.de leg ij.Henri.Boich. in c.conf.de plus petit.& in c.indicante.de testam.& vide gl.in c.j.de colla.super verbo,aut semel.fol.17. in Pragm.Sanct. & Abb.& Felyn. amplè in c.inter cæteras.col.ij. de rescript.vbi ponit Fely.reg.cum x. fallent.& x.restrictionibus. & vide Lud.de Vrbe in consil.cclxxix.& Lud.Bolog.in l.si is cui.ff.de leg.ij. in suis secundis interpret. & in l.iij. versic.& ideo qui Stichum.ff.de eo quod cer.lo.& Alexan.in addit.ad Bart.in l.quamuis.ff.de pign.act.& in l.si quis stipulatus.colum.j. ff. de verb.oblig.& Bald.in consil.xliij. vol.j.

b ¶ Adimpleri. Adde quando ad veritatem alternatiuæ sufficiat vnam partem esse veram,Bal.Cy.& Saly. in d.l.cùm quidam.de leg.& Bald. in l.ij.C.de obseq.& Bart.in l.pediculis.§.argento.ff.de auro & argen. lega.& in l.si is qui.§.vtrum. ff. de reb.dub.& Fely.in c.inter cæteras. col.vlti.de rescript. vbi ponit regu. cum v.fallent.

c ¶ Species.Adde de natura orationis copulatiuę,disiunctiuæ,& solutiuæ, tex.sing.& ibi gl.& Doct.in l.sæpe. ff.de verb sig.& Rom.sing.cccccxx. incip.tu habes. l.cùm quidam. de quo vide quod notaui in l.si is qui. §.vtrum ita.in apostil.super glos. in verb.vtrum.ff.de reb.dub.

d ¶ Cõsiderauit.Aliter respõdet Dec. in l.in eo.§.vbi.ff.eo.vbi videndum de materia huius regulæ. F. C.

In reg.Qui ad agendum. Argumenta.

1 *Agere qui potest, excipere multò magis poterit.*

2 *Excipiens de dominio quando non audiatur ante restitutionem possessionis.*

3 *Exceptio dominij non excludit interdictum recuperandæ possessionis.*

4 *Possessor clandestinus an excipere possit de iure dominij contra actorem.*

5 *Violenta & clandestina possessio an æquiparentur.*

6 *Conductor possessionem locatori restituere cogitur ante omnia.*

7 *Spoliare dicitur conductor qui recusat rem conductam reddere.*

8 *Negans se possidere, conuictus de mendacio cogitur transferre possessionem in aduersarium, nec prius auditur super dominio.*

9 *Sententia lata in petitorio an pariat exceptionem rei iudicatæ in possessorio. & econuerso, & nu.10.*

REGV. LXXI.

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus.

1 ¶ † SICVT superficiarius & emphyteuta, & quicunque alius habens dominium vtile, posset agere contra dominum vtili actione in rem.Ita si ab eo conueniatur,multo
2 magis excipere [a] poterit.vt ff.de superfic.l.j.§.quod autem.& de regul. iur.l.inuitus.§.cui damus.cùm facilior sit causa concedendi exceptionem,quàm actionem,ex eo quia fauorabiliores sunt rei, quàm actores:vt in regula iuris.& ex eo quòd faciliores sumus ad absoluendum quàm ad obligandum.vt ff.de act. & oblig.Arrianus.& de pœnis.l.absentem.

ſentem, Sed opponitur,& videtur
quod qui admittitur ad agendum,
non audiatur volens excipere. C.de
agricol.& cenſi.l.ſi coloni.& ſi per
vim vel alio modo. l.j. & ad legem
b Iul.de vi. l.ſi quis ad ſe fundum[b].
2 Sed † dicendum eſt,quòd illæ leges
locum habent in iudiciis recupe-
randæ poſſeſſionis: in quibus exci-
piens de dominio non auditur, niſi
primò poſſeſſionem reſtituat, cùm
ſpoliatū ante omnia reſtitui opor-
teat: hæc autem regula alias obti-
net generaliter in quibuſlibet iudi-
c ciis generalibus[c], vt dictum eſt ſu-
prà, in c.dolo.ſuperfluum enim vi-
detur dicere, quòd is qui poſſeſ-
ſorem ſpoliauit, poſſit opponere de
dominio, quòd ſpoliando amittere
meruit, vt C.vnde vi,ſi quis in tan-
tam. Et propterea Gloſſatores Iuris
ciuilis ſatis enormiter erraſſe viden
tur in eo quod ſcribunt. ff.de iudic.
3 l.ſi de vi.vbi dicunt † quòd exceptio
dominij excludit interdictum recu
perandæ poſſeſſionis. Poſtea cōtra-
rium eius notauerunt. ff.de vi & vi
arma. l.j. §.j. & de verb.ſign. l.mu-
lieris.§ j.& de vſucap.l.ſequitur.§ ſi
dominus. quod videtur magis pro-
4 ximum veritati. Sed † an his qui
habet poſſeſsionem clandeſtinam
poſſit contra actorem excipere de
5 iure dominij dubitatio eſt: † quia
iura videntur velle quòd violenta
& clandeſtina æquipolleant: ſicut
ergo non licet habenti violentam
poſſeſſionem excipere de dominio,
vt dictum eſt: ita nec licet excipere
habenti clandeſtinam, vt ff.quod vi
aut clàm.l.j.§.j.& ad l.Fla.de plag.
l.eum qui fugitiuum.Sed mihi vide-
tur quòd longè improbior ſit cauſa
illius qui habet violentam, quàm
illius qui habet clandeſtinam, arg.
ff.de furt.l.ſi vendidero. § cùm ra-
ptor. & ideò habens clandeſtinam
poſſet excipere de iure dominij,
argum.C.de probat.l.vis eius. Item
videtur obſtare regulæ. C.loca. l.ſi
d quis conductionis[d], vbi † condu-
6 ctor cogitur reſtituere locatori poſ-
ſeſſionem, licet cōductor paratus ſit
probare ſe dominum. Sed illud con
7 tingit, † quia quædam ſpecies ſpo-
liationis eſſet, ſi locatori denegare-
tur poſſeſſionis reſtitutio, vt ff.de
precar. l.vlti. Et ideò non auditur
conductor volens ſe probare domi-
num, niſi primò reſtituat poſſeſſio-
nem, vt d.l.j.ſi per vim, vel alio mo-
8 do. † Item videtur obſtare regulæ il-
lud quod legitur in auth. de trien.
& ſemiſ.§.illud quoque. vbi ille qui
negauit ſe poſſidere, cogitur in ad-
e uerſarium poſſeſſionē transferre[e],
licet paratus ſit probare ſe domi-
num. Sed illud contingit in pœnam
mendacij, vt in eod.tit.§.ſtudium
vero.ff.de rei vendic.l.ſi.C.de non
numer.pecun.auth.contrà, qui pro-
priam.& qui potior. in pign.hab.
9 authen.item poſſeſſor. Quæri † au-
tem poſſet, vtrum ſententia lata in
iudicio petitorio pariat exceptionē
rei iudicatæ in iudicio poſſorio? Et
videtur quòd non, quia ſeparata eſt
cauſa poſſeſſionis & proprietatis. ff.
de acquiren.poſſeſ.l.naturaliter. §.
f nihil.[f] & in l.penulti.vnde qua ra-
tione lata ſententia in poſſeſſorio
non parit exceptionem rei iudicatę
in petitorio.ff.de except.rei iudic.l.
iij & l.& an eadem.§.vlt. Eadem ra
tione lata in petitorio, parere non
debet exceptionem rei iudicatæ in
poſſeſſorio.& memini quòd not. ff.
de interdictis. l.ij. §.quædam. quòd
ſententia lata in petitorio abſorbet
ius in poſſeſſorio.& contrariū huic
declaratur. C.de interdictis.l.incer-
10 ti. † Et propter hoc mihi videtur
diſtinguendum eſſe: quia ſi tale eſt
poſſeſſorium quod excluditur per
exceptionem dominij, vt eſt poſſeſ-
ſorium adipiſcendæ & retinendæ

possessionis: tunc sententia lata in petitorio nocet in possessorio. Et ita intelligitur quod not. in d. §. quædam sed si tale esset possessorium quòd nō excluderetur per exceptionem dominij, vt possessorium recuperandę possessionis, vt suprà ostensum est: tunc lata in petitorio non præiudicat in possessorio, & ita intelligitur quod not. in l. incerti. C. de interdictis.

ADDITIO.

a ¶ Excipere. Adde reg. istam nō procedere vbicunque subest ratio diuersitatis, quare agi permittedum sit, excipi autem non, c. debitores. de iureiur. Nec quando actio & exceptio tendunt ad diuersos fines, ex quibus duabus limitationibus tolluntur omnes opp. Dyni hîc, vt latius deducit Deci. in l. inuitus. §. cui. ff. eod. F. C.

b ¶ L. si quis ad se. Adde ibi Bart. Bal. & Saly. & Bald. & Cyn. in l. vis. C. de probat. & Bart. Bald. & Alex. in l. si alienam. ff. sol. matr. & Innoc. in c. bonæ. de postul. præla. quando spoliato per violentū possessorem conuentum rei vendi. possit referri causa dominij. & Bald. in l. ij. in q. xiij. C. de seruit. & aqua. & Doctor. in c. cùm dilectus. de ordi. cogn. & Lud. Rom. in consil. ccxv. & Bald. in l. penul. C. vnde vi. & Bart. & Alex. in l. si quis conductionis. C. loc. & Bal. in c. in literis. in prin. de restit. spol.

c ¶ Generalibus. Adde quod Bart. in consil. lxxxj. col. j. in fi. dicit Dyn. hîc, & in l. ij. §. quidā. ff. de interdi. non bene dicere, quod exceptio dominij potest opponi agenti interdicto vti possidetis, retinendæ, seu deturbata possessione, vt tenet in vlt. q. hîc: quia secundum veram opinionem nō potest opponi exceptio dominij. sicut in interdicto recuperandæ & vide Bart. in sua quæst. incip. Lupus fuit captus. col. j. & v. & in l. naturaliter. §. nihil cōmune. col. ij. versic. iij. contra prædictam. & ibi Imol. & Alex. & Doct. ī. in j. addit. alleg. & Oldr. de Lau. consil. j. in fi. & Alex. in consil. xciiij. col. ij. versi. pro hoc. quia lib. iiij. & Card. Alex. in c. in nomine Domini. xxiij. dist. col. vj. versic. glos. in ver. gremio. & tex. Abb. & Cardin. in c. constitutus. de appellat.

d ¶ L. si quis cōductionis. Adde quan do conductor possit referre quęstionē dominij locatori, Cy. Bar. Bal. & Saly. in l. si quis cōductionis. C. loc. & quæ not. Io. Andr. in c. licet episcopus. ī. de præben. eod. lib. & Bart. & Alex. in l. commodare. ff. commod. vbi vide etiam de cōmodatario, depositario & creditore, & Bar. Bald. Alex. & Franc. Aretin. in d. l. si alienam. ff. sol. matr. & Bald. consil. ccxliij. vol. j. & Alex. in consi. v. col. vlt. in fi. lib. iiij & in cons. xliiij. col. ij. versi. accedit etiam. eod. vol. glos. & Doct. in c. inter dilectos. in fi. super verbo, locatio. & ibi Felyn. col. x. de fide instrum. Ego puto quòd si vult incontinenti probare se dominum rei conductæ, debeat audiri, per ea quæ not. Bart. & Ioan. de Imol. in l. si filio. §. fi. versi. idem dicit Bart. col. ij. vbi etiam Alex. col. iiij. versi. per hoc etiam dicebat singulariter. ff. solu. matri. not. Iaf. in l. quoties. col. xv. C. de rei vend.

e ¶ Transferre. Adde eundem suprà, in c. nullus. num. 5. & in c. qui prior. nu. 8. vbi retuli Iaf. plenius hoc declarantem in §. j. col. xv. versi. vnum etiam. instit. de actio. F. C.

f ¶ §. Nihil. Adde Bart. in d. l. naturaliter. §. nihil commune. colum. ij. versic. contra istam. licet ibi distinguat aliter, quàm Dyn. hîc. & ibi Angel. in repetit. & Bald. in versi. vt igitur. & nouiter Alex. & glos. Cyn. Bald. & Salyc. in l. incerti. C. de interdictis. & Aret. instit. de interdi. in prin.

prin.versic.in glo.maximè.& Doct. in c.cùm dilectus. de cau.possess.& proprieta. Et quid econtrà lata in possessorio an præiudicet in petitorio, vide Paul.de Cast.in cōsi.xliiij. in antiq.& Doct.suprà alleg.& Dy. & ibi dixi in reg.nullus pluribus.in vj.addit.

In reg.Qui facit per aliū. Argumenta.

1 *Tutor quando directa actione tutelæ teneatur.*

2 *Deijciens per alium ita tenetur, ac si per seipsum deiecisset.*

3 *Occidens per alium, tenetur perinde, ac si per se occideret.*

4 *Calumniatus per alium perinde puniri debet, ac si per se calumniam fecisset.*

5 *Facere per alium nemo potest id, ad quod pro eius industria ipse electus fuit.*

6 *Factum per alium an idem sit, ac si per se factum esset.*

7 *Diuersum factum dicitur factum ab eodem, diuerso tempore.*

REG. LXXII.

QVi facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum.

1 ¶ † SICVT tutor tenetur directa actione tutelę quando administrat: sic & quādo administrari mandat: quia qui facit per alium, perinde est
a ac si faceret per seipsum[a]. ff.de administ.tut.l.ita.§.gessisse.versi.quòd
2 si quis. † Item sicut tenetur interdicto vnde vi, qui deiecit per se, ita si
b deiecit[b] per alium, vt ff.de vi & vi arma.l.j.§.deiecisse. & de regul.iur.
3 l.hoc iure.§.deiecit.† Item sicut tenetur l.Cornelia.de sicar.qui occi-
c dit per se, ita[c] & qui occidit per alium.C.de accusat.l. non ideo. ff. ad Sillan.l.& si certus sit percussor.
4 arg.ad Turpil.l.j.§.penult.† Item sicut punitur tanquam calumniator, qui per se detulit, & non probauit, ita & qui per alium. ff.de iure fisci. l.ij.§.diuus Pius.& l.non tantum.& ad idem potest induci.ff.de fideiuss. tut.l.postulare.cum infinitis similibus. Sed, opponitur, & videtur quòd longè aliud sit facere per se, quàm per alium.ff.de solut.l.inter artifi-
5 ces.Sed dicendū est † quod vbi eligitur personæ industria, regula non procedit. C. de caduc.tollen.l.vnica.§.ne autem.& d.l.inter artifices. sed vbi non eligitur personæ industria, tunc procedit effectus regulæ.
6 † Item opponitur &, videtur impossibile esse, factum per alium perinde haberi, ac si fuerit factum per
7 seipsum. † quia iure cauetur quòd etiam factum ab eodē diuersis temporibus non repræsentat identitatem eiusdem facti: vt ff.de cōdict. indeb.l.si non sortem.§.libertus. & in authen.de fide instrument.circa princip.Dicendum est, quantum ad veritatem, impossibile esse, factum vnius dici factum alterius: sed de quadam iuris interpretatione procedir, quòd factum vnius, alterius intelligatur, vt ff de duobus reis. l.
d nemo.[d] & nota.ff.de vi & vi arma. l.j.§.deiecisse.& §.quod ergo adiicitur. Sed videtur quòd hæc regula sit superuacua per illam quæ est posita suprà c.potest. sed non est, si quis bene aduertat, quia illa loquitur de potestate explicandi per
e alium, ista verò de effectu explicati[e]. Dynus.

ADDITIO.

a ¶ Seipsum. Adde nunquid condemnato delinquente ad alterius man-

datum, & satisfacto condemnationi, possit nihilominus agi cũ mandante, Dyn. in reg. ratihabitionem. nu. 16. §. eod. & ad regul. istam vide annotata. §. eod. in c. quod alicui. in j. addit. F. C.

b ¶ Deiecit. Adde ad istam reg. Bald. & Cardin. Alex. in c. j. §. si quis decesserit. si de feud. fuer. controuer. inter dom. & agna.

c ¶ Ita. Adde Bald. & Saly. in l. seruos. C. ad leg. Iul. de vi publi. quòd licet mandatarius nõ excusetur à pœna, tamen mitigatur. & vide Cepol. in caut. xxxix. & sequen. & Bart. in l. si quis mihi bona. §. qui iussum. ff. de acquiren. hæred. Bart. & Bald. & Salyc. in l. non ideò. C. de accusa. & Bart. in l. in furti. §. ope. ff. de furt. & in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. Et an propriè dicatur per se ipsum facere qui per alium facit, ita quòd comprehendatur in statutis maximè pœnalibus, quæ debent propriè verificari. iuxta l. iij. §. j. verba. ff. de neg. gest. vide Bald. in c. in causis. §. Opizoni. vers. etiam in statutis. de pace Const. & Doct. §. alleg. & Aretin. in procem. instit. §. igitur. col. ij. & in tract. Malefi. in gl. Sempronium. vers. xiiij. tex. & Bart. in l. hæc verba. ff. de adult. & Ias. in l. si quis id quod. ff. de iurisd. omn. iudi. & Alex. in l. si familia. §. si. eo. tit. & Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantũ. ff. de lib. & posth. & Cy. in l. si per aliũ. ff. ne quis eum, qui in ius voc. & Abb. in c. mulieres. & ibi Felyn. de senten. excom. & Bald. consi. lij. vol. iij. & Alexan. consil. lxv. vol. iiij. & Cepol. consil. xxxiiij. & Bart. in l. si is qui. col. xxj. vers. venio ad secundum. de vsucap. & in l. sed si vnius. §. j. ff. de iniur. & And. Barb. in repe. rub de fide instru. col. ix. ante fin. & an mandans & mandatarius possint accusari in vno & eodem libello, vide tex. singul. & ibi Bart. Bald. & Lud Bologn. in l. athletas. vers. scriptorem. & ibi scripsi in addit. meis. ff. de falsis. & Bald. in l. minoribus. de his quibus vt indign. & Angel. in §. j. in authen. vt omnes obed. iudi. vbi dicit vnum quod est fortius, quòd etiam si fuissent accusati in diuersis libellis, possunt condemnari postea simul & semel in eadem sententia. vnde Ludoui. Bologn. in d. l. athletas. dicit q̃ mandans & mandatarius tenẽtur eadem lege, secundum Cyn. in d. l. non ideo minus. C. de accusat. & in l. j. C. si reus vel accus. mor. fuer. & vide Bart. in d. §. si mandato. Ang. Aret. in §. interdum. instit. de oblig. quæ ex delic. nasc. & Cepol. in caut. vlt. Hippol. de Marsil. singul. clxxxj. Abb. & Doct. in c. ad audientiam. de homicid. & Fely. in c. sicut dignum. in prin. eo. tit. & Cepol. in consil. xxxiiij.

Adde vtrum statutum puniens delinquentem extendatur ad mandantem fieri delictũ, Decl. in l. is damnum dat. ff. eod. & Ias. in §. pœnales. col. iij. versic. vltimo notate. instit. de actio. F. C.

d ¶ L. nemo. Adde Bart. in l. inter artifices. an quis possit legere per substitutum. & plenè in l. nemo. & ibi Alex. in addi. ff. de duob. reis. & Cy. in l. quisquis. C. de episc. & cler. & Bald. in l. parabolani. eodem tit. & Ioan. Andr. hîc, & in regu. contractus. in Mercurialib. & Bart. in l. j. de præposit. agent. in reb. lib. xlj. & in l. j. §. aduocatos. ff. de variis & extraord. cogn. & Felyn. in procem. Decretal. colum. xxx. (voluit allegare in c. j. in ij. col. versicu. vtrum Doctor. de summa Trinitate & fide Catholica.) & Specul. in titu. de salariis. §. fin. quæst. fin. Bald. in l. fin. ff. de excusat. tutor. Bald. & Salyc. in l. j. §. ne autem. C. de caduc. tollend. & Doct. c. cùm dilecta. de rescript. & Felyn. in c. fin. de offic. delega. & Lud

& Lud. Bolog. in l. certe. §. j. in primis interpre. ff. de precar. & Ioan. de Pla. in l. nullus qui. C. de decu. lib. x. & ibi Rebuf. & in addit. meis ad eum. & Panor. in c. firmiter. in anti. & no. addi. de sum. Trin. dixi in gl. in verbo, seruum. in l. Stichum. in apost. in ver. quia ea. de statulib.

e ¶ Explicati. Adde quod vbi agitur de acquirendo, faciens per aliũ dici proprie facere. l. certè. §. j. ff. de prec. per quem tex. ita dicit Iaso. inst. de actio. circa fin. principij. Similiter quando mandatarius cogitur parere mandanti, vt post alios tradit Deci. in l. is damnum. ff. eod. F. C.

In reg. Factum legitimè.

Argumenta.

1 *Matrimonium legitimè contractum non dissoluitur ob furorem alterutri superuenientem.*

2 *Testamentum non annullatur, si testator eo perfecto efficiatur furiosus.*

3 *Factum non tollit quod impedit faciendum. & de veritate. nu. 7.*

4 *Seruitus non constituitur ad partem prædij pro indiuiso.*

5 *Tutor suspectus accusari nequit tutela finita.*

6 *Actio de partu agnoscendo locum non habet patre mortuo.*

8 *Actus perfectus non vitiatur si deuenerit ad casum, à quo incipere nequiuit.*

9 *Inquisitio inchoata cessat accusatore superueniente.*

10 *Legatum debiti purè factum creditori, nõ valet, in diem autẽ valet.*

REGVLA LXXIII.

FACTVM legitimè retractari non debet: licet casus postea eueniant, à quo non potuit inchoari.

1 ¶ † SI homo sanæ mentis contrahat matrimonium, licet postea fiat furiosus, non propter hoc dissoluitur matrimonium iam cõtractum, vt ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur. l.

2 patre furioso. † Item si homo sanæ mentis fecerit testamentum, licet fiat postea furiosus, non vitiatur testamentum. ff. de testam. l. is cui. & de bon. possess. secundum tab. l. j. §. sufficit. & ad huius [a] confirmationem accedit quod generaliter dici

3 solet, † non tollit factum, quod impedit faciendum, vt ff. eo. l. in ambiguis. §. non est nouum. & de acqui. hære. l. si seruum quis. §. vltimo. Sed opponitur & videtur ꝙ illud quod impedit ab initio faciendum, tollit

4 iam factum: † quia si stipulor seruitutem ad partem fundi mei pertinentem pro indiuiso, stipulatio nulla est. Item si stipulor ad totum fundũ, stipulatio tenet, & si postea partem pro indiuiso alienem, stipulatio corrumpitur, vt ff. de serui. l. pro parte. & de ver. oblig. si sub vna. §. si quis via. ergo illud quod impedit ab initio faciendum tollit iam fa-

5 ctum. † Item si tutela finita est, non habet locum accusatio de suspecto. ff. de suspect. tutoribus l. iij. §. quæri potest. adeò quòd si proposita accusatione suspecti. tutela finitur, expirat accusatio de suspecto. ff. de su-

6 spect. tut. l. post finitam. † Item præiudicialis actio de partu agnoscendo non habet locum mortuo patre vel auo, cuius filium vel nepotem quis se esse contendit: adeò quòd si præiudicialis proponatur contra patrem, si moritur pater, expirat iudicium inchoatũ in actione præiudiciali: vt ff. de lib. agno. l. iij §. quia Plautianum. in versi. adeò. per quæ omnia patet quòd casus impediens ab initio, tollit iam factum, superue

niens ex postfacto. Sed dicendum
b est b quòd aut factum erat inchoa-
tum & non perfectum & tunc tolli-
7 tur † per eum casum qui impediret
inchoari: vt si stipulatus sum serui-
tutem prædio meo, & antequã con- d
stituatur alienem totum prædium
vel partem eius pro indiuiso, cor-
rũpitur stipulatio, vt d.l.si sub vna.
& d.l.pro parte.& de custo.reor.l.ij.
& ff.vt in possess.legat.l.si pecuniæ.
§.qui fideicommissum.& de adulte.
l.si maritus.j. §.si ante. & ad idem a
tendit. d.l. post finitam. de suspect.
tut.& d.l.iij.§. quia Plautianum.de
liber. agnosc. de iis, quæ pro non
8 scripi.habẽt.l.si in metallum. † sed
si factum iam erat perfectum & le- b
gitimè confirmatum: vt quia serui-
tus promissa erat iam constituta,te-
stamentum inchoatũ erat iam per-
fectum, & matrimonium erat iam
per consensum contractum.& simi-
lia,tunc casus superueniens qui im-
pediret ab initio inchoari, non tol-
c lit iam factum. c & ita loquitur re-
gula.ff.eo.l.in ambiguis.§ j.& de ri
tu nupt. l. si qua. & de seruit. rusti. c
præd.l.via.§ quæcunque.& de verb.
oblig.l.pluribus.§. & si placeat. vn-
9 de sumitur arg. † quòd si post in-
quisitionẽ per officium inchoatam,
& ante sententiam superueniat or-
dinarius accusator, inquisitio quie-
scat: sed si superueniat post senten-
tiam,nõ tollitur effectus inquisitio-
nis factæ nisi probaretur præuarica
tum in processu. ff. de præuarica.l.
præuaricationis. & de liber. homi.
exhiben.l.iij.§. si tamẽ postea. & de
accus.in l.si cui.§.iisdẽ.& d.l. si ma
ritus.§.si ante. ¶Sed contra prædi-
ctam solutionem videtur instit.de
leg.§.ex contrario.& ff.ad leg.Falc.
10 l.verbis legati. vbi dicitur, † quòd
si lego debitum purè creditori, non
valet legatum: sed si lego debi-
tum in diem, benè valet legatum.

adeò quòd si dies veniat testatore
viuente, legatum non vitiatur. Sed
dicendum est, quòd aut superuenit
casus annullationis, & tunc habet
locum prædicta distinctio, aut su-
peruenit casus d ad eundem effe-
ctum tendens,& tunc alium tenden
tem ad eundem effectum quem in-
uenit, secum concurrere patitur. vt
in d.§.ex contrario.instit. de leg. &
d.l.verbis legati.ad l.Falc.Dyn.

ADDITIO.

a ¶Huius.Istam reg. pertractauit am-
plissimè Dec.in l.in ambiguis.§.j.ff.
eo.tit.& suprà c. possessor.versic.se-
cundò apponitur decendũ vt dixi.§.
c.j.nu.43.in verb.testatoris. C. M.
b ¶Dicendũ. Adde ad notata hic per
Dyn.Bar.& Bal.& Mode.in l. patre
furioso.ff.de iis qui sunt sui iur.vel
alie.& Bar.in l.pen.§.fi. & ibi Alex.
ff.de ver.obl.& quę no.Dy.suprà in
prima reg.in v. & vij.q. & in reg.ij.
ver.ij.opp.& Cy.Bal.& Saly. in l. si
Gaudentius.C.de contrahen.emp.&
Io.Fab.&Ang.in §.ex cõtrario.inst.
de leg.& Phi.Fran.in d.reg.j. col.ij.
c ¶Factum.Adde hoc non procedere
quando res deueniret ad casum,pro
pter quem causa finalis prorsus de-
ficeret secundũ Bar.in l. Vranius.ff.
de fideiuss.quem refert & seq. Deci.
in l.in ambiguis.§.nõ est.ff.eo.F.C.
Adde & not. quòd si incepta inqui-
sitione superueniat accusator,finia
tur inquisitio.de quo vide Cy. &
Bar.in l.iij d.§.quia Plautianum,&
Dy.& Bar.in d.l.si maritus.§. si an-
te.& ibi Alex.in addi.& Dy.& Bar.
in l.pe.ff.de suspect.tut.in quibus lo
cis tenet Dy. opi.quã tenet hîc. Sed
contrariũ tenet Inn.c. super literis.
de rescrip.& Cyn.in l.ea quidem.in
fi.C.de accus.sed Bar.in d.l. si mari
tus,ponit vnam distinctionem,cum
qua transit Bald.in d.l. ea quidem.
col.pen.& Fely.in c.nulli.col.j. ver.
not. ex gl.j. de accus. & ibi Abb.&
Bart,

Bar. in sua disput. incip. iudex malefid. col. ij. versi. viij. Et adde quæ nor. Bal. in l. si seruus plurium. §. si quis ante. ff. de leg. j. & singulariter Ang. in tract. Malefi. in princ. col. x. ver. quæro an inquisitus. & ibi vide August. de Arim. & Land. in addi. & Gādi. de malef. tit. quomodo de malef. cog. & per inquisitionē col. iiij. vers. sed pone quòd iudex. & Bal. in pract. iudiciaria. c. v. ar. ij.

d ¶ Casus. Adde quādo casus superueniens tendens ad eundem effectum cum legato faciat valere legatum; Bar. in l. ij. ff. de iis quæ pro nō scri. hab. & latius in l. pluribus. §. & si placeat. & ibi Paul. de Cast. & Alex. ff. de verb. oblig.

In reg. Quod alicui. Argumenta.

1 *Concessum alicui gratiosè, ab aliis in exemplum trahi non debet.*

2 *Immunitas alicui concessa, non excusat reliquos quo minus ad munera teneantur.*

3 *Beneficium alicui specialiter indultum, non debet ab aliis trahi in exemplum.*

4 *Rescripta ob singulares personas emanata an & quando trahantur ad alios.*

REGVLA LXXIIII.

QVOD alicui gratiosè conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum.

1 ¶ † SI summus Pontifex concessit alicui de gratia speciali, quòd possit habere plura beneficia cū cura: vel quòd posset per procuratorem visitationem facere, vel percipere integraliter fructus beneficiorum suorum, absque eo quòd in ecclesiis residcat, hoc nō debet trahi ab aliis in exemplum: sed ius commune seruari quod est per omnia contrariū

2 supradictis. † Item si concessit alicui quòd non teneatur subire mune

a ra publica, vel soluere decimas, [a] quia fortè in aliqua re prosperè gesta virtuosè se habuit, hoc similiter trahi non debet ab aliis in exemplū, sed ius cōmune seruari. & hoc est quod vult dicere regula. & probatur. ff. de const. prin. l. j. vers. planè ex his. & C. de decur. l. neque Dorotheum. & l. nullus. lib. x. & de episc. & cle. l. quoniam. ¶ Sed etiam videtur quòd ea quæ certæ personæ adscribūtur, cōstituant ius cōmune, vt C. de nou. co. cōpo. l. j. §. quibus ver.

3 nulláque dubietate. † Dicendū est, [b]

b quòd aut rescribitur alicui personæ vel vniuersitati concedendo beneficium speciale: & tunc nō debet trahi ab aliis in exemplum. & ita loquitur regula, & l. superius alleg. & probatur. C. de legi. l. leges vt generales. in fi. aut rescribitur cōstituendo ius commune: & certæ personæ expressio nihil operatur: quia iura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur, vt in d. l. j. ver. nulláque. C. de nouo cod. compo. & ff. de leg. & senatuscon. l. iura. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Decimas. De immunitate decimarum videndum est in ca. ex parte. j. suprà, de deci. F. C.

b ¶ Dicendum. Adde Bar. & ibi Ang de Perus. in addit. in d. l. neque Dorotheum, & ibi Io. de Plat. & quod nor. Cepo. cautel. lxiij. & Bart. & Io. de Pla. in l. vacuaris. C. de decur. & Bar. Bald. & Doct. Mod. in l. j. ff. de consti. prin, & Ang. insti. de iure natur. §. sed & quod prin. & Dyn. suprà in reg. priuilegium, & in reg. quæ à iure & in reg. in iudiciis. & in reg. quod ob gratiam. & quæ scri psi in

prædictis locis. vide Bar. in l. omnes populi. in vj. q. princ. nu. 63. ff. de iustit. & iur.

In reg. Frustra. Argumenta.

Fides non est seruanda ei, qui prior fidem fregit.

2 *Locator expellens colonum non soluentẽ pensionem, non potest ad pœnam conueniri.*

3 *Pupillus qui sine tutoris autoritate rem vendidit, fidem emptori seruare non tenetur.*

4 *Emens à pupillo sine authoritate tutoris non caret culpa, ideóque pupillo obligatur, & non contrà.*

5 *Restitutio in integrum pupilli prodest etiam illi, qui cum eo contraxit tutore authore.*

REGVLA. LXXV.

FRVSTRA sibi fidẽ quis postulat ab eo seruari cui fidem à se præstitam seruare recusat.

1 ¶ † SI duo fratres habentes domos communes inuicem, conueniunt de non alienando sub certa pœna, & vnus eorum alienauit, & vult quòd alter ab alienatione abstineat: non auditur: quia frustrà sibi fidem postulat à me seruari, qui mihi fidem seruare recusat. ff. eod. l. cùm par. §. illi. & de leg. ij. l. cum pater. §. libertis. 2 † Item si locaui domũ pro pensione certa, & promisi eum nũquam expellere sub certa pœna, & eum expello, quia pensionem non soluit: non potero cõueniri ad pœnã: quia a frustrà [a] sibi postulat à me fidem seruari is, qui fidẽ seruare recusat. ff. loca. l. quæro. §. inter locatorem. & quia generale est, quòd non seruanti fidem, non debet fides de necessitate seruari, vt ff. de inoffi. testam. l. si instituta. in princ. & C. de pact. in b l. cum proponas, [b] & de transact. l. si diuersa. & l. si quis maior. ¶ Sed contra regulam videtur ff. de act. 3 emp. l. Iul. §. si quis à pupillo † vbi pupillus vendens sine tutoris authoritate non seruat, nec seruare cogi- c tur fidem emptori: [c] & tamen emptor cogitur seruare pupillo fidem. Sed regula locũ habet, vbi eadem est & æqualis per omnia personarũ 4 contrahentium conditio. † In contrario verò non erat æqualis, & poterat imputari emptori: quia sciebat vel scire debebat pupillum contrahendo nõ posse sine tutoris authoritate obligari, vt ff. de cõtrah. emp. d l. qui à quolibet. [d] & de acqui. hæred. in l. more. Et ideo ratione illius culpæ tenetur ipsi pupillo, & non pu- 5 pillus sibi: † aliàs autem vbi culpa non posset sibi imputari, quia contraxisset cũ tutoris authoritate, sicut pupillo subueniretur per rest. in inte. nec teneretur per restitutionẽ seruare fidem emptori, ita virtute eiusdem restitutionis subueniretur emptori, vt non teneatur fidem seruare pupillo, vt C. de reput. quæ fiũt in iud. in integ. l. vnica. & si aduer. transf. l. j. & ij.

ADDITIO.

¶ Frustrà. Adde eundem in c. sciẽti. nu. 11. suprà eod.

¶ L. Cum proponas. Adde Cyn. Bal. Saly. & singulariter Alex. & Iaso. in d. l. cùm proponas. & Abb. & pulchrè Fely. in c. peruenit. lo. ij. de iureiur. col. ij. & Io. Andr. hîc in nouel. vbi Alexan. & Fely. ponunt. v. casus fallen. quòd rumpenti fidem vel iuramẽtum debet fides seruari. & Alex. in l. vt rẽsponsum. in princi. C. de transact.

Adde Cardin. omnino in d. c. peruenit. l. ij. & Soc. plenè in trac. fallen. reg.

reg.cxlix.qui ponit regulam negatiuam, & illam septé limitationibus restringit.& no. Fel. post Abb. in c. ij.col.ij.ver.venio ad secúdam partem.de iureiur.

c ¶ Emptori. Nisi sit factus locupletior.vt ait Dyn.in c.locupletari ver. item in pupillo.suprà eod. P. C.

d ¶ L. qui à quolibet. Adde Dyn. in reg.qui contra iura.in princ.j. eod.

In reg. Delictum.
Argumenta.

1 *Delictum personæ non præiudicat ecclesiæ.*

2 *Tutoris delictum non nocet pupillo.*

3 *Ecclesia & pupillus æquiparantur, & vtrorunque administratores.*

4 *Ecclesia quatenus ex dolo prælati possit obligari.*

5 *Pupillus obligatur ex delicto tutoris quatenus ad eum peruenit.*

6 *Pater quatenus teneatur ex delicto filij.*

7 *Vniuersitas quatenus ex facto priuati teneatur.*

8 *Delictum prælati vel collegij quando in damnum ecclesiæ possit redundare.*

REGVLA LXXVI.

DELICTVM personæ non debet in detrimentum ecclesiæ redundare.

1 ¶ † SI Abbas vel monachus, vel alius clericus delinquat, iniuriam faciendo, vel damnum dando, vel alicuius possessionem violenter occupando, ecclesia non tenetur: quia delictú personæ non debet in dam

2 num ecclesiæ redúdare. † nam qua ratione delictum tutoris non obli

a gat [a] pupillum.ff.de re.iur.l.neque. & de tab. exh.l. pen. eadem ratione delictum clerici vel prælati non de

3 bet ecclesiam obligare, † cùm pu-

b pillus & ecclesia [b] parificentur ex vna parte, & eorum administratores parificentur ex altera parte, vt C.de epis.& cler.l.orphanotrophos. Sed occasione prędictæ parificationis opponitur: quia iure cauetur q pupillus tenetur de dolo tutoris. ff. ne vis fiat ei q in pos. l. j.§.hoc edicto.& de pecul.l.summa. §. si dolo. & de tribu.l.iij §. fi. & de administ. tut.l.fin.Dicendum est, † quòd si ex

4 dolo prælati vel alterius clerici peruenit ad ecclesiam aliquid, eatenus

5 tenetur ecclesia. † sicut tenetur pupillus de eo quod ad se peruenit ex

6 delicto tutoris, vt in l. præalle. † sicut pater ex delicto filij, & dominus ex delicto serui, quatenus ad se peruenit.ff.de vi & vi ar l. j. §. quod ergo adijcitur.& §.si quis tamen. & §.si filius.& de pecu.l.iij.§. ex furti-

7 ua causa † & sicut tenetur vniuersitas quatenus ad se peruenit ex delicto alicuius, qui vniuersitati præest, vt ff.de vi & vi ar.l. si vi me. & de dolo.l. sed & ex dolo. §. sed an in municipes. tunc enim ecclesia non videtur pati dánum, cú de suo non soluat: sed quod ad eum peruenit restituat, & damnum dicitur à patrimonij diminutione.ff.de damno infect.l.iij. ¶ Itē opp.& videtur, quòd delictú personæ debeat in dánú ecclesiæ redundare: quia propter delictum personæ confiscatur nauis ecclesiæ, vt C de sacrosan.eccle.l.iubo

8 mus nullam. † Sed dici solet communiter, quòd delictum commissum

c à prælato [c] & collegio, scilicet cómunicato consilio, redundare posset in damnum ecclesiæ. vt d.l.iubomus. delictum verò prælati tantùm, seu alicuius aut aliquorum de collegio ecclesiæ non præiudicat: & ita loquitur regula.Dyn.

ADDI

ADDITIO.

a ¶Non obligat. Intelligas ſecūdum diſtinctionem Bart. in l.ſi dolo.ff.ſi quis omiſ.cau.teſt.& in l.j.§.ſi procurator.ff.ſi quis ius dic.non obtép. ſupplendo vt illic per Alex. F. C.

b ¶Eccleſia. Adde quòd pupillus, eccleſia,ciuitas,& vniuerſitas æquiparantur, ſecundum gloſſ.in l. ſi præſes.& ibi Doct.C.quomodo & quando iud.& gloſſ.Bald.& Lud.Bolog. in ſecundis interpret.in l.ciuitas.ff. ſi certū pet,& gl.& doct.in l.reſpu. C.ex quibus cauſ. ma.in integ.reſti. & Bart. in l.j.§. ꝗ ſi nemo.ff. quod cuiuſque vniuerſ. nom. de tutore & prælat.vide in ſeq.apoſtil.& Angel. pulchrè in conſi. ccxlv. incip. quia omne datum optimum.

Adde Dyn. ſ.in reg.locupletari.verſi. & idem dici poteſt.

c ¶Prælato.Adde Cyn.Bald.& Salic. in l. meminerint. & in l. ſi quis in tantam.& ibi Bar.C.vnde vi. & Cy. Bart. Bald. Salic.in l. iubemus.C.de ſacroſanct.eccleſ. & Inno. & Abb, in c.j.col.vl.vt lite non cōteſt.Abb. in conſi.xl.col.iij.vol.j.& Bar. in l. aut facta.§.fin.ff.de pœnis.& gloſſ. & Doct.in c.cùm ad ſedem.& Abb. in c.j.de reſtit.ſpol.& gloſſ. & Abb. in c.cùm dilectus.col.iij.de ordine cogni. & aliquid per Felyn.in c.ad apoſtolicam. col. ij. de ſimon. & c. edoceri.col.pe.verſi.etiam in aliis. de reſcript.& per Ambroſ. Opizon. in repet.l. filiusfa.§. diuus Seuerus. col.xliij.cum ſeq.verſ.circa verò ſecundum.ff.de leg.j. & Lud. de Ro. in conſi. cccxlix.col.vlti.Anton. de Bur.in c.j.de dolo & contu.& Bald. in præludiis feud. in fin. & Alex.in conſi.v.col.v.cum ſeq. verſi.v.quæritur. & quòd prælatus æquiparetur tutori vel curatori,vide gl.fi.in c.ex præſentium. & ibi Abb,Sic. de pig. & Abb.in c. cum deputati. in fin.& ibi doct.de iudi.& Inn.in c. cum in officiis. de teſtam. adde hic ampl. Felyn.in c.cùm dilecti.col.ij.de accuſat. & Abb. in d. c. j. de dolo & contum. & Ang.conſi. ccxlj.Incip. omne datum. & Felyn. in c. ad audientiam.in ij.col.iiij. verſi. ſecundo limitatur. de reſcript. & Abb. & Felyn.in c. cùm venerabilis. col. v. verſi.ad intellectum reg. delictum. de except. vbi dicunt, quòd delictum prælati non nocet in iudicialibus & Fely.in c. cùm acceſſiſſent. col.xvj.verſ. & pro intelligentia & c. de conſtit. vbi ponit duos caſus quibus prçlatus tacitè poteſt præiudicare eccleſiæ.& Felyn.in c. accepimus. col.ij.ante fin.verſi. & non ſolùm. de fide inſtrum.

Adde in quantum quçrit. an & quando delictum prælati noceat eccleſiæ. Bald.omnino in l.iubemus nullam. num.4. & quod ibi ſignaui in apoſtil.ad ipſum in verſi. delictum prælati. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in prælud.feud.col.fi. dixi in apoſt. ad Panorm. in c. ſi diligenti. num. 34.in verſic. nocet eccleſiæ. de foro competēti. & in cap.imperatorum. num.3.in verſi.præiudicat eccleſiæ. de iuram.calum.& quid in commiſſo ante prælaturam. vide eundem Panorm. in c. cùm veniſſent. num. 17.in verſi.in vita ſua.& ibi quid in feud.de inſtit.Bal.in c.fi.de c.Cor. & Alexand.conſi. xxij.volum.j. de vniuerſitate quādo teneatur ex delicto vide iſtū in l.ſuper.& quod ibi poſui in apoſtil. in verſic. ſi communicato conſil. ff. quod vi, aut clàm. dixi poſt Iacob. Rebuffi. in l.quinque caſus.num.1.C.de decur. libr.x.melius in additione ad eundem.in rubric.viij.C. de non num. pecun.eod. tit. num. 1. vbi limitaui hanc regulam.dixi etiam in addit. ad Panorm.in c.in cauſis. num.5.in verſi.per ſonum campanæ.de elect. Angelus latè conſil. xlvj. vel clvij.

Franc

Franc.Aret.conf.cliij.& Oldr. conf.lxv. qui de vniuerfitate loquũtur.

In reg. Rationi. Argumenta.

1 *Subſtitutus prout ſuccedit in hæreditate, tenetur pariter & ad legata.*

2 *Hæreditas vocatur honor.*

3 *Legata relicta ab inſtituto cẽſentur repetita in ſubſtituto.*

4 *Conditio adiecta inſtitutioni non trahitur ad ſubſtitutionem.*

5 *Subſtitutus in honore hæreditatis, an ſuccedat in onere legatorum cum conditionibus.*

Legata relicta ab inſtituto an, & quando, eodémque modo debeantur à ſubſtituto.

REGVLA LXXVII.

RATIONI congruit vt ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

¶HÆC regula pertinet ad materiam regulæ præcedentis. ſ. eod. c. qui ſentit. licet enim conuerſo modo loquatur, ad eundem tamen ten
1 dit effectum: †& propriè poni poteſt exemplum in ſubſtituto in ho-
2 nore, id eſt † hæreditate, quæ honor appellatur, vt ff. de leg.præſtand.l. filium.§.ſi legata.& propterea ſuccedit in onere, ſcilicet legatorum:
3 † quæ relicta ab inſtituto vidẽtur legis poteſtate tacitè repetita à ſubſtituto, vt ff.de leg.j.l.licet Impera-
a tor.& de leg.ij.l.ſi Titio[a] & Mæuio. §.Iulian. & l.cum pater. §. ab inſtituto. Sed opponitur & videtur ꝙ ſubſtitutus in honore non ſuccedit
4 in onere: † Iure cauetur, quòd ſi hæredi inſtituto ſub conditione ſimpliciter ſubſtituatur alius, onus conditionis in perſonam inſtituti adiectum, non videtur in perſonã ſubſtituti repetitum. ff. de hæred. inſtit.l. ſub conditione. Sed ibi grauatur in onere conditionis nouæ quę in perſonã inſtituti non erat: & ideo ibi conditio inſtitutionis, non videtur
b repetita in ſubſtitutione[b], vt ff. de leg.j.l.licet. Item oppon. & videtur quòd ſubſtitutus in honore hæreditatis, non ſuccedat in onere legato-
5 rum, vt d.l.licet.de legat.j. † Et ideo diſtingui oportet: quia aut legata repetuntur verbis teſtatoris expreſſis: aut non. Si verbis expreſſis, aut cum eiuſdem diei vel conditionis adiectione, aut ſimpliciter. Si cum eiuſdem diei vel conditionis adiectione, expectatur illa, etiam ſi legatum redderet inutile: vt ff. de legat.j.l.ſi quis à filio.circa princ. Si ſimpliciter, debentur non expectata conditione vel die, quæ in perſonam inſtituti fuerat adiecta, vt d. l.ſi quis à filio.& l.ſi cui.§.ſi à filio. Si verò non repetũtur verbis expreſſis: tunc legis poteſtate tacitè repetita intelligũtur, cum eadem ſemper conditione & die. vt ff. de leg. ij.l. cùm pater. §. ab inſtituto. niſi talis eſſet conditio, quę redderet legatum inutile: vt ff. de verb.oblig.l. Titia. §. idem reſpondi. & de fideicom. liber.l.vlt.& hæc vera ſunt in onere perſonæ non cohærente: in eo enim quod perſonæ cohæret, non ſuccedit qui ſubſtituitur in honore: vt ff. de adimen. leg.l. legatum ſub conditione. & de condit. & demonſtr. l.legatum. & de alim. leg.l.Caio.in princip.

ADDITIO.

a ¶L. ſi Titio. Adde Dynum & quæ ibi dixi in regu. qui ſentit in j. addit.& gloſ.& Doct.Mod.in l.ſecundum naturam.ff. eod.tit. vnde beatus Paulus.2. ad Corinth.1. dicit, ſicut

cut socij passionum estis: sic eritis & consolationum. & beatus Bernardus super Cantic. ait, O bone Iesu quot sunt super terram qui tecum vellent habitare in cœlo: sed pauci sunt qui vellent tecum sociari in pœna & labore. Ideo dicitur Matthęi xxvj. omnes relicto eo fugerūt.

b ¶ Substitutione. Adde quando onus vel conditio apposita in institutione videatur tacitè repetita in substitutione. Bart. in d. l. sub conditione. & ibi Doct. Mod. ff. de hæredib. instit. & Bar. Bald. & Salic. in l. vnica. §. pro secundo. C. de caduc. tollend. & Bart. & Io. de Imol. in l. legatum. ff. de condit. & demonst. & Bart. singulariter. & ibi Alexand. in l. licet Imperator. de leg. j. & gloss. in l. si cui. §. si à filio. & ibi Bart. Alex. ff. de legat. j.

Adde quando quærit an conditio apposita in institutione videatur & c. istum in l. firmio. §. pater. & quod ibi posui in apo. ad ipsum. in versi. non videtur. ff. vt leg. nom. cauea. ponit Ro. sing. dclxviij. incip. scis ꝙ cōditio. & cōsi. cx. & cons. cxxix. Ant. Corf. sing. suis. in ver. clausula. incip. clausula in fi. apposita. Ang. consil. cccxliiij. & vide omnino quod posui in tracta. meo clausularum, in ver. clausula. in princ. & nu. 2. & per totum, & dixi in apostil. ad Bart. consi. xxxix. incip. clausula. reliquit.

In reg. In Argumentum.

Argumenta.

1 *Pater fame compulsus filium vendere potest, aliàs non.*

2 *Sacra, necessitate cogente, alienari possunt.*

3 *Permissa necessitati an possint in argumentum trahi.*

4 *Necessitatis causa permissum trahi potest in consequentiam, vbi non est nominatim prohibitum si subest eadem ratio.*

5 *Rationem eandem habentia eandem merentur iuris dispositionem.*

REGVLA LXXVIII.

IN argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa.

¶ PROPTER necessitatem patris concessum est patri vēdere filium:[a] & ideo non debet in argumentum trahi, vt in alia causa filium vendere liceat. C. de patri. qui fil. distra. l. j. & ij. †Item propter necessitatem permissum est quòd fiat alienatio rei sacræ, scilicet pro redimēdis captiuis. C. de sacrosanc. eccles. l. sancimus. & ideo non debet in argumentum trahi: quæ enim contra ius commune conceduntur, non debēt ad consequentiam trahi. s. eo. quod alicui gratiosè. & ff. eo. l. quod contra. & ff. de leg. & sent. l. quod verò. & l. in iis. & l. ius singulare. †Sed si eadem ratio necessitatis[b] vel maior subest, an ea quæ propter necessitatem recepta sunt licebit in argumentum trahi? videtur quòd non, vt hic, & ff. eod. l. quod contra. & de leg. l. quod verò. Econtrà videtur quòd sic: quia ea quę conueniunt in identitate rationis, non debent separari in constitutione iuris. vt ff. de leg. j. l. si domus. §. cū alicui. & de iniusto test. l. posthumi. §. j. Circa hoc Glossatores iuris ciuilis variant. nam. ff. eo. l. quę propter. determinant quòd in argumentum trahere licet, vbi eadem ratio necessitatis, vel maior subest. sed C. de pat. qui fil. distr. determinant, ꝙ non liceat in argumētum trahere, vbi eadē ratio necessitatis vel maior subest. †Sed credendū est ꝙ quando nominatim non repetitur prohibitū ad consequentiam trahi

trahi, quòd trahere liceat, vbi eadm vel maior causa necessitatis subest, 5 ✝cùm ea quæ conueniunt in identitate rationis, non debeant separari constitutione iuris, vt dictū est: sed lex. ij. de pat. qui fil. distra. restringit concessionem, cùm dicit, in hoc tantummodo casu &c. Et ideo non licet trahere in argumentum: licet similis causa subesse reperiatur: quia reperitur expressa prohibitio in contrarium, vel quæ expressè æquipollet. Contra c hanc distinctionē videtur expressè. C. de decur. l. curiales. lib. x. Sed dic vt. s. eo. c. seq. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Vendere filium. Hoc est verum, si talis filius sit in potestate patris, vt not. Ioan. de Imo. in l. j col. iiij. ff. de vulg. & pup. per l. ij. C. de pat. potest. not. Spec. in titu. de feud. §. ij. versi. quod fallit in filio sacerdotis: quoniam pater etiam propter necessitatem vendere non potest. Ita singu. Host. in c. indecorum. de æta. & qua li. quem ibi sequuntur scrip. refert & sequitur Hippol. de Marsil. sing. cx. incip. pater.

b ¶Necessitatis. Adde hîc not. in reg. quæ à iure communi. s. eod. & Bart. in l. si constante. & Doc. in l. si verò. §. de viro. ff. sol. mat. Cy. Bal. Ang. & Salic. in l. ij. C. de pat. qui fil. distr. & Fely. in c. cum dilecta. col. xxij. ver. fallit. viij. de rescrip. & Cyn. in l. illud. circa. fin. C. de sacros. eccles. & ibi Bart. quando in legibus & statutis exorbitantibus ex regulis generalibus procedatur de similibus ad similia: quia aut (secundum Bal. in l. ij. col. ij. de pat. qui fil. distra.) procedere de similibus ad similia est æquū, & fauorabile. & tunc procedit: vt no. gl. in l. ob æs. C. de præd. min. licet reperiatur expressim à lege prohibitū, secundū Doct. s. alleg. quod est contra Dyn. hîc. aut odiosum: & tunc non proceditur, vt d. l. ij. de pat. qui fil. distr. & ideo in statutis pœnalibus exorbitātibus à iure cōmuni nulla fit extēsio: vt dicit ibi Bal. licet in c. j. §. porrò. col. iiij. ver. deinde no. quę fuit prima causa beneficij amittēdi. dicat contrariū. sed intelligo Bal. quando pœna imponitur respectu alicuius personæ: tunc non fit extensio, vt d. l. ij. & tenet Alex. cons. xxix. col. pen. & fi. & in cons. cix. col. pe. ver. prędictū statutum. & in consi. lxxxv. lib. iiij. de quo vide in l. si quis seruo. C. de fur. & Car. Alex. in c. j. col. ij. xxvij. di. & Abb. in c. cùm dilecta. de cōfir. vtl. vel. inuti. & pulchrè Ant. Cor. in suis sing. in verbo, extensio. in j. & ij. & Ang. Aret. in §. ex maleficiis. col. x. ver. in ea. gl. in fi. Insti. de act. & Ias. in §. sequens. col. ij. & in §. in personam. col. x. in fi. post Io. Fab. & Car. Alex. in d. c. j. §. prædictis. col. j. quæ fuit prima causa. & Ioan. de Imo. & Ro. in d. §. de viro. & Alex. in d. l. si constante. in prin. col. iij. ver. itē; in quantum. & Cy. Bar. & Bal. in l. non dubiū. C. de leg. & Io. And. & Doct. in reg. odia. s. eo. tit. in Mercu. & Salicet. in l. ij. C. de noxa. & plenè per Mathesila. in tract. extensionū. Cùm pater possit vendere filium ex causa necessitatis, vt in iuribus. s. allegatis. fallit in filio presbyteri. secundum Hipp. de Marsil. in suo sing. cj. quod nota.

Adde Ias. in §. ex maleficiis. col. viij. vers. in ead. glo. ibi ad hunc casum. instit. de actio. vbi habes multa præclara dicta in materia extensionis. F. C.

Adde ad fi. huius apostil. quod notaui in addit. præced. in vers. vendere filium. & Io. de Ana. in c. si quis. col. ij. vers. tu adde & c. de furtis. & illud operatur ordo sacer seu clericalis, vt plenissimè posuit idem Hippol. de Marsil. in repet. rubr. de fideius. charta xv.

Contr

c ¶Contra. Quæ sequuntur non extant in antiquo exemplari: nec in metito, cum in c. seq. nullã prorsus huius rei mentionem faciat. F. C.

In reg. Nemo potest.

Argumenta.

1 *Vendens rem aliquam, id iuris transfert solùm, quòd in ea habet.*

2 *Venditio rei fit cum onere suo.*

3 *Bona pupilli an poßint vsucapi.*

4 *Priuilegium competens rei propter personam extinguitur nuntiatione personæ.*

5 *Traditio rei an poßit aliquid trãsferre, quod penes tradentem non fuerit.*

6 *Transferre qui possunt plus iuris quàm habeant.*

REGVLA LXXIX.

NEMO potest plus iuris trãsferre in alium, quàm sibi competere dignoscatur.

1 ¶†SI vendo tibi, & ex causa venditionis trado rem aliquàm, illud iuris quod erat penes me venditorem transit in te emptorem. Vnde si eram directè dominus, directum dominium transfertur in emptorem: si vtiliter, vtile dominium transfertur in emptoré. ff. de act. empt. l. ex empto. in prin. †Item si erat libera penes me venditorem, transibit libera ad emptorem. Item si seruitutem debeat, cum seruitute transibit. Item si erat aliis obligata & poterat à me per hypothecariam auocari, cum
2
a eadem obligatione [a] & possibilitate auocationis transibit: quia res transit cum sua causa: id est cum suis oneribus. ff. de acquir. rer. domin. l. traditio. & de contrahend. empt. l. alienatio. & C. rem alie. geren. l. j. C. sine censu vel reliq. l. ij. Sed opponitur & videtur quòd aliud iuris sit penes tradẽtem, & aliud penes eum
3 cui fit traditio. †Constat enim rem pupilli insusucapibilem esse. ff. de acquirend. rer. dom. l. bonę fidei. & tamen si legitimè vendat alij & tradit, incipit esse vsucapibilis: vt ff.
4 pro empto. l. ij. §. si à pupillo. †Sed dicendum est quòd priuilegium personæ ad quam pertinebat dominium, reddebat eam insusucapibilem. Et ideo persona domini mutata mutatur conditio rei venditæ. vt ff. de acquir. hæred. l. Paulus respondit. (aliàs incip. l. per procuratorem) § j. & de colla. bono. l. j. §. si is qui bona. & de publi. l. licitatio. §. vlti.
5 †Item opponitur, & videtur quòd traditio transferat illud, quod non est penes tradentem. Constat enim, ꝙ si habeo dominiũ rei, cuius non habeo vsumfructum, cum res sua nemini possit seruitutem debere. ff. si vsusfruct. pet. l. vti frui. & de seruitut. vrb. præd. l. in re communi. tamen possum constituere seruitutem vsusfructus. ff. de vsufruct. l. quod nostrum. Sed ibi non transfertur plus: sed per constitutionem variatur tantum species vsusfructus, quia penes me dominum erat causalis, & non erat species seruitutis: penes eum cui constituitur, formalis, & erit
6 species seruitutis. †Fallit autem hęc regula in tutore vel curatore. Item in procuratore, iudice, executore, creditore, in malæ fidei venditore. Item in censitore. Item in flumine. In libertatis datione, & in Imperatore & Augusta: de quibus latè notari solet. ff. de acquir. rer. dom. l. traditio. & de regul. iur. l. nemo plus iuris. & insti. quibus alien. licet. circa prin. [b] & ideo superuacuum foret hic scribere. Dyn.
b

ADDITIO.

a ¶Obligatione. Adde quando obligatio personalis vel realis & hypothecar

thecaria transeat contra quemcunque possessorem, glos. & ibi Bart. in l. ij. ff. de alimen. leg. & Bart. in l. fundus quem. & in l. Caius. ff. de annuis leg. & tex. singul. in l. fin. §. fin. & ibi Alex. in addi. ad Bart. ff. de contrah. empt. & Ang. in §. fi. ver. in glos. pecoris. instit. de seruit. & Bart. in cōs. ccxj. col. ij. versic. circa hypothecariam. & Bald. consil. xxxviij. lib. j. & glos. in Pragma. Sanct. de anna. §. item fuit. in verbo, teneatur.

b ¶ Princip. Adde quando quis plus transfert quàm habeat, Ioan. Fab. Christoph. Porc. & Ias. in additio. Ang. in §. j. instit. quib mod. alie. licet. & Ioan. And. hîc, & Doct. Mod. Adde Deci. in d. l. nemo. ff. eo. qui contendit istam reg. indistinctè procedere, & subtiliter respondet ad casus hîc per Dyn. exceptos.

In regula, In toto.

Argumenta.

1 *Absolutus à petitione totius fundi, absoluitur à qualibet eius parte.*

2 *Absolutus ab actu non est absolutus ab itinere, & econuerso.*

3 *Actu legato non potest iter adimi.*

4 *Iter bifariam sumi potest.*

REG. LXXX.

a IN toto[a] partem non est dubium contineri.

¶ De materia huius regu. tractatum est, s. eod. c. plus. sed nihilominus ex abundanti dicendū est, 1 † quòd qui absoluitur à petitione totius fundi, intelligitur absolutus à qualibet eius parte, cùm in toto pars contineatur[b]. ff. de except. rei iudic. l. si quis cum totum. Quòd autem regula falsa sit, potest ostendi: quia iure cauetur, quòd in actu continueatur iter. ff. de seruit. rustic. prędior. l. j. §. 2 actus. & instit. de seruit. §. actus. † & tamen qui absoluitur ab actu nō videtur absolutus ab itinere, quod est pars actus, nec econtra: vt ff. de except. rei iud. l. si mater. §. si quis iter. 3 & ibi not. † Item iure cauetur quòd si testator legat actum, & postea adimat iter, ademptio est inutilis: quia non videtur ademisse totum, vel partem eius quod legauit. ff. de adim. leg. l. j. ergo patet quòd in toto non continetur pars. Dicendum c est, quòd iter[c] dupliciter sumitur. nam vno modo pro distincta specie seruitutis, & sic eo modo sumpta nō est pars actus: imò species seruitutis actui opposita, & coæquæua, vt ff. si seruit. vendi. l. loci corpus. §. j. & d. l. j. de adimen. lega. Alio modo sumitur iter pro commoditate eundi, & hoc modo sumptum habet se ad actum, sicut pars ad totum: quia est pars subiectiua ad actum, & actus est totum potestate ad iter, quia sui potestate iter comprehendit, & in hac significatione sumitur. ff. de seruit. rust. præd. l. j. §. actus. & de verb. oblig. l. qui vsumfructū. & de nouat. l. si pupillus. §. vlt. Dynus.

ADDITIO.

a ¶ In toto. Adde Deci. in l. in toto. ff. eod. vbi distinguit totum quoddam esse integrale, vt domus: quoddam vniuersale, vt genus, cuius partes dicuntur subiectiuæ, & in vtroque ait reg. procedere quo ad commoditatem. F. C.

b ¶ Contineatur. Adde quòd aliquando appellatione partis venit totum, vt not. Bart. in l. plures. ff. de dam. infect. & Alex. in l. ij. C. de hæred. instit. quod an & quando sit verum. vide quod not. plenè in l. vxori. in apostil. in versic. totum contineatur. & ibi etiam glos. & Bart. ff. de leg. iij. & de his vide Ant. Corse. singul. suis. in versi. pars, incip. licet appellatione partis.

c ¶ Iter. Adde quando iter sit pars

actus, Bart. in l. j. & ij. ff. de adi. leg. qui sequitur Dy. hîc, licet de eo non faciat mentionem.

In regula, In generali. Argumenta.

1 *Vicarius episcopi beneficia non confert sine mandato speciali.*

2 *Filius donare nequit, cui libera administratio concessa est.*

3 *Filius cui concessa est peculij administratio libera, in fraudem creditorum alienare non potest.*

4 *Generalis enuntiatio idem operatur quo ad omnes species quod specialis in certa specie.*

5 *Concessio generalis non pertinet ad ea quæ quis in specie nõ concederet.*

REG. LXXXI.

IN generali concessione non veniunt ea, quæ quis nõ esset verisimiliter in specie concessurus.

1 ¶ † EXEMPLVM poni potest in generali vicario episcopi, qui conferre non potest beneficia, nisi super hoc mandatũ habeat specia-
a le[a], vt suprà de offi. vicar. c. cùm in generali concessione. Ratio autem est: quia nõ est verisimile, quòd episcopus foret specialiter concessurus beneficiorum collationem, & hæc eadem generalitas cõfirmatur ¶ de pœn. & remiss. c. ij. & de iureiur. c. j. & de procur. c. qui ad agendum. lib.
2 vj. † Item patet exemplum: quia iure cauetur, quòd si pater concedat filio generalem & liberam administrationem peculij non videtur concedere quòd donet, cùm non sit verisimile quòd foret specialiter donare concessurus. ff. de donat. l. fi-
b liusfamilias [b]. Item † si pater con-
3 cedit filio liberam administrationem peculij, non videtur concedere quòd alienet in fraudem creditorum: quia nõ est verisimile quòd illud fuisset specialiter concessurus si donaret. vt ff. quæ in fraud. cred. l. si pater filio. Item si dominus concedat seruo suo administrationem peculij. committere nõ videtur generaliter ea quæ nõ erat specialiter concessurus. ff. de pecul. l. qui peculij. Sed opponitur & videtur, quòd omnia deducantur in generali con-
c cessione[c], cùm † illud operetur ge-
4 nerale quantum ad omnia, quod speciale operatur in qualibet specie, vt ff. de administr. tut. l. si duo. & de leg. iij. l. si chorus. in prin. de vsu & habit. l. si ita. & C. de quadrien. præscript. l. ij. & de præscript. xxx.
5 annorũ. l. omnes. † Sed illud in his, quæ verisimiliter erat in specie concessurus: ad alia verò non trahitur
d concessio generalis[d], quia derogatur ei per præsumptionem contrariam: vt in hoc cap. & in legibus suprà allegatis. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Speciale. Adde an vicarius episcopi sine mandato speciali possit conferre beneficium, Dy. in regu. beneficium. & quæ ibi dixi, & per Doct. hîc, & Ioan. Andr. & Gemin. in d. c. cum in generali. hîc alleg. & Abb. in c. ex frequentibus. & c. ex authoritate. de instit. & in consi. lxxxviij. vol. j. & quę not. Fely. in c. quoniam. col. ij. vt lite non contest. §. j. quod si vicarius episcopi ex speciali mandato, cùm ignoret alium vicarium fuisse creatum contulit vnum beneficiũ, an valeat collatio. vide Rom. singul. cccccccl. incip. tu scis quòd fundatores.

b ¶ L. Filiusfamilias. Adde ibi Bart. & Alex. in j. addit. & Ioan. Andr. in c. cùm in generali. ¶. de offic. vic. eod. lib. Bart. Bald. & Alex. in l. contra iuris. §. fi. de pact.

Conc

c ¶Concessione. Idem dicit in c. generi. nu. 10. s. eod.

d ¶ Generalis. Adde an in generali obligatione veniat id quod specialiter non erat obligaturus, Bart. & Bal. in l. j. ff. quæ res pign. oblig. pos. & quæ not. Bart. & ibi Alex. in addi. in l. generali. §. vxori. ff. de vsufru. leg. & Alex. in addit. ad Bart. in l. obligatione. ff. de pig. & Lud. Rom. in suis sing. fol. 4. col. iij. vers. volo. & Bald. in l. certi. C. locati. & Bart. sing. in l. si is qui ducenta §. vtrum. col. vlt. ff. de rebus dubiis.

Dum alleg. Rom. singul. suis. fol. 64. incip. volo. dic quòd est sing. cxxxviij. quod incip. volo vnum dicere, sed melius facit sing. eiusdem, nu. 607. quod incipit, accipio à te pecuniam mutuo. & plenius Gerard. de Petra sancta. sing. xxxv. vbi dicit quòd in obligatione generali non venit res alteri hypothecata, licet postea redimatur.

In reg. Qui contra iura.

Argumenta.

1 *Emens à pupillo sine tutoris authoritate censetur in mala fide.*

2 *Emens à prælato bona ecclesiæ citra debitam solennitatem, malæ fidei præsumitur.*

3 *Emens ascriptitiũ sine gleba, mercatur contra iura.*

4 *Emens contra prohibitionem iuris, quando sit in mala fide.*

5 *Bona fides semper præsumitur, nisi mala adesse probetur.*

6 *Ignorantia in quibus casibus præsumatur.*

REG. LXXXII.

QVi contra iura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere.

1 ¶ † Qui emit à pupillo sciens illum pupillũ esse, sine tutoris authoritate, præsumitur malæ fidei: quia contra iura mercatur: & ideo non præscribit. C. de author. præst. l. cum qui. & de vsucap. pro empt. l. vlt. & ff. de contrahen. empr. l. qui à quolibet.
2 † Item qui emit à prælato bona ecclesiæ, non seruata solennitate quæ
a de iure seruari debet[a], vt c. sine except. xij. q. ij. & C. de sacros. eccles. authen. hoc ius porrectũ. contra iura mercatur: & ideò non præsumi-
3 tur habere bonam fidem. † Item qui emit ascriptitium sine gleba contra legum interdicta mercatur: quia nullus ambigit eum malæfidei possessorem, & ideò nullo tẽporis spatio præscribit. C. de agric. & censit. l. queadmodum. in fi. & s. eo. c. pos-
4 sessor. ratio autem est: † quia aut emptor sciebat prohibitionem iuris, aut ignorabat. Si sciebat, planũ est: quia mala fides apertè concluditur in ipso. Si ignorabat, est malæ fidei præsumptione iuris, cùm in iu-
b re errauerit[b]. ff. de vsucap. l. si fur.
5 † Sed opp. quia semper præsumitur bona fides si abesse nõ probetur. C.
c de præscr. long. temp. l. pen.[c] arg. ff. de fideicom. lib. l. si eum. §. ex iusta. & de admini. tut. l. hoc autem. & de prob. l. verius. & de leg. ij. l. cùm ita
6 legatur. §. species. † Sed dicendũ est, ꝙ aut allegatur ignorãtia facti, aut iuris. Si facti, tunc præsumitur bona fides: quia iuris præsumptio allegationi nõ resistit: vt s. eo. c. præsumitur. & in l. præalleg. Sed si allegatur ignorantia iuris: tunc præsumitur mala fides, vt hic: quia præsumptio
d iuris allegationi resistit[d], vt s. eo. c. ignorantia. & ff. pro empt. l. ij. §. si à pupillo. & §. si à furioso. & C de legi. l. leges sacratissimæ. & de iur. & facti ignor. l. constitutiones. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Debet. Ad hoc, ꝙ contrahens non

adhibitis solennibus iuris præsumatur in mala fide, vide quæ annotaui s. in c. possessor. circa prin. & omnino Tho. Grammat. decis. lxxix. vbi propriè loquitur in contrahente cũ prælato prout Dy. hîc. F. C.

b ¶ Errauerit. Adde & not. q vbicũq; quis emit rem vendi prohibitam ratione personæ vel rei etiã ignoranter, emens præsumitur scire quo ad hoc, vt non vsucapiat, de quo per Bart. & Ioã. de Plat. in d. l. quemadmodum. in fi. & Io. And. hîc. & seq. Cy. in l. fi. C. de vsucap. pro empt.

c ¶ L. pen. Adde Cy. Bart. Bald. & Salyc. in d. l. pen. quando præsumatur bona fides. & Ang. Ioan. Fab. Christoph. Porc. & ibi Ias. in addi. instit. de vsuc. in prin. & Bart. in l. fi. C. vnde vi. & hîc per Moder. & vide not. Dy. & quæ ibi dixi in reg. possessor. in j. & ij. addit. & Bart. in l. Celsus. col. pen. ff. de vsu. & Alex. cõs. xxxv. col. iiij. vers. & ideò secundum. vol. iiij. & pulchrè Ang. insti. de rer. diui. §. si quis à nõ domino. col. j. & Abb. in cõs. cij. col. j. lib. j. & in cons. liiij. vol. ij. Card. in cle. quod circa. q. vij. in fi. de elect. Gemi. in c. abbate sanè. post gl. in ver. dominij. vel quasi s. de re iud. lib. vj. Oldr. cons. ccxlij. & Alex. cons. ccxcix. vol. iij. & omnino Cepol. in tit. de ser. vrb. c. xx.

d ¶ Resistit. Quæ quidem præsumptio non tollitur, nec iuramento secundum gl. in c. proposuisti. lxxxij. dist.

In reg. Bona fides. Arg.

1 *Exactum semel an & quãdo iterũ licitè exigatur. & nu. 3. & seq.*

2 *Legatum sub conditione si ea pendente exactum fuerit non poterit eadem eueniente iterum exigi.*

3 *Rei vendicatione agi potest contra possessorem, licet soluerit æstimationem qui dolo desijt possidere,*

4 *Exactio vnius quando non impediatur per exactionem alterius. & num. 5.*

REG. LXXXIII.

BOna fides non patitur, vt semel exactum iterum exigatur.

1 ¶ † Hoc intelligendum [a] est, q non
exigatur, scilicet ab eodem, vel ab
eo qui ab exacto causam habet, vel
contra exactũ est habiturus regressum: sed à diuersis prorsus potest bis
idem exigi, vt patebit in solutione
contrariorũ. Exemplum autẽ poni
2 potest sic. † Si testator legat mihi
centum sub cõditione, & pendente conditione egi cõtra hæredem interdicto de tab. exhib. & quia nõ exhibuit condẽnatus fuit ad interesse meum, id est ad solutionẽ legati: & postea existẽte cõditione volo agere ex testamento, & iterũ peto legatum, non sum audiendus: quia bona fides nõ patitur &c. vt hîc, & ff. eod. l. bona fides. & de tab. exhib. l. locũ. § condemnatio. Sed opp. & vidẽtur q semel exactum iterum exiga-
3 tur, † quia si egi cõtra eum qui dolo
desiit possidere, & consecutus sum æstimationem, nihilominus possum agere cõtra possessorem ad rem, vt ff. de peti. hæred. l. etiã. §. item si quis dolo. & de sol. l. Stichũ. §. dolo. Sed dicunt, aut petitur ab eodem à quo fuit exactũ, aut ab alio. Si ab eodẽ, locũ habet regula. Si ab alio, locum habent cõtraria, vt probari videtur in d. l. locum. § condẽnatio. Sed hæc solutio nõ est sufficiẽs: quia iure cauetur; q semel exactum, nõ possum iterum exigere etiam ab alio: vt ff. si famil. fur. fecis. dicatur. l. quoties. & de rebus eorũ qui sunt sub tutel. l. illicitẽ. & de re iudic. l. si quis do-
4 lo. §. si quis creditorem. † & ideò vi-
detur dicendum, quòd si peto ab eodem,

dem, nõ audior: sed si peto ab alio, si quidem non est habiturus regressum cõtra exactũ, tũc audior, vt d. l. etiam. §. itẽ si quis, & l. Stichũ. §. do-
b lo, & l. locũ. §. condemnatio [b], aliàs
1 locũ habent cõtraria. †Item opp. & videtur quod etiã ab eodẽ possit iterum exigi, vt ff. de nouat. l. fundum Cornel. Sed ibi erant obligationes diuersæ, & ex diuersis contractibus originem sumentes. Et ideò exactio vnius nõ impeditur per exactionem alterius: nisi quando omnes causæ
c essent lucratiuæ [c]: tunc enim exactione facta ex vna impediretur exactio ex altera: vt ff. de act. & obl. l. omnes. & de leg. ij. l. Mæuius. §. duorum. præterea in l. fundũ. vna obligatio cõtracta erat super fundo: alia super æstimatione fundi. vnde cùm non super eodem, sed super diuersis procedat duplex exactio, sequitur quod ad regulam non pertinet. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ Intelligendũ. Adde quod reg. ista locum habet etiã in delictis vel quasi, vt tradit Deci. in l. bona fides. ff. eo. vbi videndum est pro ornatu huius reg. & eorũ quæ hîc ait. Dyn.

b ¶ §. Cõdemnatio. Adde Bart. qui sequitur Dy. hîc, in l. locũ. §. condemnatio, ff. de tab. exhib. & in l. planè. §. si eadem res. & ibi Bald. & Mod. ff. de leg. j. & Bart. in l. ij. §. Mela. ff. de dot. præleg. Ioan. Andr. Philip. Franc. & Moder. hîc.

c ¶ Lucratiuæ. Adde quando vna res possit solui ex duabus causis lucratiuis, Bart. in l. si quis duos. ff. de sol. & Paul. de Cast. in l. Mæuius. §. duorum, ff. de leg. ij. & Cepol. in cautel. xj. incip. si quis habet.

In reg. Cum quid vna via. Argumenta.

1 *Pater vt pater administrare prohibitus, non poterit idem vt curator.*
2 *Succedere qui nequit iure ciuili, alia via nõ debet admitti, & nu. 4.*
3 *Filium emancipationẽ petere nequit actione ex testamento, sed officio iudicis.*
5 *Filius per vnde liberi exclusus, per vnde legitimi est admittendus.*
6 *Succedere potest ab intestato, qui repudiauit ex testamento.*

REG. LXXXIIII.

Cum quid vna via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.

¶ Istius reg. exemplum propriè ponitur. s. de cler. coniug. c. j. lib. vj. poni etiã potest sicut cauetur. ff. de tut. & curat. dat. ab his. l. scire oportet. §.
1 si mater, † nam si pater prohibetur administrare tanquã pater, nec poterit, nec debebit administrare tanquam curator: vt non aliã via quod
2 noluit testatrix faciat. Item † qui prohibetur ad successionem vocari de iure ciuili, nõ admittitur per aliã viam, id est de iure prætorio. ff. de bon. pos. contra tab. l. iij. §. liberi. & l. si post mortem. §. exhæredati. Sed opp. & videtur quod emancipatus, qui prohibetur succedere de iure ciuili, vocatur de iure prætorio. ff. de bon. possess. l. sed cũ patrono. §. bonorum.
3 Item † si legatum relinquitur patri, & rogatur filiũ emancipare: licet filius prohibeatur emancipationẽ petere vna via, id est iure actionis ex testamẽto: tamen admittitur alia, id est per officiũ iudicis, vt ff. de cond.
a & demonst. l. si cui [a]. Item † si ali-
4 cui duplici iure deferatur hæreditas, licet vno iure succedere prohibeatur, nihilominus admittitur alio, vt ff. de reg. iur. l. quoties duplici. & C. de iure deliber. l. suum hæredem.
5 Item † filius [b] exclusus ab vnde li-
b beri, vocatur per vnde legitimi, &

exclusus ab vnde legitimi vocatur per vnde cognati.ff.de success.edic. 6 l.j.§.sed videndum. † ¶Item repudians ex testamento, succedere potest ab intestato, si erat de numero eorum qui vocantur ab intestato, vt ff.de acqui.hær.l.nec is.§.j.per quæ omnia videtur concludi posse regulã esse falsam. Sed dici potest, quòd regula locum habet vbi ius resistit in odium prohibiti: sed vbi assistit propter alium contingentem defectum, habent locum contraria.

ADDITIO.

a ¶L.si cui. Adde, quòd emancipatus olim de iure ciuili non succedebat: sed de iure prætorio. Cyn. Bar. Bald. Saly. Signor. de Homed. in l. qui se patris. ff. vnde liberi. & Ang. Are. in §. emancipatos. & ibi Io. Fab. inst. de exhære. lib. sed hodie emancipatus succedit ad similitudinem sui, vt tenet Bar. in l.j §. si filius. in fi. ff. de legi. hære. & an sublata sit differentia emancipationis & patriæ potestatis, vide per Bar. in l. si emancipati. circa finem. & ibi Doct. C. de collat. & maximè Lud. Bolo. in suis secundis interpre. Ratio autem assignatur per Bal. in auth. in successione. nu. iij. C. de suis & leg. & an tollat emancipatio agnationem, vide Ang. in §. fin. instit. de legit. agna. succ. gl. in l. qui se patris. C. vnde leg. & Bar. in l. j. §. domini. & l. ij. ff. ad Sillan. & ibi tangitur materia de qua hîc agitur.

b ¶Filius. Adde Bar. in d. l. si cui. de condi. & demon. quando pater cogatur emancipare filium. & gl. Bar. & Alex. in l. cogi. §. si pater. ff. ad Trebel. & Bar. in l. huiusta. §. secundum vulgarem. ff. de leg. j. & ibi Bald. & Ang. Aret. in §. fi. & ibi Ias. in addit. ad Christo. Por. instit. quibus mod. ius pat. pot. solui. & Bar. in l. quidam cum filium. ff. de ver. obli. & Bal. & Alex. in l. senilũ. C. qui testa. fac. pos. Adde an & quando pater inuitus filiũ emancipare cogatur, Io. de Imo. post Bar. in d. l. quidam cum filium. & Alex. omnino in l. vtrum. eo. tit. & l. non potest. de adop. & Pau. de Cas. consi. lxj. Et an filius cogatur consentire emancipationi, not. Bal. post Barto. in l. vt liberis. C. de collat. & l. quamuis. C. de fideicom. & Imo. & Alex. vbi suprà proximè.

In reg. Contractus.
Argumenta.

1 *Depositum & precarium naturaliter recipiunt solum dolum & latam culpam.*

2 *Dolus, lata culpa & leuis debentur in contractibus gratia vtriusque celebratis.*

3 *Procurator tenetur etiam ob culpam leuissimam.*

4 *Commodatarius quando prastet culpam leuissimam.*

5 *Casus fortuitus in quibus praestetur contractibus.*

6 *Mutuũ accipiens tenetur de casu.*

7 *Debitor generis non liberatur ob casum fortuitum.*

8 *Deponens conuenire potest vt depositarius de leui & leuissima culpa teneatur.*

9 *Pactum quòd quis, præter naturam contractus, teneatur de culpa leuissima valet.*

10 *Pactum, quo culpa remittitur quæ alióqui ex natura contractus præstatur, valet.*

11 *Pactum an valeat quòd quis teneatur de casu extra naturam contractus.*

12 *Casus fortuitus obligat absque pacto eum, cuius culpa euenit.*

Pactum

13 *Pactum generale circa casus for-*
tuitos non operatur: sed speciale sic.
14 *Clausula generalis super casibus*
fortuitis, post quosdam specialiter
expressos, operatur in omnibus etiã
non enumeratis.
15 *Pactum de dolo non prastando an*
sit validum.

REGVLA LXXXV.

CОntractus ex cõuẽtione le
gẽ accipere dignoscũtur.

1 †DE natura, quorundã contractuũ
est ꝙ debeatur tantum dolus & lata
a culpa, [a] vt in deposito & precario:
in deposito, ideo quia eius reuoca-
tio dependet à voluntate deponẽtis
b tãtùm: in precario.[b] ideo quia eius
reuocatio pendet ex libera volunta
te cõcedentis solùm, vt ff.dep.l.j.§.
vlt.l.quod Nerua. & de preca.l.j.&
l.quæsitũ.§.illud.& l.cum precario.
2 † Item de natura quorũdã est ꝙ de-
beatur dolus, lata culpa, & leuis: vt
in omnibus contractibus, qui cele-
brãtur gratia vtriusque: & in quibus
non licet vni altero inuito à cõtra-
ctu discedere: vt in emptione, vendi
c tione, locatione, conductione,[c] do-
d tis datione, societate,[d] & similibus,
vt ff. de leg.j. l. si seruus legatus. §.
cùm quid.& cõmoda.l.si vt certo.§.
nunc videndũ.& de reg.iur.l.cõtra-
3 ctus.† Quidam verò sunt in quibus
debetur de natura cõtractus culpa
leuissima: vt in mandato propter ta-
citam assertionem industriæ susci-
pientis mandatum, cùm procurator
propter solam industriam eligatur:
4 vt C.mand.l.à procurat. † & in cõ-
modato concesso gratia cõmodata
rij tantũ, quia tenetur de culpa leuis
sima, vt d.l.si vt certo.§. cõmodatũ.
5 † Casus [e] autem fortuitus, de natu-
e ra nullius contractus ex quo debe-
tur species certa, præstatur, vt d.l.cõ-
6 tractus.in fi. † in cõtractu autẽ mu-
tui tenetur de casu, nõ propter natu-
rã cõtractus: nam celebratur gratia
vtriusque. sed propter naturã debiti.
7 † est enim in genere debitũ quod pe
f rire [f] nõ potest. C. si cer.pet.l.incẽ-
diũ.& ff.de act.& obl.l.j.§.is quoq;
& ad leg.Fal.l.in ratione.ij.§.incer-
8 tæ autẽ. † Si ergo in cõtractu deposi-
ti, in quo de natura cõtractus debe-
tur dolus & lata culpa, cõueniat in-
ter deponẽtẽ & depositariũ, ꝙ depo
sitarius teneatur de leui culpa & le-
9 uissima, pactũ valet. † Itẽ si in cõtra
ctu in quo debetur leuis, cõueniat ꝙ
debeatur leuissima, pactũ valet: quia
cõtractus ex conuẽtione legẽ acci-
piũt. ff.deposi.l.j.§. si cõueniat. & §.
10 sæpe euenit. † Itẽ econtrà, si in con
tractu in quo debetur dolus & lata
culpa ac leuis, cõueniat vt præstetur
dolus tãtùm, conuentio valet, vt d.l.
cõtractus. nisi in dote, vt ff.de pact.
11 dot.l.cõueniti.& l.Põp. ¶ † An autẽ
valet pactũ, ꝙ aliquis de casu tenea
12 tur extra naturã cõtractus? † Dicen-
dum est ꝙ si culpa deprehẽdi potest
quæ videatur præcedere casum vel
mixta cũ casu, ꝙ pactũ habeat effe-
g ctũ, quia tenetur etiã sine pacto. [g]
ff.de act.& obli.l.j.§.is verò. & cõ-
moda. l. in rebus. §. quod autẽ. j.&
ar.ff.de dãno infect.l.fluminũ.§.idẽ
Seruius & §. idẽ ait.& §.item apud.
13 † Sed vbi culpa deprehẽdi non po-
test: tunc communiter dicitur ꝙ pa-
ctũ generale nihil operatur: specia-
14 le verò effectũ habet. † Item si qui-
dã casus specialiter exprimuntur, &
generalis subiicitur clausula, valet
pactum. & extenditur ad omnes ca-
sus in conuentione non expressos.
h Plenè determinari solet [h] ff. si quis
cautio. l. sed si quis. §. quæsitum. &
est arg. suprà hoc lib. de procurat.
15 c. qui ad agendum. ¶ † Quæri au-
tem solet, an pactũ quòd dolus non
præstetur, valeat de iure, vel non,

& responsio plana est: quia expressum pactum de dolo futuro i remittendo, inutile est: tacitum tamen valet. ff. de pact. l. si vnus. §. illud. & l. iurisgentium. §. sed & si quis. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Culpa. Pro intelligentia eorũ quę hic traduntur, vide gl. auream in §. prætereà. super verb. debet. Institu. quibus mod. re cõtrahit. oblig. quæ explicat omnes species culpæ, item & quid sit casus fortuitus. F. C.

b ¶Precario. De differentia precarij & commodati vltra glos. in l. ff. de precar. vide Ias. in §. sequẽs. col. iiij. versicu. sequitur in text. Institu. de actio. F. C.

c ¶Cõductione. Adde an conductor teneatur ob domum combustam. Thom. Grammatic. decis. iij. F. C.

d ¶Societate. Adde quòd Dyn. hic ponit ea quæ dicunt text. & gl. in l. contractus. ff. eo. tit. de quo vide ibi per Doct. Mod. & Bar. in rep. l. quod Nerua. ff. depos. & ibi Alex. in addi & Bal. in l. quæ fortuitis. col. pen. & fi. C. de pigno. act. & Bal. & Mod. in l. si constãte. §. si maritus. ff. sol. mat. & gl. Io. And. Abb. & And. Barbar. in c. vnico. de commod. & Ioã. Fab. in §. item is cui. Inst. quib. mod. contrah. oblig.

e ¶Casus. Casum fortuitum diffinit Iurisconsultus in l. ij. §. si eo tempore. ff. de admi. re. ad ciui. pertin. & an furtum annumeretur inter casus fortuitos disputat egregiè Ias. in §. sed istæ. col. viij. versi. non omitto tamen. Insti. de actio. F. C.

f ¶Perire. Adde quãdo & quomodo genus perire non possit. Cyn. Bart. Bald. Salic. Moder. in l. incendium. C. si cer. pet. & Alex. & Doct. in l. in ratione. §. Incertæ autem. ff. ad l. Fal. & Bar. Paul. de Cast. Fulg. & Raph. i & vtrunque Imol. in l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig.

g ¶Pacto. Adde Dyn. suprà in reg. peccatum. nu. 15. & gl. in l. si vt certo. §. sed interdum. super ver. in homine. ff. commod. F. C.

h ¶Solet. Adde an casui fortuito possit renuntiari, hoc est, an valeat exceptio casus fortuiti licet aliàs non teneretur. Cy. Bar. Bal. & Saly. in l. j. C. commod. & Bar. Bal. Pau. de Cast. & Alex. in l. iij. & si quis. §. quæsitũ. ff. si quis caut. Ioan. And. & Abb. in c. vnico. col. pen. de commoda. & amplè Fel. in c. sedes. colũ. ij. versic. clausula. de rescr. & Alex. in consi. xxviij. col. v. vers. capio secundum dubium. lib. j. quod consi. reperitur in ij. vol consi. xxxj. & Spec. tit. de locat. §. iam dicendum. & ibi Io. And. in addi. vers. j. de hoc satis. & Pet. de Ferra. in forma libelli quo agitur ad facti præsta. in gl. inuestiuit. &c. & in decis. Parl. Delphi. ccclxvij. & in supradictis locis reperies quãdo clausula generalis subsequens post speciales casus expressos operetur, vt renuntiatio generalis trahatur etiam ad alia remedia competentia saltem non maiora expressis. & in c. qui ad agendum. suprà eo. de procurat. & in cle. non potest. de procu. & Alex. con. xlij. col. vj. ver. ix. lib. j. Adde an renuntiatio casus fortuiti valeat, & an hoc casu comprehendat casum qui venit culpa aduersarij. Rom. singu. ccccxxxix. incip. tu habes casum. quid si res sibi fuerit data æstimata? vide Bald. in l. j. q. ij. C. cõmo. vbi de hoc omnino & in l. si pascenda. num. 7. ver. quærit hic Petrus. C. de pact. & ad secundã partem apost. vide Ant. Corse. sing. suis. in versi. statutum. incip. no. vnum dictum. & dixi in trac. meo regularũ. in versi. regula generalis. versic. xv. & præceden.

i ¶Futuro. Adde an dolus futurus vel præteritus possit in contractibus vel vltimis voluntatibus remitti. Bart. in l. si vnus. §. illud. & ibi Bald. Angel.

gel.& Alex.ff.de pact.& Barto.in l. Aurelio. §. Caius. ff.de libe. leg.& Cyn.& Bald. Saly. Paul. de Cast.& Alexan.in l.ij.C. de transa.& Alex. in l. sub pretextu. col.vlt.eod.tit. & Bald.in l. cùm necessitatem.C.de fideicommis.& Alex.consi.clvij.col. ij.versi.nec etiam.lib.j. & in consil. clxiiij.col.ij.in princip.vol.v.& decis. Parlam. Gratianopol. Delphin. quæst.dxv.

Adde Deci.in l.contractus. nume.37. cum seq.ff.eod.

In reg. Damnum. Argumenta.

1 *Procurator sua culpa damnatus, si pœnam soluat, sibi imputare debet.*

2 *Procurator vel negotiorum gestor indebitum soluens, sibi imputet.*

3 *Socius ob delictũ suum ad pœnam damnatus, sibi & non societati imputabit.*

4 *Damnum quod quis sua culpa sentit, quando alij imputare possit.*

REGVLA LXXXVI.

DAMNVM quod quis sua culpa sentit, sibi debet non aliis imputare.

1 ¶ † SI procurator sua culpa condemnatur, & pœnam soluat, debet sibi imputare, non autem domino cuius est procurator. ff. de procur.l. qui proprio.§.procurator.versi.pœ-

2 nam. † Item si procurator vel gestor negotiorum indebitum soluit, sibi imputare debet, non autem domino, cuius administrationem ge-

a rebat, vt ff. de nego. gest. l. si quis [a]

3 negotia. † Item si vnus sociorũ condemnatus fuerit propter delictum suum, non poterit pœnam propter delictum solutam societati impu-

b tare. quia propter culpam suam [b] sibi potius imputari debuit, quàm alij.ff.pro socio.l.cũ duobus. aliàs incip. l. si fratres.§. vlti. & l.sequen.

c Et ad istius [c] regulæ generalis confirmationem accedit.ff. rem ratam haberi.l.si sine.§.cum autem.de instit.l.sed & si quis.§. pupillus. & famil.ercisc.l.inter cohæredes. §. qui ex facto. ¶ Sed opponitur, & videtur

4 † quòd quis possit imputare alij dã num quòd sua culpa sentit.ff. pro socio.l.si igitur. Sed dicendũ est, quòd aut alij potest imputari culpa participationis causæ propter quã damnum incurritur, aut nõ potest imputari: si potest imputari, tunc habet locum quod dicitur in d.l.si igitur. in fi. Si non potest imputari, tunc procedit quod continetur in regula, & ll.supradictis. Dyn.

ADDITIO.

a ¶ L.si quis. Adde Bar.& Bald. in l.si quis negotia. hîc alle.& in l.si neg. eod.tit.& Io.And. Philip. Franc. & Moder.hîc.

b ¶ Culpam suam. Adde de qua culpa teneatur socius socio. Alex.in consi. xlvij.col.j.& iiij. col.j. & in consil. cij.col.j.lib. ij. & de qua culpa teneatur procurator, in d.consi.xlvij. in princ.& Deci. in d.l. contractus. num.xxj. & de qua negotiorum gestor.ibid.nu.xxxiij.

c ¶ Et ad istius. Adde quod per hanc regu. dicit Alber in l. quod quis ex culpa.ff.eod. quòd si extet statutum quòd victus condemnetur in expensis victori, non est condemnandus in iis, quas ob suam contumaciam fecisse dicentur. F. C.

Adde ad princ huius apost.Bal.in l. si vt certo. & ibi Docto. §. nunc videndum.ff.commo. Bar.in l.si duo. ff.si quis cau.& in l.si do communi. & ibi Flor.ff.si serui. vend. & Bald. consil.xxxij.incip.in Christi nomine, amen.proponitur quosdam mer

S 5

catores. & omnino Angel. de Perusio, in tractat. de societate. paulò post princi.

In reg. Infamibus.

Argumenta.

1 *Infamia duplex, iuris & facti, & qua sit infamia iuris.*
2 *Infamia facti qua dicatur, & qualiter contingat.*
3 *Condictio furtiua non infamat.*
4 *Interdictum vnde vi etsi non infamat iure, existimationem tamen grauat.*
5 *Filius qui in patris testamento increpatur, in existimatione grauatur.*
6 *Verba iudicis iniuriosa lædunt famam apud bonos viros.*
7 *Turpitudo vitæ afficit infamia facti.*
8 *Infames, in dignitatibus cum viris integris non debent communicare.*
9 *Infamia nedum impedit, sed & remouet à dignitate.*
10 *Infamia sola delatione citrà sententiam non irrogatur.*
11 *Infamis an possit esse arbiter.*
12 *Arbitrum esse non est dignitas.*
13 *Arbitri non dicuntur habere iurisdictionem.*
14 *Procurator esse potest in iudicio quis licet infamis.*
15 *Procuratoris officium vile est & infame.*

REGVLA LXXXVII.

INFAMIBVS portæ non pateant dignitatum.

1 ¶ † INFAMIA reperitur duplex, a vna iuris, & altera facti. Infamia iuris appellatur illa, quæ irrogatur per sententiam in casibus illis, in quibus iure cauetur condemnatum esse infamem, vt patet in eo qui furti, vi bon. rap. iniuriarum, de dolo malo damnatus pactúsve fuerit, & in aliis casibus qui enumerantur ff. de iis qui not. infam. l. j. † Infamia verò facti appellatur quę grauat opinioné apud bonos b & graues: & illa contingit multipliciter, vel quia damnatur quis actione ex delicto descendente, quæ infamiam iuris nō irrogat: † vt in condictione furtiua, quā certū est infamiam iuris non irrogare. ff de act. & obl. l. cessat. † Item interdicto vnde vi, quod similiter non irrogat infamiā iuris. ff. de vi & vi armat. l. neque. tamen grauat opinioné apud bonos & graues, vt ff. de obsequiis. l. honori. & l. parens. & l. licet. † Item si pater in testamento filium increpauit, † vel iudex interloquendo dixit aliqué malæ vitæ, vt C. de iis qui not. infam. l. interlocutio. & l. verbum. † Itē si aliquis turpiter viuit, & propter turpitudinem ab honestorū cœtu segregatur: vt C. de dignit. l. ij. lib. xij. Et de qualibet prædictarū infamiarum loquitur regula: † quia nō debent in dignitatibus homines infames quacunque infamiæ specie, cum hominibus integræ famæ participare. C. de decur. l. infamia. c & l. ne quis. & de infami. l. infames. li. x. & ff. de postu. l. j. §. ait prætor. & de iud. l. cùm prætor. §. nō autem. & ad leg. Iul. de vi priua. l. j. & d. l. ij. C. de dign. lib. xij. adeò † quod non solū impedit præfici infamia, sed etiam facit à dignitate habita remoueri. C. de decur. l. infamia. lib. x. & de dignit. l. iudices. lib. xij. ¶ Sed obstare videtur regulæ. ff. de muneribus & honor. l. reus delatus. † Sed dicendum est, quòd per solam delationem absque sententia non irrogatur infamia: nihilominus tamen à temp

à tempore delationis vsque ad
d annum prohibetur ad honores[d]
promoueri: post annum verò non
prohibetur, nisi per ipsum steterit
quominus causa intra annum expe
11 diretur, vt ibidem patet. †Et si opp.
de arbitro, qui potest esse arbiter, li-
12 cet infamis. ff. de arb. l. Pædius. †di-
cendum erit quòd esse arbitrum nō
13 est dignitas, †cùm nudam & simpli
cem cognitionem habeat, & iurisdi
ctionem nullam, vt dici solet. ff. de
14 re iud. l. ait prætor. †Item si opp. de
procuratore, qui in iudiciis potest
e esse licet infamis,[e] instit. de except.
§. vlt. dicendum erit, quòd ministe-
rium procuratoris non est dignitas,
sed onus infamissimum & vilissi-
mum, vt C. de decur. l. si quis procu-
rationem. lib. x. Dyn.

ADDITIO.

a ¶Duplex. Adde quotuplex est infamia & quando infamet, Bart. Bal. & ibi Alex. in addit. & Bart. in l. j. ff. de iis qui not. infam. Et de multiplici genere infamiæ, vide Bald. & Ias. in l. cunctos populos. in v. oppo. C. de sum. Trin. & Bald. in c. j. an remo. debeant testes qui pates esse desier. & tex. & glo. in c. infames. vers. porrò. in q. vij. & Card. Alex. in summa. l. distin. col. antepe. multum sing. & Io. de Plat. in l. infames. de infa. lib. x. & Bal. in sua Margarita. in verbo infamia, Calde. in cōs. j. tit de accus.

b ¶Bonos. Adde quid sit infamia iuris & facti. Doct. §. proximè alleg. & pulchrè per Felyn. post Andr. Barb. in c. testimonium. in fi. iiij. col. cum seq. de test. qui sequitur Dyn. hîc. & Bal. in l. fratres. C. de inoffi. test. vbi vide quos effectus habet.

Adde quomodo probetur infamia facti, Spec. in tit. de inquisi. §. nunc tractemus. versi. quid si ille. & Inno. in c. cum oporteat. de accus.

c L. infamia. Adde ꝙ infamia qualibet non solum excludit à dignitate consequenda, vt d. l. ij. de dignit. & ibi Bar. & Io. de Plat. & Luc. de Pen. sed profectò à dignitate habita, vt not. Bart. & Io. de Plat. in l. infamia. de decur. Et vide Inn. & Doct. in c. cum oporteat. de accusa. etiam ipso facto ante latam sententiam, vt tenet Ro. singu. cccccxl. aliàs cccccl x. incip. fuit à me quæsitum. per tex. in l. ij. §. miles. & ibi Ludo. Bolog. in primis interpret. singu. ff. de iis qui no. infam. & Phil. Franc. hîc & decis. Capellæ Tholos. q. clxxiij.

Adde, quod voluit allegare Ro. singu. cccccxl. aliàs cccccix. incip. fuit à me quæsitum. pro quo facit, quod not. Specul. in tit. deposi. §. vij. vers. xix. quod tamen puto esse limitandum, vt procedat tantum in ea quæ prouenit ex maleficio, nō ex cōtractu, quia minor est, secundum Bald. in l. in re mandata. C. mand. & Inn. in c. qualiter & quando. de accus. Aduerte tamen quòd infamia facti licet repellat quem à dignitatibus habendis, vt no. in alleg. l. infamia. C. de dign. non tamen repellit à dignitatibus quæsitis, nisi dicatur in sententia. ita not. Bal. in l. j. C. de hær. instit. Gui. de Cug. in l. cunctos populos. nu. 5. & ibi dixi in apost. in vers. à dignitate. C. de sum. Trin. Iac. Rebuf. in l. j. num. 1. vbi etiam dixi in addit. in ver. ab honoribus & dignitate. C. de infam. lib. x. dixi in apost. ad Pan. in c. super eo. num. 2. in ver. impedit. de elect. & Paul. de Castr. consi. cxcvj. & quid in dignitatibus ecclesiasticis & beneficiis, vide quę dixi in addi. ad istum. §. in reg. beneficium. in verbo, beneficium.

d ¶Honores. Adde an accusatus pendente accusatione possit promoueri & consequi honores & dignitates. Bart. post Dyn. in d. l. reus delatus. & ibi Lud. Bolo. in primis interpretat. & Abb. & Felyn. post Maria. in c.

in c.omnipotens. de accus. & Ioan. Cal.in consi.iiij.tit.de accusat.

e ¶Infamis. Adde Io.Fab.& Ang.Are. insti.de except.§.fi.& Io.de Plat.& Luc. de Penna in l. si quis procurationem.de decur.lib.x.& Bald.in l. Cassius.col.iij.versi.& not.ff.de senat.vbi dicit quòd interdũ officium procuratoris est vilissimum,& non repellitur. vt d.§.fi.de except.instit. aliquando est honorabile, vt esse procuratorem regis vel episcopi & tunc repellitur infamis, vt c. accedens.& ibi Car.Alex.col.vlt.l. dist. & v.q.iij.c. quia episcopus. & adde Specu.tit.de procuratore.§.j.versic. item quòd infamis.& Ioan. And.& Ant.de But. in c.Imperatorũ.de iur. calum. & ibi Abb.& in c.ij.de iudi. Quid de officio tabellionis? dic q̃ est vile. vt not.in l. vniuersis. & ibi Io.de Plat.C.de decur.lib.x.nisi trãseat in speciale nomen maioris officij,vt l.j.C.de mand. princi. & vide Bald. in d.l.Cassius. & Bart. & ibi. Alex.ad addit.in l.eadem.ff.ad l.Iuliam rep. & Ang.instit.de iure person.§.serui. & Oldr. consi. lxxv. & Ang. consi.cclxxxiiij.& Ant. Cors. in tract.de potestate regia.in q.xcv. vbi ponit de consiliario & coquo ac procuratore principis.& de procur.addo Rom.in sing.dcccx.incip. tu habes.& Lud. Bolog.in l.nemo. C.de dig. lib.x.in primis interpret. & Io.de Plat.in l.infamia. de decu. lib.xij.& ibi de arbit.& per Bart.& Bal.in l.pædius.ff.de arb. & an Infamia priuet ab aduocatione seu postulatione,vide per Io.de Plat.in d. l.infamia.& Bart. & Bald.l.j.§. ait prætor.ff.de postulan.& de supradictis vide in c.j.iij.q.vij.& decis.Par lam.Delphin.q.lxxxix. & ibi in addit.& q.xc.& in addit.& vide Cald. in consi.ij.tit. de fide instr. in notario satis nota. & ibi de arbitrio, & procuratore.

Adde quòd voluit allegare Ro. sing. suo dcccx.quod incip.tu habes officium. quòd officium procuratoris. & quando loquitur de coquo principis, an habeat dign.dic quòd sic: vt not.Bald.sing.in c.j quis dicatur Dux, Com.vel Mar. in vsib.feud.refert & sequitur Rom. sing. dclj. incip.nunquid esse coquum. Felyn. in rubr.de off.deleg.col.v.versi. tribus modis. & Franc.de Crema.sing.xcviij.incip.statuto cauetur.

In reg. Certum est. Argumenta.

1 *Legem implere non dicitur qui verba sequens mentem non imitatur.*

2 *Legis sententiam non seruans eadem pœna plectitur qua qui facit contra eiusdẽ sentẽtiam & verba.*

3 *Fraus quibus modis fieri soleat legi.*

4 *Mutuans frumentum vel vinum, vt his distractis pecunia habeatur, fraudem facit legi.*

5 *Præsides prouinciarum quæ munera à subditis accipere possint.*

6 *Maritus donans vxori per alium fraudem facit legi.*

7 *Fraus quando de persona ad personam legi dicatur fieri.*

8 *Licere nemini debet per aliũ, quod non licet per seipsum.*

9 *Fraus qualiter fiat legi de contractu ad contractum.*

10 *Mulier suscipiens in se principaliter obligationem pro alio iuuatur Velleiano.*

11 *Legis verba an offendere liceat sententia seruata. & nu.12*

13 *Mens legis seruari debet, si appareat verbis contraria.*

REG

REGVLA LXXXVIII.

CERTVM est quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.

1 ¶ † SICVT facere secũdum verba legis & secundum sententiam: item secundum sentẽtiam tantùm, verbis non seruatis, paria sunt, vt ff. de verb. sign. l. nominis. §. verbum. ita econtrario facere contra verba & sententiam, & facere contra sententiam tantùm, paria reputantur. & is est regulæ intellectus, vt probatur. C. de leg. l. non dubium. ff. de
2 leg. cõtra legem. & l. fraus. † Et ideo illa pœna punitur faciens contra sententiã, qua punitur faciens contra verba & sententiam. vt d. l. non dubium. vt patet exẽplum in omnibus modis in quibus fraus fit legi.
3 † Hi autem modi propriè intelligendo sunt quatuor, de re ad rem, de persona ad personam, de contractu ad contractum. Item de contractu ad eundem contractum, sed non eodem modo, & propterea videtur alius cõtractus, & fraus facta de contractu ad alium contractum. De re ad rem, prohibitum est per senatusconsul. Macedo. pecuniam mutuari
4 filiosfam. † Si ergo non mutuatur pecunia, sed frumentum, vel vinum, vel oleum, vt his distractis pecunia vtatur, factum videtur cõtra voluntatẽ senatusconsulti, licet non con-
a tra verba: & ideo filiosfam.[a] subuenitur. ff. ad Maced. l. sed Iulianus. §.
5 mutui. † Item est prohibitũ, ne præsides prouinciarum, vel alij qui prouincias regunt, accipiant à subditis munera. Sed permissum est, quòd recipiant esculenta & poculenta, quæ intra paucos dies consumi debe-
b ant;[b] si ergo recipiunt esculenta & poculẽta, quæ trahi possunt ad munerum qualitatem, videntur verba legis amplecti, sed offendere voluntatem dicuntur, vnde faciunt fraudem legi de re ad rem. ff. de offic. proconsul. l. solent. §. fin. & de offic. præsid. l. plebiscito. De persona ad
6 personam patet exemplum † in marito, qui non potest vxori donare: nam si donat alij, vt eius ministerio quæratur vxori, fraus videtur
c facta de persona ad personam.[c] & propterea non valet donatio, vt ff. de donat. inter vir. & vxo. l. si sponsus. in prin. & l. iij. §. non tantùm. &
7 §. vlt. † Et generaliter dici potest, scilicet fieri fraudem de persona ad personam, vbicunque persona prohibita facit contra prohibitionẽ alterius ministerio: quia videtur of-
8 fendi legis voluntas. † cùm non debeat licere alicui facere per alium
d quod non licet per seipsum.[d] ff. de administr. rerum ad ciuit. perti. l. ij. §. j. & de authorit. tut. l. pupillus. §. sed si per interpositam. & ad Macedon. l. filium. & C. quod met. causa. l.
9 si per impressionem. † Fit etiã fraus[e]
e de contractu ad contractum: vt ecce maritus qui non potest donare vxori, fingit se vendere, cùm aliàs venditurus non esset. Nam non va-
f let venditio:[f] quia contra legis voluntatem nititur, si aliàs venditurus non erat: aliàs valeret venditio: nisi quatenus contractus in speciem donationis incideret. ff. de dona. inter
10 vir. & vxo. l. si sponsus. §. circa. † Fit etiam fraus de contractu ad eundẽ contractum, vt cùm mulier vellet pro alio intercedere, actum est vt principaliter obligationẽ susciperet, vt non iuuetur beneficio Velleiani: nam nihilominus iuuatur, cum reuera intercedere videtur. ff. de Velleian. l. quamuis. §. si, cùm essem. Dicunt etiam quidam Doctores, quod fit legi fraus de nomine ad nomen, & de tempore ad tempus, & de loco ad

co ad locum. sed mihi non videtur probabile dictum: quia si quis rectè respexerit, sunt reducibiles ad prædicta vel ad aliqua de prædictis: & ideo non est ponere nouas species,
11 sed contingentias speciales. ✝Quæri autem solet, an liceat offendere verba legis seruata sententia? Et quidam dicũt quòd non. ff. de exercit. l. j. §. si is qui nauem. & qui & à quibus. l. prospexit legislator. Econtrà quòd liceat, videtur apertè. ff. qui pe tant tutores. l. credendum. & de excusat. tutor. l. scire oportet. §. aliud. & quia sensum non verba spectamus. ff de condit. & demonstr. l. pater. in princ. §. conditionum verba.
g & l. in conditionibus. g ✝Solet au-
12 tem magistraliter dici, quòd si appareat aliam mentem esse. & est reducta in scriptis, tunc licet offendere verba seruata sententia. Si verò non appareat tunc non licet. ff. de legat. iij. non aliter. & de exercit. l. j. §. si is qui. & de test. mili. l. quòd constitutum. Mihi autem videtur quòd cùm mẽs nihil aliud sit quàm ratio quæ legislatorem mouit, tunc verba legis non extendãtur nisi ad eum casum ad quem extendatur ratio. ff. de iure patron. l. adigere. §. quamuis. de re milit. l. milites agrũ.
13 circa princ. ✝ & videtur quòd vbicunque constat de ratione legis, seu de mente verbis contraria, licet of-
h fendere verba mentem seruando: h ff. qui pet. tut. l. credendum. circa princip. d. l. scire oportet. §. aliud. & ita credendum est intellexisse Doctores, cùm effectus verborum semper trahantur ad limitationem rationis. & non econtrà. ff. de leg. ij. l. cùm pater. §. dulcissimis. & de lega. iij. l. nomen. §. vl. Dynus.

ADDITIO.

a ¶Filiosfam. Adde quando filiusfamilias iuuetur Macedoniano, text. Bald. Salic. & Iac. de Orillanis. in l. Macedoniani. & in l. Zenodorus. C. ad Maced. & in l. sed Iuli. §. pen. ff. eod. tit. & quæ dixi in regula, nemo potest ad impossibile.

b ¶Debeant. Adde Bart. Bald. & Ang. in l. solent §. fi. hîc alleg. Inno. Ioan. Andr. & Abb. in c. cum ab omni. de vita & hon. cler. & Ancha. & Phili. Franc. in c. statutum. §. insuper. de rescript. lib. vj. vbi est text. celebris.

c ¶Personam. Adde Bald. in l. si sponsus. in princ. ff. de donat. inter vir. & vxo. & quæ latè dixi in lib. Consuet. Biturigum, tit. de mar. & dona. §. j. & iiij. & per Alex. consi. xix. col. ij. vol. iiij. & quæ j. eod. post seq. addit. dicam super verbo, venditio. & Ang. in consi. v. Quid si maritus donauerit vxori constante matrimonio pretiosa iocalia, an soluto matrimonio per mortem viri lucretur dicta iocalia? vide Bart. in l. j. §. nec castrense. ff. de col. bon. & in l. quãuis. ff. de auro & arg. & Bald. in l. cum test. C. de don. ante nupt. & Dy. Bart. Bald. Ang. & Alex. & Moder. in l. pen. §. j. ff. solu. matr. & Salic. in l. sicut. de donat. inter vir. & vxo. & Alex. consi. xxx. col. pen. propè fin. lib. iiij. & Bart. in consi. incip. filius Petri de Florentia. & in tract. suo de duobus fratribus. & Franc. de Crema. in sing. lxiiij. & Alex. in consi. xlij col. v. in fin. cum seq. lib. j.

d ¶Seipsum. Adde Dyn. j. eod. c. quod alicui suo. F. C.

e ¶Fraus. Adde quòd fraus fit legi de re ad rem, de contractu ad contractum, de persona ad personam. glo. & Aret. in c. plerique. xiij. q. iij. & Ioan. Andr. hîc in Merc. & Bart. & Doct. in l. contra. ff. de leg. & Cyn. Bald. & Salic. in l. non dubium. C. de leg. & Doct. j. in vlt. addit. alleg. & gloss. & Doct. in c. quanto. de priuileg. signanter per Ioan. Andr. & per Bart. & Doct. in l. qui testamentum.

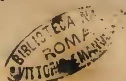
ff. de prob. & Bald. in l. hac edictali. in fi. princ. C. de secund. nupt. in antiq. lect.

f ¶Venditio. Adde Bald. in l. si sponsus. §. circa. ff. de donat. inter vir. & vxo. Quid si maritus confitetur se mutuo ab eius vxore habuisse animo donandi certam pecuniæ summam, & post mortem viri vxor repetat, an possit: dic quòd non per d. §. circa. & maximè si constaret vxorem constante matrimonio nulla bona præter dotem habuisse, aut aliàs cum alio viro prius matrimonium non contraxisse, ex quo fortè non habuisset vel lucrata fuisset iure vel iniuria vltra dotem aliquid: aliàs autem secus esset præsumendum, quòd ex dictis bonis mutuasset viro, nisi essent aliquæ coniecturæ: quia nimis fuisset eius amore bacchatus: vt instit. de successio. subl. in fi. vel blanditiis & suasionibus mulieris ad id faciendum inductus: vt l. fi. cum ibi not. C. si quis aliquem testa. prohib. vide Bald. in l. hac edictali. in fi. prin. C. de secund. nupt. in lect. antiq.

g ¶L. in conditionibus. Adde text. in l. si quis filium. C. de liber. præterit. F. C.

h ¶Seruando. Adde Bart. in d. l. contra. qui sequitur Dyn. hîc & Bal. vbi supra. & vide hîc Philip. Franc. col. j. & Abb. in consi. j. col. iij. vltimò adduco pulchrum motiuum. lib. j. quod elicit ex dictis Cyn. in l. non dubium. C. de leg. & Bald. in l. scire. de excus. tut. & in l. quis seruo. C. de fur. & tale quòd non solum debemus recedere à verbis legis & seruare mentem vbi mens est expressa, sed etiam vbi mens seu ratio non est lege expressa, dummodo illa ratio præfinita sit naturalis & naturaliter & communiter possit probari per simile. per quam rationē etiam si lex cesset, contrarium imaginari non potest, vt not. in d. l. scire. §. sufficit de excus. tut. dicit ibi tex. ex naturali institutione. & latius vide in d. consi. per Abb. Et quòd idem sit mens & ratio legis, vide Bart. in l. cùm mulier. & ibi Mod. ff. sol. matr. & Alex. in l. sororem. col. j. C. de his quib. vt indig. Bald. consi. cccxcix. col. ij. lib. j. & in l. Gallus. §. nunc de leg. in fi. ff. de libe. & posth. vnde dicit Bald. in l. quamuis. ff. de fideic. per illum text. quòd vbi vna ratio reddi potest, illa habetur pro expressa. & istud voluit Abb. in c. fin. de re iud. & Bart. in l. maximum. C. de liber. præte. & Abb. in c. secundo requiris. & ibi vide Dec. multa allegantem, & dicit quòd Bart. in l. iij. §. fi. ff. de legit. tutorib. videtur fecisse differentiam inter mentem & rationem legis. & vide Felyn. in c. tua nos. de iureiurand. de appel. & Alex. d. consi. lij. col. iiij. vers. v. plus. vol. iiij. & And. Barb. in repet. rubricæ de fide instrum. Et quando lex extendi possit ex identitate rationis, pulchrè Roman. in repetit. authent. similiter. colum. xxij. cum sequen. C. ad legem Falcidiam. Nicolaus Boërius.

FINIS.

LVGDVNI,

Excudebat Iacobus Faure.

